

Mitja Teropšič

POSAVSKI TERITORIALCI V OSAMOSVOJITVENI VOJNI 1991

25. območni štab TO in vojaški vidiki osamosvajanja Slovenije v Posavju

Mitja Teropšič

POSAVSKI TERITORIALCI V OSAMOSVOJITVENI VOJNI 1991

25. območni štab TO in vojaški vidiki osamosvajanja Slovenije v Posavju

Izdajatelj in založnik: Zveza veteranov vojne za Slovenijo,
zanjo predsednik Ladislav Lipič

Naklada: 800 izvodov

Oblikovanje in priprava za tisk: Fotografika, Boštjan Colarič, s. p., Krško

Tisk: Tiskarna Jordan, Krško

Cena izvoda: 30 evrov

Izdajo knjige so podprli: Občina Brežice, Občina Krško, Občina Sevnica,
PO ZVVS Posavja, OZVVS Brežice, OZVVS Krško, OZVVS Sevnica in
Nuklearna elektrarna Krško

Izbor fotografij in dokumentov: Mitja Teropšič

Na prednji strani ovitka je fotografija članov območnega štaba TO pred
Domom TO v Brežicah pred premikom na vojno poveljniško mesto junija
1991.

Na zadnji strani ovitka je fotografija znaka 25. obmšTO. Narejena je v
tehnikii »dat painting«, slikanje s pikami akril na platno dimenzije 70 x 70
cm. Avtorsko delo Lučke Novosel, februar 2021.

Ljubljana, maj 2021

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.433)"1991"
355.45(497.433)(091)

TEROPŠIČ, Mitja

Posavski teritorialci v osamosvojitveni vojni 1991 : 25. območni štab TO in vojaški
vidiki osamosvajanja Slovenije v Posavju / Mitja Teropšič ; [izbor fotografij in doku-
mentov Mitja Teropšič]. - Ljubljana : Zveza veteranov vojne za Slovenijo, 2021

ISBN 978-961-94594-4-7
COBISS.SI-ID 59465475

V času političnih in družbenih sprememb
ter osamosvajanja Slovenije,
teritorialci nismo pustili preteklosti za sabo.

Nasprotno!

Vse znanje in moč, nakopičeno
skozi čas, smo pravilno uporabili.

Predstavljali smo enotno,
nacionalno vojaško silo, sprejemljivo za narod in
politiko ter
sposobno za uspešno bojevanje.

Mitja Teropšič

Recenzija dr. Damjan Guštin	6
Recenzija dr. Tomaž Teropšič	9
PREDGOVOR AVTORJA	13
ORIS GEOPOLITIČNEGA PROSTORA POSAVJA	21
Nekatere geografske in demografske značilnosti Posavja	22
Struktura slovenskega bojevališča	25
Posavje in spopad med JLA in Slovenijo v političnem prostoru	27
NASTANEK IN RAZVOJ TERITORIALNE OBRAMBE V POSAVJU	29
Začelo se je z okupacijo Češkoslovaške avgusta 1968.	30
Od partizanskih teritorialnih enot do Teritorialne obrambe	31
Notranja organizacija – formacije in mobilizacijski razvoj TO	42
Področja delovanja, pristojnosti, funkcije in razvoj TO po letu 1974	45
Povzetek.	51
TERITORIALNA OBRAMBA IN MANEVRSKA STRUKTURA	
NARODNE ZAŠČITE LETA 1990.	53
Preprečen poskus odvzema oborožitve štabom in vojnim enotam TO.	56
Varovanje orožja, streliva in vojaške opreme v skladiščih TO.	66
Organizacija in delovanje Manevrške strukture narodne zaščite	67
Varovanje orožja streliva in MES TO na tajnih lokacijah	75
Povzetek.	78
Tabele z razpoložljivim orožjem in strelivom Teritorialne obrambe in skupščin občin v Posavju leta 1990.	80
25. OBMOČNI ŠTAB TERITORIALNE OBRAMBE	85
Načrtovanje preoblikovanja obrambnega sistema in Teritorialne obrambe Republike Slovenije v letu 1990	86
Nadaljevanje preoblikovanja TO Slovenije in priprave na oboroženi spopad z Jugoslovansko ljudsko armado	90
Oblikovanje 25. območnega štaba Teritorialne obrambe	94
Polna sestava območnega štaba TO v času vojne	97
Premeščanja območnega štaba TO	101
Center zvez	102
Vojne enote TO	106
Starostna struktura teritorialcev	109
Oborožitev in vojaška oprema.	110
Ključni vojaški ukrepi in izdelani načrti po prenehanju bojnih delovanj	112
Začasni vadbeni center TO za protioklepni boj Pečice	113
Povelje za nadaljnje delovanje območnega štaba TO	114
Načrt napada na letališče in na tankovsko kompozicijo JLA na železniški postaji v Dobovi	116
Nova organizacijsko-formacijska struktura TO.	118
Povzetek.	121
Priloge	123
VOJAŠKO LETALIŠČE CERKLJE OB KRKI	129
Zgodovina vojaškega letališča v Sloveniji.	130
Garnizija JLA Cerklje ob Krki leta 1991 in njene enote	136
82. letalska brigada vojaškega letalstva in zračne obrambe JLA	138
474. letalska baza JLA	140

474. lahki topniško-raketni divizion zračne obrambe	142
1. raketni divizion 155. raketnega polka zračne obrambe JLA	143
Povzetek.	144

BOJI V POSAVJU	147
Prvi boj posavskih teritorialcev, Rigonce, 27. junij 1991.	148
Ognjeni minometni udar TO, Cerklje ob Krki, 27. junij 1991	162
Zaustavljen pohod bojnih oklepnih vozil zračne obrambe JLA, Krakovski gozd, 2. julij 1991.	178
Stekleni tanki JLA v boju pri Prilipah, 2. julij 1991.	210

VAROVANJE NOVE DRŽAVNE MEJE Z REPUBLIKO HRVAŠKO.	241
Načrt »Kamen – 4« 2. pokrajinskega štaba TO Dolenjske	242
Načrt »Kamen – 4« 25. območnega štaba TO	244
Prvo aktiviranje načrta »Kamen – 4«	247
Drugo aktiviranje načrta »Kamen – 4«	256
Tretje aktiviranje načrta »Kamen – 4« in bližnje srečanje z ustaši	258
Povzetek.	266

MINSKA POLJA IN MINSKO-EKSPLOZIVNE OVIRE V POSAVJU IN V SLOVENIJI 1991–1992	271
Začetek postavljanja minskih polj v objektih JLA v Sloveniji	272
Varovanje objektov JLA Garnizije Cerklje ob Krki	273
Minska polja v skladišču minsko-eksplozivnih sredstev JLA v Gazicah	274
Minska polja in minsko-eksplozivne ovire na letališču JLA Cerklje ob Krki.	275
Minska polja v raketni bazi zračne obrambe JLA.	277
Minska polja v tehničnem remontnem zavodu JLA	277
Pregled in razminiranje minskih polj po vojaških objektih TO v Republiki Sloveniji.	279
Čiščenje površin vojašnice TO Cerklje ob Krki in pregled ter razminiranje minskih polj in skupin min na letališču.	285
Razminiranje minskih polj in čiščenje površin v kompleksu nekdanjega TRZ JLA v Breganskem Selu	292
Povzetek.	295

DOKONČNI UMIK JLA IZ POSAVJA IN SLOVENIJE	299
Pogajanja o umiku JLA iz Republike Slovenije.	302
Primopredaja objektov, opreme in oborožitve Garnizije JLA Cerklje ob Krki	305
Primopredaja Tehničnega remontnega zavoda JLA Bregana v Breganskem Selu	310
Primopredaja vlakovnih kompozicij na železniški postaji v Dobovi in železniški postaji v Brežicah	313
Primopredaja blokiranega orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev TO	314
Primopredaja motornih vozil in agregatov JLA.	316
Dogovor in dokončen umik Jugoslovanske ljudske armade.	318
Povzetek.	320

ODLIKOVANJA, PRIZNANJA IN SPOMINSKI ZNAKI	323
Podeljena odlikovanja.	324
Podeljeni bojni znaki.	327
Priznanja in zahvale lokalnih skupnosti	329
Podeljeni splošni in posebni spominski znaki	330
Povzetek.	333

ZAKLJUČEK.	337
Viri in literatura	346
VOJAŠKA KARIERA AVTORJA	351

Posavski teritorialci v osamosvojitveni vojni 1991: 25. območni štab TO in vojaški vidiki osamosvajanja Slovenije v Posavju

Monografija obravnava razvoj in delovanje Teritorialne obrambe Slovenije na strateško pomembnem območju Posavja, osredotoča pa se na ključni leti 1990 in 1991. V luči strateških premis SFR Jugoslavije je Posavje ležalo na glavni, geografsko najprimernejši vdorni smeri od Zagreba proti Ljubljani in obratno, pač glede na jugoslovanske ocene delovanja NATO ali Varšavskega pakta. Radikalno pa se je strateška vloga Posavja spremenila, ko si je Slovenija začela prizadevati, da se osamosvoji od preostale Jugoslavije. Posavje je postalo ob tam potekajočih glavnih prometnicah osrednje vdorno območje v osredje Slovenije – in hkrati obmejno območje, kar je postavljalo tudi drugačne premise delovanja in organiziranja tamkajšnje TO. V tem izhodiščnem okolju je avtor, dolgoletni poveljnik TO občine Brežice in nato načelnik 25. območnega štaba TO, orisal najbolj burno in tudi najbolj pomembno obdobje delovanja TO in TO kot vojske Republike Slovenije konec osemdesetih in prve polovice devetdesetih let, z jasnimi viškom v delovanju TO v obrambi neodvisne in samostojne Republike Slovenije junija in julija 1991.

Avtor je materijo, v skladu z zastavljenim poslanstvom monografije, posrečeno razdelil v smiselno zaokrožena poglavja. V uvodnem poglavju je orisal poldrugo desetletje delovanja Teritorialne obrambe v Posavju, ki se je, podobno kot v republiki Sloveniji začelo jeseni 1968, kar je bil začetek dvodelnih oboroženih sil SFRJ. Poglavje avtor zaključuje s pomladjo 1990, ko je TO doživela največji pretres z odvzemom orožja.

V poglavju Teritorialna obramba in Manevrska struktura Narodne zaščite avtor sledi obdobju med majem in oktobrom 1990, v katerem so se zvrstili stresni odvzem orožja, organizacija zasilnih odpornih sil v MSNZ in reorganizacija TO. Vsako od teh je v Posavju imelo specifične poteke, v katerih je, čeprav to pove zadržano, imel pomembno vlogo prav avtor monografije. Zato so dragocene njegove spominske sentence, ki jasno prikazujejo prelome znotraj oboroženih sil ter človeško prizadeto oddaljitev obeh komponent oboroženih sil, ki je bila šele nujna podlaga za razvoj TO iz ustaljene dolgotrajne strukture v okostje vojske slovenske države. Indikativen je sestanek poveljnika TO Slovenije s posavskimi poveljniki TO v vojašnici v Cerkljah ob ukazani oddaji orožja TO. A je vendar povelje imelo tri različne odzive v vseh treh občinskih okoljih in pokrajinskem štabu, saj sta TO Krškega in Brežic orožje zadržali in več mesecev nato stražili skladišča, TO Sevnice pa ga je kot časovno prva na vrsti oddala tik pred prejemom sklepa Predsedstva R Slovenije o ustavitvi oddaje orožja v skladišča JLA. Tudi Teropšič opozarja, da se je obdobje MSNZ v Posavju začelo šele septembra 1990, vključevalo je TO, nato pa se že v začetku oktobra končalo s prevzemom polnim pristojnosti slovenskih organov nad TO, njeno reorganizacijo in dislokacijo njenega ohranjenega orožja v skrivna skladišča.

V poglavju z naslovom 25. območni štab je avtor orisal obdobje od oktobra 1990, ko so pristojni organi, zlasti predsedstvo države in RSLO preoblikovali TO v zametek dr-

žavne vojske, do oblikovanja območnih štabov. Avtor posebej opozarja na sklic vseh komandantov občinskih štabov TO na sestanek 28. septembra 1990 v Ljubljani, kjer so, ob predstavitvi novega v. d. načelnika RŠTO Slaparja, sami lahko razumeli, da bodo do nadaljnjega imeli pomembno vlogo v vodenju in poveljevanju TO. Posavje je z jezensko reorganizacijo izgubilo svoje pokrajinsko poveljstvo in je bilo vključeno v 2. pokrajinsko poveljstvo TO s sedežem v Novem mestu. Sledilo je pospešeno preoblikovanje sistema. Avtor opozarja na sestanek poveljnikov TO 20. novembra 1990, kjer so že razpravljali o kratkoročni vzpostavitvi – do konca leta 1990 – koncepta nacionalne obrambe, ki naj bi temeljil na majhni poklicni vojski in množični sili vojaških obveznikov. TO naj bi na srednji stopnji že odpravila občinske štabe in jih nadomestila s pol manjšim številom območnih. Vse te zahtevne naloge, opisuje avtor, so v naslednjih mesecih realizirali, čeprav ne z dinamiko, kot je bila sprva predvidena; tudi zaradi velikih težav in zaostritev, ki jih je prinašal sam proces osamosvajanja, zastavljen, da se izpelje do 26. junija 1991. Avtor prikazuje delovanje treh občinskih štabov TO in usposabljanje enot, opremljanje z orožjem, ki je bilo lažje zaradi velikega dela ohranjene oborožitve, prvo štabno vajo Kobra, sodelovanje TO pri zaščiti naborne dokumentacije. Veliko spremembo je predstavljala končna reorganizacija občinskih v območne štabe TO. Avtor, ki je bil imenovan za načelnika štaba 25. območnega štaba TO, plastično prikazuje težave, ki so ob tem nastale z združitvijo sil treh občinskih štabov v 41 vojnih enot s skoraj 2500 pripadniki. Mobilizacija enot TO med 23. in 26. junijem, s katero se je povečal stalež od 300 na 895 pripadnikov, jih je še potrdila.

Naslednje poglavje je namenjeno vojaškim operacijam na operativnem območju štaba. Območni štab je vzpostavil obrambo predvidenih vdornih smeri, še posebej tudi vojaškega letališča v Cerkljah. To je bilo, upravičeno poudarja avtor, ena od najpomembnejših operativnih točk načrtovane intervencije JLA na meje oz. v Slovenijo. Osrednjemu vojaškemu objektu v Posavju je avtor namenil poglavje, v katerem je celovito prikazal njegovo delovanje, objekte in tam nameščene sile vse od njegovega začetka v letu 1942. Na letališču tako leta 1991 ni bila le najmočnejša letalska enota za zračno podporo v zahodnem delu države, pač pa je postala baza tako zveznih miličnikov kot padalske enote JLA, ki so ji bile poverjene občutljive specialne naloge. Od tu so vzletali transportni helikopterji proti mejnim prehodom. Zato je toliko pomembnejša prekinitev, ki jo je enota TO povzročila z minometnim udarom na letališče 27. junija. S takojšnjim odletom letal je letališče ostalo le oporišče, zaradi propada načrta zasedbe mejnih prehodov pa se je na obrambo oporišča omejila tudi padalska enota. Na dohodih do letališke ograje so bila položena obširna minska polja. Postavljenim minskim poljem – skoraj izključno v letalski bazi Cerklje in okoli nje in njenih podpornih objektov – se je avtor minuciozno posvetil v posebnem poglavju, v katerem je prikazal tudi celoten zahteven proces razminiranja v letu 1992, ki pa je vendarle potekal povečini na podlagi zapisnikov o polaganju minskih polj.

Druga permanentna naloga 25. območnega štaba TO je bila obramba vdorne smeri iz Zagreba v notranjost Slovenije. Prva enota je prišla čez Sotlo že takoj zjutraj še pred poveljem predsedstva in RŠTO za uporabo strelnega orožja. Še obsežnejši je bil po-

novni poskus vdora 2. julija, ko je v hudem, a uspešnem boju enoti TO pri Prilipah uspelo uničiti oz. onesposobiti tri tanke (in letalstvo s prijateljskim ognjem oklepnik), in zavrniti prodor, ki naj bi bil namenjen deblokadi zaustavljene oklepne kolone v Krakovskem gozdu. Tudi ta boj je TO uspešno izpeljala. Avtor je, ne glede na to, da je bojem poveljeval, pripoved o bojih zgradil na pričevanjih neposrednih udeležencev in sam le ocenil rezultate in pomen bojev. Monografija se zaključuje s poglavjem o obdobju moratorija, ko je bilo pred štabi spet veliko organizacijskih nalog, od reorganizacije in vzpostavljanja novih enot, mobilizacije in demobilizacije, preoboroževanja in dopolnjevanja oborožitve. Na drugi strani je območni štab še vedno imel pred seboj letališče z nevarno padalsko enoto ter mejo. Dogajanje v Posavju med moratorijem ima zaradi pomena oporišča Cerklje tudi širši vseslovenski pomen, enako kot obe glavni prometni žili proti Zagrebu, po katerih je potekala evakuacija opreme JLA. 25. območni štab TO je bil neposredno vpet v nadzor JLA med umikom. Še 17. oktobra se je pripravljal, da na postaji v Dobovi napade vlakovno kompozicijo s tanki, ki jih JLA ni hotela predati. In ni se izognil tudi vzpostavljanju nadzora in zavarovanja meje, od načrtov s kodnim imenom Kamen do vzpostavitev štirih obmejnih stražnic s tam razporejenimi enotami TO. Vzporedno je od septembra potekala reorganizacija TO. Območni štab je imel po novem pod svojim poveljstvom skoraj 3000 pripadnikov, razporejenih v 19 vojnih enot, med njimi (le predvideno) 26. brigado TO, skupaj pa je bilo konec leta 1991 v enotah območnega štaba kar 3613 pripadnikov. Zaključek moratorija je vsebinsko in formalno predstavljal umik vseh struktur in tehnike JLA iz Slovenije. Po dolgih poizvedovanjih, pogajanjih je končna predaja objektov, opreme in orožja v Posavju potekala med 9. septembrom in 24. oktobrom 1991. Najpomembnejše je bilo vojaško letališče z vsemi svojimi objekti, ki so bili ugotovljeno namenoma uničeni ali močno poškodovani. Nepoškodovan pa je bil prevzet Tehnični remontni zavod Bregana v Breganskem Selu.

Avtor je v večletnem raziskovalnem prizadevanju izdelal strokovno verodostojno monografijo, ki zajema vse poglobitve teme delovanja Teritorialne obrambe v Posavju. Monografija prinaša vrsto bogato dokumentiranih in preverjenih podatkov, temelječih v veliki meri na aktovnem gradivu Teritorialne obrambe, primerno pa ga dopolnjuje zbrano spominsko gradivo. Avtorju je bila v pomoč številna literatura, ki je prav za Posavje sistematično zbrana in vsebinsko bogata. Monografija tako na izviren način pogloblja poznavanje vojaških vidikov osamosvojitvenega obdobja. Dodatno vrednost ji daje oris razvoja in delovanja Teritorialne obrambe v obdobju moratorija, ki ga manj poznamo, in povsem nova tema, prikaz procesa razminiranja v letu 1992. Monografija je tako pomemben prispevek k poznavanju celostnega razvoja TO v prelomnem in hkrati prehodnem času osamosvajanja, za zgodovino Posavja pa je ključnega pomena.

Dr. Damijan Guštin,
višji znanstveni sodelavec,
Inštitut za novejšo zgodovino

Knjiga o enotnosti in uspehu

MITJA TEROPŠIČ. Posavski teritorialci v osamosvojitveni vojni 1991. 25. območni štab TO in vojaški vidiki osamosvajanja Slovenije v Posavju.

Vojni veteran Mitja Teropšič je slovenski javnosti že dlje časa znan kot neutruden zbiratelj raznovrstnega gradiva iz osamosvojitvenega časa in pisec več prispevkov na omenjeno temo. Je eden izmed štirih teritorialcev iz Brežic, ki so sredi leta 1992 iz rok predsednika države prejeli visoko državno odlikovanje. Častni znak svobode Republike Slovenije so prejeli za izjemne zasluge pri obrambi svobode in uveljavljanje suverenosti Republike Slovenije. Mitja Teropšič pa je tudi edini vojni poveljnik v zgodovini Slovenije, ki je v boju, skupaj s svojimi bojovníki, napadel in premagal sovražnikovo oklepno kolono ter zajel 12 oklepnih vozil. Zaradi tega upravičeno nosi naziv poveljnik krakovskih bojovníkov.

Med pomembnejše dogodke ob letošnjem praznovanju 30. obletnice samostojnosti države sodi izdaja obširne monografije o osamosvojitveni vojni leta 1991 v Posavju avtorja Mitje Teropšiča. Knjiga obravnava razvoj in delovanje Teritorialne obrambe v Posavju s posebnim poudarkom na ključnih letih 1990 in 1991, kar je razvidno iz naslova knjige in dodatno pojasnjeno v podnaslovu. Ker je bilo Posavje na težišču dogajanj v osamosvojitveni vojni, je težišče knjige seveda na poglavjih o vojaških operacijah na operativnem območju štaba, ki so podrobno opisana. Iz zapisanega lahko ugotovimo, da so leta naporov, usposabljanj, vojaških urjenj ter zagotavljanja materialnih pogojev za delovanje in dvigovanje bojne pripravljenosti enot in štabov Teritorialne obrambe končno obrodila bogate sadove. Investicija v Teritorialno obrambo – oboroženo silo slovenskega naroda se je ob koncu tisočletja pokazala kot ena izmed najboljših in učinkovitih investicij slovenskega naroda v vsej njegovi zgodovini. Teritorialna obramba je ob minimalnih izgubah uspešno obranila Slovenijo in postala ena izmed najuspešnejših organizacij v zgodovini Slovencev, ki je v celoti izpolnila svoje poslanstvo. S tem si je trajno zagotovila odlično mesto na spoštljivi lestvici narodovega spomina.

Posavski in slovenski javnosti predstavljeno delo govori o največjem dogodku v naši zgodovini, o rojstvu države in vojaški ubranitvi osamosvojitvenih dosežkov mlade države v Posavju. Boji v Posavju so dobro opisani, še posebej podrobno je opisan boj v Krakovskem gozdu, kjer je bil Mitja Teropšič poveljujoči častnik. V gozdu je bila sovražnikova oklepna enota zaustavljena, napadena in premagana, pozneje pa brez izstreljenega naboja zajet sovražnikov komandant in precejšen del njegovega moštva. Bogato slikovno gradivo dopolnjuje in celo nadgrajuje zapisano. Avtor se dobro zaveda pomena fotografskega in drugega slikovnega materiala, ki ga je vrsto let zbiral in urejeval. Zato je gradivo dobro dokumentirano in zelo uporabno za obravnavo in nadaljnje objave. Tudi na tak način je avtor celovito in poglobljeno predstavil vojni čas leta 1991 v Posavju oz. v coni odgovornosti 25. območnega štaba Teritorialne obrambe.

Monografija je nastala kot posledica zbirateljskega in raziskovalnega dela avtorja, ki je dolga leta zbiral raznovrstno gradivo o obravnavani temi doma in v tujini. V delo je vključil vse dostopno gradivo, zato ima monografija še dodatno težo širine in celovitosti. Posebno težo imajo pisna pričevanja slovenskih bojevnikov, ki so nastala takoj po vojni, ravno na pobudo avtorja pričujoče knjige. Objavljene so še druge izjave pričevalcev oz. informatorjev, kar je posledica dobrega terenskega dela. V knjigi je čutiti raznolikost uporabljenih virov, ki jih je iskal tudi v tujini, na nasprotni strani in so sedaj bolj dostopni širši javnosti.

Knjiga Mitje Teropšiča je bogato nadgrajena s številnimi fotokopijami dokumentov, raznimi fotografijami in zemljevidi. V njej je 89 dobro dokumentiranih barvnih fotografij, 30 črno-belih fotografij, 13 dokumentov ter več zemljevidov, preglednih kart in izsekov kart, raznih razpredelnic in preglednic, načrtov, grafikonov, skic, shem in časopi-snih izrezkov. Na tem mestu se je treba spomniti poveljnega Črtovega darila. Črt Čargo je bil v vojni prostovoljec v Teritorialni obrambi in je v slabem mesecu dni posnel več kot 300 črno-belih fotografij. Mitja Teropšič si takrat ni mislil, kako bodo njemu in vsem drugim uporabnikom te fotografije prišle še kako prav. In seveda vseh tistih, ki so storili podobno. Prenekatero fotografijo, dokument ali zemljevid je sam ustvaril in so sedaj shranjeni v avtorjevem zasebnem arhivu.

Monografija je zanimivo in poučno branje za vse, ki jih zanima obdobje osamosvajanja Posavja in Slovenije. Avtorjev slog je jasen in prijetno berljiv, razumljiv in nedvoumen. Knjiga je lično oblikovana in jo odlikuje skrben izbor dobro dokumentiranega slikovnega gradiva. Avtorjevo vojaško znanje mu je omogočilo, da so dejstva v študiji predstavljena korektno. V pomoč pa so mu bile še bogate osebne izkušnje, njegove predhodne objave, večje količine aktovnega in spominskega gradiva ter obširno, dolgoletno terensko delo. Knjiga bo veliko pripomogla k boljšemu poznavanju obdobja slovenske osamosvojitve. Menim, da bi se z opisi štabnega dela in bojev, še posebej izkušnjami boja v Krakovskem gozdu, moral seznaniti vsak slušatelj podčastniške in častniške šole Slovenske vojske. Tudi njim je knjiga namenjena in verjamem, da jo bodo z veseljem prebirali, tako kot številni drugi, saj je knjiga zanimivo in poučno branje z veliko novimi podatki in fotografijami, tako za strokovnjake kot za laike.

Vojna in vojaška zgodovina Posavja je v publicističnem in muzeološkem pogledu najbolj obdelana regija v Sloveniji, delo Mitje Teropšiča Posavski teritorialci v osamosvojitveni vojni 1991 to samo še dopolnjuje in hkrati potrjuje, da smo posavski veterani delali kvalitetno in učinkovito. S svojimi dejanji smo našim potomcem dali možnosti in pogoje, da samozavestno in ponosno gledajo v preteklost in prihodnost. Dali smo jim zgled in nauk, da smo Slovenci in Slovenke sposobni velikih dejanj, ko smo enotni.

Monografija polkovnika Slovenske vojske v pokoju Mitje Teropšiča je z verodostojno vsebino in objavljenim arhivskim in fotografskim gradivom dobrodošel in pomemben prispevek k slovenski vojaški in vojni zgodovini, saj kvalitetno ohranja spomin na osamosvojitveno vojno Slovenije leta 1991. Kot taka je zagotovo eden izmed najboljših

pripomočkov za zmago resnice o hrabrosti in uspešnosti posavskih teritorialcev. Iz knjige je moč zaznati ponos pisca, da je smel biti akter obravnavanega procesa in še več, da je lahko s svojim znanjem in sposobnostmi pomembno vplival na razvoj dogodkov v Posavju in bil v pomoč domovini, ko jo je ta potrebovala.

Na koncu knjige je objavljen odličen avtorjev povzetek. Žal, manjka prevod v angleški in nemški jezik. Ocenjujem, da v globaliziranem svetu ni dovolj, da o dosežkih osamosvojitvenega obdobja seznanjamo samo slovenski narod, pomembno in potrebno je tudi, da druge evropske narode seznanimo o tem, kako smo bili Slovenci konec tisočletja enotni in uspešni.

Monografija Mitje Teropšiča o posavskih teritorialcih v osamosvojitveni vojni leta 1991 je spoštljiv poklon teritorialcem in drugim bojevnikom Posavja za njihov prispevek pri vojaški ubranitvi domovine. Ocenjujem, da je avtor z njeno izdajo svoj namen v celoti dosegel. Ko so Posavci pred časom sklenili memoarski lok s trilogijo spominskih zbornikov (Posavje v letih 1989–1991, Zmagovito Posavje, V uniformi maskirnih barv), je bilo logično pričakovati, da bo izšla še monografija o osamosvojitveni vojni Slovenije v letu 1991 v Posavju. S tem so posavski vojni veterani v slovenskem merilu ustvarili unikatno delo. Ustvarili so pomembno in neponovljivo temeljno zbirko gradiva za lokalno zgodovino o osamosvojitvenih procesih osamosvojitvenega obdobja v Posavju.

***Dr. Tomaž Teropšič,
muzejski svetnik,
znanstveni sodelavec***

PREDGOVOR AVTORJA

Posavje je bilo od maja 1991 operativno območje odgovornosti 25. območnega štaba Teritorialne obrambe, ki je bil v sestavi 2. pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Dolenjske. Operativno območje je obsegalo območje Spodnjega Posavja kot statistične regije Republike Slovenije. Statistično regijo so sestavljale občine Brežice, Krško in Sevnica s svojimi zunanjimi mejami. Nahajalo se je na jugovzhodnem delu Slovenije, na strateški smeri Beograd–Zagreb–Ljubljana–Trst z novo državno mejo z Republiko Hrvaško. Skozi območje je vodila ena od glavnih operacijskih smeri Zagreb–Samobor–Brežice–Novo mesto–Ljubljana, z magistralno cesto M-1 in z dvotirno železniško progo Beograd–Zagreb–Ljubljana.

Na operativnem območju se je nahajalo edino vojaško letališče Jugoslovanske ljudske armade Cerklje ob Krki v Sloveniji, na katerem so bazirale: 82. letalska brigada, 474. letalska baza, enote protiletalske obrambe oborožene z raketnimi sistemi srednjega dosega in dodatnimi specialnimi silami junija 1991, pripravljenimi za okupacijske naloge, ter enotami za okrepitev in zavarovanje največjega kompleksa Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji. Z vojaškega vidika je bil pomemben tudi Tehnični remon-

Čateško polje z magistralno cesto Zagreb–Ljubljana in sotočjem rek Save in Krke. Vojaška strateška smer Zagreb–Ljubljana–Trst. Fotografija je iz septembra 2001.

Pogled na Jedrsko elektrarno Krško iz zraka. Z varnostnega vidika leta 1991 zelo pomemben in ogrožen objekt.

tni zavod Bregana s sedežem v Breganskem Selu na slovenski strani meje, kot edina tovrstna ustanova Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji. Z varnostnega vidika pa je bila zelo pomembna tudi jedrska elektrarna v Krškem.

Vloga in naloge štabov in vojnih enot Teritorialne obrambe v Posavju, v procesu osamosvajanja Republike Slovenije, v času priprav, v času agresije in vojne do izгона in umika Jugoslovanske ljudske armade je tema, ki še ni celovito obdelana. Napisane vsebine v tej knjigi o zgodovini Teritorialne obrambe, o vlogi narodne zaščite oziroma manevrske strukture narodne zaščite, preoblikovanje oziroma združitve občinskih štabov Teritorialne obrambe v območni štab Teritorialne obrambe in oblikovanje začasnih mobilizacijskih razvojov vojnih enot Teritorialne obrambe, z opisom najpomembnejših vojaških dogodkov v letu 1991, bodo dala celovitejši vpogled v delovanje sil Teritorialne obrambe v Posavju.

Glavna vsebina knjige je časovno omejena z dvema letnicama 1990 in 1991 ter zaključena z začetkom leta 1992. Uvodno poglavje knjige je posvečeno nastanku in razvoju Teritorialne obrambe v Posavju od leta 1968 do leta 1990.

V letu 1990 je poudarek na organiziranosti, opremljenosti in usposobljenosti štabov in enot Teritorialne obrambe, vlogi narodne zaščite oziroma manevrske strukture narodne zaščite, vključitvi občinskih štabov Teritorialne obrambe v sestavo 2. pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Dolenjske in začetku intenzivnih vojaških priprav na osamosvojitev Slovenije, z oblikovanjem intervencijskih enot ter izdelavo načrtov bojne uporabe vojnih enot za primer oboroženega spopada z Jugoslovansko ljudsko armado

Leto 1991 je vsebinsko obsežnejše. Opisana je organiziranost 25. območnega štaba Teritorialne obrambe, usposabljanja vojnih enot Teritorialne obrambe, štabne vaje in

obveščevalna dejavnost. Poudarjena je organizacijsko-formacijska struktura vojnih enot z imeni, šiframi in nazivi, oborožitvijo in vojaško opremo, časovno angažiranostjo ter nalogami in ključnim poveljniškim in starešinskim kadrom.

Težišče knjige je opis dogodkov in nalog ter analize in zaključki vojaških problemov, s katerimi se je ukvarjal 25. območni štab Teritorialne obrambe in njegove vojne enote. Najpomembnejše naloge po kronološkem zaporedju in nikakor ne po zahtevnosti in pomenu so bile: oviranje komunikacij in varovanje vzhodne državne meje z Republiko Hrvaško, boji enot Teritorialne obrambe z enotami Jugoslovanske ljudske armade, blokada sil Jugoslovanske ljudske armade na letališču Cerklje ob Krki, priprava načrtov za nasilni prevzem oziroma zavzetje tehnike, oborožitve in objektov Jugoslovanske ljudske armade, naloge varovanja nove državne meje, nenasilni prevzem objektov Jugoslovanske ljudske armade, minska polja, varovanje prevzetih objektov oziroma infrastrukture Jugoslovanske ljudske armade ter priprava načrtov in ukrepov za primer poskusa ponovne agresije Jugoslovanske ljudske armade na Slovenijo, ki so se izdelovali in uvedli že leta 1991 po končani vojni in zaključili leta 1992.

Vloga območnih štabov Teritorialne obrambe Republike Slovenije, kot organov poveljevanja na taktičnem nivoju, ki se je junija in julija 1991 v Posavju zaradi številnih in zahtevnih vojaških aktivnosti dvignila na višji nivo, še ni opisana in širše raziskana. V periodični publikaciji Vojaška zgodovina, ki jo izdaja Vojaški muzej Slovenske vojske, v Vojnozgodovinskem zborniku, ki ga je izdajal Vojni muzej Logatec in v Reviji Veterana ter v drugih izdanih publikacijah, so posamezni avtorji v Sloveniji že analizirali in opisovali vojaške dogodke in vsebine, ki so jih izvajali posamezni območni štabi Teritorialne obrambe. Širši prikaz delovanja 25. območnega štaba Teritorialne obrambe in vojnih enot s kronološkim opisom dogodkov bo lahko dodaten pomemben vir informacij za nadaljnja raziskovanja na celotnem območju Republike Slovenije.

Glavnino virov tvorijo dostopni arhivski dokumenti 25. območnega štaba Teritorialne obrambe in 2. pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Dolenjske ter občinskih štabov Teritorialne obrambe iz Posavja. Arhivske vire sem dopolnjeval z že objavljeno in dosegljivo literaturo nasprotne strani, informacijami v različnih medijih, kot tudi objavljenim in neobjavljenim spominskim gradivom. V zadnjih desetih letih sem se srečal z več kot tridesetimi akterji takratnih dogodkov, ki so mi opisovali takratna dogajanja v svojih sredinah, v enotah Teritorialne obrambe in enotah Jugoslovanske ljudske armade. Vsak razgovor sem skrbno zabeležil, saj je postal pomemben vir mojega razumevanja dogodkov. Nekateri akterji so mi že napisane spomine tudi odstopili. Še vedno pa je občutljiva in neraziskana tema o vlogi in pomenu vojaškega letališča in tudi Garnizije Jugoslovanske ljudske armade Cerklje ob Krki pri vojaški agresiji Jugoslovanske ljudske armade leta 1991 na Slovenijo. Zelo različne so interpretacije o poveljevanju na letališču in v garniziji, ki naj bi bilo izključno v pristojnosti visokih oficirjev, ki so prispeli iz poveljstva vojaškega letalstva Jugoslovanske ljudske armade iz Zemuna pri Beogradu. Tudi uporaba bojnih letal 82. letalske brigade Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji ni dokončno pojasnjena in potrjena.

Neobjavljene spominske izjave, ki so jih takoj po vojni napisali teritorialci iz Posavja, sem postavil v središče opisovanja bojev. Vsi opisani boji v Rigoncah, v Cerkljah ob Krki, v Krakovskem gozdu in pri Prilipah sestavljajo najboljše poglavje knjige. S tem sem želel poudariti – v kratkem času bojnih aktivnosti – obsežnost vojaškega bojevanja v Posavju in predvsem vlogo posameznih teritorialcev in njihovih starešin v bojih. Izjave so napisali vojaki – teritorialci, dva, ki sta bila v bojih ranjena ter starešine in poveljniki enot Teritorialne obrambe. Pisali so jih v času, ko je bil spomin na vojni čas še svež, zato so njihove izjave pomembne in avtentične. Moja naloga je bila, da v uvodnih besedilih za posamezni boj, na podlagi zbranega in proučenega gradiva, predstavim razmere pred bojem in opišem vojaško situacijo. Napisal sem tudi povzetke, v katerih sem analiziral delovanje obeh nasprotujočih si strani – tako poveljstev in enot Teritorialne obrambe kot poveljstev in enot Jugoslovanske ljudske armade – ter iskal vzroke za poraze oziroma zmage.

Celotna knjiga je posvečena opisu in analizi vodenja vojaškega dela priprav na osamosvajanje in vojne za obrambo samostojnosti ter umiku Jugoslovanske ljudske armade iz Slovenije in Posavja. Še pred nekaj leti se mi je ambicija, da bi mi uspelo napisati monografijo o 25. območnem štabu Teritorialne obrambe in njegovi vlogi v osamosvojitveni vojni leta 1991, zdela kot velika utopija. Danes se zavedam, da mi je uspelo zbrati veliko uporabnega pisnega in slikovnega gradiva, ga obdelati in predstaviti v knjigi. Pomembni vojaški vidiki osamosvajanja Slovenije v Posavju so opisani in tudi pojasnjeni.

*Splošna
bolnišnica
Brežice z označbo
Rdečega križa na
strehi septembra
1991.*

Zaradi pomanjkanja časa in tudi obsega knjige sem manj pisal o pomembni vlogi prebivalstva ter nevojaških prvin obrambe in s tem tudi civilnega dela osamosvajanja. Kot takratni akter vojaških dogodkov poznam velik pomen in vlogo civilne obrambe ter civilnih dejavnikov, predvsem v času priprav kot tudi času vojne. Močno si želim, da bi zgodovinska stroka opisala in orisala tudi to področje iz obdobja osamosvajanja Slovenije v Posavju. Veliko spominskih izjav državljanov in politikov iz tistega časa je že objavljenih v spominskem zborniku Posavje v letih 1989–1991 iz leta 2001 in spominskem zborniku Zmagovito Posavje iz leta 2011. Organi za notranje zadeve in takratna Milica so svojo vlogo in vlogo varnostnih sil v osamosvajanju Slovenije dopolnili z zbornikom Policija Posavja v osamosvojitvenih procesih, ki je izšel leta 2016.

Monografija o 25. območnem štabu Teritorialne obrambe in o posavskih teritorialcih je nastajala vrsto let. Trideset let od zaključka vojne in umika ali bolje izгона Jugoslovanske ljudske armade iz Slovenije je primeren čas za izdajo knjige. Tudi danes, nekaj deset let od tistih prelomnih dogodkov, je še vedno težko brzdati čustva in trezno razmišljati o tistem času. Teritorialna obramba je bila v aktualnem zgodovinskem trenutku postavljena v položaj, da skupaj s Slovensko milico vojaško obrani plebiscitarno odločitev slovenskega naroda o samostojnosti. Nič ne pretiravam, če trdim, da je slovenski državljan, skratka vojaški obveznik, čez noč postal teritorialec in slovenski bojevnik. Njim posvečam to knjigo in vsem tistim, ki želijo bolje spoznati vojaška dogajanja na prostoru, ki je bil za nasprotnika, za Dolenjsko in za Slovenijo zelo pomemben.

Občutljivost prostora z Jedrsko elektrarno Krško, novo državno mejo z Republiko Hrvaško, strateško smerjo Beograd–Zagreb–Ljubljana in železniško progo pomembno za Jugoslovansko ljudsko armado ter edinim vojaškim letališčem Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji, so od akterjev, ki so branili Slovenijo, Dolenjsko in Posavje zahtevali, da so bili drzni, vendar ne predrzni. Potrebno je bilo smiselno in usklajeno delovanje, z razmišljanjem in dobrim občutkom za predvidevanja o namerah nasprotnika. Starešinam in poveljujočim častnikom v 25. območnem štabu Teritorialne obrambe je to uspelo. Pripravljali so zanesljive in pravilne vojaške ocene, kar pomeni, da so dobro uporabljali pridobljeno znanje, sposobnost in talent. Skratka, kot rezervne strešine so obvladali vojaško obrt in se po znanju uspešno kosali z aktivnimi starešinami Jugoslovanske ljudske armade.

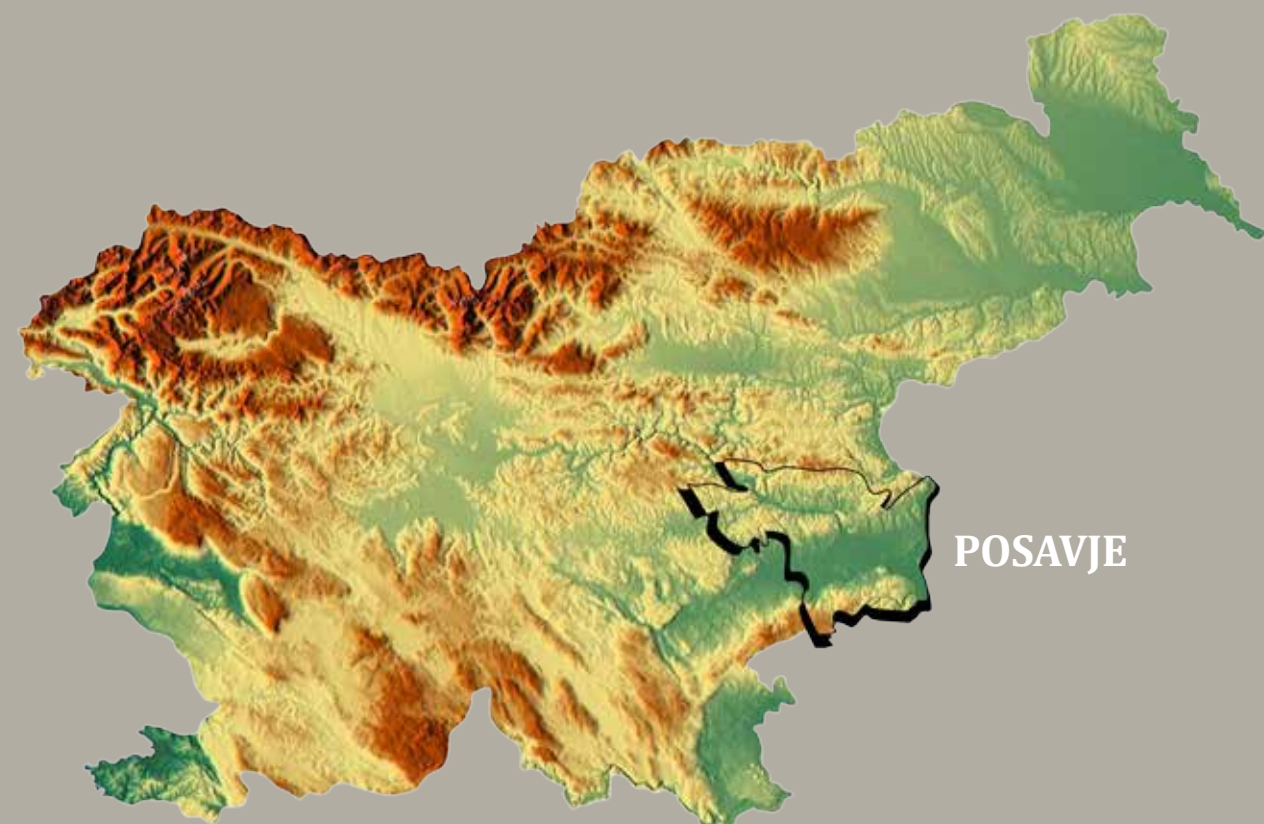
Knjiga je namenjena vsem, ki jih zanima vojaška zgodovina in čas osamosvajanja Slovenije. Bralci bodo bolje razumeli, da Teritorialna obramba kot vojaška sila slovenskega naroda ni nastala čez noč, ampak se je razvijala in krepila vrsto let. S trdim in ustvarjalnim delom se je dolgo oblikovala kot nova slovenska vojska. V času osamosvajanja Slovenije je dozorela in bila pripravljena ter sposobna za bojevanje. Z opisom vojaških dogajanj v Posavju želim današnjim in bodočim generacijam približati prelomne dogodke in jih popeljati v čas bojov in vojne, da jo tudi oni lažje razumejo.

Hvaležen sem vsem, ki so mi pomagali pri nastajanju knjige. Zahvala gre tudi tistim, ki so mi odstopili neobjavljeno spominsko in dokumentarno gradivo ter slikovni material

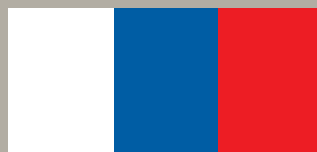
*Vojaški in
miličniški častni
pozdrav ob dvigu
nove slovenske
zastave.
Slovesnost
pri kosah ob
osamosvojitvi.
Brežice, 26. junija
1991.*

in mi zaupali svoje spomine. Največkrat sem za pomoč prosil Mirka Ognjenovića, Vinka Čančerja, Vinka Tuljaka in Vasilije Maraša. Zahvaljujem se jim, saj sem jih res velikokrat in tudi v manj primernem času obremenjeval s svojimi vprašanji in dilemami. Vedno so mi prijazno pomagali. Posebej se zahvaljujem bratu dr. Tomažu Teropšiču, ki je vsa poglavja strokovno pregledal, mi svetoval in predlagal več dopolnitev. Ne smem pozabiti, da me je tudi strokovno usmerjal. Njegove spodbude so mi dajale pogum in moč za pisanje ter dokončanje knjige.

ORIS GEOPOLITIČNEGA PROSTORA POSAVJA

Nekatere geografske in demografske značilnosti Posavja

Posavje¹ leži na jugovzhodnem delu Slovenije na prehodu iz Panonske nižine v Gorjance in Posavsko hribovje, tik ob meji z Republiko Hrvaško. Nova državna meja s Hrvaško je bila v Posavju dolga 76 km. Od meja drugih držav je bilo Posavje oddaljeno: na severu od Madžarske 150 km (zračne razdalje 120 km), na severozahodu od Avstrije 180 km (zračne razdalje 100 km) in na jugozahodu od Italije 250 km (zračne razdalje 172 km).

Geografsko je po dolini reke Save povezano z zagrebško kotlino. Je podolgovate oblike z osnovno daljšo smerjo po dolini reke Save v smeri severozahod–jugovzhod. Po daljši osi je bilo dolgo 52 km in po krajši osi v smeri sever–jug 30 km. Večji del Posavja je gričevnat, saj se zemljišča iz dolin rek (150–200 m nadmorske višine) relativno hitro vzpenjajo proti obrobju pokrajine, na severu nad Lisco (948 m), Bohor (1024 m) in Orlico (701 m), na jugu na Gorjance (950 m) oziroma med Savo in Krko na Posavsko gričevje (588 m). Ravninski del je pretežno v dolinah rek Save, Krke in Sotle, nižinsko–ravninsko območje je brežiško–krška kotlina. Sava s svojim ravninskim delom deli območje na dva dela. Četrta reka v Posavju je Mirna. Teče skozi osrednji del Posavskega hribovja, večinoma v ozki dolini in se v Dolenjem Boštanju pri Sevnici izlije v reko Savo.

Glavni trg v Sevnici. Revija gasilskih pihalnih godb in sajenje osamosvojitvene lipe. Sevnica, 23. junija 1991.

Meja Posavja je potekala na severu od zahoda po pobočjih Lisce, Bohorja in Orlice, na vzhodu po dolini reke Sotle, na jugu po pobočjih Gorjancev po črti: potok Bregana–Stojdraga–Planina–Opatova gora in na zahodu po črti: Javorica–Dobruška vas–Laknice–Pijavice–Kal in Loka.

Po politični razdelitvi na tri občine v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja so meje občin potekale na skrajnem severovzhodu od soteske Zelenjak, kjer je bila tro-

¹ Sklepi iz presoje možnih pripravin in izvedbe mobilizacije TO Posavja iz leta 1987. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

meja občin Brežice, Šmarje pri Jelšah in Klanjec na hrvaški strani meje. Meja občine Brežice je od skrajnega vzhoda proti jugu potekala po koritu reke Sotle, do njenega izliva v reko Savo, nasproti naselja Ribnica. Meja je nato kratek čas vijugala po koritu reke Save in pred izlivom potoka Bregana v reko Savo, pred naseljem Bregana, zavila proti zahodu, v smeri Breganskega Sela. Pot je nadaljevala po potoku Bregana in za naseljem Grdanjci zavila proti zaselku Gabrovica. Preko grebena Škarice se je nato spustila na jug proti zaselku Čedem. Južno od zaselka Gadova Peč je bilo stičišče meja med občinama Brežice in Krško.

Meja občine Krško se je spustila na jug proti naselju Planina v Podbočju in proti Črneči vasi. Nadaljevala je proti jugu in pri Pogani jami prečkala Žumberačko goro. Na jugu je obšla Opatovo goro in se začela spuščati proti naseljema Gornja in Dolnja Prekopa, v dolino reke Krke. Meja je nato obkrožila Krakovski gozd, pri naselju Hudenje, ob potoku Martink je bila tromeja med občinami Krško, Novo mesto in Sevnica.

Cesta krških žrtev med vojno. Krško, julija 1991.

Pri naselju Grmovlje je meja prečkala magistralno cesto Ljubljana–Zagreb in pot po sevniški občini nadaljevala na sever mimo naselja Bučka do naselja Znojile pri Studencu. Nato je začela vijugasto pot na vzhod mimo naselij Telčice, Jeperjek, Otavnik do potoka Laknica. Na potoku je bila tromeja med občinami Sevnica, Novo mesto in Trebnje. Pot je nadaljevala proti severozahodu in pod naseljem Pijavice prečkala reko Mirno. Obkrožila je naselji Mali in Veliki Cirknik ter pod naseljem Svinjsko dosegla stično točko med občinami Sevnica, Trebnje in Litija. Meja je nato potekala nekoliko zahodneje od

vrha Šop (789 m), kjer je bila tromeja med občinami Sevnica, Litija in Laško. Takoj od tromeje je ostro zavila proti vzhodu nad naselji Kladje pri Krmelju, Osredok pri Krmelju, Brunk in Budna vas ter se pri naselju Prapretno spustila v dolino reke Save. Po koritu reke Save je meja potekala zahodno do naselja Slap, kjer je nad Zidanim Mostom znova ostro zavila na vzhod. Nad naseljem Okroglice se je spustila na jug in pri naselju Podgorica zavila na sever in nato mimo vrha Loča (948 m) in vrha Ješovec (934 m) ter Ojstrež (913 m), dosegla tromejo občin Sevnica, Laško in Šentjur pri Celju. Pri naselju Ostrožnik se začne pogorje Bohor in pri vrhu Skalica (951 m) se je na tromeji občin Sevnica, Šentjur pri Celju in Krško, zaključila meja občine Sevnica.

Meja občine Krško je sekala vrh Veliki Javornik (1024 m) kot najvišjo točko posavskega pogorja Bohor in se usmerila proti naseljem Reštanj in Mrčna Sela, kjer je zavila južno proti naselju Koprivnica. Pri Velikem Dolu je bila tromeja med občinami Krško, Šmarje pri Jelšah in Brežice.

Meja v občini Brežice je zavila vzhodno proti pogorju Orlice. Nato se je spustila vzhodno od naselja Pečice. Pri potoku Močnik je zavila proti naselju Pavlova vas. Nad Pavlovo vasjo se je usmerila proti severovzhodu, proti vrhu Veliki Špiček (693 m), kot najvišje točke v pogorju Orlice. Nadaljevala je pot proti Svetim goram, presekala cesto Bizeljsko–Bistrica ob Sotli in nato mimo Bizeljskega gradu ter naselja Orešje zaključila pot v soteski Zelenjak.²

Po površini je Posavje merilo 905,41 km², od tega občina Sevnica 292,62 km², občina Krško 345,14 km² in občina Brežice 267,65 km². V treh občinah in v 46 krajevnih

**Živilska trgovina
v Krškem julija
1991.**

² Opis meja Posavja je narejen po Pregledni karti občine Brežice in Pregledni karti občine Krško, ki ju je izdelal Geodetski zavod SRS leta 1983 v merilu 1 : 50.000 ter po Pregledni karti občine Sevnica, ki jo je izdelal Geodetski zavod SRS leta 1985 v merilu 1 : 100.000. Navedene karte hrani avtor.

skupnostih ter v 320 naseljih je živel 72.588 prebivalcev (35.682 moških in 36.900 žensk).³ Povprečna naseljenost prebivalstva je bila 80,5 prebivalca na km². Gostota naseljenosti prebivalstva je bila manjša od slovenskega povprečja. Posebej v sevniški občini, ki je imela le 65 prebivalcev na km². Večina prebivalcev je živel v ravninskem delu, v dolinah. V mestih je živel 28,4 odstotka in na podeželju 71,6 odstotka prebivalstva. Povprečna letna nataliteta je bila v rahlem padcu.

Posavje je imelo 811 km registriranih cest in od tega 47 km magistralnih cest (ceste I. reda), 152 km regionalnih cest (ceste II. reda) in 612 km lokalnih cest (ceste III. reda). Asfaltiranih je bilo 438 km in neasfaltiranih 373 km vseh cest. Cestno omrežje je omogočalo dobro povezavo posameznih krajev in naselij. Posavje je bilo tranzitno območje z gostim prometom po magistralni cesti Ljubljana–Zagreb–Beograd in dvotirni železniški progi Ljubljana–Zagreb–Beograd v dolžini 47 km.

Struktura slovenskega bojevališča

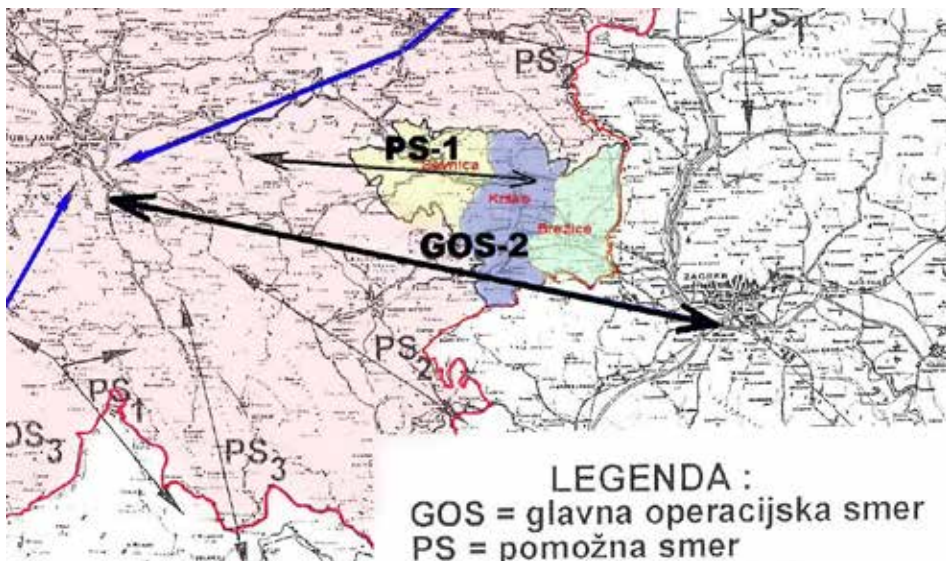
S poznavanjem strukture slovenskega bojevališča⁴ je možno bolje spoznati vojaški pomen Posavja v vojni z Jugoslovansko ljudsko armado (v nadaljevanju JLA) leta 1991. Z vidika odsekov in smeri, po katerih so bile v dvajsetem stoletju na slovenskem ozemlju izpeljane vojaške operacije, je celotno slovensko vojskovališče sestavljeno iz treh medsebojno povezanih obrobni bojevališč, s katerimi se glavne smeri stekajo v Ljubljansko kotlino, ki je geostrateško gravitacijsko središče Slovenije. Zahodno in severno bojevališče sta pretežno gorata in imata vsako le po eno operativno smer. Vzhodno bojevališče, znotraj katerega je tudi Posavje, je najdaljše in tudi najbolj prehodno in ima tri razcepljene operativne smeri.

Značilno je, da so vzdolž vseh operativnih smeri veliki topografski pogozdeni masivi, ki nudijo branilcu možnost za bočne udarce in ognjeni nadzor nad komunikacijami. To so hkrati tudi operativne in taktične smeri za napadalce.

V dvajsetem stoletju so bila aktivna vsa tri slovenska obmejna bojevališča. Med prvo svetovno vojno (1914–1918) je bilo aktivno zahodno bojevališče. Med vojno za severno mejo (1918) je bilo težišče oboroženih spopadov premaknjeno na severno bojevališče. V začetnem in sklepnem obdobju druge svetovne vojne sta bili znova aktivni severno in zahodno bojevališče, nato pa med sklepnimi operacijami druge svetovne vojne vzhodno bojevališče, preko katerega sta bila izvedena glavna udara za osvoboditev Slovenije znotraj takratne Jugoslavije. Vzhodno bojevališče je ponovno prevzelo glavno vlogo med vojno za osamosvojitve Slovenije (1991).

³ Po popisu prebivalstva iz leta 1991 je v Posavju živel 71.515 prebivalcev od tega je bilo Slovenk in Slovencev 67.068 ali 93,78 %. V občini Brežice je bilo 24.724, v občini Krško 28.567 in v občini Sevnica 18.214 prebivalcev. Po narodnostni pripadnosti se jih je za druge narodnosti največ opredelilo za Hrvate 2.042, za Srbe 693 in za Jugoslovane 305. Popis prebivalstva leta 1991: Prebivalstvo po občinah; Prebivalstvo po narodnosti. Dostopno prek: <https://www.stat.si>.

⁴ Geostrateški položaj Republike Slovenije, neuradni dokument GŠSV, sektorja za obveščevalne zadeve J-2, oddelka za izvidništvo, Ljubljana, januar 2002. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

Izsek iz karte operativnih smeri v Sloveniji. Glavna in pomožna operativna smer na vzhodnem slovenskem bojevališču, ki prečkata Posavje od državne meje proti Ljubljani.

Zahodno bojevališče v dolžini 232 km (od tega poteka 31 km po reki Soči) meji na geostrateški steber južne Evrope – Apeninski polotok. Razteza se od slovensko–avstrijsko–italijanske tromeje do obale Tržaškega zaliva in meji s Hrvaško v Istri.

Severno bojevališče v dolžini 432 km (od tega poteka 32 km po rekah) meji na južno obrobje srednjeevropskega prostora. Obsega prostor od slovensko–avstrijsko–italijanske tromeje do slovensko–hrvaško–madžarske tromeje.

Vzhodno bojevališče v dolžini 670 km je najdaljše med vsemi (od tega poteka 290 km po rekah) in meji na zahodno obrobje Balkana. Bojevališče ima tri operativne smeri, druga smer poteka iz širšega rajona Zagreba in Karlovca v smeri Ljubljane. Sestavljajo jo glavna smer vzdolž komunikacije Zagreb–Novo mesto–Ljubljana in pomožna smer po dolini reke Save. Obe smeri prečkata Posavje.

Na glavnih operativnih smereh so načeloma možna prodiranja enot moči brigade oziroma okrepljene brigade in na pomožnih ali samostojnih smereh enote moči bataljona in tudi brigade. Zaradi majhnosti slovenskega prostora in velikih taktičnih radijev sodobnih helikopterjev in letal je celotno slovensko ozemlje izpostavljeno zračnim napadom in zračnim desantom. Posebnost slovenskega vojskovališča je, da na njem vse glavne smeri vseh treh bojevališč vodijo preko številnih naravnih vodnih ovir, ki so težavne za premagovanje zlasti spomladi in jeseni. Vzdolž gosto urbaniziranih smeri so naseljena mesta kot glavni strateški objekti.

Posavje in spopad med JLA in Slovenijo v političnem prostoru

Z osamosvojitvijo Slovenije in Hrvaške junija 1991 – obeh nekdanjih jugoslovanskih republik – meja med njima ni bila več administrativna, postala je namreč prava meja med samostojnima državama. Za jugoslovanski politični vrh in JLA novonastale meje ni bilo in je tudi niso priznavali. Tako so enote JLA prosto prehajale s Hrvaškega in nazaj, ob tem je bilo Posavje prvi ščit obrambe Slovenije na strateški smeri Zagreb–Ljubljana. To je Posavje razlikovalo od drugih območij Slovenije in precej opredelilo vojno dogajanje na tem območju.⁵ Pomembna značilnost Posavja kot operativnega območja Teritorialne obrambe (v nadaljevanju TO) je bila tudi njegova lega na tromeji razdelitve treh korpusnih operativnih območij JLA, in sicer 10. korpusa s sedežem v Zagrebu, 32. korpusa s sedežem v Varaždinu in 31. korpusa s sedežem v Mariboru. Vsi trije korpusi so bili del severozahodnega jugoslovanskega bojevališča, ki je nastalo po reorganizaciji JLA leta 1988 in je bilo pod poveljstvom 5. vojaškega območja JLA s sedežem v Zagrebu. Obramba zračnega prostora celotne Slovenije, dela Hrvaške in dela Bosne in Hercegovine je bila v pristojnosti 5. korpusa vojaškega letalstva in zračne obrambe tudi s sedežem v Zagrebu.

Magistralna cesta Ljubljana–Zagreb. Vstop v Krakovski gozd iz smeri Novega mesta.

V Posavju so leta 1991 bojno delovale oklepno mehanizirane enote 4. oklepne brigade iz Jastrebarskega, 580. lahki samovozni topniški divizion zračne obrambe bojnih oklepnih vozil (580. lstd ZO BOV3),⁶ 580. mešane artilerijske brigade JLA iz Karlovca, vse te enote so bile iz 10. korpusa JLA, ki je imel sedež v Zagrebu ter letalske enote iz različnih enot 5. korpusa vojaškega letalstva in zračne obrambe s sedežem v Zagrebu.

⁵ Dr. Zdenko Čepič: V : POLICIJA Posavja v osamosvojitvenih procesih. Krško, 2016, stran 8.

⁶ V večini literature se pojavljajo poimenovanja kot »kolona oklepnikov«, »večja enota zračne obrambe«, »oklepno mehanizirana enota«, »baterija PZO«, »kolona baterije« ali »oklepniki na kolesih«. Za nadrejeno enoto pa se navajajo celo štiri različne enote: 306. lahki artilerijski polk PZO, 313. lahki artilerijski polk PZO, 380. motorizirana brigada in 580. mešana artilerijska brigada. Glej Matjaž Ravbar, 306., 313., 380. ali celo 580. V: Ravbar, Matjaž, urednik, VLOGA TO Dolenjske v procesu osamosvajanja Slovenije na vojaškem področju : zbornik prispevkov PO ZVVS Dolenjske. – Ljubljana : Defensor : Novo mesto, 2016, stran 146 do 151; V knjigi bom uporabljal naziv 580. lahki samovozni topniški divizion zračne obrambe bojnih oklepnih vozil, ki je verjetno najbolj točen. V dokumentih, ki so ostali na bojišču v Krakovskem gozdu, je bil tudi seznam vojakov in starešin. Vojaki so bili vpisani v tabele z naslovi 1., 2. in 3. Isab PVO 20/3 mm BOV-3. V originalu bi bil naziv 1., 2. in 3. laka samohodna artilerijska baterija protivzdušne odbrane 20/3 mm BOV-3. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

V letih 1990 in 1991 se je silovito razmahnil spopad za prevlado v slovenskem prostoru. Potekal je boj za legitimnost in legalnost, za kar si je vsaka stran prizadevala na svoj način. JLA se je trudila, da bi si popolnoma podredila slovenski politični prostor. Slovenska stran je aprila 1990 speljala prve svobodne volitve, dobila novo vlado ter pripravljala svoje obrambne sile. Decembra 1990 je izpeljala plebiscit o samostojni in neodvisni Sloveniji.

*Gradnja betonske
brvi preko reke
Save v Sevnici.
V ozadju novo
sevniško naselje.
Sevnica, 4.
oktobra 1991.*

Slovenska skupščina je na začetku leta 1991 sprejela Resolucijo o predlogu za sporazumno razdružitev s Socialistično federativno republiko Jugoslavijo. Z resolucijo so bile seznanjene skupščine preostalih federalnih republik. V tem času je bil sprejet tudi Zakon o obrambi in zaščiti in ukinjeni so bili občinski štabi TO (v nadaljevanju OŠTO) ter ustanovljeni območni štabi TO (v nadaljevanju obmŠTO) z namenom, izboljšanja operativnega delovanja štabov in enot TO.

NASTANEK IN RAZVOJ TERITORIALNE OBRAMBE V POSAVJU

Zgodovina TO Posavja ni klasično razčlenjena na faze razvoja TO v Sloveniji,⁷ temveč je opisan razvoj v Posavju po nekaterih vsebinskih sklopih, in sicer: od začetka leta 1968, od partizanskih teritorialnih enot do Teritorialne obrambe in Slovenske vojske, njihovo notranjo organizacijo – formacije in mobilizacijski razvoj, področja delovanja, pristojnosti, funkcije z razvojem OŠTO po letu 1974, vlogo in naloge TO v času osamosvajanja Slovenije, do preimenovanja TO v Slovensko vojsko (v nadaljevanju SV) leta 1994.

Iz začetkov nastanka partizanskih in teritorialnih enot v Posavju do leta 1974 je ohranjeno in dostopno malo arhivskih dokumentov, zato je bilo opravljeno kar nekaj razgovorov s še živečimi akterji. Pridobljene so bile pomembne informacije in uporabni podatki, s katerimi so dopolnjene nekatere vrzeli, predvsem z imeni kadrov na ključnih poveljniških dolžnostih, kakor tudi o razvoju, usposabljanju ter opremljanju partizanskih teritorialnih enot in TO z oborožitvijo in vojaško opremo.

Po letu 1975 se je z ustanovitvijo občinskih štabov za teritorialno obrambo razvoj TO v Posavju, s povečanim številom vojaških vaj, raznih oblik usposabljanj starešin, štabov in poveljstev, opremljanjem ter vzdrževanjem mobilizacijske in bojne pripravljenosti TO močno pospešil. Od tega leta naprej je ohranjenega ter dostopnega nekoliko več arhiva pri uradnih ustanovah kakor tudi pri posameznikih.

Začelo se je z okupacijo Češkoslovaške avgusta 1968

V noči z 20. na 21. avgust 1968 so oborožene sile Sovjetske zveze in še štirih članic varšavskega pakta nenapovedano vdrle s severa in juga na ozemlje Češkoslovaške in jo okupirale. Ocena političnega vrha Socialistične federativne republike Jugoslavije (v nadaljevanju Jugoslavije) – ki ga je novica o napadu močno in zelo neprijetno presenčila – da pri tem ni šlo (samo) za Češkoslovaško, temveč predvsem za Jugoslavijo. Takoj so bile angažirane vse politične sile od federacije navzdol do občin.⁸ Že naslednji dan se je na Brionih na Hrvaškem začelo zbirati celotno državno, strankarsko in vojaško vodstvo Jugoslavije. Ugotovili so, da JLA v tistem trenutku ni bila sposobna preprečiti hitrega vdora in okupacije pomembnejšega dela Jugoslavije, v primeru napada sil Varšavskega pakta. Generali in pomembni komandanti JLA so to tudi priznali.

Nato je večkrat zasedal Svet za ljudsko obrambo predsedstva Jugoslavije. Za obrambno področje so bile sprejete pomembne odločitve. Zamenjan je bil obrambni minister, odpravljen je bil monopol JLA in omogočen prehod na dvodelne oborožene sile Jugoslavije. Vzporedno z JLA, torej ne v njeni sestavi, naj bi se začela oblikovati in razvijati teritorialna komponenta kot nosilka množičnega ljudskega odpora. Tako so se začele ustanovljati partizanske teritorialne enote v republikah in pokrajinah kot drugi del in

⁷ Primer Bolfek 2010, prva faza razvoja TO (1968–1973) druga faza razvoja TO (1974–1980) tretja faza razvoja TO (1980–1990); Šteiner 2015, prvo razvojno obdobje od 1968 do 1973, drugo razvojno obdobje od 1974 do 1980 in tretje razvojno obdobje od 1981 do 1990.

⁸ Predsednik Skupščine občine Brežice Vinko Jurkas, ki je bil z družino na dopustu, se je moral takoj javiti na delovno mesto na občino.

kasneje druga komponenta oboroženih sil Jugoslavije. Šlo je torej za decentralizacijo oboroženih sil (JLA) in podružabljanja obrambe, ki bi omogočala množičen odpor ter vključitev in angažiranje vseh družbenih potencialov v primeru agresije in vojne.

Od partizanskih teritorialnih enot do Teritorialne obrambe

Za ustanovitev Teritorialne obrambe Republike Slovenije je bil ključen datum 20. november 1968, ko je Izvršni svet Skupščine Socialistične republike Slovenije (v nadaljevanju SRS) izdal odlok o ustanovitvi štaba za splošno ljudsko obrambo SRS. Pomemben je zadnji odstavek tega odloka, kjer je zapisano, da pri izvajanju svojih nalog Glavni štab za splošno ljudsko obrambo sodeluje z JLA in Republiškim sekretariatom za narodno obrambo. Iz zapisanega izhaja, da je bil štab samostojna institucija, ki je izvajal naloge na področju splošnega ljudskega odpora (v nadaljevanju SLO) samo na podlagi politike skupščine SRS, smernic izvršnega sveta SRS ter sveta za LO SRS. Štab torej ni bil odgovoren nikomur zunaj Slovenije, zadolžen pa je bil za sodelovanje z JLA. Ta začetni koncept je bil v odloku namenoma določen s ciljem preprečitve podreditve in odvisnosti teritorialnih enot od JLA in njene decentralizacije ter podružabljanja obrambe.

Prva skladišča orožja in streliva partizanskih teritorialnih enot so bila zato predvidena v prostorih postaj narodne milice, v gospodarskih organizacijah, v prostorih krajevnih uradov, v šolah in pri zanesljivih zasebnikih.⁹ S tem bi odpravili probleme disperzije orožja in streliva na večjih razdaljah in bi se to izvezalo neodvisno od JLA, skrajšali bi mobilizacijske čase enot in tako povečali bojno pripravljenost.

Na nivoju občin v SRS so bila po letu 1968 ukinjena občinska vojna poveljstva s stržarskimi vodi in teritorialnimi četami.¹⁰ Imenovani so bili vodje obrambnih priprav partizanskih enot¹¹ ter referenti za materialno tehnična sredstva, ki so nepoklicno ali poklicno opravljali operativna dela za partizanska poveljstva občin.¹² Celoten starešinski in poveljniški kader v partizanskih poveljstvih občin so imenovali sveti za narodno

⁹ Dopis Conskega štaba za Dolenjsko vodjem priprav TO, november 1970. Fotokopijo dopisa hrani avtor.

¹⁰ Občina Krško je leta 1970 izdala odlok o organizaciji in izvajanju nekaterih priprav za narodno obrambo. Odlok je v 2. in 3. členu določal, da se za obrambo in zaščito na območju občine in za izvrševanje nalog predpisanih z zakonom in drugimi predpisi ustanovijo enote in službe teritorialne obrambe. Odlok je bil objavljen v Skupščinskem Dolenjskem listu št. 5, 5. marca 1970.

¹¹ Po letu 1970 so se imenovali tudi vodje priprav teritorialnih bataljonov skupščin občin.

¹² V občini Brežice je bil na poklicno dolžnost kot vodja obrambnih priprav partizanskih enot postavljen upokojeni podpolkovnik JLA Franc Križaj. Podpolkovnika Križaja je na dolžnosti vodje obrambnih priprav leta 1970 zamenjal upokojeni podpolkovnik JLA Anton Štimac. Leta 1973 je bil na dolžnost vodje obrambnih priprav postavljen Ignac Regovič iz Dobove. Dolžnost vodje obrambnih priprav je opravljal do leta 1975 in je bil nato z ustanovitvijo OŠTO postavljen po mirnodobni formaciji na dolžnost komandanta TO občine Brežice. V občini Krško je bil na poklicno dolžnost kot vodja obrambnih priprav partizanskih enot postavljen leta 1971 Slavko Šribar iz Krškega, ki je dolžnost opravljal do leta 1973. V letih 1973 in 1974 je dolžnost vodje obrambnih priprav opravljal Ivan Srpčič. Srpčiča je leta 1974 zamenjal Ernest Breznikar s Senovega. Dolžnost je opravljal do leta 1975 in je bil nato z ustanovitvijo OŠTO postavljen po mirnodobni formaciji na dolžnost komandanta in po vojni formaciji na dolžnost komandanta TO občine Krško.

V občini Sevnica je dolžnost vodje obrambnih priprav partizanskih enot nepoklicno opravljal Boris Stariha iz Sevnice. V letih 1972 do leta 1974 je poklicno dolžnost vodje priprav opravljal Anton Šikovec iz Dolenjega Boštanja. Konec leta 1974 pa do leta 1976 je poklicno dolžnost kot operativni organ partizanskih enot in nato operativni organ OŠTO Sevnica poklicno opravljal Željko Kolar iz Krškega.

obrambo skupščin občin. Pisarniško korespondenco za vodje obrambnih priprav partizanskih enot občin so praviloma izvajali oddelki za narodno obrambo občin.

Skupščina SRS je leta 1971 razglasila Zakon o splošnem ljudskem odporu. V njem je bilo določeno, da je splošni ljudski odpor organiziranje vseh možnih oblik dejavnosti in odpora celotnega naroda. V vojni se njegova moč in učinkovitost izražata predvsem v oboroženem boju in v stalnem procesu krepitve in uveljavljanju raznih drugih oblik odpora, v katerega so vključeni vsi delovni ljudje in občani. Oboroženi boj pa vodi JLA, partizanske enote kot enote teritorialne obrambe in delovni ljudje. Partizanske enote se organizirajo tako, da pokrivajo celotno ozemlje Socialistične republike Slovenije. V miru in v vojni delujejo samostojno ali skupaj z enotami JLA; na začasno zasedenem ozemlju so jedro in glavni nosilec oboroženega odpora in se skupno z vsemi delovnimi ljudmi in občani ter z vsemi njihovimi silami in zmogljivostmi borijo za osvoboditev. Partizanske enote, ki jih ustanavljajo republika, občine in delovne organizacije, so sestavni del oboroženih sil Jugoslavije in so najširša oblika organiziranega oboroženega splošnega ljudskega odpora.

Glavni štab Socialistične republike Slovenije za splošni ljudski odpor je postal najvišje poveljstvo partizanskih enot v Sloveniji. Na ravni občin so sveti občinski skupščin za narodno obrambo oblikovali partizanske enote, določali njihovo organizacijo in sestavo ter imenovali poveljnika. Partizanske enote so sestavljale skupine, oddelki, vodi, čete, bataljoni, odredi in po potrebi tudi druge formacije. Služba in poveljevanje se je

*Teritorialci
voda TO KS
Brežice poslušajo
predavanje
komandirja voda.
Pečice septembra
1977.*

opravljala v slovenskem jeziku, v posameznih partizanskih enotah so se glede na njihov sestav uporabljali tudi jeziki narodov in narodnosti Jugoslavije. Partizanske enote so imele stalno in rezervno sestavo. Stalno sestavo so sestavljali občani, ki so bili v partizanski enoti, njenem štabu oziroma poveljstvu ali strokovni službi postavljeni na delovno mesto ali dolžnost, ki so jo v mirnem času opravljali kot poklicno dolžnost. Re-

zervno sestavo partizanske enote so sestavljali vojaški obvezniki, ki so bili razporejeni vanjo z vojnim razporedom ter prostovoljci.

Konec leta 1969 je bilo v Socialistični republiki Sloveniji formiranih 24 odredov, ki so nadaljevali tradicijo Narodnoosvobodilnega boja. Ti odredi so bili bataljonske ali četne sestave in so imeli od 600 do 1500 pripadnikov.

V posavskih občinah je bil ustanovljen Kozjanski teritorialni odred s sedežem poveljstva v Brežicah,¹³ v katerem je bilo razporejenih 1121 ljudi.¹⁴ V sestavi odreda so bili trije bataljoni, in sicer po eden v občini Sevnica,¹⁵ občini Krško in občini Brežice.¹⁶ Vsak bataljon je imel po tri čete, ki so se kadrovske teritorialno dopolnjevale z območja ene ali več sosednjih krajevnih skupnosti v občini. Štab odreda je imel tudi svojo štabno enoto za zaščito, obveščevalno dejavnost in zveze. Bataljoni so bili takoj po oblikovanju oboroženi s puškami in lahкими strojnícami kalibra 7,9 mm, trofejnimi sovjetskimi brzostrelkami in sovjetskimi ročnimi strojnícami DP kalibra 7,62 mm, trofejnimi nemškimi brzostrelkami kalibra 9 mm, italijanskimi težkimi strojnícami bređa kalibra 8 mm ter ameríškimi ročnimi raketnimi metalci min za protiolepní boj bazuka kalibra 90 mm. Orožje in strelivo se je nahajalo v raznih vojaških skladiščih JLA, nato pa je bilo prepeljano v skladišča po občinah. Po letu 1972 so bataljoni po občinah dobili prve količine sodobnejšega pehotnega orožja.¹⁷

Prva usposabljanja so se začela že leta 1969. Specialisti za posamezne vojaške dolžnosti ter poveljniški kader so se udeleževali seminarjev in tečajev, ki so jih organizirali conski štabi ali glavni štab za SLO. Enote iz sestava bataljonov pa so se urile v streljanju s formacijskim orožjem ali pa udeleževale skupnih mobilizacijskih in taktičnih vaj z enotami JLA iz bližnjih garnizij. Streljanja so bila izvedena na začasnih neurejenih streliščih po občinah v Posavju.¹⁸ Omeniti je treba, da v vseh 22 letih od začetka ustanovitve partizanskih teritorialnih enot v Posavju leta 1968 do vključno leta 1990 na streljanjih z bojnim strelivom ni prišlo do hujših poškodb ali smrtnih primerov.

Enote Kozjanskega teritorialnega odreda so leta 1971 sodelovale na večji mobilizacijsko taktični vaji, ki so jo načrtovali v Garniziji JLA Cerklje ob Krki. Vaja je bila izvedena 8. in 9. maja 1971 pod šifriranim nazivom »Poskok – 1971«. V vajo so bili vključeni komandant in politični komisar brežiškega bataljona TO ter dve njegovi četi in krški

¹³ Uradno se je imenovala matična občina.

¹⁴ Za komandanta odreda je bil predviden Vinko Jurkas iz Brežic, vendar na to dolžnost ni mogel biti postavljen, saj je poklicno opravljal funkcijo predsednika Skupščine občine Brežice. Komandant odreda je nato postal Zoran Dular in politkomisar Lojze Štih oba iz Krškega in njegov namestnik Janez Pirnat iz Brežic.

¹⁵ Podatek ni zanesljiv. Stanislav Zlobko je bil leta 1971 komandir čete v brežiškem bataljonu in se spomni, da so imeli sestaneke glede vaje tudi v Kozjem. Možno je, da se je bataljon dopolnjeval tudi s pripadniki iz takratne občine Šmarje pri Jelšah.

¹⁶ Komandant teritorialnega bataljona v Krškem je postal Anton Alegro iz Brestanice, v Brežicah pa Ivan Tomše ter politkomisar Vlado Deržič oba iz Brežic.

¹⁷ Za brežiški bataljon je glavni štab za SLO iz Ljubljane – kot pomoč pri opremljanju – julija 1972 dodelil 19 sodobnih polavtomatskih pušk M-59 in M-59/66 jugoslovanske izdelave ter 4.480 kosov streliva 7.62 mm v skupni vrednosti 22.608 dinarjev. Kopijo dokumenta hrani avtor prispevka.

¹⁸ Staro nemško strelišče v gozdu pri Kapelah, strelišče pri gradu na Bizeljskem, strelišče nad reko Krko v Velikih Malencah, vsa ta strelišča so bila v občini Brežice; strelišče v Rorah v občini Krško ter strelišče Radna v občini Sevnica.

bataljon TO. Osnovna zamisel vaje je bila protidesantna in protiletalska zaščita širšega rajona letališča JLA Cerklje ob Krki. Vse teritorialne enote so imele nalogo zavarovati in kontrolirati odrejen teritorij ter pomembne topografske objekte. Del enot moči enega do dva voda pa imeti v pripravljenosti za delovanje pri razbijanju zračnega desanta, v sodelovanju z enotami JLA.

Postrojena enota TO občine Sevnica. Sevniški grad pred letom 1980.

Dobra dva tedna po zaključku vaje je predsednik Sveta za narodno obrambo Skupščine občine Brežice Vinko Jurkas sklical posvet, z namenom analizirati delovanje brežiških teritorialnih enot na mobilizacijsko taktični vaji. Posvet je bil 27. maja 1971 v Domu JLA v Brežicah in so se ga udeležili ključni akterji in starešine, ki so vajo načrtovali oziroma so sodelovali v njenih pripravah, izvedbi ali poveljevanju teritorialnim enotam.¹⁹

Vsi udeleženci posveta so v analizi poudarili pravilni koncept vaje ter veliko motiviranost posameznikov in teritorialnih čet kot celot. Nekateri so opozorili na pomanjkljivosti v taktičnih postopkih, nespoštovanju nasprotnikovega ognja, slabih zvezah in pomanjkljivi zaledni oskrbi. Vojaškim obveznikom so se namreč uniforme delile tudi na mobilizacijskih zbirališčih. Problemi so se pojavili tudi po liniji poveljevanja, saj sta bila na poveljniškem mestu bataljona prisotna le komandant in politkomisar, zaradi pomanjkanja uniform ni bil mobiliziran vod za zveze bataljona. Splošna zaključna ocena vaje je bila, da je izvedena v skladu z zamislijo ter da so pridobljene izkušnje izredno pomembne za nadaljnjo graditev in razvoj teritorialnih enot.²⁰

19 Sodelujoči na posvetu: predsednik sveta za narodno obrambo Skupščine občine Brežice Vinko Jurkas, ki je posvet tudi vodil, komandant garnizije JLA Cerklje ob Krki polkovnik Franc Jordan, načelnik štaba Zahodno štajerske cone polkovnik Vid Jerič, varnostni oficir cone Stane Klemenčič, komandant Kozjanskega teritorialnega odreda Marjan Dular, načelnik štaba vojne pošte JLA 3363 Cerklje ob Krki podpolkovnik Franc Korošec, vodja priprav TO Brežice Anton Štimac, komandant teritorialnega bataljona iz Brežic Ivan Tomše, politkomisar bataljona Vlado Deržič, komandir 3. teritorialne čete Anton Hribar, politkomisar čete Vlado Podgoršek, komandir 4. teritorialne čete Stanislav Zlobko, politkomisar čete Stanislav Molan, referent za vojaške zadeve v Odseku za narodno obrambo Skupščine občine Brežice Lazar Gličić, pomočnik, za materialno tehnična sredstva TO Ivan Starman in Stanko Gašperin.

20 Fotokopijo zapisnika posveta hrani avtor.

Naslednji zakon, ki je urejeval področje ljudske obrambe, je bil zvezni Zakon o ljudski obrambi, sprejet leta 1974. V njem je bilo prvič zakonsko določeno, da oborožene sile tvorijo enotno celoto, organizirane pa so v formacije Jugoslovanske ljudske armade in formacije teritorialne obrambe. JLA je bila določena kot skupna oborožena sila vseh narodov in narodnosti ter delovnih ljudi in občanov, TO pa je postala najširša oblika organiziranega oboroženega splošnega ljudskega odpora. Enote TO so lahko sodelovale skupaj z enotami JLA ali delovale samostojno. Zakon je oba dela skupnih oboroženih sil, to sta bili JLA in TO, obravnaval enakopravno, saj je določal, da se posamezne enote JLA preimenujejo v enote TO in vključujejo v sestav TO in posamezne enote TO se lahko preimenujejo in vključujejo v enote JLA, če to zahtevajo posebne vojne razmere. Nadalje je določal, da pripadniki oboroženih sil nosijo enotno znamenje pripadnosti, in sicer rdečo zvezdo, imajo enake označbe činov in se v oboroženih silah uporablja načelo enakopravnosti jezikov in pisav narodov in narodnosti Jugoslavije²¹.

Skupščine občine v Posavju so v prvi polovici leta 1975, na podlagi določil zveznega zakona o ljudski obrambi iz leta 1974 in republiškega zakona o splošnem ljudskem odporu iz leta 1971, ustanovile občinske štabe za teritorialno obrambo. Ti so bili z odloki ustanovljeni v občinah Sevnica, Krško in Brežice kot posebni organi za delovanje v miru in v vojni.²² OŠTO je bilo na podlagi zakona o ljudski obrambi iz leta 1976, v 3. točki vodenje in poveljevanje v teritorialni obrambi, določeno 12 nalog. Naloge so bile zelo obsežne, saj so morali skrbeti za mobilizacijsko in bojno pripravljenost TO v občini, pripravljati načrte za uporabo enot,²³ organizirati in voditi usposabljanja, skrbeti za načrtno nabavo, hrambo, vzdrževanje in nadzor nad predmeti oborožitve in opreme, opravljati druge zadeve ali naloge po odločitvi nadrejenega štaba TO oziroma sveta občinske skupščine za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito.

Po mirnodobni formaciji so bili v štabih zaposleni profesionalni delavci štaba, in sicer rezervne vojaške starešine in civilne osebe. Število zaposlenih je bilo v posavskih OŠTO v naslednjih letih različno, in sicer od 3 do 8 delavcev, pripadnikov stalne sestave štabov.

Do leta 1980 je bil OŠTO Krško podrejen Pokrajinskemu štabu Teritorialne obrambe (v nadaljevanju PŠTO) Dolenjske, ki je imel sedež v Novem mestu. OŠTO Sevnica in OŠTO Brežice pa sta bila podrejena PŠTO Zahodno štajerske s sedežem v Celju.

21 V praksi pa se zakonsko določilo ni izvajalo. Avtor tega prispevka se je leta 1987 udeležil varnostno-obveščevalnega tečaja za komandante TO v centru JLA v Pančevu v Srbiji in se dobro spomni neprijetnega začetka. Prisotnih je bilo več kot sto komandantov OŠTO in PŠTO pretežno iz Slovenije, Hrvaške in Kosova. Uvodni nagovor je imel polkovnik JLA iz politične uprave zveznega sekretariata za ljudsko obrambo iz Beograda. Še pred pozdravom je jasno in na grob ter oster način povedal, da JLA nikoli ne bo dovolila, da se v oboroženih silah uporablja slovenski jezik. To je bila reakcija na zahtevo mladinskega kongresa v Krškem po uporabi jezikov narodov in narodnosti v oboroženih silah. Odnosi nekaterih starešin JLA do starešin TO so se v tem času že začeli spreminjati in so postajali veliko bolj uradni.

22 Zanimivo je, da je Zakon o ljudski obrambi Socialistične republike Slovenije, ki je določal ustanovitev štabov teritorialne obrambe v republiki, pokrajinah in občinah ter mestnih oziroma regionalnih skupnostih bil sprejet kasneje in to 29. septembra 1976.

23 To so bili načrti za delovanje enot TO v vojni (vojni načrti) in so se usklajevali s poveljstvi in enotami JLA. Kot nasprotnice so bile na vzhodu Jugoslavije določene oborožene sile držav Varšavskega pakta in na zahodu oborožene sile držav NATO pakta.

Leta 1980 je prišlo do večje reorganizacije TO Slovenije. Število pokrajin se je iz šestih povečalo na trinajst in toliko je bilo po preoblikovanju ustanovljenih Pokrajinskih odborov in PŠTO. V Posavju je bil ustanovljen PŠTO Posavja s sedežem v Brežicah, v nekdanji stavbi postaje milice, v vili na Prešernovi ulici 12.²⁴ V njegovo sestavo so bili vključeni OŠTO Sevnica, OŠTO Krško in OŠTO Brežice z vsemi vojnimi enotami, ki so bile formacijsko nekoliko spremenjene. Na novo so bile ustanovljene minometne čete z minometi kalibra 82 mm, s katerimi se je močno povečala ognjena moč pehotnim enotam oziroma celotni TO občine. Ukinjen je bil bataljon TO, ki ga je po mobilizacij-

Posadka protiletalskega topa M-1 40 mm Lahkega artilerijskega divizion zračne obrambe TO občine Krško. Na bojnem položaju ob bolezn maršala Tita v okolici Krškega januarja 1980.

skem razvoju dopolnjeval OŠTO Krško in je bil sestavni del 52. brigade TO iz Novega mesta, pod poveljstvom PŠTO Dolenjske. Z ukinitvijo bataljona TO je bila ukinjena zadnja manevrska enota TO v Posavju. Po številu pripadnikov in po ognjeni moči je tako v Posavju postal Lahki topniško-raketni divizion zračne obrambe TO največja prostorska enota. Divizion je bil v sestavi OŠTO Krško in kadrovsko dopolnjevan z območja sosednjih občin.²⁵

Leta 1985 so bili preoblikovani odredi in minometne čete vseh treh OŠTO. Odredi so bili oblikovani v formacije jurišnih odredov s po tremi ali petimi jurišnimi vodi,

²⁴ Na isti lokaciji je imel sedež tudi Pokrajinski odbor za Posavje, ki je po zakonu skrbel za izvajanje in usklajevanje obrambnih priprav ter aktivnosti in ukrepov družbene samozaščite, ki so skupnega pomena za občine z območja pokrajine. Pokrajinski odbor bi med vojno postal najvišji organ oblasti v pokrajini.

²⁵ Divizion zračne obrambe TO Krško je bil ustanovljen leta 1978 in je bil namenjen za zračno obrambo Nuklearne elektrarne v Krškem. V njegovi sestavi so bile tri baterije zračne obrambe s po 12 topovi in skupno 350 pripadniki TO. Januarja 1980 v času hude zime je bil divizion ob bolezn maršala Tita mobiliziran in na bojnih položajih skoraj mesec dni. Položaji so bili utrjeni, divizionu pa je bila podeljena bojno strelivo.

minometne čete pa so bile dopolnjene z vodi netrzajnih topov za protioklepni boj in so se preoblikovale v čete za ognjeno podporo. Te čete so tako po moči postale najmočnejše pehotne vojne enote za minometno in protioklepno podporo občinskih štabov. V oborožitvi so imele od kolektivnega orožja osem minometov kalibra 82 mm s 1200 minami ter štiri netrzajne tope za protioklepni boj M60. Čete za ognjeno podporo TO so bile tako s svojo oborožitvijo in visoko stopnjo usposobljenosti sposobne zagotavljati minometno in protioklepno podporo jurišnim odredom in četam OŠTO, kakor tudi drugim enotam.

Z novim pregledom mobilizacijskega razvoja so vse vojne enote TO dobile tudi številčne nazive.²⁶ S tem je bila povečana prepoznavnost enot, lažje je bilo poveljevanje ter vodenje učne in bojne dokumentacije. S sodobnim orožjem in vojaško opremo so se prioriteto dopolnjevale protidiverzantske in diverzantske enote ter jurišni odredi TO.

S tako organizacijsko-mobilizacijsko strukturo vojnih enot je Teritorialna obramba v Posavju pričakala začetek leta 1990, ko so se začeli zaključni procesi osamosvajanja Slovenije. Pri tem so bili teritorialci, predvsem poklicni pripadniki stalne sestave in OŠTO kot celote še posebej izpostavljeni, saj so bili skupaj z organi za notranje zadeve in milico ključnega pomena pri zavarovanju nove demokratične politične oblasti ter plebiscitne volje po samostojni državi večine državljanov Republike Slovenije.

Nova izvršilna politična oblast na državni ravni, predvsem pa v občinah, kjer je na volitvah zmagala Demokratična opozicija Slovenije (v nadaljevanju DEMOS), ni zaupala poklicnim pripadnikom OŠTO, saj so bili vsi člani nekdanje zveze komunistov. Tudi v Posavju je bilo nezaupanje prisotno, čeprav so poklicni pripadniki OŠTO v Krškem in v Brežicah preprečili odvzem orožja in streliva TO s strani JLA in s temi dejanji jasno pokazali lojalnosti novi politični oblasti.²⁷ Zaupanje se je izboljšalo v mesecu oktobru 1990, ko so bili lokalni politiki seznanjeni s kadri Manevrske strukture narodne zaščite (v nadaljevanju MSNZ). Ti so bili vsi iz vrst TO in milice in so do oktobra 1990 v največji tajnosti izvedli ukrepe za zavarovanje nove politične oblasti in izdelali načrte za bojno delovanje v primeru posredovanja JLA. Celoten projekt Narodne zaščite (v nadaljevanju NZ) je bil voden v največji tajnosti iz državne ravni, zato o tem niso bili seznanjeni lokalni občinski politiki.

V začetku leta 1990 so morali vsi OŠTO po posebnem ukazu predati vse orožje in strelivo, ki je bilo namenjeno za usposabljanje šolske in zunajšolske mladine. Kmalu zatem je Republiški štab za teritorialno obrambo Socialistične republike Slovenije (v nadaljevanju RŠTO) zahteval natančen popis skladišč s tlorisnimi merami in skladiščenimi količinami orožja in streliva v občini. Pri tem ni bilo treba popisati skladišč, ki so bila

²⁶ Naj kot primer navedem jurišne odrede TO: jurišni odred TO iz Brežic je dobil številko 110 (110. jurišni odred TO), jurišni odred TO iz Krškega je dobil številko 111 (111. jurišni odred TO), jurišni odred TO iz Sevnice je dobil številko 112 (112. jurišni odred TO).

²⁷ Avtor prispevka je bil leta 1990 na dolžnosti komandanta OŠTO in je bil od maja do oktobra 1990 nekajkrat deležen »prijateljskih« nasvetov, naj si poišče novo službo, saj bo kmalu zamenjan. Podobna opozorila je prejemal tudi kolega v Krškem Ernest Breznikar.

v objektih JLA. Zaradi tega je bila naloga kar nekoliko nenavadna. Kmalu so v štabih ugotovili pravi namen naloge, saj so v mesecu maju prejeli ukaz o začasnem hranjenju orožja in streliva Teritorialne obrambe v vojaških objektih JLA. Le nekaj dni pred tem so pokrajinski štabi TO²⁸ prejeli ukaz, ki ga je podpisal takratni komandant TO Slovenije generalpodpolkovnik Ivan Hočevar, o reorganizaciji in zmanjšanju števila PŠTO. Število naj bi se z dotedanjih 13 zmanjšalo na 7, hkrati je bila določena tako nova podređitev OŠTO kot tudi variante popolnitve kadra po mirnodobni formaciji, tako za nove PŠTO kot tudi vseh 61 OŠTO v Sloveniji.

Del notranjosti skladišča v Domu TO v Brežicah. Vidni so zaboji z orožjem, strelivom in vojaško opremo. Teritorialci leta 1988 ob mobilizaciji praznijo skladišče.

PŠTO Posavja naj bi s tem ukazom prenehal obstajati, vsi trije OŠTO pa naj bi bili podrejeni Pokrajinskemu štabu za TO Dolenjske. Neuradno je bil za dolžnost komandanta PŠTO Dolenjske predviden rezervni podpolkovnik Ignac Regovič, dotedanji komandant TO Posavja. Vse te spremembe so pomenile tudi ukinitve Pokrajinskega odbora Posavje kot političnega organa za delovanje v primeru vojne. Vendar ukaz RŠTO, ki ga je podpisal generalpodpolkovnik Ivan Hočevar maja 1990, ni bil izveden. Po 15. maju in izdaji njegovega ukaza o skladiščenju orožja TO Slovenije v vojaške objekte JLA so se razmere znotraj TO in tudi politično zaradi procesov osamosvajanja v celotni republiki močno zaostrele. Nastala je afera poimenovana »Razorožitev TO«, ki je začasno zaustavila proces preoblikovanja TO in zmanjšanja števila PŠTO.

Septembra 1990 po sprejemu ustreznega amandmaja k ustavi Republike Slovenije je predsedstvo SRS razrešilo generala Hočevarja in imenovalo nov RŠTO ter za vršilca dolžnosti načelnika imenovalo rezervnega majorja Janeza Slaparja. Po ponovni vzpostavitvi linije poveljevanja od novega RŠTO navzdol ter imenovanju sedmih vršilcev poveljnikov PŠTO 4. oktobra 1990 se je nadaljeval proces reorganizacije in podrejanja

28 Ukaz RŠTO številka SZ 183/8-90, Ljubljana 25. 4. 1990. PŠTO Posavja je ukaz prejel 10. maja 1990. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

OŠTO. Posavski OŠTO so bili podrejeni PŠTO Dolenjske s sedežem v Novem mestu. Pri kadrih stalne sestave OŠTO ni prišlo do sprememb. Kader stalne sestave obeh Posavskih pokrajinskih organov je bil delno administrativno upokojen,²⁹ del kadra se je zaposlil zunaj Teritorialne obrambe, večina članov PŠTO pa je bila prerazporejena na dolžnosti v PŠTO Dolenjske.

V vmesnem obdobju od avgusta do 4. oktobra 1990 pa je v Posavju v veliki tajnosti nastajala začasna vojaška struktura, pod zakonskim okriljem Narodne zaščite, ki se je kasneje poimenovala MSNZ. Ta struktura je bila v Posavju vzpostavljena znotraj Teritorialne obrambe in organov za notranje zadeve. Na ključne dolžnosti MSNZ znotraj TO so bili postavljeni poklicni pripadniki posavskih OŠTO. Poklicni pripadniki PŠTO Posavja niso bili vključeni v MSNZ, nekateri člani pa so bili na lastno željo vključeni v operativno dežurstvo OŠTO Brežice, s katerim se je preko stražarske službe varovalo tudi njihovo orožje in strelivo v skladišču Doma TO v Brežicah.

Septembra 1990 so bili izdelani operativni dokumenti za uporabo sil NZ in hkrati so bile v načrtih oblikovane operativne grupe narodne zaščite (v nadaljevanju OGNZ), kot oborožena in udarna jedra po občinah. Vodje OGNZ³⁰ so bili v obsegu svojih nalog seznanjeni z načrti varovanja organov oblasti in objektov posebnega pomena. Pripadniki OGNZ niso bili nikoli vpoklicani za operativno delovanje ali usposabljanje in tudi ne oboroženi.

Tako je bilo v Posavju oblikovanih 26 OGNZ s skupno 475 usposobljenimi pripadniki, ki so bili v celoti iz vrst častnikov, podčastnikov in tudi vojakov TO. OGNZ – kot udarne enote – je bilo možno operativno uporabiti, kar pomeni aktivirati in oborožiti v času do 12 ur. V primeru širše potrebe in splošne mobilizacije pa je bilo v okviru Pokrajinskega štaba narodne zaščite (v nadaljevanju PŠNZ) Posavja možno angažirati in oborožiti do 2.400 pripadnikov NZ, in sicer iz celotne vojne sestave TO.³¹

V obdobju september 1990–oktober 1990 je bila večina orožja in po en bojni komplet streliva za orožje prepeljana na tajne lokacije. V občini Brežice je bilo organizirano enajst tajnih skladišč MSNZ in eno lažno tajno skladišče, v občini Krško je bilo osem tajnih skladišč MSNZ in v občini Sevnica eno tajno skladišče MSNZ in eno tajno skladišče, ki so ga samoiniciativno organizirali delavci upravnega organa za obrambo. Nekaj posebnega je bilo lažno tajno skladišče v občini Brežice, ki je bilo organizirano v delovni organizaciji Terme Čatež. Tam je imela varnostno-obveščevalna služba JLA – zaradi bližine vojaškega letališča – svojo pomembno obveščevalno točko. Vodstvo MSNZ občine Brežice je z organizacijo lažnega tajnega skladišča, v katerem so hranili tri zaboje trofejnih pušk brez udarnih igel, želelo preveriti, ali vojaška obveščevalna služba spremlja njihovo tajno dejavnost. Skladišče je ostalo ves čas delovanja, to je polnih osem mesecev, neodkrito.

29 Administrativno sta bila upokojena tudi komandant TO Posavja rezervni podpolkovnik Ignac Regovič in sekretar pokrajinskega odbora Lazo Gličić.

30 To so bili komandanti in komandirji enot TO.

31 Poročilo o b/p PŠNZ Posavja na dan 25. 9. 1990. Kopijo poročila hrani avtor; Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 154 in 155.

Skupaj je bilo tako v Posavju 22 tajnih skladišč orožja in streliva. Večina lokacij tajnih skladišč je bila v različnih zasebnih objektih (stanovanjske hiše, gospodarski objekti, zidanice, vikendi) pri ljudeh, ki so jih organizatorji MSNZ poznali in jim zaupali, ti pa so bili pripravljeni nalogo sprejeti. Tri lokacije oziroma tajna skladišča pa so bila tudi v družbenih objektih oziroma objektih delovnih organizacij. Orožje in strelivo je bilo v tajnih skladiščih shranjeno do začetka vojne leta 1991, ko je bilo podeljeno mobiliziranim ali vpoklicanim enotam TO. Varnostno-obveščevalna služba garnizije JLA Cerklje ob Krki, kljub izredno razvejani mreži obveščevalcev med civilisti in tudi teritorialci v Posavju, ni zaznala dejavnosti TO pri organizaciji tajnih skladišč orožja in streliva in tudi ni odkrila nobenega od teh skladišč.

Leta 1991 se je organiziranost štabov TO spremenila. Reorganizacija je pomenila pravo na oborožen spopad z JLA. Sekretariat za ljudsko obrambo Republike Slovenije je po predhodnem soglasju Predsedstva Republike Slovenije z odredbo³² določil prenehanje delovanja OŠTO 30. aprila 1991 in določil ustanovitev 25. območnega štaba za teritorialno obrambo s sedežem v Brežicah³³ (v nadaljevanju 25. obmŠTO), katerega enote in zavodi so se dopolnjevali iz občin Brežice, Krško in Sevnica. Območni štab je bil podrejen 2. pokrajinskemu štabu za teritorialno obrambo Dolenjske (v nadaljevanju 2. PŠTO Dolenjske) s sedežem v Novem mestu.

³² Odredba o ustanovitvi štabov in zavodov teritorialne obrambe v Republiki Sloveniji, številka 801/164, Ljubljana 15. april 1991. UI RS št. 18, 27. 4. 1991.

³³ Za sedež štaba TO je bilo v predlogu o ustanovitvi območnih štabov TO v Republiki Sloveniji določeno Krško. Svet za ljudsko obrambo Skupščine občine Brežice je obravnaval strokovno utemeljen predlog OŠTO Brežice, da se tudi v občini ustanovi obmŠTO ali pa se sedež 25. obmŠTO prestavi v Brežice. Oba predloga sta bila sprejeta in posredovana v Ljubljano. V odredbi o ustanovitvi je bilo nato določeno, da se ustanovi 25. obmŠTO s sedežem v Brežicah, katerega enote in zavodi se popolnjujejo iz občin Brežice, Krško in Sevnica. Ta rešitev se je glede na uspešno delovanje štaba in enot TO v vojni z JLA leta 1991, izkazala kot zelo dobra. Fotokopije dokumentov hrani avtor.

***Priprave starešin
čet TO za ognjeno
podporo iz
občinskih štabov
TO Posavja.
Začasni vadbene
center TO Gorenji
Leskovec na
Bohorju, maj
1990.***

***Dom Teritorialne
obrambe v
Brežicah. Sedež
nekdanjega
občinskega štaba
TO.***

Stalna sestava 25. obmŠTO se je že med vojno in po vojni kadrovsko okrepila s starešinami JLA, ki so prestopili v TO. Zaradi prostorske stiske, ki je tudi bila posledica oblikovanja oddelka in nato voda stalne sestave vojakov, se je štab spomladi leta 1992 preselil v levi prizidek nekdanjega Doma letalcev, ki je bil v sklopu stavbe nekdanjega Doma JLA v Brežicah. Prostori spalnic so bili preurejeni v pisarne, uredil se je prostor za dežurne in sejna soba ter v pritličju prostori za vojake.

V tem objektu je štab domoval le kratek čas, saj se je junija 1992 znova selil, in sicer v Vojašnico TO Cerklje ob Krki. Večina nastanitvenih objektov vojašnice je bila adaptirana in urejena za potrebe 210. učnega centra TO (v nadaljevanju 210. UC TO). Štabu so bili za prehodni čas dodeljeni prostori v nastanitvenemu objektu A, v nadstropju desno od stopnišča. V pritličju je bil sedež poveljstva 210. UC. Poveljnik UC je bil hkrati tudi poveljnik Vojašnice TO Cerklje ob Krki.

Skladišče orožja, streliva in vojaške opreme je bilo v tako imenovanem dolgem objektu, skladišče MES pa v Gazicah. Kmalu se je začela prenova objekta nekdanjega poveljstva 82. letalske brigade JLA, ki je bil namenjen tudi za potrebe štaba. Selitev v nove prostore v prvo nadstropje je bilo zaključeno v prvi polovici leta 1994. Prostore v pritličju so kasneje naselil poklicni pripadniki novonastajajočega 24. oklepno-mehanižiranega bataljona TO.

25. obmŠTO je na tej lokaciji dočakal sprejetje novega Zakona o obrambi decembra 1994, s katerim je postal vojaško teritorialno poveljstvo in dobil novi naziv 25. območno poveljstvo Slovenske vojske. Teritorialna obramba se je uradno preimenovala v Slovensko vojsko in je po zakonu postala vojaška sila za obrambo države.

Nastanek in razvoj Teritorialne obrambe v Posavju

V prvih začetkih ustanavljanja partizanskih teritorialnih enot v SRS po letu 1968 je smernice za občine pripravljal glavni štab v Ljubljani. Predloge so nato dopolnili občinski sveti za narodno obrambo, uradne akte o ustanovitvi pa so sprejemale skupščine občin. Prve formacije poveljstev in partizanskih enot so bile izdelane šele leta 1973 in jih je na predlog svetov občinskih skupščin odobrila komisija Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije za SLO. Dokončno izdelane formacije so potrdili tako sveti občinskih skupščin za narodno obrambo kot tudi Glavni štab SRS za SLO.

KOLEDARSKI NAČRT 1. del: usposabljanje OŠTO-pov. uspeš. obiljanje TO POSAVJA letu 1984																	
Občina TO	Vrsta enote	Čas usposabljanja po mesecih												Sodelo- vanje	Finančni predrač.	Opomba	
1	2	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	15	16	17	
	PŠTO 45			30-31 SV			1-2 SVV				26-28 VVP			TO, oš- tli del PŠTO in povelj- odr.	204,0 -11,2 192,8		
	OŠTO BREŽICE 17						15 SV								167,5		
	OŠTO KRŠKO 19				26-27 SV						26-28 VVP	15-17 SVV		DPS DPO	121,0		
	OŠTO SEVNICA 17				20-21 SV		23-24 SVV				26-28 VVP			DPS DPO	121,0		
	51. LAND PZO 15				20-21 SV										15,0		
	73. NOBORSKI ODRED (ČS) 14				20-21 SV						- VVP			DPS DPO	144,0 -11,2 132,8		
	86. POSAVSKI PO Od 14				20-21 SV									DPS DPO	20,0		
SKUPAJ: 141																	

Koledarski načrt
usposabljanja
štabov in
poveljstev TO
Posavja za leto
1984.

Po letu 1975 so notranjo organizacijo štabov TO in vojnih enot – skozi celotno obdobje delovanja in razvoja – določali mirnodobne in vojne formacije ter mobilizacijski razvoji vojnih enot. Vse te dokumente, ki so imeli visoko stopnjo tajnosti, so pripravljali v Republiškem štabu za teritorialno obrambo v Ljubljani. Predloge za enote in štabe TO po krajevnih skupnostih za matično občino pa so pripravljali OŠTO.

Mirnodobna formacija se po številu ni bistveno spreminjala v vseh letih delovanja občinskih štabov TO. Posamezna formacijska mesta so se dopolnjevala glede na število vojnih enot, in sicer na podlagi odločitev svetov za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito skupščin občin. Od leta 1975 pa vse do maja 1991, ko so bili OŠTO ukinjeni, so se v mirnodobnih formacijah spreminjali nazivi posameznih dolžnosti in formacijski čini. To pa je vplivalo predvsem na višino osebnega dohodka posameznega zaposlenega delavca.

V zadnjem srednjeročnem obdobju 1985–1991 so bile s formacijami³⁴ določene naslednje dolžnosti:

- komandant TO občine, formacijski čin rezervni major,
- načelnik za operativno-učne zadeve – istočasno namestnik komandanta, formacijski čin rezervni kapetan 1. klase,
- načelnik za organizacijsko-mobilizacijske zadeve, formacijski čin rezervni kapetan,
- vodja pisarne – istočasno daktilograf, srednja strokovna izobrazba,
- skladiščnik – voznik, formacijski čin rezervni zastavnik.

V OŠTO Krško sta bili zaradi večjega števila vojnih enot določeni dodatni formacijski mesti, in sicer načelnik za zaledje ter drugi skladiščnik.

Mobilizacijski razvoj, ki je določal vrsto in število vojnih enot, se je spreminjal v posameznih srednjeročnih obdobjih razvoja, ki so trajala po pet let. V obdobju 1986–1991 so se v posameznem OŠTO po mobilizacijskem razvoju oblikovale različne pehotne enote moči vodov, čet in jurišnih odredov, protidiverzantske enote, čete za ognjeno podporo TO in lahki topniško-raketni divizion zračne obrambe TO ter nekatere enote rodov, kot so diverzantski vodi, pontonirski vod in pehotna učna črta.

Mobilizacijski časi vojnih enot so bili zelo kratki. Protidiverzantska voda sta imela mobilizacijski čas 4 ure, protidiverzantska in protidesantna četa 6 ur, lahki topniško-raketni divizion PLO in jurišni odredi TO 12 ur ter vse druge enote in štabi 8 ur.

Mirnodobne formacije OŠTO se v tem času niso spremenile. Novembra 1990 so bile po ukazu nadrejenega poveljstva dodatno oblikovane enote za posebne namene (v nadaljevanju EPN). V vsakem OŠTO je bil ustanovljen intervencijski vod z mobilizacijskim časom 3 ure in se je kadrovsko dopolnil s pripadniki iz celotne sestave TO občine. Pripadniki vodov so osebno oborožitev in bojni komplet streliva hranili doma. Vodi so bili oboroženi s sodobnim avtomatskim pehotnim orožjem.

Konec aprila 1991 so bili OŠTO ukinjeni. Ustanovljen je bil 25. območni štab Teritorialne obrambe s sedežem v Brežicah. Proces preoblikovanja mirnodobne sestave je potekal v mesecu maju. Selitev delavcev stalne sestave OŠTO Krško in OŠTO Sevnica na skupno lokacijo v Dom TO Brežice, Titova cesta 15, je bila zaključena 28. maja 1991.

Vse vojne enote ukinjenih OŠTO so bile podrejene 25. obmŠTO. Konec maja 1991 so bile na zahtevo 2. PŠTO Dolenjske dodatno oblikovane enote za posebne namene, in sicer jurišni odred TO v občini Brežice ter po ena četa TO po formaciji protidiverzantske čete TO v občinah Krško in Sevnica. Popolnitev vseh treh enot je bila izvedena z mlajšimi vojaškimi obvezniki, ki so imeli razpored v vojnih enotah JLA.

34 Fotokopijo formacije št. T-704 stalne sestave OŠTO II. variante hrani avtor.

Glede na to, da ni bila izvedena reorganizacija vojnih enot TO, je bil tik pred vojno izdan začasni mobilizacijski razvoj PŠTO – obmŠTO.³⁵ Štabu je bilo po začasnem mobilizacijskem razvoju podrejenih 41³⁶ vojnih enot ali več kot 2500 pripadnikov TO rezervne sestave. Število vojnih enot je močno presegalo vojaške kriterije. Uspešno in učinkovito vodenje in poveljevanje v vojni je možno po kriterijih s petimi do maksimalno devetimi podrejenimi subjekti in še to le v primeru, da so optimalno zagotovljeni tudi drugi pogoji poveljevanja, kot so odlične zveze ter usposobljenost in izurjenost poveljujočega kadra.

Štab tik pred vojno ni razpolagal s sodobnimi sredstvi zvez, razmerje v popolnitvi med številom poklicnih pripadnikov TO ter vpoklicanimi rezervisti je bil 1 odstotek proti 99 odstotkom, v korist rezervistov glede na formacijsko stanje. Poveljujoči častniki in podčastniki vojnih enot so bili v večini primerov izkušeni rezervni starešine, vendar so poveljevanje nad vojnimi enotami sprejemali takoj po izvedeni mobilizaciji ali vpoklicu, brez dodatnih priprav in urjenja za vodenje enot, v kaotičnih razmerah vojne.

Pripravljen predlog začasnega mobilizacijskega razvoja je določal združevanje nekatereh vojnih enot TO, in sicer z ustanovitvijo 305. odreda TO za posebne namene in ustanovitvijo Združenega odreda TO četne sestave. S temi spremembami bi se število podrejenih enot zmanjšalo z 29 na 13. Predlog ni bil izveden saj je bilo sprejeto premirje in prioriteta nalog ni bila več na bojevanju, temveč se je usmerila v naloge umika JLA iz Slovenije in prevzemanja njenih objektov in vojaške tehnike.

Oktober 1991 je bila predpisana nova formacija stalne sestave 25. obmŠTO³⁷ ter novi pregled enot TO. Ta je predvideval preoblikovanje oziroma ustanovitev 18 vojnih enot³⁸ in dodatno ustanovitev 26. brigade TO. Brigada v Posavju ni bila ustanovljena, vse druge vojne enote TO so bile kadrovsko dopolnjene in v naslednjih letih nekajkrat vpoklicane na različna usposabljanja. Brigada je bila v procesu kadrovskega sestavljanja do januarja 1992.

Organiziranost, vloga in naloge TO V Sloveniji in v Posavju so se v naslednjih letih močno spremenile. Teritorialna obramba ni bila več rezervna oziroma druga komponenta oboroženih sil, saj je morala prevzeti vse naloge, ki jih je pred tem opravljala JLA. Ustanavljala so se nova poveljstva in nove enote. V učnih centrih TO ter pehotnih in kasneje v bataljonih rodov TO so se začela usposabljanja nabornikov na služenju vojaškega roka. V Posavju je TO po globini varovala novo državno mejo z Republiko Hrvaško, kjer je še vedno divjala vojna.

35 Fotokopijo mobilizacijskega razvoja hrani avtor.
 36 Dejansko je bilo bojnih enot 29, preostalo so bili trije OŠTO ter 9 prištabnih enot.
 37 Formacija T – 511 z dne 25. oktober 1991 je za 25. obmŠTO določala 22 formacijskim mest. Ob uveljavitvi je bilo s kadri dopolnjeno 18 mest. Fotokopijo formacije hrani avtor.
 38 Ustanovljene so bile naslednje vojne enote: sedem jurišnih odredov TO, protioklepni odred TO, lahki topniško raketni divizion protizračne obrambe TO, štirje obmejni vodi TO, protidiverzantska četa TO, četa za ognjeno podporo TO, pionirsko pontonirska četa TO, pehotna učna četa TO in diverzantski vod TO. Fotokopijo dokumenta 25. obmŠTO, številka 841/200, 15. 10. 1991 hrani avtor.

Po letu 1974 se je organiziranost TO na lokalni ravni v občinah spremenila. OŠTO so leta 1975 postali vojaško strokovni organi, ki so vodili in združevali vse enote TO na območju občin in so bili odgovorni za njihovo mobilizacijsko in bojno pripravljenost. Odgovorni so bili tudi za operativno načrtovanje in usklajevanje operativnih načrtov enot TO z načrti drugih subjektov ljudske obrambe na območju občin, krajevnih skupnosti, organizacijami združenega dela in s sosednjimi občinami.

Opravljali so naslednje naloge:

- v sodelovanju z nadrejenimi štabi so načrtovali razvoj in opremljanje za vse podrejene vojne enote,
- načrtovali in izvajali so vzgojo (usposabljanje) po navodilih in programih nadrejenih štabov,
- poročali so svetom za ljudsko obrambo skupščin občin in pokrajinskim štabom TO ter pripravljali predloge in poročila za obravnavo na svetih za ljudsko obrambo,
- izdelovali so vojne načrte, srednjeročne in letne načrte razvoja in usposabljanja enot in štabov v občinah,
- sodelovali so pri izvajanju skupnih nalog s subjekti SLO v občinah,
- skrbeli so za popolnitev in materialno oskrbo enot TO, z nalogo zagotavljanja stalne bojne pripravljenosti,
- opravljali so tudi druge naloge, ki so bile določene z Zakonom o ljudski obrambi.

Sedež Pokrajinskega odbora in Pokrajinskega štaba TO Posavja v letih 1980-1990. Stavba na Prešernovi ulici 12 v Brežicah.

Leta 1982 je bil razglašen republiški Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Teritorialna obramba je postala najširša oblika organiziranja in pripravljanja delovnih ljudi in občanov za splošni ljudski odpor. Vloga in naloge občinskih štabov za teritorialno obrambo so se razširile predvsem na področju razvoja, organiziranja, opremljanja in pripravljenosti. Določena je bila linija vodenja in poveljevanja, za kar so bili odgovorni komandanti po strokovni liniji svojim nadrejenim in tudi pristojnim organom družbenopolitičnih skupnosti (v nadaljevanju DPS). OŠTO je postal tudi odgovoren za strokovno usposabljanje Narodne zaščite na območju občine za vključevanje v oboroženi splošni ljudski odpor. Narodna zaščita je bila specifičnost v Sloveniji v okviru Jugoslavije. Zakon je omogočal modernizacijo oborožitve in vojaške opreme TO ter večjo usposobljenost in izurjenost vojnih enot.

Največji razvoj je TO v Posavju dosegla v začetku osemdesetih let in do začetka devetdesetih let. Štabi so s podporo in garancijo družbenopolitičnih skupnostih najemali kredite pri Vojnem servisu Narodne banke SFRJ. Anuitete so bile odplačane iz proračunskih sredstev izvršnih svetov občin, ki so bila namenjena za dejavnost TO. Štabi so z najetimi krediti gradili infrastrukturo TO ter kupovali sodobno pehotno oborožitev in vojaško opremo.

PŠTO Posavja je od ustanovitve leta 1980 do ukinitve leta 1990 imel sedež na Prešernovi ulici 12 v Brežicah, v stavbi, ki jo je s preselitvijo na novo lokacijo, izpraznila Postaja milice Brežice. Orožje in strelivo je bilo v začetku skladiščeno v stavbi poveljstva in nato v skladišču OŠTO Brežice, Titova cesta 15 (sedaj Cesta svobode 15).

Sedež OŠTO Brežice je bil do leta 1980 v stavbi Skupščine občine Brežice, Cesta prvih borcev 18. Orožje, strelivo in vojaška oprema so bili skladiščeni v skladišču v bivših

*Nekdanja stavba
Občinskega štaba
TO občine Krško.*

zaporih, zraven Pošte v Brežicah. Manjše skladišče je bilo tudi na Bizeljskem, v stavbi krajevnega urada in tudi v Dobovi na železniški postaji. Leta 1980 se je OŠTO preselil v novi Dom TO, Titova cesta 15, kjer je bilo tudi sodobno skladišče orožja, streliva in vojaške opreme ter prostori občinskega centra za obveščanje.

OŠTO Krško je imel do leta 1977 sedež v nekdanji stavbi Postaje milice Krško, Cesta krških žrtev 30. Leta 1977 se je štab preselil v novi prizidek stavbe Skupščine občine Krško, Cesta krških žrtev 14. Skladišča orožja, streliva in vojaške opreme so bila na osmih različnih lokacijah, in sicer v Žlapovcu, zraven komunalnega podjetja Kostak Krško, v Rudniku Senovo in po različnih drugih lokacijah v podjetjih in krajevnih skupnostih. Leta 1988 se je OŠTO Krško preselil v novo stavbo zraven Uprave za notranje zadeve Krško, Cesta krških žrtev 57a, kjer je bilo tudi skladišče orožja, streliva in vojaške opreme.

Sedež OŠTO Sevnica je bil v celotnem obdobju obstoja štaba v stavbi Skupščine občine Sevnica, Glavni trg 19 a. Do leta 1980 je bila zgrajena prva faza skladišča na Kvedrovi ulici 30 a, zraven stavbe Postaje milice Sevnica. Zaključek investicije in druge faze izgradnje skladišča je bil leta 1984.

Pokrajinski in vsi trije občinski štabi so strelivo velikega kalibra in minsko eksplozivna sredstva (v nadaljevanju MES) hranili v skladišču JLA v Gazicah pri Cerkljah ob Krki. Celotni kompleks skladišč je bil stražarsko zavarovan z moštvom iz garnizije JLA. Objekti so bili varovani s petimi stalnimi stražarskimi mesti ter vojaškimi psi. V objektu številka 3 so bila skladiščena vsa MES vseh štabov in enot TO iz Posavja ter Uprave za notranje zadeve Krško oziroma Postaj milic. Količine MES³⁹ so bile velike in so zagotavljale po vojaških normativih dva do tri bojne komplete⁴⁰ v primeru vojne.

Zakon o obrambi in zaščiti iz leta 1991 je določil nekatere bistvene novosti. TO je bila določena kot oblika organiziranja in pripravljanja državljanov za oboroženi boj v neposredni vojni nevarnosti in v vojni. Štabi za teritorialno obrambo so postali vojaško teritorialna poveljstva, ki so delovala v republiki za določena območja in v pokrajinah. Republiški štab za TO je postal organ v sestavi republiškega upravnega organa, pristojnega za obrambne zadeve in je izvajal štabne in druge vojaško strokovne zadeve za Predsedstvo Republike Slovenije v zvezi z vodenjem in poveljevanjem TO Republike Slovenije. Območni štabi TO so se ustanovili za območje ene ali več občin oziroma mestnih skupnosti, pokrajinski štabi TO pa so se ustanovili za območje pokrajine. Po liniji vodenja in poveljevanja so bili poveljniki odgovorni le nadrejenemu poveljniku. S tem je bila v celoti prekinjena linija vodenja do vodstev lokalnih skupnosti. V praksi je to pomenilo, da poveljniki niso bili več dolžni o dejavnosti štabov, poveljstev in enot TO poročati organom oblasti v občinah. Na državno raven je bilo preneseno tudi celotno financiranje TO.

³⁹ Več kot 5.000 kosov pehotni in protiklepnih bomb, 1.600 trenutnih in kumulativnih min različnih vrst, 3.800 min za minomete kalibra 60 in 82 mm, 5.100 pehotnih in tankovskih min, 13.000 nabojev 20 in 40 mm za topove zračne obrambe, 500 raznih vžigalnikov in druga MES.

⁴⁰ Bojni komplet (bk) je normativ za strukturo in količino streliva in MES za orožja in enote, ki ji je določen v posameznih vojskah. Primer bk za avtomatsko puško M70 v TO Slovenije leta 1992 je bil 150 nabojev.

Oddelek teritorialcev med premikom skozi naselje. Mobilizacijsko taktična vaja 111. jurišnega odreda TO občine Krško leta 1987.

Po ukinitvi OŠTO in izvedenem preoblikovanju mirnodobne sestave so poklicni pripadniki 25. obmŠTO konec maja 1991 začeli delati na novem sedežu v Domu TO Brežice, Titova 15. Štabu je bilo po začasnem mobilizacijskem razvoju podrejeno 41 subjektov poveljevanja ali več kot 2500 pripadnikov TO rezervne sestave.

V času oboroženega spopada z JLA in bojov v juniju in juliju 1991 je štab TO zaradi varnosti in taktičnega zavajanja nasprotnika, nekajkrat menjal poveljniška mesta. Mirnodobni sedež štaba v Domu TO v Brežicah je postal vojno poveljniško mesto, nekdanja stavba osnovne šole v Sromljah ter Labodov dom na Rucman Vrh pri Sromljah pa rezervni poveljniški mesti.

Po zmagi in uspešno zaključenem oboroženem spopadu z JLA se je število in obseg vojaških nalog še povečal in spremenil. Takoj po prenehanju bojnih aktivnosti od julija 1991 do oktobra 1991 in umika JLA iz Posavja in Slovenije, se je štab TO poleg obrambnih in napadalnih funkcij, začel istočasno ukvarjati tudi z zapletenimi logističnimi postopki. V tem času je bila še vedno verjetnost, da pride do spontanega ali načrtovanega spopada med TO in JLA. Obstajala je možnost taktičnega presenečenja zaradi nepredvidljivega obnašanja prisotnih pripadnikov bojne skupine padalske brigade JLA iz Niša na letališču JLA Cerklje ob Krki. Izdelani so bili načrti za primer ponovnega prodora sil JLA na osnovnih smereh z območja Republike Hrvaške ob pomoči obstoječih sil JLA v Posavju in v Sloveniji.

Hkrati so se izdelovali načrti in izvajale priprave za nasilni⁴¹ oziroma nenasilni prevzem objektov in oborožitve JLA v Posavju. Prevzem je bil nato izveden nenasilno in z dogovorom obeh strani. Prevzem nepremičnin, oborožitve, streliva in vojaške opreme JLA v Posavju je bil zahtevna logistična naloga. Začel se je 9. septembra in končal 25. oktobra 1991 v zgodnjih jutranjih urah, ko je zadnja skupina pripadnikov JLA zapustila letališče Cerklje ob Krki. V 47 dneh je pooblaščen mešana območna komisija TO ob pomoči pripadnikov UNZ Krško, 25. obmŠTO, prebeglih častnikov, podčastnikov in civilnih oseb nekdanje JLA prevzela kompletne nepremičnine Garnizije JLA Cerklje ob Krki na desetih

41 Vojaški načrt s tajnim nazivom »Nabava«.

različnih lokacijah v občinah Brežice, Krško in Novo mesto, nepremičnine in materialna sredstva Tehničnega remontnega zavoda JLA Bregana v Breganskem Selu,⁴² vlakovni kompoziciji s težko oklepno in artilerijsko oborožitvijo JLA na železniški postaji v Dobovi in v Brežicah ter motorna vozila in agregate JLA, ki so bili v skladu z dogovorom skoncentrirani iz vojašnic JLA po Sloveniji na letališču Cerklje ob Krki.

Po prevzemu nepremičnin ter odhodu JLA iz Posavja je štab vse vojaške objekte zavaroval s stražo oziroma nadzoroval z obhodi. Pri teh nalogah so se menjale vpoklicane vojne enote TO iz celotnega Posavja, vključeni pa so bili tudi pripadniki JLA, ki so preslopili v TO.

V času od 3. julija do 15. oktobra 1991 so se operativno izvajale tudi naloge varovanja nove državne meje, s prekinitvijo od 15. julija do 1. avgusta 1991, skupaj torej dva meseca in pol ali 86 dni. Ustanovljene so bile štiri obmejne stražnice TO z obmejnimi vodi, in sicer v Kostanjevici na Krki, na Bizeljskem, v Kapelah in v Veliki Dolini. Na nalogah zavarovanja nove državne meje z Republiko Hrvaško in varovanju zračnega prostora na sami meji je bilo v Posavju vključenih več kot 500 teritorialcev. Skoraj ves čas operativnega izvajanja zavarovanja in varovanja nove državne meje v Posavju, predvsem pa v času največje ogroženosti, so naloge izvajale samo prostorske enote 25. območnega štaba TO, čeprav je bila velika verjetnost vnovične agresije JLA in bi bile te sile za ustavitev agresorja prešibke.

Nekdanje vojaško letališče in Garnizija JLA Cerklje ob Krki se je leta 1992 preimenovalo v Vojašnico TO Cerklje ob Krki. V vojašnici je bil sedež 210. UC, 24. oklepno mehaniziranega bataljona (v nadaljevanju 24. okmb) in 25. obmŠTO. V 210. UC ter 24. okmb so se začela usposabljanja generacij nabornikov na služenju vojaškega roka, 25. obmŠTO pa je skrbel za vojne enote TO, za njihovo mobilizacijsko ter bojno pripravljenost. Izdeloval je načrte za uporabo TO, proučeval možnosti za njeno delovanje ter oblike, način oziroma taktiko delovanja v različnih razmerah.⁴³ Organiziral in vodil je usposabljanje svojih pripadnikov in enot TO v Posavju ter dajal ocene, predloge in mnenja občinskemu organom za izvajanje obrambnih priprav v zvezi z organiziranjem in vodenjem oboroženega boja.

Letališki objekti z vzletno-pristajalno stezo v Vojašnici TO Cerklje ob Krki so ostali prazni po odhodu JLA in nekaj let niso bili v svoji funkciji. Vojaško letalstvo na tem letališču se je ponovno začelo razvijati po letu 1995 ob preimenovanju TO v SV. Takrat je bila namreč z letališča Brnik pri Ljubljani premeščena šolska eskadrilja SV.

42 Danes Slovenska vas.

43 Še leta 1992 je 25. obmŠTO proučeval možnost ponovne agresije JLA na Slovenijo. Na poveljniškem potovanju septembra 1992, ki so se ga udeležili starešine stalne sestave štaba TO, so konkretno na terenu na pomembnih topografskih objektih proučili naslednja vprašanja: 1. Možni načini nasprotnikovega delovanja po smereh; 2. Objekti obrambe in možnosti angažiranja sil TO; 3. Inženirska zagotovitev obrambe smeri; 4. Možnosti protiletalske obrambe smeri; 5. Možnosti zagotavljanja zvez; 6. Povzetek aktualne varnostne situacije; 7. Analiza možnosti po zaledju. Zanimivo, da v izdelanih dokumentih ni bila imenovana JLA kot nasprotnik, temveč le »nasprotnik iz vzhoda«. Na podlagi podrobne strokovne analize poveljniškega potovanja je bila na štabu TO izdelana študija z naslovom »Obrambe smeri Posavja iz vzhoda«. Video posnetek ter fotokopijo analize poveljniškega potovanja hrani avtor.

Proces razvoja od partizanskih teritorialnih enot preko Teritorialne obrambe do Slovenske vojske je v Sloveniji in seveda tudi v Posavju trajal 26 let. Partizanske teritorialne enote so od samega začetka imele elemente zasnove slovenske nacionalne vojske. Menim, da je to razumljivo, saj so Teritorialno obrambo v Sloveniji začeli graditi in razvijati nekdanji partizanski poveljniki in generali JLA iz Slovenije ter vodilni politiki.

Pozneje se je ta nacionalni naboj postopoma stopnjeval, delno zaradi podcenjevanja Teritorialne obrambe kot pomožne komponente oboroženih sil in »rezervne vojske«, delno tudi zaradi vzvišenega odnosa vodstva JLA do TO, predvsem pa zaradi spoznanja med Slovenci, da Teritorialna obramba vedno bolj postaja »naša« slovenska vojska. V Posavju je bilo v njene vrste skozi razvoj vključeno veliko uglednih občanov in občank, gospodarstvenikov, pravnikov, učiteljev, profesorjev, duhovnikov, trgovcev, bančnikov, bodočih politikov⁴⁴ in drugih. Vsi so zelo zavzeto opravljali različne vojaške ali starešinske dolžnosti ter ponosno nosili uniformo TO.

*Skladišče
Teritorialne
obrambe in
Civilne zaštite v
Sevnici.*

Razvoj štabov in enot TO predvsem na področju opremljanja s sodobno oborožitvijo in vojaško opremo, usposabljanja in graditvijo infrastrukture, je bil odvisen tudi od gospodarske moči občine ter razumevanja vloge in pomena TO pri vodilnih politikih v lokalnih skupnostih. To je pomenilo, da so komandanti PŠTO in OŠTO, poklicni pripadniki štabov, člani vojnih poveljstev in štabov ter poveljniki enot stalno skrbeli za ugled in vpetost TO v okolju, kjer so delovali. Ta ugled in zaupanje v TO je rasel v večini sredin, kjer so OŠTO sodelovali ali bili nosilci raznih družbenih dogodkov in aktivnosti⁴⁵ ter na skupnih vajah enot TO in JLA, kjer so teritorialci prikazovali veliko

44 Samo v Brežicah so bili trije teritorialci predsedniki skupščine občine, dva župana občine in po en predsednik izvršnega sveta in načelnik upravne enote.

45 Primeri delovanja štabov TO v Posavju: sodelovanje pri obrambnih dnevih po šolah in obrambnih dnevih za delavce občinskih uprav, izvedba streljanj za šole, sodelovanje na letnih občinskih vajah »Nič nas ne sme presenetiti«, posojanje vojaških šotorov društvom in organizacijam, redna sodelovanja s strelskimi društvii, organizacijami zveze rezervnih vojaških starešin, kuhanje vojaških obrokov hrane na različnih prireditvah po občini.

motiviranost in zavidljivo usposobljenost, predvsem pa nepredvidljivost pri taktičnem delovanju in tako bili velikokrat uspešnejši od enot JLA.⁴⁶

Ta velika motiviranost ter dobra usposobljenost enot TO je v Posavju velikokrat prišla do izraza. Zaradi vojaškega letališča JLA Cerklje ob Krki je bilo veliko skupnih taktičnih vaj, saj je bil del enot TO namenjen za širšo in neposredno obrambo letališča, druge enote pa bile redno vključene v taktične zamisli različnih vaj. Štabi, poveljstva in enote TO so na rednih in izrednih mobilizacijsko taktičnih vajah in vajah bojne pripravljenosti dosegali visoke ocene.

Za razvoj in usposobljenost štabov, poveljstev in enot TO v Posavju so zaslužni politiki, ki so zagotavljali finančna sredstva in druga materialne ter kadrovske pogoje, častniki, podčastniki in vojaki rezervne sestave,⁴⁷ ki so del svojega delovnega, predvsem pa prostega časa namenili delu in usposabljanju v TO. Seveda pa je treba omeniti poklicne pripadniki TO, ki so profesionalno opravljali svoje delovne naloge, velikokrat delali preko polnega delovnega časa in aktivno sodelovali na vseh vojaških vajah enot, ki so bile predvsem ob sobotah in nedeljah.

Zelo zahtevno delo so opravili tudi delavci upravnih organov za obrambo občin na področju dopolnjevanja rezervnega kadra, vpoklicev na vojaške vaje in druga urjenja ter izvedbe mobilizacijskih vaj TO. Mobilizacijski inštruktorji upravnih organov za obrambe in kurirske službe na terenu v krajevnih skupnostih so odlično delovali in omogočali kratek čas vročanja pozivov vojaškim obveznikom TO. Odlično je bilo tudi sodelovanje s postajami milic in Upravo za notranje zadeve Krško, predvsem pri skupnih usposabljanjih enot za protispecialno delovanje.

Povzetek

Teritorialna obramba v Posavju je glede na razmere v drugih sredinah v Sloveniji izstopala po lastni infrastrukturi. V vseh treh OŠTO so bili v osemdesetih letih zgrajeni novi objekti za potrebe TO. Da se je to naredilo v osemdesetih letih, je posledica podreditve vseh treh OŠTO novemu PŠTO Posavja in s tem zaokrožitve vojaške celote TO Posavja. Med štabi TO je bilo čutiti tekmovalnost in zdravo konkurenčnost, kar je bilo vodilo k razvoju in doseganju višje stopnje bojne pripravljenosti in usposobljenosti. Pred tem je bilo Posavje po liniji TO vojaško amputirano, saj je bil OŠTO Krško podrejen PŠTO Dolenjske, preostala dva štaba pa PŠTO Zahodno štajerske pokrajine. Posledično je bilo tudi sodelovanje med štabi TO v Posavju v tem obdobju manjše.

46 Naj navedem šolski primer iz skupne taktične vaje enot JLA in TO v Posavju »Vihor – 85«, kjer je 110. jurišni odred TO Brežice ponoči forsiral reko Savo ter nato v zgodnjih jutranjih urah izločil iz boja helikopterski desant JLA v Mrzlavi vasi. Napadalci so doživeli taktično presenečenje, saj so dan pred napadom izvidovali desantni prostor, na katerem pa ni bilo enot TO. Te izkušnje so bile uporabljene v vojni z JLA leta 1991.

47 Ocenjujem, da je bilo v TO v Posavju v 26 letih razporejenih več kot 11.500 pripadnic in pripadnikov TO oziroma občan in občanov iz posavskih občin. Izračun je narejen na predpostavki, da je bilo povprečno letno razporejeno v TO 2.500 obveznikov. Ta podatek je dokaj točen, saj je bilo število obveznikov v TO v Posavju v letih 1968–1974 nekoliko nižje, v letih 1975–1990 nekoliko višje ter v letih 1991–1994 približno 2.500. V 26 letih sta se zamenjali dve generaciji, kar pomeni 5.000 teritorialcev. Temu je treba prišteti še redne letne zamenjave kadra zaradi preoblikovanja enot, sprememb krajev bivanja ter rednih zamenjav, ki so bile do 10 % (izračun: 250 teritorialcev letno x 26 let je 6.500), še 6.500 teritorialcev.

Najprej je bil v Brežicah zgrajen Dom TO, v katerem so bili sedež štaba, skladišče za orožje, strelivo in opremo ter prostori Centra za obveščanje občine Brežice. V Sevnici je bilo zgrajeno skladišče za orožje, strelivo in vojaško opremo ter skladišče Civilne zaščite za občinske enote. V Krškem je bila zgrajena stavba s sedežem štaba TO ter skladišče oborožitve, streliva in vojaške opreme. Vsi trije objekti so bili varovani z alarmnimi napravami ter grajeni v neposrednih bližinah postaj milic in zaradi tega še dodatno varni pred vlomi in kraji.

Lastna skladišča TO so bila velika dodana vrednost in so zagotovila neodvisnost posavskih štabov TO od JLA. To je bilo bistveno maja leta 1990, ko je armadni vrh v Beogradu, v navezi s srbsko politiko, želel odvzeti orožje in strelivo ter tako razorožiti TO Slovenije. V skladiščih TO v Posavju je ostalo nekaj tisoč kosov orožja vseh vrst in namenov z ustreznim strelivom. Brez tega orožja in streliva ter usposobljenega in motiviranega kadra se 25. obmŠTO s svojimi vojnimi enotami v vojni leta 1991 ne bi mogel uspešno zoperstaviti po oborožitvi in vojaški tehniki veliko močnejšim enotam JLA.

Stalna sestava 25. obmŠTO. Pohod na Bohor leta 1992.

TERITORIALNA OBRAMBA IN MANEVRSKA STRUKTURA NARODNE ZAŠČITE LETA 1990

Minilo je že več kot trideset let od pomembnih vojaških dogodkov pri osamosvajanju Slovenije, s katerimi so bili v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v ključnih trenutkih zavarovani procesi prenosa oblasti na demokratično izvoljene organe na državnem in lokalnih ravneh. Bil je čas, ko so se poklicni in rezervni pripadniki Teritorialne obrambe, predvsem pa poveljujoči in starešine odločali med lojalnostjo novi demokratični oblasti in lojalnostjo preživelim časom in preživelim oblastnikom nekje daleč v Beogradu, ki so še vedno imeli pod nadzorom močno in realno vojaško silo, federalno usmerjeno Jugoslovansko ljudsko armado.

Bil je čas velikih osebnih dilem in vprašanj, komu in kdaj mora biti vojak in tudi državljan v uniformi lojalen in zvest: ali razpadajoči državi Jugoslaviji, v kateri se njegov slovenski narod ne počuti več svobodnega in varnega, ali politiki, ki sprejema vsečne odločitve o samostojnosti, vendar je končni cilj daleč in rezultat negotov, ali svojemu slovenskemu narodu, ki se uradno še ni odločil za samostojnost, ali svojim občutkom ter vesti in takratnemu aktualnemu in temeljnemu vojaškemu vprašanju, zakaj je bila Teritorialna obramba v šestdesetih letih ustanovljena⁴⁸ in kaj je bilo njeno poslanstvo?⁴⁹

Takratni politični akterji in akterji iz vrst poveljujočih in odgovornih starešin v štabih in enotah Teritorialne obrambe so v ključnem trenutku odzema orožja TO s strani JLA različno odreagirali, nekateri celo aktivno sodelovali pri odvzemu ter nasprotovali spremembam, pozneje pa so skoraj vsi izkazovali lojalnost novi oblasti. Določeni pa so bili preračunljivi in čakali na razvoj situacije in se odločili za lojalnost samostojni državi, ko je bil rezultat več ali manj že znan. To so verjetno tudi glavni razlogi, da smo od objektivne resnice tistega časa, ki bi morala biti del današnjega kolektivnega spomina naroda, čedalje bolj oddaljeni in je osamosvojitveno obdobje še vedno vir črpanja politične moči.⁵⁰ Pri tem bi bilo morda lahko Posavje, kot regija, izjema, saj takratni politični akterji niso več prisotni v aktivni politiki, vojaški akterji iz vrst Teritorialne obrambe pa so večinoma upokojeni in se niso vključili v aktivno politiko. Vendar je tudi v Posavju še kar nekaj sivih lis, ki jih je treba odpraviti, predvsem pa pojasniti vlogo takratnega pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe in pokrajinskega odbora pri predaji orožja in streliva TO na hranjenje v pristojnost JLA v Garnizijo Cerklje ob Krki in posledično odvzema oborožitve celotni Teritorialni obrambi v občini Sevnica.

Za razumevanje pomena, vloge in naloge takratne Teritorialne obrambe je treba upoštevati nekatere zakonske določbe, ki izhajajo iz takrat veljavnega Zakona o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti, ki ga je sprejela Skupščina Socialistične republike Slovenije septembra 1982. Teritorialna obramba je s tem zakonom postala najširša

48 Obramba slovenskega naroda in slovenskega ozemlja v primeru ogrožanja. Komentar avtorja.

49 Mitja Teropšič, Preprečen poskus nelegalnega odvzema orožja Teritorialni obrambi. V: Veteran, glasilo Zveze veteranov vojne za Slovenijo, maj (veliki traven) 2011, številka 45, Ljubljana, stran 9. V nadaljevanju samo: Mitja Teropšič, Preprečen poskus nelegalnega odvzema orožja Teritorialni obrambi.

50 Doc. dr. Uroš Svete, Vzpostavitev slovenskih obrambnih sil in njihovega vojaškega dela v letu 1990: manevrska struktura Narodne zaščite (MSNZ). V: 20. obletnica Manevske strukture narodne zaščite, Zbornik prispevkov in razprav, Ljubljana 2011, stran 19.

oblika organiziranja in pripravljanja delovnih ljudi in občanov za splošni ljudski odpor. Vloga in naloge občinskih štabov Teritorialne obrambe, kjer je bil najnižji nivo poveljevanja s poklicnimi pripadniki TO, so se razširile predvsem na področja razvoja, organiziranja, opremljanja in pripravljenosti. Določena je bila linija vodenja in poveljevanja, po kateri so bili komandanti za svoje delo, za bojno pripravljenost ter za vodenje in poveljevanje Teritorialni obrambi odgovorni nadrejenemu starešini in hkrati tudi pristojnim organom v občini.⁵¹ Za uporabo vojnih enot TO pa so bili komandanti neposredno odgovorni nadrejenemu komandantu.

OŠTO so bili tudi odgovorni za strokovno usposabljanje Narodne zaščite v občini in njeno vključevanje v oboroženi splošni ljudski odpor. Narodna zaščita je postala najširša organizirana oblika samozaščitnega in samoobrambnega delovanja ljudi in občanov, organizacij združenega dela ter organov družbenopolitičnih skupnosti na vseh nivojih, z možnostjo vključevanja ljudi v oborožen boj in druge oblike splošnega ljudskega odpora. Zakon je tudi določal, da so pripadniki NZ med opravljanjem nalog lahko oboroženi, kadar varujejo objekte, kadar so ogrožena življenja ljudi in premoženja ter seveda v neposredni vojni nevarnosti in v vojni. Narodna zaščita je bila specifičnost v Republiki Sloveniji v okviru Socialistične federativne republike Jugoslavije.⁵²

Z reorganizacijo Teritorialne obrambe Republike Slovenije leta 1980 je bil v Posavju ustanovljen Pokrajinski štab za Teritorialno obrambo s sedežem v Brežicah, v stavbi nekdanje postaje milice, v vili na Prešernovi ulici 12. V njeno sestavo so bili vključeni OŠTO Sevnica, OŠTO Krško in OŠTO Brežice, in sicer s celotno organizacijsko formacijsko strukturo vojnih enot TO. V dveh petletnih srednjeročnih razvojnih obdobjih od leta 1980 do leta 1990 je TO v Posavju – s povečanim nakupom predvsem lahke sodobne pehotne oborožitve, streliva in vojaške opreme rodov ter z večjo usposobljenostjo in izurjenostjo vojnih enot, ki je bila posledica rednih letnih načrtovanih in izvedenih vojaških vaj – dosegla največji razvoj in močno povečala bojno pripravljenost.

Vsi trije občinski štabi TO so imeli svoja lastna skladišča oborožitve in vojaške opreme zunaj kompleksov Jugoslovanske ljudske armade, kar je bil verjetno edinstven primer v Sloveniji in Jugoslaviji. PŠTO Posavja je hranil svojo oborožitev v skladišču OŠTO Brežice. S tem so bili ustvarjeni osnovni pogoji za preprečitev odvzema orožja TO s strani JLA leta 1990, saj so bili štabi TO, ki so skladiščili orožje in strelivo v kompleksih skladišč JLA, avtomatsko razoroženi oziroma jim je bil onemogočen dostop, predvsem pa uporaba lastnega orožja. Strelivo večjega kalibra ter minsko-eksplozivna sredstva vseh štabov in enot TO iz Posavja so bila skladiščena v skladišču JLA na Gazicah pri Cerkljah ob Krki. Sedež najbližje garnizije JLA je bil na vojaškem letališču v Cerkljah ob Krki.⁵³

51 Zakon je Teritorialno obrambo obrazložil v VII. poglavju in v 3. točki tega poglavja je v posameznih členih navedel zakonska določila vodenja in poveljevanja. Po zapisanem so bili komandanti in starešine TO za svoje delo, bojno pripravljenost in vodenje odgovorni tudi organom družbenopolitične skupnosti.

52 Zakon o splošni ljudski obrambi, Uradni list Socialistične republike Slovenije številka 35, Ljubljana, 11. 10. 1982.

53 Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost Manevske strukture narodne zaščite v občinah Brežice, Krško in Sevnica. V: 20. obletnica Manevske strukture narodne zaščite, Zbornik prispevkov in razprav, Ljubljana 2001, stran 148 in 149. V nadaljevanju samo: Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ.

Čas od 16. maja 1990, ko je Pokrajinski štab Teritorialne obrambe Posavja izdal ukaz o predaji na čuvanje orožja in streliva TO, ki je bilo zunaj JLA v objekte Garnizije JLA Cerklje ob Krki, pa do 4. oktobra 1990, ko je bila Manevrska struktura narodne zaščite podrejena TO in v nadaljevanju do začetka vojne 27. junija 1991, je treba razdeliti v štiri vsebinsko pomembne časovne sklope, in sicer:

- na čas od 15. do 19. maja 1990, ko je bil preprečen poskus odvzema oborožitve štabom in vojnim enotam TO v Posavju,
- na čas od 20. maja do konca avgusta 1990, ko je bilo orožje, strelivo in vojaška oprema stražarsko varovano v skladiščih OŠTO v Krškem in v Brežicah,
- na čas od začetka septembra do 4. oktobra 1990, ko je bila organizirana Narodna zaščita v projektu MSNZ v občinah Brežice, Krško, Sevnica in v Posavju in
- na čas od 5. oktobra 1990 do konca leta 1990 in do začetka vojne junija 1991, ko je bilo orožje in strelivo TO skladiščeno na tajnih lokacijah po občinah.

Preprečen poskus odvzema oborožitve štabom in vojnim enotam TO

16. maja 1990 je bil izdan ukaz PŠTO Posavje o oddaji orožja TO pod nadzor JLA, ki so ga prevzeli komandanti TO občin na sedežu Pokrajinskega štaba TO v Brežicah. Ukazi so bili vročeni v sejni sobi štaba. Prisotni so bili: komandant TO Posavja podpolkovnik Ignac Regovič, njegov namestnik in istočasno načelnik štaba kapetan 1. razreda Alojz Završnik, pomočnik za zaledje PŠTO zastavnik Peter Močan ter vsi trije komandanti TO občin, major Ernest Breznikar iz Krškega, kapetan 1. razreda Ivan Božič iz Sevnice in kapetan 1. razreda Mitja Teropšič iz Brežic. Podpolkovnik Regovič, ki je vodil sestanek, je na kratko predstavil vsebino ukaza in ob zaključku zahteval od podrejenih, da takoj povedo, če kdo ukaza ne misli izpolniti. Poudaril je, da mora o tem takoj obvestiti Republiški štab za teritorialno obrambo v Ljubljani. Seveda je bila to prikrita grožnja za začetek postopka zamenjave ali celo aretacije podrejenih.

Podrejeni komandanti niso komentirali ukazane naloge, ukaze so sprejeli v zapečatenih kuvertah in sprejem podpisali v knjigi strogo zaupnih dokumentov. Močan je v nadaljevanju podal tehnične usmeritve glede pečatenja zabojev in predaje orožja ter streliva in pojasnil, da se bosta orožje in strelivo skladiščili na letališču JLA Cerklje ob Krki, in sicer v »hangarju TO« ali v posebnem skladišču, saj odločitev še ni bila sprejeta. Završnik je ob zaključku opozoril, da je treba za predajo pripraviti reverze ter kljub spremenjeni lokaciji orožja in streliva ni treba spreminjati mobilizacijskih načrtov.⁵⁴ Pojasnil je tudi postopke za izvzem orožja TO iz skladišča JLA v primeru potreb ob načrtovanih vojaških vajah štabov in enot TO.⁵⁵

54 To pojasnilo je bilo zelo nenavadno, saj so bili mobilizacijski načrti vojnih enot TO do tega trenutka najpomembnejši vojaški dokumenti in vedno pod drobnogledom različnih inšpekcij. Odvzem orožja in streliva TO je bila za nadrejene štabe TO (PŠTO in RŠTO) pomembnejša naloga kot njena mobilizacijska pripravljenost.

55 Mitja Teropšič, uradno overjena delovna beležka, zavedena v kontrolnik delovnih beležk OŠTO Brežice pod zaporedno številko 48/89, stran 119. Osebnostno delovno beležko hrani avtor.

Zraven ukaza je bil v prilogi tudi Načrt preselitve orožja in streliva v kompleks Garnizije JLA Cerklje ob Krki. Načrt je določal, da se preselitev orožja in streliva OŠTO Brežice in OŠTO Krško izvede 17. maja 1990 z začetkom ob 8. uri ter OŠTO Sevnica 18. maja 1990 ob 8. uri. Prepeljati bi bilo treba več kot 3.000 kosov orožja ter več kot 1.100.000 kosov streliva, in sicer: iz skladišča TO v Brežicah 950 kosov orožja in 457.180 kosov streliva, iz skladišča TO v Krškem 1.350 kosov orožja in 457.188 kosov streliva in iz skladišča TO v Sevnici 780 kosov orožja in 210.406 kosov streliva. Ukazano je bilo, da je treba predati tudi strelivo, ki je bilo namenjeno za šole, ter oborožitev in strelivo enot za zveze občin, ki je bilo tudi v skladiščih TO. V 7. točki ukaza je bilo določeno, da po realizaciji naloge ne

Načrt PŠTO Posavja o preselitvi orožja in streliva štabov in enot TO v objekte Garnizije JLA Cerklje ob Krki. Maj 1990.

N A Č R T (P R E D L O G) P R E S E L I T V E o r o ž j a i n s t r e l i v a v k o m p l e k s J L A z a T O P O S A V J A						
Zap. št.	Š T O	Naziv objekta zunaj kompleksa JLA	Količine orožja in streliva	Objekt TO znotraj kompleksa JLA	Potrebna m/v in močiva za preselitev	O P O M B A (čas preselitve,datum)
1	2	3	4	5	6	7
1	Brežice	DOM TO Brežice	950 orožje 457180 strelivo	-	6/10	08 ⁰⁰ 17.5.
2	Krško	DOM TO Krško	1350 orožje 457188 strelivo	1	6/10	08 ⁰⁰ 17.5.
3	Sevnica	DOM TO Sevnica	780 orožje 210406 strelivo	-	3/8	08 ⁰⁰ 18.5.
Predlagamo, da se motorna vozila in delovna sila iz garnizije Cerklje ob Krki.						

sme ostati v skladiščih OŠTO – zunaj objektov JLA – noben kos orožja in streliva. Ta točka je bila spremenjena glede na isto točko ukaza komandanta TO Slovenije,⁵⁶ ki je določala, da se skladišči tudi osebno in strelno orožje, podeljeno starešinam stalne sestave.

Pisci ukaza na PŠTO Posavje so se zavedali reakcije in posledično velike jeze in užaljenosti podrejenih starešin pri odvzemu njihovega osebnega orožja, saj bi ti to razumeli kot popolno nezaupanje, zato so to točko ukaza le nekoliko preoblikovali in spremenili, posledice pa so kljub temu ostale iste. Naloge predaje oborožitve in streliva TO je bilo treba brezpogojno izvesti do 19. maja 1990 do 22. ure.⁵⁷

56 Ukaz RŠTO Slovenije za hranjenje oborožitve orožja in streliva TO, številka SZ 625/1-90, 15. 5. 1990. V: Albin Mikulič, Manevrska struktura narodne zaščite, Uporniki z razlogom, Ljubljana 2004, stran 20.

57 Ukaz PŠTO Posavja za hranjenje oborožitve orožja in streliva TO, številka SZ 125/2-90, 15. 5. 1990. Zraven ukaza je bil priložen načrt (predlog) preselitve orožja in streliva v kompleks JLA za TO Posavja. Ukaz je podpisal komandant TO Posavja rezervni podpolkovnik Regovič. Načrt je pripravil pomočnik za zaledje PŠTO Močan. Fotokopije obeh dokumentov hrani avtor.

Novoizvoljeni predsedniki skupščin občin iz Posavja so informacije o Ukazu za predajo orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev TO v objekte Garnizije JLA Cerklje ob Krki prejeli od komandantov TO občin. Tako je kapetan 1. razreda Martin Škorc, pove-ljujoči častnik OŠTO Krško,⁵⁸ takoj vzpostavil kontakt z novoizvoljenim predsednikom Skupščine Občine Krško Vojkom Omerzujem. Skupaj sta razmišljala, koga in kako ob-veščati naprej. Kapetan 1. razreda Škorc je predsedniku zagotovil, da orožje, kupljeno z denarjem občine, nikoli ne bo predano na čuvanje v skladišča JLA. Obveščal ga je tudi o vseh pomembnih dogodkih, vezanih na ukaz Republiškega štaba Teritorialne obrambe o predaji orožja.⁵⁹

Kapetan 1. razreda Božič, komandant TO Občine Sevnica, je v poročilu⁶⁰ o po-teku dogodkov v zvezi z oddajo orož-ja zapisal, da je 16. 5. 1990 na PŠTO Posavja v Brežicah prejel pisni ukaz komandanta TO Posavja, s katerim je bilo vsem OŠTO iz Posavja ukazano, da morajo do 19. 5. 1990 do 22. ure pre-dati vojni pošti JLA Cerklje ob Krki na čuvanje orožje in strelivo TO. Ko se je vračal iz Brežic, se je odpeljal v Gore-nji Leskovec, kjer so izvajali priprave starešin čet TO za ognjeno podporo iz vseh treh posavskih občin. Nosilec teh priprav je bil OŠTO Sevnica. Tu je z vsebino ukaza seznanil vse tri načelni-ke občinskih štabov TO iz Posavja, ko so bili prisotni na usposabljanju. Takoj, ko je prišel v Sevnico, je malce po 15. uri poklical predsednico Skupščine Občine Sevnica Bredo Mijovič, in sicer z namenom, da bi jo seznanil z vsebino ukaza. Ker je imela že vnaprej dogo-vorjene obveznosti, sta se dogovorila za srečanje naslednjega dne. Ob dogo-vorjeni uri se je oglasil pri predsednici. Razmišljala sta o razlogih, zaradi katerih je bil sprejet takšen ukaz. Ugotovila sta, da ni razlogov za predajo orožja na čuvanje v objekte JLA v Cerkljah ob Krki, saj je imel štab TO novo skladišče in tudi ustrezno varovano.

58 Komandant TO Občine Krško major Ernest Breznikar je bil odsoten. Glej Martin Škorc, Krčani orožja niso oddali! V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 41; Sindikalni izlet v Budimpešto, petek, 18. 5. 1990, in sobota, 19. 5. 1990, pisna izjava Vilija Libenška, 13. 4. 2013. Izjavo hrani avtor.

59 Martin Škorc, Krčani orožja niso oddali! V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 41 in 42.

60 Poročilo komandanta TO občine Sevnica o poteku dogodkov v zvezi s predajo orožja na čuvanje v skladišče JLA v Cerklje, Sevnica 24. 5. 1990, stran 1. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

Poročilo o organizaciji vojaških priprav NZ v Občini Sevnica napisano septembra 1990.

Nekaj več težav glede informiranja predsednika je imel komandant TO občine Brežice Teropšič. 16. maja 1990 je bila seja vseh treh zborov občinske skupščine, na kateri so delegati oblikovali novo demokratično izvoljeno občinsko oblast in volili novega pred-sednika skupščine občine ter predsednika in člane izvršne oblasti občine. Teropšič se je po sprejemu ukaza za oddajo orožja TO na čuvanje v objekte JLA odpravil v Dijaški dom v Brežicah, kjer je potekala seja zborov skupščine. Novoizvoljenega predsednika občine je želel takoj seznaniti z vsebino ukaza in tudi s svojo odločitvijo o neoddaji orožja, ter pridobiti politično podporo. Volitve so se zavlekle pozno v popoldanski čas, zato se je vrnil na sedež štaba, kjer je skupaj s sodelavci izvedel prve ukrepe za zavaro-vanje orožja. Nekaj zabojev avtomatskih pušk in streliva so takoj prepeljali na Postajo milice Brežice, ki je bila v sosednji stavbi. To je bilo v tem času v Sloveniji verjetno prvo orožje, ki je bilo iz skladišč TO prestavljeno v drugi objekt.

Poklicni pripadniki štaba TO so se poleg osebne orožja še dodatno oborožili z avto-matskima pištolama Ingram in avtomatskimi puškami. Po dogovoru sta noč na štabu preživela kapetana Vinko Čančer in Viktor Pšeničnik, kot notranje zavarovanje, vodnik 1. razreda Vojko Kovačič in kapetan 1. razreda Teropšič pa sta noč preživela doma v Trnju v Brežicah, v neposredni bližini sedeža štaba TO, kot zunanje zavarovanje. Na-črtovali so, da bi v primeru poskusa nasilnega odvzema orožja TO s strani enote JLA to preprečili z oboroženim napadom in s spopadom. O tej nameri je bil seznanjen ko-mandir Postaje milice Brežice Zlatko Pirš, ki je obljubil pomoč v skladu s pooblastili, ki jih je imel. Enote JLA iz Garnizije Cerklje ob Krki, ki bi morala odpeljati oborožitev, ni bilo, zato je komandant Teropšič naslednji dan po prihodu v službo takoj poklical no-voizvoljenega predsednika občine Ivana Tomšeta, znanca iz TO, in se z njim dogovoril za nujno srečanje. Srečala sta se v stavbi občine in nepooblaščen vstopila v pisarno predsednika, saj primopredaja dolžnosti še ni bila opravljena.

Predsednik Tomše je bil po ustni seznanitvi z vsebino ukaza presenečen. Skupaj sta ocenila, da je bilo orožje v skladišču v Domu TO v Brežicah varno in ni potrebe po prevozu v Garnizijo JLA Cerklje ob Krki. Predsednik je tudi ugotovil, da je ukaz po-manjkljiv, saj zraven ni soglasja oziroma odobritve Predsedstva Republike Slovenije kot vrhovnega poveljnika TO. Ukaz je bil posredovan le po vojaški liniji poveljevanja, ne pa tudi po politični liniji vodenja TO. Obema je bilo jasno, da želi JLA v Sloveniji preprečiti demokratične procese in prenos oblasti na novoizvoljene organe. Politični zasuk, ki se je zgodil v Sloveniji, očitno ni bil po volji generalov v Beogradu.⁶¹

Posavski vodilni politiki so se na grožnjo o možnosti odvzema orožja in streliva TO hitro odzvali. Na skupnem sestanku 17. maja 1990, v dopoldanskih urah v Krškem, so bili prisotni predsednik Skupščine občine Krško Omerzu, predsednik Skupščine obči-ne Brežice Tomše, predsednica Skupščine občine Sevnica Mijovičeva ter komandant TO Posavja podpolkovnik Regovič, komandant TO občine Sevnica kapetan 1. razreda Božič, komandant TO Občine Brežice kapetan 1. razreda Teropšič in načelnik OŠTO

61 Ivan Tomše, predsednik si je ogledoval prazne zaboje. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 87 in 88; Mitja Teropšič, Preprečen poskus nelegalnega odvzema orožja Teritorialni obrambi; Izjava Vojka Kovačiča avtorju članka 3. 4. 2013. Zapis izjave hrani avtor.

Shema krožne obrambe Doma TO Brežice za primer napada helikopterskega desanta JLA. Izdelano oktobra 1990.

Krško kapetan 1. razreda Škorc.⁶² Ugotovili so, da je orožje in strelivo vseh treh OŠTO skladiščeno v novozgrajenih sodobnih skladiščih, ki ustrezajo varnostnim predpisom, saj so vsa v neposredni bližini postaj milic in dodatno tehnično zavarovana z alarmnimi napravami. V imenu vseh udeležencev sestanka je predsednik Skupščine Občine Krško Omerzu že ob 10.30 klical v kabinet Predsedstva Republike Slovenije. Dobil je odgovor, da predsedstvo zaseda. Drugič je klical na isti naslov ob 13.30 in dobil enak odgovor ter sporočilo, da se je seje udeležil tudi dr. Janez Drnovšek. Zadnjič je klical ob 15. uri in dobil odgovor, da seja še traja in ni mogoče oceniti, kdaj bo zaključena. Udeleženci sestanka so se zato odločili, da pošljejo na predsedstvo telegram z zahtevo za preklic predaje orožja TO v objekte JLA in protestno izjavo. To so tudi storili, vendar tega dne iz Ljubljane ni bilo odgovora.⁶³

Že naslednji dan, to je 18. maja 1990, je bil po liniji poveljevanja ukazán sestanek komandantov TO iz Posavja s komandantom TO Slovenije generalpodpolkovnikom Ivanom Hočevarjem v Garniziji JLA Cerklje ob Krki.⁶⁴ Sestanek je potekal v pisarni komandanta garnizije podpolkovnika Milana Bige, ki ni bil navzoč, navzoči pa so bili oficirji JLA iz letalske baze z načelnikom štaba podpolkovnikom Milanom Lazičem. V uvodu je generalpodpolkovnik Hočevar poudaril visoko stopnjo bojne pripravljenosti TO Posavja, ki je bila ugotovljena v letu 1989, v vaji preverjanja bojne pripravljenosti, in za dosežene rezultate osebno pohvalil prisotne komandante TO ter izrazil prepričanje, da bo tudi ukaz o predaji orožja na čuvanje v objekte JLA izvršen v popolnosti in profesionalno. Na vprašanje komandanta TO občine Brežice kapetana 1. razreda Teropšiča, ali je o zadevi glede predaje orožja TO obveščeno Predsedstvo RS in predsednik predsedstva RS Milan Kučan ter republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša, je nervozno odgovoril, da je to »zadeva JLA« in ne politikov. Tudi na druga vprašanja v zvezi z obveščanjem predsednikov skupščin občin, spremembo mobilizacijskih načrtov ter nekaterimi tehničnimi dilemami je bil njegov odziv oster in brez zadovoljivih odgovorov. Kapetanu 1. razreda Teropšiču je bilo jasno, da je ukaz glede predaje orožja nelegitimen in verjetno tudi nelegalen. Po odhodu s sestanka je major Radojica Otašević, načelnik varnostne službe JLA letališča Cerklje ob Krki, Teropšiča »prijateljsko« opozoril na posledice v primeru neizvršitve ukaza o oddaji orožja, ter pri tem omenil vojaško sodišče in vojaške zapore v Nišu.⁶⁵ Neizvršitev ukaza o premestitvi orožja TO v objekte JLA je postalo zelo nevarno početje.

⁶² Na sestanek ni bil vabljen poklicni sekretar PO Lazar Gligić, ki je bil po veljavnem Zakonu o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti odgovoren za izvajanje in usklajevanje obrambnih priprav ter aktivnosti in ukrepov družbene samozaščite, ki so skupnega pomena za občine z območja pokrajine, Prevoz orožja in streliva vseh štabov TO Posavja v objekte JLA in posledično odvzem orožja TO je bila nedvomno aktivnost skupnega pomena za občine z območja pokrajine Posavje. Gligić trdi, da komandant TO Posavja Regovič pokrajinski odbor ni obvestil o aktivnostih TO glede shranjevanja orožja in streliva v objekte JLA.

⁶³ Poročilo komandanta TO občine Sevnica o poteku dogodkov v zvezi s predajo orožja na čuvanje v skladišče JLA v Cerklje, Sevnica 24. 5. 1990, stran 1. Kopijo dokumenta hrani Mitja Teropšič; Ivan Tomše, Predsednik si je ogledoval prazne zaboje. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 88; Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 150.

⁶⁴ Hitro sklican sestanek je bil verjetno posledično povezan s sestankom in sklepi o ustreznosti skladišč TO politikov in komandantov TO v Krškem prejšnjega dne. O sestanku in sklepih v Krškem je general Hočevar lahko dobil informacijo le s Pokrajinskega štaba TO Posavja.

⁶⁵ Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 150.

Martin Škorc se dobro spominja sestanka z generalom Hočevarjem v vojašnici JLA Cerklje. Na sestanek ga je zaradi novonastalih varnostnih razmer odpeljal sodelavec zastavnik Edi Zanut. Po prihodu so ga napotili v poveljstvo garnizije, kjer so ga pričakali predstavniki letalske baze JLA in general Hočevar. Na sestanku so bili prisotni tudi podpolkovnik Ignac Regovič, komandant TO Posavja s pomočnikom za zaledje zastavnikom Petrom Močanom ter komandanta OŠTO Brežice in Sevnica. Sestanek je osebno vodil general in odgovarjal na vprašanja glede izdanega ukaza. Poskušal je pojasniti, da z nastankom političnih strank v Sloveniji preti nevarnost spopada znotraj strank in posledično kraja orožja TO. Pozitivno je odgovoril tudi na vprašanje, ali morajo osebno orožje predati tudi poklicni pripadniki TO. Navzoči teritorialci so takoj glasno protestirali. General je popravil svoj ustni ukaz in dodal, da delavci PŠTO ter OŠTO lahko zadržijo osebno oborožitev. S tem je nevede spremenil 7. točko svojega pisnega ukaza, kjer je določil, da morajo starešine stalne sestave TO osebno orožje vrniti in skladiščiti. Sestanek je zaključil z ukazom, da se v roku 24 ur preda na hranjenje v objekte JLA celotna oborožitev TO Posavja. Po končanem sestanku so starešine letalske baze JLA pokazali prostore, v katerih bi se hranilo in skladiščilo orožje in strelivo TO. Za skladiščne prostore so pripravili spalnice in druge prostore diviziona zračne obrambe 474. letalske baze JLA. Prostori niso bili primerni za skladiščenje orožja in tudi niso zagotavljali ustrezne varnosti.⁶⁶ Teropšič je še pred zaključkom protestno zapustil sestanek ter pred tem opozoril navzoče, da v Brežicah orožja ne bodo predali na hranjenje v objekte garnizije JLA.

SKLADIŠČE:			
7519/10	št. 1	Polje	Napelj - Drganje
7490/11	št. 2	Jod	Dorčlo - Braničar
7519/12	št. 3	Čop	Golek - Šibcar
7519/16	št. 4	Č. Raka	Raka - Molau
7519/20	št. 5	Č. Kost.	Kostan - Sennik
7519/15	št. 6	Č. Senovo	Senovo - Šturboj
7519/17	št. 7	Č. Krško	Krško - Mavren
7276/17	št. 8	Ltrod	
7519	št. 8	pistoła, strelivo	- PM Krško
ves MES	št. 9	MES	Župane - Zajete
1991.			

Tajna skladišča orožja, streliva in MES OŠTO Krško v letih 1990-1991. Osebni dokument Vilija Libenška.

V popoldanskih urah tega dne, to je 18. maja 1990, se je začel uresničevati ukaz o predaji orožja TO Posavja v skladišče JLA. Začelo se je v občini Sevnica, čeprav sta bili v načrtu najprej določeni skladišči TO v Brežicah in Krškem. Tovornjaki in skupina vojakov JLA iz Cerkelj ob Krki so prispeli v Sevnico ob 14.15. Takoj so začeli nakladati zaboje s

66 Martin Škorc, Krčani orožja niso oddali! V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 42; Edi Zanut, Od 15. maja 1990 do 28. junija 1991. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 183.

strelivom in orožjem. Nakladanje se je prekinilo, ko je ob 15.10 prišel pred skladišče TO sekretar za ljudsko obrambo občine Sevnica z informacijo, da se je na to tematiko sestalo predsedstvo skupščine občine. Skupaj s kapetanom 1. razreda Božičem sta se odpeljala na sedež OŠTO, ki je bil v stavbi skupščine občine. Pridružila se jima je predsednica izvršnega sveta in nato še predsednik zbora krajevnih skupnosti občine Jože Udovič ter predsednik družbenopolitičnega zbora Štirn. Tako so bili navzoči trije člani predsedstva skupščine občine. Ocenili so, da nimajo ustavnih in zakonskih pooblastil, da bi preprečili ukazano vojaško nalogo. Dogovorili so se, da je treba sestaviti protestno pismo in ga poslati Predsedstvu Republike Slovenije.

Pred nadaljevanjem nakladanja streliva in orožja so še poklicali na predsedstvo, ki je v zvezi s tem vprašanjem že zasedalo od 15. ure. Sekretar predsedstva je na vprašanje, ali je že sprejeta odločitev glede selitve orožja, odgovoril, da razprava še traja in da ne more vedeti, kakšna bo odločitev. Ob tem pa je še dodal, da Predsedstvo Republike Slovenije, občinsko predsedstvo in Svet za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito občine Sevnica nimajo pristojnosti, da bi zaustavili predajo orožja.⁶⁷ Nakladanje streliva in orožja se je nato nadaljevalo in tudi zaključilo. Kolona vojaških tovornjakov JLA je iz Sevnice v smeri letališča Cerklje krenila ob 18.05. Orožje je bilo pripeljana v Cerklje ob 19.05, kjer so ga takoj začeli razkladati. Delo so končali okoli 22. ure, nato so zaklenili in zapečatili prostore ter se do 22.30 vrnili v Sevnico. Tu je bil Božič seznanjen z depešo Predsedstva Republike Slovenije, s katero je bila preklicana oddaja orožja TO v skladišča JLA. Depeša predsedstva je v obliki telegrafskega sporočila prispela na Občino Sevnica ob 18.55. Žal je bilo to za strelivo in orožje OŠTO Sevnica prepozno. Kljub večkratnim poskusom komandanta TO občine Sevnice kapetana 1. razreda Božiča, da strelivo in orožje TO iz Cerkelj ob Krki vrne v skladišče v Sevnico, mu to ni uspelo. Pomoči od nadrejenih iz PŠTO Posavje ni imel, odgovorni starešine v Garniziji JLA Cerklje ob Krki pa so zahtevali pisni ukaz nadrejenih, ki po vojaški liniji ni bil izdan.⁶⁸

Iz skladišča TO iz Sevnice je bilo v skladišče JLA prepeljana 677 kosov pehotnega in protiklepnega orožja ter orožja za podporo in 251.460 kosov pehotnega streliva različnih kalibrov. Prepeljane so bile vse vrste pištol, brzostrelke, navadne puške različnih tipov, polavtomatske, avtomatske in ostrostrelne puške, ročne strojnice, ročni metalci, minometi 60 in 82 milimetrov ter netrazjni topovi.⁶⁹

Nadaljevanje predaje orožja TO v skladišča JLA je bilo začasno zaustavljeno z depešo Predsedstva Republike Slovenije⁷⁰, ki so jo sveti za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito občin in štabi za Teritorialno obrambo sprejeli 18. maja 1990 okoli 19. ure. Reakcija komandanta TO Slovenije generala Hočevarja zaradi neizvršitve ukaza v šestnajstih občinskih štabih za Teritorialno obrambo – o skladiščenju orožja

67 Poročilo komandanta TO občine Sevnica o poteku dogodkov v zvezi s predajo orožja na čuvanje v skladišče JLA v Cerklje, Sevnica 24. 5. 1990. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

68 Prav tam.

69 Sredstva TO, ki so v skladiščih JLA, priloga številka 2. Arhivski dokument 25. obmŠTO. Kopijo dokumenta hrani Mitja Teropšič; Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 150 in 151.

70 Depeša Predsedstva Republike Slovenije številka 6912, Ljubljana 18. 5. 1990. Fotokopijo depeše hrani avtor.

in streliva TO v vojaških objektih JLA v Sloveniji – je bila hitra. Po izdani depeši, s katero je Predsedstvo Republike Slovenije začasno preklicalo naloge v zvezi s prevozom orožja TO v skladišča JLA, je RŠTO podrejenim PŠTO takoj izdal ukaz o stražarskem zavarovanju skladišč TO zunaj kompleksov JLA, ti pa ukaz tistim podrejenim OŠTO, ki so orožje zadržali in skladiščili v svojih skladiščih. Ta ukaz je general Hočevnar izdal, preden je potekel rok za predajo, ki ga je sam določil v svojem ukazu,⁷¹ saj se je zavedal, da naloge popolne razorožitve TO Slovenije, ki jo je vestno hotel izpeljati po direktivi vojaškega vrha JLA iz Beograda, ne bo uresničil.

V Posavju sta dežurna pripadnika stalne sestave OŠTO Brežice in OŠTO Krško⁷² prevzela ukaze v večernih urah na sedežu PŠTO v Brežicah. Ukaz je osebno vročal komandant podpolkovnik Ignac Regovič. Dežurnemu OŠTO Krško je še posebej zabijal, da morajo skladišče zavarovati z lastnimi močmi. Po prihodu na sedež štaba TO v Krško je poklical sodelavce in skupaj so začeli izvajati mobilizacijo po načrtu samosklica 123. protidiverzantske čete TO. V nepolnih šestih urah se je zbralo 70 teritorialcev s polno starešinsko sestavo čete TO. Udeleženi teritorialcem so pojasnili nastale razmere in jih seznanili z njihovimi nalogami. Z velikim navdušenjem so sprejeli vse vojaške naloge, saj so se zavedali pomena svojega poslanstva pri ohranitvi orožja in streliva TO. Zraven fizičnega zavarovanja skladišča in sedeža štaba TO je bilo uvedeno tudi stalno dežurstvo v štabu.⁷³ Podobno so potekale tudi naloge in aktivnosti v OŠTO Brežice, kjer so za začetno stražarsko zavarovanje skladišča uporabili 174. protidiverzantski vod TO, ki je bil mobiliziran po načrtu samosklica.

71 Orožje, strelivo in MES je bilo treba predati do 19. 5. 1990 do 24. ure. Ukaz RŠTO Slovenije za hranjenje oborožitve orožja in streliva TO, številka SZ 625/1-90, 15. 5. 1990. V: Albin Mikulič, Manevrska struktura narodne zaščite, Uporniki z razlogom, Ljubljana 2004, stran 20.

72 V Teritorialni obrambi Posavja je bil takrat v veljavi način 7-dnevnega dežurstva s prisotnostjo dežurnega na domu in po potrebi in na ukaz nadrejenih prihod na delovno mesto v roku 2 ur.

73 Martin Škorc, Krčani orožja niso oddali! V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 43; Edi Zanut, Od 15. maja 1990 do 28. junija 1991. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 184.

Breznikar (prvi z leve) na sestanku organizatorjev MSNZ v Ljubljani. V ozadju od leve Janša, Kacin in Slapar. Ljubljana septembra 1990.

Za generala Hočevnarja je upor pomenil velik osebni poraz, saj se je njegovemu ukazu in poskusu razorožitve TO uprla petina vseh komandantov oziroma podrejenih OŠTO na tretji stopnji poveljevanja znotraj TO Slovenije ali celo več kot polovica tistih komandantov TO in OŠTO, ki so skladiščili orožje in strelivo v svojih skladiščih.⁷⁴ Do tedaj dokaj zgledno sodelovanje med JLA in TO se je zaradi odvzema oborožitve TO v nekaj dneh bistveno spremenilo. Po liniji poveljevanja znotraj TO in preko aktivnosti protiobveščevalne službe JLA so se začeli izvajati pritiski v obliki groženj in verbalnih izpadov nad zaposlenimi v občinskih štabih TO, ki orožja niso oddali.⁷⁵ General Hočevnar, komandant TO Slovenije, je v ponedeljek, 21. maja 1990, okoli 8. ure zjutraj osebno po telefonu poklical Teropšiča, komandanta TO občine Brežice, in mu ukazal, da mora takoj prevzeti dolžnost komandirja straže v skladišču TO. Zahteval je tudi, da mora Teropšič za stražarje odrediti svoje sodelavce iz stalne sestave OŠTO. Teropšič je ustni ukaz zavrnil z obrazložitvijo, da bo dolžnost z veseljem sprejel takrat, ko ga bodo organi, ki so ga postavili na dolžnost komandanta, s te dolžnosti tudi razrešili. Generalu je tudi zabrusil, da bodo orožje v Brežicah, brez njegovega ukaza, z veseljem varovali in tudi zavarovali. Pri tem telefonskem razgovoru sta bila v pisarni navzoča načelnik za operativno-učne zadeve OŠTO Brežice kapetan Vinko Čančer in načelnik PŠTO Posavja kapetan 1. razreda Alojz Završnik, ki je prišel preverit organiziranost stražarske službe v Brežicah.⁷⁶ Podoben, toda pisni ukaz je izdal tudi komandant TO Ljubljanske pokrajine, ki je za komandirja straže v OŠTO Domžale in OŠTO Litija določil komandanta ter za stražarje zaposlene starešine TO s činom majorja in kapetana.⁷⁷ S takšnimi ukazi so nadrejeni želeli kaznovati, ponižati in degradirati podrejene starešine TO in OŠTO, ki so se uprli in niso izpolnili njihovih ukazov za odvzem oborožitve TO Republike Slovenije.

Na lokalnem in pokrajinskem nivoju v Posavju v tem času še ni bila organizirana Manevrska struktura narodne zaščite. Vse naloge v zvezi s preprečitvijo razorožitve in zavarovanja skladišč TO so bile izvedene znotraj občinskih štabov Teritorialne obrambe Brežice in Krško.⁷⁸

74 Janko J. Stušek, Janez Koselj, Ludvik Zvonar, Problemi oddaje orožja teritorialne obrambe in posledice na njeno oborožitev od maja do oktobra 1990. V: 20. obletnica Manevrske strukture narodne zaščite, Zbornik prispevkov in razprav, Ljubljana 2011.

75 Ernest Breznikar, Manevrska struktura narodne zaščite v Posavju. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 29.

76 Uradna delovna beležka Mitje Teropšiča iz leta 1990, zavedena v kontrolnik delovnih beležk, zaporedna številka 48/89, stran 119. Beležko hrani avtor.

77 Ukaz PŠTO Ljubljanske pokrajine številka SZ 150/4-90, 19. 5. 1990. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

78 Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 151.

Varovanje orožja, streliva in vojaške opreme v skladiščih TO

Varovanje orožja, streliva in vojaške opreme v skladiščih OŠTO Krško in OŠTO Brežice je s pisnim ukazom⁷⁹ odredil komandant TO Posavja. Uvedeno je bilo stalno operativno dežurstvo na sedežih obeh štabov ter stražarsko varovanje skladišč TO, ki sta bili v istih objektih kot sedeža štabov. Operativno dežurstvo so začeli izvajati poklicni pripadniki iz obeh štabov TO, stražarsko službo pa mobilizirani teritorialci iz vojnih enot TO. Operativni dežurni in moštvo straže so se v OŠTO Krško takoj na začetku menjavali na 24 ur oziroma dnevno vsako jutro. Straža je nalogo opravljala po določenih 317. do 420. točke Pravila službe v oboroženih silah.⁸⁰ Straža in stražarji so bili oboroženi z avtomatskimi puškami M70 in bojnim strelivom. Straža je bila podrejena operativnemu dežurnemu v OŠTO. Zaledna oskrba v zvezi z namestitvijo in prehrano je bila organizirana na sedežu štaba tako, da moštvo straže ni zapuščalo objekta varovanja.⁸¹

V OŠTO Brežice je kot prvi dolžnost operativnega dežurnega, takoj po prejemu ukaza komandanta TO Posavja, prevzel načelnik za organizacijsko-mobilizacijske zadeve v štabu kapetan Viktor Pšeničnik. Izdelan je bil ukaz za zavarovanje Doma TO v Brežicah⁸² in v njem so bile določene in ukazane vse operativne naloge za izvedbo zavarovanja skladišča orožja, streliva in vojaške opreme. Elaborat straže je bilo treba izdelati do 19. 5. 1990 do 14. ure. Ukazano je bilo, da se izprazni drugo staro skladišče TO, ki je bilo pri pošti v Brežicah, ter se vse količine orožja in streliva takoj prepeljejo v skladišče v Dom TO. Oblikovana je bila skupina za fizično varovanje skladišča, ki so jo sestavljali starešina stalne sestave kot operativni dežurni in mobilizirani teritorialci 174. protidiverzantskega voda TO. Prvi komandir straže je postal komandir 174. protidiverzantskega voda TO poročnik Igor Prah. Na podlagi izdelanega elaborata⁸³ se je moštvo straže menjalo vsake tri dni. Stražarji so dolžnosti opravljali po dve uri, operativni dežurni, ki jim je bila straža podrejena, pa so bili na dolžnosti po dvanajst ur. Tako je bilo prvič v zgodovini obstoja Teritorialne obrambe v Posavju ukazano in izvedeno fizično varovanje skladišč in objektov TO s stražo, ki ji je bilo podeljeno tudi bojno strelivo.

V skladiščih TO v Krškem in Brežicah ter v skladišču CZ v Sevnici je bilo tako zavarovano več kot 3.000 kosov pehotnega orožja, orožje za podporo, lahko protioklepno orožje in vojaška oprema rodov ter skoraj 800 tisoč kosov pehotnega streliva. V skladišču TO v Brežicah je ostala celotna količina orožja, streliva in vojaške opreme OŠTO Brežice, PŠTO Posavja, Pokrajinskega odbora (PO), vodstva družbenopolitične skupnosti (DPS), voda zvez in NZ, ki jo je dolžil upravni organ za obrambo. Skupaj je bilo v skladišču skoraj 1.500 kosov različnih tipov in vrst orožja ter skoraj 390.000 kosov pehotnega streliva. Strelivo, orožje in oprema je v celoti ostala tudi v skladišču OŠTO

79 Ukaz komandanta PŠTO Posavje, številka SZ-125/4-90, 19. 5. 1990.

80 Pravilo službe v oboroženih silah, Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo – Beograd, številka 941, 29. 10. 1985.

81 Ukaz komandanta OŠTO Krško, številka SZ-79/3-90, 19. 5. 1990. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

82 Ukaz o zavarovanju Doma TO Brežice, številka SZ 88/3-90, 19. 5. 1990. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

83 Elaborat fizičnega zavarovanja Doma TO Brežice. Fotokopije dokumentov hrani avtor.

Krško. Skupaj je bilo v skladišču skoraj 1.200 kosov različnih tipov in vrst orožja ter skoraj 360 tisoč kosov streliva. Orožje in strelivo, ki je bilo v tem skladišču shranjeno tudi za potrebe vodstva družbenopolitične skupnosti, so delavci upravnega organa za obrambo prepeljali v Center za obveščanje in alarmiranje, ki se je nahajal v stavbi Skupščine Občine Krško.⁸⁴

V skladišču Civilne zaščite Občine Sevnica, ki je bilo v sestavi skladišča TO, vendar v posebnem prostoru, je ostalo orožje in strelivo, ki je bilo namenjeno za vodstvo družbenopolitične skupnosti ter vod za zveze in NZ. Skladiščeno je bilo 156 kosov pištol, 25 kosov avtomatskih pušk M70AB, 5 pušk M48 in 2 brzostrelki. Za vsako orožje so bili v skladišču po trije bojni kompleti streliva, in sicer za pištole po 48 kosov ter avtomatsko puško 450 kosov. Zraven je bilo še strelivo za usposabljanje, in sicer 12.755 kosov streliva za pištolo ter 2.261 kosov streliva za avtomatsko puško. Skupaj je bilo v skladišču več kot 19 tisoč kosov streliva za pištole in več kot 24 tisoč kosov streliva za puške in brzostrelke. Večino tega orožja in streliva sta Slavko Hočevnar, delavec upravnega organa za obrambo, ki je bil zadolžen za obrambne priprave in skladiščenje, ter sodelavec Borut Simončič, v soglasju s sekretarjem Brankom Derstvenškom, sredi avgusta 1990 prepeljala na tajno lokacijo.⁸⁵

Organizacija in delovanje Manevrske strukture narodne zaščite

V drugi polovici avgusta 1990⁸⁶ sta Miha Butara in Tone Krkovič vključila Ernesta Breznikarja v MSNZ. Breznikar je prevzel dolžnost načelnika MSNZ za Posavje. Njegove prve naloge so bile, da za tajni projekt pridobi sodelavce iz OŠTO Krško, Brežice in Sevnica, oceni razpoložljive kapacitete orožja, streliva in druge vojaške opreme, ter oceni stanje v vojnih enotah TO, predvsem pa pripravljenost poveljniškega kadra in teritorialcev specialistov za bojno delovanje.⁸⁷ Takoj na začetku septembra 1990 so bila oblikovana vodstva MSNZ na ravni pokrajine Posavje in v vseh treh posavskih občinah. Najprej je angažiral Mitjo Teropšiča iz Brežic. Po sestanku komandantov TO iz Posavja, ki je bil 5. septembra 1990 na sedežu PŠTO v Brežicah, sta se odpeljala v Teropšičev vinograd na Sromlje. Tu je Breznikar predstavil svojo novo vlogo in naloge ter Teropšiča vprašal, ali je pripravljen sodelovati v projektu nove slovenske vojske. Teropšič je svojo odločitev in pozitiven odgovor – po skoraj neprespani noči – Breznikarju sporočil naslednje jutro. V nekaj naslednjih dneh so bili na najodgovornejše dolžnosti postavljeni vsi pripadniki stalne sestave iz občinskih štabov TO ter sekretar Sekretariata za ljudsko obrambo Občine Brežice Stanislav Zlobko, in sicer:

84 Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 152 in 153.

85 Venčeslav-Slavko Hočevnar, Civilna obramba in Narodna zaščita v krajevnih skupnostih na območju Sevnice, V: Zmagovito Posavje, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2011, stran 124 in 125.

86 V knjigi Uporniki z razlogom, Albin Mikulič, Vojaški muzej, 2005 je sicer za stik Krkovič–Breznikar–Butara naveden 4. september 1990 ob 10. uri. Ernest Breznikar je avtorju potrdil, da je bilo srečanje konec avgusta 1990.

87 Ernest Breznikar, Manevrska struktura narodne zaščite v Posavju. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 29.

- Kadrovski izbor za organizatorje MSNZ po občinah, ki so pozneje postali načelniki OŠNZ, ter za svojega namestnika je opravil Breznikar. S predlogi je seznanil Andreja Bobka, ki je bil določen za organizatorja MSNZ znotraj UNZ Krško in s tem tudi Milice v Posavju. Namestnike in svoje pomočnike so izbrali načelniki OŠNZ. V vseh treh občinah so se odločili enotno in za svoje sodelavce izbrali poklicne pripadnike OŠTO. S kadrovsko strukturo vodstev OŠNZ v Krškem, Brežicah in Sevnici sta soglašala Breznikar in Bobek.⁹⁴

Vodstva MSNZ na pokrajinskem in občinskih ravneh so takoj začela izdelovati direktive in ukaze za demonstracijsko, delno ali popolno uporabo MSNZ, ter konkretne načrte operativnega in neposrednega varovanja organov oblasti in objektov posebnega pomena. Direktivo načelnika NZ Pokrajine Posavje je načelnik PŠNZ Posavja skupaj z namestnikom in načelniki NZ občin izdelal na sedežu OŠTO v Krškem. V njej so ocenili vzroke in možnosti JLA za posredovanje v Republiki Sloveniji ter najverjetnejše angažiranje njenih sil v Posavju. Ocenili so, da bi z uvedbo izrednih razmer v Republiki Sloveniji Jugoslovanska ljudska armada v Posavju uporabila do 400 vojakov. Te sile ne

88 Odločba Republiškega sekretarja za notranje zadeve o imenovanju pokrajinskega načelnika Narodne zaščite za pokrajino Posavje, številka 0001-1-Z-3/13-90, 14. 9. 1990. Fotokopijo odločbe hrani avtor.

89 Odločba pokrajinskega načelnika Narodne zaščite o imenovanju namestnika pokrajinskega načelnika Narodne zaščite za pokrajino Posavje, številka Z-100/2-90, 27. 9. 1990. Fotokopijo odločbe hrani avtor.

90 Odločba pokrajinskega načelnika Narodne zaščite o imenovanju občinskega načelnika Narodne zaščite Občine Brežice, številka Z-100/4-90, 27. 9. 1990. Fotokopijo odločbe hrani avtor.

91 Odločba pokrajinskega načelnika Narodne zaščite o imenovanju občinskega načelnika Narodne zaščite Občine Krško, številka Z-100/3-90, 27. 9. 1990. Fotokopijo odločbe hrani avtor.

92 Odločba pokrajinskega načelnika Narodne zaščite o imenovanju občinskega načelnika Narodne zaščite Občine Sevnica, številka Z-100/5-90, 27. 9. 1990. Fotokopijo odločbe hrani avtor.

93 Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 154.

94 Andrej Bobek, Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990, Ljubljana 2010, stran 181 in 182.

***Pregledna karta
skladišč orožja,
streliva in MES
TO ter tajnih
skladišč MSNZ
in TO v letih
1990–1991 v
Posavju.***

bi bile zadostne, saj bi za obvladovanje celotnega prostora pokrajine potrebovali do 2.500 vojakov. Enote JLA bi zasedle vitalne objekte družbenopolitičnih in gospodarskih sistemov, kot so: stavbe skupščin občin, izvršnih svetov, stavbe lokalnih radijskih postaj, poslopja pošt in telefonskih central, ranžirne železniške postaje, skladišče goriva v Brežicah, pomembnejše in večje bencinske črpalke ter elektroenergetske objekte in naprave. Najpomembnejša njihova naloga bi bila zasedba vseh treh občinskih središč ter aretacije oblastnih in političnih osebnosti. JLA bi za doseganje svojih ciljev uporabila tudi letalstvo, zaradi demonstracije sile ter zastraševanja in v okviru operativnih nalog pa bi lahko uporabila tudi bojne strupe z omejenim in kratkotrajnim delovanjem.⁹⁵

V direktivi je bila ocena možnega delovanja Narodne zaščite, kot lastnih sil v pokrajini. V njej je bila tudi odločitev načelnika o uporabi sil, določene pa so bile splošne in posebne naloge vseh sil NZ v Posavju. Ocenili so, da je enote NZ možno oborožiti s sodobnim pehotnim orožjem in z lahkim orožjem za protioklepni boj. Enote so bile usposobljene za partizanski in kombinirani način bojevanja, dopolnjene in oblikovane pa so bile po teritorialnem principu. Poveljniki in pripadniki enot bi tako v primeru aktiviranja in uporabe dobro poznali prostor in okoliščine, v katerih bi delovali bojno. Ugotovili so tudi, da bi bile enote NZ glede na številčnost in usposobljenost sposobne resno ovirati zasedbene sile JLA, vendar v začetnem obdobju ne bi prevzele iniciative ter preprečile naloge večjih enot JLA. Poudarjeno je bilo tudi, da je v Posavju tudi zagotovljena uporaba posebne enote Slovenske milice.⁹⁶ Na podlagi direktive načelnika NZ pokrajine Posavje so vodstva občinskih štabov NZ izdelala konkretne ukaze, načrte uporabe ter druge dokumente, kot so sheme in karte za bojno uporabo operativnih grup narodne zaščite (OGNZ) po občinah.⁹⁷

Načrti MSNZ Posavja so bili predstavljeni tudi načelniku NZ Slovenije Antonu Krkoviču, in sicer na sestanku na Bočju. Sestanek je potekal v zidanici očeta Mihe Butare na Bočju 13. septembra 1991. Miha Butara, ki je bil organizator sestanka, je srečanje opisal takole. *Z vodstvom MSNZ za Posavje smo se sestali v noči med sredo in četrtkom, 13. septembra 1991, pravzaprav točno ob drugi uri zjutraj v našem vinogradu na Bočju. Iz Gotenice sva se s Krkovičem v trdi temi odpravila proti ciljni točki. Vse pretekle dni sva se izmenjevala v vožnji. Tokrat sem vozil jaz. Medtem ko sva se usklajevala, je Tone pregledoval operativne dokumente in možnosti zagotovitve potrebnih materialno tehničnih sredstev in orožja za Posavce. Pot od Gotenice preko Kočevja–Novega mesta–Otočca–odcepa za Krško proti Podbočju je bila razgibana, a je kar hitro minila. Pravočasno sva po prehodu mostu čez reko Krko na Brodu skozi Žabjak zavila na Bočje. Natančno sva se držala dogovorjenih terminov, ker nisva hotela zamujati. Ves čas vožnje sva morala zaradi izčrpanosti paziti na varnost in skrbeti za opazovanje prometa, da nas ne bi kdorkoli zasledoval ter presenetil. Na kratko sva tudi počivala in tako premagovala utrujenost.*

⁹⁵ Direktiva načelnika narodne zaščite pokrajine Posavja za demonstracijsko, delno ali popolno uporabo Manevske strukture Narodne zaščite. Direktivo je podpisal Ernest Breznikar, načelnik PŠNZ Posavja. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

⁹⁶ Prav tam.

⁹⁷ Fotokopije ukazov, načrtov ter drugih dokumentov OŠNZ Brežice, Krško in Sevnica hrani avtor.

**Odkritje
spominske
plošče na hiši
Breznikarjevih,
kjer je bilo v letih
1990 - 1991 tajno
skladišče streliva
in orožja. Dovško,
19. september
2007.**

Prihod udeležencev smo skrbno načrtovali. V trdi temi so se drug za drugim pojavljali Ernest Breznikar, Stanislav Zlobko, Mitja Teropšič, Martin Škorc, Ivan Božič in Mirko Ognjenović. Resnih, nekoliko zaskrbljenih pogledov, oblečeni v civilne obleke s prikrito pripadajočo oborožitvijo so se – kot je bilo dogovorjeno – pojavili pred zidnico. Stare znance sem v tistih napetih razmerah pozdravil in jih napotil v kletne prostore, kjer smo imeli kuhinjo. Razveselila sva se novih moči.

V kuhinji so se fantje pozdravili s Krkovičem. Večino prisotnih ga je spoznal prav ta večer. Na njihovih obrazih se je odražala neverjetna moč in pripravljenost narediti vse, da povrnemo ugled slovenski TO ter zaščitimo vse postopke legitimno izvoljene slovenske oblasti. Več kot očitno je bilo, da gre tokrat za Slovenijo in njene ljudi. Ves prostor je bil v trenutku napolnjen z ogromno pozitivno energijo. Usedli smo se za mizo. Že uvodoma sem navzoče seznanil z Odločbo Republiškega sekretarja za notranje zadeve Igorja Bavčarja o imenovanju načelnika Narodne zaščite št. 0001-1- Z-2/13-90 z dne 29. avgusta 1990. Za načelnika je bil s tem postavljen Tone Krkovič.

V nadaljevanju je Krkovič predstavil predlog vojnega načrta in organizacijsko shemo MSNZ. Prav tako še predlog potrjene Direktive načelnika Narodne zaščite Republike Slovenije za demonstracijsko, delno in popolno uporabo Manevske strukture narodne zaščite. Sprejeta je bila 7. septembra 1990 na Pristavi nad Stično na sestanku skupnega vodstva MSNZ Slovenije z obema ministroma. Na podlagi vsebine teh dokumentov so se v vseh sredinah izdelovali potrebni bojni dokumenti in delovne karte. V teh dokumentih je bila JLA prvič navedena kot možni agresor in največja nevarnost za slovensko osamosvojitve.

Vsak od prisotnih Posavcev je predstavil svoje operativne dokumente. Ernest Breznikar – Enč je poročal o razmerah in opredeljenih ukrepih v pokrajini Posavje, Mitja Teropšič v občini Brežice, Martin Škorc v občini Krško in Ivan Božič v občini Sevnica. Natančno so opisali postopke zavarovanja zadržane oborožitve in streliva v mesecu maju in stalne pritiske komandanta RŠTO. Veliko pozornost smo namenili nadzoru vojaškega letališča Cerklje ob Krki, letalski brigadi, polku zračne obrambe, drugim njihovim bojnim potencialom JLA in možnemu nastopanju sil iz smeri Zagreb –Jastrebarsko–Samobor–Brežice. Nadaljevali smo z delom. Besedo je ponovno prevzel Krkovič. Z neverjetnim zanosom nas je oplajal z dodatno nepopustljivo energijo. K prav vsaki podrobnosti je pristopal s takšno ognjevitostjo, da je v trenutku prepričal vsakega ter razblinil kakršen koli pomislek o morebitnih ovirah. Medsebojna povezanost nas je navdajala z neverjetno močjo. Tako je bilo tu na Bočju kot tudi povsod drugod ob podobnih aktivnostih po Sloveniji.

V projektu obrambe s takšnimi ljudmi, kot smo se zbrali pri nas, nismo mogli zgrešiti. Korak za korakom je Krkovič podajal najnovejše informacije z vrha. To je dalo vsemu skupaj še dodatno veljavo. Posredoval je podatke o obsežnem razvoju MSNZ in veliki podpori v vseh sredinah. Z veliko natančnostjo je predstavil vse dosedanje ukrepe, med katerimi je bila največ pozornosti deležna možnost, da se Posavju iz Gotenice zagotovita dodatna oborožitev in strelivo. Pričakovanja so bila velika, večja od objektivnih možnosti, zato je zelo preudarno vodil dogovarjanje tako, da je pri vseh vzdigoval bojno moralo.

Odkritje spominske plošče tajnega skladišča orožja in streliva ter MES v letih 1990 – 1991 na domačiji Jančevih. Ponikve 30. junija 2006.

Noč se je že počasi prevesila v jutro, ko smo zaključili sestanek. Za konec smo se nekoliko okrepčali z lepo pečenim odojkom, ki nas je že ves čas čakal na štedilniku, dobrim domačim kruhom in kupico cvička. Odojka je zagotovil Ernest Breznikar. Vedno je znal prese- netiti s kakšnim dobrim kulinaričnim dodatkom. Za tem smo se drug za drugim odpravili v dolino. Pred tem sem se poslovil od staršev in se jim zahvalil za vso pozornost.⁹⁸

⁹⁸ Rokopis Mihe Butara z naslovom Od Kamenjaka do Bočja z dne 7. avgusta 2020. Dokument hrani avtor.

Stavba nekdanjega krajevnega urada in pošte na Bizeljskem, kjer je bilo v letih 1990 – 1991 največje tajno skladišče minsko eksplozivnih sredstev MSNZ in TO občine Brežice.

V drugi polovici septembra so se na vikendu staršev Ivana Božiča v Jablanici nad Boštanjem v občini Sevnica sestali Breznikar, Zlobko in Andrej Bobek, ki je bil organizator v projektu MSNZ v Upravi za notranje zadeve Krško⁹⁹, ter Mitja Teropšič iz Brežic, Martin Škorc iz Krškega in Ivan Božič iz Sevnice. Slednji trije, ki so bili načelniki OŠNZ v svojih občinah, so predstavili že izdelane načrte bojne uporabe OGNZ v svojih občinah v primerih njihove uporabe.¹⁰⁰ Namen sestanka je bil, da se načrti pregledajo in potrdijo s strani PŠNZ za Posavje ter istočasno predstavijo in uskladijo z milico.

Skoraj istočasno z izdelavo operativnih dokumentov za uporabo sil NZ so bile oblikovane OGNZ, kot oborožena in udarna jedra po občinah. Vodje OGNZ so bili seznanjeni z načrti varovanja organov oblasti in objektov posebnega pomena, in sicer v obsegu svojih nalog. Na dan 25. septembra 1990 je bilo v posameznem OŠNZ možno aktivirati naslednje število OGNZ, z oborožitvijo in vojaško opremo:

- OŠNZ Brežice: 9 OGNZ moči 10 do 30 pripadnikov, skupaj 163 pripadnikov NZ,
- OŠNZ Krško: 10 OGNZ moči 10 do 40 pripadnikov, skupaj 197 pripadnikov NZ,
- OŠNZ Sevnica: 7 OGNZ moči 11 do 25 pripadnikov, skupaj 110 pripadnikov NZ.

Tako je bilo v Posavju oblikovanih 26 OGNZ s skupno 475 usposobljenimi pripadniki, ki so bili v celoti iz vrst častnikov, podčastnikov in tudi vojakov TO. OGNZ – kot udarne enote – je bilo možno operativno uporabiti, kar pomeni aktivirati in oborožiti v času do 12 ur. V primeru širše potrebe in splošne mobilizacije pa je bilo v okviru Pokrajn-

⁹⁹ Andrej Bobek, Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990, Ljubljana 2010, stran 223.

¹⁰⁰ Napačna je trditev Bobka, da je na omenjenem sestanku že imel pripravljen načrt varovanja vitalnih objektov za vsako občino, če bi prišlo do aktiviranja NZ. Glej: Andrej Bobek, Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990, Ljubljana 2010, stran 183 in 184.

Zap. štev.	Vrsta minsko- eksplozivnih sredstev prepeljanih iz Gotenice	Količina v kosih			Število kosov, skupaj	Teža v kg, skupaj
		OŠTO Brežice	OŠTO Krško	OŠTO Sevnica		
1.	Protitankovska mina, TMA-3	40	40	20	100	1000
2.	Protipehotna mina		100		100	42
3.	Mina kumulativna, M-57 za ročni metalec	284	300		584	3.427
4.	Ročna bomba, M52	700	875	420	1.995	1.767
5.	Mina trenutna za minomet, 82 mm	150	150		300	1.680
6.	Tromblonska trenutna mina, M60	200	200	120	520	416
7.	Tromblonska kumulativna mina, M60	192	192	120	504	480
	Skupaj:	1.566	1.857	680	4.103	8.812

skega štaba narodne zaščite (PŠNZ) Posavja možno angažirati in oborožiti do 2.400 pripadnikov NZ, in sicer iz celotne vojne sestave TO.¹⁰¹

V obdobju september 1990–oktober 1990 je bila večina orožja in po en bojni komplet streliva za orožje prepeljana na tajne lokacije. V občini Brežice je bilo organiziranih enajst tajnih skladišč MSNZ in eno lažno tajno skladišče, v občini Krško je bilo osem tajnih skladišč MSNZ ter v občini Sevnica eno tajno skladišče MSNZ in eno tajno skladišče, ki so ga samoiniciativno organizirali delavci upravnega organa za obrambo. Nekaj posebnega je bilo lažno tajno skladišče v občini Brežice, ki je bilo organizirano v delovni organizaciji Terme Čatež. Tam je imela protiobveščevalna služba JLA – zaradi bližine vojaškega letališča – svojo pomembno obveščevalno točko. Vodstvo MSNZ Občine Brežice je z organizacijo lažnega tajnega skladišča, v katerem so hranili tri zaboje trofejnih pušk brez udarnih igel, želelo preveriti, ali vojaška obveščevalna služba spremlja njihovo tajno dejavnost. Skladišče je ostalo neodkrito polnih osem mesecev.

Skupaj je bilo tako v Posavju 22 tajnih skladišč orožja in streliva. Večina lokacij tajnih skladišč je bila v različnih zasebnih objektih (stanovanjske hiše, gospodarski objekti, zidanice, vikendi) pri ljudeh, ki so jih organizatorji MSNZ poznali in jim zaupali, ti pa so bili pripravljeni nalogo sprejeti. Tri lokacije oziroma tajna skladišča pa so bila tudi v družbenih objektih oziroma objektih delovnih organizacij. Orožje in strelivo je bilo v tajnih skladiščih shranjeno do začetka vojne leta 1991, ko je bilo podeljeno mobiliziranim ali vpoklicanim enotam TO. Protiobveščevalna služba garnizije JLA Cerklje ob Krki, kljub izredno razvejani mreži obveščevalcev med civilisti in tudi teritorialci v Posavju, ni zaznala dejavnosti OŠTO Brežice in Krško pri organizaciji tajnih skladišč in tudi ni odkrila nobenega od teh skladišč.

101 Poročilo o b/p PŠNZ Posavja na dan 25. 9. 1990. Fotokopijo poročila hrani avtor; Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 154 in 155.

Tabela z MES, ki so jih posavski teritorialci – v tajni akciji – v noči s 13. na 14. september 1990 prepeljali iz Gotenice in skladiščili na tajnih lokacijah po občinah.

Zelo pomembna je bila izvedba akcije »GOTENICA«, ki jo je z vodstvom MSNZ na republiškem nivoju za Posavje načrtoval načelnik PŠNZ Ernest Breznikar. Akcijo so izvedli člani vodstev MSNZ, vsi iz stalne sestave OŠTO, ter posebej izbrani vozniki, in sicer v noči s 13. na 14. september 1990 s tremi tovornjaki, ki so bili iz posameznih občin. Iz skladišča TO iz Gotenice so bili prepeljani 4.103 kosi oziroma 8.812 kg zelo pomembnih minsko-eksplozivnih sredstev,¹⁰² ki so bila razdeljena in shranjena v tajna skladišča po občinah ter uspešno in učinkovito uporabljena na začetku vojne leta 1991. Prevoze so varovali organi za notranje zadeve Republike Slovenije. Osnovni cilj akcije je bil, da se za protiotklepna orožja ter orožja za podporo, ki so ostala v skladiščih TO, zagotovi ustrezno strelivo, mine in granate, s katerimi bi se ognjena moč OGNZ močno povečala. Večina teh bojnih sredstev je bila uporabljena v bojih Teritorialne obrambe z Jugoslovansko ljudsko armado v Posavju v vojni leta 1991.

Varovanje orožja streliva in MES TO na tajnih lokacijah

V Uradnem listu Republike Slovenije je bil 5. oktobra 1990 objavljen odlok o razglasitvi ustavnih amandmajev k Ustavi Republike Slovenije na področju ljudske obrambe. V teh amandmajih je bilo določeno, da Republika Slovenija ureja Teritorialno obrambo, zato ni bilo več potrebe po tajnem delovanju MSNZ in je ta projekt prenehal delovati. V Posavju se na področju vojaškega delovanja ni spremenilo skoraj nič. Čeprav je bil v linijo poveljevanja za kratek čas znova vključen PŠTO Posavja, so tajni načrti MSNZ ter tajna skladišča orožja in streliva še nadalje ostali tajni.¹⁰³ Pripadniki MSNZ so znova postali teritorialci, pa čeprav uradno niso bili nikoli aktivirani kot pripadniki NZ. Tudi po ukinitvi PŠTO Posavja in podreditvi OŠTO Brežice, Krško in Sevnica 2. PŠTO Dolenjske s sedežem v Novem mestu so tajna skladišča še vedno ostala tajna. Načrti manevrske strukture narodne zaščite, ki so bili pripravljeni in izdelani za zavarovanje najpomembnejših družbenopolitičnih in gospodarskih objektov v Posavju, so bili aktivirani leta 1991. Bojne enote 25. območnega štaba TO so po teh načrtih varovale objekte in organe lokalnih oblasti pred JLA.

Stroški, ki so nastajali s stražarskim varovanjem skladišč TO zaradi nadomestil osebnih dohodkov vpoklicanih pripadnikov vojne sestave TO, ter stroški za prehrano in druga izplačila, so bremenili občinska proračuna. Pojavile so se prve zahteve za prenehanje izvajanja stražarskega zavarovanja. V letu 1990 so se prispevne stopnje za financiranje potreb splošne ljudske obrambe začele zmanjševati. To zmanjšanje je predlagal Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, kar je večina občin tudi naredila. V občini Krško se je prispevna stopnja v mesecu juniju znižala za 15,6 odstotka in je znašala 0,270 odstotka, v občini Brežice pa je bila v istem mesecu zmanjšana za 8,4 odstotka in je znašala 0,220 odstotka, od avgusta pa do konca leta pa le 0,070 odstotka. To je bila za to obdobje najnižja prispevna stopnja v Sloveniji.

102 Shema organiziranosti OŠTO Sevnica iz leta 1990; Pregled, orožja, streliva in MES v OŠTO Brežice, 11. 5. 1991; Rokopis Vili Libenšek, 13. 9 1991. Fotokopije dokumentov hrani avtor.

103 Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 158.

	OBČINA BREŽICE	OBČINA KRŠKO	OBČINA SEVNICA
1.	Družina STANIČ, Župelevec 12, Kapele	Družina JEVNIK, Ljubljanska 3, Kostanjevica na Krki	Družina JANC, Ponikve 24, Studenec
2.	Družina ZAKŠEK, Sela 48a, Dobova	Družina MAVSAR, Vrhulje 1, Krško	Družina HOČEVAR, Drožanje 15 b, Sevnica
3.	Marjan GRAMC, Mrzlava vas 10, Krška vas	Družina MOLAN, Raka 19, Raka	
4.	Družina VERBANČIČ, Rakovec 19, Kapele	Družina DRGANC, Narpelj 37, Krško	
5.	Družina KOLAR, Cerina 9f, Brežice	Družina ŠRIBAR, Golek 3, Krško	
6.	Angelca GREGL, Vinarska c. 52, Bizeljsko	Družina ŽUPANC, Stranje 28, Senovo	
7.	Družina BALAS, Arnovo selo 70, Artiče	Družina BEZNIKAR, Dovško 12a, Senovo	
8.	Družina VERSTOVŠEK, Mali Vrh 21, Globoko	Rudnik Senovo, skrbnik Franc ŠTURBEJ	
9.	Družina PINTERIČ, Sromlje 11		
10.	Krajevni urad Bizeljsko, skrbnik Jože KOVAČIČ		
11.	Ivan KEŽMAN, Slogonsko 7, Kapele		
12.	Terme Čatež, skrbnik Mihael OGOREVC		

Komandant TO občine Brežice Teropšič je zato na skupni seji Sveta za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito občine Brežice ter Izvršnega sveta podal informacijo o bojni pripravljenosti TO občine. Člane obeh organov je opozoril na posledice, ki bi lahko nastale s prenehanjem oziroma ob minimalnem financiranju TO v občini. V najslabšem primeru bi bilo treba prenehati varovati orožje in s tem omogočiti JLA, da orožje prevzame. Po tej seji, ki je bila zelo burna, so se zadeve nekoliko uredile in je bilo z rebalansi zagotovljeno minimalno financiranje OŠTO Brežice, ki je tudi omogočalo nadaljnje varovanje skladišča. Skoraj vsa urjenja in vojaške vaje enot TO so bile v Brežicah do konca leta preklicane.¹⁰⁴

104 Pisno gradivo 2. redne seje Sveta za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito Občine Brežice, 19. 10. 1990. Fotokopijo gradiva hrani avtor.

Naslovi tajnih skladišč orožja, streliva in minsko eksplozivnih sredstev MSNZ in TO po občinah v Posavju v letih 1990–1991.

Problemi zaradi pomanjkanja finančnih sredstev v OŠTO so bili znova izraziti ob koncu leta 1990. Jugoslovanska ljudska armada oziroma 5. vojaško območje JLA s sedežem v Zagrebu je prešla v ofenzivo in zahtevala, da se vse orožje iz skladišč TO najpozneje do 28. novembra 1990 preda v skladišča JLA, kakor tudi, da se do 10. decembra 1990 predajo vse naborne evidence, ki so jih hranili upravni organi za ljudsko obrambo občin. Grožnje JLA so bile vedno večje. Komandanti OŠTO so na sestanku 26. novembra 1990 v Novem mestu na sedežu 2. PŠTO Dolenjske, ki ga je vodil poveljnik major Albin Gutman, dobili dodatne informacije, usmeritve in naloge. Odločitev republiškega sekretarja za ljudsko obrambo je bila, da se orožje TO in evidence, ki jih hranijo občinski upravni organi za ljudsko obrambo (UOLO), ne predajo. Zato so OŠTO dobili dodatne naloge okrepljenega zavarovanja skladišč TO in sedežev UOLO ter prioritetne naloge usposabljanja protidiverzantskih enot TO in oblikovanje novih posebnih enot TO za intervencije, s katerimi je bilo treba takoj izvesti usposabljanja. Ocena republiškega sekretariata za ljudsko obrambo je bila, da je posredovanje JLA verjetno v dneh od 28. do 30. novembra 1990, zato je bila sprejeta odločitev, da se orožje in strelivo podelita članom OŠTO po vojni formaciji, ter pripadnikom novo oblikovanih enot TO za intervencije in ga ti hranijo na domu.

V tem času, ko so bile grožnje JLA vsakodnevne ter njena intervencija zelo verjetna, bi bile napačne odločitve o zmanjšanju finančnih sredstev za TO lahko usodne za Republiko Slovenijo pri njenih odločitvah za samostojnost. Finančnih sredstev za izvedbo dodatnih nalog pa je marsikateremu OŠTO močno primanjkovalo. Celotno financiranje obrambnih priprav ter financiranje TO je bilo v tem času zelo nedorečeno in sistemsko neurejeno.¹⁰⁵

Kljub vsem težavam in obilju dodatnih nalog ter zaradi velike verjetnosti posredovanja JLA so OŠTO v Posavju krepili svojo bojno pripravljenost. Tako sta pripadnika stalne sestave OŠTO Sevnica – kapetan Mirko Ognjenović in višji vodnik Vili Logar – v tem času iz skladišča JLA, iz garnizije Cerklje ob Krki, kjer so skladiščili njihovo orožje in strelivo, odpeljala več kosov sodobnega pehotnega orožja in nekaj zabojev streliva.

OŠTO Brežice je novembra 1990 načrtoval izvzem večje količine minsko-eksplozivnih sredstev, ki so bila last OŠTO in shranjena v skladišču JLA Garnizije Cerklje ob Krki v Gazicah. Načrtovana naloga je bila izvedena 17. novembra 1990 v dopoldanskih urah. Skladiščnik PŠTO Posavje vodnik Slavko Požar in skladiščnik OŠTO Brežice vodnik 1. razreda Vojko Kovačič sta pod pretvezo kontrole skladišča vstopila v skladišče Gazice in skrivoma na tovornjak TO naložila 26 zabojev z minsko-eksplozivnimi sredstvi. Ta sredstva sta mimo straže JLA prepeljala v Brežice, kjer so jih najprej shranili v skladišču OŠTO in nato prepeljali v skladišče na tajno lokacijo v Sromlje.¹⁰⁶

105 Mitja Teropšič, osebna delovna beležka 14. 9. 1990–12. 4. 1991. Delovno beležko hrani avtor.
106 Mitja Teropšič, rokopis, pregled bojnih in nekaterih drugih pomembnih aktivnosti 25. obmŠTO Brežice v letu 1991. Dokument hrani avtor.

Povzetek

Preprečitev poskusa odvzema oborožitve Teritorialni obrambi v Posavju maja 1990 je bil najpomembnejši dogodek osamosvojitvenega procesa Slovenije v Posavju na vojaškem področju. To trditev je možno dokazati na podlagi uspešnih bojov vojnih enot TO z JLA leta 1991, saj so v teh bojih bile enote TO izključno oborožene z orožjem, strelivom in opremo, ki je ostala v skladiščih TO in na tajnih lokacijah v Posavju. Poklicni in rezervni pripadniki TO OŠTO Brežice in OŠTO Krško so bili za upor ter preprečitve razorožitve močno »kaznovani«, saj so od 19. maja 1990 pa do začetka vojne junija 1991 fizično varovali skladišča TO in tajna skladišča, ter pri teh nalogah delovali ilegalno in v popolni tajnosti.¹⁰⁷ Delovne obveznosti poklicnih pripadnikov TO v Brežicah in Krškem so bile izredno velike. Poleg svojega rednega dela so dežurali na štabih, v največji tajnosti izdelovali načrte uporabe OGNZ ter septembra in oktobra, predvsem v nočnem času, prevažali orožje in strelivo iz skladišč TO iz Brežic in Krškega na tajne lokacije po občinah.

MSNZ v Posavju je bila od konca avgusta 1990 do 4. oktobra 1990 organizirana vojaška sila, kot začasna vojaška struktura znotraj že uveljavljene in organizirane vojaške strukture TO. Zaradi tega MSNZ ni bila vzporedna vojaška sila, saj je bila v celoti organizirana znotraj štabov TO, operativne skupine NZ pa v celoti dopolnjene s častniki, podčastniki in vojaki iz vojnih enot TO. Izjema pa je bila le v tem, da sta bila iz linije poveljevanja izključena PŠTO Posavja in RŠTO Slovenije. Njena posebnost je bila tudi ta, da je bila optimalno prilagojena stvarnim vojaškim nalogam in aktualnim vojaško-političnim razmeram na območjih odgovornosti.¹⁰⁸

Kljub veliki tajnosti pri organiziranju ter konspiraciji pri delovanju jo lahko poimenujemo tudi »Narodov projekt«, saj je bilo vojaško orožje in strelivo prepeljano iz vojaških skladišč TO ter varno shranjeno in varovano na 22 različnih civilnih lokacijah po celotnem Posavju. Uspešno izveden projekt MSNZ je utrdil zaupanje v moč in sposobnost TO ter ovrigel prepričanje o »vsemogočni« in vojaško nepremagljivi JLA.¹⁰⁹

Pridobljene izkušnje pri načrtovanju in izvedbi vojaških nalog v projektu MSNZ so postale velika taktična prednost TO Posavja v pripravah na oboroženi spopad z JLA, predvsem pa v vojni leta 1991. Spoznali so, da se upajo spopasti z JLA, da to zmorejo in znajo. To so teritorialci tudi dokazali z uspešnimi boji vojnih enot TO z oklepno-mehaniziranimi enotami JLA leta 1991 v Rigoncah in pri Prilipah, pri minometnem napadu na letališče JLA Cerklje ob Krki, v Krakovskem gozdu in na Medvedjeku.¹¹⁰

¹⁰⁷ Teritorialci iz vojnih enot TO Občine Brežice so od 19. maja 1990 do konca leta 1990 opravili 20.232 ur pri opravljanju stražarskih nalog, poklicne in rezervne starešine OŠTO Brežice in PŠTO Posavja pa so v času od 19. maja do 30. septembra 1990 opravili 3.228 ur na dolžnosti operativnega dežurnega štaba.

¹⁰⁸ Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 158.

¹⁰⁹ Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 159.

¹¹⁰ Prav tam.

Zaključek slovesnosti v viteški dvorani Posavskega muzeja Brežice leta 2000, ob 10. obletnici MSNZ. Družine in posamezniki, ki so hranili orožje in strelivo, so od ZVVS prejeli listine »Slovenska družina«.

Tabele z razpoložljivim orožjem in strelivom Teritorialne obrambe in skupščin občin v Posavju leta 1990.

Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	Pištola 7,62 mm M57	36
2	Pištola 7,65 mm M70	4
3	Pištola 9 mm INGRAM	1
4	Pištola 7,65 mm avtomatska M84	10
5	Pištola signalna 26 mm	8
6	Brzostrelka 7,62 mm PPŠ	48
7	Polavtomatska puška 7,62 mm M59	11
8	Polavtomatska puška 7,62 mm M59/66	51
9	Avtomatska puška 7,62 mm M70	5
10	Avtomatska puška 7,62 mm M70A	19
11	Avtomatska puška 7,62 mm M70AB1	10
12	Avtomatska puška 7,62 mm M70AB2	110
13	Puška 7,9 mm M48A	20
14	Puška 7,9 mm M48	235
15	Puška ostrostrelna 7,9 mm M76	7
16	Ročna strojnica 7,62 mm M72B	1
17	Ročna strojnica 7,62 mm M72B1	38
18	Ročna strojnica 7,9 mm M53	12
19	Ročna strojnica ŠARAC	11
20	Ročni metalec M57	8
21	Ročni metalec M57A2	11
22	Ročni metalec raket M79 OSA	6
23	Minomet 60 mm M57	2
24	Minomet 82 mm M38S	7
25	Minomet 82 mm M41S	1
26	Netrzajen top 82 mm M60A	4
27	Strelivo bojnega kompleta, različni kalibri	223.710
28	Strelivo za šole	6785
29	Strelivo za usposabljanje	20.965
Skupaj je bilo odpeljano: 677 kosov različnega orožja in 251.460 kosov pehotnega streliva		

Tabela 1: Orožje in strelivo TO občine Sevnica prepeljano v Garnizijo JLA Cerklje.

Tabela 2: Orožje in strelivo vodstva občine Sevnica, ki je ostalo v skladišču CZ v Sevnici.

Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	pištola M57	140
2	pištola M70	16
3	avtomatska puška M70AB	25
4	strelivo za pištolo	19.000
5	strelivo za puško	24.000
Skupaj: 181 kosov orožja in 43.000 kosov pehotnega streliva		

Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	pištola 7,62 mm M57	77
2	pištola 7,65 mm M70	3
3	avtomatska pištola 7,65 mm M84	22
4	pištola 9 mm INGRAM	2
5	brzostrelka 7,62 mm PPŠ	42
6	puška M48 7,9 mm, različni modeli	427
7	puška 7,9 mm ostrostrelna	9
8	polavtomatska puška 7,62 mm M59/66, različni modeli	81
9	puška avtomatska 7,62 mm M70, različni modeli	132
10	ročna strojnica 7,9 mm M53	26
11	ročna strojnica 7,62 mm M72	23
12	strojnica 7,9 mm M53	4
13	ročni metalec M57, različni modeli	22
14	ročni metalec raket M79 OSA	6
15	minomet 82 mm, različni modeli	6
16	minomet 60 mm M57	2
17	netrzajen top 82 mm M60, različni modeli	4
18	pehotno strelivo bojnega kompleta, različni kalibri	272.490
Skupaj v skladišču: 888 kosov različnega orožja in 272.490 kosov pehotnega streliva		

Tabela 3: Orožje in strelivo TO občine Brežice, ki je ostalo v skladišču TO v Brežicah.

Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	pištola M57	213
2	avtomatska puška M70AB	41
3	polavtomatska puška 7,62 mm M59/66	15
4	strelivo za pištole	15.302
5	strelivo za puške	26.058
Skupaj: 269 kosov orožja in 41.360 kosov pehotnega streliva		

Tabela 4: Orožje in strelivo vodstva občine Brežice, ki je ostalo v skladišču TO v Brežicah.

Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	pištola 7,62 mm M57	120
2	avtomatska pištola 7,65 mm M84	10
3	brzostrelka 7,62 mm PPŠ	55
4	puška 7,9 mm M48, različni modeli	517
5	polavtomatska puška 7,62 mm M59/66, različni modeli	89
6	puška 7,9 mm ostrostrelna	9
7	puška avtomatska 7,62 mm M70, različni modeli	193
8	ročna strojnica 7,9 mm M53	28
9	ročna strojnica 7,62 mm M72	38
10	ročni metalec M57, različni modeli	49
11	minomet 82 mm, različni modeli	6
12	minomet 60 mm M57	4
13	strelivo bojnega kompleta, različni kalibri	339.995
Skupaj v skladišču: 1.118 kosov orožja in 339.995 kosov pehotnega streliva		

Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	pištola M70	15
2	avtomatska pištola M84	8
3	pištola M57	18
4	avtomatska puška M70AB2	20
5	naboj 7,65 mm za pištolo	11.420
6	naboj 7,62 mm za pištolo	4900
7	naboj 7,62 mm za puško	12.985
Skupaj: 61 kosov pehotnega orožja in 29.305 kosov pehotnega streliva		

Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	pištola M57	60
2	polavtomatska puška 7,62 mm M59/66, različni modeli	20
3	avtomatska puška M70, različni modeli	20
4	brzostrelka 7,62 mm PPŠ	110
5	puška 7,9 mm M48, različni modeli	100
6	strelivo za pištole	2880
7	strelivo za puške	37.500
8	strelivo za brzostrelke	49.500
Skupaj: 310 kosov pehotnega orožja in 89.880 kosov pehotnega streliva		

Tabela 5: Orožje in strelivo TO občine Krško, ki je ostalo v skladišču TO v Krškem.

Tabela 6: Orožje in strelivo vodstva občine Krško, ki je ostalo v skladišču TO v Krškem.

Tabela 7: Orožje in strelivo PŠTO za Posavje in Pokrajinskega odbora za Posavje, ki je ostalo v skladišču TO v Brežicah.

Tabela 8: Orožje in strelivo OŠTO Sevnica, ki je bilo septembra in oktobra 1990 izvzeto iz skladišča JLA Cerklje ob Krki.

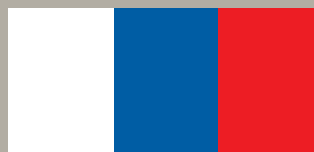
Zap. šte.	Vrsta orožja in streliva	Količina v kosih
1	pištola M57	10
2	avtomatska pištola M84	10
3	polavtomatska puška 7,62 mm M59/66, različni modeli	10
4	strelivo za pištole in puške	5000
Skupaj: 30 kosov pehotnega orožja in 5.000 kosov pehotnega streliva		

Tabela 9: Minsko-eksplozivna sredstva OŠTO Brežice izvzeta iz skladišča JLA Gazice 17. novembra 1990.

Zap. šte.	Vrsta minsko-eksplozivnih sredstev	Količina v kosih
1	ročni raketni metalec M80, Zolja	44
2	mina za netrzajni top M60	20
3	mina za ročni metalec M57	16
4	ročna bomba M52	35
Skupaj: 115 kosov minsko-eksplozivnih sredstev ali 618 kg v 26 zabojih		

25. OBMOČNI ŠTAB TERITORIALNE OBRAMBE

Pravna podlaga za ustanovitev območnih štabov Teritorialne obrambe je bila podana z objavo Zakona o obrambi in zaščiti¹¹¹ v začetku aprila 1991, ki ga je sprejela Skupščina Republike Slovenije na sejah Družbenopolitičnega zbora, Zbora občin in Zbora združenega dela 29. marca 1991. Uradno pa so bili območni in pokrajinski štabi za teritorialno obrambo ustanovljeni z Odredbo Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo Republike Slovenije,¹¹² po predhodnem soglasju Predsedstva Republike Slovenije in je začela veljati 27. aprila 1991.

Načrtovanje preoblikovanja obrambnega sistema in Teritorialne obrambe Republike Slovenije v letu 1990

Za neuradni¹¹³ začetek preoblikovanja Teritorialne obrambe Republike Slovenije, ki svojo mirnodobno organizacijsko strukturo pokrajinskih in občinskih štabov TO ni spreminjala od leta 1980, lahko določimo 4. oktober 1990, ko je bilo razrešeno vseh trinajst komandantov pokrajinskih štabov za teritorialno obrambo in je vršilec dolžnosti načelnika RŠTO rezervni¹¹⁴ major Janez Slapar po poprejšnjem soglasju predsedstva Republike Slovenije imenoval sedem starešin Teritorialne obrambe za vršilce dolžnosti komandantov TO novih pokrajin,¹¹⁵ ali 5. oktober 1990, ko je bil razglašen ustavni zakon¹¹⁶ za izvedbo ustavnih amandmajev k Ustavi Republike Slovenije na področju ljudske obrambe. S temi ustavnimi amandmaji je bilo določeno, da Republika Slovenija ureja Teritorialno obrambo, da predsedstvo imenuje in razrešuje komandanta Teritorialne obrambe Slovenije ter da Skupščina Republike Slovenije z zakonom ureja način služnje vojaškega roka in še nekatera druga vprašanja s področja ljudske obrambe.

Prve informacije o načrtovanih spremembah na področju ljudske obrambe v Republiki Sloveniji so na sestanku, ki je potekal v stavbi Izvršnega sveta Republike Slovenije v Ljubljani, 28. septembra 1990, dobili komandanti TO občin Republike Slovenije. Prvič so bili na enem mestu sklicani komandanti TO ali njihovi namestniki z občinske ravni poveljevanja, ki so bili postavljeni na poklicne dolžnosti še v času pred demokratičnimi volitvami. Novoizvoljeni najvišji politični voditelji Republike Slovenije so predstavili politične razmere v Jugoslaviji ter vizijo razvoja obrambnega sistema in s tem razvoja

Major Ernest Breznikar, poveljnik 25. obmŠTO na poveljniškem mestu na Rucman Vrhu pri Sromljah julija 1991.

111 Objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije šte. 15, 6. 4. 1991.

112 Objavljena v Uradnem listu Republike Slovenije šte. 18, 27. 4. 1991.

113 Albin Gutman: Značilnosti delovanja TO Dolenjske v vojni za Slovenijo 1991 – Vojaška zgodovina št. 2/04 (8), GŠSV, Vojna za Slovenijo 1991, Ljubljana, november 2004, str. 42.

114 Do leta 1991 so imele vse starešine zaposlene v TO status rezervnih starešin. Izjema so bili le oficirji JLA, ki so bili začasno postavljeni na dolžnosti v TO. Ti so imeli status aktivnih vojaških oseb. V nadaljevanju bom pridevnik rezervni izpustil.

115 Novi komandanti pokrajinskih TO, Delo, 4. 10. 1990.

116 Uradni list Republike Slovenije šte. 35, 5. 10. 1990.

TO kot oborožene sile republike.¹¹⁷ Na sestanku so bili prisotni: Milan Kučan, predsednik predsedstva Republike Slovenije, Lojze Peterle, predsednik Izvršnega sveta Republike Slovenije, Janez Janša, republiški sekretar za ljudsko obrambo in novoimenovani vršilec dolžnosti načelnika RŠTO major Janez Slapar.

Predsednik Kučan je predstavil sprejete ustavne amandmaje in ustavni zakon s področja ljudske obrambe. Poudaril je, da bodo ti omogočili ureditev razmer v Teritorialni obrambi, kar da je že skrajni čas. Z odlokom sta bila namreč razrešena dotedanji komandant TO Slovenije generalpodpolkovnik Ivan Hočever in tudi načelnik štaba generalmajor Drago Ožbolt. Imenovan je bil novi vršilec dolžnosti načelnika republiškega štaba, ki je dobil pooblastila za nadomeščanje komandanta do imenovanja novega.

Janez Janša je posebej poudaril, da spremembe pomenijo uvajanje konfederalnega statusa na področju ljudske obrambe. Republiški štab za teritorialno obrambo bo postal organ v sestavi Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo in bo s tem omogočena združitev nekaterih služb in sektorjev znotraj obeh organov. Predstavil je tudi nekatere sistemske spremembe, ki bodo v novem zakonu o obrambi in zaščiti, in so že v pripravi. Teritorialna obramba naj bi se oblikovala kot enotna republiška struktura vodenja ter financiranja in kjer ustanovitev občinskih štabov za TO ne bo obveza, temveč stvar ocen in potreb.

Sestanek je bil zaključen z vprašanji glede odgovornosti tistih komandantov TO občin,¹¹⁸ ki so predali oborožitev TO na hranjenje v objekte JLA ter glede fizičnega varovanja orožja v skladiščih TO in financiranja te naloge, saj so finančni stroški presegali finančne zmožnosti posameznih štabov. Nekaj odgovorov glede odgovornosti je podal major Slapar, ki je pojasnil, da je odgovornost le na tistih komandantih, ki niso obvestili predsednikov svetov za ljudsko obrambo občin ali pa so orožje predali po sprejetju depеше Predsedstva Republike Slovenije, s katero je bila preklicana oddaja oborožitve TO v objekte JLA.¹¹⁹ Obljubil je tudi, da bodo proučili možnost za prenehanje stražarskega zavarovanja skladišč TO občinskih štabov TO, v katerih je ostala oborožitev.¹²⁰

Omenjenemu sestanku se trideset let ni posvečalo pozornosti. Sestanek je s strani nekaterih takratnih prisotnih najvišjih republiških politikov nekako zamolčan. Postaviti je treba vprašanje, zakaj so v času, ko je bilo vodenje in poveljevanje nad oboroženo

117 Slapar sestanek opisuje takole: »Dolžnost sem prevzel pred podrejenimi poveljniki TO pokrajin in občin. Na sestanku sta sodelovala tudi predsednik predsedstva Milan Kučan in republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša. Takrat že mojim podrejenim sem predstavil naloge: konsolidacija štabov, imenovanje vodilnih delavcev v RŠTO in poveljnikov pokrajin, nadaljevanje reorganizacije štabov (zmanjšanje števila pokrajin), vrnitev TO v stanje pred 15. majem 1990, zagotoviti ustrezno varovanje orožja TO, nadaljevati z usposabljanjem, zagotoviti bojno pripravljenost in prilagoditi status ter delovanje RŠTO (in TO) kot organa v sestavi RSLO«, Janez Slapar, Priprave, ukaz za premeščanje orožja in dogodki po izdanem ukazu, stran 47. V Orožja nismo oddali 1990 : spominski zbornik 2020 / Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Ljubljana : Defensor, 2020.

118 Na sestanku so bili prisotni tudi komandanti TO, ki so predali orožje in je bila ta tema za njihovo nadaljnjo vojaško kariero in službo v TO zelo pomembna.

119 Kljub pomembnosti ta zadeva glede poskusa razorožitve TO ni bila nikoli do konca raziskana in zaključena, zato je še vedno primerna za politična obračunavanja.

120 Mitja Teropšič, osebna delovna beležka, 4. 9. 1990 do 12. 4. 1991, stran 6 in 7. Beležko hrani avtor; Ivan Božič, osebna delovna beležka 1990 do 1991, stran 18 do 20. Fotokopijo beležke hrani avtor.

strukturo (TO in MSNZ) zaupano načelnikom MSNZ, bili na sestanek poklicani komandanti TO občin.¹²¹ Organizator je sestanek verjetno sklical z namenom podati informacije o političnih razmerah v Jugoslaviji, predvidenih spremembah na področju ljudske obrambe ter ugotoviti lojalnost poveljujočih na tretji stopnji poveljevanja v TO do nove oblasti in novega načelnika RŠTO. Ta sestanek negira trditve tistih, ki trdijo, da je bila Teritorialna obramba Republike Slovenije po 15. maju 1990 ukinjena oziroma se je »sama« razorožila in je s tem prenehala obstajati.

Po sprejetju 28. septembra 1990 in uveljavitvi ustavnega zakona za izvedbo ustavnih amandmajev s področja ljudske obrambe 5. oktobra 1990 se je poveljevanje znotraj Teritorialne obrambe nekoliko normaliziralo. Najvišji organ vodenja in poveljevanja v TO Republike Sloveniji – v miru in v izrednih razmerah – je postalo Predsedstvo Republike Slovenije, ki je tudi določalo ukrepe pripravljenosti. Imenovanje komandanta TO Slovenije in načelnika republiškega štaba TO je bilo v pristojnosti Republike Slovenije. Komandanti TO po celotni liniji poveljevanja v TO Slovenije in poveljniki vojnih enot TO so bili zato v miru in izrednih razmerah dolžni izključno izpolnjevati le odločitve, ukaze in povelja Predsedstva Republike Slovenije, Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo in RŠTO, v skladu z njihovimi pristojnostmi.¹²² S sprejetjem ustavnih amandmajev so bile prekinjene linije poveljevanja do TO Slovenije kot dela oboroženih sil Jugoslavije z zveznimi organi, predvsem z Zveznim sekretariatom za ljudsko obrambo in Generalštabom oboroženih sil v miru in v izrednih razmerah. Začela se je vsebinska preureditev obrambnega sistema Slovenije in izločanje iz jugoslovanskega enotnega obrambnega sistema. Z vsemi temi spremembami so bile oktobra 1990 seznanjeni rezervni starešine občinskih štabov TO in poveljniki vojnih enot TO v Posavju.¹²³

Občinski štabi TO iz Posavja so bili od 5. oktobra 1990 podrejeni novemu 2. pokrajinskemu štabu TO Dolenjske s sedežem v Novem mestu. Dotedanji PŠTO Posavja s sedežem v Brežicah je bil do konca leta 1990 v fazi ukinjanja in ni bil več v funkciji poveljevanja. Uradna predaja dolžnosti ni bila izvedena. Komandanti OŠTO Posavja so na sestanku 5. oktobra 1990 na sedežu PŠTO v Brežicah od komandanta podpolkovnika Regoviča izvedeli, da od 9. ure tega dne veljajo novi pokrajinski štabi TO in je njihov novi nadrejeni komandant 2. PŠTO major Albin Gutman.

Slovenski politični vrh je v jesenskem času pospešeno iskal poti in rešitve za samostojno in neodvisno državo. V tem kritičnem času je bil posebej aktualen slovenski obrambni sistem na čelu s TO. Veliko vprašanj na področju obrambnih priprav je bilo še odprtih. Izdelati je bilo treba globalni koncept nacionalne obrambe, ki bi moral biti končan do konca leta. Osnovna ideja je bila, da se oblikuje manjša profesionalna (poklicna) sestava vojske z množično oboroženo silo. Seveda je bilo pomembno razmerje med obema sestavoma, saj je bilo treba uvesti smiselni sistem, ki ne bi preveč obremenjeval nove države. Projekt vojaškega usposabljanja nabornikov je bil izdelan. Obve-

121 Večina komandantov TO občin ni bila aktivno vključenih v MSNZ.

122 Občinski štabi TO v Posavju že od maja 1990, ko je bil izdan ukaz o premestitvi orožja TO v skladišča JLA, RŠTO Slovenije pod poveljstvom generala Hočevarja niso več priznavali za nadrejeno poveljstvo.

123 Mitja Teropšič, osebna delovna beležka iz leta 1990. Beležko hrani avtor.

zno služenje nabornikov bi v Sloveniji trajalo šest mesecev, od tega tri mesece v učnih centrih TO in tri mesece v bojnih enotah TO. Na deset nabornikov bi pripadal eden poklicni pripadnik TO.¹²⁴

Predvidene so bile tudi spremembe v številu štabov TO. V novi strukturi naj bi bil en RŠTO, sedem PŠTO in osemindvajset do dvaintrideset območnih štabov TO. V štabih TO bi bilo zaposlenih do 400 poklicnih pripadnikov TO in v njihovih vojnih enotah TO razporejenih 2,5 do 3 odstotke prebivalstva, s teritorialnim načinom popolnitve. Od pehotne oborožitve bi ostalo orožje kalibra 7,62 mm, kot so avtomatske puške M70 in puškomitraljezi M72, izločeno bi bilo orožje kalibra 7,9 mm, kot so puške M48 in puškomitraljezi M53, ki bi ga nadomestili z orožjem kalibra 5,6 mm.¹²⁵

V jesenskem času, predvsem pa ob koncu leta 1990 so se razmere na obrambnem področju v Sloveniji močno zaostrole. Jugoslovanska ljudska armada je že 4. oktobra 1990 z vojaško policijo zasedla stavbo na Prežihovi ulici v Ljubljani, kjer je bil sedež Republiškega štaba TO. S tem je nakazala, da je pripravljena uporabiti tudi vojaško silo. Poveljstvo 5. vojaškega območja JLA s sedežem v Zagrebu je poslalo konec novembra v Ljubljano dve zahtevi, ki sta bili razumljeni kot ultimat. Zahtevalo je namreč, da slovenska TO do 28. novembra preda v vojaške objekte JLA vse preostalo orožje, ki se je še nahajalo v skladiščih TO in do 10. decembra 1990 vso naborniško dokumentacijo, ki so jo hranili upravni organi za obrambo Republike Slovenije. Odločitev republiškega sekretarja za obrambo je bila, da se orožje in evidence ne predajo in se zadržijo tudi s silo, če bi bilo potrebno. Reakcija v TO Slovenije je bila zelo hitra. V vseh OŠTO so bile oblikovane intervencijske enote moči voda, dopolnjene z vozili iz popisa in pripravljene za hitre intervencije v 30 minutah. Teritorialci, razporejeni v te enote, so orožje in strelivo hranili na domu. Na sedemdnevne vojaške vaje so bile vpoklicane tudi druge enote TO moči voda do čete, predvsem so bile to protidiverzantske enote in jurišni vodi iz odredov, ki so bili v stalni pripravljenosti za delovanje v primeru posredovanja JLA.

Zelo kritičen čas je bil v začetku decembra, ko se je iztekel prvi ultimat JLA glede oddaje orožja TO in je bila JLA pripravljena na zavzetje vseh štabov TO, ki orožja niso oddali. Hkrati so se pripravljali za uresničitev drugega ultimata in prevzema vojaških evidenc s silo. Jugoslovanska ljudska armada se je pripravljala, da umetno ustvari konflikt. V Ljubljano so bile pripeljane nove enote vojaške policije in izvidniške enote. Vsem starešinam JLA je bilo podeljeno orožje in strelivo ter so bili neprekinjeno v kasarnah. Opaženi so bili premiki oklepnih enot JLA, vendar je bilo določeno, da se uporabijo helikopterske enote, motorizirana pehota in po potrebi kemično orožje. Cilj bi bili tisti štabi TO in upravni organi za obrambo, ki bi se upirali. Če akcija ne bi uspela, so načrtovali obračun s slovensko in hrvaško novo izvoljeno oblastjo do konca leta 1990.¹²⁶ Slovenske obrambne sile (TO in Milica) so bile v tem času in to le štirinajst dni pred

124 Sestanek v Poljčah 20. novembra 1990, ki ga je za poveljujoče starešine v stalni sestavi TO Slovenije organiziral Republiški sekretariat za ljudsko obrambo. Zabeležke s sestanka hrani avtor.

125 Prav tam.

126 Informacije s sestanka v Poljčah 7. decembra 1990, ki sta jih podala namestnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo Jelko Kacin in vršilec dolžnosti načelnika RŠTO Janez Slapar. Zapis s sestanka hrani avtor.

načrtovanim plebiscitom, izpostavljene pritiskom JLA, zaradi možnosti njenega posredovanja. Napetost je bila velika tudi v Posavju pri vseh treh upravnih organih za obrambo in v OŠTO Krško ter Brežice, ki orožja in streliva nista oddala.

2. PŠTO Dolenjske je 20. decembra 1990 izvedel posvet o bojni pripravljenosti TO dolenjske pokrajine. Na posvetu je bil prisoten načelnik Slapar s sodelavci in vsi poveljniki občinskih štabov TO. V poročilu so navedli, da je v TO Dolenjske razporejenih 7490 teritorialcev in od teh je 688 častnikov, 651 nižjih častnikov in 6151 vojakov. Posebej je bilo izpostavljeno, da je opremljenost z nebojnimi in bojnimi sredstvi pomanjkljiva. Načelnik Slapar je posebej poudaril, da so štabi TO, ki niso oddali orožja in streliva v objekte JLA, s tem dejanjem ohranili TO Slovenije. Opozoril je na občutljiv trenutek, v katerem se je znašla Slovenija, to je tik pred referendumom, ki bo odločilno vplival na nadaljevanje poti osamosvajanja. Zato bodo ukrepi visoke stopnje pripravljenosti Teritorialne obrambe tudi v času novoletnih praznikov še v veljavi. Poveljnik Gutman je podrejenim poveljnikom določil dodatne naloge pripravljenosti, kontrolo orožja in streliva na tajnih lokacijah ter preverjanje dosegljivosti članov intervencijskih enot TO po občinah. Leto 1990 je TO Dolenjske zaključila brez direktnega konflikta z JLA.¹²⁷

Nadaljevanje preoblikovanja TO Slovenije in priprave na oboroženi spopad z Jugoslovansko ljudsko armado

V drugi polovici leta 1990, v oktobru, so na prvi in drugi stopnji poveljevanja nastale spremembe pri preoblikovanju TO Slovenije. Oblikovan je bil novi republiški štab TO z vršilcem dolžnosti načelnika štaba in ukinjenih je bilo trinajst pokrajinskih štabov TO ter ustanovljenih osem novih, na čelu z vršilci dolžnosti poveljnikov. Na tretji stopnji poveljevanja se število občinskih štabov TO ni spremenilo, le v strukturi vojnih enot TO so bile novembra dodatno oblikovane intervencijske enote moči voda TO. Nadaljevanje preoblikovanja TO Slovenije, z ukinitvijo občinskih štabov TO in ustanovitvijo območnih štabov TO ter oblikovanje nove strukture vojnih enot TO, je bilo v fazi mirovanja. Dva ključna zakona s področja obrambe (Zakon o obrambi in zaščiti in Zakon o vojaški dolžnosti), ki bi omogočila preoblikovanje TO, sta bila v skupščinski proceduri vse do aprila 1991.

Navkljub vsem birokratskim in drugim oviram so se priprave znotraj TO Slovenije, za morebitni oboroženi spopad z JLA nadaljevale. Informacije o razmerah v svetu, v Jugoslaviji in v Sloveniji so bile redne in so bile po liniji poveljevanja posredovane od RŠTO navzdol do poveljnikov vojnih enot TO in tudi do teritorialcev, ki so bili razporejeni v intervencijske in protidiverzantske enote. Podane so bile informacije o pogajanjih politikov o načinu razdružitve in o ocenah svetovnih politikov o možnih scenarijih reševanja jugoslovanske krize. Ti so predvidevali državljansko vojno v Jugoslaviji in tudi medrepubliški spopad med Srbijo in Hrvaško, kjer pa bi bile posledice še hujše kot v primeru državljanske vojne. Sosednje države so imele pripravljene in izdelane načrte

127 Osební zázpis s poročánja o bojní priprávljenosti TO Dolenjske z dne 20. 12. 1990 hrání avtor.

za preprečitev prenosa vojne na njihova ozemlja in pripravljena zbirna mesta in zbirne centre za begunce iz Jugoslavije. Ocenjevali so, da je Jugoslavija eno izmed največjih kriznih žarišč na svetu.¹²⁸

Posebej pomembno in prioritetno področje priprav TO za primer spopada z JLA je bilo usposabljanje. V proces usposabljanja so bili vključeni starešine TO, štabi, poveljstva in vojne enote. Organizatorji usposabljanja vojnih enot TO so bili OŠTO in tudi PŠTO. Tako je 2. PŠTO Dolenjske že konec decembra 1990 ustanovil Učni center TO Bajnof pri Novem mestu, v Srednji kmetijski šoli Novo mesto. Po dva voda predvsem iz jurisčnih odredov TO in tudi drugih enot TO iz vseh OŠTO so se na petdnevni usposabljanjih urili za izvajanje bojnih delovanj, predvsem za obrambo, za intervencije na posameznih smereh in za uspešno izvajanje ukrepov za protiklepni in protidiverzantski boj. Vsaka enota je izvedla tudi dve vrsti streljanja z osebno oborožitvijo na strelišču Radna pri Sevnici. V učnem centru so se usposabljali tudi diverzantski vodi in oddelki za zveze. Usposabljanja drugih enot TO so načrtovali OŠTO na območjih svojih občin. Vpoklicane enote TO so bile na usposabljanjih tudi v pripravljenosti kot dežurne enote za bojno delovanje v primeru posredovanja JLA.

Občinski štabi TO so po ukazu 2. PŠTO Dolenske aprila izvedli štiriindvajseturno štabno vojaško vajo s tajnim nazivom ŠVV »Kobra« 91/I. Na vaji so sodelovali poklicni pripadniki štabov, del rezervne sestave štabov, vezisti ter skupine vojakov za zavarovanje. Vaja je potekala v treh delih, in sicer z alarmiranjem štabov, premikom na vadbeno lokacijo znotraj posamezne občine ter reševanjem taktične naloge. Kot nasprotnik so bile prvič v zgodovini TO določene formacije JLA, čeprav v dokumentih Jugoslovanska ljudska armada ni bila omenjena. Vsi trije posavski občinski štabi so nalogo reševali v vlogi območnega štaba TO, z organizacijsko mobilizacijsko strukturo vojnih enot TO občin Krško, Sevnica in Brežice. Vaja je bila konceptualno zamišljena kot prodor tankovske divizije JLA oziroma njenih polkov iz smeri Zagreba v smeri proti Novemu mestu in Ljubljani. Reševanje taktične naloge je bila za starešine TO priprava za agresijo JLA na Slovenijo, čeprav je bila zaradi skrivanja namena vaje uporabljena stara formacijska struktura enot JLA pred letom 1988. Po letu 1988 je Jugoslovanska ljudska armada opustila divizijske in polkovne formacije ter se preoblikovala v korpusne in brigadne formacije.

V dokumentih štabne vojne vaje Kobra za bojno delovanje je poveljnik OŠTO Brežice odločil in ukazal: *»Težišče delovanja glavnih sil TO območja usmeriti na izvajanje aktivnih obrambnih delovanj na smereh: Bregana–Brežice–Kostanjevica na Krki, Dobova–Krško–Sevnica–Radeče in Krško–Raka–Škocjan, z napadi na boke nasprotnikovih sil, s protiklepnimiasedami in ognjenimi napadi. Z oviranjem in rušenjem preprečevati hiter prodor sil nasprotnika na omenjenih smereh in v globino ozemlja Republike Slovenije. Z vsemi drugimi enotami TO, v sodelovanju z milico, zagotavljati bojni nadzor in kontrolo območja, odkrivati in uničevati helikopterske desante in izvidniško diverzantske skupi-*

128 Informacijo so prejeli poveljniki OŠTO po liniji poveljevanja. Informacijo je poveljnik OŠTO Brežice Mitja Teropšič podal na sklicu Intervencijskega voda TO Brežice 23. februarja 1991. Zazpis s sestanka hrání avtor.

ne, varovati bazna območja Gorjancev, Bohorja in Orlice, organe oblasti in objekte za vojaško proizvodnjo. Bojna razporeditev TO: sile za aktivna delovanja, sile za kontrolo območja in zavarovanje, sile za diverzantska delovanja in sile za protiolepní boj.»¹²⁹ Posamezne rešitve iz štabne vojne vaje so bile uporabljene v vojni z JLA junija in julija.

Prvi večji konflikt z Jugoslovansko ljudsko armado v Sloveniji se je zgodil 23. maja 1991 pred učnim centrom TO v Pekrah pri Mariboru, kjer se je usposabljala prva generacija nabornikov v slovenski TO. Slovenija namreč po izvedenem plebiscitu 23. decembra 1990 ni več pošiljala nabornikov v JLA in je za vojaške nabornike vzpostavila dva učna centra TO, na Igu pri Ljubljani in v Pekrah pri Mariboru. Jugoslovanska ljudska armada je od Slovenije zahtevala zaprtje obeh delujočih učnih centrov TO in izročitev nabornih evidenc. Obe zahtevi je Slovenija zavrnila. Po incidentu zgodaj zjutraj 23. maja 1991, ko so teritorialci zajeli dva izvidnika JLA ob ograji učnega centra TO v Pekrah in ju po zaslišanju izpustili, je JLA z oklepniki obkolila učni center ter po Sloveniji dvignila bojno pripravljenost v nekaterih svojih garnizijah. Odgovor TO Slovenije je bil, da je takoj fizično zavarovala sedeže štabov TO in mobilizirala nekatere vojne enote.

V Posavju so bili po ukazu poveljnika 2. PŠTO Dolenjske zavarovani sedeži občinskih štabov TO v Brežicah, Krškem in v Sevnici. Oblikovanje 25. območnega štaba TO s sedežem v Brežicah še ni bilo zaključeno. Občinski štabi TO so bili v fazi ukinjanja in so še vedno delovali na svojih sedežih po občinah. Takoj so bile mobilizirane protidiverzantska četa TO v Krškem in protidiverzantska voda TO v Brežicah in v Sevnici. Enotam TO so bili podeljeni bojni kompleti streliva in so bile v polni bojni pripravljenosti za varovanje objektov ter intervencije. Občinski štab TO Brežice je preko obveščevalnih točk v občini, ki so bile postavljene že nekaj dni pred tem, začel intenzivno spremljati aktivnosti enot in posameznih oficirjev iz Garnizije JLA Cerklje ob Krki. Vse naloge so potekale v popolni tajnosti. Štabi so dobili usmeritve, da o aktivnostih TO ne smejo obveščati medijev. Preprečiti pa je bilo treba tudi konflikte z enotami JLA, ki niso neposredno ogrožale objekte ali enote TO na terenu.¹³⁰

V povečani stopnji pripravljenosti so bili tudi organi in strukture obrambe in zaščite po občinah ter uprave za notranje zadeve (v nadaljevanju UNZ) s postajami milice. Ti so zagotavljali delovanje sistema oblasti in delovanje gospodarske infrastrukture. Poveljnik 2. PŠTO Dolenjske je odločil, da štabi TO nadaljujejo priprave za hitro ukrepanje vseh efektivnih sil TO po izdelanih načrtih varovanja nove državne meje, oviranja komunikacij in smeri ter prevzema objektov JLA. Zahteval je tudi pospešeno preoblikovanje občinskih štabov TO v območne štabe TO. 25. maja 1991 so bili v večernih urah odpuščeni vsi protidiverzantski vodi TO. S tem so bile intervencijske sile TO na Dolenjskem zmanjšane na četrtno. V Posavju je v polni bojni pripravljenosti ostala 123. protidiverzantska četa TO Krško, ki je bila zadolžena za varovanje sedežev občinskih upravnih organov za obrambo. V postopkih in načinu varovanja posameznih

129 Odločitve poveljnikov OŠTO Krško in Sevnica so bile podobne. Fotokopijo kart odločitev poveljnikov OŠTO Brežice, Krško in Sevnica, ki so nalogo reševali v vlogi poveljnika območnega štaba TO, hrani avtor.

130 Dokument 2. PŠTO Dolenjske številka 804-03/85-91 z dne 23. 5. 1991. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

**Sedež 25.
območnega
štaba TO Brežice,
december 1991.**

objektov po občinah se je urila v nedeljo, 26. maja 1991, ko upravni delavci niso bili na delovnih mestih. Naloga je bila usklajena s predstojniki občinskih upravnih organov za obrambo.¹³¹

Poveljnik TO Dolenjske pokrajine je maja 1991 imel na razpolago naslednje sile TO: 9 štabov TO s prištabnimi enotami, 11 oddelkov TO, 30 vodov TO, 9 čet TO, 4 jurišne odrede TO vodne sestave, 25 skupin TO za oviranje, 20 protiolepnih skupin TO, 11 ostrostrelskih skupin TO, 10 intervencijskih skupin TO in 5 skupin za prevzem objektov JLA.¹³²

Na zadnjem skupnem sestanku poveljnikov OŠTO pri poveljniku 2. PŠTO v Novem mestu, 27. maja 1991, so bili ti seznanjeni z aktualnimi vojaškimi dogajanji. Dobili so konkretne naloge za oblikovanje enot za posebne namene pri območnih štabih TO. Poveljnik Albin Gutman je ukazal, da morajo v Posavju takoj oblikovati odred za posebne namene TO. Po formaciji jurišnega odreda s tremi jurišnimi vodi v občini Brežice in po eno četo za posebne namene TO po formaciji protidiverzantske čete TO v občinah Krško in Sevnica. Enote se dopolnjujejo z vojaškimi obvezniki, ki imajo razpored v vojnih enotah JLA, ali vojaškimi obvezniki brez vojaškega razporeda, starimi do 25 let. Nalogo je bilo treba uresničiti takoj in v sodelovanju z upravnimi organi za obrambo občin. Za enote je bilo treba določiti mobilizacijska zbirališča, izdelati mobilizacijske načrte z izredno kratkim mobilizacijskim časom, to je šest ur. Premičnost enot TO naj bi zagotavljali avtobusi in tovorna vozila razporejena iz popisa. Obljubljena je bila popolnitev enot z dodatnim orožjem, vojaško opremo in uniformami. Usposabljanje starešin in vojakov je bilo predvideno in načrtovano v drugi polovici junija.¹³³ Območni štab TO obljubljeno orožje, vojaško opremo in uniforme ni dobil.

131 Povelje poveljnika TO Dolenjske številka 804-03/93 z dne 25. 5. 1991. Fotokopijo povelja hrani avtor.

132 Pregled efektivnih sil TO Dolenjske po štabih TO. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

133 Mitja Teropšič, osebna delovna beležka iz leta 1990. Beležko hrani avtor.

Oblikovanje 25. območnega štaba Teritorialne obrambe

Konec aprila 1991 so bili ukinjeni občinski štabi TO. Proces preoblikovanja mirnodobne sestave TO je pospešeno potekal v mesecu maju. Delavci OŠTO so na sedežih štabov po občinah delali do 23. maja.¹³⁴ Selitev delavcev stalne sestave OŠTO Krško in OŠTO Sevnica, prenos dokumentov in opreme na skupno lokacijo v Dom TO Brežice, Titova cesta 15, je bilo zaključeno 28. maja 1991. Z mirnodobno formacijo št. T-501 so bila določena delovna mesta stalne sestave območnega štaba TO z naslednjimi nazivi, dolžnostmi in postavitvami:

- Poveljnik TO območja, **major Ernest Breznikar**.
- Načelnik štaba (istočasno namestnik poveljnika), **stotnik 1. razreda Mitja Teropšič**.
- Pomočnik načelnika štaba za operativne zadeve (istočasno namestnik načelnika štaba), **stotnik 1. razreda Martin Škorc**.
- Pomočnik načelnika štaba za učne zadeve, **stotnik Mirko Ognjenović**.
- Pomočnik načelnika štaba za usposabljanje, **stotnik Vinko Čančer**.
- Pomočnik načelnika štaba za obveščevalne zadeve in usposabljanje, **stotnik Viktor Pšeničnik**.
- Pomočnik načelnika štaba za organizacijsko mobilizacijske zadeve in usposabljanje, **vodnica 1. razreda Andreja Andrejaš**.
- Pomočnik načelnika štaba za zveze in usposabljanje, ostalo nepopolnjeno.
- Pomočnik načelnika štaba za rodove in usposabljanje, **praporščak Edi Zanut**.
- Vodja pisarne, **vodnica 1. razreda Polonca Levak**.
- Pomočnik poveljnika za zaledje, **stotnik 1. razreda Ivan Božič**.
- Referent-manipulant s sredstvi OVO, **stotnik Zdenko Mohar**.
- Manipulant s sredstvi OVO, **višji vodnik Vili Logar**.
- Manipulant s sredstvi OVO, **vodnik Vilko Libenšek**,

in po dopolnilni formaciji T-501¹³⁵

- Manipulant s sredstvi OVO, **vodnik Matjaž Mavsar**.
- Manipulant s sredstvi OVO, **višji vodnik Vojko Kovačič**
- Vodja pisarne, **višja vodnica Milena Škrlec**.
- Snažilka, **Jožica Šekoranja**.
- Snažilka, **Anica Mavsar**.
- Pomočnik načelnika štaba za obveščevalne zadeve in usposabljanje, **višji vodnik Anton Čančer**.¹³⁶

¹³⁴ Mesečno poročilo 25. obmŠTO za maj 1991. Fotokopijo poročila hrani avtor.

¹³⁵ Zaradi presežka kadra v stalni sestavi TO in možnosti postavitve na nova delovna mesta vseh zaposlenih v obmŠTO je bila izdelana dopolnilna formacija.

¹³⁶ Vsi zaposleni so bili delavci stalne sestave ukinjenih OŠTO, le višji vodnik Anton Čančer je bil iz stalne sestave ukinjenega PŠTO Posavja. Delovno mesto pomočnika načelnika štaba za zveze in usposabljanje se ni dopolnilo. Povprečna starost poklicnih častnikov in podčastnikov štaba TO je bila 38 let in pol. Najstarejši je bil star 49 let in najmlajši 28 let.

Za začetek operativnega dela 25. obmŠTO lahko določimo 27. maj 1991, ko so na štabu začeli voditi operativni dnevnik štaba. Mirnodobni območni štab TO je v polni kadrovski sestavi začel operativno delovati v sredo, 29. maja 1991, na sedežu štaba v Domu TO v Brežicah na Titovi cesti 15. Starešinam, vključno s skladiščniki in vodji pisarn je bila na jutranjem sestanku predstavljena organizacija dela v novo oblikovanem štabu ter režim vstopov v stavbo in nekateri nujni ukrepi za varno delo štaba in vsakega posameznika. Vstop v stavbo je bil možen le s posebno prepustnico, kar je preverjal stražar na vhodu. Obveščeni so bili tudi, da naj kljub odsotnosti od doma redno vzdržujejo stike s svojimi družinami in posebno pozornost namenjajo njihovi in svoji varnosti. V primeru sumljivih situacij in nadlegovanja ter ogrožanja, predvsem s strani varnostnih organov JLA, so o tem dolžni takoj poročati. Vsi zaposleni v novem štabu TO so morali upoštevati nove varnostne razmere in razumeti, kdo je potencialni nasprotnik, predvsem pa pozabiti na ustaljene oblike dotedanjega dela v OŠTO, saj je bila zaradi povečanja števila zaposlenih, uspešnost štaba odvisna od dobre organizacije dela. Časa za prilagajanje ni bilo, saj se je čas napovedane osamosvojitve v juniju hitro približeval.¹³⁷

Komandanti občinskih štabov TO so še pred oblikovanjem in operativnim delovanjem območnih štabov TO – od nadrejenega PŠTO Dolenjske – prejemale informacije, ki so nakazovale na veliko verjetnost oboroženega konflikta z JLA. Posledično so bili razumljivi ukrepi, ki so bili sprejeti v juniju. Na sedemdnevne vojaške vaje so bile od 17. do

31. junija 1991 vpoklicati enote moči čete. To naj bi bile dežurne enote TO v pripravljenosti za bojno delovanje v primeru posredovanja JLA. Te enote TO naj bi se urile za hitre premike z vozili, izvidovanja, varovanja in obrambo pomembnih objektov, ustanov in naselij. Poudarek pri usposabljanju naj bi bil tudi v rokovanju z osebnim orožjem, uporabi sredstev ABKO in minsko eksplozivnih sredstev. V štabu TO so se že izdelovali elaborati varovanja objektov posebnega pomena po občinah in določena so bila tudi naslednja poveljniška mesta za delovanje območnega štaba TO v vojni. Narejen je bil elaborat premika, razmestitve in zavarovanja šta-

ba TO na predvidenih novih vojnih lokacijah. Posebno nalogo so imeli obveščevalci in oblikovane obveščevalne točke TO v širši okolici Brežic, iz katerih so obveščevalci nadzorovali objekte JLA, zbirali informacije o oficirjih JLA in premikih skupin in enot JLA po zemlji in po zraku. Začela so se tudi intenzivna dela na načrtu Kamen, ki je dolo-

1.5.5	Spisek PŠTO: spj protidiverzantski skupin opravljen	Božič
2.10	PREJEZ: 120 smolev na majolidski	PREJEZ
8.5.1	PREJEZ: 120 smolev na majolidski	PREJEZ
9.04	PREJEZ: 120 smolev na majolidski	PREJEZ
9.06	PREJEZ: 120 smolev na majolidski	PREJEZ
9.15	PREJEZ: 120 smolev na majolidski	PREJEZ

Izsek iz operativnega dnevnika 25. obmŠTO za prvi dan vojne 27. junija 1991.

¹³⁷ Zabeleženo v delovni beležki (17. 4. do 25. 6. 1991) Mitje Teropšiča, takratnega načelnika območnega štaba TO. Beležko hrani avtor.

čal način varovanja nove državne meje. Dopolnjevali so se tudi drugi vojaški načrti, ki so morali biti ažurni in operativni. Izdelan je bil začasni organizacijsko-mobilizacijski načrt 25. obmŠTO. Zaradi ukinitve občinskih štabov TO so bili dopolnjeni mobilizacijski načrti, saj je bila hitra izvedba mobilizacije ključna za pravočasno oblikovanje vojnih enot TO.¹³⁸

Poklicne starešine 25. obmŠTO so bili v zvišani stopnji bojne pripravljenosti¹³⁹ že od 15. maja 1990, to je več kot leto dni, ko je bil izdan ukaz o predaji orožja in streliva TO v objekte JLA. Od začetka junija 1991 pa v polni stopnji bojne pripravljenosti. Celotno obdobje je bilo za vse zaposlene v štabih TO zelo stresno, saj je bila verjetnost aretacij s strani varnostnih organov JLA zelo velika. Zaposleni in njihove družine so živeli v izrednih razmerah. Ključne informacije o osamosvojitvi in nalogah TO so starešine dobili na zadnjem skupnem sestanku stalne sestave 20. junija 1991, le nekaj dni pred osamosvojitvijo. Osamosvojitev je bila načrtovana 26. junija 1991 in to je bil datum, ko naj bi bile zaključene vse vojaške priprave TO. Časa je zmanjkovalo, zato so bile priprave pospešene in z obilo improvizacij. Še isti dan so posamezne rezervne starešine in poveljniki vojnih enot TO dobili selektivne informacije o svojih nalogah in nalogah svojih enot v času osamosvajanja. Na štabu TO so bili pripravljeni načrti za zavarovanje pomembnih objektov, načrti nasilnega oviranja komunikacij in smeri ter načrt zavarovanja nove državne meje. S ključnimi poveljniki vojnih enot, ki naj bi bile prve mobilizirane, so bila naslednji dan izvedena poveljniška potovanja (udeleženci so bili v civilnih oblekah) v rajone načrtovane uporabe. Izdelani so bili načrti namestitve enot in oskrbe s hrano.¹⁴⁰

Vpoklicani so bili nekateri rezervni starešine iz nekdanjih občinskih štabov TO za popolnitev območnega štaba TO. 25. območni štab TO je bil v nedeljo, 23. junija 1991, organiziran po posebnem načrtu za delovanje v vojni. V štabu TO so morali poiskati specifično rešitev za uspešno delo in poveljevanje v nastalih razmerah, ko so bili ukinjeni občinski štabi TO. Njihove vojne enote niso bile preoblikovane in struktura prilagojena območnemu štabu TO. Za nerešena organizacijska vprašanja so našli začasno rešitev. Oblikovali in kadrovsko so dopolnili posebne namenske štabne skupine, v katerih so starešine poleg formacijskih štabnih dolžnosti opravljali še dodatne naloge. Znotraj območnega štaba TO so bile kadrovsko oblikovane dve skupini za bojno poveljevanje, obveščevalno varnostna skupina za delo v štabu, obveščevalno varnostna skupina za operativno delo na terenu, skupine za izvedbo mobilizacije v občinah Brežice, Krško in Sevnica, skupina za oskrbovanje enot in kontrolna skupina za spremljanje dela enot TO. Rešitev se je pokazala kot zelo dobra za začetno obdobje vojne, za čas, ko je bilo

138 Prav tam.

139 V TO Dolenjske so bile leta 1991 določene tri stopnje bojne pripravljenosti za poklicne pripadnike TO in vpoklicane enote TO. Stalna pripravljenost je kot 1. stopnja določala uvedbo nekaterih ukrepov, kot so dežurstvo na domu in prepo-ved oddaljevanja poklicnih pripadnikov TO iz kraja stanovanja. V 2. zvišani stopnji pripravljenosti so bili uvedeni ukrepi, kot so stalno dežurstvo na štabu, obvezna prisotnost poklicnih pripadnikov na domu, s takojšnjim prihodom v službo in pripravljenost načrtov za vpoklic vojnih enot TO. V 3. polni bojni pripravljenosti so vsi poklicni pripadniki TO na delovnih mestih, fizično s stražo se varujejo pomembni objekti, mobilizirajo se enote TO in vpokliče se vojna sestava štaba.

140 Zabeleženo v delovni beležki (17. 4. do 25. 6. 1991) Mitje Teropšiča, takratnega načelnika območnega štaba TO. Beležko hrani avtor.

*Operativna
dvorana na
poveljniškem
mestu 25.
območnega štaba
TO v Domu TO
Brežice leta 1991.*

treba mobilizirati večje število vojnih enot TO. V začetnem obdobju je bilo v območnem štabu 26 starešin TO.¹⁴¹ S temi ukrepi in nalogami so bile končane pomembne vojaške priprave 25. obmŠTO na osamosvajanje Slovenije.

Polna sestava območnega štaba TO v času vojne

Po 27. juniju, prve in naslednje dni vojne se je štab TO kadrovsko dopolnjeval in krepil, saj so to narekovale izredne vojne razmere. Za uspešno operativno delo in poveljevanje je bilo v območnem štabu TO oblikovano šest odsekov, v katerih so delovali vpoklicani starešine TO iz nekdanjega PŠTO Posavja in ukinjenih OŠTO ter poklicni starešine TO. Operativni odsek je bil najštevilnejši. V njem so naloge opravljali **Martin Škorc, Mirko Ognjenović, Viktor Pšeničnik, Vinko Čančer in Edi Zanut**, vsi poklicni častniki TO, in vpoklicani starešine **Bojan Jurkas, Jože Libenšek, Alojz Brezovšek, Jože Tisu, Branko Ogorevc, Franc Lapuh in Milko Veršec**. V obveščevalnem odseku so bili **Anton Čančer**, poklicni pripadnik TO, in vpoklicani starešine **Branko Ferk, Silvester Jeršič, Alojz Bavdež, Jože Fridl, Izток Pirc in Ljubo Motore**. Naloge v varnostnem odseku so bile zaupane vpoklicanim starešinam **Francu Kenetu, Francu Balasu in Francu Sotošku**. V odsek rodov sta bila vpoklicana **Mihael Ogorevc in Franc Polanc**, zadolžena za inženirstvo, za zveze je bil zadolžen **Franc Čater** in za atomsko-biološko in kemično obrambo **Srečko Blazinšek**. V zalednem odseku so logistične naloge (zaledne) opravljali **Ivan Božič in Zdenko Mohar**, kot poklicna častnika TO, in vpoklicani starešina **Matjaž Prah** ter skladiščniki **Vilko Libenšek, Matjaž Mavsar, Vili Logar in Vojko Kovačič**, vsi poklicni pripadniki TO. V splošnem odseku so naloge opravljali **Leopold Rován** kot vpoklican starešina in **Andreja Andrejaš, Polona Levak in Milena Bervar** kot poklicne

141 Načrt organiziranja 25. obmŠTO Brežice od 23. 6. 1991. Fotokopijo načrta hrani avtor.

pripadnice TO. Vsi vpoklicani rezervni starešine TO so bili izkušeni štabni častniki in podčastniki, z dolgoletnim delom na različnih starešinskih, poveljniških ali štabnih dolžnostih.¹⁴² Tako v vseh treh občinskih štabih TO kot tudi v ukinjenem PŠTO Posavja je ostalo še veliko štabnih starešin TO, ki niso bili vpoklicani in so bili v rezervi. V primeru kadrovskih potreb bi nadomestili že vpoklicane vojaške tovariše. Nekateri so bili takoj po vojni tudi angažirani in so v štabu TO dežurali ter s tem razbremenili častnike stalne sestave.

Starešine območnega štaba TO v Sromljah 28. junija 1991.

V štabu TO je delovalo trideset do štirideset starešin TO v šestih odsekih. Vendar je večina starešin opravljala svoje naloge na terenu. Veliko terenskega dela s prisotnostjo v bojnih enotah TO so opravili tako operativni častniki kot tudi varnostniki, obveščevalci ter inženirca. Skladiščniki iz zalednega odseka so iz svojih skladišč po občinah in tajnih skladišč oskrbovali bojne enote TO na terenu z vojaško opremo, orožjem, strelivom in minsko eksplozivnimi sredstvi. Odsek za zaledje je izdeloval načrt in skrbel za prehrano za vse bojne enote. Organizacija in dostava kuhanih obrokov hrane na teren in tudi neposredno na položaje enot TO je bila zelo zahtevna in včasih tudi nevarna naloga. Uspešno so jo uresničevali različni gostinski obrati, menze delovnih organizacij in drugi po občinah, ki so dnevno dobivali podatke o lokacijah, položajih in premikih enot TO.

Organizacijo dela v štabu TO je vodil načelnik štaba, ki je bil hkrati tudi v vlogi namestnika poveljnika. Večino dokumentov in predlogov, ki so jih pripravili v štabu, je bila med vojno narejena po skrajšani metodi dela – s posvetovanjem starešin – in nato predlagana poveljniku. Poveljnik je podan predlog ali sprejel ali ga dopolnil ali celo za-

¹⁴² Povprečna starost vpoklicanih rezervnih starešin območnega štaba TO je bila 36 let in pol. Najstarejši je bil star 50 let in najmlajši 23 let.

Vodenje delovne karte območnega štaba. Stotnik Jurkas in poveljnik major Breznikar v Sromljah julija 1991.

vrnil. Štab TO je bil dolžan poveljnikove odločitve uresničiti. Velikokrat zaradi obilice zahtevnih vojaških nalog in kratkega časa, je poveljnik odločitve sprejel tudi sam le v posvetovanju z načelnikom štaba ali z drugimi štabnimi starešinami.

V 25. območnem štabu TO so že 27. maja 1991 začeli redno pisati operativni dnevnik in voditi delovno karto. V dnevniku so operativni dežurni štaba ali operativni častniki vpisovali vsa sprejeta in oddana sporočila, posredovana preko sredstev zvez, ki so bila na razpolago v operativni sobi.¹⁴³ Operativni dnevnik območnega štaba TO je bil eden izmed ključnih dokumentov, v katerem so bili zavedeni skoraj vsi sprejeti in poslani akti poveljevanja in drugi pomembni vojaški dokumenti (razmestitev bojnih enot TO, številčno stanje, bojna pripravljenost, problemi, nasprotnik). Vodenje operativnega dnevnika je bilo zaključeno novembra 1991. Na plastificirani delovni karti v razmerju 1 : 50.000, ki je bila podlaga za prozoren papir (paus papir), so bile narisane vse vpoklicane vojne enote TO v rajonih razmestitve ali na položajih, označene so bile postavljene ovire, znani podatki o nasprotniku in njegovem bojnem delovanju na zemlji in v zraku ter drugi pomembni vojaški podatki. Ažurno vodena delovna karta je omogočala poveljniku in štabnim starešinam stalni vpogled v vojaško situacijo na območju odgovornosti in širše. Delovna karta¹⁴⁴ je bila središče štabnega dela starešin, pri podajanju predlogov in sprejemanju odločitev o bojni uporabi enot TO.

Poročanje v Teritorialni obrambi je leta 1991 potekalo po navodilu RŠTO iz februarja 1991.¹⁴⁵ 25. območni štab TO je dnevna operativna poročila (DOP) začel pisati in

¹⁴³ Prvo operativno sporočilo je bilo v operativni dnevnik vpisano 27. maja 1991 ob 14.30 in se je glasilo: »Načelnik štaba PŠTO Dolenjske telefonsko izdal ukaz, da se zavaruje ATC Krško in ATC Brežice«.

¹⁴⁴ Za ažurno vodenje delovne karte območnega štaba TO je bil v vojnem času zadolžen stotnik Bojan Jurkas.

¹⁴⁵ Navodilo RŠTO številka 804-04/31 z dne 21. 2. 1991.

30. 06. 91

DNEVNI RAZPORED ENOT				
1. 123. Pdiv ČTO	1 vod 2 vod 3 vod	boršt kežle škopice	zadržite naselje	62-622 61-694
2. 1. vod 110. Jod		Prilipe	blokada avtoceste	
3. 3. vod 110. Jod		šestron. slo	blokada stori most	
4. 110. Jod ostanke		oš ARČIČE	rezerva	69318
5. interventna sk. Keško		Trn. pohajba	blokada ceste Trnje	61420
6. protokolepna skup. ČOP 228		Pistace šola	blokada Dobro	6100-VEJA
7. Odi za posebne namene		→	→	
8. interventna sk. Brežice		oš SROMLJE	rezerva - NES	77320
9. interventna sk. Jevnica		oš ARČIČE	→	69318
10. 174. pdiv. TO Brežice		DOM MILICE KEŠKO	→	21269
11. 175. pdiv. TO SENJICA		BORŠT, ŠKOPICE, KEVAŠ	zadržite naselje	62-622 61-694
12. 175. PDIČ		oš GLOBOKO	→	69303 69312
13. 228. ČOP Keško - skupine		TRANSPORT Keško	→	22405/31
14. ČTO za p.n. Senjica		Krakovski gozd	blokada avtoceste	62-622 61-694
15. 1. vod 175. ČOP		→	→	22300
16. ČTO Keško - nove		oš VIDEM + zadržite NES	pripravljenost	
17. ČTO SENJICA - 1. vod		DOM 11. DIVIZIJE	rezerva	79340
18. 1. vod ČTO SENJICA		GRAD BREŠTANICA	→	79-606
19. 67. ČTO		oš PEČICE	→	77-300
20. ČTO za p.n. Keško		ŠANJLI DOM JEVNICA	→	84003
21. PUC SENJICA		22. POKRETNOST JOLA	→	81203

Dnevni raspored
bojnih enot
25. obmŠTO
z lokacijam
razmestitve 30.
junija 1991.

dostavljati 2. PŠTO Dolenjske 28. maja 1991. V operativnih poročilih so v prvi točki opisovali delo stalne sestave TO, v drugi točki aktivnosti vpoklicanih enot TO in v tretji točki izvidniško-obveščevalne dejavnosti štaba. Vsebina poročil se je 7. junija spremenila. Območni štab TO je nadrejenemu pokrajinskemu štabu v prvi točki poročal o nasprotniku (JLA), v drugi točki je opisal lastne aktivnosti štaba in enot TO, v tretji točki odločitev poveljnika za nadaljnje delo in v zadnji točki so bile podane potrebe, zahteve in predlogi do nadrejenega. Dodan je bil tudi obrazec »Pregled uporabe vpoklicanih sil TO Dolenjske«. Vsebina operativnih poročil se kasneje ni bistveno spreminjala. Štab je v času vojne poročal o stanju na državni meji, o nasprotniku, o izvedenih bojnih nalogah in bojih enot, izrednih dogodkih ter načrtovanih nalogah za naslednji dan. Kasneje, v juliju, so bila dnevna operativna poročila preimenovana v dnevna bojna po-

ročila. Poročila so bila zelo kvalitetna, pregledna in popolna, nadrejenemu poveljniku in 2. PŠTO so omogočala dober vpogled v stanje v 25. obmŠTO.¹⁴⁶ Pisna poročila je oboroženi kurir območnega štaba TO vsakodnevno do 8. ure s službenim vozilom vozil na sedež pokrajinskega štaba TO v Novo mesto. Poveljniki vpoklicanih ali mobiliziranih vojnih enot 25. obmŠTO so dnevno – v zgodnjih jutranjih urah – pošiljali preko sredstev zvez šifrirana poročila o številčnem stanju enot TO na terenu.

Območni štab TO je od maja do decembra 1991 o svojem delu poročal tudi v mesečnih poročilih. Vsebinsko so bila poročila obsežnejša s podatki o številu načrtovanih in uresničenih nalog, s pregledom usposabljanja enot, štabov, poveljstev in specialistov. Poročali so o zaledni problematiki, obveščevalni dejavnosti, izrednih dogodkih, mobilizacijski pripravljenosti in ostali vojaški problematiki.

Premeščanja območnega štaba TO

Mirnodobni sedež območnega štaba TO je bil v Domu TO v Brežicah, zraven sedeža postaje milice in v neposredni bližini gasilskega doma. Od oblikovanja območnega štaba konec maja do 23. junija 1991, ko je bilo vpoklicano ali mobilizirano večje število štabnih starešin TO, so bili pogoji za delo dobri. S popolnitvijo vojne sestave štaba so se razmere spremenile, saj je bilo treba organizirati izmensko delo in starešinam omogočati počitek. Zaradi prostorske stiske to ni bilo mogoče urediti na mirnodobnem sedežu. Hkrati so se zavedali, da je sedež štaba TO na robu Brežic in na odprtem prostoru legalen vojaški cilj in idealna tarča za vojaška letala JLA. Le nekaj več kot 100 m zahodno od sedeža štaba TO je bila Ulica Veljka Vlahoviča, v kateri so bile stolpnice z vojaškimi stanovanji, iz katerih so opazovali dogajanja na štabu TO. Zaradi velike ogroženosti štaba TO je poveljnik sprejel predlagano odločitev o premiku na rezervno poveljniško mesto.

Štab se je 27. junija z odobritvijo nadrejenega pokrajinskega štaba TO Dolenjske v večernih urah premaknil v Globoko, kjer je bilo načrtovano rezervno poveljniško mesto. 28. junija ob 2.30 se je štab premaknil v Sromlje v večnamenski dom. Še isti dan se je v popoldanskih urah (17.30) operativni del štaba premaknil v rekreacijski center delovne organizacije Labod na Rucman Vrh pri Sromljah. V Sromljah je ostalo le zaledje štaba. Na novi lokaciji so začeli urejevati vojno poveljniško mesto za daljše obdobje delovanja. Vendar se je štab že naslednji dan popoldan vrnil v Brežice, na mirnodobni sedež. Tu štab deluje do 2. julija 1991, ko se zaradi druge ofenzive JLA na Slovenijo, znova premakne na staro vojno poveljniško mesto na Rucman Vrh. Na tem poveljniškem mestu ostane do 19. julija 1991. Tega dne je bila večina vpoklicanih rezervnih starešin štaba TO odpuščenih in štab se brez zalednega odseka vrne na mirnodobni sedež v Brežice.¹⁴⁷

146 Dnevna operativna in dnevna bojna poročila 25. obmŠTO je ocenil načelnik učnega odseka 2. PŠTO julija 1991. Fotokopijo ocene hrani avtor.

147 Vsi premiki so zabeleženi v operativnih dnevnikih območnega štaba TO.

Organizacija dela v štabu se po odpustu rezervnih starešin 19. junija 1991 spremeni. V štabu kot obliko dela organizirajo dežurni tim, v katerem so operativni dežurni, dežurni štaba, dežurni vezist in kontrolni častnik. Vodja tima je operativni častnik, ki v času odsotnosti poveljnika ali njegovega namestnika sprejema odločitve, vendar nima pooblastil za poveljevanje. Kontrolni častnik prenaša poveljnikove ukaze poveljnikom enot TO na terenu, nadzira njihovo delo pri usposabljanjih ali varovanju objektov in nudi strokovno pomoč podrejenim. Timi so odrejeni z dnevno zapovedjo poveljnika 25. obmŠTO in se menjajo vsakodnevno ob osmi uri zjutraj. Prve dni po oblikovanju timov so na dolžnosti postavljeni rezervni starešine, ki so se prostovoljno javili za delo. V naslednjih tednih in mesecih naloge opravljajo poklicni pripadniki območnega štaba TO, vezisti, ki so prestopili iz Garnizije JLA Cerklje ob Krki, ter pilot stotnik Ivan Albreht, ki je prav tako prestopil iz JLA. Poklicni pripadniki izvajajo poleg svojih rednih štabnih nalog delo v timu. Obvezna stalna prisotnost starešin na štabu je bila preklicana, še vedno pa je bila odrejena stalna prisotnost na domu, z možnostjo takojšnjega prihoda v službo. Organizacija dela se v območnem štabu TO do konca leta 1991 ni spreminjala.¹⁴⁸

Center zvez

Sistem organizacije zvez¹⁴⁹ v Teritorialni obrambi Socialistične republike Slovenije je temeljil na vlogi, nalogah in uporabi štabov in enot TO v Konceptu splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter na enotnem vodenju in poveljevanju znotraj oboroženih sil Jugoslavije. Organizacija in formacija enot ter organov za zveze v TO je bila prilagojena mestu, vlogi, nalogam ter bojni uporabi, s poudarkom na sodelovanju z enotami in poveljstvi Jugoslovanske ljudske armade ter organi družbenopolitičnih skupnosti.

V primeru vojne in agresije od zunaj terčasne zasedenosti ozemlja bi štabi TO poslali nosilci oboroženega boja in prevzeli poveljevanje nad vsemi enotami TO in JLA

Obveščevalci območnega štaba TO med delom na vojnem poveljniškem mestu. Rucman Vrh pri Sromljah julija 1991.

148 Dnevne zapovedi poveljnika 25. obmŠTO od oktobra do novembra 1991. Arhiv 25. obmŠTO.
149 Mitja Teropšič, Vezisti v vojni leta 1991. V : Bil sem zraven : 25. območni štab Teritorialne obrambe in vojne enote Teritorialne obrambe v vojni leta 1991 : razstavni katalog : Tomaž Teropšič – Brežice : Posavski muzej, 2011, strani 19 do 22.

PREGLED tajnih nazivov štabov-poveljstev, enot, ustanov, OPS in DPO				
Zap. št.	Štab, poveljstvo, enota, ustanova, OPS, DPO	TAJNE NAZIVI		Št. tablice za logi- tiranje
		Telefonski	Telegrafski	
1	2	3	4	5
1.	25.ObmŠTO	KORONA		
2.	zaščitna enota	OMEGA		
3.	Enota za zveze	VEKTRA		
4.	Zaledna enota	PINOT		
5.	135.PDČ TO Brežice	APOLO		
6.	174.pdiv.v TO Brežice	SPIK		
7.	123.pdiv.č. TO Krško	KRKA		
8.	175.Pdiv.v. TO Sevnica	TRIGLAV		
9.	Intervencijska sk. Brežice	JALOVEC		
10.	Intervencijska sk. Sevnica	SORA		
11.	Intervencijska sk. Krško	MATAJUR		
12.	228.ČOP KRŠKO	DRAVA		
13.	110. JOD TO Brežice	NANOS		
14.	67. ČTO Brežice	ALABAMA		

Izsek iz pregleda tajnih nazivov območnega štaba in enot TO v vojni junija in julija 1991.

na območju odgovornosti. Štabi in enote TO bi za izvedbo teh nalog s svojimi formacijskimi sredstvi ter s pomočjo stacionarnih elementov zvez JLA načrtovali radijske, radio-relejne, žične in kurirske zveze ter zagotavljali kriptozашčito¹⁵⁰ informacij. S tem bi načrtovali in vzdrževali zveze vodenja, poveljevanja, sodelovanja in obveščanja.

Po preoblikovanju TO Republike Slovenije v aprilu leta 1991, z ukinitvijo občinskih štabov in ustanovitvijo območnih štabov se je sistem organizacije zvez porušil na taktični ravni. Po liniji vodenja in poveljevanja so bile načrtovane predvsem radijske zveze na relaciji pokrajinski štab TO–območni štab TO, za kar so bile zagotovljene nove sodobne radijske postaje Racal. Dnevno pa je bila zagotovljena tudi kurirska zveza, ki jo je izvajal območni štab TO do nadrejenega PŠTO.

Z ukinitvijo občinskih štabov TO občin Brežice, Krško in Sevnica je bilo 25. območnemu štabu TO podrejeno več kot štirideset vojnih enot TO. Za toliko podrejenih subjektov ni bilo možno načrtovati kvalitetnih zvez, seveda pa je bil poseben problem tudi pri zagotavljanju sistema vodenja in poveljevanja. Pri iskanju rešitev so bili v štabu podani nekateri dobri predlogi, ki jih je bilo vredno preveriti in uporabiti. Odločili so se, da za vzpostavitev radijskih zvez s podrejenimi enotami uporabijo radioamaterske

150 Radioteleprinterska šifrska specialnost. Vojaški slovar. – Predelana in dopolnjena izdaja. – Ljubljana : Ministrstvo za obrambo, 2002, stran 189.

zveze, žične zveze PTT tam, kjer je to mogoče, ter kurirske zveze in zveze sodelovanja z občinskimi centri zvez ter upravnimi organi za obrambo. Z začetkom vojne, ko je JLA dejansko postala agresorska vojska in vojaški nasprotnik TO, je bilo treba takoj sprejeti še dodatne ukrepe. Iz uporabe so bile kmalu izločene vse formacijske radijske postaje TO, saj so predvidevali, da poveljstva JLA poznajo frekvenčne načrte TO in imajo na razpolago sodobno opremo za prisluškovanje.

Center zvez 25. obmŠTO je bil oblikovan postopno in glede na potrebe. Tik pred začetkom vojne so v centru delali poklicni pripadniki TO ter vpoklicani pripadniki iz rezervne sestave Občinskega štaba TO Brežice. Naloga načelnika centra zvez je bila zaupana rezervnemu višjemu vodniku **Francu Čaterju**, ki je bil pred tem razporejen na vojno dolžnost referenta za zveze v OŠTO Brežice, radijske postaje pa sta upravljala radiotelegrafista **Marjan Mirkac** in **Marjan Oštir** kot rezervista iz oddelka zvez OŠTO Brežice. Takoj v začetku vojne sta se štabu priključila izkušena radioamaterja **Drago Bučar** in Črtomir Čargo, ki sta organizirala radioamaterske radijske zveze na relaciji 25. obmŠTO–vojne enote TO na položaju. V enotah so radijske zveze vzdrževali radioamaterji **Ivan Zupančič**, **Tone Kranjc**, **Drago Košar**, **Franc Župan**, **Jože Zagorc**, **Martin Boltes** in **Jani Kuselj**. Te radijske zveze so bile ključnega pomena za poveljevanje v času bojnih aktivnosti.

Vezisti na vojnem poveljniškem mestu na Rucman Vrhu pri Sromljah julija 1991.

Potrebe po strokovnih kadrih so bile vedno večje, zato so bili v delo centra zvez vključeni prebegli pripadniki JLA, ki so bili nameščeni v zbirnem centru TO na Lisci, in sicer **Franc Baznik**, aktivni podoficir zvez, radio mehanik **Stane Žnidarič** ter civilni osebi **Vladimir Pucko** in **Milan Mavsar**, kot električar–energetik. S svojim strokovnim znanjem so močno dvignili kakovost vseh vrst nujno potrebnih zvez, predvsem pa so se

Delovno mesto vezista – radioamaterja na vojnem poveljniškem mestu 25. obmŠTO na Rucman Vrhu julija 1991.

izkazali v času vojne in bojnih nalog, s prisluškovanjem radijskih zvez poveljstev in enot JLA in s tem pridobili zelo uporabne obveščevalne podatke.

Kurirske naloge sta že pred začetkom vojne opravljala rezervista **Marjan Brinovec** in **Ivan Ojsteršek**, ki sta imela tudi nalogo osebnega varovanja poveljnika območnega štaba TO. Kmalu so se jima kot prostovoljci priključili **Peter Budič**, **Duško Škoflek** in **Silvo Jeršič** mlajši, s svojimi terenskimi vozili.

Posebej je treba poudariti tudi zveze obveščanja, ki so bile vzpostavljene z občinskimi upravnimi organi za obrambo in občinskimi centri zvez, s katerimi je TO pridobivala kvalitetne obveščevalne podatke in druge nujne informacije ter zvezo sodelovanja z organi za notranje zadeve in slovensko milico. Ta zveza sodelovanja z Upravo za notranje zadeve Krško je bila zagotovljena s častnikom za zveze, ki jo je v 25. obmŠTO zelo uspešno opravljal upokojeni višji inšpektor Milice **Rudi Drganc**.

Zanesljive in neprekinjene zveze so bile zelo pomembne za vodenje in poveljevanje. Po pomenu jih lahko primerjamo z dobrimi obveščevalnimi podatki o nasprotniku, ki so nujni za načrtovanje bojnih nalog, medtem pa so dobre in zanesljive zveze najpomembnejše v času bojnih nalog in to na vseh ravneh poveljevanja in seveda še posebej na taktičnem v času boja.

Vse to in še veliko več so profesionalno in skoraj popolno in neponovljivo izvedli vezisti 25. obmŠTO, ki so se kot rezervisti TO, ali poklicni pripadniki TO, ali prebegli pripadniki JLA, ali radioamaterji, ali kot prostovoljci, še posebej izkazali kot veliki strokovnjaki in domoljubi. Odločitev o vključitvi radioamaterjev v delo območnega štaba TO in vojnih enot na terenu pri vzpostavljanju radijskih zvez je bila pravilna. S tem so pridobili zanesljive in varne radijske povezave ter JLA preprečili prisluškovanja.

Vojne enote TO

Ena od ključnih in najpomembnejših nalog preoblikovanja TO Slovenije – v prvi polovici leta 1991 – to je oblikovanje novih vojnih enot po območnih štabih TO, ni bila izvedena. 25. območni štab TO je tako vojno z JLA pričakal z organizacijsko formacijsko strukturo vojnih enot TO ukinjenih občinskih štabov TO Brežice, Krško in Sevnica in dodatno oblikovanimi intervencijskimi vodi in enotami za posebne namene. Po začasnem mobilizacijskem načrtu je štab imel 41 vojnih enot TO z 2.432 teritorialci, ki bi jih lahko vpoklical ali mobiliziral.¹⁵¹ Od tega je štab TO lahko bojno uporabil 29 samostojnih vojnih enot TO moči voda TO do jurišnega odreda TO. Vse preostalo so bili trije OŠTO s prištavnimi enotami, 3. lahki topniško-raketni divizion TO Krško, ki ni imel topov in raketnega orožja zračne obrambe, ter 26. pehotna učna četa TO, ki ni bila namenjena za bojne naloge. V istovrstni strukturi TO je bilo tako veliko število podobnih enot kot posledica združitve treh občinskih štabov TO. Na novo oblikovani območni štab TO je tako razpolagal z občutno prevelikim številom vojnih enot, kar bi ob istočasnem vpoklicu ali mobilizaciji vplivalo na učinkovito vodenje in poveljevanje. Hkrati pa je bila to tudi prednost, saj je štab razpolagal z večjim številom enot TO z oblikovanimi vojaškimi kolektivi in enotami, ki so lahko hitro nadomestile že vpoklicane enote.

Razigrani člani območnega štaba TO. Vojno poveljniško mesto na Rucman Vrhu pri Sromljah julija 1991.

¹⁵¹ V začasnem mobilizacijskem razvoju 25. obmŠTO iz junija 1991 ni bila navedena 26. pehotna učna četa TO Sevnica, ki je imela v svoji formaciji 28 starešin. Namenjena je bila za usposabljanje nabornikov in prostovoljcev v vojni. Po izvedeni mobilizaciji 26. junija 1991 je prevzela nalogo sprejemnega centra po načrtu »Jezero« za sprejem in namestitev pripadnikov JLA, ki so prestopili v TO. Prav tako ni bila včasni mobilizacijski razvoj vključena Protioklepna skupina TO Krško, ki je bila oblikovana iz pripadnikov TO občine Krško in namenjena za protioklepni boj. Sodelovala je v boju v Krakovskem gozdu in drugih pomembnih taktičnih nalogah. Bila je v rangu voda TO, saj je imela na seznamu 26 teritorialcev. Izpuščena je bila tudi 229. četa za ognjeno podporo TO Sevnica. Četa leta 1991 ni razpolagala s svojim minometi in netrzajnimi topovi, ki so bili skladiščeni v Garniziji JLA Cerklje ob Krki. V letu 1991 je bila po končanih bojih v Posavju vpoklicana kot pehotna četa in izvajala naloge zavarovanja objektov posebnega pomena. Vpoklicane so bile tudi vojne enote TO ukinjene-ga PŠTO Posavja, in sicer zaščitni vod pokrajinskega odbora ter zaščitni in diverzantski vod pokrajinskega štaba.

Območni štab TO je 23. junija 1991 imel vpoklicano le 67. četo TO Brežice na varovanju pomembnih objektov¹⁵² po občinah ter na osnovnem usposabljanju jurišni odred TO ter dve četi TO za posebne namene. Skupaj s starešinami štaba in prištavnimi enota TO je bilo pod orožjem manj kot 300 teritorialcev. Vse je bilo v pričakovanju osamosvojitve in mobilizacije večjega števila vojnih enot območnega štaba TO.¹⁵³

Ključne enote območnega štaba TO so bile v Posavju mobilizirane v intervalu od 23. do 26. junija 1991. Z lastnim kurirskim sistemom so bili mobilizirani intervencijski vodi TO Sevnica, Krško in Brežice, 174. protidiverzantski vod TO Brežice, 175. protidiverzantski vod Sevnica, del starešine za popolnitev štaba in manjša skupina vojakov za zveze, zaščito in zaledne naloge. Vse druge vojne enote TO so bile mobilizirane preko upravnih organov za obrambo občin Sevnica, Krško in Brežice. Mobilizirane so bile še 135. protidesantna četa TO Brežice, 110. jurišni odred TO Brežice, 228. četa za ognjeno podporo TO Krško in 123. protidiverzantska četa TO Krško ter kot zadnja 26. pehotna učna četa TO Sevnica. Popolnitev enot, ki so bile mobilizirane z lastnim kurirskim sistemom, je bila ob zaključku mobilizacije odlična, saj se je na vpoklic odzvalo 97 odstotkov vpoklicanih starešin in vojakov. V drugih enotah, ki so bile mobilizirane preko upravnih organov za obrambo po občinah, pa je bila udeležba slaba, saj je v zahtevnem mobilizacijskem času v eno enoto TO prišla le dobra tretjina vpoklicanih, v druge enote pa v povprečju nekaj več kot dve tretjini vpoklicanih. Od skupno vpoklicanih 1052 teritorialcev jih je na mobilizacijska zbirališča pravočasno prispelo le 742 ali dobrih 70 odstotkov. S prihodom zamudnikov v naslednjih urah in dneh ter z dodatno mobilizacijo nekaterih rezervnih enot se je popolnitev enot izboljšala in dosegla 85 odstotkov vpoklicanih.¹⁵⁴

Območni štab TO je prvi dan vojne, 27. junija 1991, razpolagal z odredom za posebne namene (jurišni odred in dve četi), jurišnim odredom, četo za ognjeno podporo, protidesantno četo, pehotno četo, protidiverzantsko četo, dvema protidiverzantskima vodoma in tremi intervencijskimi skupinami ter štabom s prištavnimi enotami in pehotno učno četo. Za uresničitev nalog je lahko uporabil 13 vojnih enot moči samostojnega voda do jurišnega odreda s skupno 895 oboroženimi teritorialci. V naslednjih dneh in do konca vojne so bile vpoklicane še štiri pehotne čete TO kot rezervne enote in trije diverzantski vodi, ki so oblikovali diverzantsko skupino. Številčno stanje vpoklicanih teritorialcev se je zato v naslednjih dneh povečevalo in doseglo številko tisoč vpoklicanih 29, junija in največje število vpoklicanih 7. julija tisoč sto sedeminsedemdeset. Število se do 12. julija ni bistveno spreminjalo, nato pa se je po potrditvi brionskega sporazuma 11. julija – v slovenski skupščini – začela demobilizacija enot TO. Po 15. juliju je bilo v Posavju oboroženih le še nekaj več kot petsto teritorialcev.

¹⁵² Uradno so bili poimenovani kot objekti posebnega pomena za obrambo. V Posavju so to bile avtomatske telefonske centrale po občinah, sedeži upravnih organov za obrambo po občinah in skladišča TO nekdanjih OŠTO v Sevnici, Krškem in Brežicah.

¹⁵³ Dnevno operativno poročilo 25. obmŠTO za 23. 6. 1991. Fotokopijo poročila hrani avtor.

¹⁵⁴ Dnevna operativna poročila 25. obmŠTO, obrazec št. 1. Fotokopijo dokumentov hrani avtor; Analiza mobilizacije enot 25. obmŠTO 24. 6. 1991. Arhiv 25. obmŠTO.

Odpust enot TO in teritorialcev se je v drugi polovici julija nadaljeval. Na večdnevna usposabljanja so bili vpoklicani strelci na raketnih sistemih zračne obrambe, posadke za bojna oklepna vozila zračne obrambe, strelci za protiolepna orožja in enote TO v pripravljenosti za potrebe obrambe smeri in protiolepni boj. Pod orožjem je bilo manj kot tristo starešin in vojakov TO. Avgusta se številčno stanje vpoklicanih teritorialcev ni spremenilo. Vpoklicane so bile enote TO za zavarovanje državne meje in varovanje objektov posebnega pomena ter dežurne posadke na raketnih sistemih zračne obrambe ter dežurne posadke na bojnih vozilih zračne obrambe namenjene za obrambo zračnega prostora. Urili so se tudi operaterji na protiolepni raketni orožjih Maljutka.

Septembra se je nadaljevalo varovanje zračnega prostora in državne meje z dežurnimi posadkami zračne obrambe. Na desetdnevna usposabljanja od 3. septembra do 3. oktobra so bili vpoklicani 112., 111. in 110. jurišni odred TO. Njihova naloga je bila inženirska ureditev obrambnih položajev po izdelanih načrtih za protiolepni boj po smereh v globini Posavja, za primer ponovnega vdora JLA v Slovenijo in v Posavje. Vse enote so na strelišču Radna v Sevnici izvedle bojna streljanja z osebnim in protiolepni orožjem. 18. septembra je bil znova aktiviran načrt varovanja nove državne meje. Po načrtu Kamen so bila mobilizirana vsa štiri moštva obmejnih vodov in dodatno intervencijski vodi TO Brežice, Krško in Sevnica ter 174. protidiverzantski vod TO Brežice. Obmejni vodi so bili angažirani 21 dni, intervencijski vodi 14 dni in protidiverzantski vod 10 dni. Skupno je bilo septembra angažiranih 719 teritorialcev. V drugi polovici septembra so se v štabu TO začele priprave za oblikovanje nove organizacijske

Skupinska fotografija teritorialcev posavskih intervencijskih enot TO pred odpustom. Pred Osnovno šolo Artiče, 18. julij 1991.

formacijske strukture štaba in vojnih enot. Izdelan je bil ukaz za pripravo mobilizacije z načrtovanjem dela mobilizacije in načrti usposabljanja izvajalcev mobilizacije.¹⁵⁵

Starostna struktura teritorialcev

Popolnjevanje vojnih enot TO Slovenije do leta 1990, z določitvijo zgornje meje starosti vojakov rezervne sestave, je pri spremembah v organizacijsko mobilizacijski strukturi z ukazom določal komandant TO Slovenije. V obdobju 1985–1990 je bila zgornja meja starosti v vojnih enotah TO zelo različna. Glede na vrsto enot TO so se te popolnjevale z vojaškimi obvezniki starimi od 30 pa celo do 60 let. Enote za posebne namene TO (protidiverzantske enote) so se dopolnjevale z vojniki starimi do 30 let, manevrske enote TO (brigade TO) starimi do 35 let, enote TO krajevnih skupnosti in organizacij združenega dela do 60 let in vse druge enote TO do 40 let starosti.¹⁵⁶ Upoštevati je treba, da je bila določena zgornja meja starosti in so takratni občinski štabi TO preko upravnih organov po občinah svoje vojne enote TO dopolnjevali z mlajšimi kadri.

Povprečna starost vpoklicanih vojakov in starešin – med vojno leta 1991 – je bila 31 let in pol. Posebej so izstopale Četa za posebne namene Krško, kjer je bila povprečna starost 26 let in je bila daleč najnižja med vsemi, in v 70. četi TO Krško, kjer je bila povprečna starost 33 let, Intervencijskem vodu TO Krško 34 let, Intervencijski vod Brežice je bil s povprečno starostjo 36 let najstarejša enota. V vseh preostalih enotah je bila povprečna starost teritorialcev 30 in 31 let. Najmlajši vpoklicani teritorialci so bili stari 20 let, najstarejši je bil star 49 let. Povprečna starost vpoklicanih poveljnikov vojnih enot TO je bila 33 let, najmlajši je bil star 23 let in najstarejši 43. Starostna struktura vojakov in starešin iz vojnih enot 25. obmšTO je bila zelo ugodna in ni bila primerljiva z določeno zgornjo mejo popolnitve enot TO pred letom 1990. Lahko govorimo o mladih vojaških kolektivih, v katerih so bili tudi starejši vojaški obvezniki, kar je bila odlična kombinacija za delovanje enot v zahtevnih vojnih nalogah.

Analiza starostne strukture vpoklicanih vojakov – teritorialcev – v vojnih enotah TO, ki so sodelovale v vojni leta 1991, je narejena na vzorcu enajstih enot. Pri tem je bilo pet enot iz občine Brežice, štiri enote iz občine Krško in dve enoti iz občine Sevnica. To je tudi v sorazmerju glede na skupni vpoklic enot TO iz posameznih občin. V analizi je bilo zajetih petsto rezervnih vojakov in starešin, razporejenih v novo oblikovane enote TO za posebne namene, intervencijske enote TO in različne enote TO, ki so bile kadrovske oblikovane pred letom 1990. Vzorec je reprezentativen, saj je zajel enajst od vpoklicanih trinajstih enot TO in petsto teritorialcev od vpoklicanih skoraj tisoč v prvih dneh vojne.

¹⁵⁵ Ukaz 25. obmšTO številka 804-06/19-91 z dne 13. 9. 1991. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

¹⁵⁶ Ukaz komandanta TO Slovenije številka DS 160/49 z dne 8. 7. 1985, stran 3. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

Oborožitev in vojaška oprema

Za uspešno bojno delovanje vojaških sil je poleg kadra nujno potrebno tudi orožje, strelivo in vojaška oprema. Območni štab TO je za popolnitev svojih sil nasledil oborožitev in vojaško opremo ukinjenih občinskih štabov TO.¹⁵⁷ V skladiščih TO v Brežicah, Krškem in Sevnici je ostala celotna vojaška oprema rodov. Najpomembneje pa je bilo, da so v skladiščih v Brežicah in v Krškem ostale vse količine streliva, pehotnega in protioklepnega orožja ter orožja za podporo. Poskus Jugoslovanske ljudske armade maja 1991, da odvzame orožje in strelivo TO Slovenije, v Posavju ni v celoti uspel, saj je v skladiščih TO ostala večina orožja in streliva. Razen odpeljanega orožja in streliva iz OŠTO Sevnica so ostale vse količine orožja PŠTO Posavja, OŠTO Brežice in Krško ter pokrajinskega odbora in občinskih upravnih organov za obrambo.

Razpoložljive količine pehotnega streliva in orožja so bile velike in zadostne za nekajdnevna bojevanja. Občinska štaba TO Krško in Brežice sta razpolagala z več kot dvema in pol bojnega kompleta streliva za posamezna orožja. Za protioklepno orožje in orožje za podporo pa je bilo treba zagotoviti granate, mine in druga minska eksplozivna sredstva. Vsa ta sredstva, ki jih je bilo več deset ton in so bila v lasti štabov TO Posavja, so se hranila v skladišču JLA v Gazicah in so bila Teritorialni obrambi nedosegljiva. V štabih TO so se zavedali velikega pomena teh sredstev za primer boja z oklepnimi enotami JLA, zato so iskali načine za njihovo pridobitev. Že v septembru 1990 so v posebni akciji pod okriljem MSNZ, iz skladišč 30. razvojne skupine TO iz Gotenice, v Posavje pripeljali skoraj devet ton raznih min in ročnih bomb. V skrbno načrtovanih akcijah teritorialcev je bilo iz Garnizije JLA Cerklje ob Krki septembra in oktobra izvzeto trideset kosov pehotnega orožja in novembra 1990 sto petnajst raket, min in ročnih bomb. Še vedno pa so teritorialcem ostali nedosegljivi topovi zračne obrambe 3. lahkega topniško raketnega diviziona zračne obrambe Krško, ki so bili skladiščeni v Garniziji JLA Cerklje ob Krki. V januarju 1991 je bilo v Posavju iz OŠTO Brežice in Krško ter upravnih organov za obrambo občin in iz 30. razvojne skupine TO del pehotnega orožja in streliva prerazporejeno za popolnitev vojnih enot OŠTO Sevnica. Vsi trije OŠTO so marca 1991¹⁵⁸ dobili tudi po osem ročnih raketnih metalcev za protioklepni boj armbrust.¹⁵⁹ To je bilo tudi edino orožje, ki so ga posavski teritorialci pred vojno prejeli od nadrejenih.

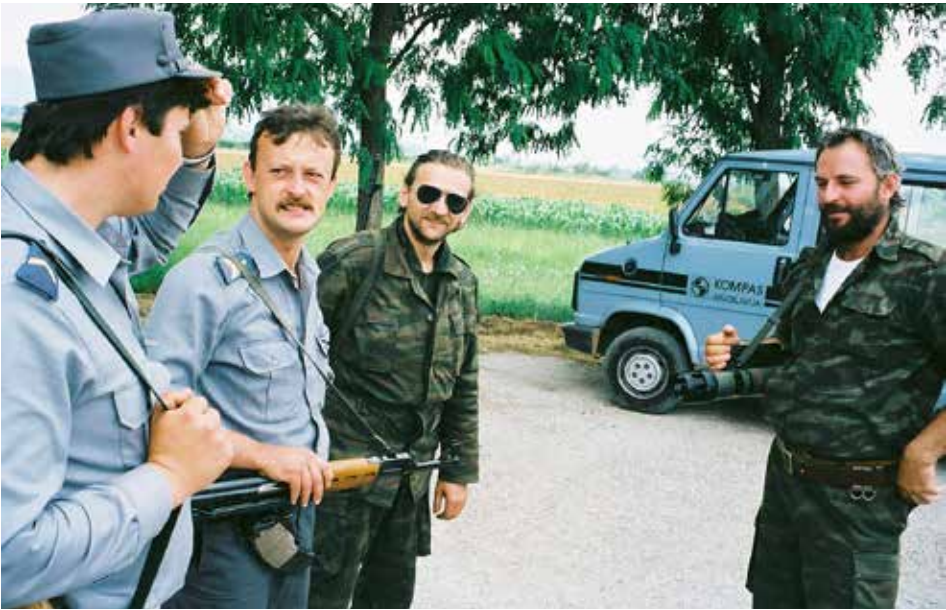
Konec maja 1991 in ob začetku operativnega delovanja novo oblikovanega 25. obmŠTO je ta za svoje sile imel v skladiščih TO in tajnih skladiščih na terenu več kot 2.500 kosov različnega orožja in več kot 720 tisoč kosov različnega streliva. Količina orožja

157 Teritorialna obramba v Posavju je zraven oborožitve, streliva in minske eksplozivnih sredstev imela v vojaških skladiščih in v uporabi še naslednjo vojaško opremo: nebojna osebna in transportna vozila, inženirska tehnično materialna sredstva, radijske in radijsko relejne naprave, telefonska in telegrafska sredstva, električna energetska sredstva, infra rdeče naprave in elektronska sredstva ABKO, tehnično materialna sredstva ABKO, delovno orodje in opremo, sanitetni material, veterinarski material in intendantska materialna sredstva. Večina kompletov vojaških uniform in osebne intendantske opreme je bilo teritorialcem podeljeno in so jo hranili doma.

158 Dopis OŠTO Brežice številka 15/5-91, z dne 1. 4. 1991 o spremembi v operativni evidenci orožja. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

159 Armbrust je nemški lahki ročni protioklepni raketomet za enkratno uporabo. Kot učinkovito protioklepno orožje se je izkazal v boju v Krakovskem gozdu.

Srečanje teritorialcev in miličnikov ob magistralni cesti pri Krškem julija 1991.

je bila večja od števila razporejenih teritorialcev v vojnih enotah TO. Izdelana analiza glede namena in uporabnosti tega orožja pa pokaže nekoliko drugačno sliko. Od celotne količine razpoložljivega orožja je bilo 13,6 odstotka kratkocevnega orožja za osebno zaščito posameznika, kar 54,4 odstotka trofejnega in zastarelega orožja, ki ni bilo primerno za sodobno bojevanje, 3,8 odstotka orožja za večkratno uporabo za podporo in protioklepni boj, 5,1 odstotka ročnih strojnic in le 23,1 odstotka sodobnih polavtomatskih in avtomatskih pušk.

Od orožja za podporo pehote je imel štab na razpolago 20 minometov s 500 minami in za protioklepni boj 4 netrzajne topove in 71 ročnih metalcev s 620 minami in granatami ter 66 ročnih raketnih metalcev za enkratno uporabo. V skladiščih je bilo tudi 2.000 ročnih bomb in 1.120 tromblonskih min. Količine razpoložljivega različnega orožja in streliva so velike, vendar je treba upoštevati vojaški potencial Jugoslovanske ljudske armade, ki je imela na razpolago močne oklepne sile, težko oborožitev velikih kalibrov za podporo z raketnimi sistemi in predvsem popolno premoč v zračnem prostoru. V tem kontekstu je treba ocenjevati bojne uspehe enot TO v vojni leta 1991. Prikazana analiza razpoložljivega orožja sil TO v 25. obmŠTO potrjuje vse dosedanje ugotovitve, da se je bila Teritorialna obramba leta 1991 sposobna z enotami JLA bojevati le na gverilski in partizanski način. V Posavju je bil tak način bojevanja sil Teritorialne obrambe zelo uspešen in z manjšimi žrtvami med obema nasprotujočima si stranema.

Med vojno v začetku julija 1991 je območni štab TO od 2. PŠTO Dolenjske prejel večje količine različnega orožja. Prispele so prve količine raket zračne obrambe, protioklepnih raket, raket za streljanje z lanserji,¹⁶⁰ večja količina ročnih raketnih metalcev Zolja za protioklepni boj, dve bojni oklepni vozili zračne obrambe BOV-3,

160 Lanserji so naprave za izstrelitev različnih projektilov. Opomba avtorja.

ročne bombe, tromblonske mine, protipehotne in protitankovske mine ter mine za minomete in druga minsko-eksplozivna sredstva. Vse to orožje je bil bojni plen, zajet na bojiščih ali izvzet iz zasedenih skladišč JLA po Sloveniji.¹⁶¹

Do decembra 1991 je bilo v vojnih enotah območnega štaba zamenjano vse staro trofejno pehotno orožje s sodobnimi avtomatskimi puškami, prejeli so raketne sisteme zračne obrambe Strela in Igla ter po 10 pušk SAR¹⁶² in zaščitnih čelad ter zaščitnih jopičev. Poseben problem so bile vojaške uniforme. Velika večina teritorialcev je še vedno imela in ob aktiviranjih enot TO nosila uniforme oboroženih sil Jugoslavije. Po mobilizaciji so dobili nove oznake TO za na kape in ramena ter trakove na rokave suknjičev. Novih maskirnih uniform TO je bilo v Posavju le 110 kompletov.¹⁶³ Slovenija svoji vojski, ki je premagala Jugoslovansko ljudsko armada, v letu 1991 ni bila sposobna zagotoviti novih maskirnih uniform.

Ključni vojaški ukrepi in izdelani načrti po prenehanju bojnih delovanj

Predsedstvo Republike Slovenije je 2. julija 1991 ponudilo ustavitev ognja in nato v večernih urah razglasilo enostransko ustavitev ognja. Jugoslovanska stran je to sprejela šele naslednji dan. Sprti strani sta ob pritisku in prizadevanju tujih držav, privolili v dogovore za prenehanje spopadov in politično rešitev krize v Jugoslaviji. TO je v Posavju ta čas izkoristila za popolnitev in prerazporeditev svojih enot ter za priprave za primer ponovne agresije JLA. Oklepne enote JLA so se v naslednjih dneh umaknile iz Prilip, Obrežja in Rigonc ter zapustile ta del Slovenije. Na letališču JLA Cerklje ob Krki so ostale še vse sile, razen vojnega letalstva.

Poveljnik 2. PŠTO Dolenjske je 5. julija 1991 izdal povelje o nadaljnjih ukrepih TO Dolenjske. V uvodu je bila podana ocena o nasprotniku. Zapisal je, da je po srditih spopadih in izrednih rezultatih, ki so jih dosegli TO Republike Slovenije in organi za notranje zadeve v sodelovanju s prebivalstvom, prišlo do prekinitve ognja in začetka pogajanj med delegacijo države Slovenije in delegacijo vlade Jugoslavije. Rezultat je bil dosežen edino na sporazumu o prekinitvi bojnih aktivnosti. Štab vrhovne komande JLA je brez pooblastila predsedstva Jugoslavije ocenil razmere in napovedal nadaljnje bojne aktivnosti JLA. Prišlo je do večjih premikov oklepno-mehaniziranih enot JLA z območja Srbije na območje Hrvaške ter Bosne in Hercegovine. Predsedstvo Jugoslavije je sprejelo sklepe, ki za državo Slovenijo niso bili sprejemljivi.

Ocena je bila, da bo JLA poskušala s ponovnim prodorom sil na osnovnih smereh z območja Republike Hrvaške, v sodelovanju s stacionarnimi silami JLA v Sloveniji, zavzeti

161 Poročilo o bojni pripravljenosti 25. obmŠTO za leto 1991, številka 804-03/106-91 z dne 9. 12. 1991. Arhiv 25. obmŠTO.

162 Avtomatske puške SAR so nabavljene leta 1991 in so bile singapurske izdelave. Opomba avtorja.

163 Poročilo o bojni pripravljenosti 25. obmŠTO za leto 1991, številka 804-03/106-91 z dne 9. 12. 1991. Arhiv 25. obmŠTO.

državne meje z Italijo, Avstrijo in Madžarsko ter doseči osnovni cilj, zrušitve legalne oblasti in preprečiti osamosvajanje Republike Slovenije.

Poveljnik 2. PŠTO Dolenjske je določil ukrepe in naloge, ki jih je bilo treba realizirati za preprečitev načrtovanih ciljev JLA. Takoj je bilo treba izprazniti vsa zasedena skladišča JLA ter izvesti ukrepe maskiranja in zavarovanja vojnega plena. Izvršiti je bilo treba pregled vseh enot TO na položajih, prilagoditi formacijsko sestavo ter zaključiti kadrovske postavitve. Z zaplenjenim orožjem dopolniti enote TO in jih glede na namembnost razporediti za obrambo in podporo na osnovnih smereh Bregana–Brežice–Novo mesto–Ljubljana in Karlovec–Metlika–Novo mesto. Ukazane so bile tudi naloge oblikovanja protioklepnih skupin in enot TO, ki bi bile oborožene s protioklepnimi raketnimi sistemi. Določeni so bili tudi varnostni ukrepi pri varovanju enot, poveljniških mest in pomembnih objektov. Območni štabi TO, ki so bili ob državni meji, so morali skrbeti za njeno varnost in globinsko varovanje. Nalogo je bilo treba koordinirati z organi za notranje zadeve.¹⁶⁴

Začasni vadbni center TO za protioklepni boj Pečice

25. območni štab TO je na podlagi izkušenj in ugotovljenih pomanjkljivosti v bojih z oklepnimi in mehaniziranimi enotami JLA že pred sprejemom povelja PŠTO začel urjenja teritorialcev iz enot TO v rokovanju in uporabi protioklepnih orožij. Pomočnik načelnika štaba TO za učne zadeve stotnik Ognjenović je bil določen, da kot poveljnik in inštruktor – v vasi Pečice – oblikuje začasni vadbni center TO za protioklepni boj 25. obmŠTO. Vadbni center je začel delovati 4. julija in zaključil svoje delo 11. julija 1991. V osmih dneh se je v centru urilo 197 teritorialcev in miličnikov iz trinajstih vojnih enot TO in posebne enote milice (v nadaljevanju PEM) UNZ Krško. Urili so se v

Poveljnik 25. obmŠTO major Breznikar strelja z Zoljo v začasnem vadbem centru za protioklepni boj TO v Pečicah.

164 Povelje o nadaljnjih ukrepih TO Dolenjske številka 804-01/14-61 z dne 5. 7. 1991. Arhiv 2. PŠTO Dolenjske.

streljanju s tromblonskimi minami, ročnimi metalci M57 in raketnimi metalci Zolja. Po končanih urjenjih in bojnih streljanjih so teritorialci in miličniki v svoje enote na položaje odnesli 165 ročnih raketnih metalcev Zolja in nekaj deset min za ročne metalce.¹⁶⁵

Povelje za nadaljnje delovanje območnega štaba TO

Na Brionih na Hrvaškem se je 7. julija začel sestanek in pogajanja jugoslovanske, hrvaške in slovenske delegacije ter evropskih posrednikov o možnosti premirja. Pričakovanja, da bo dosežena rešitev za Slovenijo, so bila velika, vendar je bil rezultat negotov.

Območni štab TO je v zgodnjih jutranjih urah 7. julija 1991 prejel bojne dokumente¹⁶⁶ za nadaljnje delovanje (v originalu »dejstvovanje«) teritorialne obrambe 2. PŠTO. Odločitev poveljnika podpolkovnika Gutmana je bila, da v primeru ponovnega napada JLA na Slovenijo z glavnimi silami 2. PŠTO in v sodelovanju z vsemi obrambnimi subjekti Dolenjske, z aktivno obrambo in delovanjem v boke agresorjevih sil, koncentričnimi napadi zlasti protioklepnih skupin in masovnim oviranjem vzdolž komunikacij, preprečuje hiter prodor nasprotnika na smereh Bregana–Brežice–Novo mesto–Ljubljana, s težiščem v rajonih Bregana–Čatež in Dobruška vas–Bela Cerkev ter na smereh v Beli krajini in na Kočevskem. Za težišče delovanja je določil smer Bregana–Novo mesto–Ljubljana, ki bi bila tudi glavna smer nastopanja JLA.¹⁶⁷

25. obmŠTO je bil znova na težišču obrambe PŠTO Dolenjske in Slovenije. Naloga štaba je bila, da njegove protioklepne enote TO zadajajo nasprotniku – ob prvem stiku – najmočnejši udarec in onemogočijo njegov razvoj ter hitro nastopanje v smeri Novega mesta. Ukazano je bilo, da se v boju z nasprotnikom izvajajo predvsem taktika z zasedami in prepadno delovanje, ognjeni udari, diverzije in naskoki. Po izvedenih akcijah se hitro izmakniti v vnaprej določene rajone. Ukazana taktika delovanje TO je bila že preizkušena v zadnjih bojih z JLA.¹⁶⁸

Po hierarhiji poveljevanja znotraj TO Dolenjske so bila v dokumentih za nadaljnje delovanje TO odstopanja pri določanju astronomskega časa za pripravljenost enot na bojno delovanje. V območnem štabu TO so izdelane bojne dokumente vročili poveljnikom bojnih enot TO ali njihovim namestnikom, v popoldanskih in večernih urah 7. julija 1991. Enote so se v okrilju noči premaknile na nove izhodiščne položaje in začele priprave za uresničitev novih nalog. Poveljnik major Breznikar se je odločil, da glavne sile razporedi vzdolž komunikacije Bregana–Čatež–Novo mesto, del sil razporedi po globini Posavja ob komunikacijah na pomožnih smereh, del sil uporabi za blokado enot JLA v Garniziji Cerklje ob Krki ter za protidesantni boj in del sil namenil za obrambo ovir na državni

165 Poročilo o izvedenem usposabljanju iz 11. 7. 1991. Fotokopijo poročila hrani avtor.
166 Bojne dokumente so sestavljali naslednji akti poveljevanja: pisno povelje, izvleček iz karte odločitve, priloga za obveščevalno zagotovitev, angažiranje sil (JLA) izven meja Republike Slovenije in prilogo za atomsko biološka in kemična zagotovitev. Arhiv 2. PŠTO Dolenjske.
167 Povelje za nadaljnje dejstvovanje teritorialne obrambe 2. PŠTO, številka 804-01/15-91. Arhiv 2. PŠTO Dolenjske.
168 Prav tam.

Izsek iz karte odločitve 25. obmŠTO za nadaljnje bojno delovanje. Karta je bila narisana 7. julija 1991.

meji. Del sil je ohranil v rezervi za intervencije in boj proti diverzantskim skupinam JLA. Tega dne je bila dodatno mobilizirana 227. četa za ognjeno podporo TO Brežice. Štab TO je imel 7. julija pod orožjem največje število teritorialcev in vpoklicanih ali mobiliziranih vojnih enot v letu 1991. Za pripravljenost za bojevanje je poveljnik Breznikar določil 8. julij 1991 ob 4. uri zjutraj.¹⁶⁹

Enote TO so zasedle ukazane položaje in ker Jugoslovanska ljudska armada ni začela s ponovno agresijo, so v naslednjih urah in dneh v štabu TO izvedli dodatne ukrepe. V Posavju je bilo 8. julija 1991 na dvajsetih ključnih točkah postavljenih že več kot 110 protioklepnih ovir. Štab je začel intenzivno urjenje skupin iz posameznih enot TO v postavljanju protitankovskih min in minskih polj. Enote TO ob meji so kmalu zatem postavile dve minski polji s 100 protioklepnimi minami v bližini vasi Podgračeno, ob magistralni cesti Zagreb–Ljubljana in z 20 minami v bližini vasi Rigonce, ob lokalni cesti Rigonce–Dobova.¹⁷⁰ 10. julija so vse enote TO na položajih dobile dodatno povelje za izvidniško obveščevalno zagotovitev, s točno določenimi nalogami in conami odgovornosti.

169 Povelje za nadaljnje dejstvovanje Teritorialne obrambe 25. obmŠTO, astronomski čas 7. 7. 1991 ob 16. uri. Arhiv 25. obmŠTO.
170 Karta odločitve poveljnika 25. obmŠTO. Arhiv 25. obmŠTO.

Jugoslovanska ljudska armada se kljub pripravljenim načrtom¹⁷¹ ni bila sposobna hitro organizirati za vnovično vojaško intervencijo na Slovenijo. Po potrditvi Brionske deklaracije 11. julija 1991 in odločitvi Predsedstva Jugoslavije 18. julija 1991 o umiku JLA iz Slovenije se bojna pripravljenost in število vpoklicanih bojni enot TO zmanjšuje, hkrati se zmanjšuje tudi bojna pripravljenost. Načrti za primer ponovnega napada JLA na Sloveniji ostanejo v veljavi in so operativni še do konca leta 1991.

Načrt napada na letališče in na tankovsko kompozicijo JLA na železniški postaji v Dobovi

Presenetljiva novica s seje predsedstva Jugoslavije o začasnem umiku zavodov in enot JLA z ozemlja Slovenije je bila v medijih objavljena 18. julija 1991. Predsedstvo je določilo trimesečni rok za umik, ki bi moral biti končan 18. oktobra 1991. Umik JLA se je v naslednjih tednih spremenil v zapleteno civilno-vojaško operacijo, ki je terjala veliko dogovarjanja, kompromisov in tudi preigravanja. Vojna pa se je širila na Hrvaško, kljub prizadevanju Evropske skupnosti, da bi dosegla premirje na Hrvaškem.¹⁷²

Razmere pri umiku JLA iz Slovenije so bile v Posavju zelo zahtevne. Največja garnizija JLA v Sloveniji, s sedežem na letališču Cerklje ob Krki, se je začela glede na določene prioritete – zaradi raketnih enot zračne obrambe – prazniti prva. Posavje je z železniško progo Ljubljana–Dobova–Zagreb–Beograd in magistralno cesto Ljubljana–Novo mesto–Brežice–Zagreb–Beograd postala glavna tranzitna smer umika JLA iz Slovenije. Le nekaj dni po objavi novice o umiku JLA iz Slovenije sta v Pesjem pri Krškem 21. julija 1991 v jutranjih urah odjeknili dve eksploziji. Porušena sta bila dva kovinska drogova električnega daljnovoda. Diverzije in rušenja daljnovodov so se nadaljevali tudi v avgustu. Za teroristična dejanja so bili osumljeni specialci JLA iz Niša, nameščeni v Garniziji JLA Cerklje ob Krki. Bili so edini, ki so razpolagali s specialnimi vžigalniki in so bili ti tudi odkriti na enem od daljnovodov.¹⁷³ Ta dejanja so pomenila, da sile JLA na letališču Cerklje ob Krki niso soglašale z umikom JLA iz Slovenije in so bile pripravljene za specialno bojevanje. Za nadaljnjo preprečitev rušenja električnih daljnovodov in izvajanja diverzij je bila zadolžena Uprava za notranje zadeve Krško. Kot pomoč milici je bila v varovanje daljnovodov na relaciji Brestanica–jedrska elektrarna–Krško, po ukazu poveljnika 25. obmŠTO, vključena enota prostovoljcev TO Krško.¹⁷⁴

Hkrati pa se je tudi začela širiti vojna na Hrvaškem in to neposredno ob državni meji z Republiko Slovenijo. Letalstvo JLA je začelo obstreljevati in raketirati pomembne

171 Branko Mamula. Slučaj Jugoslavija. 2. dopunjeno izdanje Beograd, 2014, strani 209 do 223.

172 Koroški boj za samostojno in neodvisno Slovenijo : 1989–1991 / Damjan Guštin, Vladimir Prebilič, Uroš Svete – Ljubljana, 2018, stran 300.

173 Policija Posavja v osamosvojitvenih procesih / uredil Miha Molan – Krško, 2016, strani 273 do 275.

174 Enota moči voda je bila oblikovana 14. avgusta 1991. Po izvedenih pripravah in pregledu fotografij o eksplozivnih sredstvih, ki so bile uporabljene, so začeli patroljirati na zadolženi smeri. Patroljno službo so opravljali v dnevnem in nočnem času. 22. oktobra 1991 je bila enota oborožena s protioklepnimi raketometi Zolja in ročnimi bombami. Dobili so dodatno nalogo, da preprečijo morebitno nadaljevanje vožnje vlakovne kompozicije JLA v smeri Zagreba. Kompozicija je bila ustavljena na železniški postaji v Brestanici. Enota prostovoljcev je bila odpuščena 18. septembra 1991. Poveljnik enote prostovoljcev TO Krško je bil stotnik 1. razreda Ciril Logar. Fotokopijo poročila o delu enote prostovoljcev TO Krško z dne 18. 9. 1991 hrani avtor.

objekte na Hrvaškem, le dobrih 10 kilometrov oddaljene od Posavja in državne meje. Ogroženost Posavja po ponovni zaostritvi razmer je bila velika.

Zaradi nastalih razmer je območni štab TO – od predpostavljenega 2. PŠTO Dolenjske – dobil nalogo, da pripravi predlog načrta nasilnega izvzema opreme TO z letališča JLA Cerklje ob Krki ter načrta nasilnega odvzema sredstev JLA z železniške postaje v Dobovi. Na železniški postaji Dobova sta bili na vagonih dve kompoziciji tankov T34 z opremo in strelivom, ki se zaradi vojnih dogodkov na Hrvaškem nista mogli premakniti naprej. Predloga načrtov sta dobila tajno ime »Nabava-1« in »Nabava-2« in sta bila končana 4. oktobra 1991.

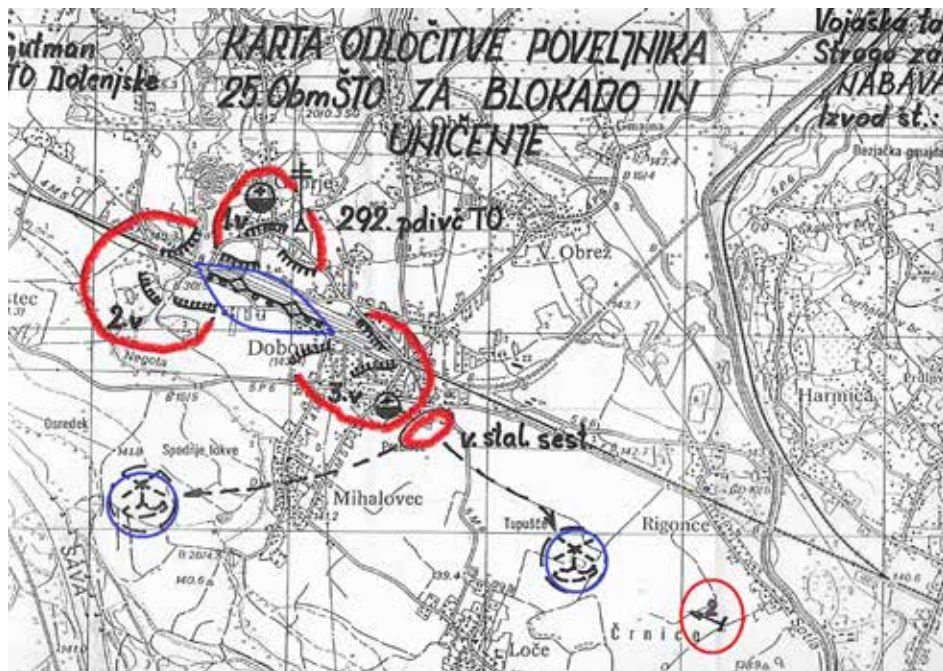
Predlog načrta »Nabava-1« je bil narejen za blokado in obkrožitev garnizije in nato izvedbe splošnega napada do popolnega razbitja sil JLA. Narejena je bila presoja nasprotnika in lastnih sil. Ocenjeno je bilo, da bi za obkrožitev potrebovali sile TO ene brigade, za vpad v objekte in čiščenje sile moči bataljona, za intervencije in boj s helikopterskimi desanti JLA sile moči treh jurišnih odredov in sile moči dveh do treh čet za ognjeno podporo, zaradi čiščenja minskih polj in ognjene podpore napada. Za vpad v objekte so bile predvidene tudi miličniške sile. Aktivirane bi bile tudi sile za zračno obrambo in intervencijske enote za boj s helikopterskimi desanti. Izračunano razmerje sil bi bilo 5 : 1 v korist TO.¹⁷⁵

Načrt »Nabava-1« je bil kasneje spremenjen in je predvideval le širšo blokado letališča JLA Cerklje ob Krki. Predvidena je bila uporaba lastnih sil TO območja, ki so bila na operativnih nalogah varovanja državne meje in objektov ter na usposabljanjih v oktobru. Vključen bi bil novo oblikovani 228. jurišni odred TO, ki je bil na osnovnem usposabljanju, protioklepna skupina, skupina ostrostrelcev in dežurne enote zračne obrambe TO, ki so varovale zračni prostor. Bojni dokumenti TO z ukazom in karto odločitve so bili izdelani, pripravljeni in podpisani 16. oktobra 1991.¹⁷⁶

Načrt »Nabava-2« je bil narejen za nasilni prevzem sredstev JLA z železniške postaje v Dobovi. Tanki natovorjeni na železniške vagone niso mogli z vagonov bojno delovati, zato je obstajala velika možnost, da jih bo posadka JLA želela nasilno raztovoriti. To je bilo možno narediti le s premikom kompozicije na razkladalno rampo v Dobovi ali na železniški postaji v Brežicah. Osebu na železnici je bilo prepovedano premikanje kompozicije, vendar bi posadka JLA lahko to izvedla prisilno. Prvi osnutek načrta je bil izdelan 4. oktobra 1991. Bojni dokumenti z ukazom za blokado in razbijanje kompozicije JLA na železniški postaji Dobova in karto odločitve poveljnika 25. obmŠTO so bili podpisani 16. oktobra 1991. Za realizacijo naloge so bili določeni 292. protidiverzantska četa TO, ki je bila na osnovnem usposabljanju, vod stalne sestave območnega štaba in dežurne enote zračne obrambe na zavarovanju zračnega prostora. Pred napadom enot TO bi bilo treba izseliti prebivalce Dobove iz stanovanjskih hiš in drugih objektov

175 Načrt (predlog) nasilnega izvzema opreme TO z letališča Cerklje, dokument številka 804-08/23-91 z dne 4. 10. 1991. Arhiv 25. obmŠTO.

176 Ukaz za blokado letališča Cerklje, dokument številka 804-01/16-91 z dne 16. oktober 1991. Arhiv 25. obmŠTO.

Izsek iz karte odločitve poveljnika 25. obmŠTO za blokado in uničenje tankovske kompozicije na železniški postaji v Dobovi.

s širšega območja železniške postaje Dobova. Posadke tankov bi lahko ob napadu TO nekontrolirano streljale in vojaško letalstvo JLA, ki je bilo aktivno ob meji s Hrvaško, bi napadeni enoti lahko zagotavljalo zračno podporo. Za poveljnika bojne akcije je bil odrejen stotnik 1. stopnje Ognjenović, ki je skupaj s poveljnikom čete 17. oktobra izvidoval območje železniške postaje in nato pripravil teritorialce na bojno nalogo.¹⁷⁷

Načrta napada ni bilo treba uresničiti, saj je bila vlakovna kompozicija naložena s tanki predana TO 19. oktobra 1991.

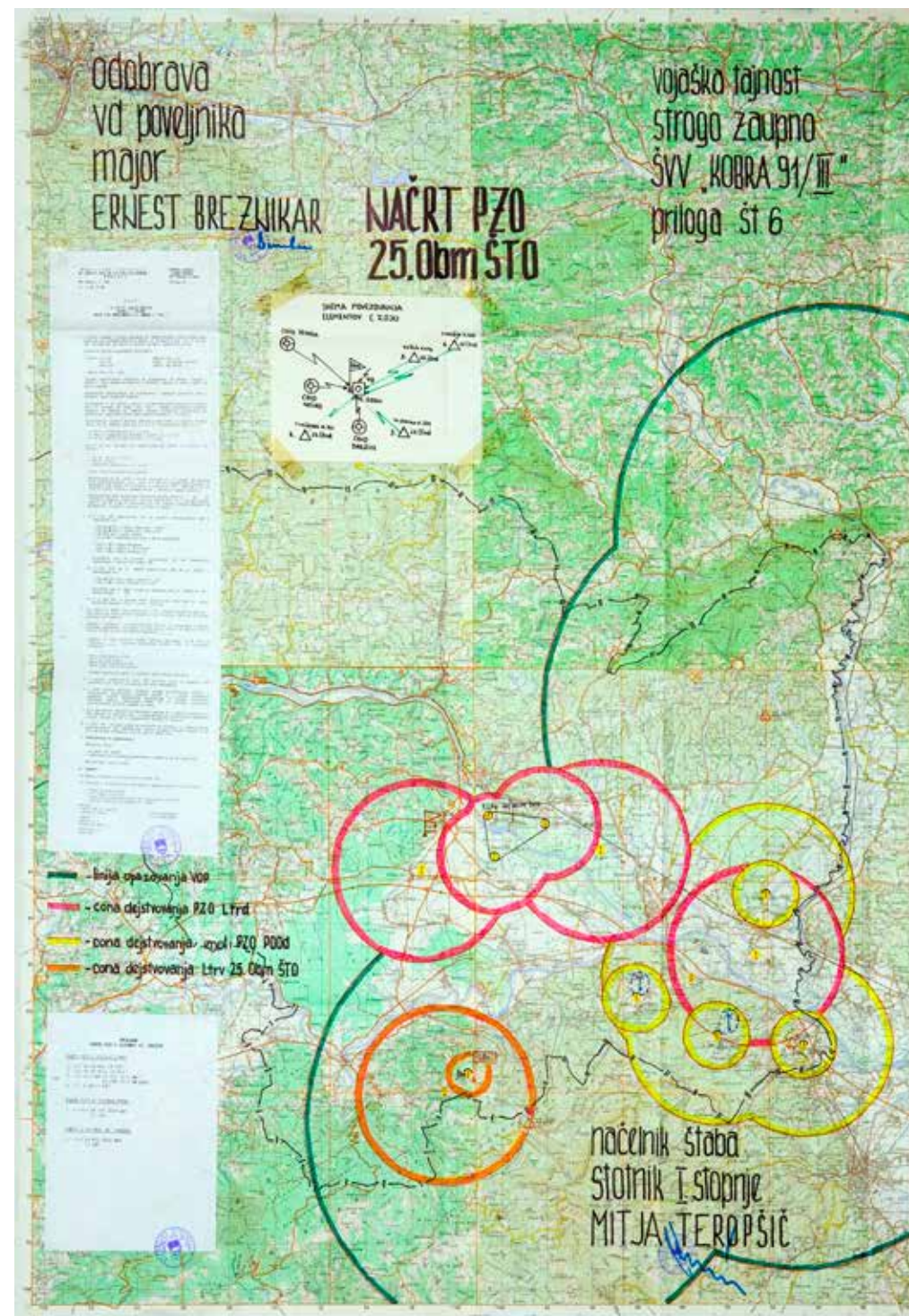
Nova organizacijsko-formacijska struktura TO

Pred sprejemom nove strukture sil TO v Posavju je 25. obmŠTO izvedel – po ukazu 2. PŠTO Dolenjske – štabno vojno vajo. Na vaji s tajnim nazivom ŠVV »Kobra-91/III« je bila preigrana vojaška predpostavka s ponovno agresijo JLA na Slovenijo. Območni štab TO je na štabni vaji v obrambo Posavja postavil vse sile TO predvidene po novi organizacijsko-formacijski strukturi, vključno s 26. brigado TO.¹⁷⁸

Takoj v začetku septembra 1991 so se v območnem štabu TO začela dela na načrtovanju nalog pri postavitvi nove strukture vojnih enot TO. V štabu so načrtovali zaključek vseh nalog do 10. oktobra. V dobrem mesecu dni je bilo treba izdelati vse dokumente

177 Načrt nasilnega izvzema sredstev JA z železniške postaje Dobova, dokument številka 804-08723-91 z dne 4. 10. 1991; Ukaz za blokado in razbijanje kompozicije JA na železniški postaji Dobova, dokument 804-08/23-91 z dne 16.10. 1991. Arhiv 25. obmŠTO.

178 ŠVV »Kobra-91/III«. Karta odločitve poveljnika 25. obmŠTO na D-17 ob 19. uri. Fotokopijo karte hrani avtor.

Načrt PZO 25. obmŠTO na vojaški karti. Načrt zračne obrambe je narejen na štabni vojni vaji Kobra 91/III 25. obmŠTO septembra 1991.

za načrtovanje in izvedbo mobilizacije, uskladiti kartoteke vojaških obveznikov in rezervnih starešin z upravnimi organi za obrambo občin, urediti skladišča in usposobiti izvajalce mobilizacije, njihove namestnike in kurirje. Mobilizacijska zbirališča vojnih enot so bila razmeščena po celotnem prostoru Posavja. Enote TO so se z orožjem in vojaško opremo dopolnjevala iz treh skladišč ukinjenih občinskih štabov TO. Oskrba s prehrano in namestitvijo enot TO pa je bila še vedno odvisna od civilnih zmožnosti na terenu. Ob upoštevanju dejstva, da se JLA še ni umaknila iz Slovenije in so se starešine štaba TO ukvarjali z nadzorom umikajočih sil JLA, s prevzemom objektov Garnizije JLA Cerklje ob Krki in varovanjem nove državne meje ter zračnega prostora, je bila naloga postavitve nove strukture zelo zahtevna.¹⁷⁹

Oktobra je bila z dokončanjem mobilizacijskih načrtov v celoti prenovljena in postavljena nova struktura vojnih enot TO.¹⁸⁰ Območni štab je v svoji sestavi imel devet-najst samostojnih vojnih enot, in sicer: štiri jurišne odrede TO (228., 229., 230, in 231.) in dodatno še tri jurišne odrede, 252. protioklepni odred TO, 262. lahki topniško-raketni divizion protizračne obrambe, štiri obmejne vode TO (272., 273., 274., in 275.), 292. protidiverzantsko četo TO, 293. četo za ognjeno podporo TO, 294. pionirsko pontonirsko četo TO, 295. pehotno učno četo TO, 296. diverzantski vod TO in 26. brigado TO. Vojne enote TO so bile kadrovske dopolnjene in postopno so bili izdelani osnovni mobilizacijski dokumenti. Izjema je bila le 26. brigada TO, ki se je začela kadrovske oblikovati, vendar so bili postopki ob koncu leta 1991 in v začetku leta 1992 v fazi mirovanja.¹⁸¹ V mesečnih poročilih so poročali, da so enote TO oblikovane po novem mobilizacijskem načrtu in da mobilizacijski dokumenti omogočajo izvedbo mobilizacije. Opozorili so, da so enote TO kadrovske močno pomlajene in da častniki in podčastniki ne poznajo dovolj svojih vojakov, kar zmanjšuje trenutno bojno pripravljenost. Zmanjšana bojna pripravljenost bi imela negativen vpliv na bojno uporabnost enot, v primeru ponovne agresije JLA na Slovenijo. Nekatere novo oblikovane vojne enote TO so do konca leta 1991 izvedle osnovna usposabljanja v trajanju do 14 dni. Oktobra in novembra je 34 prijavljenih kandidatov za popolnitev voda stalne sestave TO izvedlo tritedensko osnovno usposabljanje v začasnem vadbenem centru TO v Pečicah. Opravili so selektivni test in decembra je bilo 31 kandidatov postavljenih na poklicne dolžnosti v vod stalne sestave 25. obmŠTO.¹⁸²

V dvajsetih enotah TO skupaj s štabom in njegovimi prištabnimi enotami bi bilo po novi organizacijski strukturi – ob koncu leta 1991 – razporejeno nekaj manj kot tri tisoč teritorialcev.¹⁸³ Število je bilo veliko in ni bilo primerljivo s stanjem v območnem štabu TO tik pred vojno. Pomembna razlika je bila v strukturi in številu vojnih enot, ki

¹⁷⁹ Ukaz za pripravo in načrtovanje mobilizacije 25. obmŠTO številka 804-06/19-91 z dne 13. 9. 1991 z načrtom dela in načrtom usposabljanja. Arhiv 25. obmŠTO.

¹⁸⁰ V mesečnem poročilu 25. obmŠTO za oktober 1991 so napisali, da mobilizacijski načrti vojnih enot TO omogočajo izvedbo mobilizacije.

¹⁸¹ 26. brigada TO v Posavju ni bila oblikovana, njena formacija je bila v letu 1992 ukinjena. V brigado bi bilo po formaciji razporejenih 1.200 teritorialcev iz Posavja. Za poveljnika brigade je bil predviden Vasilije Maraš iz Brežic, poklicni častnik 2. PŠTO Dolenjske. Opomba avtorja.

¹⁸² Mesečna poročila 25. obmŠTO za oktober, november in december 1991.

¹⁸³ V tem številu je upoštevana tudi 26. brigada TO, ki pa se ni kadrovske dopolnila.

so se ob koncu leta po številu prepolovile, Vojne enote TO so bile prilagojene količinam in vrstam razpoložljivega težjega orožja in druge vojaške opreme. Nekatere enote so bile le pomlajene in kadrovske dopolnjene, druge so bile na novo oblikovane, tretje pa so bile ukinjene.

Struktura vojnih enot TO se v naslednjih letih ni bistveno spreminjala. Spreminjali so se nazivi enot TO zaradi večkratnih reorganizacij TO, preimenovanja v Slovensko vojsko in oblikovanja nove strukture vodenja in poveljevanja. Večina vojnih enot SV – nekdanjih vojnih enot 25. obmŠTO – je bila ukinjena z načrtoma preoblikovanja SV »KOKON III – 2001« in »PRESKOK – 2003«.

Povzetek

Preoblikovanje Teritorialne obrambe Slovenije je potekalo od oktobra 1990 do konca maja 1991, ko so operativno začeli delovati novo oblikovani območni štabi TO. V osmih mesecih preoblikovanje ni bilo zaključeno, saj v območnih štabih TO ni bila postavljena nova organizacijsko-formacijska struktura vojnih enot TO. Tik pred vojno so bile junija 1991 oblikovane enote TO za posebne namene moči čet in jurišnih odredov, za katere pa niso bili zagotovljeni dodatno orožje, uniforme in druga vojaška oprema.

Ob vseh logističnih in kadrovske težavah ter pomanjkanju razpoložljivega časa, ki so sicer stalnica vseh vojsk, ki se pripravljajo na spopad ali vojno, je bila Teritorialna obramba v Posavju leta 1991 pripravljena na spopad z JLA. V celotnem zgodovinskem razvoju je bila deležna nenehnih sprememb, ki so prinašale izboljšave. Za posavske teritorialce je bil ključen trenutek maja 1991, ko je bil preprečen odvzem njenega orožja in streliva s strani JLA. Dolgoletno delo vseh starešin TO in teritorialcev tako ni bila samo prazna forma, z neoddajo orožja in s kljubovanjem je postala posebna strast in kljubovanje. To kljubovanje s kreativnostjo in predrznostjo je ob hudih obremenitvah prišlo do izraza prav v vojni leta 1991. V pripravah na spopad z JLA, med vojno do umika JLA oktobra 1991 iz Slovenije, je 25. obmŠTO skupaj z vojnimi enotami TO vojaške naloge opravil profesionalno in z odliko. Omeniti je treba odlično civilno vojaško sodelovanje na področju oskrbe s prehrano vojnih enot TO na položajih med vojno, postavitev ovir in barikad na komunikacijah, za kar so bila zadolžena transportna podjetja in prevoze bojnih enot TO z avtobusi. Pri prenosu obveščevalnih podatkov o premikih nasprotnika so bile pomembne upravne zveze v pristojnosti občinskih upravnih organov za obrambo in radioamaterske zveze za poveljevanje do vojnih enot TO na položajih. Upravni organi za obrambo občin so teritorialcem vročali mobilizacijske pozive in pozive za vojaške vaje ter koordinirali druge pomembne civilno vojaške naloge.

Z oblikovanjem 25. območnega štaba TO se je koncentracija poveljevanja v operativnem prostoru Posavja prenesla na eno mesto in v eno poveljstvo. S tem se je povečala možnost operativnega delovanja in operativnega nadzora nad prostorom. Vzpostavitve kadrovske številnejšega štaba TO in večjega taktično-operativnega poveljstva je

bila porok za izničenje nasprotnikovih operacij. Proces preoblikovanja mirnodobne sestave območnega štaba TO in popolnitve vojnega štaba sta bila dobro načrtovana in hitro zaključena. Sistem mobilizacije vojnih enot TO ukinjenih občinskih štabov TO ni bil porušen. Z enotami TO so se ukvarjali poklicni starešine, ki so jih teritorialci in poveljniki poznali iz občinskih štabov TO in jim zaupali. Selektivni vpoklici teritorialcev, specialistov, starešin in enot TO so omogočali kvalitetne popolnitve raznih vojaških specialnosti in pravočasne zamenjave. Od vseh ukrepov pa je bilo najpomembnejše spoznanje, da se je TO sposobna bojno zoperstaviti JLA. To spoznanje se je utrjevalo s preprečitvijo odvzema orožja TO leta 1990 in utrdilo po uspešnih bojih posavskih vojnih enot TO z enotami JLA junija in julija 1991.

V negotovem času po sklenitvi moratorija o prekinitvi ognja julija 1991 se je samozavest teritorialcev krepila. Pomembni vojaški načrti,¹⁸⁴ ki so bili uvedeni, so delovali dobro. Preoblikovanje vseh sil 25. obmŠTO je bilo oktobra, po umiku JLA iz Slovenije, zaključeno.¹⁸⁵ Glavne sile je sestavljalo sedem nekoliko preoblikovanih jurišnih odredov TO s po

184 Ti načrti so bili: Načrt varovanja nove državne meje, Načrt oviranja komunikacij in smeri, Načrt varovanja pomembnih objektov in drugi.

185 Preoblikovanje sil TO Slovenije je bilo zaključeno z enoletno zamudo. Politika, ki se je pripravljala na osamosvojitve Slovenije, si je vzela čas od oktobra 1990 do aprila 1991 (skoraj pol leta) za sprejem zakonodaje s področja obrambe. Svoji vojski – Teritorialni obrambi –, ki jo je nujno potrebovala za vojaško obrambo osamosvojitve, je dala na razpolago le manj kot dva meseca časa (maj–26. junij 1991).

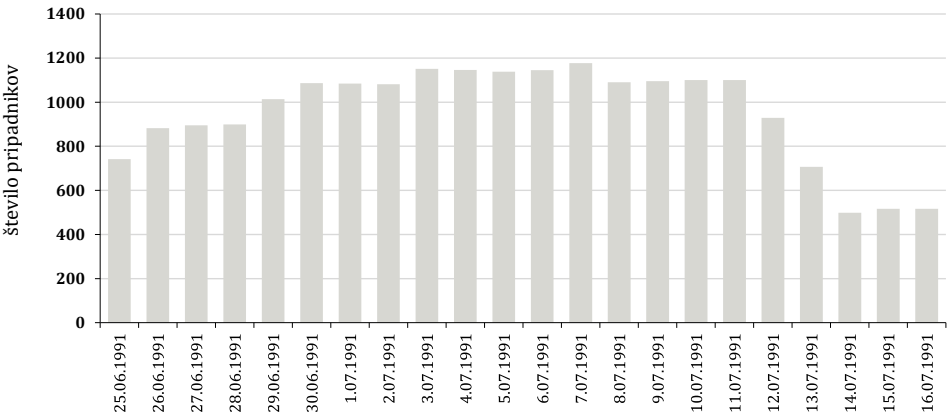
Zmagovalci–člani vojnega štaba in poveljniki vojnih enot 25. obmŠTO. Poročanje o bojni pripravljenosti območnega štaba TO decembra leta 1991.

trema jurišnimi vodi in novo oblikovani protiklepni odred TO. Podporo glavnim silam bi nudila četa za ognjeno podporo. V formaciji so ostale še protidiverzantska četa, lahki topniško-raketni divizion (brez osnovne oborožitve zračne obrambe), pehotna učna četa in diverzantski vod. Na novo so bili oblikovani štirje obmejni vodi za globinski varovanje državne meje in pionirsko pontonirska četa. Nova je bila formacija območnega štaba s prištavnimi enotami. Prvič v celotni zgodovini TO je bila v Posavju predvidena ustanovitev brigade TO.

Po pregledu formacijske popolnitve bi bilo v štab in vojne enote TO razporejenih 3613 teritorialcev (295 častnikov, 377 nižjih častnikov in 2941 vojakov)¹⁸⁶ ali 4,98 odstotka prebivalcev oziroma vsak deseti moški s prebivališčem v Posavju. Starostna struktura je bila močno pomlajena, vendar je bilo v enotah razporejena večina vojakov in starešin, ki so si pridobili bojne izkušnje v junijsko–julijski vojni. Posodobljeno je bilo osnovno pehotno orožje, razpoložljive so bile večje količine protiklepnega orožja, predvsem za enkratno uporabo. Štab je imel na položajih in v skladiščih tudi topovsko in raketno orožje zračne obrambe.¹⁸⁷ Sile Teritorialne obrambe na območju Posavja – v vsej svoji zgodovini – niso bile po številu in bojni moči nikoli tako močne kot konec leta 1991. Pripravljene so bile na ponovni spopad z JLA.

Priloge

Število vpoklicanih teritorialcev 25.obmŠTO v vojni leta 1991

Grafikon števila vpoklicanih.

186 Karta »Načrt mobilizacije 25. obmŠTO«, priloga »Pregled popolnitve«. Arhiv 25. obmŠTO.

187 Poročilo o bojni pripravljenosti 25. obmŠTO Brežice za leto 1991, številka 804-03/106-91 z dne 9. 12. 1991. Arhiv 25. obmŠTO. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

ZAP ŠTEV.	VOJNA ENOTA	ŠTEVILČNI NAZIV-STARI	ŠTEVILČNI NAZIV-NOVI	OBČINA POPOLNITVE	ŠTEV. STANJE
1.	OBMOČNI ŠTABI				64
1.1.	Občinski štab	T-7310/3	2504/1	Brežice	22
1.2.	Občinski štab	T-7519/2		Krško	23
1.3.	Občinski štab	T-7331/3		Sevnica	19
2.	ZAŠČITNE ENOTE				60
2.1.	Zaščitni vod	T-7310/4	2504/3	Brežice	22
2.2.	Zaščitni vod	T-7519/4		Krško	16
2.3.	Zaščitni vod	T-7331/4		Sevnica	22
3.	ENOTE ZA ZVEZE				29
3.1.	Oddelek za zveze	T-7310/5	2504/7	Brežice	10
3.2.	Oddelek za zveze	T-7519/5		Krško	10
3.3.	Oddelek za zveze	T-7331/5		Sevnica	9
4.	ZALEDNE ENOTE				81
4.1.	Zaledni vod	T-7310/6	2504/8	Brežice	29
4.2.	Zaledni vod	T-7519/6		Krško	26
4.3.	Zaledni vod	T-7331/6		Sevnica	26
5.	DIVERZANTSKE ENOTE				58
5.1.	68. diverzantski vod	T-7310/8	2504/11	Brežice	19
5.2.	69. diverzantski vod	T-7519/8		Krško	18
5.3.	70. diverzantski vod	T-7331/8		Sevnica	21
6.	PROTIDIVERZANTSKE ENOTE				130
6.1.	174. protidiverzantski vod	T-7310/11	2504/21	Brežice	25
6.2.	123. protidiverzantska četa	T-7519/10		Krško	80
6.3.	175. protidiverzantski vod	T-7331/11		Sevnica	25
7.	PROTIDIVERZANTSKI ENOTI – NOVI		2504/25		178
7.1.	Protidiverzantska četa		2504/25A	Krško	89
7.2.	Protidiverzantska četa		2504/25B	Sevnica	89
8.	ENOTE ZA POSEBNE NAMENE				77
8.1.	Interventna skupina		2504/41	Brežice	30
8.2.	Interventna skupina			Krško	25
8.3.	Interventna skupine			Sevnica	22
9.	JURIŠNI ODREDI				510
9.1.	110. jurišni odred	T-7489	2504/42	Brežice	185
9.2.	111. jurišni odred	T-7490		Krško	190
9.3.	112. jurišni odred	T-7491		Sevnica	135
10.	ČETI ZA OGNJENO PODPORO				158
10.1.	227. četa za ognjeno podporo	T-7310/12	2504/43	Brežice	80
10.2.	228. četa za ognjeno podporo	T-7519/12		Krško	78
11.	SAMOSTOJNE ČETE				630
11.1.	66. četa TO KS	T-7310/15	2504/44	Brežice	85
11.2.	67. četa TO	T-7310/16		Brežice	90
11.3.	68. četa TO KS	T-7519/15		Krško	94
11.4.	69. četa TO	T-7519/16		Krško	93
11.5.	70. četa TO	T-7519/17		Krško	90
11.6.	71. četa TO	T-7331/15		Sevnica	88
11.7.	72. četa TO KS	T-7331/16		Sevnica	90
12.	JURIŠNI ODRED - NOVI		2504/45	Brežice	145
13.	SAMOSTOJNA VODA				58
13.1.	87. vod TO KS	T-7310/20	2504/46	Brežice	29
13.2.	88. vod TO KS	T-7519/20		Krško	29
14.	3. LAHKI TOPNIŠKO RAKETNI DIVIZION PRO-TILETALSKE OBRAMBE	T-7276	2504/47	Krško	251
15.	135. PROTIDESANTNA ČETA	T-7310/13	2504/48	Brežice	85
16.	46. PONTONIRSKI VOD	T-7331/13	2504/49	Sevnica	33
	SKUPAJ:				2432

Začasni mobilizacijski razvoj 25. obmŠTO junija 1991.

KOLIČINE RAZPOLOŽLJIVEGA OROŽJA IN STRELIVA

25. obmŠTO MAJA LETA 1991

OROŽJE IN STRELIVO	OŠTO BREŽICE	OŠTO KRŠKO	OŠTO SEVNICA	SKUPAJ kosov
PEHOTNO OROŽJE, OROŽJE ZA PODPORO IN PROTIKLEPNI BOJ				
Pištola 7,62 mm, M57	77	120	101	298
Pištola 7,65 mm, M70	3		3	6
Pištola 7,65 mm, M84	22	10	9	41
Pištola 9 mm, Ingram	2		1	3
Brzostrelka 7,62 mm, PPŠ	42	55		97
Puška 7,9 mm	427	517	348	1292
Puška 7,9 mm, ostrostrelna	9	9		18
Polavtomatska puška 7,62 mm, M59/66	81	89	21	191
Avtomatska puška 7,62 mm, M70	132	193	56	381
Ročna strojnica, 7,9 mm, M53	26	28	16	70
Ročna strojnica, 7,62 mm, M72	23	38		61
Ročni metalec M57	22	49		71
Minomet 82 mm	6	6		12
Minomet 60 mm	2	4	2	8
Netrzajni top, 82 mm, M60	4			4
STRELIVO BOJNI KOMPLET				
Naboj 7,62 mm za pištolo in brzostrelko	54.600	29.576	12.600	96.776
Naboj 7,65 mm za pištolo	8.000	3.409	6.900	18.309
Naboj 7,62 mm za puške	132.740	155.620	36.120	324.480
Naboj 7,9 mm, univerzalni	76.500	150.390	54.000	280.890
Naboj 9 mm, kratki	650		125	775
STRELIVO SKUPAJ:				721.230
MINSKO - EKSPLOZIVNA SREDSTVA				
Mina 82 mm, trenutna za MM	150	150		300
Mina 60 mm trenutna za MM		204		204
Mina kumulativna za RM M57	300	300		600
Mina tromblonska, trenutna	200	200	120	520
Mina tromblonska, kumulativna	192	192	120	504
Naboj 82 mm za netrzajni top	20			20
Bomba ročna, obrambna	735	875	420	2.030
Ročni raketni metalec Zolja	44			44
Metalec ročni, Armbrust	8	8	8	24

ANALIZA OROŽJA PO NAMENU			Procent
Kratkoceвно orožje (pištole)		348	kosov
Trofejno orožje (puške 7,9 mm in brzostrelke)		1389	"
Sodobne polavtomatske in avtomatske puške		590	"
Ročne strojnice		131	"
Orožja za podporo in protiklepni boj		95	"
SKUPAJ:		2553	kosov
			100 %

Tabela s količinami orožja in streliva maja 1991.

PREGLEDNICA
IZVEDENIH BOJNIH STRELJANJ V ZAČASNEM VADBENEM CENTRU TO
ZA PROTIOKLEPNI BOJ 25. OBMOČNEGA ŠTABA TO
V VASI PEČICE

Datum	E n o t a	Število udeležencev	Število izstreljenih ZOLJ	Število oddanih ZOLJ	Skupaj poračljeno ZOLJ	Število izstreljenih min RM	Število oddanih min RM	Skupaj poračljeno min RM
1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. 7. 91	69. diverzantski vod TO Krško	12	2	9	11	2	-	2
5. 7. 91	Intervencijska skupina TO Brežice	19	2	16	18	4	8	12
6. 7. 91	Intervencijska skupina TO Krško, enota Milice, pehotna učna četa TO Sevnica	19	6	17	23	4	4	8
7. 7. 91	Intervencijska skupina TO Krško	10	3	6	9	2	-	2
8. 7. 91	Intervencijska skupina TO Sevnica, člani območnega štaba TO	24	7	17	24	3	-	3
9. 7. 91	Protidiverzantska četa TO Krško, Jurišni odred TO Brežice	50	8	40	48	5	-	5
10. 7. 91	Protidiverzantska četa TO Sevnica, 174. protidiverzantski vod TO Brežice, 135. protidesantna četa TO Brežice, enota Milice	33	4	28	33	4	4	8
11. 7. 91	123. protidiverzantska četa TO Krško, 175. protidiverzantski vod TO Sevnica	30	4	32	36	6	-	6
Skupaj		197	36	165	201	30	16	46
Opomba: V koloni 5 in 8 so prikazana protioklepna sredstva katera so enote v začasnem vadbenem centru TO prejele za nadaljnjo uporabo. To orožje in mine so udeleženci streljanja odnesli v svoje enote, ki so bile na položajih.								

Preglednica izvedenih bojnih streljanj v začasnem vadbenem centru TO Pečice.

VOJAŠKO LETALIŠČE CERKLJE
OB KRKI

Zgodovina vojaškega letališča v Sloveniji

Zgodovina vojaškega letališča je dolga že več kot 80 let. Začetki izgradnje segajo v leto 1938, ko so se oblasti Kraljevine Jugoslavije odločile za gradnjo travnate vzletno-pristajalne steze. Prvih 8 do 12 zastarelih letal Jugoslovanskega vojaškega letalstva je priletelo na letališče spomladi leta 1939. Na njem je bila nastanjena 6. zračna izvidniška skupina armadnega letalstva, ki je delovala za potrebe 7. armade. Opremljena je bila z dvanajstimi letali Breguet XIX in enim Fieselerjem Fi 156 »Štorklja«. Letalstvo Kraljevine Jugoslavije je bilo takrat razdeljeno na letalstvo vojske, letalstvo mornarice in civilno letalstvo. Maja leta 1939 je bil na letališču organiziran prvi letalski miting.¹⁸⁸

V začetku druge svetovne vojne, aprila 1941, so sile osi nenapovedano napadle Kraljevino Jugoslavijo in prvi najbolj udarni val se je zgodil iz zraka. Letalske sile osi so v nekaj dneh uničile letalstvo kraljeve jugoslovanske vojske. Nad Slovenijo so delovale nemške enote letalske skupine Gradec z letališč Gradec, Celovec, Leoben, Beljak; delno tudi bombniška letala iz enot 4. letalske flote z Dunaja in Dunajskega Novega mesta. Italijansko letalstvo je delovalo nad Slovenijo z 2. letalsko eskadriljo, nastanjeno po letališčih v severovzhodni Italiji Aviano, Forli, Vicenca, Treviso, Gorica, Pula, Ronki, Ravena in Videm.¹⁸⁹

6. zračna izvidniška skupina jugoslovanskega armadnega letalstva, ki je bila nastanjena na vojaškem letališču Cerklje ob Krki, je bila zelo skromno opremljena za bojno delovanje. Že prvi dan vojne je zgodaj zjutraj enota izgubila devet letal in se je s preostalimi letali, tremi Breguet XIX in enim Fi 156, »Štorkljo«, prestavila na letališko stezo Brege v neposredni bližini. Predvidoma je bilo vseh devet letal uničenih že na tleh. Več uspeha je imela protiletalska obramba in prvega dne vojne zadela nemško letalo Me 109, s katerim je pilot moral zasilno pristati. Po desetem aprilu se je ostanek letalske enote premaknil na letališče »Jaska« pri Karlovcu na Hrvaškem.¹⁹⁰

Jeseni leta 1941 so nemški okupatorji začeli urejevati vojaško letališče Cerklje ob Krki. Opravili so dodatno utrjevanje, razširili in podaljšali so vzletno-pristajalno stezo in zgradili tri zidane objekte. Gradnja je bila končana spomladi 1942. V celotnem času do zaključka druge svetovne vojne je nemško okupatorsko letalstvo v bojnih delovanjih, z izvidniškimi nalogami in v podpori lastnim kopenskim enotam delovalo proti partizanskim enotam. Pri teh nalogah so sodelovali deli 4. skupine 27. lovskega polka nemškega letalstva, šolska eskadrilja A/B 14 in deli 77. lovskega polka nemškega letalstva.¹⁹¹

188 Matjaž Ravbar, Letališče Cerklje ob Krki, K nekdanjemu sijaju, Revija Obramba, letnik 40, šte. 6 (julij 2008), str. 48–51. V nadaljevanju: Ravbar; letališče.

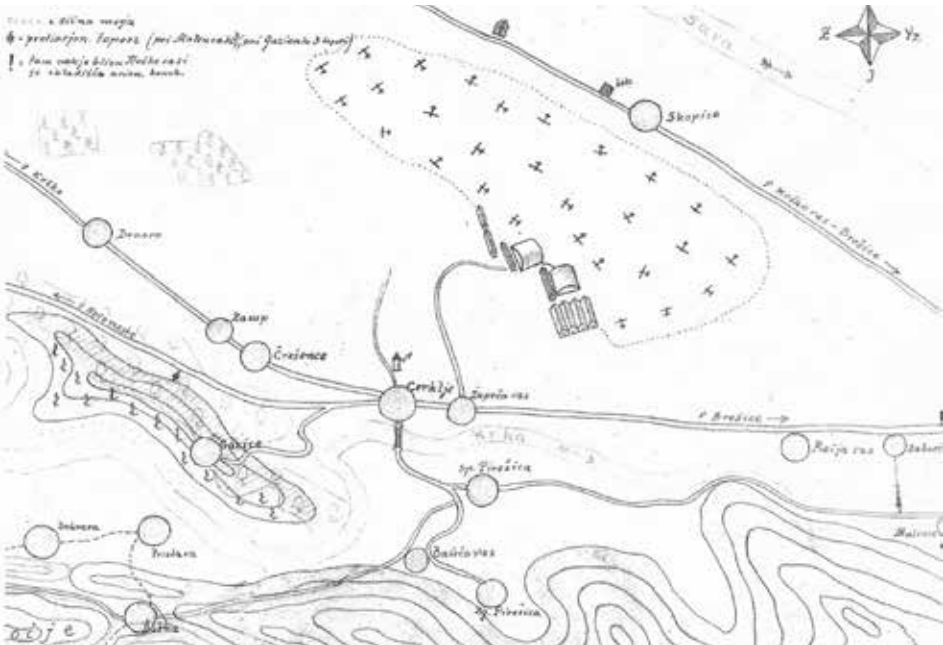
189 Prav tam.

190 Prav tam.

191 Prav tam.

Izvidniško letalo Breguet XIX A2.

Partizanska obveščevalna shema nemškega vojaškega letališča Cerklje z okolico leta 1944.

Slovensko prebivalstvo v Spodnjem Posavju je nemški okupator izgnal in tu ob sotočju rek Krke in Save naselil kočevske Nemce. V bližini letališča in samega kraja Cerklje ob Krki je potekala meja z Ljubljansko pokrajino pod italijansko okupacijo. Močnejše in večje partizanske enote so se nahajale v Beli krajini. Cankarjeva brigada je 26. junija 1943 začela pohod iz Bušinje vasi pri Suhorju v Beli krajini ter prispela v Hrastek pri Cerkljah ob Krki 5. julija 1943. Štab partizanske dolenske operativne cone je brigadi namreč ukazal, da izvrši večjo preskrbovalno akcijo za hrano in z živino v Posavju ter uniči čim več letal na nemškem letališču Cerklje ob Krki. Izvidniške patrolje so zbrale potrebne obveščevalne podatke in v noči s 7. na 8. julij 1943 so partizani Cankarjeve brigade napadli letališče. V napadu so močno poškodovali pet letal, uničili skladišče goriva in pri okoliških kočevskih Nemcih, ki so naseljevali domove izgnanih Slovencev izvedli načrtovano preskrbovalno akcijo. V napadu je imela brigada enega mrtvega in dva ranjena partizana.¹⁹²

Čeprav se je partizanstvo po kapitulaciji Italije leta 1943 po številu pripadnikov še krepilo, večjih uspehov pri napadih na letališče ni bilo. Takšen je bil tudi rezultat napada 1. divizionar artilerije 15. divizije NOV in POJ 1. oktobra 1943 na letališče, kjer je bilo nameščeno nemško jurišno letalstvo. Zaradi megle in slabe vidljivosti ni bilo večjega vojaškega uspeha. Nemci so v tem času na odseku Kostanjevica na Krki za širšo obrambo in zaščito letališča imeli 1000 vojakov in še 1500 belongardistov.¹⁹³

Vidno vlogo je nemško vojaško letališče Cerklje ob Krki odigralo v prvi polovici leta 1944. Marca je na letališče priletela 2. skupina 1. letalske transportne eskadrilje. Enote so bile oborožene z jadralnimi letali DFS 230 in letali za vleko Ju 87, Hs 126 in avia.

192 Lado Ambrožič – Novljan, Cankarjeva brigada, Ljubljana 1975, stran 208 in 209.

193 Milan Guček, Šercerjeva brigada, Borec, Ljubljana 1973.

Dodatno pa je na letališče priletelo še 25 letal Me 109 iz 2. skupine 51. lovske eskadrilje »Moelders« z letališča Niš v Srbiji. Vse te letalske enote in vsa letala so 25. maja 1944 sodelovali v operaciji »Roeselsprung« (konjičev skok) oziroma desant na Drvar. Nemci so s to operacijo želeli zajeti glavni štab poveljstva partizanskih enot Jugoslavije na čelu s komandantom maršalom Josipom Brozom Titom. V času operacije je bilo na letališču Cerklje ob Krki nastanjenih največ nemških letal.

Že v času in takoj po končani nemški operaciji konjičev skok so partizanske enote intenzivno zbirale obveščevalne podatke o letališču. Operativni odsek štaba 15. divizije NOV in POJ je poslal 26. maja 1944 štabu 7. korpusa poročilo o letališču Cerklje. V njem so zapisali, da je letališče dolgo šest ter široko štiri tisoč metrov in je razširjeno po travnikih in njivah. Posuto je s peskom in povaljano,¹⁹⁴ tako da omogoča pristajanje tudi težjih letal. Na letališču sta dva hangarja dolžine 100 m in širine 50 m ter višine 15 m. V šestih barakah s po šestimi sobami in kuhinjo stanujejo piloti in vojaštvo za varovanje letališča. Na letališču je bilo 16 letal in ocenili so, da je na letališču možno namestiti okoli 500 letal. Priložene so bile tudi zelo podrobne skice letališča in okoliških vasi.¹⁹⁵

Letališče je bilo ob koncu druge svetovne vojne še dvakrat napadeno iz zraka, in sicer 25. julija 1944, ko so ga napadla zavezniška letala, in v začetku leta 1945 še novoustanovljene partizanske enote jugoslovanskega letalstva. Proti koncu vojne je bila na letališču nastanjena nemška 15. eskadrilja za povezavo poveljstva armadne skupine »F« s po petimi do šestimi letali Ju 52 in He 111. Ob umiku nemške vojske spomladi 1945 se je z letališča umaknilo tudi letalstvo. 9. maja 1945 je Jugoslovanska armada na letališču zasegla uporabno letalo Messerschmitt Bf 109G in več uničenih letal, ki so pripadala letalstvu Neodvisne države Hrvaške (NDH).¹⁹⁶ Ob zaključku vojne je bila glavna dostopna cesta do letališča iz Župeče vasi.

Po končani drugi svetovni vojni je letališče prevzela Jugoslovanska armada.¹⁹⁷ Leta 1948 je bilo ustanovljeno 42. poveljstvo letališča Cerklje ob Krki z letalsko tehnično enoto in je bilo v sestavi 3. letalskega korpusa, ki je imel sedež v Zagrebu. Po preoblikovanju poveljstva marca 1953 se oblikuje 474. letalska baza (VP 3363) in je bila v sestavi 37. letalske divizije (1953–59), 5. zračno letalskega korpusa (1959–64) in 5. letalskega korpusa vojaškega letalstva in protizračne obrambe (1964–91). Po končani vojni v Sloveniji julija 1991 se letalska baza premakne na letališče Mahovljani pri Banja Luki in od konca avgusta 1990 deluje kot 474. letalska baza »R« sestave pod poveljstvom 2. korpusa vojaškega letalstva in protizračne obrambe (RV in PVO) JLA. Po umiku JLA iz Bosne in Hercegovine leta 1992 je bila predvidena njena ukinitve, vendar je konec maja prešla v sestav Vojske republike Srbske (VRS) skupaj z dvema lahkima

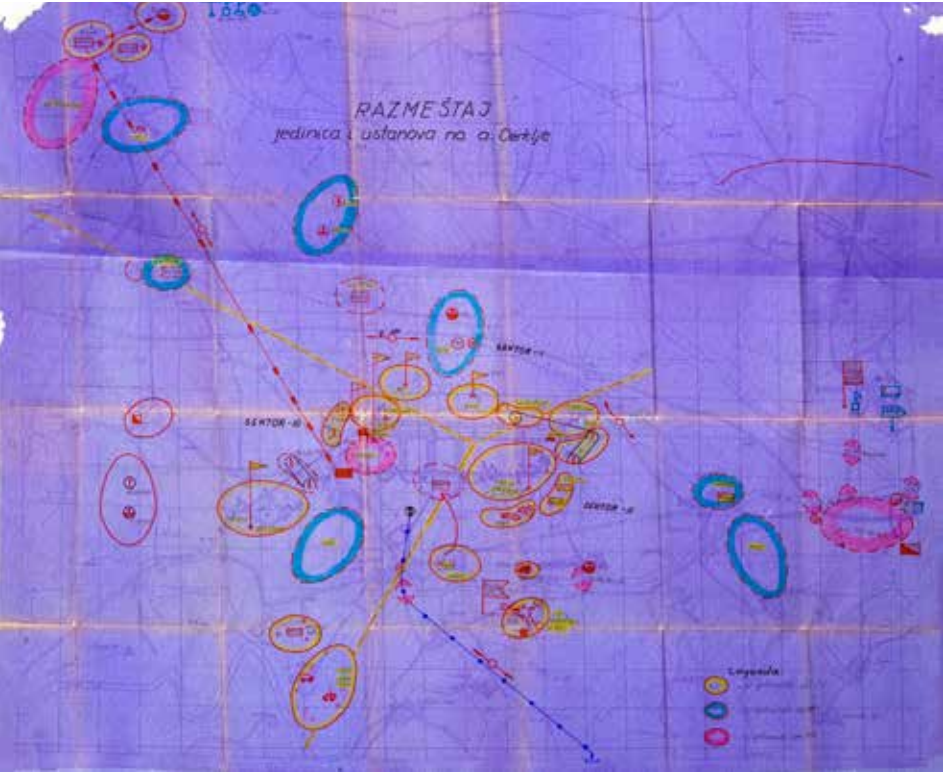
194 Ni navedeno, kolikšna površina letališča je posuta s peskom in povaljana.

195 Podobno poročilo so 29. maja 1944 napisali tudi obveščevalci štaba 4. SNOUB Matija Gubca. Zelo zanimiv podatek je, da je 25. maja na letališče priletelo 18 letal in jih je bilo v času operacije »Konjičev skok« 31. Arhiv Republike Slovenije, si_AS 1859, fond sedmi korpus NOV in POJ 43/45; TE 7; mapa 1. Fotokopije dokumentov hrani avtor.

196 Matjaž Ravbar, letališče.

197 Leta 1945 NOV in POJ dobi naziv Jugoslovanska armada (JA), ki se decembra 1951 preimenuje v Jugoslovansko ljudsko armado (JLA).

Karta razmestitve enot in ustanov JLA ter enot TO pri obrambi letališča Cerklje ob Krki v primeru agresije na Jugoslavijo. Karta je iz obdobja okoli leta 1985.

artiljerijskima divizionoma zračne obrambe. Poveljstvo 474. letalske baze Cerklje ob Krki¹⁹⁸ je bilo do leta 1991 tudi v vlogi poveljstva Garnizije JLA Cerklje ob Krki.¹⁹⁹

Jugoslovanska armada oziroma po preimenovanju Jugoslovanska ljudska armada je v povojnem obdobju začela posodabljati letališče in izgradnjo ključne infrastrukture zaradi nadaljnega razvoja letalstva in protizračne obrambe. Med leti 1948 in 1950 je bilo zgrajeno sedem nastanitvenih objektov,²⁰⁰ in spremljajoči objekti, kot so kuhinja in jedilnica ter skladišča, vse na južnem delu letališča tik ob naselju Cerklje ob Krki. Urejena je bila tudi nova dostopna pot do glavnega vhoda na letališče, ki je v uporabi še danes.

Zaradi uvajanja v bojno uporabo prvih reaktivnih letal so leta 1953 zgradili 2500 m dolgo betonsko vzletno-pristajalno stezo²⁰¹. V tem času naj bi bila zgrajena tudi ploščad za letala na zahodu letališča v gozdičku v Gaju ter betonska steza za povezavo. To je bilo narejeno v času zaostritve tržaške krize in takrat je letališče dobilo veliko veljavo

198 Poveljniki letalske baze Cerklje ob Krki so od leta 1953 do oktobra 1991 bili: Zdravko Jevtić, Franc Križaj, Franc Jordan, Stane Primožič, Rade Japundžić, Franc Tomažin, Nedeljko Ivković in Milan Biga. Zadnji poveljujoči starešina Garnizije JLA Cerklje ob Krki je bil podpolkovnik Stojko Živčević iz poveljstva letalskega korpusa iz Zagreba, ki je bil od konca julija 1991 do umika zadnje skupine vojakov JLA 25. oktobra 1991 zadolžen za predajo objektov Teritorialni obrambi.

199 Bojan B. Dimitrijević, Jugoslovansko ratno vazduhoplovstvo, 1942–1992, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2006, str. 377.

200 V začetku so posamezne nastanitvene objekte imenovali kasarne. Na primer kasarna 1, kasarna 2 ...

201 Betonska vzletno-pristajalna steza (VPS – 1) je bila dolga 2420 m in široka 45 m ter severno od nje še travnata vzletno-pristajalna steza (VPS – 2) dolga 2000 m in široka 50 m.

in pomembnost za obrambo severozahodnega dela zračnega prostora Jugoslavije. 16. oktobra 1953 je na letališču pristalo prvo reaktivno letalo F 84G thunderjet iz 117. lovskega polka, ki je priletelo z letališča Batajnica v Beogradu.

V tem času je bilo za potrebe novih reaktivnih letal v Leskovcu pri Krškem zgrajeno veliko skladišče letalskega goriva. V podzemnih kovinskih rezervoarjih so lahko hranili 5 milijonov litrov letalskega goriva kerozin. To so bile trimesečne strateške rezerve goriva za potrebe letalske enote. Skladišče je bilo s cevmi povezano z letališčem. Letalsko gorivo se je po železnici dovažalo v manjši vojaški kompleks v Staro vas pri Krškem, od koder se je preko reke Save prečrpavalo v skladišče v Leskovcu. Oba dislocirana objekta sta bila v sestavi Garnizije JLA Cerklje ob Krki in varovana z garnizijsko stražo. Povprečna dnevna poraba letalskega goriva kerozin na letališču Cerklje ob Krki je bilo konec osemdesetih let, v dnevih letenja letal, od 150 in včasih tudi 200 ton, odvisno od števila poletov. Skladiščne kapacitete letalskega goriva na letališču Cerklje ob Krki so bile do 300 ton in to je zadostovalo za dan ali dva poletov letal iz vseh treh eskadrilj.²⁰²

Lovski bombnik Jastreb NJ-21 maskiran v kaponirju. Letališče JLA Cerklje ob Krki maja 1988.

Zgrajeni so bili tudi kontrolni stolp, stavbe za tehnična vzdrževanja, montažni hangarji za vzdrževanje in popravila letal, večja stavba za poveljstvo letalske enote in drugi potrebni spremljajoči objekti. Vzhodno od kontrolnega stolpa sta bila postavljena dva večja hangarja železne konstrukcije. V prvem se je izvajala 2. stopnja vzdrževanja letal oziroma srednja popravila. Popravila so izvajale tehnične enote iz sestave letalske enote. V drugem hangarju se je izvajala 3. stopnja vzdrževanja za večja in zahtevna popravila na letalih. Popravila je izvajala tehnična enota 474. letalske baze. V tehnični enoti letalske baze so letala popravljali tudi civilni letalski mojstri.²⁰³

²⁰² Zapisano ustno izjavo Cveta Daničiča z dne 15. februarja 2012 hrani avtor.

²⁰³ Prav tam.

V bližnji vasici Gazice je bilo zgrajeno skladišče minsko-eksplozivnih sredstev z več zidanimi objekti in zgradbo za namestitve straže. Celotno skladišče je bilo ograjeno z žično ograjo. V njem so se hranile velike količine letalskih bomb, letalskih raket različnih tipov in strelivo za oborožitev letal ter strelivo in druga minsko-eksplozivna sredstva poveljstev in enot garnizije. Ves osnovni gradbeni material za gradnjo večine betonskih objektov na letališču in v garniziji je bil črpan iz velike gramozne jame²⁰⁴ na severnem delu letališča. Okoli celotnega kompleksa garnizije, vključno s površinami letališča je bila postavljena žična ograja.

Pred letom 1965 je bila zaključena gradnja aerodromskega operativnega centra (AOP) in operativnega centra letalske enote na Piroškem vrhu. Zgrajeni so bili podzemni betonski bunkerji za potrebe poveljevanja v primeru vojne. Urejeno je bilo kot vojno poveljniško mesto s potrebnimi podzemnimi in nadzemnimi objekti za delo in namestitve moštva ter tehnike. V te bunkerje bi se umaknili ključni poveljujoči starešine zaradi kvalitetnega in varnega poveljevanja pri obrambi letališča in poveljevanja z letalsko enoto. Objekti so se uporabljali tudi v času vojaških vaj. Leta 1965 je bila zgrajena kabelska podzemna povezava med letališčem in AOP na Piroškem vrhu.²⁰⁵

Konec šestdesetih let so se na letališču začela večja inženirska dela z graditvijo armiranobetonskih zaklonilnikov²⁰⁶ za letala. Gradile so se tudi nove steze za vožnjo letal po letališču. V letih 1978 in 1979 se je betonska vzletno-pristajalna steza preplastila z asfaltom²⁰⁷ in uredila nočna razsvetljava (nočni start). Projekt ureditve nočne razsvetljave na letališču se je uresničeval do leta 1980 in je bil namenjen varnemu letenju ob slabi vidljivosti in v nočnem času.

Ob sprejemu novih letal Orel (Soko IJ-22 Oreo) leta 1983 so zahodno in centralno ploščad za letala razširili in preplastili z asfaltom. Hkrati so vzletno-pristajalno stezo na vzhodnem delu podaljšali za 300 do 500 m in v celoti preplastili s protidrsno prevleko.²⁰⁸ Letališče so dodatno opremili z novimi navigacijskimi in pristajalnimi sistemi in tako je postalo najmodernejšo jugoslovansko letališče. Vgrajeno je bilo veliko materiala in nove opreme, in sicer: 99 luči na vzletno-pristajalni stezi, 213 luči na betonskih stezah za povezavo, 24 luči v podaljšani osi vzletno-pristajalne steze, 24 luči za signalizacijo kota pristajanja, 360 transformatorjev, energetska postaja s 110 KV električno-dizelskim agregatom, upravljalni del v sobi kontrole letenja s petimi stopnjami jakosti kontrole, položili so 40 km visokoenergetskega kabla in 30 km pocinkanega valjanca.²⁰⁹

²⁰⁴ Gramozno jamo so imenovali »šljunčara.«

²⁰⁵ Zapisano ustno izjavo Franca Baznika z dne 22. januarja 2020 hrani avtor.

²⁰⁶ Zaklonilniki dobijo kratko ime »kaponirji«, Skupno je bilo zgrajenih več kot 30 zaklonilnikov na letališču in v Gaju. Kaponirji so v dolžino merili 18 m, v širino 15 in v višino 5 m. Debelina armiranobetonskega oboka je bila na vrhu debeline pol metra in pri temeljih 1 meter. Na notranji strani kaponirjev so bile izpušne odprtine za pline v dolžini 8 m. Na njih je bila debelejša plast zemlje, poraščena s travo in grmičevjem. V okolici je bilo posajeno drevje, pred kaponirji so bile betonske ploščadi in pred njimi prsobrani iz zemlje.

²⁰⁷ Podatki o letnici preplastitve se razlikujejo. Ivo Martinovič upokojeni polkovnik JLA in nekdanji komandant 82. letalske brigade JLA navaja leto 1977; v rokopisu knjige 82. avijacijska brigada, od Benina do Mahovljana, 2019, avtorji navajajo datum maj–julij 1978.

²⁰⁸ Ustna izjava upokojenega podpolkovnika JLA Jožefa Jeriča podana Mitji Teropšiču 19. decembra 2019.

²⁰⁹ Pisna izjava Milana Mavsarja 10. marca 2013. Mavsar je vseskozi sodeloval pri projektu. Izjavo hrani avtor.

Omeniti je treba, da so bili na vzhodu in zahodu vzletno-pristajalne steze izdelani utrjeni položaji za topove 474. lahkega topniško-raketnega diviziona protizračne obrambe z utrjenim podzemnim poveljniškim mestom. Po garniziji, predvsem v kompleksu samega letališča, so bili rovi in bunkerji iz armiranobetonskih gredic, preko katerih je bila nasuta zemlja. Vsi ti objekti so bili namenjeni za zaščito moštva in za obrambo letališča. Na severozahodu letališča je bilo v veliki peščeni jami narejeno improvizirano garnizijsko strelišče, ki je omogočalo streljanje s pehotnim orožjem do 250 metrov, na jugozahodu je bilo urejeno vadbišče za zračno obrambo in na jugu vadbišče za radio-loško-kemično in biološko obrambo. V špici severnega dela letališča je nastala velika gramozna jama, celoten rob vojaškega kompleksa je bil pogozden in je onemogočal pogled na dogajanje na letaliških stezah s severne smeri.²¹⁰

Na jugu garnizije, zahodno od glavnega vhoda je bil urejen športni kompleks z vojaškimi ovirami in igrišči. Po letu 1970 je bila v sklopu nastanitvenih objektov zgrajena stavba za ambulantno in zobozdravstveno ambulantno, v osrednjem delu je bilo postavljeno montažno skladišče za vojaška oblačila in po letu 1985 visok vodovodni stolp za boljšo oskrbo s pitno vodo.²¹¹ Večina nastanitvenih objektov s pisarnami za starešine, učilnicami in spalnicami ter sanitarijami za vojake od izgradnje ni bila posodobljena in so bila leta 1991 v zelo slabem stanju.

Garnizija JLA Cerklje ob Krki leta 1991 in njene enote

Garnizija JLA Cerklje ob Krki je bila leta 1991 po površini največje in po ognjeni moči enot njeno najpomembnejše vojaško oporišče v Sloveniji. Največja in najmočnejša enota je bila 82. letalska brigada z 72 bojnimi letali in 92 vojaškimi piloti. Na letališču je bilo 27. junija 1991 1200 vojakov, mlajših oficirjev in oficirjev in med njimi tudi 257 pripadnikov elitne 63. padalske brigade JLA iz Niša v Srbiji.

Padalci naj bi bili na letališče prepeljani s transportnimi letali AN-26 26. junija 1991 ob 9. uri.²¹² Bojna skupina 257 padalcev je bila pred tem na intenzivnem urjenju – preživetju – in je bila pod alarmom premeščena v Slovenijo. Njena osnovna in prva naloga je bila aretacija slovenskega političnega vodstva. Nalogo bi izvedli v treh do štirih urah v obliki desanta na objekte v Ljubljani, tudi s pomočjo nekaterih oklepnih enot JLA, ki so bile v Sloveniji. Po prihodu na letališče Cerklje ob Krki so zaradi splošnega nereda in ocene, da lahko slovenski teritorialci zavzamejo letališče, padalci prevzeli kontrolo in nadzor ter zavarovali letališče. Naloga aretacije slovenskega političnega vodstva je bila nato preklicana. Med vojaki je bilo tudi sedem Slovencev, poveljujoči bojne skupine je bil podpolkovnik JLA Saša Đorđević.²¹³

210 Pregledna karta letališča 1 : 5.000 iz leta 1991. Karto hrani avtor.

211 Prav tam.

212 Več avtorjev navaja datum 27. junij 1991. Opomba Mitja Teropšič.

213 Intervju Hasan Omerović, Goli život, TV HAPPY, 2. april 2015. Omerović je bil leta 1991 podčastnik v 63. padalski brigadi JLA na dolžnosti referenta za obveščevalne zadeve v poveljstvu brigade in nato v sestavi bojne skupine na letališču Cerklje ob Krki.

V Beogradu je zvezna vlada po razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije 25. junija 1991 sprejela politično odločitev o nadzoru in kontroli mejnih prehodov v Sloveniji. JLA je tako dobila odobritev in pooblastila za vojaško posredovanje. Vojaško letalstvo JLA je s transportnimi letali 27. junija 1991 na vojaško letališče Cerklje ob Krki prepe-ljalo 461 miličnikov zvezne brigade zveznega sekretariata za notranje zadeve in 270 zveznih carinikov Jugoslavije. Te so že v dopoldanskem času z vojaškimi transportni-mi helikopterji Mi8 začeli prevažati na mejne prehode z Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Hkrati z njimi so se s taktičnimi desanti v bližini mejnih prehodov izkrcali tudi pripa-dniki JLA za njihovo varovanje. Zaradi teh nalog je že pred začetkom vojne 27. junija 1991 postala Garnizija Cerklje ob Krki in njeno vojaško letališče vitalna odporna toč-ka za delovanje vojaškega letalstva in zračne obrambe v Sloveniji²¹⁴ in v nadaljevanju vojne objekt strateškega pomena za JLA.²¹⁵ Zaradi blokade komunikacij v Sloveniji ter postavitve mejnih prehodov med Republikama Slovenijo in Hrvaško bi glavni vojaški promet JLA s prevozi moštva ter vojaške tehnike in opreme potekal po zraku preko vojaškega letališča Cerklje ob Krki.

JLA naj bi imela do podrobnosti izdelane načrte aretacije slovenskih politikov in uvedbo vojaške uprave v Sloveniji. Načrt aretacije osmih politikov ter zavzetje dvanajstih objek-tov je general Kadijević, zvezni sekretar za ljudsko obrambo, predlagal članom predsed-stva SFRJ 30. junija 1991. Seja je bila na vojnem poveljniškem mestu pod zemljo v bližini Beograda. Predloga takratni predsednik predsedstva Jugoslavije Branko Jović ni sprejel, generala Veljka Kadijevića, jugoslovanskega zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, je seznanil, da je naloga vojske braniti nove meje in se izvleči iz Slovenije.²¹⁶

Vojaško letališče JLA Cerklje ob Krki je bilo od maja 1991 na operativnem območju odgovornosti 25. območnega štaba TO. 27. junija 1991 je štab TO prejel ukaz za napad na letališče. Zaradi zelo neugodnega taktičnega položaja, pehotni napad ni bil smiseln in možen ter izvedljiv. Po proučitvi razmer so na štabu TO sprejeli razumno vojaško taktično odločitev, da se napad izvede z minometnim ognjem. Minometna oddelka mi-nometne čete TO Krško sta v večernih urah s položaja pri Velikih Malencah izstrelila 10 min iz dveh minometov. Večjih poškodb ali fizičnega učinka na letališču ni bilo, bil pa je velik psihološki učinek. Večina letal in helikopterjev Jugoslovanske ljudske arma-de je še isti večer zapustila letališče ter odletela v smeri Hrvaške.

Odleteli so letala Orli, helikopterji in vsa transportna letala ter naslednji dan zjutraj vsa letala Jastrebi in Galebi. Poveljnik 82. letalske brigade, podpolkovnik Jerič, je ocenil, da so bila letala na osrednjih (mirnodobnih) ploščadih preveč ogrožena in je predvideval nadaljnje delovanje minometnih enot TO, zato je sprejel odločitev za prelete na druga

214 Bojan B. Dimitrijević, Jugoslovansko ratno vazduhoplovstvo 1942–1992, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2006, stran 287 in 288.

215 Kako pomembno je bilo vojaško letališče Cerklje ob Krki za JLA junija 1991 potrjuje prisotnost komandanta RV in PVO generalpolkovnika Zvonka Jurjevića na letališču 27. junija 1991 v dopoldanskih urah. Video posnetek »Isplivao snimak strogo čuvane tajne arhive Miroslava Lazanskog iz 1991«, <https://youtu.be/A2ECVcOe5Iq>.

216 Izjava generala Aleksandra Ace Vasiljevića, načelnika varnostno obveščevalne službe JLA, STA, 19. junij 1992; Intervju za beograjsko televizijo leta 2015.

letališča zunaj Slovenije. Premestitev letal na vojne lokacije letališča, in sicer v Skopice, Zasap in Gaj, ni bila možna, saj za te lokacije niso imeli dovolj moštva za zavarovanje.²¹⁷

V noči s 27. na 28. junij 1991 je bil na položaju pri obrambi vzhodnega dela letališča JLA smrtno zadet vojak Dejan Rodić ter ranjen poročnik Karanović, oba pripadnika 63. padalske brigade JLA iz Niša. Poveljstvo Garnizije JLA Cerklje ob Krki je za dejanje obtožilo Teritorialno obrambo. Vojak naj bi bil ustreljen s štirimi strelí in njegovo telo naj bi bilo najdeno nekaj metrov zunaj ograje letališča. Smrt vojaka ter strelna rana poročnika še vedno nista pojasnjeni. Glede na znane okoliščine smrti in napisano ter ustne izjave takratnih oficirjev JLA je možno sklepati, da je prišlo do medsebojnega streljanja in so ga ustrelili njegovi. Tak sklep potrjujejo specifične rane, saj je TO imela le navadno vojaško strelivo, specialci iz Niša pa so bili oboroženi z različnim orožjem in novimi puškami ter strelivom malega kalibra, ki v telesu povzroča take rane.²¹⁸

Garnizijo JLA Cerklje ob Krki so že prve dni vojne zapuščali aktivni oficirji, mlajši oficirji, vojaki na služenju vojaškega roka in civilne osebe na delu v JLA, ki so prestopili v Teritorialno obrambo Republike Slovenije. Do avgusta 1991 je garnizijo in enote JLA zapustilo 45 aktivnih vojaških oseb od tega 21 pilotov, 3 oficirji, 21 nižjih oficirjev in 94 civilnih oseb ter številni vojaki na služenju vojaškega roka.²¹⁹ Tako je bila bojna pripravljenosti poveljstev in enot v garniziji JLA močno zmanjšana predvsem 82. letalske brigade in je bila ta ob nadaljnjem odlivu kadra, po preletu na letališči Bihać in Banja Luka v Bosni in Hercegovini ukinjena.

Celotno garnizijo JLA Cerklje ob Krki z vojaškim letališčem so po umiku zadnje posadke JLA, v zgodnjih jutranjih urah 26. oktobra 1991 prevzeli in zavarovali pripadniki 25. obmŠTO.

82. letalska brigada vojaškega letalstva in zračne obrambe JLA²²⁰

Jugoslovanska armada je takoj po koncu druge svetovne vojne na letališču začasno imela letala Jak in IL-2 iz svoje 3. letalske lovske divizije. Po preoblikovanju 254. letalskega polka v 83. lovski polk se ta oktobra 1948 iz Ljubljane premesti na letališče Cerklje ob Krki. V svoji oborožitvi ima lovska letala Me-109G-10/14. Konec leta 1949 se del lovskega polka²²¹ preoblikuje v 172. lovski polk, ki ima v svoji sestavi štiri eskadrilje s 36 letali.

217 Ustna izjava upokojenega podpolkovnika JLA Jožefa Jerića podana Mitji Teropšiču 19. decembra 2019.

218 Dopis okrožnega tožilstva Krško, številka Tu 17/9 RR/VP z dne 12. 1. 2012 za poizvedbo o smrti vojaka JNA Dragana Rodića, poslano Posavskemu muzeju Brežice. Fotokopijo dokumenta hrani avtor; Odgovor Posavskega muzeja Brežice z dne 28. 1. 2012 Okrožnemu državnemu tožilstvu Krško. Fotokopijo dokumenta hrani avtor; Vladimir Rajtar, Nebeski ratnici. Uspomene hrvatskog pilota. Zagreb 1995, stran 60; Istina o oružanom sukobu v Sloveniji. Vojnoizdavački i novinski centar. Redakcija »Narodne armije«. 1991, stran 61.

219 Analiza delovanja Zbirnega centra 25. obmŠTO z dne 16. avgust 1991. V poročilu je navedeno, da so v centru evidentirali 298 oseb, aktivne vojaške osebe večinoma iz Garnizije JLA Cerklje ob Krki, civilne osebe iz garnizije in Tehničnega remontnega Zavoda Bregana ter vojake na služenju vojaškega roka iz raznih krajev Slovenije in Hrvaške. Fotokopijo analize hrani avtor.

220 Uradni naziv 82. avijacijska brigada ratnog vazduhoplovstva i protivazdušne odbrane. Bojan B. Dimitrijević, Jugoslovansko ratno vazduhoplovstvo, 1942–1992, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2006.

221 Ostali del polka se premesti na letališče v Puli na Hrvaškem.

Novembra leta 1950 je polk premeščen na letališče Zemunik pri Zadru. Do leta 1961 je na letališču nameščen 111. jurišni in kasneje lovsko bombniški polk oborožen z jurišnimi letali IL-2 in po letu 1961 z lovsko bombniškimi letali F-47D Thunderbolt. Aprila leta 1961 je polk ukinjen. V začetku leta 1960 je bil z letališča Pleso pri Zagrebu na letališče Cerklje ob Krki premeščen 109. lovsko bombniški polk. Polk se je oborožil z lovsko bombniškimi reaktivnimi letali F-84G Thunderjet. V letu 1966 se je polk preoblikoval v 82. letalsko brigado, ki je ostala na matičnem letališču Cerklje ob Krki do junija 1991. Brigada, ki je nekaj česa delovala tudi v formaciji lovsko-bombniškega letalskega polka (1978–1983), je imela v svoji formaciji naslednje enote: 237. lovsko bombniško-letalsko eskadriljo (1961–1991), 238. lovsko bombniško-letalsko eskadriljo (1961–1991), 351. izvidniško-letalsko eskadriljo (1983–1991).²²²

V sestavi letalskih enot JLA so v vsej zgodovini bila na vojaškem letališču Cerklje ob Krki naslednja letala: IL-2, F-47D, Jak-1, Jak-2, Jak-3, Jak-9, Ujak, Me-109G, LI-3, Kurir, F-84G, 522, Kragulj, Galeb, Jastreb in Orel.²²³

Komandanti 82. letalske brigade so bili: Tomaš Samardžić (1961–1968), Roman Zupan (1968–1975), Božidar Crnojević (1975–1979), Franc Tomažin (1979–1980), Zvonko Kramar (1980–1986), Ivo Martinović (1986–1989) in Jožef Jerić (1989–1991).²²⁴

Lovska bombnika J22 Orel in lovski bombniki J21 Jastreb na zahodni ploščadi za letala. Letališče JLA Cerklje ob Krki konec 80. let prejšnjega stoletja.

Aprila 1991 je 82. letalska brigada JLA imela po mirnodobni formaciji 343 starešin in vojakov, od tega 85 oficirjev pilotov, 15 oficirjev, 128 nižjih oficirjev in 115 vojakov na služenju vojaškega roka.²²⁵ V oborožitvi je imela 64 operativno uporabnih bojnih letal,

222 Rokopis knjige 82. avijacijska brigada, od Benina do Mahovljana, 2019. Fotokopijo rokopisa knjige hrani avtor.

223 V rokopisu knjige 82. avijacijska brigada, od Benina do Mahovljana se imena letal razlikujejo med pisnim delom in tabelarnim pregledom. Opomba avtorja knjige.

224 Prav tam.

225 Prav tam.

in sicer 14 lovskih bombnikov J-22, 34 J-21, 5 izvidnikov IJ-22, 11 izvidnikov IJ-21 ter 9 dvosedov N-60 in NJ-21. Na servisiranju in popravilu na matičnem letališču je bilo še devet bojnih letal. Poleg tega je brigada imela še dve letali Utva za zveze.²²⁶

Namenjena je bila za taktično ognjeno podporo enotam kopenske vojske, vojaške mornarice in (TO) iz zraka. Bila je najmočnejša in najbolj usposobljena letalska enota za naloge ognjene podpore iz zraka na zahodni polovici Jugoslavije, s tem pa tudi najmočnejša višja taktična²²⁷ bojna enota JLA na slovenskem ozemlju. Njena letala J-22 Orel so lahko v enem poletu nosila 2800 kg bojnega tovora. Štiri letala so imela nameščeno opremo za nošenje video vodenih raket Maverick (AGM-65A in B). To so rakete velike rušilne moči skupne mase 200–300 kg z bojno glavo 57 kg brizantnega eksploziva. Rakete so slovele po veliki natančnosti in učinkovitosti. Pred začetkom vojn na ozemlju Jugoslavije v drugi polovici leta 1991 je vojaško letalstvo JLA imelo na razpolago skupno 207 teh raket in 82. letalska brigada 69 ali več kot eno tretjino vseh. Poleg tega so lahko letala Orel nosila še radijsko vodene rakete domače izdelave Grom²²⁸ s podobnimi rušilnimi karakteristikami in bila oborožena z dvema topovoma kalibra 23 mm. Celotna brigada je z vsemi bojnimi letali v svoji oborožitvi v enem dnevu lahko zasula Slovenijo z 260–360 tonami različnih letalskih bomb in raket ter z vodenimi raketa-mi uničila ali poškodovala precejšnje število vitalnih objektov infrastrukture.²²⁹ Letala so imela v oborožitvi tudi bombe Durandal za uničevanje letaliških stez in bunkerjev. Bombe so eksplodirale po preboju betonske plasti.

474. letalska baza JLA

474. letalska baza JLA (VP 3363 Cerklje ob Krki) se je marca leta 1953 preoblikovala iz 474. letalsko-tehničnega bataljona. Baza je opravljala garnizijske naloge ter oskrbo in vzdrževanje letalskih enot. Poveljnik letalske baze je bil hkrati tudi poveljnik Garnizije Cerklje ob Krki. Poveljstvo letalske baze je bilo zadolženo za izdelavo načrtov obrambe letališča oziroma celotne Garnizije JLA Cerklje ob Krki. Do junija 1991, ko je JLA poslala nasprotnik TO, so bile vse od leta 1968, ko je bila ustanovljena TO, vključene tudi njene enote iz občin Brežice in Krško. Tako je junija leta 1991 nastal velik paradoks in nasprotna situacija, ko so enote TO, ki so se več kot dvajset let urile v obrambi letališča kot pomembnega vojaškega objekta v primeru vojne, napadle ta objekt.

226 Jožef Jerič, Prvih oseminštirideset ur, ko je šlo zares V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 157.

227 Upokojeni podpolkovnik Jožef Jerič, zadnji komandant 82. letalske brigade JLA, je v dokumentu, ki ga je poslal avtorju, zapisal, da je bila letalska brigada operativno taktična enota, saj je v svoji sestavi imela izvidniško eskadriljo za odkrivanje ciljev in lovsko-bombniške eskadrilje za uničevanje ciljev. Osnovni namen letalske brigade je bil zagotavljanje premoči v zračnem prostoru, posredno zračna podpora kopenskim silam in vojaški mornarici ter znotraj te naloge tudi neposredna ognjena podpora. Dokument hrani avtor.

228 Radijsko vodene rakete jugoslovanske izdelave Grom so bile leta 1991 v fazi testiranja in še niso bile v operativni uporabi. V oborožitvi pa so že bile kasetne bombe BL-755. Zapis upokojenega podpolkovnika JLA Jožefa Jeriča. Dokument hrani avtor.

229 Vinko Tuljak, Zatajeni osamosvojitveni dogodki na letališču Cerklje ob Krki junija 1991. V: Vloga TO Dolenjske v procesu osamosvajanja Slovenije na vojaškem področju, Zbornik prispevkov PO ZVVS Dolenjske, Novo mesto, 2016, strani 563–565.

Lovski bombnik
JLA J22 Orel
(Orao) z
arzenalom
orožja.

Poveljstvo 474. letalske baze je imelo konec osemdesetih let svoje enote razdeljene po sektorjih. V letalsko-tehničnem in tehničnem sektorju so bile: četa za vzdrževanje z avto delavnico, delavnico za vzdrževanje letal in delavnico za pehotno oborožitev, četa za oskrbo s pretočno postajo letalskega goriva v Stari vasi pri Krškem, skladiščem letalskega goriva v Žlapovcu pri Krškem, skladiščem streliva in minsko-eksplozivnih sredstev v Gazicah, skladišči vojaške opreme, rezervnih delov in orodja ter skladiščem vojnih rezerv, *samostojni vod* za oskrbo z vozili za oskrbo z gorivi, startno-deponažno ekipo,²³⁰ vozila za oskrbo s strelivom in vozila za prevoze za potrebe letalskih eskadrilj. Zaledni sektor je imel v svoji sestavi *garnizijsko kuhinjo* s posebno jedilnico za pilote in jedilnico za drugo osebje, *gradbeno sekcijo za vzdrževanje infrastrukture* celotne garnizije, *intendantski vod* s skladišči intendantske opreme, samostojni avto vod, protipožarni vod, ambulanto in prašičjo farmo. Bojni sektor je imel v svoji sestavi *474. lahki topniško-raketni divizion zračne obrambe*, *pehotno četo* za zavarovanje garnizije, četo zvez, ki je bila zadolžena tudi za osvetljevanje vzletno pristajalne steze, *inženirski vod*, *vod za radiološko-kemično in biološko obrambo* in *vod vojaške policije*.²³¹

Zadnji komandant 474. letalske baze in hkrati Garnizije JLA Cerklje ob Krki je bil podpolkovnik Milan Biga, ki je svojo enoto in Slovenijo zapustil v začetku avgusta 1991.²³² Z odredbo predsednika Zvezne republike Jugoslavije (ZRJ) Zorana Ilića je bil novembra 1993 ustanovljen 30. kadrovski center Generalštaba Vojske Jugoslavije – VP 3001 Beograd. V obrazložitvi za ustanovitev centra je bilo navedeno, da se ustanavlja zaradi skrbi za bivše oficirje JLA, ki niso bili državljani ZRJ in so želeli ostati v Vojski Jugoslavije. 30.

230 Startno-deponažna ekipa je bila na letališču pred kontrolnim stolpom pripravljena in posebej oblikovana ekipa za intervencijo in oskrbo letalstva v času letenja. Vodja ekipe je bil oficir, letalski inženir, v sestavi pa so po potrebi bili gasilci, sanitetna ekipa, cisterna za letalsko gorivo, agregat za vžig letal ter drugi specialisti.

231 Borut Angeli, pisni zapis napisan po spominu februarja 2020. Zapis hrani avtor.

232 Podpolkovnik Biga je bil 12. avgusta 1991 prisoten na veliki slovesnosti na letališču Mahovljani pri Banja Luki. Tega dne je bila preoblikovana 238. lovsko-bombniška letalska eskadrilja iz Cerkelj ob Krki in vključena v novo oblikovano 117. letalsko brigado. S tem je prenehala obstajati 82. letalska brigada. Rokopis knjige 82. avijacijska brigada, od Benina do Mahovljana, 2019. Fotokopijo knjige hrani avtor.

kadrovski center je bil zadolžen za tiste pripadnike, ki so delovali v Republiki Srbski in so imeli premestitev iz Vojske Jugoslavije v Vojsko republike Srbske. Načelnik centra je postal polkovnik Milan Biga.²³³

Letalska baza je po vojni formaciji oblikovala tudi bataljon za oskrbo letalstva. Bataljon je bil ustanovljen že oktobra 1987 kot vojna enota (VE) 2312 z mobilizacijskim zbirališčem v Novem mestu na letališču Prečna. Junija 1984 je bil bataljon oblikovan v 27. bataljon za oskrbo letalstva (27. boa R) z mirnodobno vojaško pošto (VP) 3376 in 30. avgusta 1991 z ukazom izbrisan iz formacije JLA.²³⁴

474. lahki topniško-raketni divizion zračne obrambe²³⁵

Po načrtu »Jedinstvo« je od 17. septembra 1987 v sestavi 474. letalske baze na matičnem letališču Cerklje ob Krki.²³⁶ Leta 1991 je imel v svoji sestavi poveljniško enoto z lahkim raketnim vodom Strela 2M, eno baterijo oboroženo s topovi zračne obrambe 40/L-70 BOFI in tremi baterijami oboroženimi s topovi zračne obrambe 20/3. Vsa-

Posadka topa kalibra 20 mm zračne obrambe JLA na položaju na letališču JLA Cerklje ob Krki, maj 1988.

ka od baterij je imela šest topov, tako da je bil divizion oborožen s 24 topovi zračne obrambe. Popolnitev diviziona je bila po »B« klasifikaciji in se je četrta baterija kadrovsko dopolnjevala z rezervno sestavo. Divizion je bil junija 1991 kadrovsko dopolnjen z 80 do 100 starešinami in vojaki na služenju vojaškega roka. Polna formacija z

²³³ Časopis Dani, številka 630, 30 julij 2009, Sarajevo.

²³⁴ Bojan B. Dimitrijevič, Jugoslovansko ratno vazduhoplovstvo 1942-1992, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2006, stran 380.

²³⁵ Številčni naziv je divizion dobil po številčnem nazivu nadrejene 474. letalske baze JLA, kar je bila ustaljena praksa v JLA.

²³⁶ Bojan B. Dimitrijevič, Jugoslovansko ratno vazduhoplovstvo 1942-1992, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2006, stran 388.

rezervno sestavo je štela 360 starešin in vojakov.²³⁷ Zadnji komandant diviziona je bil kapetan 1. klase Načo Trajkovski, ki je med prvimi zapustil JLA in se zaposlil v TO Republike Slovenije. Po položaju je bil iz 474. letalske baze JLA najvišji starešina, ki je JLA zapustil iz Garnizije Cerklje ob Krki.²³⁸

1. raketni divizion 155. raketnega polka zračne obrambe JLA

155. raketni polk zračne obrambe JLA je bil oblikovan leta 1967 s sedežem v Kerestincu pri Zagrebu. Njegovi podrejeni divizioni so bili oblikovani v Cerkljah ob Krki, Sisku, Zaboku in v Karlovcu. Oboroženi so bili z raketnimi sistemi druge generacije Volhov. V jeseni leta 1991 je bil polk premeščen v Bosno in Hercegovino v širši rajon Banja Luke in nato divizioni v rajone Bihaća, Prijedorja, Čelinaca in Manjače. Z ukazom maja 1992 je bilo določeno, da se polk premesti v Srbijo na Batajnico v Beograd, vendar ukaz ni bil izvršen. Polk je z vsemi divizioni od 12. do 20. maja 1992 prešel v sestavo Vojske republike Srbske.²³⁹

Skupinska fotografija cerkljanskih raketašev pred raketo Volhov na rampi za izstrelitev.

1. raketni divizion 155. raketnega polka zračne obrambe JLA je bil oblikovan leta 1967 in v operativni uporabi od leta 1973. Nameščen je bil v raketni bazi Gorica na lokaciji Veliki Podlog v Jelšanskem Gaju v občini Krško in z rezervnimi položaji na Drnovem pri Krškem. Naloga polka in s tem tudi 1. raketnega diviziona je bila širša obramba zračnega prostora mesta Zagreb in posredno vojaškega letališča JLA Cerklje ob Krki. Sestavljen

²³⁷ Telefonski intervju z Načom Trajkovskim 4. januarja 2011. Pisni zapis hrani Mitja Teropšič.

²³⁸ Najvišja oficirja po položaju, ki sta zapustila Garnizijo JLA Cerklje ob Krki, sta bila pilota podpolkovnik Martin Burjan, poveljnik 237. lovsko-bombniške letalske eskadrilje in major Đino Vareško poveljnik 351. izvidniško letalske eskadrilje, oba iz 82. letalske brigade. Analiza delovanja Zbirnega centra 25. obmŠTO z dne 16. avgust 1991. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

²³⁹ Bojan B. Dimitrijevič, Jugoslovansko ratno vazduhoplovstvo 1942-1992, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2006, stran 386 in 387.

je bil iz poveljstva, raketne baterije, baterije za vodenje raket, lahke topniško-raketne baterije in manjše zaledne enote. Raketna baterija je imela šest strelnih raketnih ramp ter trikrat po dve raketi na vozilih ZIL. Divizion je bil oborožen z raketami Volhov, ki so v višino imele doimet do 25 kilometrov. V raketi, ki je imela dve stopnji, je bilo 300 litrov pogonskega goriva. Raketni divizion je od leta 1972 do leta 1991 izvedel štiri bojna streljanja na poligonu Ašaluk v Sovjetski zvezi. Zadnji komandant diviziona je bil major Rade Brakus, ki je stanoval v Zaboku na hrvaškem. Divizion je bil leta 1991 dopolnjen z do 30 oficirji in podoficirji ter 60 do 70 vojaki na služenju vojaškega roka.²⁴⁰

Povzetek

Vojaško letališče Cerklje ob Krki so v vsej njegovi zgodovini uporabljale različne vojske. Graditi so ga začele oblasti Kraljevine Jugoslavije leta 1938 in ga je do leta 1941 uporabljalo Jugoslovansko vojaško letalstvo. V začetku druge svetovne vojne, leta 1941, so letališče zasedli nemški okupatorji in ga do spomladi leta 1942 dodatno utrjevali, razširi in podaljšali vzletno-pristajalno stezo. Nemški okupatorji so ga kljub partizanskim napadom in bombardiranju zaveznikov uporabljali do konca vojne leta 1945. Ob koncu vojne je letališče uporabljalo tudi letalstvo Neodvisne države Hrvaške, ki je bila zaveznica Nemčije. Med vojno je letališče imelo pomembno vlogo pri nemški operaciji konjičev skok oziroma desantu na Drvar, s katerim so maja 1944 hoteli zajeti glavni

štab poveljstva partizanskih enot Jugoslavije. Na letališče so priletela številna letala z letališč Italije, Avstrije in nemškega letališča Niš iz Srbije. Po odhodu nemškega okupatorja je letališče leta 1945 prevzela Jugoslovanska vojska in ga kot Jugoslovanska ljudska armada uporabljala do oktobra leta 1991.

Sodobno in prenovljeno vojaško letališče SV Cerklje ob Krki novembra 2016.

240 Izjava Albina Jurkasa avtorju 3. junija 2014. Pisni zapis hrani avtor: Jurkas je bil leta 1991 na dolžnosti namestnika komandirja radarskega oddelka v bateriji za vodenje raket, ki je bila formacijska enota 1. raketnega diviziona JLA Cerklje ob Krki.

Pomen vojaškega letališča Cerklje ob Krki za Jugoslovansko ljudsko armado v času agresije na Slovenijo leta 1991, še ni strokovno pojasnjen. So pa znani podatki o uporabi letalstva s tega letališča tako za demonstracijske prelete nad Slovenijo in izvidovanja iz zraka kot tudi za prevoze carinikov in zveznih miličnikov na mejne prehode po Sloveniji. Zelo nasprotujoče so izjave o uporabi bojnih letal jastreb iz 82. letalske brigade JLA z letališča Cerklje ob Krki na Medvedjeku in v Prekmurju 28. junija 1991.²⁴¹

Po umiku zadnje skupine pripadnikov JLA z letališča Cerklje ob Krki oktobra 1991 je to postalo last Teritorialne obrambe Republike Slovenije. Do sredine leta 1992 ga je upravljal 25. območni štab TO, nato pa je tako kot Vojašnica Teritorialne obrambe Cerklje ob Krki postalo skrb novoustanovljenega 210. učnega centra TO. Razvoj vojaškega letalstva na letališču se znova začne po letu 1995 ob preimenovanju Teritorialne obrambe v Slovensko vojsko. Z letališča Brnik pri Ljubljani je bila tega leta na letališče Cerklje ob Krki premeščena šolska eskadrilja SV z letali Zlin.

Danes je vojaško letališče Slovenske vojske Cerklje ob Krki modernizirano in posodobljeno ter omogoča pristajanje vseh letal Slovenske vojske, zavezništva NATO ter drugih vojska. Vojašnica ponosno nosi ime padlega teritorialca v boju v Rigoncah 27. junija 1991, Jerneja Molana.

241 Upokojeni podpolkovnik Jožef Jerič trdi, da je 28. junija 1991 zavrnil ukaz polkovnika Ljubomirja Bajića, da pošlje skupino bojnih letal na Medvedjek. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 159.

BOJI V POSAVJU

PRVI BOJ POSAVSKIH TERITORIALCEV, RIGONCE, 27. JUNIJ 1991

Prvi dan vojne, 27. junija 1991, je 25. območni štab TO s terena prejemal veliko obveščevalnih poročil o dejavnosti Jugoslovanske ljudske armade. V dopoldanskih urah je bil močno povečan letalski promet na vojaškem letališču JLA v Cerkljah ob Krki. V poznih popoldanskih urah so začela prihajati obveščevalna poročila o premikih oklepnih enot iz garnizij JLA na Hrvaškem, proti hrvaško-slovenski meji. Ob 17.30 je operativni dežurni štab sprejel od Pokrajinskega štaba TO Dolenjske ukaz, ki je glasil: »Iz republike ukaz. Uničite oklepni transporter JLA, ki nastopa iz Obrežja v smeri Čateža.« Ukaz je bil ob 17.35 posredovan poveljniku Intervencijskega voda TO Brežice stotniku Antonu Maroltu, ki je bil z vodom nameščen v stavbi osnovne šole v Brežicah.²⁴² Poveljnik je za uresničitev ukaza določil oddelek, ki mu je poveljeval njegov namestnik poročnik Robert Fink. Skupaj so se s kombiniranim vozilom odpeljali na ukazano nalogo. Enota TO na smeri Čatež–Podgračeno ni odkrila oklepnega transporterja, čeprav je kar nekaj časa izvidovala in čakala v zasedi. Nato so se – po odločitvi območnega štaba TO – vrnili v Brežice.

*Teritorialci
Intervencijskega
voda TO Brežice
odhajajo v boj.
Osnovna šola
Brežice 27. junija
1991.*

Po 19. uri sta poveljnik Intervencijskega voda Brežice in njegov namestnik dobila na sedežu štaba TO v Brežicah nov ukaz o zaustavitvi oklepne kolone JLA, ki iz smeri Zaprešiča na hrvaški strani državne meje, prodira proti Dobovi. Na izvršitev bojne naloge se je enota odpravila takoj.

Stotnik Viktor Pšeničnik je po opravljeni terenski operativni nalogi²⁴³ in po prihodu na sedež štaba v Brežicah od dežurnega izvedel, da je v Rigonce napoten Intervencijski

²⁴² Operativni dnevnik 25. obmŠTO. Fotokopijo dnevnika 27. junija 1991 hrani avtor.

²⁴³ Stotnik Viktor Pšeničnik je bil poklicni pripadnik 25. obmŠTO zadolžen za pomoč pri izvedbi mobilizacije vojnih enot TO Občine Brežice. Kot nekdanji član OŠTO Brežice je tega dne v rajone razmestitve enot TO razvažal ročne strojnice M53, ki jih je štab skladiščil na tajni lokaciji pri družini Zakšek v Selah pri Dobovi. Izjavo Viktorja Pšeničnika iz leta 2018 hrani avtor.

vod Brežice z nalogo, da zaustavi oklepne transporterje. Vedel je, da je bil vod za boj z oklepnimi vozili oborožen samo s tromblonskimi kumulativnimi minami. Kot izkušen operativni častnik se je zavedal, da je vod slabo oborožen za protioklepni boj, zato je iz skladišča vzel zaboj lahkih protioklepnih raketometov Zolja in skupaj z voznikom terenskega vozila Dušanom Škoflekom,²⁴⁴ odhitel na pomoč enoti TO v Rigonce.

Že pred vasjo Rigonce sta srečala vojaško policijsko vozilo z utripajočimi modrimi lučmi ter vojaško terensko vozilo JLA. Po prihodu v vas se je že zaslišal prihod oklepnikov in kmalu nato močno streljanje. Zavila sta desno v vas na stransko cesto in se takoj ustavila, izvlekla zaboj z raketometi in v tem trenutku so transporterji JLA že streljali v njuni smeri. Zavzela sta položaj za vozilom in opazila umik teritorialcev v njuni smeri. Pšeničnik je podrl ograjo, ki je preprečevala umik teritorialcev v smeri proti hišam in pri tem opazil smrtno zadetega Jerneja Molana ter ranjenega Roberta Finka. Ranjenega Finka je takoj namestil v terensko vozilo in ukazal vozniku Škofleku, da ga nemudoma odpelje v bolnišnico v Brežice. Voznik je prečkal glavno cesto v smeri severa in nato po stranski cesti odpeljal proti Dobovi in Selam v smeri Brežic.

Sam se je z drugimi teritorialci iz prve skupine z njihovim prestreljenim kombijem odpeljal ob nasipu proti Dobovi. Tu so se zaustavili zaradi preleta večje skupine letal in helikopterjev JLA, ki so se umikali v smeri Hrvaške zaradi minometnega ognjenega udara po vojaškem letališču Cerklje ob Krki. Po poskusu nadaljevanja vožnje vozilo ni delovalo, saj je bil prestreljen akumulator. Oddelek teritorialcev se je umaknil v smeri, kjer je bilo parkirano drugo vozilo, sam tega ni vedel in zato se je peš odpravil proti Velikemu Obrežu in nato proti Slogonskemu, kjer je bil doma. Od tu ga je prijatelj s svojim osebnim vozilom odpeljal proti Globokemu, kamor naj bi se premaknili člani 25. obmŠTO.²⁴⁵

Starešine Intervencijskega voda TO Brežice, udeleženci boja v Rigoncah, so takoj po vojni leta 1991 podrobno opisali svoja videnja boja.

Stotnik Anton Marolt, opis napada brežiške intervencijske enote TO v Rigoncah

Ukaz za premik in boj v Rigoncah sem sprejel 27. junija 1991 med 19.15 in 19.30 pred stavbo 25. obmŠTO v Brežicah. Ukaz, ki mi ga je ustno predal višji vodnik 1. razreda Anton Čančer, je bil naslednji: »Iz smeri Zaprešiča prodira proti Dobovi kolona oklepnih transporterjev JLA. Zaustavi jih v obmejni vasi Rigonce za vsako ceno. Na mostu je barikada.«

Ob prejemu ukaza so bili z menoj moj namestnik poročnik Robert Fink in šest teritorialcev – vojakov, s katerimi smo se vračali iz zasede ob magistralni cesti pri Podgračnem. Po prejemu ukaza smo se vrnili v stavbo osnovne šole Brežice, kjer je bil

²⁴⁴ Dušan Škoflek lastnik mehanične delavnice iz Dobove je bil s svojim terenskim vozilom prostovoljec na območnem štabu TO kot kurir-voznik.

²⁴⁵ Zapisano ustno izjavo Viktorja Pšeničnika z dne 25. januarja 2018 hrani avtor.

nameščen ostanek enote. Tu smo izgubili nekaj dragocenih minut, ker je bila enota ravno pri večerji in teritorialci niso imeli pri sebi vse bojne opreme. V Rigonce se zato nismo odpeljali pravočasno. Poročnik Fink se je z omenjeno skupino odpeljal naprej, jaz pa z večjim delom enote nekaj minut za njim.

Stotnik Anton Marolt, poveljnik Intervencijskega voda TO Brežice in poveljujoči v boju v Rigoncah, v polni bojni opremi. Sromlje junija 1991.

Skupaj je odšlo v bojno akcijo 22 teritorialcev in starešin. Oboroženi smo bili z avtomatskimi puškami, eno ostrostrelno puško, kumulativnimi tromblonskimi minami in ročnimi bombami.

Ko sem s svojo bojno skupino prispel v Rigonce, se je prva bojna skupina že razmeščala. Hkrati se je zgodilo več stvari:

- opazil sem, da na cesti in seveda tudi na mostu ni nobene barikade,
- slišal se je že ropot prihajajoče oklepne kolone JLA,
- s hrvaške strani je pripeljalo več osebnih vozil, ki so delali zmedo, vozniki pa kričali, da že prihajajo oklepniki in
- izvidnik, ki ga je poslala prva bojna skupina čez most, se je vrnil in zavpil, da jih gre pet.

V kratkih sekundah, ki sem jih imel na voljo, sem premislil in odločil. Kolona petih oklepnikov je predolga, da bi jo lahko napadli v vasi iz enostranske zasede. S svojo bojno skupino sem zato nameraval zasesti položaj na drugi, desni strani ceste v smeri Hrvaške, kot prva bojna skupina, in bližje mostu. Načrt je bil, da mi napademo zadnji del kolone, potem ko bo prva skupina napadla prvi del.

Za dogovor s poveljnikom prve skupine poročnikom Finkom je zmanjkalo časa, ker je oklepna kolona JLA že prihajala na most, medtem ko smo mi še tekli proti položajem, kjer naj bi imeli vsaj zasilni zaklonilnik.

Izkazalo se je, da v koloni ni pet oklepnih transporterjev, ampak je bila sestavljena takole: na čelu je peljal civilni policijski avto z vključeno modro lučjo, za njim vojaški terenski avto, nato pa trije oklepniki. Mi, in očitno tudi prva skupina, smo spustili prva dva avtomobila mimo. Obe skupini sta skoraj istočasno začeli izstreljevati tromblonske kumulativne mine na oklepnike. Streljanje je bilo zelo hitro, in ni mogoče reči, kdo je zadel in kdo ne. Hkrati so odprli ogenj tudi nasprotniki iz oklepnih transporterjev.

Posledice.

Učinek tromblonskih min na oklepnike je bil zelo slab. S svojega položaja sem videl za-detek v drugi transporter v sredino trupa in v tretjega v spodnji del gosenic. Natančno mesto zadetka je zaradi nastalega dima nemogoče opisati. Zaradi naglice, s katero se je vse skupaj zgodilo, je prišlo tudi do naslednjih problemov:

- kljub neposredni bližini (15 do 50 metrov) je precej min zgrešilo cilj in
- posamezni strelci so imeli težave z varovalkami na minah. Nekateri so jih poskušali izvleči namesto odviti in so nato streljali kar z varovalkami. Nekateri pa sploh niso streljali.

Kolona se je sicer v vasi za nekaj trenutkov ustavila, nato pa nadaljevala pot še nekaj sto metrov. Ob tovarni Livarna se je dokončno ustavila. Poškodbe enega od dveh oklepnikov so bile le dovolj hude, da ni mogla nadaljevati poti.

Železniško postajališče v Dobovi na železniški progi Ljubljana-Zagreb-Beograd. Leta 1991 pomemben vojaški objekt zaradi premika enot JLA.

Ko sem videl, da se je kolona prebila, sem poskušal enoto umakniti, kajti bal sem se intervencije helikopterjev. Po prečkanju ceste sem videl, da je eden od članov prve bojne skupine padel, in sporočili so mi, da je poročnik Fink hudo ranjen. Eno od naših kombiniranih vozil je bilo prestreljeno in neuporabno, zato se je z bojišča lahko umaknilo le pol enote. Druga polovica, vključno z mano, je prenočila v Rigoncah.

Pozneje sem izvedel, da se je po stranski cesti pripeljal v Rigonce – že po začetku akcije – stotnik Viktor Pšeničnik s protiolepnimi raketami. Po akciji so s skupino, ki se je lahko umaknila v Artiče, odpeljali tudi rakete. Nam, ki smo ostali v Rigoncah, je ostalo

pet tromblonskih kumulativnih min. Drugo jutro smo se s pomočjo krajanov preko Globokega umaknili v Sromlje. Še to: nekaj minut po končanem spopadu je s Hrvaškega pripeljal še četrti oklepni transporter in ob polnem plinu zdrvel za drugimi.

Pripombe in predlogi:

Z vso odgovornostjo trdim, da je intervencijska enota storila vse, da bi onesposobila oklepno kolono JLA. Pokazalo pa se je, da so tromblonske kumulativne mine neučinkovite in za lastne enote lahko nevarno orožje, ker:

- morajo biti člani enote za uporabo takega orožja izurjeni. Večina mojih teritorialcev je s tromblonsko kumulativno mino streljala prvič.
- za uspešen zadetek se je treba dovolj približati cilju.
- premikajoče cilje je veliko težje zadeti kot mirujoče in
- potrebno je več zadetkov v cilj, da se ga onesposobi.

Intervencijska enota TO Brežice je v boju izpolnila tisti cilj, ki ji je bil dosegljiv. Streljali in bojevali smo se z bližine. Na mostu ni bila postavljena barikada, pred katero bi se oklepna kolona JLA zaustavila. Enota ni imela močnega prebojnega protioklepnega orožja, ki bi uničil oklepne transporterje. Enota tudi ni imela razpoložljivega časa za zasedanje položajev in utrditev obrambe. Klasične zasede ni bilo možno postaviti in se je boj začel neposredno iz premika oziroma boj med srečanjem.

Jasno je, da ni vedno mogoče pravočasno pripraviti obrambe, vendar pa je treba enoti, ki gre v tako intervencijo in boj, zagotoviti ustrezno orožje. Tako orožje, ki bo vojaški cilj po zadetku zanesljivo uničilo in ne bodo žrtve med našimi vojaki, ker si niso uspeli pripraviti obrambe po neučinkovitem napadu.²⁴⁶

Poročnik Robert Fink, poročilo o opravljeni bojni nalogi

Prvi ukaz za izvedbo bojne naloge sem prejel od komandirja voda okoli 18. ure, da svojo skupino pripravim za premik v vas Podgračeno, z nalogo preprečiti napredovanje oklepnemu transporterju JLA, ki naj bi nastopal iz smeri Bregana proti Čatežu na Savi. Ob prihodu v vas sva s poveljnikom Maroltom skupino razporedila po bojnem položaju in poslala izvidnico v smeri prihoda kolone JLA. Izvidniki so pregledali teren do meje z Republiko Hrvaško in ugotovili, da na tej smeri v tistem času kolone JLA ni bilo.

S skupino smo ostali na položaju in po kurirju o ugotovitvah obvestili nadrejeni območni štab. Po 30 minutah se je kurir vrnil in nam sporočil, da prekinemo z nalogo. Vrnili smo se na sedež štaba v Brežice, kjer je višji vodnik 1. razreda Anton Čančer izdal nov ustni ukaz poveljniku Maroltu, da takoj odidemo v vas Rigonce in zaustavimo motorizirano

²⁴⁶ Stotnik Anton Marolt je bil do oktobra 1990 namestnik poveljnika 110. jurišnega odreda TO Brežice. Oktobra 1990 je bil postavljen na dolžnost poveljnika novoustanovljenega Intervencijskega voda TO Brežice. Na dolžnosti je ostal do konca vojne julija 1991 in je bil tudi poveljujoči v boju v Rigoncah. Fotokopijo pisne izjave Antona Marolta iz leta 1991 hrani avtor.

Del vojaške opreme ranjenega poročnika TO Roberta Finka.

enoto oklepnih transporterjev JLA, ki prodira iz smeri Zaprešiča proti Dobovi. Ukaz se je glasil, da moramo kolono zaustaviti za vsako ceno. Prav tako je bilo rečeno, da je na cesti postavljena barikada.

S svojo skupino, ki je štela sedem teritorialcev in voznika, smo se takoj odpeljali na ukazani položaj. Zaradi previdnosti smo se iz Dobove peljali po makadamski poti ob železniški progi v samo vas Rigonce. Položaje smo zavzeli približno 150 metrov pred mostom na reki Sotli, na meji z Republiko Hrvaško. Nemudoma sem z osebnim vozilom poslal vaščana – izvidnika v smeri prihajajoče kolone JLA. Izvidnik se je takoj vrnil, ker je bila kolona že na slovensko-hrvaški meji. To pa je pomenilo, da nismo imeli nobenega časa za premike in organizacijo boja.

Prihajajoča kolona JLA je imela predhodnico, v kateri je bilo policijsko vozilo in tovarnjak. Ti vozili smo spustili naprej, ker je bil naš cilj onesposobiti oklepnike. Za predhodnico je pripeljal prvi oklepni transporter, na katerega smo streljali s tromblonskimi kumulativnimi minami. Glede na našo razporeditev na položaju smo premikajoče oklepnike napadli tako, da smo jaz, Molan in Kos streljali po prvem, Horžen in Kranjc po drugem ter Slemenšek in Kranjc po tretjem oklepniku. Ko smo izstrelili tromblonske mine, ki niso imele pravega učinka, sem ukazal izmik v notranjost vasi, kjer smo imeli parkirano vozilo. Obstajala je verjetnost, da se oklepniki razvrstijo v bojne položaje.

V času napada kakor tudi ob našem umiku so vojaki JLA iz oklepnih transporterjev odpirali močan strojnični ogenj, tako da je bil umik oviran. Brez posledic smo se umaknili v bližino našega vozila in ostalo je le nekaj metrov do celotnega umika. Žal se je eden od oklepnih transporterjev prebil v tak položaj, da je iz strojnice streljal direktno proti nam. Pred betonsko ograjo sem bil hudo ranjen v prsi, moj sobojevnik Jernej Molan pa je bil smrtno zadet v glavo in je obležal poleg mene. Drugi sobojevniki so se umaknili brez poškodb.

- Ocena izvedbe bojne naloge
- Prepozno obveščeni.
- Neprimerno oboroženi za boj z oklepnimi vozili. Brez ustreznega protioklepnega orožja in vojaških čelad.
- Brez barikad.
- Brez lastnih sredstev zvez in
- Število prihajajočih oklepnikov in vrsta je bila neznana, zato je vprašanje, kako močne enote bi bile potrebne za zaustavitev.
- Ocenjujem, da bi podrejeni poveljniki enot TO morali biti bistveno bolj obveščeni o nalogah in imeti boljši kontakt s štabom TO, ker bi bile enote v bojih tako tudi uspešnejše.²⁴⁷

Višji vodnik Andrej Oštrbenk, akcija Rigonce 27. 6. 1991

Intervencijska enota TO Brežice je 27. junija 1991 ob 19.15 dobila ukaz za zaustavitev oklepne kolone JLA, ki je prodirala s Hrvaškega na smeri Zaprešič–Harmica. Pred tem je polovica naše enote zaradi nepopolnih obveščevalnih podatkov zaman čakala kolono na cesti Bregana–Mokrice–Čatež.

V akcijo in v boj smo odšli takoj po ukazu z dvema kombiniranima voziloma. Ukaz, ki je bil usten, se je glasil: »Zaustaviti kolono JLA iz Hrvaške za vsako ceno!« Razen tega, da je bila kolona že na poti, nismo imeli podatkov o številu in vrsti vozil, verjetnem spremstvu in podobno.

V Rigonce smo prispeli 5 do 10 minut pred prihodom vojaške kolone JLA, ki so jo sestavljali osebni policijski avto, vojaško terensko vozilo in dva oklepna transporterja. Imeli smo toliko časa, da smo se razporedili v dve skupini, ki sta pričakali kolono na obeh straneh ceste, približno 150 metrov od mostu v smeri Dobove. Instinktivno smo prepustili skozi prvi dve vozili ter izstrelili okoli 10 tromblonskih kumulativnih min na oba oklepna transporterja. Po moji oceni sta dve mini zadeli cilj, preostale pa so eksplodirale ali pa so ostale neeksplodirane na obeh straneh ceste. Del bojne skupine, ki je bil na desni strani ceste v smeri Hrvaške, je prezigodaj zapustil prvotni položaj in skušal preteči čistino med cesto in prvo hišo v smeri proti Ločam. Strelec na kupoli drugega transporterja jih je opazil, ter izstrelil dva kratka rafala iz mitraljeza kalibra 12,7 milimetra. Pri tem je bil poročnik Fink ranjen, Molan pa smrtno zadet.

Spopad je trajal toliko časa, kot so ga potrebovala vozila JLA, da so prevozila 80 do 100 metrov ceste, ki je bila v območju našega ognja. Neposredno po spopadu je bil ranjenec prepeljan v Bolnišnico Brežice. Polovico enote nam je z enim vozilom, ki je bilo poškodovano od strelav iz mitraljeza, uspelo poslati v bazo. Z drugo polovico enote pa smo se naslednje jutro ob 5. uri zjutraj odpeljali s tremi osebnimi vozili v Globoko.

247 Poročnik Robert Fink je bil od oktobra 1990 do 27. junija 1991 namestnik poveljnika Intervencijskega voda TO Brežice. Fotokopijo poročila Roberta Finka iz leta 1991 hrani avtor.

***Jernej Molan
in sobojevniki
odhajajo v boj.
Brežice 27. junija
1991.***

Neposredno po boju sem dobil telefonsko zvezo z dežurnim območnega štaba TO, ki pa je bila med pogovorom prekinjena. Poskusov vzpostavitve zvez je bilo še več, vendar neuspešno.

Domačini so nas obveščali o gibanju oklepne kolone JLA, tako da smo lahko ugotovili, da je zaustavljena pri tovarni Livarna. Kasneje se ji je pridružil še en oklepni transporter, ki pa se je zgodaj zjutraj naslednjega dne vrnil proti Zagrebu. Taktični uspeh je bil dosežen, kajti kolona ni nadaljevala premika proti Dobovi in Brežicam.

- Pripombe v zvezi z bojem!
- Pomanjkljivi obveščevalni podatki, ki smo jih imeli na razpolago pred bojem.
- Premalo časa za pripravo in načrtovanje akcije.
- Neustrezen teren za izvedbo napada.
- Neustrezna oborožitev za boj z oklepno enoto.
- Slaba izurjenost vojakov za streljanje s tromblonskimi kumulativnimi minami.
- Enota ni imela lastnih sredstev zvez in
- Na mostu niso bile postavljene protioklepne ovire, ki bi zaustavile oklepno kolono JLA.

Večina teh pripomb je bila v nadaljevanju vojne odpravljena tako, da je bila enota bistveno bolj pripravljena za podobne naloge.²⁴⁸

248 Višji vodnik Andrej Oštrbenk je bil do oktobra 1990 razporejen na dolžnosti varnostnika – obveščevalca v 67. četi TO Brežice. Po oblikovanju Intervencijskega voda TO Brežice je bil v njem zadolžen za obveščevalno-varnostne naloge. Fotokopijo poročila Andreja Oštrbenka iz leta 1991 hrani avtor.

Povzetek

Posebne intervencijske enote TO moči vodov so vsi občinski štabi TO Dolenjske pokrajine oblikovali konec novembra 1990. Njihova naloga je bila, da se v roku 30 minut mobilizirajo in so takoj v polni bojni pripravljenosti za intervencije. Ocena Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo Slovenije je bila, da je posredovanje JLA verjetno v dneh od 28. do 30. novembra 1990, zato je bila tudi sprejeta odločitev o oblikovanju enot in podelitvi orožja in streliva teritorialcem in ga ti hranijo na domu.²⁴⁹

Brežiški intervencijski vod je bil oblikovan 27. novembra 1990 v popoldanskem času. Tega dne ob 18. uri je bilo v Dom TO Brežice povabljenih 34 teritorialcev iz različnih enot TO občine Brežice. Seznam povabljenih so pripravili poklicni pripadniki štaba TO. Pri izboru so bila pomembna naslednja merila: večletni raspored v enotah TO občine, bližina stanovanja glede mobilizacijskega zbirališča enote, narodna zavednost posameznika ter prostovoljnost sprejetja naloge. Sestanek, ki so se ga udeležili vsi povabljeni teritorialci, je vodil poveljnik Teropšič. Navzočim je predstavil vojaški položaj v Sloveniji z ultimatom JLA glede prevzema orožja TO in evidenc vojaških nabornikov. Poudaril je tudi, da politični in vojaški vrh v Beogradu ne priznavata zakonitosti nove oblasti v Sloveniji. Opozoril je na resnost položaja in na veliko verjetnost oboroženega posega JLA v Sloveniji, z nalogo odvzema oborožitve TO in prevzema vojaških evidenc nabornikov, ki jih hranijo upravni organi za obrambo. Predstavil je zamisel in ukaz o oblikovanju nove enote, njenih nalogah in prevzemu oborožitve ter streliva na hranjenje doma. Zavezal jih je k molččnosti in jim dal možnost prostovoljnega sprejema naloge oziroma odhoda tistih, ki niso pripravljeni naloge sprejeti. Naloge ni sprejel le en povabljeni teritorialec, zato je tudi takoj zapustil sestanek.²⁵⁰

V nadaljevanju je sestanek vodil namestnik poveljnika stotnik Vinko Čančer, ki je bil zadolžen za oblikovanje enote ter skrbel za njeno stalno in povišano bojno pripravljenost v naslednjem obdobju. Mobilizacijsko zbirališče za enoto je bilo na sedežu delovne organizacije Prevoz v Brežicah, mobilizacijski čas za bojno uporabo pa le 30 minut od sprejetja signala. Ob zaključku so od skladiščnika vodnika Vojka Kovačiča prejeli avtomatske puške in 150 nabojev streliva in trije, ki so bili prerazporejeni iz diverzantskega voda avtomatske pištole M84 ter strelivo. Vsi so prejeli tudi pooblastilo za prevzem in nošenje orožja. Orožje in strelivo je bilo zaradi varnosti in stroge tajnosti zavito v vojaška šotorska krila, kot da so udeleženci sestanka prevzeli dodatno osebno intendantsko opremo.²⁵¹

Člani Intervencijskega voda TO občine Brežice so postali: *komandir voda kapetan Anton Marolt, namestnik komandirja voda poročnik Robert Fink, politični komisar višji vodnik Srečko Zore, varnostnik – obveščevalec višji vodnik Andrej Oštrbenk in vodni starešina (logistik) Ivan Žibert ter teritorialci Milan Krajnc, Janez Krajnc, Jože Opravž, Jernej Molan,*

249 Mitja Teropšič, Brežiški teritorialci, 2019, str. 126–130.

250 Prav tam.

251 Prav tam.

*Tomaž Šubic, Jože Koprivc, Karl Rožman, Branko Šmajgel, Franc Černelič, Viktor Klemenčič, Franc Majcen, Miran Slemenšek, Bojan Bradač, Alfonz Komatar, Anton Turk, Tomaž Kodrič, Rudolf Kos, Martin Šoško, Ivan Horžen, Darko Stanjko, Stanko Krulc, Bojan Jenko, Franc Šuler, Darko Kosec, Andrej Srpčič, Ivan Bertole, Lovro Žnidaršič in Igor Pirc.*²⁵²

Konec leta 1990, v času priprav Slovenije na plebiscit, je postala TO Slovenije pomemben element strateške funkcije odvracanja JLA od napada v Sloveniji. V novembru in decembru so po ukazih PŠTO posamezni OŠTO imeli vpoklicane enote TO na sedemdnevnih usposabljanjih. Dejansko so bile enote v polni bojni pripravljenosti ter pripravljene za primer posredovanja JLA. Intervencijski vod TO Brežice pod poveljstvom poveljnika voda kapetana Antona Marolta je od 9. do 14. decembra 1990 izvajal usposabljanje v Krajevni skupnosti Brežice. Enota TO je med usposabljanjem izvedla bojno streljanje na strelišču Radna v Sevnici ter se urila v taktičnih postopkih varovanja in obrambe točno določenih objektov v občini. Podobna usposabljanja zaradi polne bojne pripravljenosti so se nadaljevala tudi v začetku leta 1991.

Vršilec dolžnosti načelnika Republiškega štaba TO Slovenije je 23. junija 1991 ukazal²⁵³ mobilizacijo večjega števila enot TO po Sloveniji. Z ukazom je bilo zajeto tudi trinajst vojnih enot 25. obmŠTO in med njimi je bil tudi Intervencijski vod TO Brežice. Po lastnem pozivnem sistemu se je na mobilizacijo odzvalo vseh 33 teritorialcev. Vod je bil tako dopolnjen 100-odstotno glede na formacijo in se je v jutranjih urah iz prostorov delovne organizacije Prevoz Brežice premestil v stanovanjski blok, v skupne prostore na Černelčevi ulici v Brežicah, takoj zraven sedeža območnega štaba TO. Tu sta se mu pridružila še Intervencijski vod Krško in Intervencijski vod Sevnica. Zaradi prostorske stiske so bili vsi trije intervencijski vodi premeščeni v Osnovno šolo Brežice, kjer pouk zaradi letnih

Pogreb teritorialca in bojevnika Jerneja Molana. Sobojevniki TO na zadnji častni straži. Pokopališče Brežice, 29. junija 1991.

252 Prav tam.

253 Ukaz RŠTO štev.: SZ-804-03/386, 23. 6. 1991. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

počitnic ni potekal. Na tej lokaciji so ostali do začetka vojne 27. junija 1991.²⁵⁴

Ukaz za bojno nalogo na državni meji v Rigoncah je poveljnik Intervencijskega voda stotnik Marolt sprejel na sedežu območnega štaba 27. junija po 19. uri. Ustni ukaz o zaustavitvi oklepnikov za vsako ceno, je poveljniku voda – ob prisotnosti poveljnika 25. obmŠTO majorja Breznikarja – prenesel operativni dežurni štaba višji vodnik 1. razreda Anton Čančer. Izkušeni poveljnik Marolt je takoj razumel pomen ukaza in predvideval, da zaradi prodora oklepnikov nima na razpolago veliko časa. Njegove reakcije so bile odločne in hitre. Po prihodu pred osnovno šolo v Brežicah je v Rigonce kot predhodnico takoj poslal namestnika in njegov oddelek, nato pa je alarmiral preostanek voda, ki je bil na večerji. Porabljeno je bilo kar nekaj dragocenih minut, vendar so se zelo hitro odpeljali v smeri Dobove in Rigonc. Za organizacijo zasede in pripravo sistema ognja jim je zmanjkalo časa, saj je predhodnica oklepne kolone bila že na državni meji in na mostu preko reke Sotle. Poveljnik Marolt se je odločil, da sprejme boj iz premika in je zato takoj ukazal ogenj. Ogenj iz avtomatskega orožja ter izstreljene tromblonske kumulativne mine kljub zadetkom niso zaustavile oklepnikov. Ti so se zaustavili nekaj sto metrov iz vasi ob tovarni Livarna pred Dobovo. Tu so pričakali še četrti oklepni transporter, ki je čakal na hrvaški strani meje kot rezerva in začelje ter se jim je priključil nekaj minut po boju. Oklepniki so v večernih urah izvidovali po Dobovi in iskali prehodne ceste brez barikad, za dostop do železniške postaje v Dobovi. Zjutraj se je kolona oklepnikov premaknila pred železniško postajo Dobova in zavzela položaje okoli gostišča in picerije nasproti postaje.

Območni štab TO je glede novonastale situacije hitro ukrepal. Ukazan je bil premik Jurišnemu odredu TO za posebne namene Brežice, ki je zaključil sedemdnevno usposabljanje v začasnem vadbenem centru TO v Gorenjem Leskovcu v občini Krško. Odred je bil v večernih urah na položaju v Mostecu in nato v jutranjih urah, 28. junija umaknjen v zaselek Pistače, vzhodno od Sel pri Dobovi, le dober kilometer oddaljen od železniške postaje. Poveljnik odreda stotnik Srečko Štangelj je dobil ukaz, da pripravi barikado in zavaruje cesto Dobova–Brežice v vasi Mostec. Ukaz je bil s pomočjo domačinov iz Mosteca, ki so pred tem že požagali drevesa ob cesti, tudi izveden in barikada je bila postavljena ter zavarovana. V naslednjih nekaj dneh je poveljstvo odreda – po ukazu območnega štaba TO – pripravilo načrt napada na oklepnike na železniški postaji v Dobovi. Nekajkrat so bili izdani ukazi za premik odreda na izhodiščni položaj za napad, vendar je bil vsakokrat začetek napada zaradi različnih vzrokov preložen.²⁵⁵ Oklepniki JLA so se 2. julija ob 19.30 umaknili iz Dobove ter preko državne meje v Republiko Hrvaško.²⁵⁶

²⁵⁴ Analiza mobilizacije enot 25. obmŠTO, 24. junij 1991. Fotokopijo analize hrani avtor.

²⁵⁵ Položaji oklepnikov so bili ob robu zadnjih hiš v Dobovi, zato bi bilo treba del prebivalcev izseliti. Bile pa so tudi grožnje letalstva, da bodo v primeru napada TO na oklepnike bombardirali Dobovo. V posadki pa je bilo prve dni tudi nekaj vojakov JLA Slovencev.

²⁵⁶ Delovna karta 25. območnega štaba TO, 2. julij 1991. Fotokopijo karte hrani avtor.

Barikada na lokalni cesti Brežice–Dobova, na mostu čez potok Gabrnica na Mostecu postavljena zvečer 27. junija 1991.

Boj iz premika je ena izmed najbolj zahtevnih vojaških bojnih nalog. Poveljnik boj sprejme le v primeru, ko nima časa za organizacijo drugačnega načina bojnega delovanja (organiziranje zasede, obrambe ali napada). Njegovo ravnanje in ravnanje podrejenih mora biti odločno, hitro in učinkovito. Na ta način lahko doseže pri nasprotniku presenečenje in minimalno taktično prednost. To je Intervencijskemu vođu TO Brežice in njegovemu poveljniku Maroltu – kljub žrtvam in spletu nekaterih negativnih okoliščin²⁵⁷ – v celoti uspelo. Ukaz so izvršili v popolnosti, čeprav oklepna kolona²⁵⁸ ni bila zaustavljena v Rigoncah. Vsem drugim bojnim enotam TO so pokazali, da se je tudi z manj učinkovito in pomanjkljivo oborožitvijo, s pravilnimi taktičnimi postopki in z močno željo ter srčnostjo, možno zoperstaviti in uspešno bojevati z močnimi oklepnimi in drugimi enotami JLA.

Oklepni transporter JLA M60 na položaju pred železniško postajo v Dobovi konec junija 1991.

Po vojni se je delno razjasnila tudi dilema glede protiolepnih ovir oziroma barikade na mostu čez mejno reko Sotlo v Rigoncah. Oviro je s svojim načrtom protiolepnega oviranja občine Brežice že v začetku leta 1991 načrtoval OŠTO Brežice. Ovine so bile postavljene tik pred vojno, vendar so bile kasneje umaknjene, kar potrjujejo izjave poveljujočih starešin TO v boju v Rigoncah. Kmalu po vojni je ravnateljica osnovne šole iz sosednega kraja v Republiki Hrvaški enemu od udeležencev boja pripovedovala, da je policija Republike Hrvaške pred bojem zahtevala umik ovir. Kdo in kdaj jih je umaknil, ni vedela.²⁵⁹

Člani Intervencijskega voda TO Brežice in udeleženci boja v Rigoncah so posebej hvaležni vsem domačinom iz Rigonc in Loč za vsestransko pomoč pri nalogah izvidovanja oklepne kolone JLA, pri prenočitvi in iskanju varnih poti ter organizacijo prevoza enote ob izmiku iz Rigonc.²⁶⁰

²⁵⁷ Prepozni in pomanjkljivi obveščevalni podatki o času prihoda, sestavi in moči kolone JLA, umiku barikade v Rigoncah ter slabi in neučinkoviti protiolepní oborožitvi intervencijskega voda TO.

²⁵⁸ Oklepna kolona je bila sestavljena iz naslednjih vozil: na čelu kot predhodnica sta bili policijsko vozilo JLA ter terensko vozilo, v glavnini koloni so bili štirje oklepni transporterji M60, oziroma mehanizirani vod iz 4. oklepne brigade JLA iz Jastrebarskega iz Republike Hrvaške. Izjava Antona Marolta in Viktorja Pšeničnika januarja 2018. Zapisal Mitja Teropšič 25. januarja 2018; Ratni put 4. oklopne brigade JNA, objavljeno na <http://members.lycos.co.uk/oklop/4.okbr.htm>.

²⁵⁹ Zapisano ustno izjavo Ivana Žiberta z dne 25. januarja 2018 hrani avtor.

²⁶⁰ Zapisano pisno zahvalo Antona Marolta iz aprila 2020 hrani avtor.

OGNJENI MINOMETNI UDAR TO, CERKLJE OB KRKI, 27. JUNIJ 1991

24. junija 1991 z začetkom ob 21.15 je 25. obmŠTO začel mobilizirati večje število svojih vojnih enot TO. Med mobiliziranimi enotami je bila tudi 228. četa za ognjeno podporo TO Krško, pod poveljstvom stotnika Alojza Šribarja, ki se je mobilizirala na stadionu Matija Gubca v Krškem. Četa je imela v svoji formacijski sestavi dva minometna voda oborožena z osmimi minometri kalibra 82 mm ter protioklepni vod oborožen s štirimi netrzajnimi topovi M60. Mobilizacija je bila uspešno zaključena že po šestih urah, saj je na mobilizacijsko zbirališče prišla velika večina teritorialcev – vojaških obveznikov, kljub temu da je bil mobilizacijski čas za enoto deset ur. Po osmih urah je bilo že navzočih šest častnikov, štirje nižji častniki in šestinsedemdeset vojakov in je bila četa glede na formacijo dopolnjena stoodstotno.

Vršilec dolžnosti poveljnika območnega štaba TO major Breznikar je zaradi nenehnega izvidovanja vojaških helikopterjev JLA iz zraka izdal ukaz²⁶¹ za premestitev večine mobiliziranih enot TO iz mobilizacijskih zbirališč, ki so bila znana JLA in v času mobilizacije tudi odkrita. S tem ukrepom je območni štab izvedel operativno maskiranje v cilju preslepitve nasprotnika glede števila teritorialcev in števila vpoklicanih ter

Traktor 228. čete za ognjeno podporo TO Krško naložen z minometnimi minami in strelivom pred premikom na položaj na Vihre 27. junija 1991.

mobiliziranih vojnih enot TO. 227. četa za ognjeno podporo TO Krško se je po ukazu premaknila v prostore delovne organizacije Transport v Žadovinek v Krškem. Tu se je enota razmestila in organizirala zavarovanje.

27. junija 1991 se je že v zgodnjih jutranjih urah, zaradi premikov enot JLA znotraj Slovenije in iz garnizij na Hrvaškem proti Sloveniji, začela zaostrovati vojaška situacija.

261 Ukaz 25. obmŠTO štev.: SZ 847/9-91, 24. 6. 1991. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

Območni štab TO je ob 1.35 po polnoči sprejel sporočilo od operativnega dežurnega 2. PŠTO Dolenjske, da je potrebno vse enote TO dvigniti v najvišjo stopnjo bojne pripravljenosti, ter jih pripraviti za bojno delovanje proti JLA.²⁶² V jutranjih urah je bil izdan ukaz, da se po sklepu Predsedstva Republike Slovenije pripravijo sredstva in sile za zapiranje magistralne ceste Ljubljana–Zagreb. Po deveti uri je bil izdan pripravljalni ukaz za premik minometne čete v rajon blizu letališča JLA Cerklje ob Krki. Nekaj pred enajsto uro je bilo iz tajnega skladišča nekdanjega OŠTO Krško v četo pripeljanih 105 minometnih min.²⁶³ Vsi ti ukrepi so bili dodatni znak zaostritve razmer in velike verjetnosti začetka vojaškega konflikta oziroma spopada med JLA in TO.

Po dva para helikopterjev²⁶⁴ z letališča JLA Cerklje ob Krki sta se redno izmenjavala v zraku ter kontrolirala in izvidovala ter varovala široko območje okoli letališča. 228. četa za ognjeno podporo TO Krško se je po ukazu – kljub stalnemu spremljanju helikopterjev JLA – premaknila v rajon vasi Vihre. V četi sta bila kot pomoč navzoča stotnik

Položaji minometov 228. čete za ognjeno podporo TO Krško za vasjo Vihre 27. junija 1991.

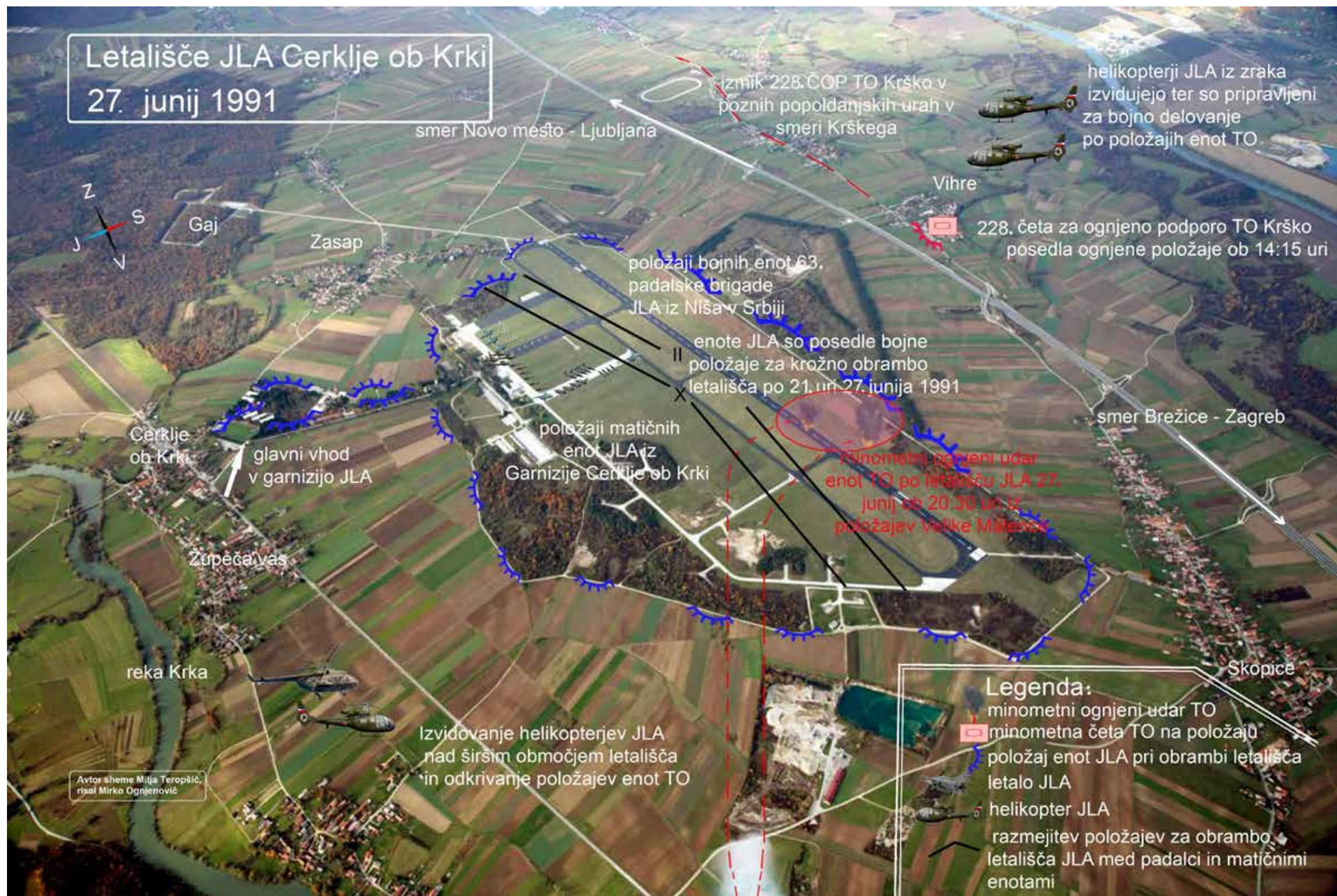
1. stopnje Martin Škorc, pomočnik načelnika štaba za operativne zadeve in stotnik 1. stopnje Jože Libenšek iz operativnega sektorja, oba člana 25. območnega štaba TO. Minometna četa je pot iz Krškega na Vihre prehodila po stranskih cestah in poteh, minomete, strelivo, granate in drugo vojaško opremo pa so istočasno vozili na traktorjih.²⁶⁵

262 Operativni dnevnik 25. obmŠTO, 27. 6. 1991. Fotokopijo dnevnika hrani avtor.

263 Prav tam.

264 Kontrolo, zavarovanje in izvidovanje širšega območja letališča so izvajali transportni helikopterji Mi8 in lahki bojni helikopterji Gazele tip Gama. Helikopterji Gama so imeli vgrajene nosilce za žično vodene protioklepne rakete Maljutka in nosilce za raketne sisteme Strela-2M za uničevanje ciljev v zraku. Operativni dnevnik 25. obmŠTO, junij 1991. Fotokopijo operativnega dnevnika hrani avtor.

265 Izjava Jožeta Libenška Mitji Teropšiču maja 2020.

Medtem je območni štab TO že sprejel ukaz od PŠTO Dolenjske o odpiranju ognja na vse helikopterje JLA,²⁶⁶ ki preletavajo položaje enot TO. Ukaza ni bilo možno takoj prenesti v vse enote TO na položaju. Po 14. uri je bila četa pripravljena za posedanje ognjenih položajev s štirimi minometi 82 mm, to je z enim minometnim vodom.²⁶⁷ O pripravljenosti čete za bojno delovanje po letališču je bil obveščen PŠTO Dolenjske.²⁶⁸

Nekaj minut po 15.30 je poveljnik TO Dolenjske podpolkovnik Albin Gutman sporočil operativnemu dežurnemu območnega štaba TO, da je treba izstreliti mino(e) na vojaško letališče JLA Cerklje ob Krki. Po izvedeni akciji pa se takoj izvleči iz položaja.²⁶⁹ Podobna sporočila oziroma ukaze je poveljnik major Breznikar po telefonu sprejel še od načelnika RŠTO Slovenije polkovnika Slaparja in kmalu zatem tudi od ministra za obrambo Janše. Vsi so zahtevali takojšen napad na letališče in niso upoštevali, da je četa v zelo neugodnem taktičnem položaju in je možnost obstreljevanja njihovih položajev iz zraka velika. Posledično bi bilo med teritorialci v četi lahko veliko žrtev.

Razmere na položaju minometne čete so bile zato zelo kritične.²⁷⁰ Vsako premikanje po položaju in postavljanje minometov za bojno delovanje sta iz zraka nadzirala tudi dva helikopterja, in sicer bojni helikopter Gama, oborožen s protiklepnimi raketami, ter transportni helikopter z vkrcano posadko, ki je bila ob odprtih vratih pripravljena bojno delovati. Štab TO je zato izvedel taktični manever z umikom čete s položaja ter oblikovanje minometnega oddelka, ki je pod poveljstvom stotnika Čančerja ter višjega vodnika Zoriča skrivaj posedel ognjeni položaj pri Velikih Malencah ter ob 20.40 izstrelil deset min na letališče. Ukaz, ki ga je stotnik Čančer dobil na sedežu štaba TO, je bil zelo precizen in se je glasil: »Izstrelite 10 min po vzletno-pristajalni stezi letališča in nikakor ne streljate po nastanitvenih objektih vojašnice, nato pa se umaknite s položaja.« S to bojno akcijo je bil ukaz nadrejenega poveljnika o izstrelitvi min na vojaško letališče JLA v popolnosti uresničen.

Poveljujoči starešini TO – udeleženca ognjenega udara po letališču JLA Cerklje ob Krki – sta po vojni leta 1991 podrobno opisala svoji videnji boja.

Stotnik Vinko Čančer, videnje priprav in ognjenega udara po letališču JLA Cerklje ob Krki

27. junija 1991 sem okoli 13.30 prejel od poveljnika 25. obmŠTO majorja Ernesta Breznikarja ustni ukaz, da preverim dogajanje v 228. četi za ognjeno podporo Krško, ki se je nahajala na položaju v vasi Vihre. Po prihodu v vas sem poiskal položaje čete

²⁶⁶ Enote TO niso imele topovskega ali raketnega orožja zračne obrambe. Ogenj na helikopterje bi lahko odpirale le s pehotnim orožjem.

²⁶⁷ Po odločitvi komandirja čete so ostali minometi bili na traktorjih in zamaskirani ter skriti. Izjava Alojza Šribarja avtorju aprila 2020.

²⁶⁸ Operativni dnevnik 25. obmŠTO, 27. 6. 1991. Fotokopijo dnevnika hrani avtor.

²⁶⁹ Prav tam. Zabeleženo besedilo v operativnem dnevniku glasi: »Čas 15.38, podpolkovnik Gutman sporoča, da je treba izstreliti mino(e) na letališče. Po izvršeni akciji se takoj izvleči.«

²⁷⁰ Četa na položaju ni imela orožja za zračna obrambo. Oborožena je bila s pehotnim trofejnim orožjem, ki ni bilo primerno za obstreljevanje ciljev v zraku.

Stotnik Vinko Čančer poveljujoči pri minometnem napadu na vojaško letališče JLA Cerklje ob Krki.

moje prisotnosti v četi je položaje preletalo 6 do 8 oboroženih helikopterjev JLA MI-8. Predvideval sem, da so v helikopterjih zraven posadke vkrcane tudi enote pripravljene za desant.

Po vrnitvi na sedež območnega štaba TO v Brežice sem o stanju in pripravljenosti čete znova poročal poveljniku Breznikarju. Ta me je seznanil, da nadrejeni zahtevajo takojšen udar po letališču Cerklje ob Krki. Na podlagi izvedene kratke štabne analize ožjega dela štaba, mojih ugotovitev razmer na terenu ter razmestitve 228. čete za ognjeno podporo TO je bila sprejeta ocena, da minometnega ognjenega udara po letališču JLA ni mogoče izvesti brez katastrofalnih posledic za četo. Nova odločitev je bila, da se četa s položaja na Vihrah umakne na izhodišče v Krško. Po premiku se izdvoji oddelek minometov 82 mm z nalogo izvedbe minometnega ognjenega udara z novih skritih in varnih položajev. Organizacijo in izvedbo naloge je poveljnik zaupal meni.

Po prejemu ukaza sem takoj poklical višjega vodnika 1. razreda Branka Zoriča iz Brežic, sicer poveljnika 2. minometnega voda 227. čete za ognjeno podporo TO Brežice, ki pa še ni bila mobilizirana. Znova sva ocenila situacijo ter si razdelila naloge. Moja naloga je bila oblikovati in pripraviti minometni oddelek za bojno delovanje ter ga premestiti v rajon uporabe. Zorič pa bo v tem času poiskal – v širšem rajonu Velikih Malenc – najboljši ognjeni položaj za izvedbo naloge. Poveljniku čete, ki je že prispela v Krško, sem naročil, da oblikuje minometni oddelek z dvema minometoma 82 mm, ga oboroži z 20 minami in drugo potrebno vojaško opremo ter ga takoj s kombiniranim vozilom pošlje v Brežice.

Minometni oddelek TO je v Brežice pred sedež območnega štaba TO prispel okoli 18. ure. Pri pregledu enote in moštva ter vojaške opreme sem ugotovil, da s sabo niso pripeljali min. Na mojo ponovno zahtevo so iz Krškega pripeljali 10 min. Proti Velikim

in ugotovil, da so vsi vodi na položajih in je četa pripravljena za izvedbo nadaljnjih nalog. Pri četi je že bil prisoten pomočnik načelnika štaba za operativne zadeve območnega štaba TO stotnik 1. stopnje Martin Škorc, sicer pripadnik stalne sestave, ki je poveljstvu čete ponudil organizacijsko pomoč.

Radijske zveze preko radijske naprave RT-20 TC6 med poveljstvom čete in območnim štabom TO ni bilo mogoče vzpostaviti, zato sem organiziral telefonsko zvezo s civilnega stacionarnega telefona v vasi. Stalno telefonsko zvezo sta vzdrževala četna vezista. V območni štab TO sem javil tako podatke o pripravljenosti enote kot tudi način vzdrževanja telefonske in po možnosti kurirske zveze. V času

Malencam smo se odpeljali okoli 19.15. S seboj smo imeli le najnujnejšo osebno vojaško opremo, osebno oborožitev, 2 minometa 82 mm in 10 minometnih min.

Preko Cerine in Mrzlave vasi smo okoli 20. ure prispeli v Velike Malence, kjer smo se srečali z Zoričem, ki je tudi opravil svojo nalogo. Takoj je predlagal, da posedemo položaj na robu gozda nad pokopališčem. V gozdu smo sestavili orožja in pripravili mine. Za delovanje po letališču smo pripravili mine M69 s tretjim polnjenjem. Vse naloge smo zaključili v desetih minutah.

Tik pred začetkom posedanja ognjenega položaja na robu gozdička je priletel vojaški helikopter MI-8, ki je krožil nad našim gozdičkom, v katerem smo bili skriti. Drugi helikopter pa je letel v trikotniku Čatež–Skopice–letališče. Zaradi navzočnosti obeh izvidniških helikopterjev JLA nismo mogli zasesti ognjenega položaja na robu gozdička do 20.40, ko sta oba odletela v smeri Cerklj ob Krki oziroma letališča. Takoj zatem smo postavili obe orožji na ognjeni položaj. Z Zoričem sva preverila elemente za streljanje. Ob 20.45 sem izdal ukaz za izstrelitev min. Vseh deset min je bilo izstreljenih v 30 sekundah, nato smo orožji razstavili in se umaknili proti parkiranemu vozilu k domačiji Krejačič. Zorič, ki je bil v civilni obleki, se je s svojim osebnim vozilom vrnil v Brežice.

Iz Velikih Malenc smo se z vozilom prepeljali v vas Globočice, kjer smo vozilo maskirali. Pot smo z minometi in osebno oborožitvijo nadaljevali peš do Subanovega mlina, kjer smo skrili oba minometa. Pot smo po Gorjancih preko Škarjic, Cirknika in Ponikev nadaljevali do Velike Doline. Tu sem po telefonu želel poklicati območni štab v Brežice

Ognjeni položaji oddelka TO junija 1991 pri napadu na letališče JLA Cerklje ob Krki.

Minomet 82 mm, s katerim so teritorialci 27. junija 1991 napadli letališče JLA Cerklje ob Krki. Minomet hrani Posavski muzej Brežice.

ob Krki je sodelovalo 11 teritorialcev 25. obmŠTO, in sicer 8 vojakov 228. čete za ognjeno podporo Krško, voznik kombiniranega vozila, podčastnik 227. čete za ognjeno podporo Brežice in častnik stalne sestave 25. obmŠTO. Oboroženi smo bili s 5 puškami M48, 5 pištolami M57 in 2 minometi 82 mm M31 ter 10 minometnimi minami M69.²⁷¹

Višji vodnik 1. razreda Branko Zorič, opis priprav in izvedbe minometnega napada na letališče JLA Cerklje ob Krki

Popoldan tega vročega dne 27. junija 1991 je prišel k meni domov stotnik Vinko Čančer z območnega štaba TO. Skupaj sva se odpravila na sedež štaba, kjer mi je pojasnil, kakšno nalogo in ukaz je sprejel. Vedel je, da dobro poznam teren na samem vojaškem letališču JLA Cerklje ob Krki in tudi okoli njega, zato me je zaprosil za pomoč. Po sprejemu naloge glede izbire primerne mesta za minometne ognjene položaje za napad na letališče sem se odpeljal na teren proti Čatežu in Piroškemu vrhu. Položaj sem izbral nad pokopališčem v Velikih Malencah.

Po prihodu Čančerja z minometnim oddelkom na dogovorjeno mesto smo odšli na položaj v gozdiček nad cerkvijo. V času naših priprav v gozdičku sta nad nami preletavala

²⁷¹ Pisna izjava stotnika Vinka Čančerja, pomočnika načelnika štaba za usposabljanje, 27. avgusta 1991. Podpisano fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

in poročati o izvedeni nalogi, vendar mi zveze ni uspelo vzpostaviti. V Veliki Dolini smo tudi prenočili. Okoli 5. ure zjutraj smo nadaljevali pot preko Bukovine proti Prilipam. Od domačinov smo izvedeli, da je most na reki Savi na Čatežu blokiran in da ne vedo, kaj se dogaja v Brežicah.

Po prihodu na Prilipe okoli 8. ure sem organiziral prevoz v Brežice. Območni štab TO se je medtem premestil na vojno poveljniško mesto v Sromlje. Ocenil sem, da bi bilo treba za izvedbo podobnih bojnih nalog imeti minometne mine tudi na desnem bregu reke Save, kjer smo pustili minomete. Tako smo v vas Žejno prepeljali še 20 min in hkrati odpeljali naše vozilo iz Globočic.

Po prihodu na vojno poveljniško mesto štaba v Sromljah sem poveljniku Breznikarju poročal o izvedbi bojne naloge. Breznikar mi je izdal dodatni ukaz za pripravo novega ognjenega udara po letališču. Priprave smo izvedli, udar pa ni bil izvršen, saj je v tem času prišlo do prekinitve ognja.

Pri minometnem napadu na letališče JLA Cerklje

Oddelek teritorialcev 228. čete za ognjeno podporo TO Krško s poveljujočima starešinama ponovno na položaju. Velike Malence leta 1992.

izvidniška helikopterja JLA, ki pa nas na srečo nista odkrila. Samo dejanje priprav smo izvedli hitro. Članom oddelka sem ukazal sestaviti minometa, s Čančerjem pa sva oborožila mine.

Po umiku helikopterjev z vidnega polja smo hitro posedli ognjena položaja in uskladili elemente na minometih. Izstreljenih je bilo deset minometnih min kalibra 82 mm. Posadka se je hitro umaknila proti Cirkniku, jaz pa sem se odpeljal proti domu v Brežice.²⁷²

Povzetek

Garnizija JLA Cerklje ob Krki, strateško najpomembnejši in največji objekt Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji, je bil že v prvih dneh vojne močno varovan vojaški kompleks in do umika JLA oktobra 1991 njen najboljše varovan objekt. Že 25. junija 1991 po deveti uri zjutraj sta bili dve bateriji topov zračne obrambe JLA – pod alarmom – postavljeni na položaje okoli vzletno-pristajalne steze. Baterija, oborožena s topovi 20/3,²⁷³ je posedla z enim vodom položaje severno od steze proti naselju Zasap in z drugim vodom proti naselju Skopice. Baterija, oborožena s topovi 40 mm BOFI,²⁷⁴ je posedla z enim vodom položaje južno od steze proti naselju Zasap in z drugim vodom proti Skopicam. 27. junija je bil naknadno postavljen na položaj top 20/3 pri spomeniku ob centralnem postrojitvenem prostoru, s smerjo delovanja proti pošti in trgovini v Cerkljah ob Krki in dva topova 20/3 ob južni žični ograji s smerjo delovanja proti

²⁷² Višji vodnik 1. razreda Branko Zorič, poveljnik 2. minometnega voda 227. čete za ognjeno podporo TO Brežice, pisna izjava o dogodku, Brežice, 21. oktober 1992. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

²⁷³ To so bili tricevni topovi zračne obrambe kalibra 20 mm. Komentar avtorja knjige.

²⁷⁴ To so bili sodobni avtomatski topovi zračne obrambe kalibra 40 mm tip Bofors 40 mm/L70. Komentar avtorja knjige.

Top zračne obrambe JLA BOFI 40 mm na položaju. Letališče JLA Cerklje ob Krki maja 1988.

Župeči vasi in Borštu. Topovi so bili pripravljani za streljanje na cilje na zemlji. Bili so postavljeni v obrambo za primer napada TO.²⁷⁵

Znotraj vojašnice JLA Cerklje ob Krki²⁷⁶ so kmalu po minometnem napadu TO – po ukazu komandanta garnizije podpolkovnika Milana Bige – enote znotraj žične ograje organizirale krožno obrambo. Položaje na severnem delu vojašnice, kjer je bila vzletno-pristajalna steza za letala in okoli nje so branili padalci, pripadniki bojne skupine 63. padalske brigade iz Niša, ki so ta dan v dopoldanskih urah prileteli na letališče. Na vzhodu, zahodu in jugu vojašnice pa so bile na položaje razporejene matične enote JLA iz letališča. Na zahodnem delu so bili na položajih tudi jugoslovanski zvezni miličniki,²⁷⁷ ki so zaradi streljanja in sestrelitve dveh helikopterjev s strani TO Slovenije tega dne ostali v vojašnici in niso bili prepeljeni na mejne prehode z Italijo in Avstrijo.²⁷⁸

Po izdaji ukaza za obrambo vojašnice JLA je v njej zavladal splošni preplah, saj so vsi pričakovali napad teritorialcev. Letala Orel in helikopterja so dobili ukaz za prelet na druga letališča. Letalsko tehnično osebje se je moralo hitro vkrcati v helikopterja. Sredi

²⁷⁵ Intervju z Načom Trajkovskim, 4. januarja 2011. Trajkovski je bil junija 1991 komandant 474. divizionu ZO JLA. S činom kapetana 1. razreda je med prvimi oficirji zapustil JLA in se je zaposlil v TO. Zapis hrani avtor.

²⁷⁶ Naziv Vojašnica JLA Cerklje ob Krki uporabljam za površine znotraj ograje vojaškega kompleksa in objekte na tem prostoru. Na severnem delu vojašnice je bilo tudi vojaško letališče s spremljajočimi objekti. Naziv Garnizija JLA Cerklje ob Krki pa uporabljam za vojašnico ter vse zunanje površine in objekte kot so skladišča, poveljniško mesto in drugi spremlja-joči objekti, ki jih je uporabljala vojska in so bili pod poveljstvom komandanta garnizije.

²⁷⁷ V vojašnici JLA Cerklje ob Krki naj bi ostalo petdeset zveznih miličnikov. Borut Angeli, Začelo se je obdobje kaosa. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 164.

²⁷⁸ Prekinitev prevozov jugoslovanskih zveznih miličnikov na meje je ukazal polkovnik Veličković, predstavnik poveljstva vojaškega letalstva in zračne obrambe JLA iz Beograda, ki je postal tudi poveljujoči na letališču. Borut Angeli, Začelo se je obdobje kaosa. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 164.

trde teme so začeli vzletati istočasno helikopterji in letala, vsi pa brez vsakršnih luči. Od tega trenutka dalje ni bilo nič več normalno, nič ustaljeno in nič preprosto. Paziti je bilo treba, kaj govoriš, s kom govoriš in kaj čutiš. Začelo se je obdobje kaosa, za katerega se ni vedelo, koliko časa bo trajalo in kakšne bodo posledice.²⁷⁹

27. junij 1991 je bil prvi dan vojne in začetek spopadov med Jugoslovansko ljudsko armado in slovensko Teritorialno obrambo. Območni štab TO je prve ukaze o napadih na oklepne enote JLA dobil v popoldanskem času in tudi ukaz za napad na letališče JLA po 15.30 po telefonu od poveljnika PŠTO Gutmana in nato od Slaparja ter ministra Janše.

Preko vojaške radijske zveze je operativni dežurni območnega štaba TO tega dne sprejel ob 19. uri od PŠTO Dolenjske depešo z naslednjo vsebino: **»Zvečer naj bi JLA napadla vse mejne prehode. V vseh primerih se uporablja strelno orožje in pripadnike JLA se smatra kot okupatorje in poziva na predajo, v nasprotnem streljati. Vse premike vozil in vojaških oseb izven kasarn pozivati k predaji, v nasprotnem primeru se uporablja strelno orožje. Ravno tako uporabljati strelno orožje na nizko leteče helikopterje in letala. Vsebinsko depeše sporočiti vsem enotam TO.«**²⁸⁰

Predsedstvo Republike Slovenije 27. junija 1991 ni razglasilo vojnega stanja ali izrednih razmer. V javnem pozivu je vse starešine in pripadnike Jugoslovanske armade²⁸¹ obvestilo, da je vojaški vrh v jutranjih urah začel izvajati na območju Republike Slovenije bojne aktivnosti, ki jih je ocenilo kot direktno agresijo na Republiko Slovenijo. Predsedstvo je tudi odredilo, da se zaradi nastalih razmer začne preprečevati umik materialno tehničnih sredstev Jugoslovanske armada z območja Republike Slovenije, blokirajo vojašnice ter ovirajo manevri Jugoslovanske armade. Teritorialna obramba se uporabi za obrambo objektov in komunikacij, ki jih varuje. Predsedstvo je za izvedbo nalog pooblastilo koordinacijske skupine,²⁸² ki so bile oblikovane za primer izrednih razmer.²⁸³

Zaradi splošnih obvestil, pomanjkljivih, predvsem pa poznih ukazov za bojno delovanje enot TO in uporabo strelnega ter drugega orožja je imel območni štab TO 27. junija 1991 težave pri prenosu ukazov v podrejene enote na položajih in pojasnjevanju ter razumevanju novonastalih razmer. Jugoslovanska ljudska armada ni bila več samo nasprotnik, po liniji poveljevanja je bila razglašena za okupatorja, ki je začel agresijo na Slovenijo. Zato so posavski teritorialci tudi sprejeli boj z oklepno enoto JLA, ki je v večernih urah tega dne prestopila slovensko-hrvaško mejo v Rigoncah pri Dobovi.

279 Borut Angeli, Začelo se je obdobje kaosa. V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 163 do 166.

280 Operativni dnevnik 25. obmŠTO z dne 27. junija 1991. Fotokopijo dnevnika hrani avtor.

281 V pozivu ni naveden uradni naziv Jugoslovanska ljudska armada temveč samo Jugoslovanska armada.

282 Predsedstvo republike Slovenije je v skladu z zakonom o obrambi na predlog Republiškega sekretarja za obrambo 18. marca 1991 ustanovilo Operativno koordinacijsko telo za primer izrednih razmer. Na pokrajinski ravni so bile 26. maja 1991 oblikovane koordinacijske podskupine kot operativno-usklajevalni organi. Koordinacijsko podskupino za Dolenjsko pokrajino s sedežem v Novem mestu je vodil Albin Gutman.

283 25. obmŠTO je oba dokumenta predsedstva Republike Slovenije prejel šele 29. junija 1991 z redno dnevno kurirsko pošto od 2. PŠTO Dolenjske. Fotokopijo dokumentov hrani avtor.

Pogled iz zraka v smeri juga na Vihre in vojaško letališče Cerklje ob Krki julija 2018. Leta 1991 so bili minometni položaji 400 metrov severno od vasi.

Nekoliko drugačna situacija je bila z enotami JLA iz Garnizije Cerklje ob Krki, ki pa tega dne niso zapuščale vojašnice, ograjene z žično ograjo in tudi zračni promet na letališču se je v popoldanskih urah umiril. Ukazan umik minometne čete s položajev za vasjo Vihre je bil zato pravilen in kot slepilni manever tudi učinkovit. Ukaz nadrejenega poveljnika TO, poveljnika PŠTO Dolenjske podpolkovnika Gutmana je bil v večernih urah realiziran, z minometnim ognjem in izstreljenimi desetimi minami po letališču JLA. Nihče od nadrejenih v TO in tudi politikov v Ljubljani ni pričakoval, da bodo zaradi nekaj izstreljenih min letališče v nekaj dneh zapustili vsi helikopterji in vsa letala JLA. Odločitev o minometnem ognjenem udaru se je pokazala več kot odlična. Ohranila je veliko življenj teritorialcev, uspeh pa je bil izreden.

Nekdanja visoka oficirja JLA iz Garnizije Cerklje ob Krki čisto drugače ocenjujeta bojno akcijo minometnega napada TO na letališče. Upokojeni podpolkovnik Grujičič trdi, da obstreljevanje naj ne bi bilo potrebno, saj bi teritorialci prvi dan zlahka stopili skozi glavni vhod vojašnice in zajeli poveljstvu letalske baze in letalske brigade. Težave bi jim delala le bojna skupina 214 padalcev iz 63. padalske brigade JLA, vendar jih je bila večina razporejenih okoli letališke steze. Njihovo pozornost bi lahko preusmerili s slepilnim napadom iz druge smeri. Vojaki in starešine JLA iz letalske baze in brigade niso bili motivirani in usposobljeni za bojne spopade s TO in Milico. Večina bi jih pričakala kot zaveznike in bi se predali.²⁸⁴ Nekdanji komandant letalske brigade JLA upokojeni podpolkovnik Jerič ocenjuje, da je imel napad globlje posledice, saj je od nadrejenih zahteval, da so še isti večer odletela vsa letala tipa Orel na letališče Pleso pri Zagrebu, v naslednjih dneh pa še vsa preostala letala s posadkami in tehničnim osebjem v Zadar,

284 Lazo Grujičič, Ideje ne moreš ubiti. V: Vloga Dolenjske v osamosvajanju Slovenije na vojaškem področju, Zbornik prispevkov PO ZVVS Dolenjske, urednik mag. Matjaž Ravbar, Ljubljana 2016, stran 534.

kasneje v Bihač in Udbino. Tako je izgubil vsak nadzor nad njihovo uporabo. Ta napad na letališče je bil popolnoma nepotreben, z vojaškega vidika popolnoma zgrešen in dolgoročno po njegovi presoji najbolj škodljiv prav za interese Slovenije. S pametno politiko in v navezi z osebjem na letališču bi Slovenija po odhodu JLA lahko zadržala vsaj ducat bojnih letal.²⁸⁵

Obe oceni nista strokovno dovolj utemeljeni in jih je možno z argumenti zavrniti. Enote JLA so bile v vojašnici Cerklje ob Krki že nekaj dni pred 27. junijem 1991 v polni bojni pripravljenosti. Če za začetek sovražnosti in kot prvi dan vojne upoštevamo 27. junij, je že dva dni pred tem komandant garnizije ukazal postavitvev topov zračne obrambe na bojne položaje, s pripravljenostjo za streljanje na zemeljske cilje. To potrjuje tudi postavitvev topa pri spomeniku na postrojitvenem prostoru, s smerjo delovanja proti vhodu v vojašnico in proti vasi Cerklje ob Krki ter postavitvev dveh topov na jugovzhodnem delu vojašnice, s smerjo delovanja proti Župeči vasi in Borštu. Topovi so bili namenjeni za obrambo vojašnice in letališča pred napadom enot TO. Pristop enot TO iz vasi Cerklje ob Krki na glavni vhod v vojašnico je bil s tem ukrepom onemogočen, saj je bil zavarovan z močnim ognjem letalskih topov. V tem času območni štab TO ni razpolagal z nobenimi signali o masovnem prestopu oficirjev in nižjih oficirjev iz JLA v TO, saj so JLA zapuščali le civilne osebe in posamezni nižji oficirji in oficirji. Predvsem pa po vojaški liniji poveljevanja v TO še ni bil izdan ukaz za napad na vojaške objekte in sile JLA znotraj vojašnic in garnizij.

Komandant 82. letalske brigade JLA Jerič je lahko nadziral bojno uporabo svojih podrejenih enot in bojnih letal le 27. in 28. junija, ko sovražnosti v Sloveniji še niso bile izrazite in je Jugoslovanska ljudska armada še imela operativno prednost na prostoru Slovenije pred TO. V naslednjih dneh in v začetku julija je bilo vsako spreminjanje ukazov in zavlačevanje izvršitve ali celo zavrnitev ukazov po liniji poveljevanja s strani poveljujočih oficirjev slovenske narodnosti v službi v JLA sankcionirano.²⁸⁶ To bi se verjetno zgodilo tudi komandantu letalske brigade JLA podpolkovniku Jeriču, saj je bilo poveljevanje nad garnizijo JLA v rokah oficirjev srbske narodnosti, ki jih je podpirala bojna skupina padalcev. Ti so po sprejetju Brionskega mirovnega dogovora in odločitvi predsedstva Jugoslavije osemnajstega julija 1991 o začasnem umiku enot JLA iz Slovenije začeli izvajati diverzije po daljnovodih v Posavju. S tem so kazali svojo agresivnost in sovražnost do Slovenije in bi bila ta še veliko večja v primeru skrite namere, da ostanejo vojaška letala JLA Sloveniji. Prve so se iz Slovenije začele umikati prav enote vojaškega letalstva in zračne obrambe JLA in v tem času bi se umaknila tudi letala z letališča JLA Cerklje ob Krki. Umika vojaških letal ni bilo možno preprečiti. Slovenija bi do vojaških letal in helikopterjev JLA lahko prišla le v primeru preleta pilotov z letali in helikopterji na slovensko stran.²⁸⁷

²⁸⁵ Jožef Jerič, Prvih osemindeset ur, ko je šlo zares ... V: Posavje v letih 1989–1991, Spominski zbornik, Tomaž Teropšič, Mitja Teropšič, Brežice 2001, stran 159.

²⁸⁶ Primer generala Kolška, komandanta 5. vojaškega območja JLA, ki je bil julija zamenjan in je bil na njegovo mesto postavljen general srbske narodnosti.

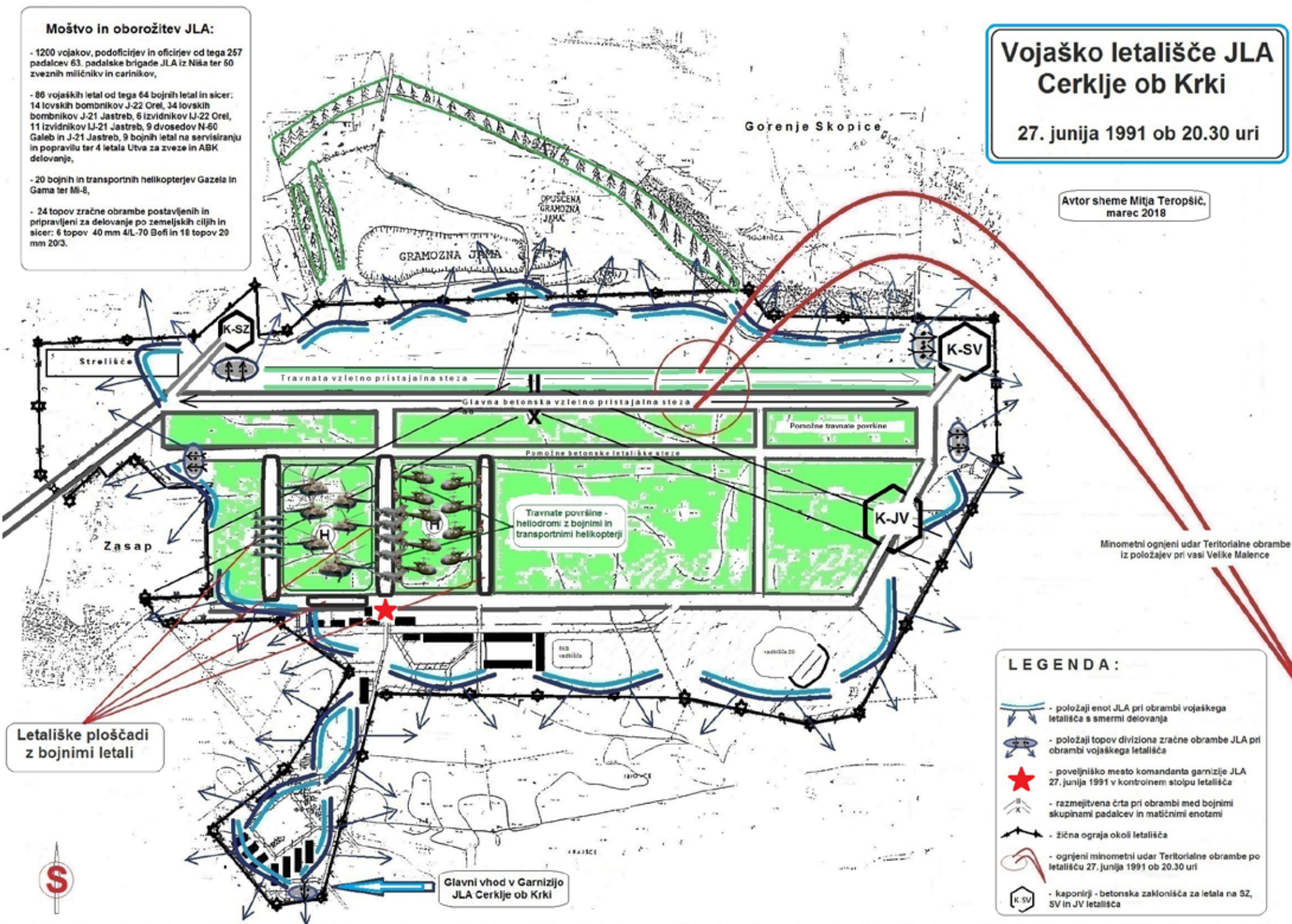
²⁸⁷ Primer prebega pilota Jožeta Kalana in letalskega tehnika Boga Šuštarja, ki sta s helikopterjem Gazela SA 341, 28. junija 1991 prebegnila iz JLA v TO.

Ostanki utrjenega ognjenega položaja za obrambo, ob žični ograji letališča JLA. Pogled v smeri trgovine in pošte. Cerklje ob Krki, oktober 1991.

Danes je nepomembno, ali nekdo napad teritorialcev z minometi na vojaško letališče JLA junija 1991 ocenjuje kot nepotreben in zgrešen ali kot potreben in pomemben. Ukazan vojaški napad na letališče JLA je območni štab TO po tehtnem premisleku ožjega dela štaba – zaradi skrbi za svoje teritorialce in preprečitve nepotrebnih žrtev na obeh straneh – izvedel načrtno in strokovno, predvsem pa taktično zrelo, glede na vojaško situacijo. Pri tem je pomemben le rezultat in učinek bojne akcije, ki je danes znan za celoten nadaljnji razvoj vojaških dogodkov na operativnem prostoru 25. obmŠTO²⁸⁸ in v Sloveniji, do umika JLA iz Posavja in Slovenije oktobra 1991, in je bil v celoti v korist Teritorialne obrambe in Republike Slovenije. Vojaško letalstvo JLA je po umiku 82. letalske brigade z ozemlja Republike Slovenije bojne naloge na ozemlju Slovenije lahko izvajalo le s preleti z vojaških letališč zunaj ozemlja Slovenije, kar je tudi izvajalo. S temi dejanji je JLA postala agresorska vojska in ni bila več ljudska armada, ki naj bi branila tudi slovenski narod, saj ni spoštovala njegove plebiscitne odločitve o samostojnosti.

²⁸⁸ Bojno akcijo minometnega udara po vojaškem letališču JLA Cerklje ob Krki lahko razvrstimo tudi med psihološko bojevanje, saj je moštvo letalskih in drugih enot JLA na letališču spoznalo, da niso varni in so v dosegu orožja TO. To je zmanjševalo bojno moralo ljudstva in bojno moč enot.

ZAUSTAVLJEN POHOD BOJNIH OKLEPNIH VOZIL ZRAČNE OBRAMBE JLA, KRAKOVSKI GOZD, 2. JULIJ 1991

Znameniti Krakovski gozd je od nekdanjih obsežnih poplavnih gozdov med Krko, Savo in Sotlo edini ohranjen večji dobov gozd. Leži med Zakrakovjem na zahodu, Krko na jugu in Krškim poljem na vzhodu. Na severu se nadaljuje v gozd Šumo zahodno od Velike vasi pri Krškem in gozd Dobravo na jugovzhodnem vznožju Krškega gričevja. V zahodnem delu teče potok Lokavec in v vzhodnem delu Senuša; Oba pritečeta iz Krškega gričevja. Na jugu izvira potok Črnivec, ki se vzhodno od Kostanjevice na Krki izliva v Krko. Med drevesi v Krakovskem gozdu prevladujeta hrast dob in beli gaber. Preko Krakovskega gozda ne pelje nobena pot. Vse ceste in kolovozi se slepo končajo – razen magistralne ceste Ljubljana–Zagreb – zato je osrčje gozda, čeprav samo nekaj kilometrov od glavne ceste in velikih naselij, otok prave divjine z mokrotnimi tlemi in orjaškimi stoletnimi debli.²⁸⁹

Krška ravan je najbolj južna pokrajina slovenskega panonskega sveta. Na severu meji na panonsko Bizeljsko in Krško gričevje, na zahodu na dinarsko novomeško pokrajino, na jugu na dinarske Gorjance, na vzhodu pa sega do Sotle, po kateri teče meja s Hrvaško. V zahodnem delu Krške ravni leži južno od Krke 52 km² veliko Šentjernejsko polje, severno od Krke pa 23 km² veliko mokrotno in travnato Zakrakovje, ki se na vzhodu nadaljuje v 28 km² velik poplaveni Krakovski gozd. Med njim in Savo na vzhodu leži 77 km² veliko prodno Krško polje, še bolj na vzhodu pa med Savo in Sotlo 90 km² veliko Brežiško polje.²⁹⁰

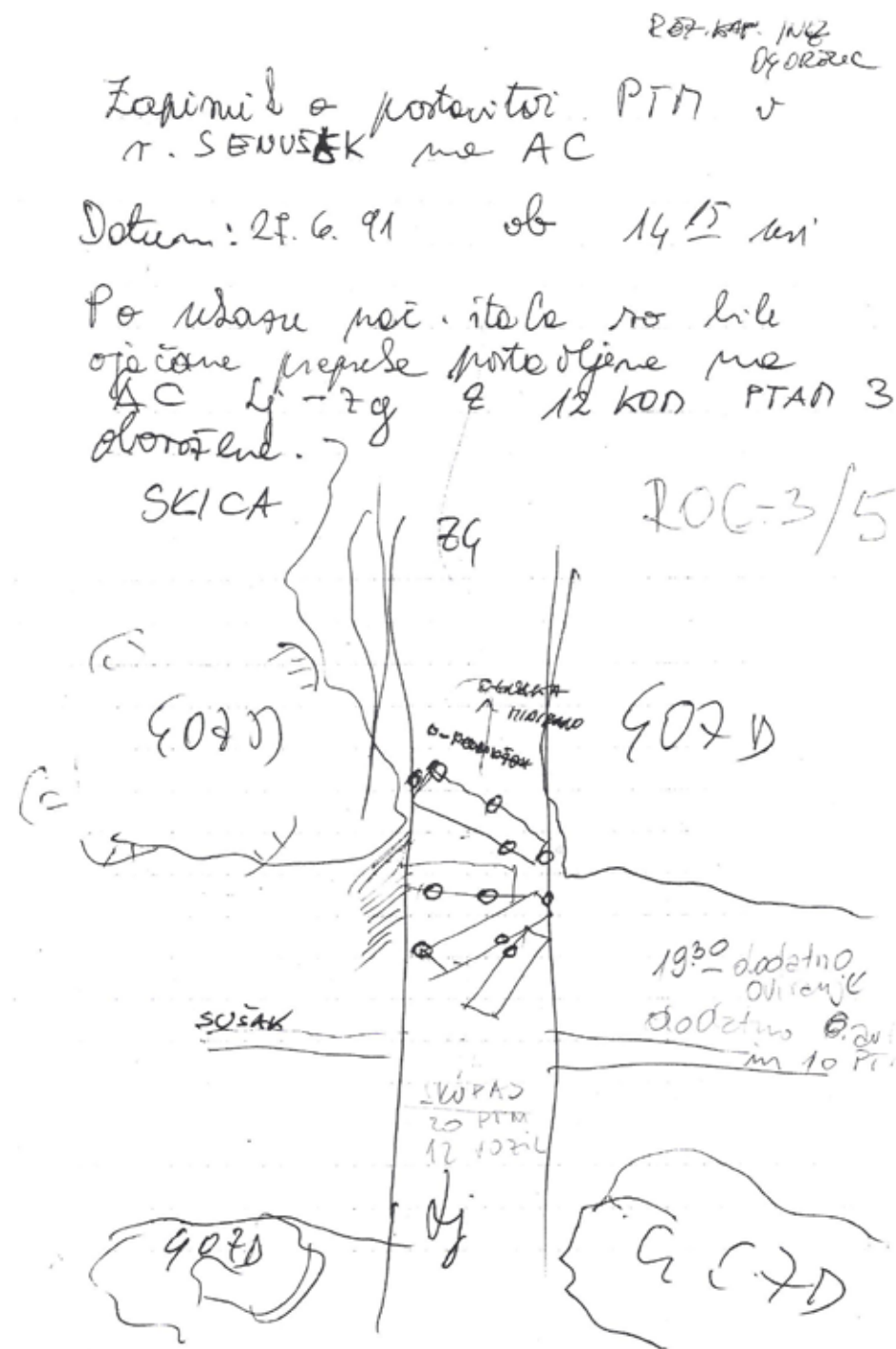

Stotnik 1. stopnje Mitja Teropšič, poveljujoči častnik TO v boju v Krakovskem gozdu. Sromlje, junija 1991.

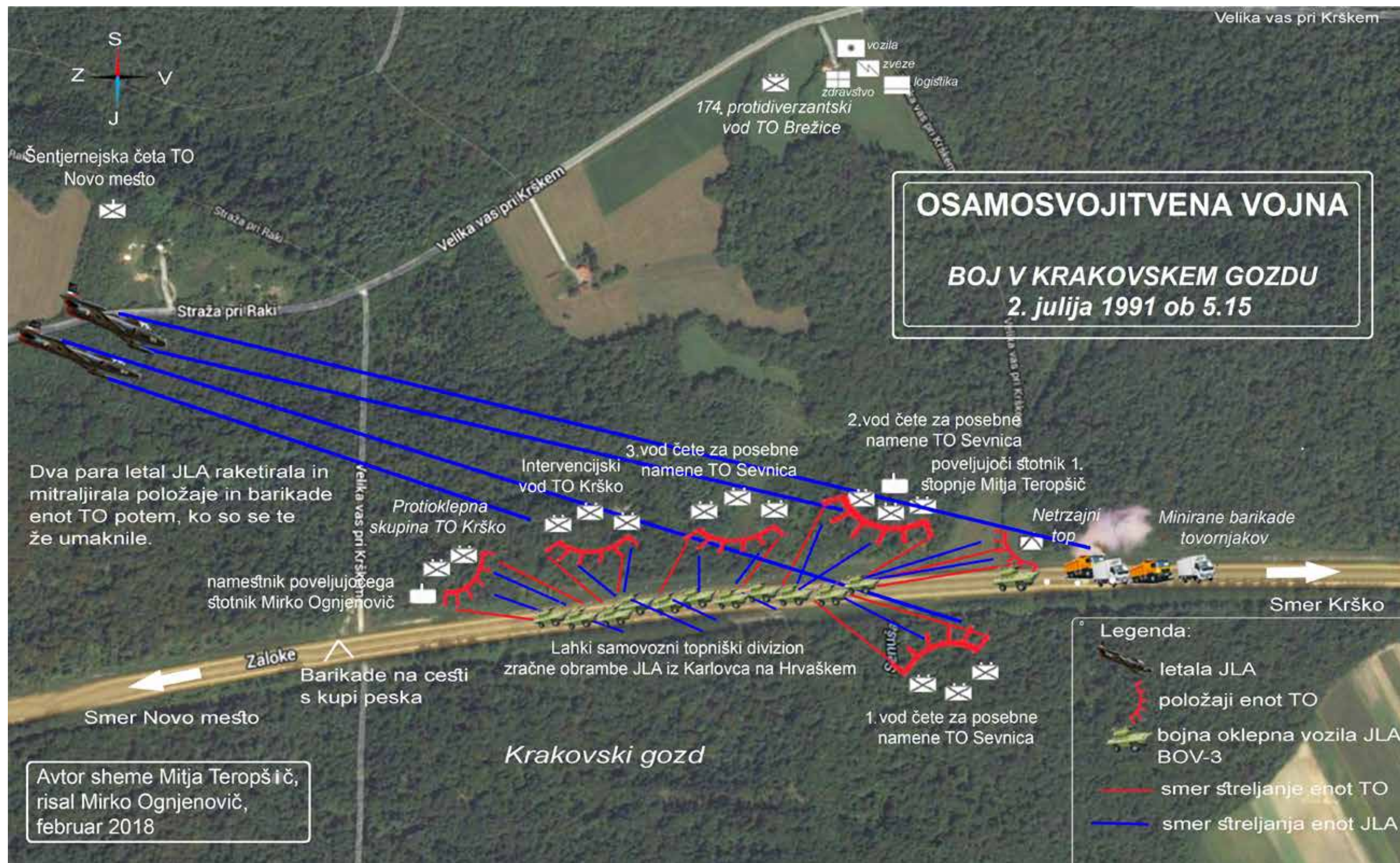
Sedmi dan vojne je bil glede vojaških aktivnosti najzahtevnejši in rezultatsko najpomembnejši za uspešen zaključek posavskih teritorialcev v bojnih spopadih z enotami Jugoslovanske ljudske armade. Barikada in položaji enot TO v Krakovskem gozdu niso bili izbrani naključno. Uprava za notranje zadeve Krško je konec leta 1989 v akciji Sever, načrtovala blokado magistralne ceste M-1 Zagreb–Ljubljana v Krakovskem gozdu. Na tej cestni blokadi bi zaustavili udeležence mitinga resnice iz Srbije, ki bi z vozili prihajali od hrvaške meje proti Ljubljani. Velikosrbski nacionalisti so z organizacijo »mitinga resnice«, kot so ga poimenovali, želeli vsej Jugoslaviji pokazati svojo resnico o Kosovu. Miting so želeli organizirati in izvesti sredi Ljubljane in s tem prenesti protibirokratsko oziroma jogurtno revolucijo – kot so jo poimenovali – iz Srbije tudi v Slovenijo. Blokirano mesto slovenske milice v

289 Drago Perko, Milan Oražem Adamič, Slovenija, Pokrajine in ljudje. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1988, strani 674–675.

290 Drago Perko, Milan Oražem Adamič, Slovenija, Pokrajine in ljudje. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1988, stran 664.

Zapisnik in skica stotnika TO Mihaela Ogorevca o postavitvi protitankovskih min in tovarnjakov, v barikadi v Krakovskem gozdu 2. julija 1991.

Krakovskem gozdu bi bilo osvetljeno, saj se je predvidevalo, da bi blokado postavili 30. novembra 1989 ob 19. uri, torej ponoči. Na blokirano mesto bi bila z načrtom postavljena tudi vodni top in bojno oklepno vozilo.²⁹¹

V Krakovskem gozdu so bili ob magistralni cesti v smeri Ljubljane na desni strani leta 1991 še vedno dobro ohranjeni strelski jarki nemške vojske iz druge svetovne vojne. Nemške enote so vedele, kakšno dobro zaščito nudi na tem prostoru Krakovski gozd braniteljem smeri, ki bi imeli utrjene položaje v mogočnem gozdu ob cesti. Postavitev barikade na mikrolokaciji ob potoku Senuša v Krakovskem gozdu leta 1991 je bila zato logična in pravilna odločitev 25. območnega štaba TO.

Takoj po izvedeni mobilizaciji večjega števila vojnih enot TO Dolenjske je poveljnik Gutman izdal 26. junija 1991 ukaz za blokado in oviranje magistralne ceste Zagreb–Ljubljana. Po že izdelanem in pripravljenem načrtu Rog-3 je bilo oviranje predvideno v Krakovskem gozdu, pri nadvozu preko potoka Senuša. Za postavitev barikade s postavitvijo petih težkih tovarnjakov – vlačilcev je bilo zadolženo podjetje Transport Krško.²⁹² 27. junija 1991 so bili ob 14.15 v barikadi postavljeni štirje težki tovarnjaki in pod njimi 12 protitankovskih min. Do 19.30 je bila barikada dodatno okrepljena in je bilo v njej postavljenih 12 tovarnjakov in 20 protitankovskih min.²⁹³

Prvi ukaz območnega štaba TO za zavarovanje barikade v Krakovskem gozdu je 26. junija 1991 dobila 228. četa TO za ognjeno podporo Krško. Poveljniku čete je bilo ukazano, da mora biti z oddelkom netrzajnih topov in oddelkom ročnih metalcev v najvišji bojni pripravljenosti za blokado in oviranje magistralne ceste na odseku Drnovo–Smednik,²⁹⁴ v rajonu potoka Senuša. Enota mora dopolniti z bojnim kompletom minsko-eksplozivnih sredstev za skupinska in protioklepna orožja. Izvesti mora tudi vse druge priprave za stalno in popolno bojno pripravljenost za delovanje. O izvedeni nalogi in stopnji pripravljenosti mora poročati še isti dan ob 17. uri. Za koordinatorja nalog med poveljnikom čete TO in ekipo za oviranje je bil določen praporščak Edi Zanut, starešina stalne sestave območnega štaba TO.²⁹⁵ Naloga je bila v celoti izvedena in enota TO je bila pripravljena za bojno delovanje.²⁹⁶

Vojaške razmere so se v Posavju z začetkom vojne 27. junija 1991 hitro spreminjale in zaostrovale. Že v jutranjih urah je 2. PŠTO Dolenjske območnemu štabu TO ukazal, da premesti 228. četo TO za ognjeno podporo Krško v bližino letališča JLA Cerklje ob Krki, kjer mora biti pripravljena za bojno delovanje. Odločitev poveljnika majorja Breznikarja je bila, da se vod, ki je branil barikado v Krakovskem gozdu, vrne v sestav svoje

291 Miha Molan, POLICIJA Posavja v osamosvojitvenih procesih : Policijsko veteransko društvo Sever Posavja, Krško, 2016, stran 60 in 72.

292 Karta 1 : 50.000 Načrt oviranja Rog-3. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

293 Zapisnik s skico stotnika Ogorevca o postavitvi PTM v r. Senuša na AC 27. 6. 1991. Fotokopijo zapisnika hrani avtor.

294 Nastopanje oklepnih in mehaniziranih enot JLA je bilo pričakovati od hrvaške meje preko Brežiško-Krškega polja v smeri Novega mesta in Ljubljane.

295 Ukaz poveljnika 25. obmŠTO številka SZ-804-01/4-91 z dne 26. 6. 1991. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

296 Dnevno operativno poročilo 25. obmŠTO številka SZ-804-031/29-91 z dne 27. 6. 1991, točka 2.2. Fotokopijo poročila hrani avtor.

čete, na položaju pa ga nadomesti 135. protidesantna četa TO Brežice. Vsi premiki so bili zaključeni že v dopoldanskem času. Ob 19. uri je območni štab TO sprejel od nadrejenega pokrajinskega štaba TO depešo, s katero je bilo treba seznaniti vse podrejene enote TO na položajih. Vsebina depeše je štabe in enote seznanila, da naj bi JLA zasedla vse mejne prehode. Pripadnike JLA je bilo treba šteti kot okupatorje in proti njim uporabiti strelno orožje. To je bilo prvo uradno obvestilo – po liniji poveljevanja v TO – o uporabi strelnega orožja proti enotam JLA,²⁹⁷ ki so zunaj svojih vojašnic in objektov.

135. protidesantna četa TO Brežice je ostala na položaju v Krakovskem gozdu in branila barikade do nedelje, 30. junija 1991.²⁹⁸

25. območni štab TO je 29. in 30. junija 1991, zaradi spremenjene vojaške situacije in prenosa težišča svojega bojnega delovanja na magistralno cesto Ljubljana–Zagreb, delno prerazporedil svoje bojne enote TO po položajih. Enote TO so bile dopolnjene s strelivom, minsko-eksplozivnimi sredstvi in razpoložljivim protioklepnim orožjem. Tako je 135. protidesantno četo TO Brežice, ki je bila na položaju v Krakovskem gozdu že četrti dan, zamenjala Četa TO za posebne namene Sevnica.²⁹⁹ To je bila novo oblikovana in sveža enota TO, ki je bila popolnjena z mlajšimi vojaki in je bila od 21. junija 1991 na osnovnem urjenju. Oblikovana je bila konec maja – na zahtevo in po ukazu poveljnika 2. PŠTO Gutmana – in je zaključevala večdnevno osnovno urjenje. Zamenjava nalog in položajev je bila hitro končana. Četa TO je svojim naslednikom na položaju prepustila oba netrzajna topa M60 z bojnim kompletom granat.

Del posadke oddelka netrzajnega topa TO na urejenem in utrjenem položaju v Krakovskem gozdu 1. julija 1991.

297 Kratki ukazi, da se strelja po nastopajočih oklepnikih JLA in letališču JLA Cerklje ob Krki, so bili izdani že v dopoldanskem času 27. junija 1991. Zabeleženo v operativnem dnevniku 25. obmŠTO 27. junija 1991.

298 Operativni dnevnik 25. obmŠTO z dne 27. junija 1991. Fotokopijo dnevnika hrani avtor.

299 Dnevno operativno poročilo 25. obmŠTO številka SZ-804-031/29-91 z dne 27. 6. 1991, Fotokopijo poročila hrani avtor.

Četa za posebne namene TO Sevnica je nekoliko spremenila obrambo in organizacijo ognjenega sistema. Ob osebнем pehotnem orožju je bila oborožena s tromblonskimi kumulativnimi minami in osmimi ročnimi protiklepnimi orožji za enkratno uporabo armbrust. Položaj 1. voda TO z enim netrzajnim topom je bil postavljen tako, da je branil krško smer, 2. in 3. vod TO z drugim netrzajnim topom pa sta branila novomeško smer.

Nasprotnik

580. lahki samovozni topniški divizion zračne obrambe bojnih oklepnih vozil iz 580. mešane artilerijske brigade JLA iz Karlovca, je bila prva enota JLA, ki je s Hrvaškega vstopila na Dolenjsko in s tem dejanjem začela agresijo na tem prostoru. Divizion zračne obrambe JLA je imel v oborožitvi 12 bojnih oklepnih vozil zračne obrambe BOV-3.³⁰⁰ Bojno oklepno vozilo je imelo vgrajeno kupolo, v kateri je bil nameščen tricevni top zračne obrambe 20/3 mm M55A4. Ognjena moč diviziona JLA z 12 topovi je bila izredno velika, saj je lahko v minuti iz vseh topov izstrelil od 23.400 do 27.000 zažigalno prebojnih, trenutnih in svetlečih granat. Cilje v zraku in na zemlji je lahko uspešno streljal z razdalje do 1.500 m.³⁰¹ V posadki bojnega vozila so bili štirje člani, in sicer: poveljnik, voznik, merilec in polnilec. Divizion je bil sestavljen iz dveh baterij, poveljniškega voda, v katerem je bila logistika in zveze ter skupine vojaških policistov. Celotna sestava diviziona je štela 70 do 80 pripadnikov JLA in med njimi je bilo več kot deset aktivnih starešin JLA ter dva oborožena civilista. Število aktivnih starešin JLA je močno presegalo formacijsko število starešin diviziona. Z dodanimi starešinami je bil divizion za izvedbo naloge v Sloveniji dodatno kadrovsko okrepljen. Poveljnik diviziona je bil major Boško Prodanović.³⁰²

Matična vojašnica lahkega topniškega diviziona zračne obrambe JLA je bila v naselju Luščič v Karlovcu na Hrvaškem. Komandant diviziona je v svojo službeno beležko 27. 6. 1991 ob 0.02, to je 2 minuti po polnoči, zapisal povelje za marš.³⁰³ V povelju je v prvi točki navedel, da je divizion v cilju višje bojne pripravljenosti dobil nalogo izvesti marš na smeri Karlovec–Neretić–Novo mesto–Ljubljana–Kranj. V rajonu Ljubljana divizion preide v sestav 14. korpusa JLA. Začetek marša je na vhodu vojašnice ob 0.15. Kolono za marš sestavljajo poveljstvo, 1. lahka samovozna artilerijska baterija, 2. lahka samovozna artilerijska baterija in poveljniški vod. Svoje mesto je določil na čelu kolone. Določil je tudi maksimalno hitrost do 40 km na uro ter razmik med vozili 50 m. V povelju ni navedel ukrepov bojnega zavarovanja v času marša.³⁰⁴

300 Bojno oklepno vozilo BOV-3 je ena izmed izvedenk osnovnega bojnega oklepnega vozila BOV, ki je bilo zasnovano na pobudo Uprave vojaškega letalstva in zračne obrambe Jugoslovanske ljudske armade. Razvoj se je začel v tovarni TAM Maribor in Zavodih Crvena zastava v Kragujevcu leta 1979. Po uspešnih prototipnih serijah je leta 1985 sledila serijska proizvodnja.

301 Pravilo protivavionski top 20/3 mm M55A4, Savezni sekretariat za narodnu odbranu : Vojnoizdavački zavod Beograd, 1976.

302 Žarko Henigman, Obveščevalno varnostna informacija o BOV-ih, rokopis. Prepis informacije prebeglega vojaka JLA iz leta 1991. Fotokopijo dokumenta hrani avtor knjige.

303 V originalu »Zapoved za marš«. Povelje za marš, rokopis. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

304 Povelje za marš, rokopis. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

Bojna oklepna vozila in spremljajoči tovornjaki JLA se mimo Žabje vasi premikajo proti Mačkovcu in magistralni cesti. Novo mesto, 27. junija 1991.

Divizion je bil bojno angažiran v Sloveniji 27. junija 1991, ko je v zgodnjih jutranjih urah prestopil državno mejo med Republiko Hrvaško in Republiko Slovenijo v Beli krajini ter bil sprva zaustavljen na cestni barikadi TO v Pogancih pri Novem mestu. Po kratkem streljanju,³⁰⁵ v katerem je bil ranjen podporočnik Jasmin Kadić, in dovoljenem prehodu je divizion JLA s spremljevalnimi vozili nadaljeval vožnjo do magistralne ceste in nato nadaljeval pot v smeri proti Ljubljani. Znova je bil zaustavljen na barikadi TO na klancu Medvedjek pri Trebnjem. Po boju z vojnimi enotami TO Dolenjske 28. junija 1991 je divizion JLA kljub bojni podpori lastnega letalstva izgubil vsa spremljevalna vozila. Po umiku z Medvedjeka, ki je bil divizionu JLA vsiljen, je bil nato pred četrto uro 1. julija 1991 zaustavljen ter blokiran v postavljeni zasedi TO na barikadi v Krakovskem gozdu pri Krškem.

Vojaške razmere 1. in 2. julija 1991 v Posavju

Na območju Posavja je Jugoslovanska ljudska armada 1. julija 1991 imela mehanizirani vod s štirimi oklepnimi transporterji iz 4. oklepne brigade iz Jastrebarskega na železniški postaji v Dobovi, drugi mehanizirani vod s prav tako štirimi oklepnimi transporterji na kontrolni točki na magistralni cesti na Obrežju, močne sile zračne obrambe s pridodano bojno skupino 257 padalcev iz 63. elitne padalske brigade JLA iz Niša v Garniziji JLA Cerklje ob Krki in delovne enote tehničnega remontnega zavoda v Breganskem Selu, ki niso bile namenjene bojnemu delovanju. Nov nasprotnik je postal lahki samovozni divizion z 12 bojnimi oklepnimi vozili JLA, ki je bil okoli četrte ure zjutraj zaustavljen in blokiran v postavljeni zasedi in pred protiklepno barikado v Krakovskem gozdu. V popoldanskem času je bilo aktivno vojaško letalstvo JLA, saj so

305 Spominska izjava poročnika Igorja Franka z dne 14. oktobra 2013, poveljnika Čete TO za protidiverzantsko delovanje Novo mesto, da je njegov vojak sprožil prvi strel v vojni za Slovenijo. Fotokopijo izjave hrani avtor.

zračni prostor preletavala letala ter helikopterji, ki so se spuščali in dvigovali z vojaškega letališča JLA Cerklje ob Krki.³⁰⁶

25. območni štab TO je imel 1. julija 1991 svoje glavne sile razporejene na varovanju barikad in protioklepni ovir na magistralni cesti od Prilip do Krakovskega gozda, pri blokadi vojaškega letališča Cerklje ob Krki in pri širši blokadi železniške postaje Dobove ter obrambi mesta Brežice s poveljniškim mestom štaba TO. Del sil je imel angažiranih na varovanju pomembnih objektov za obrambo v občinski središčih. V Sevnici je deloval zbirni center za sprejem prebeglih pripadnikov JLA. Dokaj močne sile treh čet in treh intervencijskih vodov TO je imel v rezervi. Pripravljene so bile za intervencije in zamenjavo enot TO na položajih. Pod orožjem je bilo 1081 teritorialcev.³⁰⁷

Poveljnik območnega štaba TO major Breznikar je v izrednem dnevnem operativnem poročilu, ki je bilo poslano 2. PŠTO Dolenjske 1. 7. 1991 s stanjem ob 19. uri, zapisal, da so vse dobljene naloge izvedene. Sporočil je, da je bilo težišče dnevnih dogajanj usmerjeno v spremljanje pogajanj z agresorjevo kolono v Krakovskem gozdu. Vsem bojnim enotam TO na položajih je bila ukazana popolna bojna pripravljenost in umik od branjenih barikad zaradi verjetnosti bombardiranja in raketiranja ter odstranjevanja s strani vojaškega letalstva. Odločil je, da morajo vse enote TO stalno opazovati zračni prostor in biti pripravljene na letalski napad ter spuščanje helikopterskih desantov. V obeh primerih je treba sprejeti boj z nasprotnikom. Nadrejenega poveljnika in poveljstvo je obvestil, da so se z zajetimi sredstvi zvez in dokumenti iz Krakovskega gozda tajno vključili v sistem zvez agresorja in mu prisluškujejo.³⁰⁸

Odločitev o napadu v Krakovskem gozdu do večera 1. julija 1991 še ni bila sprejeta.

Napetost na položajih v Krakovskem gozdu se je tega dne iz ure v uro stopnjevala. Območni štab TO je večkrat dnevno svojega poveljujočega častnika v Krakovskem gozdu stotnika 1. stopnje Teropšiča seznanjal o možnih zračnih napadih, helikopterskih desantih in tudi verjetnosti, da se bo oklepni divizion zračne obrambe JLA z bojem poskušal prebiti iz zasede. Vojaška letala JLA so v popoldanskih urah nekajkrat v parih preletela Krakovski gozd – izvidovala – vendar niso delovala bojno. Stotnik 1. stopnje Teropšič, ki je bil v tem času že imenovan za poveljnika vseh zbranih enot TO v Krakovskem gozdu, je po prihodu dodatnih enot TO in prejemu nekaj kosov protioklepnega orožja, opravil bojno prerazporeditev. Enote TO je razporedil na sile za napad oziroma protioklepni boj kot glavne sile, sile za zavarovanje bojnih delovanj in sile za intervencijo oziroma protidesantni boj.³⁰⁹

Glavne sile TO za napad so sestavljale: Četa za posebne namene TO Sevnica s pridodano protioklepno skupino 23. obmŠTO, Intervencijski vod TO Krško in Protioklepna

³⁰⁶ Dnevno operativno poročilo 25. obmŠTO številka SZ-804-031/31-91 z dne 1. 7. 1991 in izredno operativno poročilo SZ-804-031/3-91 z dne 1. 7. 1991, s stanjem ob 19. uri. Arhiv 25. obmŠTO.

³⁰⁷ Prav tam; Delovna karta 25. obmŠTO za 30. 6. in 1. 7. 1991. Fotokopijo delovne karte hrani avtor.

³⁰⁸ Izredno operativno poročilo SZ-804-031/3-91 z dne 1. 7. 1991, s stanjem ob 19. uri.

³⁰⁹ Mitja Teropšič, V naši vojni se nismo bojevali s številom, temveč z večšino in znanjem. V : Posavje v letih 1989–1991 : spominski zbornik : Posavski muzej, Brežice, 2001, stran 237 do 241.

skupina TO Krško. Za zavarovanje bojnega delovanja je bila določena Šentjernejska četa 21. obmŠTO, z nalogo varovanja barikade na novomeški smeri in preprečitve izmika diviziona JLA v smeri Novega mesta. V sile za intervencijo ter protidesantni boj je bil določen 174. protidiverzantski vod TO Brežice, ki je prispel na položaj 2. julija ob 4. uri zjutraj.

Enote so bile na položajih v zasedi ob barikadi postavljene v obliki črke L. Dvostranska zaseda zaradi možnosti obstreljevanja ni bila sprejemljiva in ne bi bila učinkovita, saj bi lahko prišlo do medsebojnega obstreljevanja sil TO.³¹⁰

Domačija Puntarjevih, kjer je bilo leta 1991 poveljniško mesto enot TO pred napadom v Krakovskem gozdu. Fotografija je iz leta 2002.

Okoli pol enajste ure zvečer je na položaj v Krakovski gozd prispel poveljnik Gutman s sodelavci. Skupaj s stotnikom 1. stopnje Teropšičem sta odšla na pogajanja z majorjem Prodanovićem o pogojih predaje diviziona JLA. Po neuspehih pogajanjih je stotnik 1. stopnje Teropšič dobil ukaz za pripravo napada v jutranjih urah. Odločitev o napadu naj bi sprejeli na republiškem vrhu. Uskladila sta tudi dodatne zahteve stotnika 1. stopnje Teropšiča glede pristojnosti prenosa ukaza za napad, dodelitve dodatnih sil, ponovnega poziva k predaji pred napadom in takojšnjega umika s položajev in bojišča vseh sil v primeru letalskega napada. Vse dodatne zahteve je poveljnik Gutman odobril. Po odhodu poveljnika Gutmana je bila družina Puntarjevih iz družinske hiše v Veliki vasi 57 pri Krškem, kjer je bilo tudi poveljniško mesto, zaradi nevarnosti zračnega napada evakuirana.³¹¹

Po prihodu poveljnika Gutmana na poveljniško mesto v Novem mestu ga je tam že čakalo sporočilo načelnika RŠTO polkovnika Slaparja. Sporočilo se je glasilo: »V primeru, da pogajanja s kolono v Krakovskem gozdu ne rodijo rezultata, ima poveljnik 2. PŠTO dovoljenje, da prične z akcijo in uniči najmanj eno vozilo z namenom, da jih privolimo k predaji.« 2. julija 1991 ob 3.20 je poveljujoči enotam TO v Krakovskem gozdu Teropšič

³¹⁰ Prav tam.

³¹¹ Prav tam.

sprejel sporočilo poveljnika Gutmana. Ta mu je potrdil napad in ga opozoril, da mora pred napadom še enkrat pozvati nasprotnika k predaji in javiti začetek napada. Republiški štab TO je ob 3.26 obvestil poveljnika Gutmana, da zaradi bombardiranja Ljubljanskega vrha s strani letalstva JLA, velja ukaz za napad na kolono JLA v Krakovskem gozdu. Ob 4.55 je stotnik 1. stopnje Teropšič obvestil poveljnika Gutmana o pripravljenosti za napad. S tem je bila večurna procedura potrditve in odobritve napada enot TO v Krakovskem gozdu zaključena.³¹² Počakati je bilo treba le na prvo jutranjo svetlobo.

Boj v Krakovskem gozdu se je začel 2. julija 1991 ob 5.15.³¹³

Udeleženci boja v Krakovskem gozdu so takoj po končani vojni leta 1991 podrobno opisali svoje poglede na boj.

Stotnik Mirko Ognjenovič, moje videnje boja v Krakovskem gozdu

Kot pripadnik stalne sestave 25. obmŠTO sem Četo za posebne namene TO Sevnica v Krakovski gozd pripeljal 30. junija 1991 okoli dvanajste ure. Četa je zamenjala 135. protidesantno četo TO Brežice, ki je bila na položajih že več dni. Zamenjava nalog in položajev je bila zaključena do štirinajste ure.

Poveljnik sevniške čete in poveljniki vodov so organizirali sistem ognja ter opravili manjše spremembe pri organizaciji obrambe glede na predhodno enoto. Po zaključeni nalogi sem se vrnil na sedež območnega štaba TO v Brežice.

Naslednje jutro okoli četrte ure zjutraj sem dobil ukaz, da grem skupaj z načelnikom območnega štaba TO Mitjo Teropšičem v Krakovski gozd, kjer se je v naši zasedi zaustavila kolona 12 oklepnih transporterjev JLA. V Krakovski gozd smo prišli okoli pete ure. Teropšič je prevzel poveljstvo. Naši poveljniki so na položaju imeli ujetega kaptana Kapurana in pet vojakov JLA. Že na položaju so se začela pregovarjanja z našimi zahtevami o njihovi predaji. Pogovor je vodil Teropšič, jaz in drugi starešine pa smo sodelovali. Naša zahteva je tudi bila, da se pregovarjanj udeleži komandant kolone JLA, saj je kapetan Kapuran trdil, da ni pristojen pogajati se o predaji.

Po uri čakanja je prišel na pogajanja tudi komandant kolone JLA major Prodanović. Na začetku nam ni zaupal, saj se je bal, da ga bomo zajeli. Na našo zahtevo, da preda enoto, je odgovoril, da tega ne sme storiti brez ukaza nadrejenih, vendar z njimi nima zveze. Skozi naše položaje smo ga peljali do hiše na jasi, kjer je bil telefon. Poklical je svoje nadrejene v Karlovec. Pred tem je iz Novega mesta na položaj prispel stotnik 1. stopnje Marjan Grabnar, načelnik operativnega odseka 2. PŠTO Dolenjske. Grabnar je zahteval takojšnjo predajo enote JLA, vendar Prodanović ni dobil dovoljenja za predajo

312 Operativni dnevnik 2. PŠTO Dolenjske. Arhiv 2. PŠTO Dolenjske; Prepis operativnega dnevnika s kronologijo dogodkov 1., 2. in 3. julija 1991 hrani avtor knjige.

313 Mitja Teropšič, V naši vojni se nismo bojevali s številom, temveč z večšino in znanjem. V: Posavje v letih 1989-1991: spominski zbornik: Posavski muzej, Brežice, 2001, stran 240.

Zaustavljena bojna oklepna vozila zračne obrambe JLA na magistralni cesti v Krakovskem gozdu 1. julija 1991.

od svojih nadrejenih v Karlovcu. Izrazil je željo za sestanek s poveljnikom 2. PŠTO Gutmanom, kar mu je bilo tudi omogočeno. Sestanek in pogovor v Novem mestu je trajal do petnajste ure.

Po zaključenem razgovoru in vrnitvi iz Novega mesta sta se major in kapetan JLA vrnila v svojo enoto, mi pa na položaje k naši enoti. Ta dan smo se v popoldanskih in večernih urah dvakrat začasno umaknili s položajev. Prvič zaradi najave helikopterskega desanta JLA in možnosti napada in drugič zaradi lažnega napada letal JLA na naše položaje. V obeh primerih smo dobili sporočilo po moji radioamaterski postaji, ki sem jo imel na položaju. To je bila tudi edina radijska zveza med enotami na položaju, poveljniškim mestom čete in preko njega z nadrejenim poveljstvom v Brežicah. Poseben problem je bil prenos ukazov in sporočil po položajih, ki so bili razvlečeni v dolžini kilometra. Sreča je bila, da je bilo ukazov in sporočil malo, in so jih zato v teku prenašali kurirji.

Naslednji dan v torek, 2. julija 1991, zjutraj sem skupaj s stotnikom Jožetom Koširjem začel zbujati vojake na položaju ob barikadi, saj je bila ob peti uri ukazana popolna bojna pripravljenost za boj. Ukaze sem z vozilom prenesel tudi drugim enotam in poveljnikom na položaju, in sicer stotniku Jožetu Arhu in stotniku Branku Slivšku. Slivškova enota je bila oddaljena 200 metrov od zadnjega oklepnega vozila v smeri Otočca. Na položaj sem prišel okoli 5.20, ko se je streljanje in boj že začelo. Močno streljanje je trajalo 15 do 20 minut.

Po sporočilu o letalski podpori JLA oklepnikom smo se izvlekli s položaja do lokalne ceste Velika vas–Rimš. Od tu je bil organiziran prevoz na izhodiščne položaje enot TO v Sevnico, Krško in Brežice.³¹⁴

314 Pisna izjava stotnika Mirka Ognjenoviča, pomočnika načelnika 25. obmŠTO za učne zadeve. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

Poročnik Vojko Kotnik, videnje dogodkov v Krakovskem gozdu

Zaradi izrednih razmer in pričakovanja zaostritve političnih razmer okoli dneva »D« sem bil vpoklican na petnajstdnevne vojaške vaje. Po vojaški stroki sem sicer rezervni artilerijski častnik, zaradi razmer pa sem bil izbran kot poveljnik tretjega voda v Četi za posebne namene TO Sevnica. V tem času je bil velik kadrovski primanjkljaj, saj se je zbralo komaj nekaj več kot polovica čete. Bili smo trije častniki in vsak je vodil svoj vod. Formacija je ustrezala trem prepolovljenim samostojnim vodom. Poveljnik čete je bil izbran zgolj zaradi formalnosti.

Nastanjeni smo bili v samskih domovih v Sevnici. Izvajali smo urjenje vojakov – teritorialcev s pehotnim in protioklepni orožjem ter se urili v taktičnih postopkih obrambe, napada, bližnjega boja iz zasede in protidiverzantski boj. Pouk je potekal neprekinjeno do 28. junija 1991. Častniki enote in zunanji sodelavci smo poskušali v tem času doseči kar se da bolj uigrane enote. S hitrimi prenosi ukazov ustvariti medsebojne odnose in disciplino, doseči bojno pripravljenost vsakega vojaka in taktično razdelati načrte morebitnega boja.

Morala in pripravljenost vojakov je bila dobra, kar se je potrdilo ob dveh lažnih šolskih alarmih, ko je cela enota zavzela položaje za protioklepni boj. Takratna situacija res ni zahtevala boja, bila pa je dobra priprava za vojake, za primer resnične situacije. Kljub temu da naša enota ni imela neposrednega stika z nasprotnikom, so se vojaki zelo dobro zavedali odgovornosti in pomembnosti svoje naloge.

Nekega dne³¹⁵ je v dopoldanskem času območni štab TO ukazal, da se vsi trije vodi premaknejo v smeri Krškega. Vkrkali smo se na avtobus in kombinirano vozilo, kar zgovorno priča o našem številu. Bilo nas je enainšestdeset. Bil sem vodja poti v avtobusu. V očeh vojakov je bilo razbrati veliko mero odločnosti, pa tudi malo nejevere in težkega pričakovanja dogodkov. Vsi vojaki so vedeli namen premika. Naša naloga je bila varovanje komunikacije Ljubljana–Zagreb in ščitenje barikade v Krakovskem gozdu. Poleg treh poveljnikov vodov sta bila z nami še stotnik Ognjenovič, operativni častnik iz območnega štaba TO in stotnik Košir.

Nekaj sto metrov naprej od konca Velike vasi proti Rimšu smo se izkrcali in se razporedili po vodih. Vodil sem tretji vod in vojake iz poveljstva čete. Vso opremo in sredstva smo z lokalne ceste prenesli slab kilometer daleč v gozd, kjer smo se srečali z enoto TO, ki je do tedaj branila območje barikade. Številčno so bili skoraj enkrat močnejši, mi pa smo imeli nekaj boljšo oborožitev. Oboroženi smo bili z avtomatskimi in polavtomatskimi puškami, imeli pa smo tudi tretjino starih pušk M48. Poleg tega smo imeli zadostno količino tromblonskih kumulativnih min in ročnih bomb. S seboj smo prinesli štiri ročne raketomete armbrust. Enota, ki smo jo zamenjali, nam je pustila dva netrzajna topa in nekaj neuporabnih ročnih metalcev. S štiriindvajse-

³¹⁵ Točen datum je 30. junij 1991. Dnevno operativno poročilo za dan 30. junij 1991, 25. obmŠTO, šte. SZ 804-031/30-91. Fotokopijo poročila hrani avtor.

timi tromblonskimi kumulativnimi minami je bila to vsa naša protioklepna oborožitev.

Po natančnem pregledu terena in položajev smo zamenjali prejšnjo enoto. Določili smo dve posadki za netrzajna topova, razporedili vojake po položaju, določili mesto utrjevanja in vkopavanja, območje branjenja ozemlja, rezervne položaje ter poti in zbirno mesto umika. Poveljniki smo določili delo vsakega posameznega vojaka pri različnih variantah obrambe.

Smer Krakovski gozd–Brežice je branil 1. vod. Ta smer za nas ni bila aktualna, ker je bila na Čatežu ob Savi še ena barikada. S te strani tudi ni bilo cestnega prometa. Drugo stran in smer Krakovski gozd–Novo mesto–Ljubljana sta branila 2. in 3. vod. Na tej strani je še vedno potekal cestni promet, predvsem tujci, in naša naloga je bila zaustavljati vozila ter jih napotiti nazaj. Prehod skozi barikado namreč ni bil mogoč. Vsi vojaki so dobili ukaz za izdelavo ustreznih zaklonov, ki so jih izkopali z vojaškimi lopaticami. Prvi netrzajni top je bil postavljen ob robu jase, ki se dotika ceste in je imel nalogo braniti obe njeni smeri. Drugi top je bil postavljen za obrambo iz smeri Čateža ob Savi.

Po natančnem pregledu položajev sem dal naloge komandirjem oddelkov, določil svojega namestnika in do noči kontroliral njihovo delo. Določil sem dežurne opazovalce, dežurno skupino za zaustavljanje vozil s potrebnimi nočnimi menjavami. Vse je potekalo utečeno, vojaki brez trenutnih zadolžitev so počivali na ležiščih pokritih z vejami in šotorskimi krili. Nočni mir so motili le nadležni komarji. Odšel sem na svoje poveljniško mesto, kjer sem po dolgem razmišljanju zaspal.

Vidni ostanki utrjenega položaja netrzajnega topa TO v Krakovskem gozdu jeseni leta 1991.

Nekdo me trese in mi govori, naj se zbudim. Zaspan prepoznam četnega varnostnika, ki zelo nervozno nekaj govori in maha z rokami. Bil sem obut in oblečen, pripel sem si samo zaščitno masko in si nataknil očala. Čez ramena sem vrgel vetrovko, saj sem se tresel od mraza. Od oborožitve sem imel vojaško pištolo in bombo, saj za častnike ni bilo dolgocevnega orožja. Prenesejo mi sporočilo območnega štaba TO, da se nam iz smeri Novega mesta približuje kolona štiridesetih tankov, ki bodo vsak trenutek pri nas. Takšno sporočilo mi je prenesel vojak – kurir. Braniti moramo torej barikado.

Drugim članom poveljstva, in sicer kurirjem, voznikom in bolničarju, ukažem, da ostanejo na mestih in se pripravijo za svoje naloge. Sam se skupaj s podporočnikom Kovščkom odpravim do cestnih položajev, oddaljenih slabih dvesto metrov. Noč je bila jasna z mesečino, po tleh je bila koprena megla. Ob robu jase v bližini ceste sva se ulegla in opazovala cesto. Na cesti so ugasnili motorji prispelih vozil. Med našimi položaji ni bilo opaziti nič sumljivega. Samo ena luč je svetila desno od barikade. Vse je bilo tiho. Nato zaslišim pritajeno, a razločno srbsko-hrvaško govorico. Nekaj se je premikalo v grmu tik ob cesti. V tisto smer naperim pištolo in zakličem, naj se oseba ustavi in izstopi iz grmovja, ker bom drugače streljal. Nikogar nisem videl. Ukaz še enkrat ponovim in napolnim pištolo. Po kovinskem zvoku zaklepa iz grmovja izstopi človek v vojaški uniformi. Zaradi mesečine sem opazil našitke in zvezdice, bil je oficir, kapetan JLA s tankovsko čelado – čeladofonom³¹⁶ na glavi.

Ukazal sem mu, naj dvigne roke. In po kratkem ugovarjanju se je predal. Kmalu sem ugotovil, da sem razorožil kapetana Kapurana. Na cesti je stalo oklepno vozilo s protiletalskimi topovi kalibra 20 mm. Vozilo sem poznal še iz časov služenja vojaškega roka v JLA. Zahteval sem, da se iz vozila odstrani ostanek posadke. Po dolgem pregovarjanju so vozilo zapustili trije vojaki in dva desetnika. Druga oklepna vozila v koloni so imela ugasnjene motorje in cevi topov obrnjene navzdol, v različne smeri zaradi obrambe. Stopil sem v stik z namestnikom komandanta kapetanom 1. klase Karakašem in zahteval pogovor s komandantom. Po dolgih grožnjah in prepričevanju, da naj jih spustimo skozi barikado, je naposled le prišel komandant major Prodanović.

V tem času so na položaje prišli štabni častniki Ognjenović, Polanc in načelnik območnega štaba TO Teropšič. Po neuspelih pogajanjih, da se predajo, sta se oba oficirja JLA vrnila v enoto na cesti. Kot pogajalcema smo zagotovili imuniteto. Major nam ni zaupal in je vseskozi ponavljal, da čaka na ukaze z vrha in se sam ne more predati. Predstavil sem jim naše zahteve, da bomo ob vsakem premikanju cevi, vžiganju motorjev in izhodu posadk iz vozil odpirali ogenj. O vseh zahtevah sem se posvetoval s stotnikom 1. stopnje Teropšičem. Ves ta čas smo se prikrito pripravljali na morebitni boj. Vsi smo upali, da do tega ne bo prišlo in da bo prevladal razum. Zavedal sem se velike koncentracije ognjene moči, naše in njihove strani.

Kmalu se nam je kot pomoč na položaju priključil Intervencijski vod TO Krško pod

³¹⁶ Šlemofon oziroma čeladofon je črna usnjena tankovska čelada z vgrajenim mikrofonom. Vojaški slovar: – Predelana in dopolnjena izdaja. – Ljubljana : Ministrstvo za obrambo, 2002, stran 69.

poveljstvom stotnika Arha. Ta enota je bila poprej nameščena v Tovarni pohištva v Brežicah in je sedaj posedla položaje na desni strani ceste v smeri Novega mesta. Za nadzor ceste sta bila določena dva strelca z armbrusti, dva puškomitraljezca in ostrostrelec. Vsi so imeli vseskozi uperjeno orožje v kolono oklepnikov JLA.

Približno opoldne smo bili opozorjeni na možnost letalskega napada ali helikopterskega desanta. Določil sem nove položaje za strelce za primer spuščanja helikopterskega desanta. Čez dobre pol ure so nas preletela prva bojna letala JLA. Njihov let je bil prečno preko naših položajev, cilj pa snemanje situacije na cesti, ugotavljanje položaja njihovih oklepnikov ter izvidovanje naših položajev. Letala so bila vrste Mig 29 in super galeb G4. Njihov zvok je spravljal marsikaterega teritorialca v blatni jarek in pod most na magistralni cesti. Psihološki efekt je bil vse prej kot zanemarljiv. S preleti so dajali kanček upanja in veselja tudi negotovim vojakom JLA v oklepnikih.

Po teh preletih se je močno povečal nemir med našimi vojaki. Postali so nestrpni in negotovi. Ta negotovost se je povečala zaradi groženj JLA, da bodo s težkimi topovi napadli Metliko ter razstrelili veliko vojaško skladišče goriva v Mokronogu. S temi možnostmi je grozil tudi komandant oklepne kolone na cesti. Učinki so bili hudi predvsem z vidika psihološke plati. Teritorialci so kazali odkriti strah za svojce in bližnje. Spraševali so se o možnostih uresničitve groženj. Pomirjal sem jih z izjavo, da JLA »blefira«.

Živčna napetost se je stopnjevala. Dvanajst ur čakanja na začetek boja je terjalo svoj davek. Eden od teritorialcev je dobil srčni napad, veliko drugih je zaradi prenapetosti imelo prebavne motnje. Nekaj jih je potrebovalo zdravniško pomoč, dva smo prepeljali v bolnišnico. Vsem drugim sem dodelil dodatne naloge opazovanja in priprave zaklonov. S tem sem jih razbremenil težkih misli.

Hrano so nam intendanti iz zaledne službe nosili na položaj. Sendvič z zrezkom, kumarico in brezalkoholna pijača ter malo pivo so bili naši obroki. Obroki so bili več kot zadostni, nihče ni bil lačen ali žejen. Preskrbeli so nam tudi odeje in dodatna šotorska krila, saj so bile noči v gozdu dokaj hladne.

Ob petih popoldne mi je bila priključena še skupina teritorialcev iz Bele krajine, z nekaj ročnimi metalci. Dva strelca sem uporabil na položaju ob cesti, druge sem razporedil v globino kot zavarovanje in rezervo. V primeru protinapada naj bi ščitili naš desni bok pri umiku. Za ročna metalca sem določil položaj pri zaplenjenem oklepniku, saj drugje ni bilo več primerne prostora. Položaja naj bi zasedla šele neposredno pred bojem. Na položajih v pripravljenosti so tako ostali štirje strelci z armbrusti in dva ročna metalca. Zaradi premajhne koncentracije protioklepnega ognja sem ukazal ureditev novih dveh položajev za netrzajna topova, tako da bi imela neposreden vpliv na potek dogodkov. Zaradi preglednosti in učinkovitosti topov sem položaja izbral na čelni strani v smeri Novega mesta. Posadki sta izkopali zaklona za stoječi položaj, ter jih s sprednje strani utrdili z betonskimi ploščami, debli in zemljo. Topova naj bi na položaj postavili ob mraku.

Po opravljeni nalogi sva se s stotnikom Ognjenovićem odpravila izvidovat nasprotnikovo oklepno kolono. Obšla sva kolono ob desni strani v smeri Novega mesta in pri tem ugotavljala možnosti našega udara z boka. Pogoji so bili zaradi prevelike vidljivosti s strani nasprotnika slabi. Iz te strani tudi nismo mogli ugotoviti natančnega števila oklepnih vozil JLA v koloni. Dogovorila sva se, da grem v izvidnico z leve strani ter jih preštejem tam. To sem tudi storil in ugotovil, da je v koloni dvanajst ali celo trinajst vozil. Po opravljeni nalogi sem se vrnil na izhodiščni položaj.

Po obhodu smo se poveljujoči starešine zbrali na improviziranem poveljniškem mestu poveljujočega častnika TO Teropšiča, na robu gozdička pod smrekam. Na kratko smo proučili situacijo in se dogovorili za nadaljnje ukrepe. Sprejeta je bila odločitev, da del našega moštva zasede desni bok položajev ter tako z udarno čelno protioklepno skupino zagotovi nadzor nad celotno kolono oklepnikov JLA. Z našim orožjem naj bi bil pokrit vsak oklepnik. Odločitev smo v nadaljevanju začeli uresničevati. Poveljniki enot na položaju so bili seznanjeni z nalogami v času boja. Medtem so pripeljali v gozd razglasno postajo, s katero so obveščali vojake JLA v koloni, naj se predajo in ne sodelujejo v boju. Obvestilo je bilo prebrano v slovenskem, srbsko-hrvaškem, makedonskem in albanskem jeziku. Razglasno besedilo je bilo jasno slišati do kolone oklepnih vozil JLA.

Začel je padati mrak. Enotam TO na položaju je bila razdeljena pijača in hrana. Razdelal sem načrt menjave dežurnih preko noči in izmene stražarjev določenih za varovanje bokov. Iz oklepnikov so nas opazovali z infrardečimi periskopi. Stemnilo se je in položaje so zasedli ročni metalci in posadke netrzajnih topov. Pripravljeni smo bili za boj.

Ponoči nisem zatisnil očesa. Budno sem opazoval v smeri oklepnikov, majhna nepazljivost bi lahko bila usodna, če bi se del njih izkrcal in z drugimi napadel naše položaje. Kontroliral sem dežurne in stražarje. Večina vojakov je spala, morali so si odpočiti. Bližalo se je jutro.

V oklepnikih je bilo po pripovedovanju prebeglih vojakov JLA približno petinosemdeset ljudi, povprečno sedem v oklepniku. Nas je bilo s pridodanim 174. protidiverzantskim vodom TO Brežice, pod poveljstvom poročnika Praha, ki je prispel v Krakovski gozd v zgodnjih jutranjih urah, sto petnajst.

Ob 4.40 je prišel na moj položaj stotnik 1. stopnje Teropšič. Umaknila sva se pod rob ceste, kjer mi je povedal, da bomo v primeru odklonitve predaje oklepne kolone JLA, to tudi napadli. Za začetek napada je bila določena ura 5.05. Bil je še rahel mrak, zato se še ni dalo meriti preko optičnih merkov na protioklepnih orožjih. Začetek boja je bil premaknjen za deset minut. Večjega pomika si nismo mogli privoščiti zaradi najave bližajočih se letal JLA. Vse je potekalo zelo hitro. Z načelnikom sva se tudi dogovorila, da ob morebitnem premikanju oklepnikov ali nespoštovanju dogovorjenega takoj ukažem napad.

Na mojo desno stran je prišel stotnik 1. stopnje Teropšič z megafonom. Najprej je vprašal namestnika komandanta kolone JLA, ki je bil v prvem oklepniku, o slišnosti

Uničeno bojno oklepno vozilo BOV-3 JLA. Krakovski gozd, 3. julija 1991.

Boj se je nadaljeval. Tromblonske kumulativne mine niso imele učinka, veliko je bilo neeksplodiranih ali odbitih. Nameril sem svoj armbrust v prvi oklepnik. Zaradi koncentriranega našega pehotnega orožja, oklepnik ni več streljal, zato sem nameril v telo in ne v kupolo. Raketa je poletela iz cevi in zadela oklepnik v spodnjo desno stran. Raketa ni naredila velike luknje. Pričakoval sem detonacijo, a je ni bilo. Bilo je dosti dima. Zaradi nasprotnikovega ognja so veje padale iz dreves. Koncentracija ognja je bila usmerjena na položaje naših topov, na most in bok naših položajev. Drobcu dvajsetmilimetrskih granat nasprotnika so leteli po zraku.

Eden izmed drobcev je zadel vojaka TO Rudija Kajtno, pred menoj v čeljust. Kri je brizgnila in sesedel se je v grmovje. Tudi vojak poleg njega je omahnil, na srečo od strahu. Nič mu ni bilo. Bolničarji so ranjenca odpeljali na varno ter mu nudili pomoč. Naš in njihov ogenj je začel popuščati. Ukazal sem načrtovan umik. Eksplozije granat so bile sedaj bolj redke. Naši vojaki so se začeli umikati. Izstrelili smo še rezervni armbrust.

Na rezervnih položajih smo znova organizirali obrambo. Odločil sem se še za en udar. Pridružili so se mi trije prostovoljci. Stekli smo na osnovni položaj ob robu ceste. Nekateri oklepniki JLA so še streljali. Pripravil sem armbrust ter ga izstrelil. Raketa je zadela v kupolo oklepnika, ki je začel goreti. Istočasno je poveljnik oddelka File izstrelil tromblonsko kumulativno mino, ki je odletela v sredino oklepne kolone. Nato sem še sam izstrelil zadnjo tromblonsko kumulativno mino in vsi smo se hitro vrnili na rezervne položaje.

in o počutju. On mu je odgovoril, da je dobro in da ni problemov, s precejšnjo mero arogance seveda. Načelnik ga je nato vprašal, ali se bomo lahko dogovorili o njihovi predaji. Dobil je negativen odgovor in zagotovilo, da raje vsi umrejo. Tam in takoj. Teropšič je odgovoril, da kakor želijo in jim zaželel srečo ter se poslovil od njih.

Sedaj je bilo odločeno. Odstavil sem varovalo sprožilca pri armbrustu ter napel avtomatsko puško. Snel sem vojaško kapo, saj je bil znak TO na njej preveč viden. Zdanilo se je. Koncentracija je bila popolna. Padel je strel kot znak za začetek napada. Prvi oklepnik je začel obračati cevi. Od strele je preteklo le nekaj sekund, odločitev je padla. Ukazal sem ogenj iz dveh netrzajnih topov, iz vsakega po tri granate, dveh ročnih metalcev ter armbrustov. Začel se je ogenj z obeh strani. Granati iz obeh topov nista imeli učinka, ena je preletela oklepnike, druga se je odbila od prvega na levo stran. Naša topova sta bila nevtralizirana. Na njih se je usmeril ogenj treh oklepnikov.

Zaradi preleta vojaških letal in možnosti mitraljiranja in raketiranja naših položajev je bil ukazan umik. V gosjem redu smo se umikali v zbirne rajone. S seboj smo vzeli najnujnejšo opremo. Prišli smo do dveh avtobusov skritih na cesti v gozdu. Z enim avtobusom smo se z veliko hitrostjo odpeljali skozi Krško proti Sevnici. Tudi vse druge enote so se pravočasno umaknile, saj so letala priletela deset do petnajst minut po našem umiku.

Z rezultatom boja sem bil zadovoljen, vseeno pa mi je bilo žal uničenih oklepnikov in mrtvih ter ranjenih vojakov JLA. Ob predaji bi ostali živi in vrnjeni v vojašnice, mi pa bi dobili bojna oklepna sredstva. Toda vojna je neizprosna in morali smo se boriti.

Po boju smo dvakrat preiskali prizorišče spopada v Krakovskem gozdu. V Novem mestu sem videl tudi učinke našega bojnega delovanja po zajetih oklepnikih. Kumulativni izstrelek iz armbrusta je prebil štiri stene oklepnika in v notranjosti pobil posadko. Po moji oceni se je vse skupaj za dane razmere končalo izredno dobro, seveda za našo stran.³¹⁷

Podporočnik Bojan Flajs, moje videnje boja v Krakovskem gozdu

Bila je nedelja popoldan, 30. junija 1991, ko smo posedli položaje v Krakovskem gozdu. Tu smo namreč zamenjali enoto, ki je branila barikade zadnje štiri dni. Fantje so nam rekli, da je tu vse mirno, le da jih napadajo komarji in da drugih napadalcev ni. Posedli smo položaje, uredili zaklone, podelili mine in bombe ter čakali. Kmalu je bila noč in fantje so izmenično počivali tako, da jih je bilo nekaj vedno budnih.

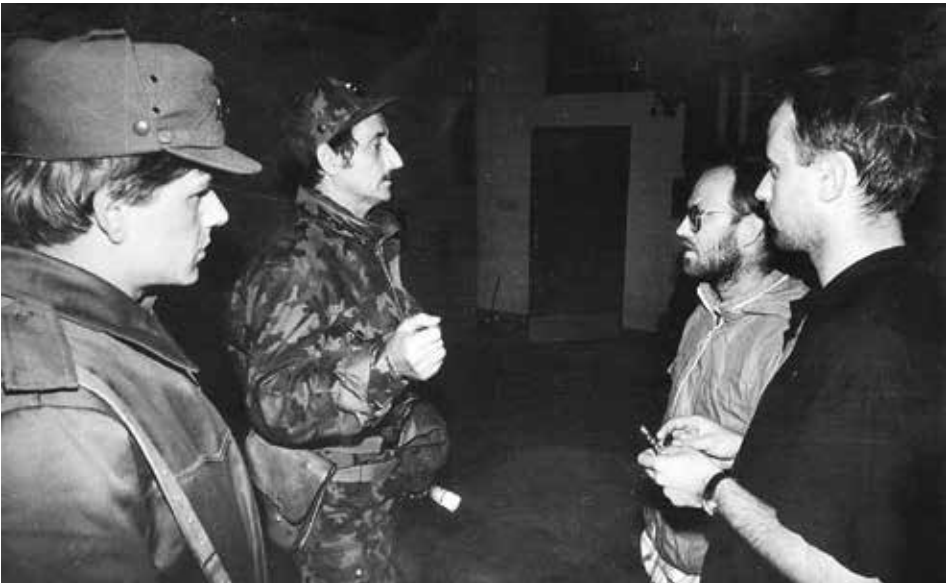
Poveljstvo naše čete je bilo nekaj sto metrov zadaj in tam smo bili tudi trije poveljniki vodov, kurirji in bolničar. Tudi mi smo se odpravili na počitek, vendar je bil spanec slab. Poveljniki smo večkrat pregledali položaje in preverjali počutje vojakov. Zgodaj zjutraj naslednjega dne je prišel kurir iz območnega štaba TO z obvestilom, da prihajajo tanki. Večina od nas je bila budnih.

Poveljniki smo se takoj odpravili vsak k svojemu vodu, da pripravimo vojake na spopad, če bo potrebno. Moj vod je posedal položaje na drugi strani barikade, tako da smo samo slišali, kako so se pripeljali transporterji. S kurirjem sva se odpravila v smer, kjer so se transporterji ustavili. Naši fantje so v tem času že zajeli kapetana JLA in dva vojaka. Vojaka sem vprašal, ali je še kdo v transporterju, odgovoril je, da ne ve. Pri preverjanju smo ugotovili, da so bili v transporterju še trije vojaki JLA, ki smo jih hitro razorožili. Iz transporterja smo pobrali vse avtomatske puške in jih podelili našim teritorialcem, ki so bili oboroženi s starimi puškami M48. Tega so bili bolj veseli, kot da bi jim rekel, da gredo lahko domov.

Čas je mineval v napetem ozračju. Naši starešine so se ves dan in še ponoči pogajali z majorjem Prodanovićem, ki je bil komandant oklepne kolone JLA o njihovi predaji,

317 Skrajšan povzetek pisne izjave z naslovom Videnje dogodkov v Krakovskem gozdu, poročnika Vojka Kotnika z dne 20. avgusta 1991. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

Stotnik TO Franc Kene v razgovoru z novinarjema revije Mladina na predvečer boja v Krakovskem gozdu 1. julija 1991.

a brez uspeha. Ta noč je bila zelo hladna, zato nismo skoraj nič spali. Zjutraj smo jih ponovno pozvali k predaji, a je bil tudi tokrat odziv negativen.

Izdan je bil ukaz za napad na oklepno kolono JLA. Že prej sva s komandirjem 3. voda razdelila teritorialcem protioklepna orožja ter določila cilje streljanja. Ker so se neka-teri fantje bali streljati s protioklepnim orožjem, zato sva se midva oborožila s tremi armbrusti. Osebo sem zaradi svojega dobrega položaja za napad na dva oklepnika prevzel dva armbrusta.

Po znaku za napad mi je uspelo izstreliti prvi armbrust. Izstreljenega sem hitro odvrigel in se pripravil za izstrelitev drugega. Zaradi močnega nasprotnega ognja nisem mogel več streljati, zato sem se umaknil nekoliko v globino gozda pod cesto. Streljanje se je nadaljevalo iz našega pehotnega orožja. Po močnem streljanju nasprotnika – s protiletalskimi topovi – smo se umaknili globlje v gozd, se prerazporedili ter poiskali zaklone. Čakali smo nadaljnje ukaze.

Kmalu smo dobili ukaz, da se umaknemo do stranske ceste, kjer so nas že čakali avto-busi. Zaradi napovedi letalskega napada smo se hitro odpeljali proti Sevnici. Ko smo izstopali iz avtobusa, sta nas že preleteli dve letali. Vse svoje stvari, ki smo jih prinesli s seboj, smo odnesli v sobe. Nekateri so zaradi pomanjkanja časa v gozdu pustili svoje transportne vreče z opremo.

Eden od fantov je šele sedaj opazil krvav madež na nogi. Odpeljali so ga v zdravstveni dom, vendar ni bilo nič hujšega. V nadaljevanju se v enoti ni dogajalo nič pomembnega. To je bil moj prvi ognjeni krst in upam, da tudi zadnji.³¹⁸

318 Pisna izjava iz leta 1991 podporočnika Bojana Flajsa, poveljnika 1. voda in namestnika poveljnika Čete za posebne namene Sevnica. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

Vojak Rudi Kajtna, moje videnje boja v Krakovskem gozdu

30. junija 1991 smo dobili ukaz za zbor naše čete. Napovedali so naš premik, brez pojasnil kraja premika in naše nove naloge. Avtobus nas je odpeljal v smeri Krškega, mimo vasi pri Krškem in se po 30 minutah zaustavil na lokalni cesti blizu gozda. Seznanili so nas, da smo prispeli v Krakovski gozd kot zamenjava za jurišni odred iz Krškega, ki je bil na položaju že štiri dni.

Naša nova naloga je bila zaustaviti in onemogočiti vsak premik enot JLA. Tu na magistralni cesti, ki povezuje Ljubljano in Zagreb, je bila postavljena barikada iz tovornjakov, pod katerimi so bile postavljene protitankovske mine. Izvedli smo premik proti položajem naših predhodnikov. Težko so nas pričakali, saj so bili močno popikani od komarjev in nadležnih klopov. Po kratkem posedanju so nas naši poveljniki razporedili po položajih.

Okoli tretje ure popoldan sem skupaj z dvema tovarišema dobil položaj ob cesti kot prva skupina iz smeri Brežic. Tu smo se začeli vojaško vkopavati za primer prihoda nasprotnika. Počasi je mineval dan, ki ga je zamenjala noč. Iz smrekovih vej smo uredili ležišča in jih prekrili s šotorskimi krili, da ne bi spali na zemlji. Bili smo zaspani, a spati ni mogel nihče, mogoče zaradi strahu ali skrbi. Nekaj časa smo se tiho pogovarjali in nato utihnili.

Čas je mineval in kmalu zaslišimo močan hrup. Skočimo na noge, naredimo tri korake proti cesti in zasedemo ležeči položaj. Gledamo v smeri prihajajočega hrupa. Mesec, ki je dobro osvetljeval cesto, je osvetlil tri kombinirana vozila, ki so se približevala brez prižganih luči. Vozila se dvajset metrov od nas ustavijo in iz njih izstopajo neznane osebe. Slišim glas in ukaze: nekdo je v gozdu, v zaklon, podaj strelivo, podaj bombe ... Po glasnem vprašanju, kdo je tam, se nekdo od naših oglasi in reče, tu je teritorialna obramba. Po tem kratkem nesoglasju ugotovimo, da so prispeli teritorialci Intervencijskega voda TO Krško. Vsi smo bili prestrašeni, saj bi kmalu prišlo do medsebojnega streljanja. Napaka je bila v slabem obveščanju. V tem trenutku je na položaj prišel tudi naš poveljnik voda. Ura je bila pol štirih zjutraj.

Naš komandir nas seznani, da se je iz smeri Novega mesta pripeljala kolona dvanajstih bojnih oklepnih vozil JLA, ki so oborožena s težkimi protiletalskimi topovi. Počasi smo se zaradi težke situacije umirili in začelo se je daniti. Jutro je bilo sončno in pripeljali so zajtrk. Zavedali smo se, da prihajajo težke minute. Z vso svojo opremo sem se moral premakniti bližje svojemu oddelku, ki je imel svoj položaj okoli petdeset metrov stran od oklepnih vozil.

Do nas je prišla tudi informacija, da smo zajeli nekaj vojakov JLA iz prvega bojnega oklepnega vozila ter da so se začela pogajanja o njihovi predaji. Postajalo je vse bolj vroče in komarji so bili zelo nadležni. Dan je mineval, dobili smo tudi kosilo. Vojaška letala so začela preletavati naše položaje, vendar niso bojno delovala. Zaradi letal se je naša skupina odločila, da v notranjosti gozda izkoplje večji zaklon. Kmalu dobimo ukaz za umik zaradi možnosti helikopterskega desanta in napada s strani JLA. Alarm je bil lažen.

Čez dan smo še enkrat spremenili položaje in to bližje oklepnih vozil. Čas je počasi mineval, pogovori o predaji niso bili uspešni. Počasi se je temnilo in pripravili smo se za počitek, ki pa ga skoraj ni bilo.

Bilo je jutro drugega julija ob četrti uri. Na položaju nas poročnik Kotnik obvesti, da bomo nasprotniku dali zadnjo možnost za predajo. Bilo je okoli pete ure, ko se je preko megafona oglasil naš stotnik in poklical nasprotno stran. Iz bojnega vozila se je oglasil oficir ter poslušal navodila našega častnika. Imeli so deset minut časa, da se predajo, vendar je bil njihov odziv znova negativen.

Prišel je tisti čas boja. Odjeknil je rafal iz stotnikove pištole škorpion. Okoli mene je zaropotalo in odjeknilo nekaj močnih eksplozij, po katerih sem sklepal, da so bili to naši zadetki v oklepna bojna vozila JLA. Nato dobimo ukaz za umik in to prenesem še svojim tovarišem na položaju. Nato vstanem in se začnem v nizki drži umikati.

Naredim tri korake in nato udarec, pred očmi se mi naredi tema, v glavi mi šumi in piska. Kaj je to, se vprašam, sem zadet, sem še živ? Pogledam okoli sebe in vidim, da se vsi umikajo. Bil sem na kolenih, puško držim v rokah, vstanem in ugotovim, da nisem krvav. Še sem živ, hitro v tek in skok čez jarek in kmalu ugotovim, da je moja vojaška vetrovka vsa krvava. Kri mi je curkoma tekla iz brade. Jezika in brade nisem čutil, tudi govoriti nisem mogel, le mrmral sem, da sem ranjen. Zagledam stotnika, ki me skupaj s kolegom primeta pod rokami. Vržem puško in se njima prepustim.

Peljeta me po gozdu in okoli nas še vedno močno poka. Na jasi se ustavimo in stotnik mi obveže rano s prvim povojem in tako zaustavi krvavitev. Od jase me odpeljejo s kombiniranim vozilom do rešilnega vozila na cesti. Tu me znova obvežejo ter z rešilnim vozilom odpeljejo v zdravstveni dom v Krško. Tu me na podlagi mojega vozniškega dovoljenja, ki sem ga imel pri sebi, popišejo in me nato odpeljejo v Sevnico. Ponovno me obvežejo in nemudoma nadaljujejo pot v Celje v bolnišnico.

Ob pol osmi uri zjutraj sem bil že operiran. Zbudim se ob cevkah iz nosu!³¹⁹

Desetnik Ivan File, moje videnje boja v Krakovskem gozdu

30. junija 1991 je naša sevniška četa dobila nalogo posesti položaje ob magistralni cesti v Krakovskem gozdu. Položaj sem imel na levi strani ceste v smeri Otočca in Novega mesta. Prva naša naloga je bila urejevanje položajev in izdelava vojaških zaklonilnikov. Zraven na položaju je bil tudi vojak Habinc. Sam sem bil oborožen z armbrustom in avtomatsko puško, vojak pa je imel avtomatsko puško in tromblonske kumulativne mine. Dogovorila sva se, da se bova na straži menjavala vsake tri ure. Zvečer so nam v pomoč dodelili še vojaka Urana.

³¹⁹ Pisna izjava iz leta 1991 Rudija Kajtne, vojaka 1. voda, čete za posebne namene Sevnica. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

Do zgodnjih jutranjih ur je noč minevala mirno. Okoli 3.30 smo zaslišali močan hrup vozil. Pomislili smo, da je na magistralno cesto zapeljal kakšen tovornjak, vendar smo se motili. Bili so oklepniki Jugoslovanske ljudske armade. Na položaju smo hitro pripravili orožje.

Prvo bojno oklepno vozilo je prebilo prvo oviro in se ustavilo pred barikado. Drugi oklepniki so se zaustavili 150 metrov od nas. Prvi zaustavljen oklepnik je bil od mojega položaja oddaljen le 50 metrov. Nastala je popolna tišina. Najprej sploh nismo vedeli, ali odpiramo ogenj ali ne. Iz oklepnika se je pojavil oficir, kapetan JLA. V tem trenutku se je oglasil naš častnik Kotnik ter zahteval predajo posadke oklepnega vozila. Po kratkem razgovoru se je to tudi zgodilo. Naši teritorialci so vojake JLA razorožili ter oklepnik onеспosobili za bojno delovanje. Zdaj smo samo še čakali razplet nastale situacije.

Zjutraj so se začeli pogovori z majorjem, komandantom oklepne kolone JLA. Vsi smo bili zelo napeti. Čez dan so naše položaje začela preletavati vojaška letala JLA, zato smo se večkrat umaknili na rezervne položaje. Po preletih letal smo takoj posedli osnovne položaje. Čez dan so se pogajanja nadaljevala, vendar dogovor z oficirji JLA o predaji ni bil dosežen.

Oklepnike smo ves čas budno nadzirali. Nismo dovolili, da vžigajo motorje, prepovedali smo obračanje topovskih cevi in podobno. V popoldanskem času smo preko razglasne postaje v vseh jezikih jugoslovanskih narodov sporočali vojakom, da se predajo. Zahteva je bila večkrat ponovljena. Tudi ta obvestila niso bila uspešna. Pogovori o predaji so potekali do noči.

Ponoči smo bili na položaju psihično zelo napeti. Po polnoči so nas naši častniki pripravili za napad na oklepno kolono. Okoli 5.25 smo dobili ukaz za odpiranje ognja. Najprej so bojno delovali ročni metalci, netrzajni topovi in armbrusti. Kmalu dobim ukaz svojega častnika, da odprem ogenj na prvi oklepnik v koloni, ki še ni bil uničen. Malo sem moral počakati, da se je dim na bojišču razkadil. Pomerim z armbrustom, in ko oklepnik dobim na merek, tudi sprožim. Nastal je dim in nič nisem videl. Takoj sem spremenil položaj, leže za betonsko cevjo sem na puško namestil tromblonsko kumulativno mino. Z vojakom Krznarjem, ki je prišel na položaj, sva bila pripravljena za nadaljnje bojno delovanje.

Tedaj zaslišim ukaz za umik. Plazila sva se ob magistralni cesti ter prišla do mostu pod cesto. Rešetalo je iz vseh strani. Pod mostom so bili tudi drugi naši vojaki, ki so se tudi umikali. Toda umakniti se nismo mogli, ker je bilo delovanje topov in oklepnikov premočno. Počakati smo morali nekaj trenutkov, da je streljanje ponehalo. Izpod mostu smo se umikali posamično. Po umiku dveh vojakov izpod mostu so oklepniki ponovno streljali. Oddahnil sem se, ko sem ugotovil, da sta se živa in zdrava umaknila. Midva z mojim vojakom sva se umikala pod močnim topniškim ognjem. Topovi so reševali po vsem gozdu.

Ko smo prišli do rezervnega položaja, je naš častnik Kotnik izdal ukaz za pregled, če je kdo na našem položaju ostal ranjen ali mrtev. Položaje smo pregledali in na srečo so bili prazni. Pri vračanju je Kotnik izstrelil na oklepno kolono še en armbrust. Oklepniki so znova odprli ogenj.

Enota se je nato v celoti umaknila na zbirno mesto ob lokalni cesti. Po vkrcanju v avtobus smo se hitro odpeljali v smeri Krškega in Sevnice. Med potjo smo pričakovali letalski napad na naš avtobus, vendar smo srečno prispeli v Sevnico. Izvedeli smo, da sta bila dva naša vojaka lažje ranjena.

Tako se je končala bitka v Krakovskem gozdu 2. junija 1991 v jutranjih urah.³²⁰

Desetnik Simon Hočever, moje videnje v Krakovskem gozdu

V nedeljo, 30. junija 1991, dopoldan smo zamenjali brežiško četo TO na položaju v Krakovskem gozdu. Nove položaje smo posedli do štirinajste ure. Moja naloga je bila, da skupaj s tremi vojaki ustavljam vsa prihajajoča vozila pred barikado na magistralni cesti iz smeri Krškega proti Novemu mestu. Zavzeli smo položaj pri prvem znaku, ki je označeval barikado.

Že po dvajsetih minutah so se z vlečnim vozilom pripeljali trije turški državljani. Vljudno smo jim razložili, da ne morejo nadaljevati vožnje in se morajo obrniti ter se vrniti. To so tudi storili. Pripeljalo je še nekaj osebnih vozil in med njimi tudi tuji novinarji. Hoteli so snemati položaje, vendar tega nismo dovolili. Napotili smo jih nazaj proti Krškemu. V nočnem času, okoli triindvajsete ure, se je pred barikado ob preveliki hitrosti komaj ustavilo vozilo Lada Niva. Voznika smo le z grožnjo streljanja odvrnili od nadaljnje vožnje v smeri Novega mesta.

Noč je do ponedeljka, 1. julija, minevala mirno. Po tretji uri zjutraj so se po magistralni cesti pripeljala oklepna vozila JLA. Prvo vozilo se je za nekaj trenutkov ustavilo pred znakom za barikado, nato pa z vso močjo podrlo znak in se odpeljalo do barikade ter se ustavilo. S sporočilom o prihodu oklepnikov sem v poveljstvo čete takoj poslal kurirja. V tem času je podporočnik Kotnik že zajel posadko iz prvega oklepnika. V njem so bili kapetan JLA in pet vojakov. Odpeljali so jih v poveljstvo čete na pogajanja.

Druga oklepna vozila so ostala 20 metrov pred znakom barikade v koloni. V tem času sem dobil ukaz o spremembi položaja. Umaknili smo se v sestav našega voda. Moja naloga je bila, da skupaj s podporočnikom Kovščkom z ognjem varujem podporočnika Flajsa, ki je imel nalogo streljanja z armbrustom. Tako organizirani smo čakali do drugega julija zjutraj. Med bojem drugega julija smo zaradi možnosti letalskega napada na naše položaje dobili ukaz o umiku v smeri lokalne ceste. Med umikom smo zaslišali klic: fantje pomagajte mu! Obrnil sem se in videl ranjenega tovariša Rudija Kajtno. Med

320 Pisna izjava iz leta 1991 desetnika Ivana Fileja, poveljnika oddelka v četi za posebne namene Sevnica. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

tem časom sta ga že dva prijala pod pazduho in ga odpeljala do rešilnega vozila. Takrat nam je komandir čete že ukazal vkrcanje v avtobus in umik iz Krakovskega gozda. Odpeljali smo se v Sevnico na našo staro lokacijo.³²¹

Povzetek

Usmerjen in nadzorovan umik samovoznega lahkega diviziona bojnih oklepnih vozil zračne obrambe JLA z Medvedjeka v smeri Krakovskega gozda je bila odločitev poveljnika 2. PŠTO podpolkovnika Gutmana. Zadrževanje enote JLA v blokadi na Medvedjeku je bilo vse bolj obremenjujoče za enote TO in vse večja grožnja za okoliške prebivalce. Na odprti magistralni cesti na klancu Medvedjek je divizion zračne obrambe JLA imel ugoden položaj, saj so lahko imeli nenehno letalsko podporo. Ponovno taktično prednost je bilo treba pridobiti z vojaško ukano in enoto spustiti iz blokade na Medvedjeku ter jo usmeriti v nastavljeno past, ki je bila pripravljena v Krakovskem gozdu.³²²

Želja majorja Prodanovića po hitrem umiku z Medvedjeka je bila močnejša od razuma. Na bojnih vozilih so zamenjali prestreljene gume, ki so jih pobrali iz tovornih vozil, ki so jih nato pustili na položaju. Na Medvedjeku je divizion JLA pustil tudi druga spremljevalna vozila in vso drugo vojaško opremo. Zaradi pomanjkanja prostora je niso mogli prevažati v bojnih oklepnih vozilih. Premik bojnih vozil lahkega samovoznega diviziona zračne obrambe JLA z Medvedjeka proti Novemu mestu se je začel 1. julija 1991 ob 2.30. Prevara teritorialcev je uspela. Bojna oklepna vozila je bilo treba le še usmeriti po magistralni cesti v postavljeno blokado v Krakovski gozd. Hitrost premikajoče se in strnjene kolone bojnih vozil je bila velika, saj so bili v sedemnajstih minutah že v Mačkovcu, na odcepu magistralne ceste proti Novemu mestu. Po postanku so nadaljevali pot po magistralni cesti proti Krškemu v smeri Hrvaške. Ob 3.15 je kolona šla mimo Dobruške vasi, ki je le nekaj kilometrov oddaljena od Krakovskega gozda. Prednje izvidniško bojno oklepno vozilo se je v barikadi ustavilo med 3.30 in 3.45.³²³ Časovno točna zaustavitev ni navedena v uradnih operativnih dnevnikih območnega ali pokrajinskega štaba TO.

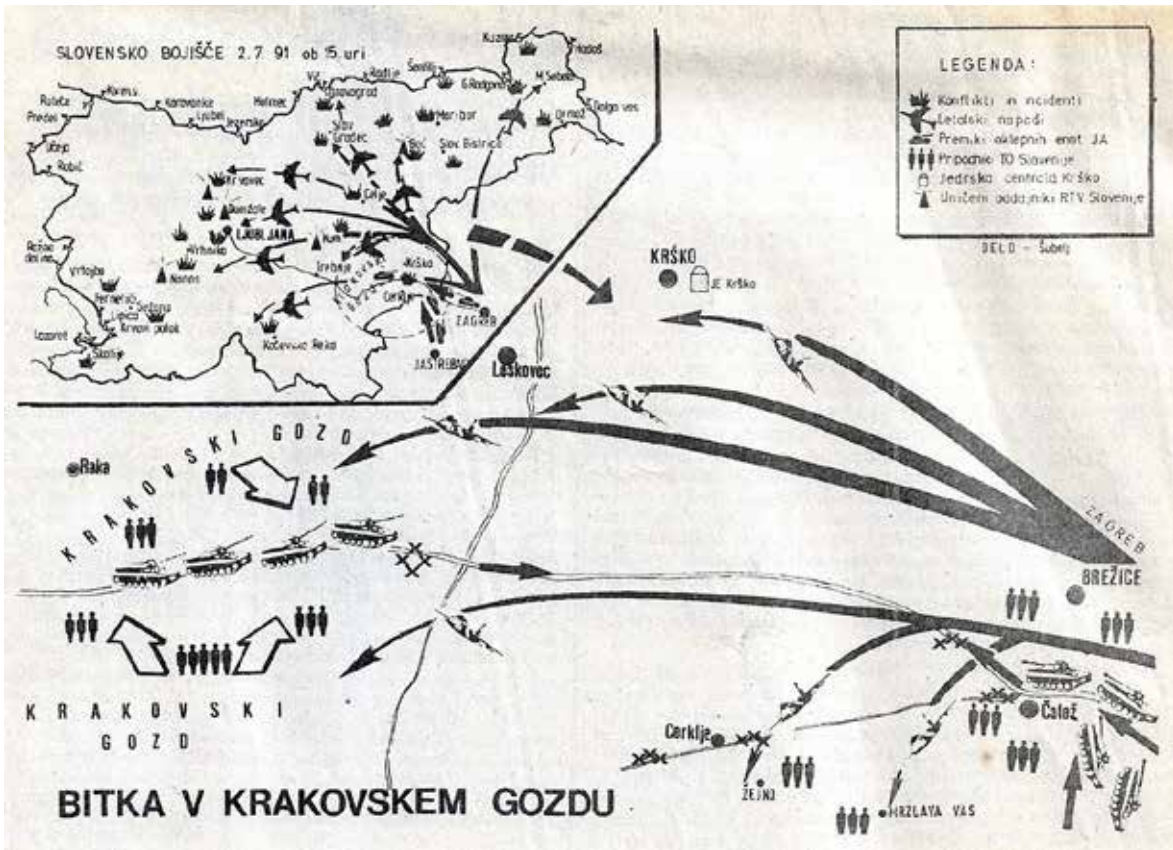
Magistralna cesta, ki vodi skozi Krakovski gozd, je od vstopa iz novomeške strani pa do izstopa na Krško polje dolga okoli 3.250 m. Postavljena protioklepna ovira in barikada iz tovornjakov je bila s krške strani postavljena 1.000 m v notranjosti gozda.³²⁴ To pomeni, da je od vstopa v Krakovski gozd in do postavljene barikade odsek magistralne ceste dolg okoli 2.250 m. Celotna kolona 12 bojnih vozil diviziona JLA se je pripeljala v območje gozda in s tem omogočila teritorialcem, da so magistralno cesto z barikado zaprli tudi iz novomeške smeri. Komandant diviziona zračne obrambe JLA bi se pasti v Krakovskem gozdu izognil, če bi pri premiku z Medvedjeka izvedel osnovne ukrepe

321 Pisna izjava iz leta 1991 desetnika Simona Hočevarja, poveljnika oddelka v četi za posebne namene Sevnica. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

322 Albin Gutman, Razvoj TO Dolenjske 1968–1991 in njena vloga v vojni leta 1991. V: VLOGA TO Dolenjske v procesu osamosvajanja Slovenije na vojaškem področju : zbornik prispevkov : Novo mesto, 2016, stran 89.

323 Operativni dnevnik 2. PŠTO Dolenjske z dne 1. julij 1991. Arhiv 2. PŠTO Dolenjske.

324 Karta 1 : 50.000 Načrt oviranja Rog-3. Fotokopijo karte hrani avtor.

bojnega zavarovanja.³²⁵ Ob čelnem izvidniškem vozilu bi moral odrediti še začetno bojno zavarovanje, z vsaj enim bojnim vozilom. Tega ni storil. Razmik med bojnimi vozili pri premiku in ustavitvi bi moral biti vsaj 100 m, med obema baterijama in čelnim izvidniškim vozilom 500 m ter začetnim zavarovanjem vsaj 500 m. Tudi tega ni storil. S temi ukrepi bi strnjeno kolono razpotegnil na dolžino 2.700 m in zadnje bojno vozilo kolone bi se zaustavilo nekje na robu gozda. Začetno bojno oklepno vozilo bi se ustavilo nekaj 100 m pred gozdom. S takimi ukrepi bi zavaroval vstopno točko v gozd ter preprečil postavitev dodatne barikade in zapiranje novomeške smeri. Padel je v past, iz katere se ni mogel umakniti brez boja in žrtev ali predaje.

Ponedeljek, 1. julija 1991, je bil zelo vroč in soparen poletni dan. Celodnevna dogovarjanja in popoldanska pogajanja med poveljujočimi oficirji JLA in poveljujočimi starešinami TO o predaji diviziona JLA, so bila zelo naporna. Napetosti zaradi možnosti zračnega napada in helikopterskega desanta sil JLA ter verjetnosti, da se bo oklepna kolona z bojem poskušala prebiti iz zasede, so se v popoldanskem času še stopnjevale. Na izpostavljenem poveljniškem mestu, tik za položaji svojih glavnih sil je poveljujoči častnik TO stotnik 1. stopnje Teropšič k sebi poklical najodgovornejše starešine

325 V izjavi, ki jo je major Prodanović podal kriminalistu UNZ Krško po zajetju, ni omenjal ukrepov bojnega zavarovanja v času premika svoje enote po magistralni cesti proti Zagrebu. Opomba avtorja.

in poveljnike. Seznanil jih je s svojo odločitvijo. Po ponovni presoji situacije je bilo odločeno, da se položaji enot v zasedi zadržijo v obliki črke L. Večina lahkega protioklepnega orožja skupaj s parom netrzajnih topov se skoncentrira na čelu zasede in so udarne sile za napad na bojna oklepna vozila. Enote TO na bočnih položajih uporabljajo pehotno orožje in streljajo po kolesih vozil ter vojakih v kupolah bojnih vozil z nalogo, oviranja njihovega streljanja s topovi ter preprečitve izpada iz oklepnikov. Protioklepna skupina TO Krško je bila na položajih pod nadvozom preko magistralne ceste, pred izhodom iz Krakovskega gozda v smeri Novega mesta. Enota je bila dobro oborožena in je imela tudi lahka protioklepna sredstva. Njena naloge je bila, da brani barikado v smeri Novega mesta.³²⁶ Poveljniki in starešine so ustne pripravljalne ukaze sprejeli in nato odšli na položaje svojih enot. Za organizacijo ognja v četi za posebne namene TO Sevnica, s pridodano protioklepno skupino TO iz Bele krajine je bil pooblaščen mladi podporočnik Kotnik, poveljnik 3. voda TO. Stotnik 1. stopnje Teropšič je svojega namestnika stotnika Ognjenovića zadolžil, da obhodi vse enote, preveri položaje, nudi strokovno pomoč ter oceni in dviguje bojno moralo. Najpomembnejši ukrepi za napad enot TO iz položajev v zasedi na oklepni divizion zračne obrambe JLA, ki je bil ujet na magistralni cesti v Krakovskem gozdu, so bili zaključeni.³²⁷

Ob prvem svitu,³²⁸ 2. julija 1991 ob 5. uri, je poveljujoči častnik TO stotnik 1. stopnje Teropšič izpolnil ukaz nadrejenega poveljnika ter preko megafona znova pozval nasprotnika k predaji. Na razpolago so imeli 15 minut za odločitev. Odgovor oficirja JLA iz prvega oklepnega vozila je bil negativen in se je glasil: »Nema predaje.« Razgovor je slišala tako večina teritorialcev in starešin TO na položaju kot tudi posadke JLA v prvih oklepnih vozilih.³²⁹ Ob 5.15 je bil izstreljen rafal iz avtomatske puške kot znak za začetek napada TO. Teritorialci so silovito streljali s protioklepnim in pehotnim orožjem. Tudi odgovor nasprotnika je bil silovit. Streljali so z močnim rafalnim ognjem iz topov zračne obrambe. Prvi napad teritorialcev je trajal deset do petnajst minut, nato so se umaknili na dogovorjene rezervne položaje, petdeset metrov v globino gozda. Po hitri ureditvi sil na novih položajih so teritorialci izvedli drugi napad. Skupina teritorialcev, ki jo je vodil podporočnik Kotnik, je v vlogi lovcev oklepnih vozil, s protioklepnim orožjem znova napadla oklepnike. Po izvedeni akciji je poročal Teropšiču, da je na cesti opazil dve močno poškodovani in skoraj uničeni oklepni vozili in več poškodovanih. Ukazana naloga, da se napade kolona oklepnih vozil JLA in se uniči vsaj eno oklepno vozilo ter se s tem primora nasprotnika k predaji, je bila izvedena. Po sprejetem radijskem sporočilu iz območnega štaba TO, da se pripravlja letalski napad,

326 Pisna izjava stotnika Branka Slivška, poveljnika protioklepne skupine Krško. Fotokopijo pisne izjave iz leta 1991 hrani avtor knjige.

327 Mitja Teropšič, V naši vojni se nismo bojevali s številom, temveč z večino in znanjem. V : Posavje v letih 1989–1991 : spominski zbornik : Posavski muzej, Brežice, 2001, stran 238 do 241.

328 Poveljujoči častnik TO Teropšič je moral z ukazom za napad počakati na prvo jutranjo svetlobo, saj teritorialci niso imeli naprav za nočno opazovanje in nočnih namerilnih naprav na orožjih.

329 Major Prodanović, komandant diviziona JLA sicer trdi, da ni slišal nobenega ukaza k predaji. Dopustil pa je možnost, da je ukaz o predaji slišal le starešina, ki je bil na čelu kolone. Iz megafona naj bi prišel ukaz, da se morajo predati v eni minuti, sicer bodo streljali. Zapisano izjavo je podal v razgovoru, ki je naveden v uradnem zaznamku UNZ Krško številka 22/4 z dne 3. 7. 1991. Uradni zaznamek je objavljen v knjigi Policija Posavja v osamosvojitvenih procesih / uredil Miha Molan, - Krško, 2016 stran 235.

je stotnik 1. stopnje Teropšič ukazal umik s položajev in iz Krakovskega gozda.³³⁰

Ob 5.50 je komandant diviziona JLA zaprosil za letalsko podporo. Pomoč je zahteval v najkrajšem času. Zahteval je tudi, da se uniči vse, kar se premika (v Krakovskem gozdu). Ob 6.06 je bil komandant diviziona JLA obveščen, da je letalska podpora odobrena. Prvi par vojaških letal JLA je bil opažen ob 6.43 s preletom z Gorjancev v smeri Krakovskega gozda. To je bil tudi začetek bojnega delovanja letalstva JLA z mitraljiranjem, raketiranjem in bombardiranjem praznih položajev sil TO v Krakovskem gozdu.³³¹

Ranjen oficir JLA (verjetno gre za namestnika komandanta kapetana 1. klase Karakaša) na magistralni cesti vzhodno od Krakovskega gozda 2. julija 1991, po boju.

Rezultat boja v Krakovskem gozdu je znan, čeprav se podatki o mrtvih in ranjenih vojakih JLA ter uničenih in poškodovanih bojnih oklepnih vozilih JLA v različnih virih razlikujejo. Na strani sil TO je bil teritorialec Rudi Kajtna iz čete za posebne namene Sevnica hudo ranjen v čeljust in je bil hitro zdravstveno oskrbljen in prepeljan v bolnišnico v Celje, kjer je bil operiran. Drugi teritorialec Silvo Knez je imel le lažjo prestrelno rano in je ostal v enoti.³³² Divizion zračne obrambe JLA je imel v boju dva mrtva in tri huje ranjene vojake. O številu lažje ranjenih vojakov in starešin JLA ni podatkov. Tri huje ranjene vojake so angleški novinarji ekipe televizije BBC okoli štirinajste ure pripeljali v Zdravstveni dom Krško. Po oskrbi je bil eden prepeljan v bolnišnico Celje, dva pa v Novo mesto.³³³ Nasprotna stran je priznala smrt dveh in štirih ranjenih vojakov. V

330 Mitja Teropšič, V naši vojni se nismo bojevali s številom, temveč z večino in znanjem. V : Posavje v letih 1989–1991 : spominski zbornik : Posavski muzej, Brežice, 2001, stran 241.

331 Operativni dnevnik 25. obmŠTO z dne 2. julija 1991. Fotokopijo dnevnika hrani avtor.

332 Milan Haralović, Šele nato nastopijo bolničarji. V : Posavje v letih 1989–1991 : spominski zbornik : Posavski muzej, Brežice, 2001, stran 252.

333 Rudolf Ladika, Zdravstveni dom, vojna in čebele. V : Posavje v letih 1989–1991 : spominski zbornik : Posavski muzej, Brežice, 2001, stran 338.

boju 2. julija 1991 sta umrla vojaka JLA Florim Kasumi in Branko Bojanić, tretji vojak Fahir Imamović je umrl na Medvedjeku.³³⁴

Komandant diviziona JLA major Prodanović, ki je bil ujet naslednji dan po boju na Gorjancih, je v razgovoru s kriminalistom UNZ Krško povedal, da so bila v boju uničena štiri oklepna bojna vozila. To so bili oklepniki, ki jih je divizion JLA pustil na položaju v Krakovskem gozdu po boju. S preostalimi osmimi vozili so se umaknili iz gozda in se ustavili pred bencinskim servisom na Drnovem. Nadrejeni komandant podpolkovnik JLA Branko Ostojić iz Karlovca mu je najprej ukazal, da nadaljuje pot proti Zagrebu, nato pa ga je obvestil, da se ustavijo nekje na čistini, saj je cesta na Čatežu ob Savi minirana. Hkrati mu je obljubil, da prihajajo na pomoč tanki, ki mu bodo omogočili umik. Na pomoč so čakali do 23. ure, ko so se skupno odločili, da zapustijo bojna oklepna vozila. V dveh večjih pohodnih kolonah naj bi se čez Gorjance prebili v Karlovec. V neki vasi na Gorjancih so bili ujeti.³³⁵

Skupina vojakov in starešin JLA, ki jo je vodil major Prodanović, je bila zajeta 3. julija 1991 na Planini na Gorjancih. Zajeli so jih pripadniki posebne enote Milice, Uprave za notranje zadeve Krško. Isti dan se je manjša skupina oficirjev, podoficirjev in vojakov diviziona zračne obrambe JLA v Orehovcu pri Kostanjevici na Krki predala organom za notranje zadeve Krško.³³⁶ S temi dejanji je bil zaključen pohod bojnih oklepnih vozil zračne obrambe JLA, ki so v zgodnjih jutranjih urah 27. junija 1991 s Hrvaškega vstopili v Slovenijo in na Dolenjsko ter začeli z agresijo na tem prostoru.

Z vojaško analizo lahko ugotavljamo nekatere vzroke za poraz diviziona oklepnih bojnih vozil zračne obrambe JLA in vzroke za zmago z minimalnimi izgubami teritorialcev v boju v Krakovskem gozdu. Kljub očitni premoči v ognjeni moči topovskega in sodobnega pehotnega orožja diviziona JLA in tudi absolutni premoči JLA v zračnem prostoru, so bili odločilni elementi taktika bojevanja in taktične odločitve poveljujočih starešin TO pred bojem, v času in po zaključenem napadu. S pravilnimi in predvsem pravočasnimi taktičnimi odločitvami TO je bila izničena velika prednost diviziona in vojaškega letalstva JLA v ognjeni moči in razmerju nasprotnih sil v Krakovskem gozdu. Teritorialci niso imeli orožja za zračno obrambo in tudi premajhne količine protioklepne orožja, primerne za delovanje na bojišču, kot je bil Krakovski gozd.

Enota zračne obrambe JLA iz Karlovca je v začetku aprila sprejela nova bojna oklepna vozila BOV-3, ki so prispela iz Slovenije. V nekaj naslednjih dneh so se posadke in predvsem vozniki urili na vojaškem poligonu »Kamensko« v bližini Karlovca. Sredi aprila so bili enoti zračne obrambe priključeni vojaški policisti zaradi oblikovanja posebnih namensko organiziranih sil JLA za hitro delovanje v kriznih situacijah. Oblikovana je bila baterija z dvema

334 Istina o oružanom sukobu u Sloveniji. Vojno izdavački i novinski centar, Redakcija »Narodne armije«, Beograd, 1991, stran 60 in 61 ter 83 in 84.

335 Boško Prodanović, Izjava v razgovoru, ki je naveden v uradnem zapisniku UNZ Krško številka 22/4 z dne 3. 7. 1991. Uradni zapisnik je objavljen v knjigi Policija Posavja v osamosvojitvenih procesih / uredil Miha Molan, - Krško, 2016 stran 235 in 236.

336 Miha Molan, POLICIJA Posavja v osamosvojitvenih procesih : Policijsko veteransko društvo Sever Posavja, Krško, 2016, stran 232 do 238.

vodoma, v katerih so bila po tri bojna oklepna vozila. Vodi so dnevno patroljirali na Hrvaškem po Kordunu in Liki z nalogo preprečevati vstop hrvaške milice na srbsko območje, tako imenovane »Krajine«. Paravojaškim srbskim enotam so prevažali strelivo in orožje. Enote niso imele bojnih izkušenj, saj v tem času – v dobrih dveh mesecih – do začetka vojne v Sloveniji niso bojno delovale, saj se niso srečale z nasprotnikom, ki bi bil vojaško organiziran in usposobljen ter oborožen s protioklepnim orožjem.³³⁷

Način premika diviziona JLA s Hrvaškega v Slovenijo na Dolenjsko 27. junija 1991 kaže, da tako poveljstvo 580. mešane artilerijske brigade JLA v Karlovcu kot tudi nadrejena poveljstva v Zagrebu in armadni vrh v Beogradu, niso poznali ali razumeli razmer na političnem in vojaškem področju, ki so nastale z osamosvojitvijo Slovenije.³³⁸ Jugoslovanska ljudska armada je po Sloveniji imela svoje vojašnice in garnizije, v katerih so bili obveščevalni organi, ki so zaznali mobilizacijo večjega števila enot TO po Sloveniji 25. junija 1991 in postavljanje barikad ter ovir na ključnih smereh, v naslednjih dveh dneh. S preleti po Sloveniji in z izvidovanjem iz zraka je obveščevalne podatke o položajih enot TO zbiral tudi letalstvo JLA. Divizion zračne obrambe JLA s spremljevalnimi vozili je po prestopu hrvaške meje nastopal v strnjeni koloni, brez ukrepov bojnega zavarovanja, kot da major Prodanović ni imel ali ni upošteval obveščevalnih podatkov. To je tudi osnovni razlog, da je bil zaustavljen v Pogancih, kjer se je kolona na poti skozi Novo mesto proti Medvedjeku razpolovila. Še večjo in ključno taktično napako pa je komandant diviziona JLA naredil pri premiku z Medvedjeka v smeri Krakovskega gozda. Kljub bojnim izkušnjam, ki jih je divizion pridobil z bojem na Medvedjeku, major Prodanović pri umiku z Medvedjeka ni uvedel vseh potrebnih ukrepov bojnega zavarovanja. To je tudi prvi vzrok, da je bil zaustavljen v nastavljeni pasti v Krakovskem gozdu in je posledično doživel poraz ter z zapustitvijo bojnih oklepnih vozil izgubil vso bojno tehniko ostanka diviziona.

Boj na magistralni cesti je potekal v gostem dobovem gozdu, ki je bil zaraščen z grmovjem in močvirnim rastlinjem. Magistralna cesta, ki je prerezala gozd v dolžini 3.250 m, je bila zgrajena na nasipu, ki se je od ceste dvigal do roba gozda. Preglednost s ceste je bila majhna, zato ni omogočala odkrivanja točnih položajev enot TO v zasedi. Gosti gozd, zgrajeni nasip v višini do 2 m in slaba preglednost so zmanjšali možnost streljanja s topovi in so nevtralizirali njihovo veliko ognjeno moč in velik domet.³³⁹ Njegovih 12 tricevnih topov z 20-milimetrskimi trenutnimi in zažigalno prebojnimi granatami za streljanje na razdaljah do 1.500 m ni prišlo do polnega izraza na ozkem delu magistralne ceste sredi gozda. Teritorialci so imeli svoje položaje oddaljene od bojnih oklepnih vozil od nekaj deset do največ dvesto metrov. To so ključni razlogi neuspešnega streljanja topov zračne obrambe in vzroki poraza 580. lahkega samovoznega diviziona bojnih oklepnih vozil zračne obrambe JLA iz Karlovca.

337 Miroslav Rožić, pisna izjava, 6. 11. 2013. Vojaški muzej Slovenske vojske, zbirka arhivalij, tehnična enota 6.

338 Profesor dr. Anton Bebler, vojaški analitik je bil prepričan, da je imel vojaški vrh, vključno z generalom Kadijevićem, globoko zgrešene predstave o Sloveniji, o odločnosti njenega prebivalstva, o slovenski Teritorialni obrambi in njeni bojni pripravljenosti. To je bil eden od vzrokov za neuspeh JLA. Intervju v Mladini, številka 28 z dne 9. julija 1991, stran 26.

339 Albin Gutman, Izkoristek geografskega prostora Dolenjske in Bele krajine v vojni za Slovenijo leta 1991, Primer Krakovski gozd. V: VOJAŠKA geografija v Sloveniji : Posvet 8. in 9. maj 2000, Ljubljana, stran 39.

Večina položajev sil TO v zasedi v Krakovske gozdu je bila za dvignjenim nasipom na levi strani ob magistralni cesti v smeri Krškega. Ta nasip in gosta drevesa so dajala teritorialcem dobro zaščito pred ognjem iz protiletalskih topov. Glavne sile TO oborožene s protioklepnim orožjem so bile razporejene pred postavljeno barikado, na robu jase ob potoku Senuša, na levi strani magistralne ceste. Del sil je bil na čelu zasede postavljen tudi na desni strani ceste. Majhen betonski most pod magistralno cesto, kjer je tekel potok, je omogočal skrit in delno tudi varen prehod teritorialcem na obe strani ceste. Koncentracija protioklepnega orožja na čelu zasede je bila pravilna taktična odločitev. Dobra preglednost, predvsem pa idealne oddaljenost od ciljev 100 do 200 m, so omogočale dobre zadetke in poškodbe na oklepnikih. Streljanje z lahкими protioklepnimi orožji iz bočnih položajev zaradi bližine oklepnikov ni bilo možno. Pravilna je bila tudi odločitev, da se s pehotnim orožjem strelja po kolesih vozil ter vojakih v kupolah bojnih vozil. Rezultat tega bojnega delovanja je bila nevtralizacija merilcev na topovih zračne obrambe, ki so zaradi močnega pehotnega ognja teritorialcev nenančno streljali in imeli težave pri polnjenju topov. Pomembno je bilo odločno bojno delovanje vseh sil TO, ki so bile na položaju ob magistralni cesti.

Na položaju v Krakovskem gozdu sta po boju in umiku večine bojnih oklepnih vozil diviziona pred gozd ostala dva mrtva vojaka JLA. Eden je ležal ob bojnem vozilu na travi in je umrl zaradi strelnih ran, drugi pa je bil v kupoli vozila zoglenel.³⁴⁰ Prizorišče je bilo grozno. Štiri bojna vozila, ki so ostala v gozdu, so bila poškodovana od protioklepnih izstrelkov in pehotnega ognja. Okoli je bilo polno praznih tulcev topovskih granat. Prvo bojno vozilo je bilo prestreljeno s kumulativnim izstrelkom s prednje strani v rezervoarje in periskope. Drugo vozilo je imelo prazne gume in manjše poškodbe. Pri tretjem bojnem vozilu je zgorela kupola. Prestreljeni sta bili prednja desna luč in prednja os. V vozilu je bila poplava krvi. Četrto vozilo je imelo prazne pnevmatike, bilo je brez akumulatorjev in s prestreljeno cevjo za blokado vzmeti. Na bočni levi strani so bili vidni sledovi kumulativnega izstrelka, ki se je odbil. Tudi zunanji in notranji pogled na osem bojnih oklepnih vozil na čistini pred Krakovskim gozdom je bil zastrašujoč. Ti oklepniki večjih poškodb od boja niso imeli, so pa bile poškodovane voznikove upravljalne plošče in druge električne inštalacije. Poškodbe so povzročili pripadniki JLA, ki so zapustili bojna oklepna vozila. Večina vozil je bila v notranjosti okrvavljena in porabljeni so bili vsi kompleti prve pomoči.³⁴¹

580. lahki samovozni divizion bojnih oklepnih vozil zračne obrambe JLA iz Karlovca je bil po številu težke bojne tehnike največja enota JLA, ki je bila po boju zajeta s strani TO Slovenije. Bojna oklepna vozila so bila nato šestnajst let v operativni uporabi različnih enot TO in SV. Ko je bila leta 2007 ukinjena 4. lahka samovozna topniška baterija zračne obrambe, 9. bataljona zračne obrambe SV, so bila vsa bojna oklepna vozila BOV-3

340 Oba mrtva vojaka so z mrliškim vozilom odpeljali delavci komunalne službe iz Novega mesta, ki so prišli v Krakovski gozd 3. julija 1991 skupaj s protidiverzantsko četo TO Novo mesto. Spominska izjava poročnika Igorja Franka z dne 14. oktobra 2013. Izjavo hrani avtor knjige.

341 Lado Hočevar, Moje videnje stanja po bitki v Krakovskem gozdu. Pisna izjava 13. 2. 2001. Izjavo hrani avtor knjige. Hočevar je bil član skupine teritorialcev, ki jih je 2. PŠTO vpoklical in angažiral za popravilo, prevzem in prevoz zapuščenih bojnih oklepnih vozil JLA iz Krakovskega gozda v Novo mesto.

Postroj mehanizirane baterije zračne obrambe 2. PŠTO Dolenjske. Podstene, 16. maja 1993.

umaknjena iz operativne uporabe SV. Bojna tehnika je bila predana Vojaškemu muzeju Slovenske vojske.³⁴²

342 Vojaška in bojna pot bojnih oklepnih vozil BOV-3. Pano v Vojašnici Franca Uršiča v Novem mestu. Besedilo hrani avtor knjige, ki je tudi soavtor panoja.

STEKLENI TANKI JLA V BOJU PRI PRILIPAH, 2. JULIJ 1991

Z namenom kontrole komunikacij, bojne kontrole teritorija in postopne realizacije izdelanih načrtov bojnega delovanja TO so bile 24. junija 1991 – dva dni pred razglasitvijo samostojnosti in neodvisnosti Slovenije – mobilizirane ključne vojne enote 25. območnega štaba TO. Na podlagi ukaza vršilca dolžnosti načelnika Republiškega štaba TO Slovenije majorja Janeza Slaparja, je vršilec dolžnosti poveljnika 2. pokrajinskega štaba TO major Albin Gutman 24. junija 1991 izdal ukaz za mobilizacijo enaintridesetih vojnih enot TO Dolenjske in med njimi devetih vojnih enot 25. obmŠTO z začetkom ob 20. uri.³⁴³ Med mobiliziranimi vojnimi enotami je bil tudi 110. jurišni odred TO Brežice z mobilizacijskim zbirališčem v prosvetnem domu v Artičah in z mobilizacijskim časom 8 ur.³⁴⁴ Že pred začetkom mobilizacije so nastopile težave, saj je bil v ukazu za izvedbo mobilizacije napačno naveden 111. jurišni odred TO Krško. Napaka je bila narejena zaradi pomanjkljivosti v začasnem mobilizacijskem razvoju 25. obmŠTO, ki so jih naredili nadrejeni personalni organi v PŠTO Dolenske in RŠTO Slovenije ob združitvi občinskih štabov TO v Posavju in njihovih vojnih enot. Preoblikovanje Teritorialne obrambe Slovenije ni bilo zaključeno. Vojne enote ukinjenih občinskih štabov TO Sevnica, Krško in Brežice so bile tako le vključene v novoustanovljeni območni štab TO.

Ob zaključku mobilizacije – v jutranjih urah – 25. junija 1991, je bil 110. jurišni odred TO dopolnjen s 170 teritorialci, od tega je bilo 10 častnikov, 23 nižjih častnikov in 137 vojakov. Na mobilizacijsko zbirališče je prišla večina vpoklicanih teritorialcev. Še isti dan in v naslednjih nekaj dneh je bilo iz odreda zaradi različnih vzrokov, kot so zdravstveni problemi, službene obveznosti in neodložljiva kmečka ter druga dela odpuščenih 20 teritorialcev. Odred je dobil vojaško opremo, del pehotnega orožja starejšega tipa s strelivom ter orožje za podporo in protioklepni boj iz skladišča v Domu TO Brežice, sodobno pehotno orožje in bojne complete streliva iz tajnega skladišča v Arnovih Selih pri Artičah in nadkalibrsko³⁴⁵ strelivo ter druga minsko-eksplozivna sredstva iz tajnega skladišča na Bizeljskem. Zaradi večjega števila mobiliziranih enot TO v občini Brežice je bila to zelo zahtevna in obsežna logistična naloga.³⁴⁶

Po zaključeni mobilizaciji je imel 110. jurišni odred TO Brežice oblikovano poveljstvo odreda, tri jurišne vode, minometni oddelek, izvidniški oddelek, pionirski oddelek, oddelek za zveze, sanitetno-veterinarski oddelek in zaledni vod.³⁴⁷ Poveljnik 110. jurišnega odreda TO Brežice stotnik Darko Srpčič je v dopoldanskih urah 26. junija 1991 prejel prvi pisni bojni ukaz poveljnika 25. obmŠTO majorja Ernesta Breznikarja. Ukaz o oblikovanju protioklepne skupine moči treh jurišnih vodov mu je na poveljniško

343 Fotokopijo ukaza 2. PŠTO z dne 24. 6. 1991 hrani avtor.

344 110. jurišni odred TO Brežice je bil ustanovljen v začetku leta 1985 ob spremembah v organizacijsko-formacijski sestavi TO občine Brežice. Nastal je s preoblikovanjem ukinjenega 86. posavskega protioklepnega odreda TO. V: Mitja Teropšič, Brežiški teritorialci, 2019, stran 99.

345 Nadkalibrsko strelivo so granate, mine, rakete in strelivo kalibra nad 12,7 mm. Vojaški slovar:- Predelana in dopolnjena izdaja. – Ljubljana : Ministrstvo za obrambo, 2002, stran 234.

346 Nalogo je odlično opravila skupina za izvedbo mobilizacije OŠTO Brežice oblikovana iz članov zalednega voda nekdanjega OŠTO Brežice na čelu s skladiščnikom višjim vodnikom Vojkom Kovačičem.

347 Sestava enot jurišnega odreda TO je narejena po seznamu starešin iz leta 1991. Fotokopijo seznama hrani avtor.

mesto v Artiče prinesel stotnik Vinko Čančer, operativni častnik štaba, ki je bil pooblaščen za usklajevanje nalog iz ukaza. V ukazu je bilo določeno, da se 1. jurišni vod TO premesti v rajon Gomile pri Velikih Malencah in je v pripravljenosti za protioklepni boj na komunikaciji Krška vas–Čatež v rajonu gostišča Horvatič in za delovanje po mostu nad reko Krko na magistralni cesti Zagreb–Ljubljana. 2. jurišni vod TO se premesti na sedež upravnega organa za obrambo v Brežice na Prešernovo ulico in brani dostop v mesto Brežice preko starega mostu na rekah Sava in Krka. 3. jurišni vod TO se premesti v prostore delovne organizacije Tovarna pohištva Brežice in brani dostop v mesto Brežice preko novega mostu iz smeri Čateža proti Trnju. S posedanjem teh položajev je jurišni odred TO dobil nalogo varovanja in obrambe Brežic iz smeri Cerkelj ob Krki ter iz smeri, ki so preko rek Save in Krke iz juga vodile v mesto Brežice.³⁴⁸

Vsi trije vodi so bili dodatno dopolnjeni z bojnim kompletom min za ročne metalce, tromblonskimi kumulativnimi minami in ročnimi bombami.³⁴⁹ Vodi TO so imeli nalogo, da preprečujejo nasilen prehod oklepnih in drugih enot JLA na smereh proti mestu Brežice. Za blokado in postavitev ovir na mostovih in komunikacijah sta bili po načrtu oviranja in ukazu območnega štaba TO zadolženi delovni organizaciji Prevoz Brežice in Cestno podjetje Brežice. Za pripravljenost enot TO v rajonih uporabe je bila določena 17. ura.³⁵⁰ 27. junija 1991 je bila s postavitvijo ovir in barikad dodatno zaprta magistralna cesta Zagreb–Ljubljana pri Prilipah in v Krakovskem gozdu. Po odobritvi Predsedstva Republike Slovenije so bile vse barikade na komunikacijah in zunaj naselij zaminirane s postavitvijo protioklepnih min.³⁵¹ Nalogo je izvedla skupina diverzantov, pod poveljstvom zadolženega častnika 25. obmŠTO za inženirstvo stotnika Mihaela Ogorevca. Diverzanti so bili iz sestave Intervencijskega voda TO Brežice.³⁵²

Na položajih pri varovanju smeri in obrambe mesta Brežic je jurišni odred ostal do 5. julija 1991, ko se je znova zbral v Artičah. 29. junija 1991 je bil 1. jurišni vod TO pod poveljstvom poročnika Božidarja Knežiča, po ukazu 25. obmŠTO premeščen na novi položaj ob magistralni cesti pri barikadi pri Prilipah. Na položaju so se nepretrgoma menjale tri bojne skupine s po dvema teritorialcema. Enota je bila dodatno oborožena z dvema armbrustoma. V noči z 29. na 30. junij 1991 je nekdo odstranil vžigalnike iz protitankovskih min, ki so bile postavljene pod kolesa tovornjakov v barikadi. S tem je mine onespособil. To so bile najverjetneje priprave za prihod oklepne enote in so vžigalnike odstranili izvidniki JLA. Vžigalniki so bili nato znova vstavljeni v mine.³⁵³

Premestitev enote je bila posledica predvidevanja vodstva območnega štaba TO, da bo JLA v primeru nove ofenzive proti Sloveniji uporabila svoje oklepne in mehanizirane

348 Fotokopijo pisnega ukaza 25. obmŠTO številka SZ-804-01/4-91 z dne 26. 6. 1991 hrani avtor.

349 Glede na takratne kriterije pripadanja nadkalibrskega streliva na orožje in na posameznega vojaka ter razpoložljivih sredstev, s katerimi je razpolagal 25. obmŠTO, je posamezni vod sprejel tri zaboje s po štirimi minami za ročni metalec, zaboj tromblonskih kumulativnih min s 24 minami in zaboj ročnih bomb M75 s 60 bombami.

350 Pisni ukaz 25. obmŠTO številka SZ-804-01/4-91, z dne 26. 6. 1991. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

351 Operativni dnevnik 25. obmŠTO z dne 27. 6. 1991. Fotokopijo dnevnika hrani avtor.

352 To so bili vodnik 1. razreda Franc Šuler, nižji vodnik Anton Turk in nižji vodnik Stanko Krulc ter voznik Duško Škoflek.

353 Zapisana in avtorizirana ustna izjava Darka Srpčiča z dne 31. 8. 2014. Izjavo hrani avtor.

Republika Slovenija
25.OBMOČNI ŠTAB ZA TERITORIALNO OBRAMBO
BREŽICE

VOJAŠKA TAJNOST
STROGO ZAPRNO

Številka: SZ-804-01/4-91
Datum : 26.06.1991

POVELJNIKU 110.J0d TO

Na podlagi ukaza poveljnika 2.PŠTO Novo mesto št.SZ-804-03/160 z dne 26.06.1991
ter radijskega sporočila

U K A Z U J E M

1. 110.J0d TO formira protioklepno skupino moči treh jurišnih vodov.

2. Posamezni jurišni vodi se v skladu z možnostmi oborožijo z avtomatsko oborožitvijo ter protioklepnimi sredstvi, ki so na razpolago.

3. 1. jurišni vod se prestavi v rajon Gomile - vikendica Srpčič in je v pripravljenosti za protioklepno borbo na komunikacijo Krška vas - Čatež v rajonu gostilne Horvatič ter mostu na r.Krki na avtocesti.

4. Drugi jurišni vod se prestavi v rajon ~~86-otranjka~~ Brežice in je v pripravljenosti za protioklepno borbo v širšem rajonu mostu na r.Savi in r.Krki (stari most).

5. 3. jurišni vod se prestavi v rajon DO Tovarna pohištv Brežice in je v pripravljenosti za protioklepno borbo na smeri novega mostu na r.Savi.

6. Blokado-oviranje omenjenih mostov ter komunikacij izvršita DO Prevoz Brežice ter Cestno podjetje Brežice po ukazu ObmŠTO.

Enote v protioklepni borbi preprečujejo nasilen prehod enot JLA na določenih smereh.

7. Za povečevanje z omenjenimi enotami določam poveljnika 110.J0d TO ter dve starihini iz poveljstva, po odločitvi poveljnika. Mesto poveljnika odreda je v sestavi 1.jurišnega voda.

8. Materialna zagotovitev:

- enote popolniti z 1 b/k min za RM ter 1 b/k tromblon.komul.min,
- 1.jurišnemu vodu dodatno zagotoviti 1 zaboj ročnih bomb,
- enotam v protioklepni borbi zagotoviti 3 r/n RT-1 T-600,
- prehrano organizirati po posebnem načrtu,
- zaledni sektor ObmŠTO zagotovi prevoz enot v pričakovalne rajone.

9. Posebna pozornost posvetiti prikritemu prevozu enot v objekte razmestitve. Gibanje zunaj objektov se strogo prepoveduje. Neposredno zavarovanje izvajati le v objektih.

10. O vseh izrednih dogodkih takoj poročati 25.ObmŠTO na sedež Titova 15, Brežice, telefon 62-828 ali za 1. vod s kurirjem.

11. Pripravljenost v rajonih razmestitve ob 17.00 uri.

12. Usklajevalec nalog je stotnik Vinko ČANČER.

SIGNAL ZA POSEDANJE POLOŽAJEV: "O V I R A"

Priloga:
- sheme objektov

VOJAŠKA TAJNOST
STROGO ZAPRNO

25.OBMOČNI ŠTAB ZA TERITORIALNO OBRAMBO
BREŽICE

Bojni ukaz, ki ga je prejel poveljnik 110. jurišnega odreda TO Brežice 26. junija 1991.

215

enote iz garnizij na Hrvaškem, kar je že storila 27. junija 1991 pri zavzetju novih mejnih prehodov med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško.³⁵⁴ Vojne tovariše je na tem položaju 30. junija 1991 zamenjal novi jurišni vod, dodatno oblikovan iz preostanka teritorialcev odreda, pod poveljstvom višjega vodnika Janeza Ivšiča, pomočnika poveljnika jurišnega odreda za domoljubno vzgojo, ki so prišli na položaj okoli poldneva. Za nalogo zamenjave enote je bil zadolžen operativni častnik stalne sestave 25. obmŠTO stotnik Vinko Čančer, ki je na terenu enoti določil tudi osnovne položaje ter prenesel naloge iz ukaza štaba TO.

Magistralna cesta Zagreb-Ljubljana pri Prilipah, z motokros stezo v ozadju, kjer je 2. julija 1991 potekal boj. Fotografija je nastala julija 2001.

Jurišni vod TO je posedel položaje vzhodno od vasi Prilipe, na severnih obronkih Gorjancev, ob urejeni stezi za motokros Motokros društva Brežice. Pred položaji je bila magistralna cesta Zagreb-Ljubljana in pred njo lokalna asfaltna cesta Jesenice na Dolenjskem-Ribnica-Podgračeno-Prilipe-Čatež ob Savi-Brežice. Na odseku ceste med Ribnico in Podgračenim ter pred Prilipami je prevoz z vozili in vojaško bojno tehniko možen le po obeh cestah, saj je severno od cest močvirnato in neprevozno zemljišče, s starim koritom reke Save in južno od cest so z gozdovi poraščeni obronki Gorjancev. Obe cesti iz smeri Jesenic na Dolenjskem preko Ribnice in vasi Podgračeno potekata vzporedno druga ob drugi. Pri vasi Podgračeno je prehod najožji, saj se reka Sava močno približa magistralni cesti in se nato obe cesti ločita na začetku steze za motokros, kjer magistralna cesta zavije v smeri Čateža ob Savi, lokalna cesta pa mimo večjega ribnika v smeri Prilip in naprej proti Čatežu ob Savi.³⁵⁵

354 Dnevno bojno poročilo 25. obmŠTO za dan 29. 6. 1991. Fotokopijo poročila hrani avtor.

355 Delovna karta 25. obmŠTO Brežice z dne 2. julij 1991. Fotokopijo delovne karte hrani avtor.

Pod magistralno cesto je podvoz z lokalno cesto, ki je speljana proti Termam Čatež. V tem delu se kotlina začne širiti v Čateško polje in se zaključi pred vasjo Čatež ob Savi. Ta del začetka Čateškega polja (vzhodni del) je nenaseljen in za prevoz vozil in vojaške tehnike zelo ozek, zato je bilo to mesto idealno za postavitev ovire in barikade ter položajev za njihovo varovanje. Barikada je bila postavljena na magistralni cesti izza podvoza v smeri Čateža ob Savi. V njej so bili postavljeni težki tovornjaki naloženi z odpadnim kovinskim materialom. Pod tovornjaki je bilo kot ojačitev postavljeno osem protioklepnih min.³⁵⁶

Poveljujoči višji vodnik Janez Ivšič je skupaj s poveljnikom voda vodnikom stažistom Romanom Osojnikom jurišni vod razdelil na poveljstvo, v sestavi katerega so bili logistika, zveza, ostrostrelec in rezerva, ter bojno skupino in tri protioklepne skupine. Poveljstvo je bilo razporejeno v gozdičku nad stezo za motokros s pregledom nad vsemi položaji. Prva bojna skupina oborožena s pehotnim orožjem in ročno strojnico je imela urejene položaje na robu gozdička na vzhodu steze za motokros s pregledom na barikado ter na začetek lokalne ceste. Druga protioklepna skupina oborožena z dvema ročnima metalcema in pehotnim orožjem je imela položaje pred poveljstvom, na zgornjem robu steze s pregledom na magistralno cesto in lokalno cesto. Tretja protioklepna skupina oborožena le z enim ročnim metalcem in pehotnim orožjem je imela položaje na zahodnem delu steze, s pregledom nad magistralno in lokalno cesto. Četrta protioklepna skupina oborožena z dvema ročnima raketnima metalcema armbrust in pehotnim orožjem je imela položaje v bližini tretje protioklepne skupine, vendar bližje lokalne ceste vzhodno od ribnika.³⁵⁷

V jutranjih urah 2. julija 1991 je 4. oklepna brigada JLA s sedežem v garniziji Jastrebarsko na Hrvaškem dobila nalogo deblokiranja lahkega samovoznega topniškega diviziona zračne obrambe JLA v zasedi TO v Krakovskem gozdu ter enot zračne obrambe na letališču JLA Cerklje ob Krki. Na nalogo je bil poslan 1. oklepni bataljon moči oklepne in mehanizirane čete. Bataljonu je poveljeval major Slavko Dakić.³⁵⁸

Bataljonska oklepno mehanizirana bojna skupina³⁵⁹ 1. oklepnega bataljona JLA je prispela na hrvaško-slovensko mejo v rajon Obrežja ob 9.45 in se je na slovenski strani meje do 10.30 zaustavila ter združila s svojim mehaniziranim vodom, ki je 27. junija 1991 zavzel mejno kontrolno točko (KT 5) slovenske milice na Obrežju.³⁶⁰ Ob 10.55 so čelni tanki – zaradi neprevoznega zemljišča zunaj komunikacij – v koloni po magistralni cesti prispeli pred barikado pri Prilipah.³⁶¹ Prednji tank je najprej z ognjem iz

356 Prav tam.

357 Razporeditev enot TO na položaju v Prilipah opisana po skici avtorja Janeza Ivšiča iz aprila 2017. Fotokopijo skice hrani avtor.

358 Mr. Milisav Sekulić, Jugoslaviju niko nije branio a vrhovna komanda je izdala, 1997, stran 150.

359 Ta naziv za kolono JLA uporabljam, ker na nalogo ni bil poslan formacijski bataljon sestavljen iz dveh tankovskih in mehanizirane čete. Koloni pa je poveljeval komandant 1. tankovskega bataljona, zato je naziv bataljonska oklepno mehanizirana bojna skupina najbolj primeren, saj je bila enota oblikovana za točno določeno nalogo. V nadaljevanju bom uporabljal skrajšan naziv bataljonska oklepna bojna skupina.

360 Molan, Policija Posavja v osamosvojitvenih procesih, Krško, 2016, stran 172 do 178.

361 Delovna karta 25. obmŠTO z dne 2. julija 1991. Fotokopijo karte hrani avtor.

*Čelni tank
bataljonske bojne
oklepne skupine
4. oklepne
brigade JLA iz
Jastrebarskega
strelja na
barikado na
magistralni cesti
pri Prilipah 2.
julija 1991.*

mitraljeza streljal levo in desno od barikade s ciljem, nevtralizirati branilce v primeru obrambe s teh položajev. Nato so bile izstreljene tri granate iz tanka v tovornjake v barikadi. Barikada je sicer gorela, vendar je vzdržala in hitro nadaljevanje premika po magistralni cesti je bilo zaustavljeno. Čelni tanki so nato prečkali magistralno cesto in pot nadaljevali po lokalni cesti v smeri Prilip in Čateža ob Savi. To pa je bilo območje bojnih položajev protioklepnih skupin jurišnega voda TO.

Po izstreljenih protioklepnih raketah iz armbrustov s strani TO se je začel boj, ki je v presledkih trajal do 13.45. Zračno podporo letalstva je bataljonska oklepna bojna skupina dobila že ob 11.10, ko sta dva para letal Jastreb izmenoma najprej raketirala barikado na magistralni cesti in nato dvakrat mitraljirala položaje teritorialne obrambe.³⁶²

Teritorialci so v boju izstrelili oba armbrusta ter porabili večino granat iz bojnega kompleta za ročne protioklepne metalce. Po umiku na rezervne položaje je skupina prostovoljcev TO znova odšla na položaj na Prilipe. Iz zasede so v dvakratnih prihodih na bojni položaj z ročnimi metalci streljali na tanke in poškodovali ter zadeli še dva tanka M84. Ostrostrelec pa je z natančnim strelom iz vojaške ostrostrelne puške zadel komandanta oklepnega bataljona JLA, ki je hudo ranjen omahnil na kupoli tanka.³⁶³ V popoldanskih urah se je vod teritorialcev brez izgub umaknil višje v Gorjance do vasi Dobeno, kjer so prenočili.

Teritorialci 110. jurišnega odreda TO – udeleženci boja pri Prilipah – so takoj po vojni podrobno opisali svoja videnja boja.

362 Prav tam.

363 Zapisana ustna izjava Romana Zofića z dne 6. maja 2013, udeleženca boja pri Prilipah. Fotokopijo pisne izjavo hrani avtor; Večernji list, reportaža, Zagreb, nedelja, 7. 7. 1991, stran 21.

Višji vodnik Janez Ivšič, tako sem doživel bitko pri Prilipah

Bila je nedelja, 30. junija 1991. V uniformi smo bili že en teden in počutili smo se kot pravi vojaki. Dnevi so nam bili že povsem enaki.

Prejem povelja, da naj oblikujemo okrepljeni jurišni vod iz preostanka odreda, sem prejel po obhodu položajev, kjer so bili fantje z namenom obrambe našega mesta nastanitve in razmestitve v Artičah. Namen tako oblikovane enote naj bi bil zamenjati vojne tovariše na položajih pri Prilipah, kjer so bili že nekaj dni in so bili tudi po zaslugi vremenskih razmer že dokaj izčrpani. V tistem trenutku sem bil po položaju najvišji starešina v poveljstvu odreda, kar je pomenilo, da izberem moštvo in se postavim na čelo ter odidem vedoč, da gremo na mesto verjetnega spopada.

V navadnih priložnostih je pač zlahka naštetih 23 fantov in jim dati nalogo. Toda tokrat sem se znašel v situaciji, ki je bila povsem drugačna. Zavedajoč se, da vodim fante v verjetni spopad, kjer bi znalo biti tudi kaj mrtvih, me je stisnilo pri vsakem imenu, ki sem ga določil. Situacija iz boja Intervencijskega voda TO 27. junija 1991 v Rigoncah je bila še povsem sveža. Ob vsakem, ki sem ga določil, mi je stopilo pred oči družinsko stanje, koliko otrok ima, ali so preskrbljeni, ali ima stare in bolne starše. Ob vsakem sem si dopovedoval, da je pri meni doma povsem enaka situacija. Končno sem izbral vseh 23 vojakov in starešin, ki sem jim pojasnil našo nalogo.

Opaziti je bilo, da je vse po malem stisnilo, saj so postali bolj molčeči. Tudi precej godrnjanja v brado je bilo slišati. Pa sem povsem razumel fante. Razen dveh ročnih strojnic in dveh polavtomatskih pušk smo bili žal oboroženi le s starimi bolj ali manj uspešnimi puškami M48. Na pojasnilo, da bomo dobili avtomatsko orožje in protiolepna sredstva kar na položajih od kolegov, ki jih bomo zamenjali, so se fantje bolj kislo nasmihali. Tudi v kombinirana vozila nismo mogli prav hitro in po vojaško. Pa je končno le šlo. Postanek v Brežicah pred območnim štabom TO, kjer so s fanti na kratko poklepetal načelnik območnega štaba TO in nekateri častniki, je vse utrdil v prepričanju, da gre tokrat zares in da to niso več vojaške vaje.

Izmenjava orožja na položajih pri Prilipah je potekala hitro, saj se je enoti, ki jih je zapuščala, kar mudilo. Le pogled nanje, ki so prebili dež in nekaj dni med komarji nad ribnikom na Prilipah, nas je nekoliko manj navdušil. Po kratkem postopku sem določil položaje za posamezna orožja. Položaje smo postavili nekoliko drugače kot naši predhodniki, saj smo pazili tako na smer delovanja kot tudi na varno smer umika. Skrb za

Višji vodnik Janez Ivšič poveljujoči častnik TO v boju pri Prilipah. Artiče, poveljniško mesto 110. jurišnega odreda TO Brežice junija 1991.

varnost vojakov mi je bila vedno pred očmi. Vsi smo si družno urejali položaje vedoč, da bo to mesto za boj, spalnica in celodnevni bivalni prostor. To urejanje položajev, kar nam je bilo na vajah odveč, je bilo tukaj nekaj povsem samoumevnega. Le komarji nam niso dali nič počitka in so napadli takoj in v polnem številu.

Naši radijski postaji nas nista navdušili, saj sta kljub polnjenju kar naprej kazali prazne akumulatorje.

Prilipska steza za motokros se mi še nikoli ni zdela tako tuja in ogromna kot takrat, ko smo si na njej uredili bojne položaje. Podrobnejši pregled terena in protioklepni ovir, ki so bile na magistralni cesti, je pokazal, da bi znalo biti dokaj vroče, ker bi znala naša sicer skromna enota TO prizadeti prodirajočemu nasprotniku precejšnje težave.

Pravo olajšanje za enoto je pomenil prihod radioamaterja Jožeta, ki je s svojo radioamatersko ročno postajo pomenil spet zvezo z nadrejenimi in vpogled k drugim enotam in njihovim nalogam. Majhen tranzistor, ki sem ga prinesel s sabo, je pomenil drugo okno, skozi katerega smo izvedeli, kaj se dogaja v občini Brežice in po Sloveniji. Člani našega oddelka, ki so bili določeni za rezervo, so vlekli na ušesa vse, kar je radio poročal in potem obveščali druge, ki so bili neprekinjeno na položajih.

Inženirsko-diverzantska skupina območnega štaba TO, ki smo jo varovali pri miniranju protioklepni ovir na magistralni cesti, nam je s to nalogo še bolj nakazala, da gre zares. Zanimivo je bilo, da so fantje samoiniciativno začeli čistiti orožje in ga preverjati, da ne bi kaj odpovedalo.

Naslednjega dne, to je v ponedeljek, nam je s sredstvom Autan uspelo tudi nekoliko umiriti prve sovražnike, komarje. Pa tudi plastična folija, ki jo je prinesel eden od teritorialcev od tasta s Prilip, nam je vlila zaupanje, da nam dež ne more do živega. S hrano smo bili zadovoljni, ker je bila redna in okusna. Le opaziti je bilo, da vsi skupaj jemo precej manj, pa tudi pijača ni tekla po grlu. Živci in rastoča napetost so pač delovali po svoje.

Ves ta čas smo ugotavljali, da človeški »firbec« res nima meja. Mimoidoči so ovire na magistralni cesti snemali z video kamerami, fotografirali in jih nekateri celo otipavali. Protioklepne mine jih pri tem sploh niso motile. Čeprav smo jih odganjali, so se nekateri vračali in prihajali so vedno novi. Zares čudna je človeška narava.

V noči s 1. na 2. julij sem dežural s stražarjem na položaju. Naši puškomitraljezci in ostrostrelci so se to noč še posebej izkazali z glasnim smrčanjem. Očitno jim sveži gozdni zrak ni pomagal. Ko sva se ob drugi uri zamenjala s kolegom, sem takoj zaspal. Kmalu pa so me zbudili, ker je bil boj v Krakovskem gozdu v teku. Dobili smo nalogo, da se pripravimo za primer preboja oklepne kolone JLA iz Krakovskega gozda. Priprave na morebitni boj smo začeli, še preden je prišlo povelje. Informacija preko radia, da je iz Jastrebarskega s Hrvaškega krenila tankovska kolona JLA v naši smeri, nas je vse zbudila in ustvarila napetost v slehernem. Zajtrk, ki smo ga dobili okoli 9. ure, je šel

stežka v naše želodce. Vse sem prepričeval, naj se pošteno najedo, ker se lahko zgodi, da ne bomo kaj kmalu jedli.³⁶⁴

Nenadoma je fante začelo močno zanimati, katere enote TO so še v naši bližini. Izvlačil sem se, kakor sem vedel in znal rekoč, da ne vem, katere so, ker med sabo komuniciramo le s tajnimi imeni. Pa so še kar verjeli. Toda tudi sebi sem postavljaj vprašanje, ali smo na desnem bregu reke Save res sami.

Znova in znova so prihajale informacije preko radia in obveščevalni podatki preko radijske zveze z nadrejenimi, da se tankovska kolona JLA vse bolj bliža. Pripravljali smo zaboje s kumulativnimi minami za ročni metalec in zaboj z ročnimi bombami. Znova smo preverili, da ja ne bi bil kakšen okvir streliva za orožje prazen.

In naenkrat je bilo v daljavi slišati tankovske gosenice. Bilo je nekaj po deseti uri. Pri vseh nas je rasla napetost. Lica so bila vse bolj kamnita in postali smo očitno zelo redkobesedni. Člani oddelka, ki so bili v rezervi, so bili vidno bolj nervozni od drugih. Kmalu smo opazili, da je neznanec, ki je s Čateškega polja opazoval cesto, planil v beg. Hrup tankovskih gosenic je bil vse hujši. Še poslednjič sem opozarjal fante, naj ne odpirajo ognja brez povelja in dokler ne bodo oklepniki povsem pod nami. Ogenj naj najprej odprejo merilci protioklepnih raketometov armbrust.

Začelo se je. Naenkrat smo zaslišali, da so se tanki zaustavili. Z nekaj daljšimi rafali so prerešetal grmovje na obeh straneh barikade. Verjetno so pričakovali, da jo bomo branili s tiste strani. Nato se je prvi tank približal, da smo videli njegovo cev izza ovinka, in

³⁶⁴ Hrano so enoti kuhali v kuhinji Motela Petrol na Čatežu ob Savi. Na položaj je hrano dovažal Ivan Pinterič, ki je bil tudi dolgoletni starešina v TO občine Brežice.

Tanki JLA pri Obrežju julija 1991.

Dobro postavljeni težki tovornjaki v barikadi pri Prilipah, ki so vzdržali vsa obstreljevanja tankov in letal JLA. Prilipe, 2. julija po končanem boju.

s tremi granatami razstreljeval natovorjen vlačilec poln starega železja. Pri tem so se aktivirale protitankovske mine, s katerimi je bila ovira minirana. Razen ognja na vlačilcu, velikanskega hrupa in kosov železja, ki so leteli po naših položajih, ni bilo večjega uspeha. Barikada je vzdržala.

Tanki so krenili po lokalni cesti pod stezo za motokros, mimo naših položajev. Protioklepni raketi izstreljeni iz armbrusta sta žal zgrešili cilj, saj sta bila strela prekratka – podmetna.³⁶⁵ Tako nam je prvi tank ušel. Drugi tank, ki je krenil, je bil zadet v zadnji del izza kupole. V trenutku je bil ves v plamenu. Strelec Jože kar ni mogel verjeti, da ga je zadel. Tank je kljub plamenu krenil dalje. Malo kasneje smo sicer slišali močno eksplozijo, ki si je nismo znali razložiti. Toda še tega dne smo od domačinov izvedeli, da je tank eksplodiral in povzročil strašno razdejanje.

V tem času sta prileteli dve letali JLA Jastreb, ki sta najprej raketirali protioklepno barikado na magistralni cesti in jo tudi dobro zadeli. Kosi raztrganega železja in deli raket so leteli po naših položajih. Hkrati sta letali začeli tudi mitraljirali naše položaje. V tem trušču in dimu je uspelo pobegniti še enemu tanku, ki je deloval bojno in odpiral strojnični ogenj po naših položajih. Nove naše izstreljene mine so padle tik ob njem. Naslednji je bil na vrsti oklepni transporter, ki je bil tudi zadet in ustavljen. V tistem trenutku so znova napadla letala, ki so tolkla po protioklepni barikadi na magistralni cesti. Pri tem je bil zadet lastni oklepni transporter, ki se je ustavil v isti liniji s prepreko in je bil od nje oddaljen le 20 metrov. Razdejanje je bilo hudo. Letala so znova močno udarila po naših položajih.

V tem je prišla na položaj naša posadka ročnega metalca, ki naj bi udarila oklepnikom v hrbet. Sočno so preklinjali ročni metalec, ki ni in ni hotel delovati. Drugi dve posadki

³⁶⁵ Vojaški slovar: – Predelana in dopolnjena izdaja. – Ljubljana : Ministrstvo za obrambo, 2002, stran 318. Informacije udeležencev boja so različne. Nekateri trdijo, da sta bila strela prekratka, in drugi, da je bil cilj zadet in se je raketa odbila (rikošet).

***Letalski napad
lovskega
bombnika JLA
na položaje
Teritorialne
obrambe pri
Prilipah 2. julija
1991.***

sta še streljali na naslednji oklepni transporter. Bojišče je bilo močno v dimu, tako da ni bilo videti, ali je bil zadet. Očitno je bilo nekaj narobe z njim, ker se je ustavil in ni mogel dalje. Sledil je nov nalet letal, ki sta tokrat udarili po naših položajih. Morali smo se sprva umakniti za debelejša drevesa na robu gozda in po preletu letal globlje v gozd proti Dobenskim Mladinam, ki so bile določene za mesto umika. Že v naslednjem nalezu letal smo slišali, da streljajo po gozdu, kjer smo bili malo prej.

Skupina devetih se nas je umikala skupaj, drugi pa po grupah po dva ali trije. Zaboji s strelivom so izmenično potovali iz rok v roke in vsi smo ugotavljali, da so tokrat še posebej težki. Pri Baškoviču na Dobenskih Mladinah smo se namestili v gozdu, kjer so fantje počivali in se počasi zbrali. Preko domačina kurirja smo naročili hrano, ki smo jo dobili že po dveh urah.

Medtem je odšla skupina štirih teritorialcev prostovoljcev znova na položaj na Prilipe in izstrelila na ustavljeno oklepno kolono JLA preostalo mino iz ročnega metalca. Zadetek je bil dober, saj se tank ni več premikal in so ga po pripovedovanju domačinov takoj odvlekli z bojišča. Potem smo od prispelih teritorialcev dobili še eno mino in smodniško polnjenje in spet je šla na položaj skupina prostovoljcev, s katero sta šla še puškomitraljezec in ostrostrelec. Pridružila sta se jim tudi novinarja Večernega lista iz Zagreba, ki sta prišla v naš tabor. Uspelo jim je zadeti še en tank v kupolo in s strelom ostrostrelca onesposobiti oficirja JLA.

Po kosilu in kratkem počitku smo se odločili za umik globlje v Gorjance. Domačin nas je po bližnjici odpeljal do vasi Dobeno, kjer smo se namestili tudi za primer slabega vremena. Domačini so nas sprejeli za svoje in nam ponudili prav vse, kar smo potrebovali. Šele naslednji dan je bilo pri fantih opaziti povečano nervozo, saj je napetost popuščala in osebne težave so pač začele mučiti vsakega na svoj način. Še vedno nam je manjkalo sedem sobojevnikov. Pri pregledu širšega rajona naših položajev nismo

ugotovili, da bi bil kdo zadet. Podroben pregled naslednjega dne, ko smo z bojišča odpeljali vso opremo, ki je ostala tam, nas je povsem prepričal, da smo jo vsi srečno odnesli. Tudi to spoznanje je zelo dobro vplivalo na teritorialce. Prava sprostitev pa je bila priključitev k matični enoti v Artičah.³⁶⁶

Vojak Jože Šoštarič, moje videnje boja na Prilipah

Nedelja, 30. junij 1991, Artiče. Le kdo bi pomislil, da bomo šli danes na Prilipe. Še manj pa bi si mislil, da se bo treba že v torek spopasti z JLA. Vendar je resnica res kruta. Potem ko sem bil v Artičah dva dni kurir našega voda, kar je bilo odlično, saj sem vedel, kaj se dogaja, se vse hitro obrne. Dobil sem spisek z imeni fantov in sem šel na položaj z navodilom, da se javijo v štab. Na tem spisku je bilo tudi moje ime. Še na kraj pameti mi ni prišlo, da smo določeni kot zamenjava za fante, ki so že na položaju na Prilipah. Toda, kaj si moreš, ukaz je ukaz.

Okoli poldneva smo se odpeljali proti Prilipam. Še dobro, da doma niso vedeli, da smo šli na nove položaje. Na Prilipah so nas že čakali malce izmučeni, vendar veseli fantje, ki se vračajo v Artiče. Med seboj smo si zamenjali orožje, saj smo mi s seboj prinesli večinoma stare dobre puške M48 imenovane »tandžare«. V roke sem dobil protioklepni ročni metalec, ki sem ga dolžil že v Artičah. Kot zanimivost naj povem, da sem to orožje imel prvič v rokah, še manj pa, da bi kdaj streljal z njim. Tako nisem vedel, kakšne posledice ima to lahko za strelca. Toda, saj smo vsi verjeli, da ne bo treba nobenega orožja preizkusiti v boju. Zame je bila olajševalna okoliščina, da mojega orožja ni bilo treba vsakodnevno čistiti.

Premaknili smo se proti gozdu nad stezo za motokros na Prilipah. Najprej smo si ogledali položaje in jih dodatno očistili od grmovja in trave, saj smo vedeli, da bo to naš drugi dom za naslednje dni. Takoj smo opazili lep razgled po brežiški kotlini od Čateških Toplic do Dobove pa tudi preko do Artič, če je bilo lepo vreme. Ko smo prišli v gozd, smo doživeli prvi napad komarjev, ki jih naši predhodniki niso uničili. Bili so res nadležni. Za prvo pomoč smo se mazali s kisom, ki je pomagal le nekaj časa.

Mojega položaja z ročnim metalcem mi ni bilo treba zasesti takoj, saj sem bil v rezervi. Tako smo si ogledali okolico in urejali »spalnico« za nočitev. Dobro, da je bil med nami tudi »zidar«, ki je vse nadzoroval in je bil glavni pri urejevanju. Pripravili smo drogove in palice, dobili smo tudi nekaj plastične folije ter si tako uredili bivač za spanje. Tako je mineval naš prvi dan na novem položaju. Proti večeru je k nam prišel radioamater s svojo postajo za zvezo z nadrejenim poveljstvom in drugimi enotami TO na terenu. Omeniti moram tudi, da je bilo hrane količinsko dovolj in je bila okusna. Tudi domačini so se zelo izkazali. Dobili smo vse, kar smo potrebovali, vključno z jutranjo kavico. Prva noč je bila zaradi komarjev zelo nemirna. Preživeli smo jo sicer brez izgub.

³⁶⁶ Pisna izjava višjega vodnika Janeza Ivšiča iz leta 1991, pomočnika poveljnika za domoljubno vzgojo v 110. jurišnem odredu TO Brežice in poveljujočega starešine v boju. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

Od tretje do četrte ure zjutraj sem bil na straži. Komaj sem dočakal konec straže, saj sem povsod okoli sebe videl sovražnika. No, tudi to je minilo. Naslednji dan, to je bil 1. julij, je mineval bolj v opazovanju okolice in odganjanju ljudi od barikad na magistralni cesti, ki so bile zaminirane. Ker je bilo lepo vreme, smo igrali tudi karte. Komarji so še vedno napadali, vendar brez večjega uspeha. Počasi smo že sanjarili, kako bomo v četrtek dobili zamenjavo in bomo spet videli svoje domove.

Napočil je 2. julij, dan, ki ga ne bom nikoli pozabil. Bil sem spet na straži v nočnem času od tretje do četrte ure. Po zamenjavi sem šel takoj spat. Ko sem se zbudil, sem vojaškim tovarišem pripovedoval, da sem sanjal letalski napad. Mojih sanj ni nihče resno jemal in tudi jaz sem nanje hitro pozabil. Kmalu zatem smo izvedeli za premik oklepnih vozil in tankov iz smeri Zagreba proti slovenski meji. Zajtrka sploh nisem mogel jesti, hrana se mi je upirala. Tudi cigareta mi ni pomagala pri nervozi, saj mi je bilo že po dveh dimih slabo.

Pregledali smo vsak svoje orožje, nekateri smo se še učili, kako ga napolniti in šli vsak na svoj položaj. Pri tem pa smo še vedno upali, da se bodo tanki ustavili na slovensko-hrvaški meji in bo vse dobro. Po radijski zvezi smo tudi poslušali, kaj se dogaja v Krovskem gozdu. Ni nam bilo vseeno, saj bi oklepna kolona od tam prišla po magistralni cesti do nas.

Nenadoma zaslišimo močno hrumenje motorjev iz smeri Zagreba in se zavemo, da so tanki tukaj. Oblila me je vročina. Začel se je »hudičev ples«. Zaslišim strojnični ogenj in iz barikade se kadi, močno počí in zemlja se strese. Vali se gosti črni dim, vendar se barikada ne premakne niti za milimeter. Ležim na tleh za drevesom negiben, s prstom na sprožilcu ročnega metalca. V tistem trenutku se ne zavedam okolice. Mislim, da so le sanje in se bom vsak hip zbudil v svoji postelji. Zanimivo, da je strah izginil v trenutku, ko je začelo pokati. Potem še močnejše počí kot prvič, barikada poskoči, zemlja se strese, toda jaz nisem niti trepnil z očmi, kot da mi je vseeno. Vendar pa so v meni divjali razni viharji, česar se ne da napisati.

Kmalu se prikaže prvi tank okrašen z jugoslovansko zastavo. Spustimo ga do začetka steze za motokros, naši sprožijo raketne metalce armbrust, vendar ne zadenejo. Počakam, da tank pelje še malo naprej, namerim, toda ročni metalec se ne sproži. Skoraj obupam, potem pa me poveljnik opozori, da je mina zaradi nagiba naprej nekoliko zunaj ustja cevi. Porinem jo nazaj in merim v drugi tank. Namerim, zamižim in sprožim. Ko odprem oči, vidim, da se iz tanka kadi. Fantje me trepljajo, mi čestitajo in pravijo, da je tank padel. Osebnost se sploh ne zavedam tega, vem samo, da sem takoj napolnil metalec in čakal. V glavi mi je piskalo, šumelo in skoraj nič nisem slišal. Kako mi ne bi, ko pa sem prvič streljal s tem orožjem. Če bi vedel, bi si dal vato v ušesa ali kaj podobnega.

Sprožim še drugo mino, toda ta ni bila tako uspešna kot prva. Po tem strelu skočim v gozd po novo mino. Vem tudi, da je bilo treba odpreti smodniška polnjenja. Ko jih kljub tresočim rokam odprem, vzamem še eno mino in smodniško polnjenje. Skočim nazaj na položaj, napolnim in ustrelim, vendar ne zadenem. Vajo ponovim, vendar sedaj že

*Ostanki tanka
M84 JLA pri
Prilipah na
mestu kjer je
eksplodiral.*

čisto nič ne slišim. Pete mine nisem izstrelil, ker so letala že bojno delovala in so naredila dimno zaveso pri barikadah, tako da se ni nič videlo.

Ta letala so tudi poglavje zase. Sprva jih sploh nisem videl, samo slišal sem njihovo streljanje. Sploh nisem vedel, kaj bi storil, ali ostati na položaju ali se umakniti. Ostal sem za drevesom in čakal, kar bo, pa bo. Na srečo letala JLA niso streljala po naših položajih, temveč po magistralni cesti in barikadi na njej. Po naših prednjih položajih so streljali tudi oklepniki, vendar so se naši fantje od tam pravočasno umaknili in tako ni bil noben smrtno zadet ali ranjen.

Končno smo tudi mi na zgornjih položajih dobili ukaz za umik. Mesto zbiranja po umiku je bilo predhodno določeno. Toda, ko se je začel boj, sem to v hipu pozabil. Dobro, da je bil med nami tudi domačin iz teh krajev, ki nas je vodil. Tekli smo v hrib in globlje v Gorjance, vendar nobena ovira ni bila prevelika. Navkljub prenosu orožja, streliva in ročnih bomb nisem pričakoval, da imam toliko kondicije.

Končno le pridemo na dogovorjeno mesto v Dobenske Mladine in se razmestimo v gozdu. Tu je tisti borbeni duh popustil. Sesedel sem se na tla, popolnoma brez moči. Domačini so prinesli pijačo in prispelo je tudi kosilo, toda jaz nisem zaužil ničesar drugega kot kos kruha in spil kozarec vina. V glavi sem še vedno imel vihar. Razmišljal sem o domu in starših, saj se nismo videli že nekaj časa. Misli pa so mi begale tudi nazaj do Prilip. Začel sem se tresti in bil sem v rahlem psihičnem šoku. Slišal nisem skoraj nič, v ušesih sem čutil le brnenje in piskanje. Nekateri sobojevniki so v tem času šli še dvakrat na položaj in se vrnili zmagoslavno z novico, da so onesposobili še dva tanka. Obvestili so me, da je tank, ki sem ga zadel, eksplodiral v bližini vasi Dvorce.

Popoldne smo se premaknili še višje v Gorjance in se ustavili v vasi Dobeno. Namestili smo se v seniku strica Orešarja, kjer smo po naše imeli hotelsko udobje. Imeli smo streho

nad glavo in mehka ležišča. Moram poudariti, da se je stric Orešar v tem času zelo izkazal, saj nas je sprejel kot svoje sinove. Dal nam je streho nad glavo, pa tudi za druge naše potrebe je poskrbel, skupaj z vaščani Dobenega. Za pomoč smo jim neizmerno hvaležni. Tu smo ugotovili, kako ima slovenski narod rad svojo vojsko, Teritorialno obrambo. Za slovensko Teritorialno obrambo bi vaščani dali prav vse. Ko sem čez dobrih deset dni s prijatelji znova prišel k stricu Orešarju, nas je prisrčno sprejel in nas pogostil s pijačo. Vem pa tudi, če bi prišli k njemu opolnoči, nam ne bi odrekel gostoljubja. Rekel je tudi, da so se na nas navadili in nas pogrešajo ter je kar dolgčas v vasi. Toliko v vednost nekaterim gostincem, pri katerih ne moreš dobiti niti kave za svoj denar.

Naslednji dan, to je 3. julija – po dobrem počitku – so prišli zvečer po nas. Prisrčno smo se pozdravili z domačini in vaščani in marsikdo od njih in nas je imel solzne oči. Odpeljali smo se v Artiče, kjer smo se razdolžili in poslovili od sobojevnikov ter se odpravili domov. Ko sem prihajal domov, so bili to najlepši trenutki v mojem življenju. Na Prilipah sem mislil, da mogoče nikoli več ne bom videl svojih domačih in doma.³⁶⁷

Razvodnik Roman Zofič, tako sem jaz preživel dogodke na Prilipah

Bila je nedelja, 30. junija 1991, v Artičah. Naš vod je počival, nekateri so bili na straži, ko je prišel kurir iz štaba z nekim spiskom v roki. Na tem spisku sem bil zapisan tudi jaz. Komandir voda nam je rekel, naj zložimo vso svojo opremo in gremo z njim. Prišli smo pred štab in tam so nam rekli, da gremo na drugo lokacijo, vendar nas z njo niso seznanili. Prišla so kombinirana vozila, s katerimi smo se odpeljali proti Brežicam. Med vožnjo nas je voznik seznanil, da se peljemo v Prilipe. Zamenjali naj bi vod, ki je tam na položajih.

Pred ribnikom na Prilipah so nas že čakali fantje, ki so bili tu na položaju. Zamenjali smo orožje in znova sem dobil v roke ročni metalec, ki sem ga že nosil v Artičah. Vprašal sem poveljnika, kaj bom z njim, saj ga do sedaj še nisem uporabil. Na služenju voškega roka v JLA sem bil voznik tanka, sedaj pa mi dajo v roke protitankovsko orožje. Poveljnik mi je hitro odgovoril, da je to najmanjši problem, vsaj vem, kje je tank najbolj občutljiv za uničenje. To se je čez dva dni res izkazalo kot točno.

Po zaključeni primopredaji orožja smo odšli na položaje. Poveljnik voda je vsakemu od nas določil mesto ob stezi za motokros. Prvo noč nisem bil na seznamu za stražo, pa kljub temu nisem mogel spati, saj so mi misli uhajale domov. Zjutraj sem poveljnika prosil, da me za kako uro pošlje domov, saj sem tu domačin. Zaradi situacije mi je dovolil le kratko odsotnost. Še pred kosilom sem se od doma vrnil v enoto. Vsi smo bili nekoliko živčni in smo si le želeli, da naša štiridnevna izmena na položaju hitro mine.

Zvečer je poveljnik naredil seznam nočne straže, na katerem sem bil tudi jaz. Noč je hitro minila in okoli sedme ure zjutraj smo izvedeli, da iz Karlovca proti slovensko-hrvaški meji vozi kolona okoli dvajsetih tankov. Kam so tanki namenjeni in kaj je njihov

³⁶⁷ Pisna izjava iz leta 1991 vojaka Jožeta Šoštariča, merilca ročnega metalca 3. oddelka, 5. jurišnega voda, 110. jurišnega odreda Brežice. Fotokopijo pisne izjave hrani avtor.

cilj, pa nismo poznali. Izvedeli smo tudi, da so zgodaj zjutraj potekali boji v Krakovskem gozdu in da so tanki verjetno namenjeni tja kot pomoč enoti JLA. Začelo nas je stiskati pri srcu, saj to pomeni, da bodo šli mimo naših položajev.

Po zajtrku nam je poveljnik podal zadnja navodila za primer prihoda tankov ter pojasnil smer umika v primeru potrebe. Pri zajtrku smo bili vsi bolj žalostni kot po navadi, le poslušali smo navodila in naloge.

Odpravili smo se na položaje. Kar naenkrat smo okoli pol desete ure za hribom zaslišali hrumenje tankov. Komandir nas je obvestil, da prihajajo tanki in ukazal pripraviti in napolniti orožje. Po nekaj minutah so bili tanki že pred nami. Tank na čelu kolone je nosil jugoslovansko zastavo in se je zaustavil pred cestno barikado. Nenadoma me pretrese pok iz tankovskega topa, ki je ustrelil na tovarnjak v barikadi. Pod nami se je stresla zemlja in temu so sledili še strojnični rafali. Vsi tovarnjaki so bili v dimu, vendar je barikada zdržala.

Tanki so pot nadaljevali po stari lokalni cesti mimo naših položajev. Boj so na naši strani začeli merilci na armbrustih, vendar niso zadeli cilja. Tako je prvi tank M84 odpeljal mimo brez poškodb. Tudi sam sem meril v sredino naslednjega tanka in sprožil, vendar sem zgrešil. Vzrok za to je bil poškodovan optični merek. Po povelju za umik sem se premaknil v gozd. Kmalu zatem so letala JLA začela z bombardiranjem barikade in naših položajev.

Ko smo se zbrali v gozdu, je poveljnik preveril, ali smo vsi živi in nepoškodovani. Glede na to, da poznam pot, me je poveljnik odredil kot vodjo do mesta zbiranja na Dobenske Mladine. Med premikom v hrib smo s seboj nosili strelivo, mine in orožje. Domačini so nas v zaselku toplo sprejeli kot svoje sinove. Poveljnik našega oddelka, mitraljezec in jaz smo se prostovoljno odločili, da gremo nazaj na položaj v Prilipe, kar je poveljnik voda odobril.

Na primernem mestu smo se ustavili ter uredili položaj za streljanje. Bil sem veliko bolj miren kot prvič. Na 150 metrov sem zagledal premikajoči se tank. Tokrat sem

*Goreči in
zapuščeni oklepni
transporter
JLA po boju.
Magistralna
cesta pri Prilipah
2. julija 1991.*

uporabil mehanski merek in sprožil. Tank je bil zadet. Hitro se umaknem, saj vem, da je bil moj položaj zaradi streljanja odkrit. Vrnili smo se v tabor, kjer smo sobojevnike seznanili z uspehom naše bojne akcije.

Med kosilom sta nas obiskala novinarja Večernjega lista iz Zagreba, ki sta želela videti, kaj se dogaja na bojišču v Prilipah. Poveljnik je spet določil skupino petih, naj spremlja novinarja in znova poskuša bojno delovati. Uspelo nam je zadeti in poškodovati še en tank, skupaj torej tri tanke. Tankovska enota JLA se je nato začela umikati iz Prilip v smeri slovensko-hrvaške meje, od koder je tudi prišla.

Noč smo prespali v vasi Dobeno pri Orešarju. Zjutraj smo pobrali vso našo vojaško opremo s položajev pri Prilipah. V večernih urah smo se vsi živi in zdravi vrnili v matično enoto v Artiče. Po razdolžitvi so nam dovolili oditi za dva dni domov zaradi počitka.

To je bil moj kratek opis boja pri Prilipah, ki ga ne bom nikoli pozabil. To so bili nepozabni trenutki.³⁶⁸

Povzetek

Boj pri Prilipah je bil zadnji boj posavskih teritorialcev z JLA julija leta 1991 in eden izmed ključnih bojov za obrambo jugovzhodnega dela slovenskega ozemlja, znotraj Posavja in Dolenjske. Vojaške naloge za doseganje ciljev JLA na tem delu Slovenije je dobila 4. oklepna brigada kot najmočnejša in edina oklepna brigada JLA razmeščena na Hrvaškem.³⁶⁹ Sedež brigade je bil v Garniziji Franjo Ogulinac Seljo v Jastrebarskem na Hrvaškem, nekaj deset kilometrov oddaljen od Brežic. Brigada je bila v sestavi 10. korpusa JLA s sedežem v Zagrebu in je bila leta 1991 kadrovsko dopolnjena po »A« formaciji,³⁷⁰ ob tem je imela na razpolago 63 odstotkov vojaškega kadra glede na polno vojno formacijo. Njeno bojno moč se lahko najbolje oceni po številu bojne in nebojne tehnike, s katero je razpolagala leta 1991. V svoji sestavi je imela 182 bojnih oklepnih in mehaniziranih vozil in med njimi 94 tankov M84 in T55 ter 66 bojnih vozil pehote (BVP) in oklepnih transporterjev (M60), 7 poveljniških transporterjev (BTR50), 3 oklepna vozila (BRDM2), samovozne havbice, samohodne topove zračne obrambe, minomete in različne lanserje ter topove zračne obrambe in 399 različnih nebojnih vozil, kot so tovarnjaki in terenska vozila. Komandant brigade je bil podpolkovnik Vid Rodić,

³⁶⁸ Pisna izjava iz leta 1991 razvodnika Romana Zofiča, merilca ročnega metalca 1. oddelka, 4. jurišnega voda, 110. jurišnega odreda Brežice. Fotokopijo izjave hrani avtor.

³⁶⁹ Po oborožitvi in popolnitvi z ljudstvom je bila primerljiva s 1. oklepno brigado JLA z Vrhnike. Razlika je bila le v popolnitvi s tanki, saj je 4. oklepna brigada imela oborožen le 1. oklepni bataljon s tanki M84, 1. oklepna brigada pa vse tri. 2. in 3. oklepni bataljon v 4. oklepni brigadi sta bila namreč oborožena s tanki T55. 1. oklepna brigada je imela mehanizirane enote oborožene s sodobnejšimi bojnimi vozili pehote BVP 80, 4. oklepna brigada pa tudi s starejšimi oklepnimi transporterji OT M60. Sanja Remškar: Občina Vrhnika v času vojne za Slovenijo (1991), diplomsko delo, Ljubljana 2007, stran 26–29.

³⁷⁰ Oklepne in tudi druge enote JLA ranga polka – brigade in tudi nižje enote so ob preoblikovanjih – glede na pomen in uporabo v primeru ogrožanja in vojne, dobile poseben status popolnjenosti v miru, ki je bil določen z oznakami "A", "B" in "R". Enote z oznako "A" so bile v miru popolnjene z ljudstvom od 60–100 %, enote z "B" oznako od 15–60 % in enote z "R" oznako od 0–15 %; V Bojan Dimitrijević, Modernizacija i intervencija, Jugoslovenske oklopne jedinice 1945–2006, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2010, stran 256.

njegov namestnik in hkrati načelnik štaba je bil podpolkovnik Radovan Tacić.³⁷¹

Glavne taktične enote brigade so sestavljali trije oklepni bataljoni in mehanizirani bataljon. 1. oklepni bataljon je bil oborožen s tanki M84, 2. oklepni bataljon je bil oborožen s tanki T55, 3. oklepni bataljon se je kadrovsko dopolnjeval le v vojni in njegovi tanki T55 so bili konzervirani v skladiščih. Mehanizirani bataljon je bil dislociran in nameščen v garniziji v Karlovcu.³⁷²

V Sloveniji na smeri Jastrebarsko–Samobor–Bregana–Brežice je bil v času od 27. junija do 2. julija 1991 angažiran 1. oklepni bataljon z dvema vodom iz mehanizirane čete (8 OT), pod poveljstvom komandirja čete podporočnika Ranka Novakovića in 1. tankovska četa s preostankom mehanizirane čete pod poveljstvom komandanta oklepnega bataljona majorja Slavka Dakića. Tankovski četi je poveljeval kapetan Dragan Obrenović.³⁷³ V tankih je bilo 0,5 bojnega kompleta granat za topove kalibra 125 mm, to je 22 granat v vsakem tanku.³⁷⁴

Naloge oklepnih in mehaniziranih enot 4. oklepne brigade JLA v Sloveniji različni avtorji tudi različno navajajo, nihče pa se ne sklicuje na pisne ukaze in načrte nadrejenih poveljstev JLA. Upoštevajoč izjave oficirjev iz poveljstva brigade o vojni v Sloveniji³⁷⁵ in smeri nastopanja enot je moč sklepati, da je mehanizirana četa imela 27. junija 1991 nalogo, da z enim vodom odstrani mejno kontrolno točko (KT5) slovenske milice na Obrežju in z drugim vodom zavaruje pomembno železniško vozlišče na železniški postaji v Dobovi. S tem bi preprečili vzpostavitev nove državne meje med Slovenijo in Hrvaško ter znova vzpostavili prosti cestni in železniški promet med republikama, kot je bil pred razglasitvijo osamosvojitve obeh nekdanjih jugoslovanskih republik. Mehanizirana četa je po boju v Rigoncah obe nalogi 27. junija 1991 začasno tudi uresničila.

V novem, drugem valu bojov v Posavju 2. julija 1991 je 4. oklepna brigada JLA dobila nalogo deblokade svojih enot v Dobovi in na Obrežju ter deblokado lahkega samovoznega diviziona ZO JLA, ki je bil s strani posavskih teritorialcev blokiran in v zgodnjih jutranjih urah tega dne napaden v Krakovskem gozdu pri Krškem.³⁷⁶ Poveljnik 4. oklepne brigade JLA je za izvedbo bojne naloge angažiral 1. tankovsko četo in mehanizirani vod iz mehanizirane čete bataljona, ki je bila z dvema mehaniziranima vodom od 27.

³⁷¹ Ratni put 4. oklopne brigade JNA, tekst je nastal na podlagi dejstev iz knjige polkovnika Radovana Tacića Stakleni tenkovi – moć i nemoć četvrte oklopne brigade, Vršac 1994. Fotokopijo teksta hrani avtor.

³⁷² Prav tam.

³⁷³ Dragan Obrenović je aktivno sodeloval tudi v vojni v Bosni in Hercegovini. Od decembra 1992 do novembra 1996 je bil načelnik štaba in namestnik komandanta 1. Zvorničke pešadijske brigade Drinskega korpusa vojske bosanskih Srbov (VRS) in je bil na haaškem sodišču obsojen na 17 let zapora za genocide in zločine v Srebrenici. Objavljeno na spletni povezavi <https://www.icty.org>.

³⁷⁴ Pričevanje Vukašina Lujića avtorju knjige 10. decembra 2007 v Brežicah. Vukašin Lujić je bil leta 1991 komandir tankovskega voda v 1. oklepnem bataljonu z osebnim činom stariji vodnik in osebno ni sodeloval v bojih v Sloveniji. Pisni zapis pričevanja hrani avtor.

³⁷⁵ Izjave so objavljene v knjigi polkovnika Radovana Tacića Stakleni tenkovi – moć i nemoć četvrte oklopne brigade, Vršac 1994.

³⁷⁶ Bojan Dimitrijević, Modernizacija i intervencija, Jugoslovenske oklopne jedinice 1945–2006, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2010, stran 283.

junija že na Obrežju in v Dobovi. Poveljnik oklepne bataljona major Dakić je v oblikovani bataljonski oklepni bojni skupini uporabil 28 oklepnih in mehaniziranih vozil, in sicer: 12 tankov M84, tank T55, ki je bil tudi poveljnikov tank, tank za izveleko,³⁷⁷ poveljniški transporter (BTR50), oklepno vozilo (BRDM2) in 12 oklepnih transporterjev (OT60) ter terenska, transportna in druga vozila ter vozila za zveze. Bojna moč bataljonske oklepne bojne skupine JLA je bila zelo velika, čeprav je podatkov o številu angažiranih vojakov in starešin ter številu vkrcnega osebja pehote za oklepne transporterje v dostopni literaturi zelo malo.³⁷⁸ Na posnetkih tujih televizijskih postaj je možno z gotovostjo potrditi, da je bataljonska oklepna bojna skupina imela v oklepnih transporterjih vkrcane tudi vojake pehote.³⁷⁹

Skupna pot nastopanja bataljonske oklepne bojne skupine za izvršitev naloge od Jastrebarskega do Krakovskega gozda pri Krškem je bila dolga med 55 in 60 kilometrov. Začetek naloge in nastopanje bataljonske skupine je v nekaj stavkih slikovito opisal podoficir iz 4. oklepne brigade JLA. »*Nalogo smo začeli silovito iz same kasarne in v manj kot eni uri smo s tanki prispeli pred Brežice. Tanki se premikajo proti Čatežu. Mi, ki smo ostali v kasarni, smo tudi s tovariši v koloni. Ponosni smo na hitrost, s katero napredujemo proti cilju. Ali cilj je bil daleč in zrežiran s strani predsednika vlade gospoda Markovića*«. ³⁸⁰

Na prvi resni in branjeni oviri je bila bataljonska oklepna bojna skupina JLA zaustavljena. Za doseg cilja bi bilo treba prevoziti še Čateško polje in Krško-Brežiško polje v dolžini 15 do 20 kilometrov in nalogo zaključiti v Krakovskem gozdu. Odlično postavljene in dovolj močne barikade na magistralni cesti pri vhodu na Čateško polje so vzdržale tankovski in letalski ogenj in upočasnile tempo nastopanja oklepnikov ter njihovo pot preusmerile na stransko cesto. Na tej cesti pa sta hitro zbledela bojni duh v koloni in veselje ob hitrem nastopanju po odprtih in nebranih cestah. Zadet in ob močni eksploziji uničen najsodobnejši tank JLA M84 ter še dva zadeta in poškodovana tanka, zadet oklepni transporter M60 – ki je bil preblizu barikade – od letal JLA, ko so ta raketirala barikado, so popolnoma uplahnili bojno moralo poveljniškega in še posebej vojaškega kadra in izničili ognjeno moč bataljonske oklepne bojne skupine. Še posebej boleča je bila izguba poveljnika bataljona JLA, ki je bil vržen iz boja, ko ga je zadel ostrostrelec TO v glavo.

V oklepni enoti JLA je zavladala panika. Poveljstvo je prevzel podpolkovnik Vojo Trajkov, ki je bil kot član poveljstva brigade prisoten v bataljonski oklepni bojni skupini.³⁸¹ Enota ni bila več sposobna nadaljevati bojne poti in doseči cilj v Krakovskem gozdu ter zaključiti osnovno nalogo reševanja samovoznega mehaniziranega diviziona zračne obrambe JLA.

³⁷⁷ Izveleka je slovenski izraz za srbsko-hrvaško besedo izvlačenje. V Vojaški slovar: Predelana in dopolnjena izdaja. – Ljubljana : Ministrstvo za obrambo, 2002, stran 159.

³⁷⁸ Poročnik Ranko Novaković, komandir mehanizirane čete navaja, da je imel na razpolago 57 vojakov in 16 neusposobljenih tankistov. V Radovan Tacić, Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrtie oklopne brigade, Vršac 1994.

³⁷⁹ Spletna povezava: <https://www.youtube.com/watch?v=vj3hX3NtyA4&t>; Izjava starijega vodnika Radovana Stojiljkovića. V Radovan Tacić, Stakleni tenkovi - moč i nemoć četvrtie oklopne brigade, Vršac 1994, stran 268.

³⁸⁰ Izjava starijega vodnika Radovana Stojiljkovića. V Radovan Tacić, Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrtie oklopne brigade, Vršac 1994, stran 268.

³⁸¹ Izjava majorja Čeda Grbića, komandanta 2. tankovskega bataljona v 4. oklepni brigadi. V Radovan Tacić, Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrtie oklopne brigade, Vršac 1994, stran 207–207b.

Rezultat boja bataljonske oklepne bojne skupine JLA v boju pri Prilipah je bil porazen. Enota je v boju imela 2 mrtva vojaka in mrtvega oficirja, 12 vojakov in poveljnika bataljona hudo ranjene in 5 vojakov in oficirja lažje ranjene. Umrli so podporočnik Aleksandar Milošević in vojaka Dušan Dejanović ter Dragan Đokić. Popolnoma je bil uničen tank M84, ki je eksplodiral, uničena sta bila tudi 2 oklepna transporterja M60, poškodovani so bili še 3 tanki, 2 oklepna transporterja in 3 nebojna vozila. Po vrnitvi

Oklepniki poražene bataljonske oklepne bojne skupine iz 4. oklepne brigade JLA zapuščajo julija 1991 Slovenijo.

v vojašnico 4. julija 1991 se je kadrovska sestava brigade močno zmanjšala. Brigado je zapustilo 30 odstotkov vojakov in starešin različnih narodnosti. Brigado je zapustil tudi njen poveljnik podpolkovnik Vid Rodić,³⁸² ki je odšel na bolniško in se ni več vrnil na svoje delovno mesto. Poveljevanje nad brigado formalno je prevzel načelnik štaba podpolkovnik Radovan Tacić. Brigada se po dogovoru s hrvaškimi oblastmi iz Hrvaške umakne 13. novembra 1991, v koloni dolgi skoraj 40 kilometrov. Njen cilj je bila Tuzla v Bosni in Hercegovini. Po bojih v Bosni in Hercegovini se ostanki brigade 18. maja 1992 umaknejo v Srbijo in preidejo v sestav učnega centra oklepno mehaniziranih enot Zvezne republike Jugoslavije v Vršču.³⁸³

Starešine 4. oklepne brigade JLA, ki so bili v času vojne v Sloveniji v sestavi brigade, krivijo za poraz svoje enote samo zunanje faktorje. Pri tem kot glavni vzrok poraza navajajo selektivno uporabo svojih enot moči mehaniziranega voda ali tankovske čete. Krivdo pripisujejo tudi lastnemu letalstvu, ki je delovalo po njihovih silah. Predvsem pa poveljujejo moč Teritorialne obrambe, ki naj bi jih pred Brežicami pričakala z ognjem protioklepnih raket in masovnimi minskimi polji. V opravičilo svojega poraza

³⁸² Vid Rodić je bil po vojni na Hrvaškem ugleden pravnik in leta 2002 predsednik občinskega sodišča v Jastrebarskem ter leta 2017 upokojen kot sodnik občinskega sodišča v Novem Zagrebu.

³⁸³ Ratni put 4. oklopne brigade JNA, tekst je nastal na podlagi dejstev iz knjige polkovnika Radovana Tacića Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrtie oklopne brigade, Vršac 1994. Fotokopijo teksta hrani avtor.

*Razdejanje
na bojišču ob
magistralni cesti
pri Prilipah.*

govorijo o izdaji v lastnih vrstah, saj naj bi posamezni oficirji iz enote Slovincem javili čas, smer in število oklepnikov ter imena poveljujočih starešin, ki so bili napoteni v Slovenijo. Glavno breme boja so na strani slovenske TO nosili »plačanci«, ki so bili obo-roženi s protioklepnimi raketami.³⁸⁴

Če pa naredimo korektno vojaško analizo razmerja nasprotnih sil in načina njihovega bojnega delovanja, pridemo do naslednjih ugotovitev:

1. Ne glede na selektivno uporabo sil je bataljonska oklepna bojna skupina iz 4. oklepne brigade JLA imela veliko premoč v bojni tehniki in v številu starešin ter vojakov v boju s TO pri Prilipah. Poveljnik bataljona je imel na razpolago 28 oklepnih in mehaniziranih vozil, več kot 150 vojakov in starešin in kot dodatno tudi podporo letalstva. Nasproti mu je v zasedi stalo 25 starešin in vojakov Teritorialne obrambe iz rezervne sestave, ki so bili mobilizirani teden dni pred bojem in v letu 1991 niso izvedli bojnega usposabljanja. Zraven pehotnega orožja in ročnih bomb so za protioklepni boj imeli 3 ročne metalce z bojnim kompletom min (skupno 12 min), 2 protioklepna raketometa armbrust ter 40 tromblonskih protioklepnih min, ki niso učinkovite za uničevanje tankov in oklepnih transporterjev. Po teoretičnih izračunih glede uspešnosti protioklepnega orožja, ki ga je imela enota TO na razpolago, bi v boju z bataljonsko bojno skupino JLA lahko poškodovala en oklepni transporter in uničila nekaj nebojnih vozil.³⁸⁵
2. Vzroke za poraz armadni oficirji iz 4. oklepne brigade vidijo tudi v lastnem le-talstvu, ki je raketiralo njihove oklepnike. Tudi ta trditev ni v popolnosti točna.

384 Izjave majorja Čeda Grbića, stariji vodnika Zorana Balabana, vodnika Slobodana Stevanovića in kapetana Rajka Kneževića. V Radovan Tacić, Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrte oklopne brigade, Vršac 1994.

385 Stotnik Dušan Lazar, seminarska naloga, Ročna protioklepna orožja, Center vojaških šol – PŠŠ – štabni tečaj -. 5. ge-neracija, stran 32 v tabeli 1 navaja, da je treba za uničenje tanka 45 do 51 zadetkov in za uničenje oklepnega transporterja 32 do 36 zadetkov odvisno, s katerim ročnim protioklepnim orožjem se strelja glede na njegovo prebojno moč oklepa. Iz te teoretične predpostavke se vidi očitna razlika med teorijo in prakso pri bojevanju na terenu.

Letala, ki so bila poklicana na pomoč s strani brigade, so dobila napačne ukaze in cilje za delovanje, saj so raketirala barikado in to v času, ko so bili pred barikado v razdalji nekaj deset metrov tudi oklepniki. Lahko trdimo, da je bilo delovanje oklepnih enot in letalstva neuskklajeno in zato je prišlo do zadetka oklepnega tran-sporterja s strani letala.

3. Po preusmeritvi oklepnikov na stransko cesto in prihoda v območje delovanja pro-tioklepnih skupin TO po tankih, so začela letala raketirati in mitraljirati položaje TO nad stezo za motokros. V tem času in do konca boja letala niso več zadela nobenega oklepnega vozila JLA, čeprav so bojno delovala po položajih TO. To pomeni, da piloti letal JLA niso namenoma streljali po lastnih oklepnih transporterjih, temveč lahko to pripišemo »prijateljskemu ognju«, kar v vojaškem žargonu pomeni napako pri bojnem delovanju, ki je lahko posledica napačnega poveljevanja in neuskklajenega delovanja različnih rodov vojske ali različnih sodelujočih vojska.
4. Komandant bataljonske oklepne bojne skupine JLA je po preusmeritvi oklepnikov na stransko cesto Prilipe–Čatež ob Savi napačno taktično uporabil svoje enote. Tak-tike nastopanja ni spremenil, saj so tanki nastopali v kolono po eden in nadaljevali pot, kot da pred njimi na položajih niso teritorialci. Tanki in kasneje druga oklepna vozila so postala idealna tarča in relativno lahek plen za odlično postavljena protio-klepna orožja in odločne bojvnike ter bojne skupine teritorialcev. Do barikade pri Prilipah na magistralni cesti Zagreb–Ljubljana je bilo nastopanje bataljonske okle-pne bojne skupine JLA pravilno in hitro. Poveljnik je razpolagal z obveščevalnimi po-datki, da v tem delu na položajih ni enot TO, ki bi lahko delovale bojno. Te podatke je zbral, ko so izvidovali smer nastopanja 27. junija 1991 in v dneh do 2. julija 1991, ko so njegovi oklepniki patroljirali na magistralni cesti od Obrežja do Podgračenega.³⁸⁶
5. V nadaljevanju nastopanja po stranski cesti Prilipe–Čatež ob Savi in naprej pa bi moral spremeniti taktiko delovanja. Po načelih delovanja oklepnih enot bi moral oblikovati izvidniško skupino, ki bi nastopala nekaj kilometrov pred glavnino in bi jo sestavljali izvidniško oklepno vozilo, več oklepnih transporterjev z vkrcano pehoto in tank ali več tankov za podporo pehoti. Ta skupina bi odkrivala položaje in zasede enot TO in jih ob pomoči letalstva odstranjevala in omogočala glavnini varno nastopanje.
6. Napaka je bila narejena zaradi napačnih in pomanjkljivih obveščevalnih podatkov in hkrati zaradi podcenjevanja enot Teritorialne obrambe kot nasprotnika. Gnal jih tudi ukaz nadrejenih po hitrem prihodu na cilj v Krakovski gozd, ki je bil oddaljen le še slabih 20 kilometrov. Nikakor pa ne morejo iskati vzroka za poraz v izgovorih, da niso bili pripravljeni na spopad s TO, saj je njihov mehanizirani vod doživel ognjeni krst že 27. junija 1991 v boju z Intervencijskim vodom TO v Rigoncah in vedeli so tudi, da gredo na pomoč samovoznemu mehaniziranemu divizionu zračne obrambe

386 Izjava majorja Čeda Grbića, komandanta 2. tankovskega bataljona v 4. oklepni brigadi. V Radovan Tacić, Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrte oklopne brigade, Vršac 1994, stran 207; Dnevno operativno poročilo 25. obmŠTO 28. junija 1991. Fotokopijo poročila hrani avtor.

JLA iz Karlovca, ki je bil napaden in blokiran s strani TO. Vojna v Sloveniji med JLA in TO ter Slovensko milico je trajala že šesti dan.

7. Barikada in položaji, ki jih je območni štab TO izbral za zapiranje magistralne ceste Zagreb–Ljubljana pri Prilipah,³⁸⁷ so bili optimalno postavljeni glede na konfiguracijo zemljišča in razmere na terenu. Težki tovornjaki natovorjeni z odpadnim kovinskim materialom so bili na cesti pravilno postavljeni in so kljub tankovskemu in letalskemu ognju preprečili nadaljevanje vožnje bataljonski oklepni bojni skupini po magistralni cesti. Odstranjevanje barikad s tankovskim in letalskim ognjem je bila napačna taktična odločitev. Komandant je imel na razpolago tank za izveleko in druge tanke, s katerimi bi lahko odstranjeval barikado. Res pa je, da bi za to potreboval več časa in pred tem bi moral nevtralizirati delovanje bojnih skupin TO na položaju. Bataljonska oklepna bojna skupina JLA je bila tako primorana zapustiti magistralno cesto in nadaljevati pot po stranski cesti tik pod položaji Teritorialne obrambe.

Razporeditev bojnih skupin TO in protioklepnih orožij je bila na položajih prilagojena zemljišču. Bojne skupine so bile na položajih raztresene po celotni stezi za motokros. Sama steza je bila na več mestih vkopana v zemljo in je bila naravni zaklonilnik za teritorialce. Na položajih ni bilo treba dodatno izdelovati vojaških zaklonilnikov za posamezne bojne skupine in orožja. Takoj za položaji so bile gozdne površine poraščene z močnimi drevesi, ki so dodatno ščitila teritorialce pri letalskih napadih in umikih s položaja.

³⁸⁷ To so bili položaji, ki so bili navedeni v vojnih načrtih poveljstev JLA in štabov TO, ki so bili določeni za obrambo smeri Zagreb–Ljubljana, v primeru napada na Jugoslavijo iz smeri vzhoda. Zemljišče pri Prilipah, kjer so bili položaji enot TO, je na kartah tankovske prehodnosti zemljišča v Jugoslaviji označeno kot tankovsko neprehodno zemljišče, kjer je premik tankov mogoč samo po urejenih cestah. Opisano v Priručniku za koristnike karte tenkoprehodnosti zemljišta, SSNO, Vojnoizdavački zavod Beograd, 1975. Karta in priručnik sta bila obvezna literatura pri štabnem delu na usposabljanjih v oklepno mehaniziranih enotah JLA ranga bataljona in višje. Komanda oklepne brigade JLA in 1. oklepnega bataljona pri načrtovanju bojne naloge 2. julija 1991 sta napačno proučila in napačno načrtovala smer nastopanja.

Pregled položajev protioklepnih skupin TO z analizo oddaljenosti do prvega uničenega tanka JLA v boju pri Prilipah 2. julija 1991.

Tank T55 številka 2465 komandanta oklepnega bataljona JLA. 2. julija 1991. Zaustavljen in zapuščen po evakuaciji hudo ranjenega komandanta, stoji zraven uničenega tanka M84.

Dostop oklepnikov JLA do položajev TO ni bil možen zaradi velike strmine terena.

Načrtovana taktika delovanja bojnih in protioklepnih skupin TO je bila pravilna in dobra. Uporabljena je bila naučena taktika partizanskega bojevanja iz zasede po načelu večkrat udari in se hitro izmikaj. Položaji bojnih skupin so bili od prvega tanka M84, ki je bil zadet, oddaljeni 60 do 132 metrov, kar so idealne razdalje za streljanje s pehotnimi protioklepnimi orožji na kratkih razdaljah. Tudi izkušen strelec in ostrostrelec TO je svoje delo na razdalji do 200 metrov z lahkoto opravil. Izbran je bil pravi cilj, saj je streljal in zadel poveljujočega oficirja – komandanta bataljonske oklepne bojne skupine JLA – ter nalogo opravil v ključnem trenutku boja in s tem v povezavi s predhodnimi uspešnimi zadetki bojnih tovarišev, zaključil boj pri Prilipah.

Barikada in ovira na magistralni cesti pri Prilipah od 27. do 29. junija 1991 ni bila branjena s strani enot Teritorialne obrambe, saj je bil v tem času poudarek na varovanju mostov na rekah Sava in Krka, zaradi preprečitve izpada sil JLA iz Garnizije Cerklje ob Krki v smeri Brežic. Ukazan premik jurišnega voda TO s položaja na Gomilah pri Velikih Malencah na položaj pri Prilipah 29. junija 1991 je bil pravočasen in pravilen. Tudi zamenjava osebja na položaju s svežim moštvom in novim vodom je bila dobro načrtovana. S temi ukrepi je območni štab TO zagotovil neposredno branjenje bariкаде in premaknil morebitni bojni spopad iz večjih naselij, kot sta Čatež ob Savi in tudi mesto Brežice, kar se je 2. julija 1991 tudi zgodilo. Hkrati je dosegel tudi taktično presenečenje, saj nastopajoča enota JLA ni pričakovala sil TO pri branjenju barikade in na tem odseku svojega nastopanja. Doseženo presenečenje pri nasprotniku je bil eden od pomembnejših elementov uspeha enote TO.

Kako boleče so prenesli poraz v boju pri Prilipah na nasprotni strani, je razvidno iz naslednjega odstavka: »S strani višjega poveljevanja je bil premik te enote spremljan od

izhoda iz vojašnice v Jastrebarskem. Vodnik JLA Janez Janša, ki je poveljeval Teritorialni obrambi Slovenije, je pravočasno dobil podatke, v katerem tanku se nahajajo starešine JLA. Po prihodu v širši rajon Bregane so slovenski teritorialci izvedli dobro pripravljen napad na bataljon iz 4. oklepne brigade in zato so bile tudi izgube. Komandant bataljona major Slavko Dakić – v taki situaciji – preko radijske postaje v odprtem sporočilu poroča o izgubah vršilcu dolžnosti komandanta 4. oklepne brigade podpolkovniku Taciću.³⁸⁸ Zahteva, da ta doseže, da se takoj prekinejo napadi na njegovo enoto. Janševi ljudje so ga zaradi odločitve, da ne preda enote, poimenovali nori major. O svoji odločnosti, da se ne preda, so obvestili svoj vojaški vrh in trdili, da bo nori major streljal po Nuklearni elektrarni v Krškem. »Hrabri« slovenski teritorialci so se bali tankovskega ognja, zato so izmišljene informacije pošiljali svojim nadrejenim, ki so o tem obvestili poveljstvo 5. vojaškega območja JLA v Zagrebu in štab vrhovne komande v Beogradu. Nekaj minut po razgovoru med majorjem Dakićem in podpolkovnikom Tacićem so poletela letala vojaškega letalstva JLA in udarila po lastnem, Dakićevem bataljonu. Tako je bil bataljon vržen iz boja.«³⁸⁹ Seveda so vse te trditve napačno predstavljene in netočne, kar je v analizi boja tudi dokazano. Potrjujejo pa ugotovitve, da so bili položaji pri Prilipah in nato uspešen boj teritorialcev za nasprotno stran veliko presenečenje.

Eksplzija tanka JLA M84 pri Prilipah po zadetku granate ročnega metalca TO. Pogled iz naselja Trnje v Brežicah 2. julija 1991.

Stanje na bojišču in v enoti Teritorialne obrambe je opisal tudi novinar zagrebškega časopisa Večernji list, ki je bil skupaj s snemalcem pet ur v taboru TO in na položaju pri Prilipah v času boja in je svoje videnje objavil kot reportažo. Napisal je: »Tako po zapustitvi Zagreba smo se pri Mokricah usmerili na vzporedno cesto, ki je potekala ob magistralni cesti proti Ljubljani. Nad nami sta preletali dve skupini s po tremi vojaškimi lovskimi letali. Krožili so. Takoj ko smo izpred sebe zagledali tankovsko kolono, so se letala ob močnem trušču motorjev spustila. Ne bodo menda bombardirali, se sprašujemo in zaustavljamo ob večji skupini tujih novinarjev. V tem času se že vidi sled rakete in močan pok in takoj za tem oblak črnega dima nad Prilipami in nad barikado. Stojimo deset minut. Kaj sedaj?

³⁸⁸ Ta trditev je napačna, saj je v času boja pri Prilipah 2. julija 1991 4. oklepni brigade JLA in angažiranemu 1. oklep-nemu bataljonu osebno poveljeval komandant podpolkovnik Vid Rodić

³⁸⁹ Mr. Milisav Sekulić, Jugoslaviju niko nije branio a vrhovna komanda je izdala, 1997, stran 151.

Bojevniki 110. jurišnega odreda TO znova na položaju na Prilipah julija 1992.

Desetina oklepnih vozil se obrača in zavzema bojne položaje na magistralni cesti, na stranski cesti in po poljih, tik ob nas. Nič ne vidimo in nimamo nobenih informacij, ali je barikada prebita in ali je kdo mrtev in ranjen. Umaknemo se in pri vasi Podgračeno se usmerimo proti gozdu in v hrib. Pričakujemo, da bomo naleteli na slovenske teritorialce in na mesto, od koder bo dober pogled na oklepno kolono in Čateško polje. Po ozki asfaltni cesti se dvigujemo do vasi Cirknik, kjer nas domačin opozarja na nevarnost in nas usmerja proti teritorialcem. Kmalu nas zaustavi oboroženi lovec, ki ga vprašamo, ali je v bližini slovenska vojska. Navihano nam odgovori, da naj gremo samo naprej.

Vozimo se naprej, saj smo zaradi sledi na gozdni poti prepričani, da smo na pravi smeri. Izza štora pred nas skoči uniformirani človek s puško. Na ukaz se preplašeni zaustavimo. Na kapi vidimo novi znak slovenske Teritorialne obrambe. Takoj smo bili obkoljeni s petimi ali šestimi oboroženimi vojaki. Po predstavitvi smo bili z nasmehom in prijateljsko sprejeti. Oddahnili smo se, saj smo prišli med slovenske teritorialce. Poročajo svojemu poveljniku, kdo smo in nas predstavijo. Pojasni nam, da imajo nalogo, da se posadka blokirane tankovske kolone ne bi napotila na kazenske ekspedicije. Hkrati pa se približujejo na sto metrov do oklepnikov in jih z granatami uničujejo. Poveljnik nas nato pripelje v tabor na malo čistino med bukve in kostanje. Desetina vojakov sedi in počiva po izvedeni akciji. Med pogovorom ugotovimo, da so delavci, kmetje in med njimi sta tudi direktor in profesor. Sedijo med ročnimi bombami (imenujejo jih kinder jajčka), avtomatskimi in ostrostrelnimi puškami, zaboji za strelivo ter ročnimi metalci. Porabili so vse granate za ročne metalce, zato morajo po njih v bazo, se potožijo.

S skupino teritorialcev se po asfaltni cesti in nato skozi redko grmovje napotimo na položaj in v dolini zagledamo tanke. Po trebuhu se priplazimo v neposredno bližino jeklenih grdob. Ležimo v zaklonilniku, oddaljeni le sto metrov od njih. Motorji tankov so vžgani in nikjer ni videti vojakov JLA. S pogledom spremljam merilca ročnega metalca. Pogleda nas in nato dvigne svoje nevarno orožje. »Ne morem zdržati,« reče in povleče sprožilec. Zračni pritisk in potem pok udarita v nas in takoj zatem še močnejša eksplozija. Granata je zadela cilj, kar potrjuje tudi dim iz najbližjega tanka. V teku se umaknemo, ker so v prejšnjih akcijah mitraljezi iz tankov takoj streljali po položajih TO. Sedaj za nami ni bilo streljanja.

V taboru nas čaka kosilo, in sicer purica z mlinci, kruh in kisle kumarice. Opravičujejo se nam, ker nimajo boljše solate. Bili smo začudeni nad dobro organiziranostjo. Pojasnijo nam, da so danes kuharji z obrokom zamudili pet minut. Po počitku in kosilu ter kavi, ki so jo prinesli domačini, se odpravimo proti Zagrebu. Poveljnik nas opozori na previdnost, saj so ponovno napovedani letalski napadi na barikado in položaje pri Prilipah. Nad nami se med vožnjo v dolino znova pojavijo štiri lovska letala Galeb. Letala, ki so pred nekaj sekundami krožila še zelo visoko, so se hitro spustila. Zaustavimo se in se skrijemo za veliko drevo. Sliši se močan pok in še močnejše grmenje. Oblak dima se ponovno vije nad Prilipami. Poslušamo radijsko postajo in slišimo, da barikada na mostu ponovno ni prebita.«³⁹⁰

Jurišni vod 110. jurišnega odreda TO Brežice v popoldanskih urah – zaradi pomanjkanja min za ročne metalce in drugega protioklepne orožja – ni več bojno deloval. V boju enota ni imela mrtvih ali ranjenih, je pa bil v času boja hudo ranjen načelnik štaba Civilne zaštite Občine Brežice Anton Preskar, ki je za potrebe območnega štaba TO opravljal izvidniško in obveščevalno nalogo.³⁹¹ Bojno pa niso zaradi sklenjenega premirja delovale druge bojne enote 25. obmŠTO, ki so bile v rezervi in v pripravljenosti.

Bataljonska oklepna bojna skupina JLA je bila pod vasjo Prilipe zaustavljena, njeni starešine in vojaki pa demoralizirani. Izgube, ki jih je doživela enota JLA, so bile res ogromne. Od 28 oklepnih in mehaniziranih vozil, ki jih je poveljnik imel na razpolago, je bilo uničenih ali poškodovanih 8 tankov in oklepnih transporterjev ali 28,2 odstotka. Med moštvom je bilo od 150 starešin in vojakov 21 lažje in huje ranjenih ter

³⁹⁰ Reportaža novinarja Mateja Piškorja in snemalca D. Havraneka objavljena v Večernjem listu, v nedeljo, 7. julija 1991, na strani 21.

³⁹¹ Okoliščine, kako je bil ranjen, je Preskar tudi opisal. »Ranjen sem bil 2. julija 1991 ob 11.10 na ovinku ceste Dvorce–Cerin v bližini gostilne Henris. Okoli 9. ure sem prišel na sedež 25. obmŠTO, ker sem hotel govoriti z načelnikom štaba, namreč v širšem rajonu Čateža ob Savi smo zaznali dve civilni vozili (temno moder fiat 132 in bela Zastava 101). V vozilih sta se prevažala po dva sumljiva moška in so med seboj komunicirali po radijskih postajah. Po moji oceni so bili to obveščevalci JLA. Pogovarjal sem se s Anonom Čančerjem, ki je dejal, da Teropšiča (načelnika štaba) še ni iz Krakovskega gozda. Pripadniki 25. obmŠTO so bili v fazi hitrega premika na rezervno poveljniško mesto. Čančer me je prosil, če grem na Prilipe, kjer so pripadniki voda TO izvajali blokado magistralne ceste Zagreb–Ljubljana in ugotovim, kakšna je situacija. S službenim vozilom sem se odpeljal na Čatež ob Savi. Ko sem se pripeljal v vas Dvorce in se ustavil pri odcepu za Cerino, sem v daljavi na cesti pri ribniku videl tank JLA M-84, zato sem zavil proti Cerini in se ustavil na ovinku nasproti gostilne. Ob robu ceste je stalo nekaj tujih novinarjev (El Pais, ZDF in ORF). Na travniku pod cesto pri prvih hišah proti ribniku sta bila razporejena dva oklepnika in tank, na cesti ob ribniku pa še en tank M-84, ki je že bil v plamenih. Ko sem pristopil k robu ceste, sem videl, kako se je kupola z mitraljezom na tanku začela obračati proti nam. Za roko sem potegnil snemalca ORF in se skupaj z njim vrgel na tla. V tistem trenutku se je zaslišal rafal. Ko sem skušal premakniti roko, sem spoznal, da sem ranjen v podlaket desne roke. Z avtom in spremljevalcem sem se nato odpeljal v bolnišnico Brežice, kjer sem bil operiran«. Zapisano izjavo Antona Preskarja iz razgovora 16. januarja 2019 hrani avtor.

**Odkritje pomnika
pri Prilipah
oktobra 1991. Od
leve proti desni
Jože Avšič, Jože
Šoštarič in Janez
Ivšič.**

mrtvih ali 14 odstotkov.³⁹² V noči z 2. na 3. julij 1991 komandant 4. oklepne brigade JLA podpolkovnik Rodić pošlje telegram svojemu nadrejenemu komandantu, generalu Uzelcu v poveljstvo 10. korpusa v Zagreb, v katerem ga obvešča, da se čuti krivega za smrt svojih vojakov in zahteva razrešitev z dolžnosti.³⁹³ 4. oklepna brigada JLA v naslednjih dveh dneh izvede dovoljeno asanacijo bojišča, s katerega odpeljejo uničene in poškodovane oklepnike. Pri ribniku pod vasjo Prilipe pustijo le kupolo eksplodiranega in uničenega tanka M84. V cevi kupole je ostala neizstreljena granata. Ob magistralni cesti ostanejo tudi uničeni in prestreljeni ter zgoreli težki tovornjaki, ki so v barikadi kljubovali nastopajočim oklepnikom JLA.

Ob peti obletnici samostojnosti Republike Slovenije je Občina Brežice postavila pri Prilipah pomnik v spomin na boj 110. jurišnega odreda TO Brežice z oklepno kolono JLA. Pomnik stoji na mestu ob lokalni cesti, kjer je 2. julija 1991 eksplodiral zadeti najsodobnejši tank M84 Jugoslovanske ljudske armade. Ob prisotnosti starešin in pripadnikov Slovenske vojske, starešin poveljstva 110. jurišnega odreda TO, teritorialcev jurišnega voda TO, ki so sodelovali v boju ter občank in občanov Brežic, so spomenik na slovesnosti ob občinskem prazniku 28. oktobra 1996 odkrili Jože Avšič, župan Občine Brežice, Jože Šoštarič, nosilec častnega vojnega znaka in udeleženec boja ter Janez Ivšič, poveljujoči starešina v boju pri Prilipah.

³⁹² Podatki o uničeni in poškodovani oklepni tehniki ter podatki o mrtvih in ranjenih so povzeti iz teksta Ratni put 4. oklopne brigade JNA. Tekst je nastal na podlagi dejstev iz knjige polkovnika Radovana Tacića Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrte oklopne brigade, Vršac 1994. Fotokopijo teksta hrani avtor.

³⁹³ Izjava starijega vodnika Zorana Balabana. V: Radovan Tacić, Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrte oklopne brigade, Vršac 1994, stran 220b.

VAROVANJE NOVE DRŽAVNE MEJE Z REPUBLIKO HRVAŠKO

Med intenzivnimi pripravami Teritorialne obrambe na osamosvajanje Republike Slovenije in vojaškega dela njenega zavarovanja so operativni organi pokrajinskih štabov Teritorialne obrambe na posvetu v Kostanjevici na Krasu, 29. marca 1991, od načelnika operativnega oddelka Republiškega štaba Teritorialne obrambe majorja Danijela Kuzme dobili nalogo izdelave načrta varovanja državne meje s tajnim imenom Kamen. Naloga je bila izvedena v strogi tajnosti, saj so njeno vsebino poznali le poveljniki in neposredni izdelovalci načrtov v posameznih štabih TO. V 2. PŠTO Dolenjske sta načrt pripravila stotnika 1. stopnje Bogdan Mali in Marjan Grabnar.³⁹⁴

Jugoslovanska ljudska armada je imela za zavarovanje meje leta 1991 z Italijo 20 obmejnih stražnic s približno 1300 vojaki na služenju vojaškega roka, na meji z Avstrijo 44 obmejnih stražnic s 1900 vojaki na služenju vojaškega roka in na madžarski meji 12 obmejnih stražnic s 750 vojaki na služenju vojaškega roka ali skupaj 3950 vojakov na služenju vojaškega roka.³⁹⁵

Načrt Kamen je bil pripravljen načrt TO za spopad z JLA in je nastajal hkrati z vajo Premik-91. Naloge zavarovanja državne meje z Avstrijo, Italijo, Madžarsko in bodočo državo Hrvaško so bile razdeljene na več delov: na zaostrovanje odnosov, na čas, ko naj bi JLA zasedla mejne prehode, na vzpostavitev rezervnih prehodov čez meje, na čas, ko naj bi TO in Milica nasilno prevzela meje, na zasedbo obmejnih stražnic, na odhod JLA in na razmejitvev nalog med Milico in TO.³⁹⁶

Načrt »Kamen – 4« 2. pokrajinskega štaba TO Dolenjske

Elaborat Načrta Kamen – 4 (tajni naziv za varovanje meje z Republiko Hrvaško) z izvedbenim Poveljem poveljnika Teritorialne obrambe Dolenjske za bojno delovanje³⁹⁷ (v nadaljevanju: povelje) so prejeli poveljniki območnih štabov TO Dolenjske na sestanku pri poveljnika TO Dolenjske podpolkovniku Albinu Gutmanu na sedežu štaba v Novem mestu, 28. maja 1991. K elaboratu so bile kot priloge priloženi še naslednji dokumenti: izrisana karta v razmerju 1 : 100.000, pregled tajnih nazivov štabov, poveljstev in enot TO, pregled številčk za identifikacijo starešin, načrt dela postaje za zvezo, izvleček iz pregleda telefonskih številčk, pregled seznanjenih oseb z dokumenti Kamen – 4 ter pisemska ovojnica z dokumenti za alarmiranje.

V uvodu povelja so zapisali, da je načrt Kamen – 4 izdelan s ciljem koordiniranega ukrepanja TO Republike Slovenije in Republiškega sekretariata za notranje zadeve

394 Marjan Grabnar: Načrt Kamen – 10 let pozneje. Priprave na vojno 1991 – Vojaška zgodovina, št. 1/01 (3), GŠSV, Ljubljana, str. 30.

395 Prav tam.

396 Janez Slapar: Priprave Teritorialne obrambe od oktobra 1990 do napada – Vojaška zgodovina, št. 2/04 (8), GŠSV, Vojna za Slovenijo 1991, Ljubljana, november 2004, str. 5 in 6.

397 Povelje poveljnika TO Dolenjske, št. 804 – 1/3, izvod za 25. obmŠTO Brežice, 7. 5. 1991, arhiv 25. obmŠTO. V nadaljevanju Povelje. Arhiv je bil do leta 2011 shranjen v Vojašnici Novo mesto. Po zapisniku, številka 0201-11/2011-11, Enote Vojašnice Novo mesto, je bil arhiv 29. marca 2011 predan Oddelku za upravljanje dokumentarnega gradiva, Službe za splošne zadeve, Sekretariata Generalnega sekretarja, Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, Vojkova cesta 22, Ljubljana.

(RSNZ), Milice in drugih obrambnih subjektov pri zavarovanju državne meje Republike Slovenije ob slabšanju razmer in uvedbi izrednih razmer v Republiki Sloveniji s strani zveznih oblasti v Beogradu ali JLA.

V prvi točki povelja so podali geografsko presojo meje z Republiko Hrvaško na območju dolenjske pokrajine. Navedli so, da območje meji z Republiko Hrvaško v dolžini 279 km. Meja je potekala po reki Sotli, potoku Breganščici, Gorjancih in južno od Loškega Potoka do Petelinjega vrha. Mejni pas je bil zelo različen, od nižinskega lahko prehodnega do gorskega pogozdenega območja in tudi z globokimi kanjoni ob reki Kolpi. Mejo z dolenjske strani so pokrivali štirje obmejni odseki, vezani na tri območne štabe TO. Državno mejo so prečkale številne ceste in poti, železniški progi v Posavju in Beli krajini ter tudi več letalskih koridorjev. Za zavarovanje celotne državne meje Republike Slovenije z Republiko Hrvaško je bilo v RŠTO Slovenije načrtovano 13 obmejnih stražnic³⁹⁸ s skupno 303 pripadniki TO.³⁹⁹

Presoja pogojev za angažiranje sil po načrtu Kamen – 4 je bila opisana v drugi točki povelja. Podana je bila ocena o umiku enot JLA iz obmejnih odsekov in pri njenem zapuščanju teritorija Republike Slovenije. Ocenili so, da bo JLA skušala vso vojaško oborožitev, opremo in strelivo odpeljati, preostala sredstva in nepremičnine pa pustiti v vojaških objektih.⁴⁰⁰

V nadaljevanju povelja so bile določene splošne in tudi konkretne naloge za območne štabe in enote TO. V splošnih nalogah je bilo ukazano, da bo treba oblikovati določeno število obmejnih stražnic z nalogo zavarovanja in kontrole državne meje. V predvidene objekte za obmejne stražnice naj bi namestili enote moči voda TO.⁴⁰¹ Moč in sestavo je bilo treba prilagoditi nalogam in razmeram. Enotam TO je bilo treba zagotoviti prehrano, opremo in namestitev. To naj bi naredili organi družbenopolitičnih skupnosti (DPS).⁴⁰² V povelju so predvideli še odpiranje zbirnih centrov za begunce.⁴⁰³

V konkretnih nalogah je bilo 25. območnemu štabu TO ukazano, da po posebnem signalu zaradi vzpostavitve kontrole in zavarovanja državne meje zasede obmejne stražnice: Bizeljsko, Rakovec, Velika Dolina ter Črneča vas in omogoči Upravi za notranje zadeve (UNZ) Krško vzpostavitev naslednjih mejnih prehodov:

- cestni obmejni prehod Obrežje I,
- cestni obmejni prehod Bizeljsko,
- cestni mednarodni mejni prehod Obrežje,
- cestni mednarodni mejni prehod Dobova in
- železniški mednarodni mejni prehod Dobova.

398 V arhivskih dokumentih je uporabljen izraz karavla, ki je srbohrvaška ustreznica. Vojaški slovar, Predelana in dopolnjena izdaja, Ministrstvo za obrambo, Ljubljana 2002, stran 449.

399 Povelje.

400 Prav tam.

401 Vodi TO so bili dopolnjeni z 20 do 40 teritorialcev.

402 Kot organi DPS so bili določeni organi skupščin občin.

403 Povelje.

Določeno je bilo tudi, da bo UNZ Krško v primeru potrebe odprl naslednje začasne begunske centre:

- v stavbi bivše osnovne šole v Bušechi vasi za približno 100 oseb,
- v stavbi bivše osnovne šole na Bojsnem za približno 100 oseb,
- v stavbi bivše osnovne šole v Sromljah za približno 80 oseb in
- v stavbi bivše osnovne šole na Blanci za približno 100 oseb.

Naloga štabov in enot TO je bila, da v sodelovanju z organi za notranje zadeve usmerjajo kolone beguncev ter privedejo posamezne osebe in skupine v begunske centre.⁴⁰⁴

Posebej je bilo ukazano, da bodo enote TO opravljale tudi globinsko zavarovanje meje. Za koordinacijo nalog naj bi določili starešino stalne sestave TO, ki bi bil odgovoren za usposobljenost poveljnikov stražnic in moštev za opravljanje obmejne službe v skladu z določili pravil obmejne službe JLA.⁴⁰⁵

2. PŠTO je že naslednji dan izdal obvezno navodilo⁴⁰⁶ v zvezi z realizacijo načrta. 25. obmŠTO je dobil nalogo, da takoj izdela spiske vojaških obveznikov in določi ključne starešine, po možnosti takšne, ki imajo že izkušnje iz JLA na tem področju in bodo v prvi fazi izvajali naloge varovanja meje. V skladu s poveljem je bilo treba za upravne organe za obrambo izdelati pisne zahtevek za namestitve, prehrano, sanitetni material in zveze. Orožje in strelivo naj bi zagotovil pokrajinski štab TO.⁴⁰⁷

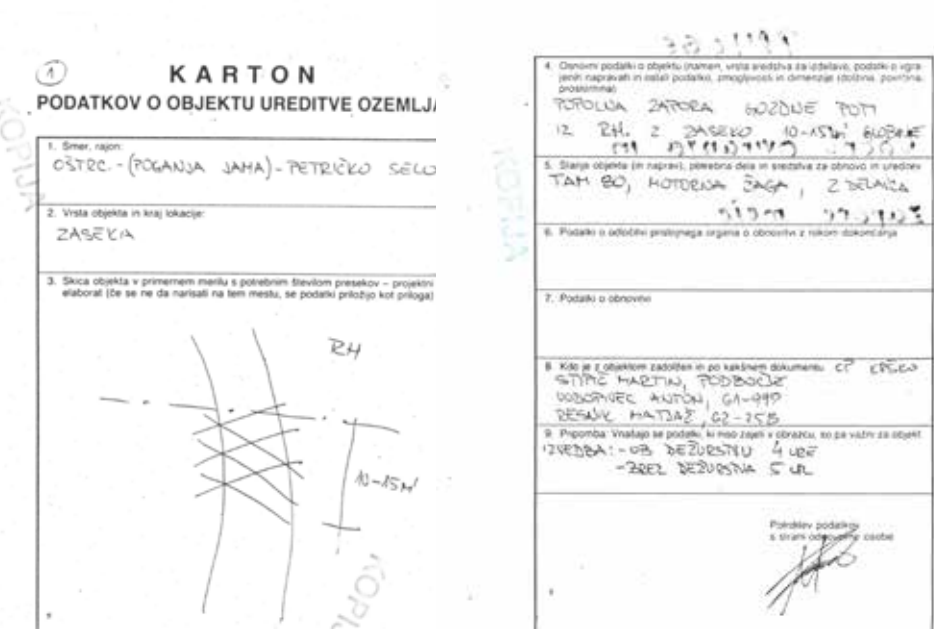
Načrt »Kamen – 4« 25. območnega štaba TO

Po sprejetju načrta Kamen – 4 so v 25. obmŠTO takoj pristopili k realizaciji ukazanih nalog. S celotnim načrtom so bili seznanjeni: poveljnik major Ernest Breznikar, načelnik štaba stotnik 1. stopnje Mitja Teropšič ter pomočnik poveljnika za zaledje stotnik 1. stopnje Ivan Božič. Sekretarja Sekretariata za obrambo občin Brežice in Krško Stanislav Zlobko in Damjan Lah sta bila seznanjena le s karto, ki je bila sestavni del načrta. Za izdelavo izvedbenega dela načrta so oblikovali delovno skupino štaba, ki jo je vodil načelnik štaba stotnik 1. stopnje Teropšič, sodelovali pa so stotnik 1. stopnje Božič, stotnik Viktor Pšeničnik, praporščak 1. stopnje Edi Zanut in vodnica Andreja Andrejaš.⁴⁰⁸

Že 29. maja 1991 so na štabu TO izdelali pisne zahtevek za zagotovitev potreb zaledne zagotovitve načrta in jih dostavili občinskim organom. Upravni organ za obrambne zadeve občine Brežice je prejel zahtevek za zaledno zagotovitev treh stražnic, in sicer v vaseh Bizeljsko, Rakovec in Velika Dolina. Izvršnemu svetu občine Krško je bil podan zahtevek za zaledno zagotovitev stražnice v Črneči vasi na Gorjancih.⁴⁰⁹

404 Prav tam.
405 Pravilo granične službe, Savezni sekretariat za narodnu odbranu, Uprava za poslove granične službe, Beograd, Int. broj 473 – 20, 15. 4. 1976.
406 2. PŠTO, Obvezno navodilo, štev. SZ 804 – 1/5 -91, 29. 5. 91, arhiv 25. obmŠTO.
407 Prav tam.
408 Načrt Kamen, priloga št. 6, arhiv 25. obmŠTO.
409 25. obmŠTO, Zagotovitev potreb, akt številka SZ-804-08/2-91, 29. 5. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

Načrt oviranja državne meje na Oštrcu pri Pogani jami na Gorjancih junija in julija 1991.

Kljub večjemu številu ljudi, ki so se ukvarjali z načrti varovanja nove državne meje z Republiko Hrvaško v štabu TO, v UNZ, v organih skupščin občin in tudi delovnih organizacijah, JLA za te načrte ni vedel in so ostali tajni do aktiviranja.

Po kriteriju naj bi posamezna stražnica imela:

- objekt za namestitev 30 do 40 vojakov TO, in sicer s prostorom za bivanje in opremo, prostorom za spanje, manjšim prostorom za poveljstvo enote, sanitarije in telefonski priključek;
- 3–5 kombijev in najmanj eno terensko vozilo;
- za organizacijo prehrane se določi gostinski lokal ali objekt družbene prehrane, kjer bi kuhali tri tople obroke na dan. Popravilo in vzdrževanje motornih vozil bi bilo zagotovljeno v najbližji avtomehanični delavnici, oskrba lažje ali težje poškodovanih pa v najbližjem zdravstvenem domu ali bolnišnici.⁴¹⁰

Občina Brežice je bila preobremenjena z razporejenimi vozili iz popisa v enotah TO, zato je bil podan zahtevek na Upravni organ za obrambne zadeve občine Sevnica, ki sicer ni imela državne meje in ni bila vključena v načrt Kamen – 4, da zagotovi za potrebe obmejnih stražnic v Brežicah 5 kombijev in 2 terenski vozili.⁴¹¹

Načrt zaledne zagotovitve so v štabu dopolnili 6. junija 1991.⁴¹² 25. obmŠTO je Upravna organoma za obrambo občin Brežice in Krško izdal akt z dodatnimi potrebami za 30 dni delovanja.

410 Prav tam.
411 Prav tam.
412 25. obmŠTO, Dodatne potrebe, akt številka 804-03/18-91, 6. 6. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

Občini naj bi določili:

- krojaško delavnico za večja popravila intendantske opreme oziroma vojaških uniform,
- čevljarsko delavnico za popravilo čevljev in drugih usnjenih proizvodov iz osebne opreme vojaških obveznikov,
- pralnico perila po kriteriju, da je treba za vojaškega obveznika v 30 dneh oprati 3,5 kg perila,
- kopanje vojaških obveznikov po kriteriju 4 kopanja na mesec,
- kemično čistilnico za kemično čiščenje 2 kg oblačil po osebi na mesec,
- oskrbo goriva za motorna vozila po kriteriju 6 polnih rezervoarjev za vozilo ter
- oskrbo z električno energijo ter kurjavo v objektih in sanitetno oskrbo posadke z občasno higiensko-epidemiološko kontrolo, kontrolo pitne vode ter najnujnejša zdravila.⁴¹³

V občini Brežice je Izvršni svet na svoji seji 11. junija 1991 sprejel sklepe o zagotavljanju potreb za 25. obmŠTO. Nosilci nalog so sprejeli sklepe in načrte. Določeni so bili: obrtniki Tomica Čovran, Marjan Retelj in Martin Jurečič za popravila usnjenih izdelkov, delovna organizacija Jutranjka, proizvodni obrat Brežice za popravilo tekstilnih predmetov, obrtnik Ivan Mlakar, čistilnica, za kemična čiščenja artiklov uniform, delovna organizacija Petrol, organizacijska enota Motel Čatež za pranje in likanje perila, delovna organizacija Terme Čatež za kopanje moštva, delovna organizacija Komunalno in obrtno podjetje Brežice za zagotavljanje pitne vode in vode za kuhanje, delovna organizacija Agraria, proizvodnja in trgovina Šentlenart za oskrbo z mesom in mesnimi izdelki, delovna organizacija Posavje Brežice za oskrbo z živilskimi in drugimi artikli, delovna organizacija Lesokov za zagotavljanje premoga in drv, delovna organizacija Petrol, enota Brežice za zagotavljanje naftnih derivatov, Zdravstveni center Brežice za zdravstveno preskrbo in Zavod za socialno medicino in higieno Novo mesto za izvajanje higiensko-epidemioloških nalog.⁴¹⁴

Sekretariat za razvoj, urejanje prostora, varstvo okolja in upravne zadeve občine Krško je 10. junija 1991 pisno obvestil območni štab TO, da čevljarske delavnice za popravilo čevljev in drugih usnjenih proizvodov iz osebne opreme vojaških obveznikov ne more zagotoviti, ker nima razvite ustrezne dejavnosti. Prav tako so navedli, da mora štab TO za proizvode, za katere se ne predvideva racionirana preskrba, skleniti pogodbo z ustreznim trgovskim podjetjem.⁴¹⁵

Upravni organ za obrambo občine Sevnica je za potrebe stražnic zagotavljal osebni avto, 2 kombija in 3 tovorna vozila.⁴¹⁶

413 Prav tam.

414 Izvršni svet občine Brežice, Sklepi in načrti, 11. 6. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

415 Sekretariat za razvoj, urejanje prostora, varstvo okolja in upravne zadeve občine Krško, dopis štev. 5-SZ-132/91, 10. 6. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

416 25. obmŠTO, Dodatne potrebe, akt številka 804-03/18-91, 6. 6. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

Po sprejetju odgovorov o zagotavljanju materialnih potreb od Izvršnih svetov in Upravnih organov za obrambo občin Brežice, Krško in Sevnica je bilo delo na načrtu varovanja nove državne meje Kamen – 4, razen manjših usklajevanj, do 20. junija 1991 v 25. obmŠTO začasno končano.⁴¹⁷ Pri izdelavi načrta Kamen – 4 so se na štabu TO prvič začeli strokovno ukvarjati z načrti varovanja državne meje. Problematika je bila zelo zahtevna zaradi obsežnosti nalog, usklajevanja aktivnosti med UNZ, občinskimi izvršnimi sveti in njihovimi strokovnimi službami, predvsem pa zaradi tajnosti pri izdelavi. Pri poznejših aktiviranjih načrta ni bilo večjih težav za izvedbo osnovnih nalog kontrole in varovanja državne meje.

Prvo aktiviranje načrta »Kamen – 4«

Predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije je na seji 4. julija 1991 sprejelo ultimate, ki so postavili pod vprašaj plebiscitno odločitev slovenskega naroda in vseh državljanov Slovenije o njeni samostojnosti. Ultimat je med drugim zahteval, da se najpozneje do 7. julija 1991 opoldne vzpostavi prvotno stanje na meji Jugoslavije. Jasno je bilo, da Slovenija nanje ne bo pristala, saj ni bilo mogoče ravnati v nasprotju z odločitvijo absolutne večine volilnega telesa, kot je bilo dobesedno navedeno v depeši Ministrstva za obrambo Republike Slovenije in jo je podpisal minister Janez Janša.⁴¹⁸

Zaradi navedenega je bilo pričakovati nadaljnja zaostrovanja, resnejše spopade in povračilne ukrepe JLA, predvsem zaradi porazov, ki jih je ta doživel v prvih dneh vojne. Pričakovati je bilo, da bo agresor najprej udaril z letalstvom po položajih enot TO, infrastrukturi in komunikacijah. Sledila bi uporaba oklepno mehaniziranih enot skupaj s pehoto, ki bi prodirala počasneje, vendar bi bili ti pohodi bolj rušilni. Zaradi take ocene je bila sprejeta odločitev o takojšnji vojaški krepitvi jugovzhodne meje. Ocena je bila, da je treba nasprotnika zadržati že na začetku ali mu preprečiti prodor v globino slovenskega ozemlja in tako računati na mednarodno podporo, skorajšnje priznanje, kar bi lahko hipoma ustavilo agresijo.⁴¹⁹

Teritorialna obramba Republike Slovenije se je pred sprejetjem ultimatov predsedstva Jugoslavije začela pripravljati na nove spopade z JLA, predvsem pa povračilne ukrepe. Poveljnik TO Dolenjske podpolkovnik Albin Gutman je že 3. julija 1991 ob 12.49 vsem svojim podrejenim območnim štabom TO osebno sporočil, da pričakuje, da bo agresor z uporabo oklepno-mehaniziranih enot z območja Republike Hrvaške in ob podpori letalstva skušal prodreti po glavnih smereh. Aktivnosti bodo okrepile tudi oklepno-mehanizirane enote JLA, ki so ostale na območju Republike Slovenije. Takoj je ukazal oblikovati skupine za protioklepni boj, izvesti urjenja in zagotoviti primerna vozila za premike enot TO v rajone uporabe. Ukazal je tudi mobilizirati celotno sestavo TO in položaje enot utrditi, pripraviti oviranje smeri ter ovire okrepiti z minsko-eksplozivnimi sredstvi. Posebej

417 Mitja Teropšič, osebna delovna beležka, 20. 6. 1991.

418 Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, dopis – depeša vsem poveljnikom pokrajinskih in območnih štabov TO in častnikom TO Slovenije, štev. 13409, 4. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO; Janez Janša, Premiki, str. 339.

419 Prav tam.

je ukazal, da je treba mejne prehode, ki vodijo iz Republike Hrvaške proti Republiki Sloveniji, minirati in ustrezno označiti. V skrajni sili in na predlog območnega štaba TO ter z odobritvijo 2. PŠTO zrušiti mostove na meji z Republiko Hrvaško.⁴²⁰

Glede na pričakovanja poveljnika TO Dolenjske pokrajine in dejstva, da bi bilo Posavje na glavni smeri napada agresorja, to je bila operativna smer Zagreb–Bregana–Brežice–Novo mesto–Ljubljana, in da so bile v kasarnah v Zagrebu močne enote 140. motorizirane brigade JLA ter v Jastrebarskem še najmanj dva oklepno mehanizirana bataljona iz sestave 4. oklepne brigade JLA, je bilo v štabu TO nujno izvesti takojšnje operativne ukrepe in ukazane naloge. Na štabu TO so se odločili, da se v vasi Pečice na obronkih Orlice oblikuje začasni vadbni center TO za protioklepni boj. Naloga je bila zaupana častniku stalne sestave območnega štaba TO stotniku Mirku Ognjenoviću. V centru se je začelo usposabljanje že 4. julija 1991. Poveljniku 228. čete za ognjeno podporo TO Krško, stotniku Alojzu Šribarju, ki je posedala ognjene položaje na Raki ob avtocesti, pa je bilo ukazano, da pripravi elemente za streljanje z minometi po avtocesti M-1 v rajonu Krakovskega gozda, in sicer tako, da z ognjem pokriva prostor 100 metrov levo in desno od ceste.

25. obmŠTO je v dogovoru z vodstvom delovne organizacije Rudnik Senovo izvedel priprave za rušenje mostov na reki Sotli. V delovni organizaciji Rudnik Senovo so imeli pripravljene 4 minerske ekipe, ki so razpolagale s 600 kilogrami eksploziva amonal ter 150 električnimi detonatorskimi kapicami. 3. julija 1991 je bila Sekretariatoma za obrambo občin Brežice in Krško ob 16. uri podana zahteva za izvedbo mobilizacije 68. diverzantskega voda TO Brežice in 69. diverzantskega voda TO Krško ter diverzantskega voda nekdanjega PŠTO Posavja. Mobilizacija je bila zaključena 4. julija 1991 ob 2.45. Vsi trije vodi so bili razmeščeni v stavbi Osnovne šole Pišece. Tega dne je poveljnik 25. obmŠTO major Breznikar ukazal preoblikovanje in prerazporeditev nekaterih vojnih enot TO. Jurišnemu odredu za posebne namene TO Brežice, ki mu je poveljeval stotnik Srečko Štangelj, Četi za posebne namene TO Krško, ki ji je poveljeval Boris Povhe, in Četi za posebne namene TO Sevnica, za katero je bil zadolžen stotnik Jože Košir, je bilo ukazano, da se združijo in oblikujejo 305. odred TO za posebne namene. Odred se je razporedil v širšem rajonu vasi Čatež ob Savi, s poveljniškim mestom na Motelu Petrol Čatež in je bil v pripravljenosti za bojna delovanja na smeri Podgračeno–Čatež ob Savi–Krška vas. 110. jurišni odred TO Brežice, ki mu je poveljeval stotnik Darko Srpčič, se je razmestil v širšem rajonu vasi Gaberje in vasi Sela pri Dobovi, kjer so se poveljstvu priključile vse njegove nižje enote, ki so bile na različnih bojnih položajih. Odred se je dopolnil z dodatno vpoklicanimi pripadniki TO ter izvedel priprave za bojna delovanja in protioklepni boj na smeri: Mostec–Dobova–hrvaška meja.⁴²¹

2. PŠTO Dolenjske je načrtoval in organiziral dostavo protioklepnih ovir. V prvi fazi so bile ovire postavljene na vse mostove na reki Sotli v občini Brežice, in sicer: na

420 Operativni dnevnik 25. obmŠTO (v nadaljevanju operativni dnevnik), 3. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

421 Operativna dnevnika, 3. in 4. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO. Mirko Ognjenović, Učni center Teritorialne obrambe za protioklepni boj Pečice, Spominski zbornik Posavje v letih 1989–1991, 2001, str. 301, uredila Tomaž in Mitja Teropšič.

Barikada iz tovornjakov na mostu čez reko Savo na Čatežu ob Savi junija 1991.

Bizeljskem, v Novi vasi pri Bizeljskem, v Stari vasi in vasi Rakovec. Prav tako je bilo prioriteto izvedeno protioklepno oviranje avtoceste M-1 v Krakovskem gozdu na treh točkah, in sicer na Drnovem na vzhodnem delu gozda, v sredini gozda ob potoku Senuša ter na zahodu gozda pri Zalokah. Naloga je bila zaključena 4. julija 1991 v zgodnjih jutranjih urah. Protioklepno oviranje se je nadaljevalo po globini Posavja. V drugi fazi so bile ovire postavljene na avtocesti in na vzporedni lokalni cesti od meje z Republiko Hrvaško proti Brežicam in v smeri Čatež–Krška vas–Cerklje–Kostanjevica na Krki in v naslednji fazi po globini v občini Krško in tudi v občini Sevnica. Z nadomestno postavitvijo kovinskih križev in kasneje betonskih tetraedrov so bili izpolnjeni pogoji za delni umik tovornjakov in težke mehanizacije, ki so bili od začetka vojne postavljeni na ključne točke kot nujne improvizirane protioklepne ovire.⁴²²

4. julija 1991 je ob 13. uri na 25. obmŠTO prispela depeša iz 2. PŠTO Dolenjske. Ukazano je bilo, da morajo 23. obmŠTO s sedežem v Črnomlju, 25. obmŠTO s sedežem v Brežicah in 27. obmŠTO s sedežem v Ribnici takoj začeti priprave za aktiviranje načrta Kamen – 4. Kurirji območnih štabov TO so se ob 16. uri zglasili na sedežu PŠTO v Novem mestu, kjer so prevzeli pisne ukaze.⁴²³ Pisni ukaz je določal, da se v sodelovanju z organi za notranje zadeve zagotovi celovita kontrola meje proti Hrvaški, okrepi nadzor na komunikacijah, ki vodijo iz Hrvaške proti Sloveniji, in obveščevalno pokrijejo smeri. Glavne točke kontrole in nadzora možnega bojnega delovanja na Dolenjskem so bile:

422 Prav tam.

423 Prav tam.

Dobova, Obrežje (magistralna cesta), Metlika in Brod na Kolpi oziroma Petrina. Te točke bi zavarovale namenske sile TO Slovenije. Vse druge predvidene in možne mejne prehode z Republiko Hrvaško naj bi v sodelovanju s civilnimi strukturami ustrezno blokirali s ciljem onemogočanja prehodov meje.

Za izvedbo naloge varovanja in nadzora državne meje je bilo treba aktivirati sile in sredstva po načrtu Kamen – 4. Enote TO so dodatno opremili s sredstvi za protioklepni boj in protizračno obrambo. Točke kontrole in nadzora so fortifikacijsko uredili na način, ki je omogočal v najkrajšem času učinkovito blokado prehoda, hkrati pa učinkovito kontrolo prehoda vozil in oseb, do potrebe po popolni zapori prehodov. Celotno državno mejo z Republiko Hrvaško je bilo treba učinkovito zavarovati. Vse obstoječe cestne prehode, ki niso bili navedeni v ukazu, so fizično zaprli. Na območjih, kjer ni bila možna kontrola s patroljno službo, je bila predvidena postavitve minskih polj. Ta bi morala imeti ustrezne zapisnike in opozorilne table. Na postavljena minska polja bi bilo treba opozoriti lokalno prebivalstvo v okolici. V ukazu so bila podana navodila za izdelavo načrtov kontrole meje, oviranja in možnega bojnega delovanja agresorja in sil TO pri preprečevanju agresije. Posebej so bile določene naloge za izvedbo mobilizacije vojaških obveznikov za popolnitev obmejnih vodov.

Obmejna služba naj bi se načrtovala za najmanj 14 dni v eni izmeni. Določene so bile tudi norme za dodelitev bojnega streliva, zaledna oskrba in usklajevanje aktivnosti s pristojnimi postajami milice, ki bi izvrševale kontrolo na samih točkah nadzora in glavnih komunikacijah. Dodane namenske sile TO Slovenije za varovanje glavnih mejnih prehodov bi se podredile območnim štabom TO, ki bi prevzeli tudi vso oskrbo in nastanitev teh enot. Pripravljenost za zavarovanje državne meje je bila 5. julija 1991 ob 6. uri. Mobilizacija enot po načrtu Kamen – 4 pa bi se začela po sprejemu posebnega signala. Materialna sredstva so pripravili takoj. Zraven ukaza so bili priloženi še začasne formacije obmejnih vodov in izvod iz načrta oviranja PŠTO. Po začasni materialni formaciji je vsakemu obmejnemu vodu na tankovsko prehodni meji pripadalo še 6 ročnih protioklepni metalcev zolja ali armbrust.⁴²⁴

Dejansko je bil ukaz le konkretizacija in pisna potrditev nalog, ki so bile že ukazane in so se izvajale po ustnih ukazih in usmeritvah 2. PŠTO. Protioklepne ovire so bile na ključnih točkah ob meji z Republiko Hrvaško postavljene 4. julija 1991 do 22. ure. Zaključene so bile tudi druge priprave za aktiviranje načrta Kamen – 4. Za koordinatorske naloge je bil v 25. obmŠTO določen pripadnik stalne sestave štaba stotnik Viktor Pšeničnik. Operativni dežurni 25. obmŠTO je 4. julija 1991 ob 22.30 sprejel sporočilo 2. PŠTO Dolenjske o aktiviranju načrta Kamen – 4. V sporočilu je bilo določeno, da mora koordinator naslednje jutro ob 5. uri na avtobusni postaji v Novem mestu sprejeti moštvo iz sestave 510. učnega centra TO (510. UC TO) Ig, ki je bilo določeno za varovanje mejnih prehodov Obrežje in Dobova kot namenskih sil TO Slovenije. Vojaki na služenju vojaškega roka iz UC TO Ig so bili prepeljeni na lokacijo varovanja mejnih prehodov, kjer so naloge sprejeli do 10. ure. Na posamezni lokaciji je bilo 35 vojakov

424 2. PŠTO, Ukaz za zavarovanje meje Republike Slovenije, 4. 7. 1991 ob 16.00, arhiv 25. obmŠTO.

na služenju vojaškega roka, ki so bili oboroženi, oblečeni v nove maskirne uniforme TO in opremljeni z novimi čeladami TO. Poveljniško mesto enote je bilo na mirnodobnem poveljniškem mestu 25. obmŠTO v Brežicah. Na poveljniškem mestu so bili koordinatorske območnega štaba TO, poveljnik enote iz 510. UC TO Ig in vezist.

Že ob 13.57 istega dne je bilo sprejeto dopolnilo ukaza za načrt Kamen – 4. Ukazano je bilo, da se enote iz 510. UC TO Ig takoj umaknejo z državne meje. Te enote naj na domstijo pripadniki TO Dolenjske. Dodatni vpoklic enot za varovanje državne meje ni bil potreben, naloge so prevzele že vpoklicane enote. V 25. obmŠTO je bil za zamenjavo moštvo na Obrežju določen vod iz sestave 305. odreda TO za posebne namene oziroma iz sestave jurišnega odreda za posebne namene TO Brežice in za zamenjavo moštva v Dobovi vod iz sestave 110. jurišnega odreda TO Brežice. Naloga na Obrežju je bila zaključena ob 18.40 in v Dobovi ob 19.50. Tu je prišlo do spremembe ukaza in je nalogo namesto voda iz 110 jurišnega odreda TO Brežice sprejel vod iz sestave 135. protidesantne čete TO Brežice.⁴²⁵

Ukaz o umiku vojakov 510. UC TO Ig z nalog varovanja državne meje je izdal RŠTO Slovenije, verjetno zaradi pritiska staršev vojakov.⁴²⁶ Umik vojakov nabornikov je zahteval tudi poveljnik 25. obmŠTO, saj je na podlagi sprejetih informacij ocenil, da ti niso sposobni opraviti bojne naloge v primeru vnovične agresije JLA.⁴²⁷ Tako je celotno breme varovanja državne meje z Republiko Hrvaško v Posavju spet padlo na vojne enote 25. obmŠTO. Namenske enote za varovanje državne meje TO Slovenije so svojo nalogo opravljale le nekaj ur. Trenutna ogroženost mladih vojakov nabornikov TO pri varovanju državne meje ni bila velika. Oklepna in oklepno mehanizirana četa iz sestave 4. oklepne brigade JLA iz Jastrebarskega, ki sta 2. julija 1991 prestopili hrvaško-slovensko mejo in bili v boju v Prilipah zaustavljeni, sta že 4. julija 1991 zapustili položaje v rajonu vasi Ribnica in vasi Podgračeno ter se umaknili proti Zagrebu. Obmejno kontrolno točko Slovenske milice na Obrežju so zapustili tudi štirje oklepni transporterji JLA, ki so jo že 27. junija 1991 zasedli in jo nadzirali.⁴²⁸

Od 4. do 8. julija 1991 je 25. obmŠTO zaradi dodatno ukazanih nalog pri varovanju državne meje z Republiko Hrvaško izvedel preoblikovanje svojih enot za posebne namene in ukazal premestitev nekaterim vojnim enotam TO na lokacije v bližino meje. Jurišni odred TO za posebne namene Brežice, Četa TO za posebne namene Krško in Četa TO za posebne namene Sevnica so oblikovali 305. odred za posebne namene TO. Združitve je bila izvedena na lokaciji Motel Petrol na Čatežu. Jurišni odred za posebne namene TO Brežice je premik na lokacijo Motela Čatež zaključil 4. julija 1991 do 19. ure, preostali dve četi TO pa v naslednjih dneh. Vse tri enote so ostale še vedno samostojne, saj nista bila uradno imenovana skupno poveljstvo in poveljnik odreda. Že 5. julija 1991 je vod iz sestave jurišnega odreda TO Brežice za posebne namene prevzel

425 Dnevno operativno poročilo 25. obmŠTO (v nadaljevanju dnevno operativno poročilo), 5. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

426 Ustna izjava Viktorja Pšeničnika, 28. 11. 2011.

427 Ustna izjava Ernesta Breznikarja, 30. 11. 2011.

428 Operativni dnevnik, 4. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

Teritorialci Karavle TO Bizeljsko iz 1. voda 67. čete TO Brežice varujejo most na reki Sotli, na prehodu državne meje med naseljema Nova vas na slovenski in Draše na hrvaški strani julija 1991.

naloge stražnice na Obrežju in s tem bojno nalogo varovanja državne meje na ključni točki vstopa v Republiko Slovenijo v Posavju.⁴²⁹ Nalogo so zaupali 1. jurišnemu vodu TO, ki mu je poveljeval stotnik Darko Novak. Moštvo obmejne stražnice je bilo dopolnjeno z dvema častnikoma in 20 vojaki TO, nameščeni pa so bili v gasilskem domu na Obrežju pri Jesenicah na Dolenjskem.⁴³⁰

Naloge na obmejni stražnici v Dobovi je 4. julija 1991 ob 19.50 prevzel 1. vod 135. protidesantne čete TO Brežice, ki je bila razmeščena v vasi Globoko, in s tem bojno nalogo varovanja državne meje v vasi Rigonce. Poveljnik stražnice je postal poveljnik voda višji vodnik Dušan Skočaj iz Brežic. Enota je vzpostavila kontakt z vodstvom Krajevne skupnosti Dobova, krajani, patruljami Slovenske milice in sosednimi enotami TO na položaju.⁴³¹ Ukaz za premik in dodatno zavarovanje državne meje sta prejeli še 67. četa TO in 68. četa TO KS, ki sta bili razmeščeni v Domu Milke Kerin v Krškem.⁴³²

67. četa TO se je premaknila v rajon vasi Kapele in se namestila v stavbi osnovne šole. Četa je štela le 56 pripadnikov TO. Razdeljena je bila na dva dela, in sicer tako, da sta

429 Prav tam.

430 Opomnik za bojno urjenje in vzgojo enot rezervne sestave TO stotnika Srečka Štanglja iz leta 1991, fotokopijo opomnika hrani avtor knjige.

431 Dušan Skočaj, Vojna za samostojno Slovenijo 1991, kot sem jo spoznal, Spominski zbornik Zmagovito Posavje, 2011, stran 153, uredila Tomaž in Mitja Teropšič.

432 Pregled uporabe vpoklicanih sil TO 25. obmŠTO, 6. 7. 1991 ob 18.00, priloga A, arhiv 25. obmŠTO.

poveljstvo čete in polovica moštva ostala skupaj s poveljnikom čete poročnikom Draženom Komočarjem in namestnikom poveljnika stotnikom Viktorjem Andrejašem v Kapelah. Drugi polovici čete, moči voda TO, je poveljeval podporočnik Fredi Žibert. Ta enota se je premaknila v rajon vasi Bizeljsko in se namestila v stavbi osnovne šole. Četi je bilo ukazano, da varuje državno mejo in protioklepne ovire na mostovih reke Sotle od Bizeljskega do Kapel. Četa je nalogo varovanja mostov izvajala 24 ur na dan v obliki zased in občasno tudi s patruljami. Skupine na varovanju so bile oborožene tudi z ročnimi metalci M57.⁴³³

68. četa TO KS, brez enega voda TO, se je premaknila v rajon Kostanjevice na Krki. Četi, ki ji je poveljeval Milan Dular, je bilo ukazano, da varuje protioklepne ovire in v primeru vnovičnega prodora oklepno mehaniziranih sil JLA bojno deluje po komunikaciji Krška vas–Kostanjevica na Krki. 1. vod čete je varoval črpališče letalskega goriva JLA v Žlapovcu pri Krškem, ki so ga pred tem skupaj zasedle enote Milice in TO.⁴³⁴

Do 8. julija 1991 je bilo na 20 lokacijah v Posavju postavljeno 114 protioklepnih ovir, od tega 98 kovinskih križev kot fiksnih ovir in 16 premičnih ovir, predvsem tovornjakov in druge težke mehanizacije. Na petih mostovih na reki Sotli od Bizeljskega do Rigonc, na Obrežju na avtocesti, pri gostilni Kalin ter v Breganskem Selu na dveh mostovih je bilo na 10 lokacijah postavljeno skupaj 36 protitankovskih ovir, od tega 31 fiksnih in 5 premičnih. Na magistralni cesti M1 od Čateža do Krakovskega gozda na zahodu je bilo na 5 lokacijah postavljeno 44 kovinskih križev. Na regionalni cesti od Brežic na starem in novem mostu čez reko Save in Krko, prek Krške vasi do Kostanjevice je bilo na 5 lokacijah postavljeno 34 protitankovskih ovir, od tega 23 fiksnih in 11 premičnih.⁴³⁵

Usposabljanje enot TO v začasnem vadbenem centru za protioklepni boj v Pečicah se je nadaljevalo vsakodnevno in je bilo zelo uspešno. Dodatno je bilo izvedeno tudi usposabljanje pripadnikov TO za polaganje protioklepnih min. Usposobljene so bile skupine moči štirih do šestih vojakov, predvsem inženirskih skupin iz sestave enot TO, ki so bile na položajih ob meji z Republiko Hrvaško z nalogo varovanja meje in preprečitve prodora sil JLA. Usposobljeno je bilo 5 skupin oziroma 25 pripadnikov TO iz 135. protidesantne čete TO, 110. jurišnega odreda TO, 68. in 70. čete TO ter jurišnega odreda TO za posebne namene. Skupine so bile dodatno oborožene s 180 protitankovskimi minami TMA-4.⁴³⁶

Stanje na državni meji z Republiko Hrvaško je bilo od 4. julija 1991, ko so bili zaradi ultimata predsedstva Jugoslavije sprejeti ukrepi o vojaški krepitvi jugovzhodne državne meje, pa vse do odločitve predsedstva Jugoslavije 18. julija 1991 o umiku JLA iz Slovenije,⁴³⁷ zelo napeto. Navodila, depeše in ukazi, ki jih je 25. obmŠTO sprejemal po liniji

433 Ustna izjava Dražena Komočarja, 1. 12. 2011; Delovna karta 25. obmŠTO 8. 7. 1991 do 13. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

434 Pregled uporabe vpoklicanih sil TO 25. obmŠTO, 7. 7. 1991, priloga A. arhiv 25. obmŠTO.

435 Poročilo 25. obmŠTO o protitankovskih ovirah z dne 8. 7. 1991, preglednica, arhiv 25. obmŠTO.

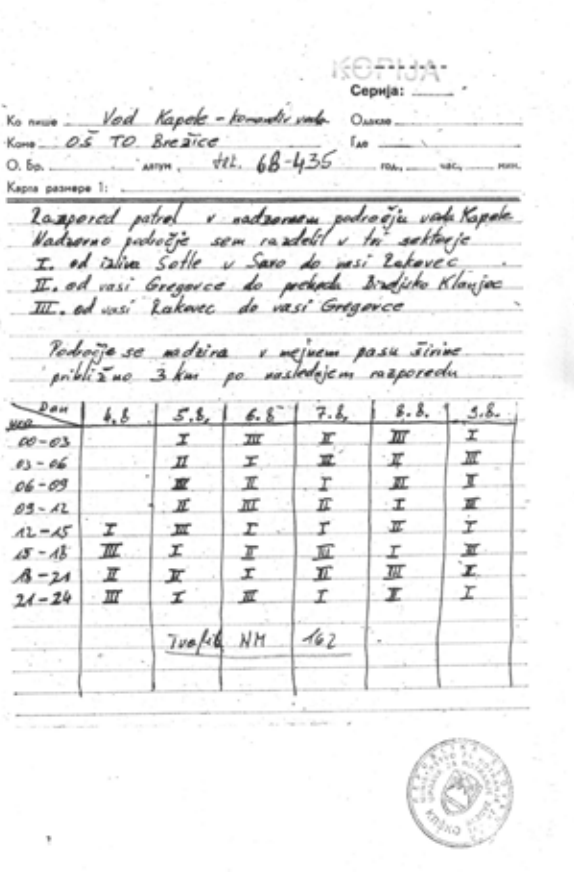
436 Operativni dnevnik, 9. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

437 Janez Janša, Premiki, str. 257.

poveljevanja, so se spreminjali večkrat na dan. Zaradi veliko protislovnih odločitev je bilo nemogoče v kratkih časovnih obdobjih ukaze posredovati do podrejenih vojnih enot TO na položajih oziroma organizirati sile in sredstva za njihovo izvedbo. Protitankovske ovire na magistralni cesti M1 od Obrežja do Krakovskega gozda ter na mostovih na reki Sotli je bilo treba odpirati in zapirati vsak dan. Najbolj izrazit primer je bil 11. julija 1991, ko je poveljnik 2. PŠTO Dolenjske ob 8. uri sporočil, da JLA prodira z vseh strani iz Hrvaške, ter ukazal, da se vsi prehodi zaprejo in protioklepne ovire minirajo. Takoj so bile obveščene delovne organizacije, ki so bile s svojo mehanizacijo zadolžene za postavljanje ovir, istočasno pa je bil izdan ukaz skupinam in enotam TO ob meji, da se ovire zaminirajo s protitankovskimi minami. Naloga je bila zaključena ob 12.15.

Operativni dežurni 25. obmŠTO je ob 12.50 sprejel od 2. PŠTO novo sporočilo, in sicer, da je treba preveriti, kakšno je stanje na meji. Če so na meji oklepne ali mehanizirane enote JLA, blokade ostanejo, če pa teh enot ni in ni nevarnosti za posredovanje, naj se blokade polovično umaknejo. Operativni dežurni 2. PŠTO je tudi ukazal, da se ovire v Krakovskem gozdu odprejo do polovice in se označijo s prometno signalizacijo. Ob 14.25 je poveljnik 25. obmŠTO major Breznikar sprejel odločitev, načelnik štaba stotnik 1. stopnje Teropšič pa osebno izdal ukaz načelniku za inženirstvo stotniku Mihaelu Ogorevcu, da razminira barikade na lokacijah: Obrežje 1, Obrežje 2, Rigonce ter na mostovih čez reko Sotlo. Cestnemu podjetju Novo mesto, enoti Brežice in preostalim delovnim organizacijam je bilo naročeno, da prioritetno odprejo prehode na meji in v drugi fazi tudi v notranjosti. Ovire naj se odstranijo le polovično. Do 17.20 so enote TO razminirale vse ovire ob meji, do 19.30 so bili polovično odprti vsi prehodi.⁴³⁸

Operativni dežurni 25. obmŠTO je v dnevnem bojnem poročilu 11. julija 1991 s stanjem ob 24. uri zapisal: Incidentov na stražnicah kot tudi v širšem območju državne meje ni bilo. Glede na ukaz poveljnika PŠTO Dolenjske, da JLA prodira s vseh strani iz Hrvaške proti Sloveniji ter da se protitankovske ovire in prehodi zaprejo in minirajo, je ta naloga izvršena. Ob 12.50 uri je sprejet nov ukaz s strani 2. PŠTO, in sicer, če ni oklepnih in mehaniziranih enot JLA, naj se blokade polovično umaknejo. Tudi ta naloga je realizirana, prehodi so znova vzpostavljeni, ker ni bilo agresorja na državni meji. Ta ukaz je bil čisti nesmisel, saj bi se že prej lahko uredilo, kot je bilo v drugem ukazu

Tedenski načrt globinskega varovanja nove državne meje z Republiko Hrvaško, komandirja Karavle TO Kapele avgusta 1991.

Starešine in vojaki 67. čete TO Brežice pred Karavlo TO Kapele julija 1991.

in ne bi bilo težav v prometu in angažiranju tehnike v postavljanju ovir in miniranju ter vnovičnem delnem deblokiranju.⁴³⁹

Po potrditvi Brionske deklaracije v slovenski skupščini 10. julija 1991 in podpisu Memoranduma o izvajanju Brionske deklaracije, ki sta ga podpisali Evropska skupnost in Slovenija,⁴⁴⁰ sta se začela procesa zmanjševanja bojne pripravljenosti TO in odpuščanja vojnih enot. V skladu z ukazom 2. PŠTO Dolenjske so bile v 25. obmŠTO odpuščene ključne enote, ki so izvajale naloge varovanje meje v Dobovi in na Obrežju, ter enote, ki so bile na položajih ob meji zaradi varovanja prehodov in nadzorov komunikacij. 13. julija 1991 so bili odpuščeni 305. odred TO za posebne namene, ki so ga sestavljali jurišni odred TO za posebne namene Brežice, Četa za posebne namene TO Krško in Četa za posebne namene TO Sevnica, 135. protidesantna četa TO Brežice, 123. protidiverzantska četa TO Krško, 175. protidiverzantski vod TO Sevnica in skupina za protioklepni boj TO Krško. 14. julija 1991 pa so bili odpuščeni še 110. jurišni odred TO Brežice, 67. četa TO ter intervencijske skupine TO Sevnica, Krško in Brežice. Številčno stanje se je tako od 7. julija 1991, ko je bilo pod orožjem 1177 pripadnikov vojnih enot TO, kar je bilo največje število v letu 1991, do 14. julija 1991 zmanjšalo na 499. S tem sta se močno zmanjšali bojna moč in tudi bojna pripravljenost 25. obmŠTO. S prekinitvijo usposabljanja za protioklepni boj v začasnem vadbenem centru TO v Pečicah je bila prekinjena zadnja bojna naloga, ki je bila določena v ukazu 2. PŠTO Dolenjske

438 Operativni dnevniki od 4. 7. 1991 do 18. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

439 Dnevno bojno poročilo, 11. 7. 1991 ob 24.00 uri, arhiv 25. obmŠTO.

440 Božo Repe, Jutri je nov dan, stran 433.

za zavarovanje državne meje z Republiko Hrvaško. V naslednjih dneh so bili dodatno postavljeni betonski tetraedri na komunikacijah in pomembnih smereh, kot okrepitev že postavljenih protioklepni ovir. Tako je bil načrt Kamen – 4 spet postavljen v fazo začasnega in kratkega mirovanja.⁴⁴¹

Drugo aktiviranje načrta »Kamen – 4«

Od 14. julija 1991 do 2. avgusta 1991, ko je bil načrt Kamen – 4 v mirovanju, se je število vpoklicanih in mobiliziranih vojnih enot TO ter število pripadnikov TO še močno zmanjšalo. 2. avgusta 1991 so bile pod orožjem le še četa iz sestave 305. odreda TO za posebne namene z nalogo varovanja objektov posebnega pomena ter vod v rezervi kot intervencijska sila, vod iz sestave 72. čete TO za varovanje zbirnega centra za prebežnike JLA na Lisci ter skupina bojnih oklepni vozil BOV – 3, ki so bili zaplenjeni JLA v Krakovskem gozdu z nalogo usposabljanja in predvsem pripravljenosti za zračno obrambo. Skupaj je bilo na različnih nalogah le 89 pripadnikov TO.⁴⁴²

JLA je v drugi polovici julija 1991 začela uresničevati odločitev predsedstva Jugoslavije o umiku iz Slovenije. Po magistralni cesti M-1 je bil dnevno močno povečan promet z vojaškimi vozili. Z vojaškega letališča JLA Cerklje so začeli odvažali vojaško opremo, oborožitev, gorivo, vsa druga materialno-tehnična sredstva ter oborožitev vojaškega letalstva in zračne obrambe. Dnevno je bilo v številnih kolonah, ki so vozila z letališča JLA Cerklje ob Krki v smeri Zagreba, tudi več kot 50 različnih vojaških vozil, na katerih so bili zelo različna oborožitev in vojaška oprema, minsko-eksplozivna sredstva, med njimi tudi različne rakete, letalske bombe vseh vrst in tudi napalm bombe.⁴⁴³

V Posavju je bil močno povečan tudi vojaški tranzitni promet JLA po cestah, v zraku in tudi po železnici. Dnevno je bilo na treh izvidniških točkah TO v Posavju prešteto tudi več kot 500 različnih tovornjakov, tovornjakov s priklopniki, na katerih sta bili bojna tehnika in oborožitev, cistern z gorivom, raznih specialnih vozil, avtobusov, terenskih in tudi osebnih vozil. Močno je bil povečan tudi železniški promet in promet v zraku. Na železniških postajah od Zidanega Mosta do Dobove so zaradi blokade železniškega prometa na Hrvaškem dnevno stale tudi po štiri dolge vlakovne kompozicije JLA. V zraku je bilo opaziti prelete vojaških transportnih letal JLA tipa AN-26, vojaške transportne helikopterje tipa MI-8 in lahke bojne helikopterje SA-341 gazela. Letala in helikopterji so leteli v obe smeri, in sicer iz Zagreba na letališče JLA Cerklje in v obratni smeri. Intenziven vojaški promet JLA po cestah, po železnici in v zraku je bil zaključen konec avgusta 1991.⁴⁴⁴

Načrt Kamen – 4 je bil delno aktiviran 2. avgusta 1991, saj sta bila od štirih obmejnih vodov TO mobilizirana Obmejni vod TO Kapele in Obmejni vod TO Velika Dolina.

⁴⁴¹ Operativni dnevnik od 4. 7. 1991 do 18. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁴² Pregled uporabe vpoklicanih sil 25. obmŠTO, 2. 8. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁴³ Dnevno bojno poročilo, 2. in 3. 8. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁴⁴ Dnevna bojna poročila za mesec julij in avgust 1991, arhiv 25. obmŠTO.

Po zaključeni mobilizaciji sta bila oba voda dopolnjena s po 27 teritorialci. Njihova osnovna naloga je bila varovanje in kontrola državne meje z Republiko Hrvaško. Obmejni vod TO Kapele je bil zadolžen za odsek meje od gradu Kunšperk na severu občine Brežice do izliva reke Sotle v reko Savo na jugu občine Brežice in Obmejni vod TO Velika Dolina za odsek od reke Save do Opatove gore na Gorjancih. Obe enoti sta takoj začeli s patroljiranjem in kontrolo terena. Vzpostavljeno je bilo tudi sodelovanje s patroljami milice.⁴⁴⁵

Patrulje so naloge kontrole obmejnega pasu izvajale po načrtih in ukazih 25. obmŠTO. Večjih incidentov na meji ni bilo. Patrulje so večkrat javljale o sumljivih osebah in vozilih, ki so jih opazili ob meji. O tem so redno obveščale patrolje Milice oziroma organe za notranje zadeve in operativne dežurne 25. obmŠTO. Obmejnemu vodu TO Kapele je bil 19. avgusta 1991 dodan dežurni vod zračne obrambe TO »Strela 2M«,

ki je bil podnevi na bojnih položajih v rajonu vasi Mali Obrež in Veliki Obrež ob reki Sotli. 31. avgusta 1991 so oborožene sile Hrvaške ob 20. uri zaprle regionalno cesto Brežice–Samobor ob državni meji pri gostišču Kalin s kovinskimi križi, ki so bili v lasti TO Slovenije. Zaprli so tudi avtocesto M-1 na meji na potoku Breganščica z betonskimi bloki. Razpored blokov je omogočal promet ob zmanjšani hitrosti. Naslednji dan so bile ovire spet postavljene v prvotni položaj. Obmejni vod TO Velika Dolina je ob ovirah začasno postavil stražarje in poostril nadzor na meji. Oviranje meje se je s strani Hrvaške narodne garde večkrat ponovilo zaradi njihovega motenja in poskusa preprečevanja umika JLA iz Slovenije.

Vojaške razmere so se na Hrvaškem zaostrovale. Poveljniki obmejnih vodov TO so poročali o povečanem dnevnem streljanju, eksplozijah, detonacijah in vedno večji zaskrbljenosti državljanov tako na hrvaški kot tudi na slovenski strani meje. Vse več je bilo prebegov s Hrvaške v Slovenijo.

Pojavili so se tudi prvi begunci, ki so iskali pomoč pri občinskih organih, ti pa so jih usmerjali v organizirane zbirne centre v notranjosti Slovenije. Varovanje in kontrola državne meje sta zaradi vojnih razmer na Hrvaškem postala zelo zahtevna in tudi nevarna vojaška in bojna naloga. Ta pritisk so čutili tudi teritorialci v obmejnih vodih na stražnicah. Bilo je nekaj primerov nediscipline, alkoholiziranosti in manjših prometnih nesreč pripadnikov TO, v času ko so jim bili odobreni nekajurni ali enodnevni odpusti iz enote zaradi osebne higiene in obiska svojih družin. V štabu TO so to obravnavali kot

Strelec zračne obrambe 25. obmŠTO z lahkim raketnim sistemom Strela 2M na položaju septembra 1991.

⁴⁴⁵ Dnevno bojno poročilo za dan 2. 8. 1991 ob 24.00 uri, arhiv 25. obmŠTO; Pregled uporabe vpoklicanih sil 25. obmŠTO za 3. 8. 1991 ob 24. uri, arhiv 25. obmŠTO.

izredni dogodek, disciplinski ukrep je bil predčasen odpust iz enote in podan predlog za uvedbo postopka pri sodniku za prekrške. Za vzdrževanje bojne pripravljenosti so bili sprejeti naslednji dodatni ukrepi: vsi teritorialci na obeh stražnicah so bojno streljali na strelišču Radna v Sevnici, zamenjava moštva po 20 dneh, redni dnevni obhodi in izredni nadzori z ukazanimi alarmi. Morala pripadnikov in bojna pripravljenost enot TO sta se dvignili in bili sta zadovoljivi.⁴⁴⁶

Tretje aktiviranje načrta »Kamen – 4« in bližnje srečanje z ustaši

Popolno aktiviranje načrta Kamen – 4 v 25. obmŠTO je bilo ukazano 18. septembra 1991 v večernih urah. Ob 23.17 je bila Sekretariatu za obrambo občine Brežice po posebnem signalu sporočena zahteva za začetek mobilizacije Obmejnega voda TO Bizeljsko in Sekretariatu za obrambo občine Krško za začetek mobilizacije Obmejnega voda TO Črneča vas. Enoti TO sta se kadrovsko dopolnili in v dopoldanskih urah uredili stavbi stražnic za življenje in delo ter zadolžili dodatno osebno intendantsko opremo, sprejeli oborožitev, strelivo, vozila ter preostalo vojaško opremo. Moštvi sta bili seznanjeni z načinom izvajanja nalog in v popoldanskih urah že patroljirali ob meji. Obmejni vod TO Črneča vas je zasedel stražnico v Kostanjevici na Krki, saj v Črneči vasi ni bilo primernega družbenega objekta. Zamenjavo kraja sedeža stražnice je na predlog poveljnika 25. obmŠTO odobril poveljnik 2. PŠTO Dolenjske.⁴⁴⁷ 20. septembra 1991 je bilo v štirih obmejnih stražnicah v Posavju, na zavarovanju državne meje 118 teritorialcev.⁴⁴⁸

Poveljnikom stražnic je bilo že naslednji dan vročeno Povelje poveljnika 25. obmŠTO za bojno delovanje po načrtu Kamen – 4. Povelje je bilo napisano tako, da ga je bilo možno hitro operativno izvesti, saj je natančno določalo naloge obmejnimi enotami in organom štaba v pripravah, izvedbi in zaledni zagotovitvi. V uvodu povelja so zapisali, da je izdelan in aktiviran v cilju koordiniranega ukrepanja TO Republike Slovenije in Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije (MNZ RS) ter Milice in drugih subjektov na zavarovanju državne meje Republike Slovenije zaradi slabšanja varnostnih razmer ter neposredne in stalne ogroženosti Republike Slovenije. V presoji meje so določili, da območje meji z Republiko Hrvaško v skupni dolžini 76 kilometrov. Meja je potekala po reki Sotli, potoku Breganščici in Gorjancih do Opatove gore. Mejni odsek – pas je bil zelo različen od nižinsko lahko prehodnega, do gorskega pogozdenega in težko prehodnega. Mejo je prečkalo niz cest različnih kategorij, kolovoznih cest in poti, železnica in tudi več letalskih koridorjev. Za zavarovanje mejnega odseka I Bizeljsko–Opatova gora so načrtovali štiri stražnice s skupno 93 teritorialci.⁴⁴⁹

Določene so bile tudi splošne naloge 25. obmŠTO in vojnih enot TO, in sicer, da se ob meji oblikuje potrebno število stražnic z nalogo zavarovanja in kontrole. V predvidene

⁴⁴⁶ Dnevna bojna poročila za mesec avgust in september 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁴⁷ Dnevna bojna poročila, 19., 20. in 21. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁴⁸ Pregled uporabe vpoklicanih sil 25. obmŠTO za dan 20. 9. 1991 ob 24. uri, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁴⁹ 25. obmŠTO, Povelje poveljnika 25. območja TO za bojno delovanje po načrtu »Kamen«, številka: 804-1/12-91, 21. 9. 1991, povelje je bilo stopnjevano s stopnjo tajnosti LJUDSKA OBRAMBA, URADNA TAJNOST, STROGO ZAPUNO in izdelano v 6 izvodih, arhiv 25. obmŠTO.

objekte za stražnice naj bi namestili enote moči voda TO. Moč in sestavo enot je bilo treba prilagoditi nalogam in razmeram. Enotam TO je bilo treba zagotoviti prehrano, opremo in namestitve. To naj bi uredili organi družbenopolitičnih skupnosti. V I. različici, ki je določala popolno kontrolo meje, naj bi enote TO v sodelovanju z organi MNZ RS oblikovale mešane patrolje z nalogo kontrole vseh komunikacij, ki niso bile pod nadzorom organov MNZ RS. Obmejne enote TO naj bi zasedle obmejne stražnice po načrtu Kamen – 4. V II. različici, ki je določala popolno zaporo meje, naj bi enote TO izvedle delno oviranje – zaporo cest, ki so bile pod nadzorom organov MNZ RS na Obrežju, in popolno zaporo cest, ki jih organi MNZ RS niso nadzorovali s stalnimi patroljami. Zapore bi izvedli po načrtu oviranja s protitankovskimi ovirami, minsko-eksplozivnimi sredstvi in posadkami za branjenje ovir. Povečali bi število obhodov obmejnega pasu. Za obe različici je bilo treba uskladiti načrte angažiranja sil in sredstev (ovire, vozila, zveze, javke) z odgovornimi predstojniki Uprave za notranje zadeve Krško postajami in oddelki milice. V sodelovanju z organi za notranje zadeve na območju je bilo treba zagotoviti tudi pogoje za takojšnje odpiranje zbirnih centrov za begunce. 25. obmŠTO bi zaradi vzpostavitve kontrole in zavarovanja državne meje z obmejnimi vodi zasedel stražnice in omogočil vzpostavitev naslednjih mejnih prehodov:

- cestni obmejni mejni prehod Obrežje I,
- cestni obmejni mejni prehod Bizeljsko,
- cestni mednarodni mejni prehod Obrežje,
- cestni mednarodni mejni prehod Dobova,
- železniški mednarodni mejni prehod Dobova.

Za delovanje mejnih prehodov je bil odgovoren UNZ Krško. V primeru potrebe bi na območju odprl naslednje začasne begunske centre:

- v stavbi nekdanje osnovne šole Bušeča vas do 100 oseb,
- v stavbi nekdanje osnovne šole Bojsno do 100 oseb,
- v stavbi nekdanje osnovne šole Sromlje do 80 oseb in
- v stavbi nekdanje osnovne šole na Blanci do 100 oseb.

V območnem štabu TO so morali določiti starešino stalne sestave, ki je bil zadolžen za usklajevanje nalog načrta Kamen – 4 in je opravljal naloge v skladu s 54. točko Pravila graničarske službe, z upoštevanjem specifičnosti sprememb v času in prostoru. Poveljnike stražnic in moštvo je bilo treba dodatno usposobiti za opravljanje obmejne službe. 25. obmŠTO je za potrebe stražnic izdelal dokumentacijo. V povelju so bile določene tudi sosednje stražnice zunaj operativnega območja 25. obmŠTO. Na severu je bila sosednja stražnica »O« Bistrica ob Sotli, s sedežem v starem zdravstvenem domu, pod poveljstvom obmŠTO iz Slovenskih Konjic. Na jugu je bila sosednja stražnica »5« Trdinov vrh s sedežem v vojaškem objektu, pod poveljstvom obmŠTO iz Črnomlja. Obmejne enote TO so dobile konkretne naloge, ki so jih tudi izvedle:

1. Obmejni vod Bizeljsko VE – 2597 je zasedel obmejno stražnico v stavbi zadružnega doma Bizeljsko z nalogo popolne kontrole komunikacij in odseka meje Zelenjak–Stara vas⁴⁵⁰ do izliva potoka Dramlje v reko Sotlo, v skupni dolžini 17 kilometrov. Prvi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Bizeljsko–Klanjec, do mostu na reki Sotli. Drugi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikaciji Bizeljsko–Bračna vas in Bizeljsko–Nova vas, do mostov na reki Sotli.
2. Tretji oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Bizeljsko–Gregovce ter Bizeljsko–Stara vas do Figarjevega mosta. Patrolje so imele nalogo izvidovanja komunikacij in zavarovanja obmejnega pasu. V primeru sodelovanja z organi MNZ RS in po oblikovanju mešanih patrolj izvajajo tudi druge naloge, ki jih določita obmŠTO in UNZ. Po posebnem povelju ObmŠTO bi obmejni vod izvršil delno ali popolno zaporo cest po načrtu oviranja. Do prihoda mobiliziranih enot bi moštvo obmejnega voda TO branilo postavljene ovire. Obmejni vod TO je vzdrževal zvezo z stražnico 0 Bistrica ob Sotli.
3. Obmejni vod Kapele VE – 2598 je zasedel obmejno stražnico v stavbi gasilskega doma Kapele z nalogo popolne kontrole komunikacij in odseka meje izključno izliv potoka Dramlje v reko Sotlo, do vključno izliva reke Sotle v reko Savo pri Ločah, v skupni dolžini 14 kilometrov. Prvi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Kapele–Rakovec do mostu na reki Sotli in obmejni pas od potoka Dramlje do vasi Rakovec. Drugi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala obmejni pas od močvirja Jousi do vključno vasi Veliki Obrež. Tretji oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Kapele–Dobova–Loče in obmejni pas, izključno Veliki Obrež do izliva reke Sotle v reko Savo, s posebnim poudarkom na cestni in železniški most v vasi Rigonce. Patrolje so imele nalogo izvidovanja komunikacij in varovanja obmejnega pasu, v primeru sodelovanja z organi MNZ RS in po formiranju mešanih patrolj opravljati tudi druge naloge, ki jih določita obmŠTO in UNZ. Po posebnem povelju obmŠTO bi obmejni vod TO izvedel tudi delno ali popolno zaporo cest, po načrtu oviranja. Do prihoda mobiliziranih enot bi obmejni vod branil postavljene ovire.
4. Obmejni vod Velika Dolina VE – 2599 je zasedel obmejno stražnico v večnamenskem domu v Veliki Dolini z nalogo popolne kontrole komunikacij in odseka meje od izliva reke Sotle v reko Savo do trigonometriške točke 615 Kičer, v skupni dolžini 25 kilometrov. Prvi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Jesenice–Bregansko Selo in obmejni pas od izliva reke Sotle v reko Savo, do vključno Breganskega Sela. Drugi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikaciji Velika Dolina–Zakovci in Velika Dolina–Koritno. Tretji oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Velika Dolina–Prilipe–Cerina–Sobenja vas na odseku Cerina–Sobenja vas in Cerina–Dobeno. Patrolje so imele

450 Zelenjak je mejna soteska med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, severozahodno od naselja Klanjec na hrvaški strani. Skozi sotesko tečejo mejna reka Sotla, železniška proga in cesta, ki večkrat prečkata državno mejo.

nalogo izvidovanja določenih komunikacij in varovanja obmejnega pasu. V primeru sodelovanja z organi MNZ RS in po oblikovanju mešanih patrolj so opravljale tudi druge naloge, ki sta jih določila obmŠTO in UNZ. Po posebnem povelju obmŠTO bi obmejni vod izvedel tudi delno ali popolno zaporo cest po načrtu oviranja. Do prihoda mobiliziranih enot bi branil postavljene ovire.

Prelet vojaškega transportnega helikopterja JLA MI8 mimo gradu Mokrice, v smeri Zagreba avgusta 1991.

Obmejni vod Črneča vas VE – 2596 je zasedel obmejno stražnico v domu kulture v Kostanjevici na Krki z nalogo popolne kontrole komunikacij in odseka meje izključno trigonometriška točka 615 Kičer, do vključno Opatova gora, v skupni dolžini 20 kilometrov. Prvi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Kostanjevica–Šutna–Vinji vrh na odseku Šutna–Vinji vrh. Drugi oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Kostanjevica–Šutna–Mladje, na odseku Šutna–Mladje. Tretji oddelek je oblikoval patroljo, ki je kontrolirala komunikacijo Kostanjevica–Črneča vas. Patrolje so imele nalogo izvidovanja komunikacij in varovanja obmejnega pasu. V primeru sodelovanja z organi MNZ RS in po oblikovanju mešanih patrolj so opravljale tudi druge naloge, ki sta jih določila obmŠTO in UNZ. Po posebnem povelju obmŠTO bi obmejni vod izvedel tudi delno ali popolno zaporo cest, po načrtu oviranja. Do prihoda mobiliziranih enot bi obmejni vod branil postavljene ovire.

Vse patrolje, ki so kontrolirale komunikacije in odseke meje, so naloge opravile trikrat na dan, in sicer enkrat dopoldne med 6. in 12. uro, enkrat popoldne med 12. in 20. uro in enkrat ponoči med 22. in 4. uro. Obhode patrolj za izvršitev nalog je določal poveljnik obmejne enote s predhodno dnevno odobritvijo kontrolnega organa oziroma koordinatorja obmŠTO. Operativno-učni sektor 25. obmŠTO je izdelal za vsako obmejno stražnico elaborat in pripravil načrt dodatnega usposabljanja moštva s pripravami starešin, ki je trajalo za starešine TO najmanj 2 dni in za vojake TO en dan. Celotno

zaledno oskrbo je načrtoval in izvedel zaledni odsek obmŠTO. Za izvajanje nalog je poveljnik odobril bojni komplet streliva za pehotno orožje, bojni komplet streliva za protiolepnost orožje in potrebno količino minsko-eksplozivnih sredstev za oviranje v skladu z načrtom oviranja. Določeno je bilo, da posebej oblikovana komisija štaba TO izvede obhod stražnic in naredi seznam najnujnejše opreme. Komisijo so sestavljali predstavnik zalednega in operativno učnega odseka štaba ter načelnik sanitetne službe obmŠTO po vojni formaciji, zdravnik, stotnik 1. stopnje Marko Lipovšek. Določen je bil tudi rok za realizacijo nalog po povelju, in sicer do 24. septembra 1991 do 20. ure.⁴⁵¹

Že 20. septembra 1991 so poveljniki vpoklicanih enot TO in obmejnih vodov TO prejeli navodilo za dnevno poročanje, po katerem so bili dolžni do 23. ure operativnemu dežurnemu 25. obmŠTO dostaviti dnevno poročilo o številčnem stanju, podatke o nasprotniku, stanje na državni meji, stanje v enoti in na stražnici, načrtovane aktiv-

Kovinske ovire postavljene pred starim mostom čez reko Savo v Brežicah julija 1991.

nosti za naslednji dan, izredne dogodke, predloge in zahteve ter obiske in kontrole v enotah. Dnevno so morali v jutranjih urah od 6.30 do 7. ure po telefonu šifrirano sporočiti prisotnost častnikov, podčastnikov in vojakov TO. S poročanjem so začeli že naslednji dan.⁴⁵²

Vse enote TO, ki so bile vpoklicane in podrejene 25. obmŠTO, so 26. septembra 1991 prejele poseben ukaz za izvajanje stražarske službe na rednih in dodatnih stražarskih mestih. Ukazano je bilo, da se stražarska služba zaradi varnosti izvaja z avtomatskimi puškami, s polnimi okvirji v puškah. Izrecno je bilo prepovedano polnjenje pušk brez ukaza ali odobritve operativnega dežurnega obmŠTO. Izjema bi bila le v

⁴⁵¹ 25. obmŠTO, Povelje poveljnika 25. območja TO za bojno delovanje po načrtu »Kamen«, številka: 804 -1/12-91, 21. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁵² Navodilo za dnevno poročanje, številka 804-31/42-91, 20. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

primeru povečane bojne pripravljenosti ali vojaške nuje ter samoobrambe, kot bi bil napad na objekt, ki ga stražar brani, ali napad na organe stražarske službe. Patruljam je bilo ukazano, da nalogo izvajajo s praznimi okvirji v puškah. Vsak član patrolje je nosil s seboj bojni komplet streliva za osebno oborožitev in zaščitno masko. Polnjenje orožja je lahko ukazal samo poveljnik patrolje.⁴⁵³

Poveljnik 25. obmŠTO major Breznikar je s pisno odredbo 27. septembra 1991 imenoval poročnika Igorja Praha za koordinatorskega oziroma kontrolnega organa obmejnih enot TO in za njegovega namestnika podporočnika Vojka Kotnika.⁴⁵⁴

Poveljniki obmejnih stražnic TO so dnevno poročali, da niso imeli kontaktov s pripadniki ali enotami JLA. Poveljnik stražnice Kostanjevica na Krki je v dnevnem poročilu 23. septembra 1991 navedel, da sta s kontrolnim častnikom podporočnikom Kotnikom obiskala skupino vojakov Hrvaških oboroženih sil (HOS) na meji na Poganih jamah. Po krajšem razgovoru sta se vrnila v stražnico. Naslednji dan sta vojake HOS na lokaciji Opatova gora–Pogana jama skupaj s patroljo obiskala kontrolna organa štaba poročnik Prah in podporočnik Kotnik. Ugotovila sta, da so vojaki pripadniki Hrvaške stranke prava, da sicer formalno pripadajo Nacionalni gardi (ZNG), sodelujejo z enotami Ministrstva za notranje zadeve (MUP) Hrvaške, vendar upoštevajo samo svoja povelja. Na lokaciji so počivali po bojnih akcijah in se urili v streljanju s pehotnim in protiolepnim orožjem ter minometi. Oboroženi so bili z brzostrelko PPŠ, ostrostrelno puško, polavtomatsko in avtomatsko puško, puškomitraljezom, lovsko puško in pištolo. Bilo jih je pet, vendar se je število dnevno spreminjalo. Priznali so, da pripadajo Hrvaški stranki prava, da so ustaši pod poveljstvom Anteja Parage in častijo Anteja Paveliča.⁴⁵⁵ O obisku in zbranih podatkih je bil obveščen PŠTO Dolenjske, z dnevnim bojnim poročilom 24. septembra 1991.⁴⁵⁶

Po povelju poveljnika 25. območja TO za bojno delovanje po načrtu Kamen – 4 je posebna komisija 25. obmŠTO 25. septembra 1991 obiskala vse stražnice z namenom, da ugotovi, ali namestitve v objektih ustreza minimalnemu vojaškemu standardu za delo in življenje. Ugotovitev komisije je bila, da so namestitvene razmere slabe, kar so navedli v zapisniških ugotovitvah, in podali predloge za izboljšanje stanja.⁴⁵⁷

Poveljniki stražnic so v svojih dnevnih poročilih poročali, da je stanje na državni meji normalno. Ob vikendih so poročali o povečanem številu osebnih vozil z zagrebškimi oziroma hrvaškimi registrskimi tablicami. Hrvati so prihajali v Slovenijo zaradi trgovine v vinogradih. Opozarjali so na nujnost zamenjav starih uniform tip M77 z novimi maskirnimi uniformami TO. Uniforme tip M77 so bile uniforme JLA in so jih zato na hrvaški strani zamenjevali z vojnimi JLA. Zamenjava moštva na stražnicah je bila

⁴⁵³ Ukaz 25. obmŠTO, številka 804-04/36-91, 26. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁵⁴ 25. obmŠTO, Odredba številka 804-01/13-91 z dne 27. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁵⁵ Poročilo o obisku pri Hrvaški stranki prava, 24. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁵⁶ Dnevno bojno poročilo za dan 24. 9. 1991 s stanjem ob 24. uri, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁵⁷ Dnevno bojno poročilo za dan 25. 9. 1991 s stanjem ob 24. uri, arhiv 25. obmŠTO.

izvedena 2. oktobra 1991. Nalogo varovanja in kontrole državne meje so prevzele enote 21. obmŠTO iz Novega mesta. Skupaj je bilo v stražnicah 95 pripadnikov TO. Poveljniki so spet začeli dnevno poročati o preletih vojaških letal JLA, ki so tudi bojno delovala na hrvaški strani meje, vendar niso kršila slovenskega zračnega prostora, in o streljanjih, ter detonacijah v smeri Zagreba, Samobora in Karlovca. Hrvaška Civilna zaščita in enote MUP so v tem času večkrat zapirale mostove na reki Sotli na hrvaški strani. Obmejni vod TO Velika Dolina je od 5. do 6. oktobra 1991 po ukazu premestil sedež stražnice v Tehnični remontni zavod Bregana v Bregansko Selo, ki ga je JLA predala TO.

Nadzorni in kontrolni častniki 25. obmŠTO, ki so redno dnevno izvajali obhode in nadzore, so poveljnike stražnic 8. oktobra 1991 obvestili, da je mejne prehode z Republiko Hrvaško prevzela Slovenska milica. Nadaljnja naloga obmejnih enot TO je bila le še kontrola obmejnega pasu po globini ozemlja. Obmejni vod TO Bizeljsko je 9. oktobra 1991 v večernih urah po ukazu premestil sedež stražnice v stavbo Doma JLA v Brežicah, ki je bil tudi že predan TO. Poveljnik obmejne stražnice iz TRZ Bregana je 11. oktobra 1991 poročal o močni eksploziji znotraj kompleksa objektov. Po pregledu, pri katerem je sodeloval tudi predstavnik območnega štaba TO, so ugotovili, da je eksplozirala pehotna mina v minskem polju. Mino je verjetno aktivirala žival. 13. oktobra 1991 so bila po ukazu poveljnika 2. PŠTO Dolenjske iz obmejnih stražnic umaknjena vsa lahka protiotklepna orožja tipa zolja in armbrust ter shranjena v skladišča TO. 14. oktobra 1991 so bile razdolžene in odpuščene obmejne enote TO Bizeljsko, Kapele in Kostanjevica na Krki ter 15. oktobra 1991 obmejna enota TO Velika Dolina. S tem je bila zaključena bojna naloga 25. obmŠTO in vojnih enot TO pri nadzoru in varovanju nove državne z Republiko Hrvaško v Posavju.⁴⁵⁸

Naloge poveljnikov obmejnih vodov TO v Posavju od 18. septembra do ukinitve v oktobru so opravljali: na stražnici TO v Veliki Dolini podporočnik Branko Metelko od 18. septembra do 2. oktobra 1991, od 2. oktobra do 4. oktobra 1991 podporočnik Aleš Vovk, ki ga je 4. oktobra 1991 zamenjal podporočnik Robert Šober, ki je opravljal dolžnost do 15. oktobra 1991, ko je bila stražnica ukinjena, na stražnici TO v Kapelah je od 17. septembra do 2. oktobra 1991 podporočnik Jože Žvar in od 2. oktobra do 14. oktobra 1991, ko je bila stražnica ukinjena, podporočnik Miran Verbič, na stražnici TO v Kostanjevici na Krki je od 18. septembra do 2. oktobra 1991 podporočnik Borut Štajnahr in od 2. oktobra do 14. oktobra 1991, ko je bila stražnica ukinjena, poročnik Borut Križ.⁴⁵⁹

Poveljnik Obmejne stražnice TO Kostanjevica na Krki poročnik Borut Križ je v svoji spominski izjavi zapisal, da je imel do leta 1990 vojaški razpored v enoti JLA v Bršljinu v Novem mestu, na dolžnosti pomočnika za politično delo v četi, z osebnim činom poročnika. V začetku oktobra 1991 so jih vpoklicali na 21. obmŠTO v Novem mestu in jih seznanili, da bodo prevzeli naloge obmejnih stražnic TO pri varovanju državne meje

458 Dnevna bojna poročila od 20. 9. 1991 do 14. 10. 1991, arhiv 25. obmŠTO; Dnevna poročila poveljnikov karavel v času od 20. 9. do 14. 10. 1991. Poveljniki karavle na Bizeljskem se v svojih dnevnih poročilih niso podpisovali z imeni in priimki, zato ti niso znani; arhiv 25. obmŠTO.

459 Prav tam.

*Kovinske ovire
so v barikadah
nadomestile
tovornjake za
primer ponovne
agresije JLA na
Slovenijo. Čatež
ob Savi julija
1991.*

v Posavju. Za prevzem naloge so bili častniki seznanjeni na pripravah, ki so poleg predavanja obsegale tudi ogled terena in pregled lokacij obmejnih stražnic. Pri prevzemu nalog so jih dotedanji poveljniki odpeljali na izvidovanje in ogled poti za patroljiranje. Njegova enota TO je imela častnika, štiri podčastnike in devetnajst vojakov rezervistov TO, ki so se namestili v kulturnem domu v Kostanjevici na Krki. Visokopritlična stavba je stala v parku, imela je več prostorov, avlo, dvorano z odrom in garderobo. Moštvo si je uredilo prenočevanje na vzmetnicah na odru v dvorani, v avli je bil bivalni prostor s televizijo, v eni od garderob pa je bilo skladišče s protitankovskimi minami in bombami. Zaradi nizkih temperatur je bilo treba urediti ogrevanje. Moštvo je bilo oboroženo z lahkim pehotnim orožjem, avtomatskimi puškami, puškomitraljezi, 3 pištolami in ročnimi bombami, ki jih niso razdelili. Naloge patroljiranja so opravljali z dvema kombiniranima voziloma, ki sta bili v lasti delovnih organizacij. Vozili sta bili starejši in ne v najboljšem stanju, kar je tudi posledično povzročalo nenehne okvare. Po štirinajstih dneh sta bili vozili v popolni okvari, tako da tudi patroljiranje ni bilo več mogoče. Vsi so bili oblečeni v uniforme JLA, vendar niso nosili kap, na rokavih pa so imeli trak z napisom TO. Prehrana je bila urejena v osrednji restavraciji v Kostanjevici na Krki in je obsegala tri tople obroke zelo kakovostne hrane na dan v velikih količinah. Brezalkoholno pijačo, časopisje, cigarete in drugo potrebo blago so z odprto naročilnico nabavljali v lokalni trgovini. Ker je bilo v okolici Kostanjevice na Krki več jabolčnih nasadov, so jih lastniki zalagali z zaboji svežih jabolk.⁴⁶⁰

Osnovna naloga obmejne stražnice TO v Kostanjevici na Krki je bila varovanje državne meje na Gorjancih, od Šentjerneja na zahodu do Stojdrage na vzhodnem delu Gorjancev. Nadzorovali so poti, ki so s Hrvaškega čez Gorjance vodile proti Kostanjevici na Krki in Podbočju. Poleg obhodov so predvsem delovali obveščevalno, saj so pri okoliških prebivalcih in vinogradnikih, ki so se pripravljali na trgatev, zbirali vsakovrstne podatke.

460 Pisna spominska izjava Boruta Križa, 15. 2. 2012. Izjavo hrani avtor.

Informatorji so bili tudi vinogradniki, ki so bili državljani Republike Hrvaške, a so imeli svoje vinograde na slovenskem ozemlju. Veliko pozitivno oceno pripisuje sodelovanju svoje enote z domačim prebivalstvom, tako v Kostanjevici na Krki kakor tudi na pobočjih Gorjancev. Vsi domačini so jih sprejemali z odprtimi rokami in jih jemali kot svojo vojsko in se z njimi istovetili. Svojo nalogo so opravljali v okviru povelja, menil pa je, da patrolje, ki so bile izvajane v motornih vozilih, v kritičnih trenutkih ne bi bile učinkovite na območju, ki je bilo slabo poseljeno in pogozdeno. Med slabostmi organizacije omenja tudi vsakodnevno osebno poročanje v štabu TO v Brežicah, ki je vključevalo tudi prevoz po cesti Kostanjevica na Krki–Brežice, ob letališču Cerklje ob Krki, po kateri so se umikale enote JLA iz Slovenije. Večkrat so se tako s svojim vozilom vozili v koloni med tovornjaki JLA. O teh kolonah JLA so poročali v štabu TO v Brežicah, kjer pogosto teh podatkov še niso imeli. Sicer pa je generalno ocenil, da je obmejna stražnica TO v Kostanjevici na Krki opravila dokaj pozitivno vlogo, tako pri varovanju državne meje kot pri krepitvi morale in vzdušja prebivalcev Slovenije na tem območju.⁴⁶¹

Obmejno stražnico Velika Dolina je 6. oktobra 1991 ob 16.30 na lokaciji v Breganskem Selu po prevzetju TRZ Bregana s strani TO obiskal poveljnik 2. PŠTO Dolenjske polkovnik Albin Gutman. Obmejni vod TO je že naslednji dan dobil okrepitev 5 vojakov TO iz 2. PŠTO Dolenjske. Poveljnik Gutman je spet prišel v obmejno stražnico TO 10. oktobra 1991 ob 11. uri zaradi prevzema inventarja in tudi naslednji dan ob 9. uri. Operativni dežurni 25. obmŠTO v dnevni bojnih poročilih niso poročali o obiskih poveljnika 2. PŠTO Dolenjske.⁴⁶²

Povzetek

Načrt varovanja južne državne meje Republike Slovenije z Republiko Hrvaško s tajnim imenom Kamen – 4 je bil izdelan maja 1991, v času zaključnih priprav Teritorialne obrambe na osamosvojitve Slovenije. Izdelan je bil najprej na operativno-taktičnem nivoju, v pokrajinskem štabu TO, v cilju koordiniranega ukrepanja obeh oboroženih struktur, to je Milice in Teritorialne obrambe ter drugih obrambnih subjektov pri varovanju državne meje v primeru slabšanja razmer in uvedbe izrednih razmer v Republiki Sloveniji, v procesu njenega osamosvajanja. Načrt je bil zelo podrobno izdelan in pripravljen za neposredno uporabo. Naloga območnih štabov TO Dolenjske je bila izvedba zaledne zagotovitve načrta, skupaj z organi družbenopolitičnih skupnosti na območju odgovornosti. V tej fazi vojaških priprav na osamosvajanje Slovenije je bil pomen načrta manjši, saj so bile pomembnejše aktivnosti, ki so bile težiščne v pripravah na bojne naloge in oboroženi spopad z JLA. Po neuspešno izvedeni agresiji JLA na Republiko Slovenijo in njenem porazu je načrt začel dobivati pomen.

Jugoslovanska ljudska armada je po neuspešno izvedeni drugi ofenzivi na Republiko Slovenijo, ki je bila v Posavju končana 2. julija 1991 z bojem v Krakovskem gozdu in

⁴⁶¹ Prav tam.

⁴⁶² Dnevna poročila poveljnika Karavle »Bregana« podporočnika Roberta Šobra 6., 7., 10. in 11. 10. 1991, arhiv 25. obmŠTO; Dnevna bojna poročila 6., 7., 10. in 11. 10. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

*Goreči tovornjaki
v barikadi na
mostu na reki
Savi na Čatežu
ob Savi po
raketiranju letal
JLA 2. julija 1991.*

bojem pri Prilipah pri Brežicah, morala prekiniti nadaljevanje ofenzive. Njen namen je bil, da popolni enote s svežim enonacionalnim moštvom in izvede naslednji udar, ki bi imel radikalen cilj popolne okupacije Republike Slovenije. Na republiški ravni je bilo ocenjeno, da je treba za preprečitev vnovične agresije pripraviti zapore na mostovih in cestah, ki vodijo iz sosednje Republike Hrvaške. Zapore bi morale preprečiti prehod oklepni enot JLA čez mejo v Slovenijo.⁴⁶³

Vzrok za prvo aktiviranje načrta so bili sprejeti ultimati predsedstva Jugoslavije, ki so postavili pod vprašaj odločitve slovenskega naroda o samostojni državi. Načrt Kamen – 4 je bil v povezavi z Načrtom oviranja 25. območja TO ter odločitve za nadaljnje delovanje TO 25. območja ključen pri varovanju nove državne meje v primeru vnovične agresije JLA iz Republike Hrvaške na Republiko Slovenijo. Preprečeval bi prodor oklepno mehaniziranih in pehotnih enot agresorske JLA na glavni smeri napada Zagreb–Novo mesto–Ljubljana.⁴⁶⁴ Izvajanje načrta varovanja in kontrole državne meje je tako postala zelo pomembna bojna naloga vojnih enot TO.

Drugo delno aktiviranje načrta Kamen – 4 je bilo v času, ko je JLA začela izvajati sklep predsedstva SFRJ o umiku iz Republike Slovenije. Dva mobilizirana obmejna voda TO sta v Posavju zasedla stražnici v bližini ključnih tranzitnih točk, ki so vodile iz Slovenije in vanjo, in sicer Obrežje in Dobova, ter pomagala milici pri kontroli, nadzoru in varovanju mejnega pasu in državne meje.

Tretje in popolno aktiviranje načrta Kamen – 4 je bilo ukazano zaradi slabšanja razmer v Republiku Hrvaški oziroma širjenja vojne v tej državi in s tem neposredne in stalne

⁴⁶³ Janša, Premiki, poglavje Druga ofenziva, stran 207.

⁴⁶⁴ 25. obmŠTO, Elaborat za nadaljnje delovanje TO 25. območja, 7. 7. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

*Maskiran strelec
zračne obrambe
TO pripravljen za
izstrelitev rakete.
Na položaju
pri Kapelah
septembra 1991.*

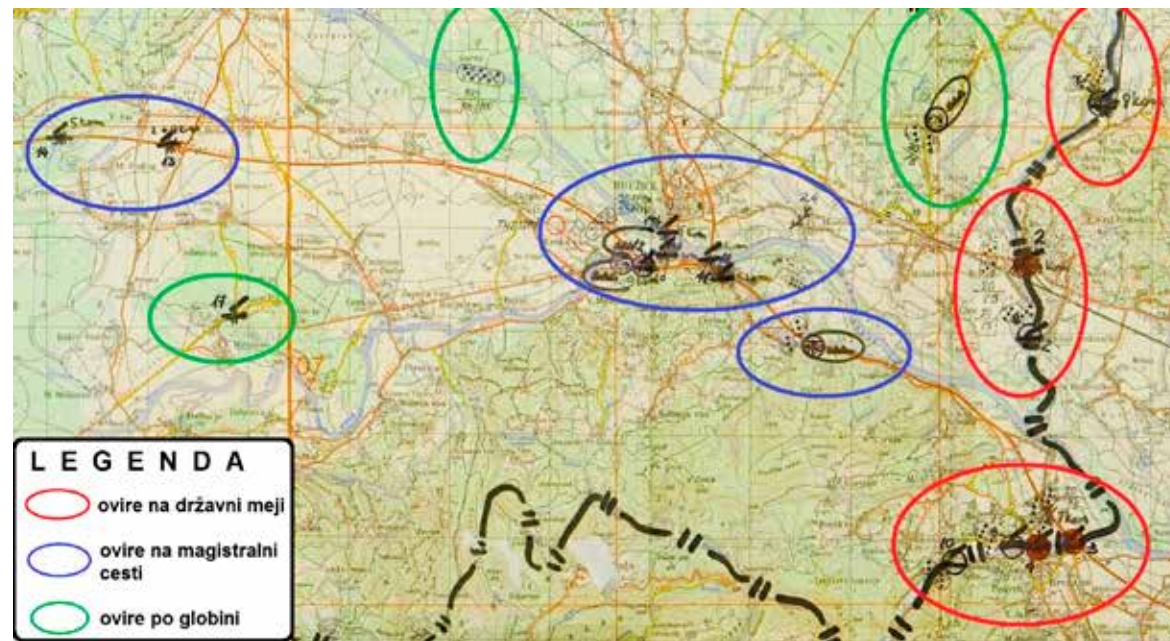
ogroženosti Republike Slovenije kot sosednje države. Možnost konflikta z JLA je bil še vedno velik, saj je ta zaradi vojnih razmer na Hrvaškem zavlačeval s predajo svojih objektov TO in s tem tudi dokončnim umikom iz Slovenije. Vojaško letalstvo JLA je bilo v tem času zelo aktivno na Hrvaškem in to neposredno ob državni meji. Z raketiranjem in bombardiranjem oddajnikov na Zagrebški gori so letala vstopala tudi v zračni prostor Slovenije. Zaradi navedenega in varovanja državne meje ter zračnega prostora so bile vpoklicane enote zračne obrambe 25. obmŠTO. Vpoklicani dežurni oddelki zračne obrambe TO, oboroženi z lahкими raketnimi lanserji Strela 2M so dežurali in imeli položaje neposredno na meji v vasi Kapele in tudi v globini ozemlja. V sodelovanju z bojnimi oklepnimi vozili zračne obrambe BOV-3 so varovali jugovzhodni del slovenskega zračnega prostora do konca leta 1991.⁴⁶⁵

Naloge po načrtu Kamen – 4 so se operativno izvajale od 3. julija do 15. oktobra 1991, s prekinitvijo od 15. julija do 1. avgusta 1991, skupaj torej dva meseca in pol ali 86 dni. Na nalogah zavarovanja nove državne meje z Republiko Hrvaško in varovanju zračnega prostora na sami meji je bilo na operativnem prostoru 25. obmŠTO angažirano več kot 500 teritorialcev. Skoraj ves čas operativnega izvajanja zavarovanja in varovanja nove državne meje v Posavju, predvsem pa v času največje ogroženosti, so naloge izvajale bojne enote 25. območnega štaba TO, čeprav je bila velika verjetnost vnovične agresije JLA in bi bile te sile za ustavitev agresorja prešibke. JLA bi z močnimi glavnimi silami nastopala na smeri: Bregana–Brežice–Novo mesto–Ljubljana, ki bi bila tudi glavna smer vnovičnega napada na Republiko Slovenijo. Pomoč so v tretji fazi aktiviranja načrta, v času od 2. do 15. oktobra 1991, ko so bile obmejne stražnice TO ukinjene, nudile enote TO 21. obmŠTO, po ukazu 2. PŠTO, saj so bile nekatere enote 25.

⁴⁶⁵ Mesečna poročila 25. obmŠTO. Arhiv 25. obmŠTO.

obmŠTO vpoklicane že večkrat in za več kot mesec dni. S tem so imeli pripadniki TO velike težave s svojimi delodajalci.

Neposredno na meji in v obmejnem pasu ter v celotnem Posavju bi se z agresorskimi silami JLA znova bojevale samo vojne enote 25. obmŠTO, saj bi bile druge enote TO Dolenjske in TO Republike Slovenije vključene v boje šele po preboju agresorja čez Brežiško-krško polje.⁴⁶⁶ Ozka miselnost, da se morajo sile TO bojevati samo na ozemlju, kjer so oblikovane, je bila leta 1991 še vedno prisotna na vseh stopnjah poveljevanja in tudi na ravni Republiškega štaba TO Slovenije, ki je med vojno in takoj po njej med drugimi silami razpolagal tudi s 6 bataljoni TO in 11 odredi TO četne sestave, ki so bili pripravljeni za boj, vendar njihova uporaba ni bilo načrtovana na eni od ključnih točk neposredne obrambe na meji in glavni smeri vnovičnega napada JLA na Slovenijo v Posavju.⁴⁶⁷

Izsek iz načrta oviranja Posavja. Karta oviranja je bila na 25. obmŠTO izdelana julija 1991.

⁴⁶⁶ 2. PŠTO Dolenjske, Povelje za nadaljnje dejstvovanje Teritorialne obrambe 2. PŠTO, 6. 7. 1991 ob 23.00, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁶⁷ Slapar, Priprave Teritorialne obrambe od oktobra 1990 do napada, Vojaška zgodovina št. 2/4 (8) GŠSV, november 2004. V prispevku na 11. strani navaja, da je predsedstvu RS 13. maja 1991 v Poljčah poročal o bojni pripravljenosti in je predsedstvo sprejelo informacijo o bojnih zmogljivostih, ki so bile odvisne od razpoložljive oborožitve in bojnih sredstev. Za boj so bili pripravljeni: vsi štabi TO, 85 skupin za oviranje, 92 protiolepnih skupin, 6 bataljonov, 11 odredov četne sestave, 33 odredov vodne sestave, 142 čet, baterij, 240 vodov in 59 oddelkov.

**MINSKA POLJA IN MINSKO-
EKSPLOZIVNE OVIRE V POSAVJU
IN V SLOVENIJI 1991–1992**

Leta 1991 je Jugoslovanska ljudska armada v Posavju imela poveljstva, enote, zavode in zaledne ustanove razporejene v Garniziji JLA Cerklje ob Krki oziroma na vojaškem letališču Cerklje ob Krki, skladišče minsko-eksplozivnih sredstev na Gazicah, utrjeno vojno poveljniško mesto na Piroškem vrhu, Dom JLA v Brežicah in Tehnični remontni zavod Bregana v Breganskem Selu,⁴⁶⁸ tik ob slovensko-hrvaški meji. Vsi ti objekti so bili v občini Brežice, v občini Krško pa so bila skladišča letalskega goriva v objektih Ravno pri Leskovcu, črpališče letalskega goriva ob železniški progi v Stari vasi pri Krškem ter raketna baza zračne obrambe, s položaji raketnega diviziona zračne obrambe v Jelšanskem gaju pri Gorici in z rezervnimi položaji v rajonu Drnovo–Brege. Vsi objekti, razen TRZ Bregana, so bili glede varovanja in zaledne oskrbe v pristojnosti garnizije. V lasti Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo iz Beograda in s tem JLA je bilo več kot 910 hektarov zemljišč, od tega v občini Brežice več kot 477 hektarov in v občini Krško več kot 433 hektarov.⁴⁶⁹

Začetek postavljanja minskih polj v objektih JLA v Sloveniji

V maju leta 1991 je prišlo do prvih krvavih vojaških spopadov na Hrvaškem. Četniki, ki so prišli iz Srbije, so 2. maja 1991 pobili hrvaške miličnike v Borovem Selu. Sledil je prihod enot JLA z obrazložitvijo, da mora zaščititi srbsko prebivalstvo pred morebitnim hrvaškim maščevanjem. Jugoslovanska ljudska armada je zahtevala uvedbo izrednih razmer v Jugoslaviji z dokazovanjem, da se je z mednacionalnimi spopadi na Hrvaškem začela državljanska vojna. Na razširjeni seji predsedstva Jugoslavije 7. maja 1991 – ob uvedbi izrednih razmer – je JLA dobila omejena pooblastila za intervencijo na Hrvaškem. 15. maja 1991 se je v Sloveniji začelo prvo usposabljanje nabornikov v Učnih centrih TO Ig in Pekre. Že 23. maja 1991 je prišlo do incidenta med TO in JLA v UC TO v Pekrah.⁴⁷⁰ JLA je začela kadrovsko krepiti garnizije in okrepljeno varovati svoje objekte v Sloveniji.⁴⁷¹ To so bili verjetni vzroki, da je Jugoslovanska ljudska armada že maja 1991 začela dodatno varovati tudi posamezne vojašnice, pomembna skladišča in pomembne objekte s postavljanjem skupin min, minskih polj in eksplozivnih sredstev. V Posavju so bila v objektih

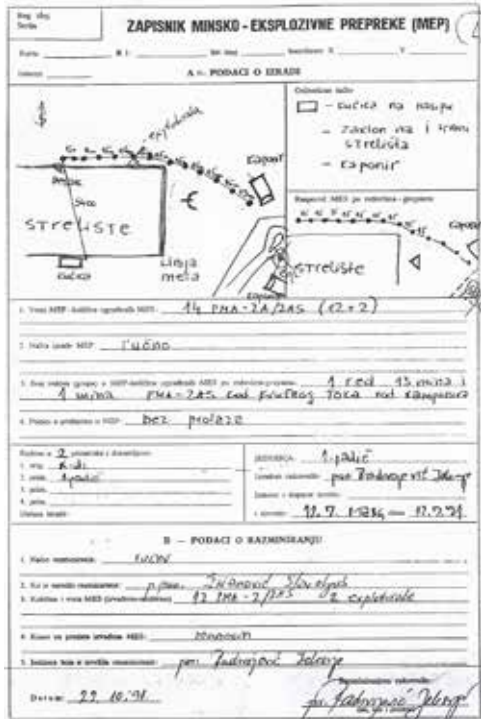
Stotnik Mihael Ogorevc, pomočnik načelnika štaba za inženirstvo v 25. obmŠTO zadolžen za oviranja leta 1991 in razminiranja v letih 1991-1992.

⁴⁶⁸ Bregansko Selo se je po osamosvojitvi Slovenije preimenovalo v Slovensko vas.

⁴⁶⁹ Karta »Pregled zemljišč v lasti JLA v občini Brežice« in karta »Pregled objektov JLA v občini Krško« iz leta 1991, arhiv 25. obmŠTO. Arhiv je bil do leta 2011 shranjen v Vojašnici Novo mesto. Po zapisniku štev. 0201-11/2011-11, Enote Vojašnice Novo mesto je bil arhiv 29. marca 2011 predan Oddelku za upravljanje dokumentarnega gradiva Službe za splošne zadeve Sekretariata Generalnega sekretarja Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, Vojkova cesta 22, Ljubljana.

⁴⁷⁰ Repe, Jutri je nov dan, strani 430 in 431.

⁴⁷¹ Janša, Premiki, stran 279.

Zapisnik enote JLA o postavitvi minskega polja na letališču Cerklje ob Krki 7. julija 1991.

ter dosledno 24-urno obveščevalno pokrivali objekte in enote JLA. 11. maja 1991 je bilo na sestanku v PŠTO Dolenjske v Novem mestu komandantom OŠTO naročeno, da se v štabih vodi delovna karta z najpomembnejšimi podatki o JLA na terenu.⁴⁷⁴ V OŠTO Brežice, na katerega območju pristojnosti je bila večina najpomembnejših objektov Garnizije JLA Cerklje ob Krki, predvsem pa letališki kompleks, je bil v mesecu maju 1991 izdelan elaborat »Načrt Cerklje«. V elaboratu je bila kot glavni dokument izrisana operativno-obveščevalna karta zavarovanja letališča JLA Cerklje v razmerju 1:12.500, s prilogami. Ena od prilog je bila tudi Ocena sil v Garniziji JLA Cerklje. Ocenjeno je bilo, da bi za varovanje vseh objektov garnizije bilo lahko angažirano do 620 vojakov na služenju vojaškega roka. Ocena je bila dokaj točna, saj je bilo v garniziji skupaj več kot 1.000 pripadnikov JLA, od tega več kot 600 vojakov na služenju vojaškega roka in približno 400 poklicnih pripadnikov, in sicer civilnih oseb, nižjih oficirjev in oficirjev.⁴⁷⁵ Na karti so bili izrisani trije sektorji obrambe, položaji za obrambo večjih enot JLA, stražarska mesta in patrulje. Priložena je bila shema skladišča minsko-eksplozivnih sredstev Gazic z zavarovanjem, v katerem so štabi TO iz Posavja skladiščili svoja MES.⁴⁷⁶

JLA prva minska polja postavljena že na začetku maja 1991, in sicer dve minski polji s protipehotnimi vadbenimi razpršnimi⁴⁷² minami v vojaškem skladišču MES Gazice ter v Gaju in skladišču letalskega goriva v objektih Ravno pri Leskovcu.⁴⁷³ Prvi bojni minski polji pa sta bili postavljeni v skladišču MES Gazice 18. maja 1991, ko sta bili minski polji s protipehotnimi vadbenimi minami razminirani.

Varovanje objektov JLA Garnizije Cerklje ob Krki

Velik kompleks zemljišč v lasti JLA, razdrobljeni objekti, izreden strateški pomen edinega vojaškega letališča JLA v Sloveniji zaradi možnosti zračnega mostišča pri premikih enot JLA po zraku, predvsem pa velike ognjene moči letalske brigade, raketnih enot protiletalske obrambe in drugih enot JLA so narokovali veliko število vojakov za varovanje. Na začetku leta 1991 so občinski štabi Teritorialne obrambe Dolenjske, na katerih območjih je imela JLA svoje objekte, po ukazu poveljnika pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Dolenjske majorja Gutmana, organizirano zbirali ter analitično obdelovali podatke o številčnem stanju, usposabljanjih in starešinski sestavi

⁴⁷² Vojaški slovar, Predelana in dopolnjena izdaja, Ministrstvo za obrambo, Ljubljana 2002, stran 377.

⁴⁷³ Podatke je avtorju prispevka 13. 1. 2011 podal stotnik Anton Turk, ki je bil od maja 1991 referent za inženirstvo v 474. letalski bazi JLA in je vadbene mine po ukazu tudi postavil. Edi Zanut, Od 15. maja 1990 do 28. junija 1991, Spominski zbornik Posavje v letih 1989–1991, 2001, str. 185, 186, uredila Tomaž in Mitja Teropšič.

⁴⁷⁴ Mitja Teropšič, Delovna beležka iz leta 1991.

⁴⁷⁵ Podatke je avtorju prispevka 14. 12. 2011 potrdil upokojeni podpolkovnik JLA Lazo Grujičić, ki je bil leta 1991 pomočnik načelnika štaba za operativne zadeve v 474. letalski bazi JLA Cerklje.

⁴⁷⁶ Operativna karta OŠTO Brežice o zavarovanju letališča s prilogami, arhiv 25. obmŠTO.

Minska polja v skladišču minsko-eksplozivnih sredstev JLA v Gazicah

Vse zgoraj naštete razmere in verjetno ukazi iz Beograda, nadrejenih poveljstev JLA, ter postopno dvigovanje bojne pripravljenosti so vplivali na sprejem odločitve o dodatnem zavarovanju enega izmed pomembnejših objektov Garnizije JLA Cerklje, to je skladišča MES Gazice že 18. maja 1991, ko sta bili postavljeni prvi minski polji. Kot dodatni razlog je bil verjetno tudi ta, da so v tem skladišču štabi TO iz Posavja skladiščili svoja MES in je poveljstvo garnizije ocenilo, da bo Teritorialna obramba poskušala na silo izvzeti svoja sredstva, med katerimi so bile granate za topove zračne obrambe, rakete za protiklepni boj, mine za minomete, tromblonske mine, protipehotne in protiklepne mine, bombe in specialni diverzantski vžigalniki, s katerimi bi močno povečal ognjeno in bojno moč svojih vojnih enot.

Skladišče MES Gazice je ležalo tik ob lokalni cesti Cerklje–Kostanjevica na Krki, severno od vasi Gazice. Celoten kompleks se je po vodoravni osi razprostiral v smeri vzhod–zahod in je bil ograjen z zunanjo žično ograjo ter na zahodu in jugu še z dodatno notranjo ograjo in brinovimi elementi. Skladišče je bilo fizično varovano s stražo in vojaškimi psi. V kompleksu je bilo devet zidanih skladiščnih objektov odprtega in zaprtega tipa, ter upravna zgradba, ki je imela tudi funkcijo stražarnice za namestitvev posadke straže. Objekt je v mirnodobnem času varovalo moštvo s 16 pripadniki in tremi psi. V primeru napada na celoten kompleks skladišča bi bil ta najbolj ugoden s severne in delno tudi vzhodne strani.⁴⁷⁷

Minski polji je 18. maja 1991 postavila enota iz sestave pehotne čete 474. letalske baze JLA pod poveljstvom podporočnika Miće Tomaševića. Postavljeni sta bili severno od skladiščnih objektov v smeri proti zunanji ograji. Površina, na kateri je bilo postavljeno posamezno protipehotno minsko polje, je merila 200 metrov po dolžini in 30 metrov po širini. Na minskem polju so bile postavljene protipehotne razpršne mine (PMR-2A⁴⁷⁸ in PMR-2AS⁴⁷⁹), skupaj osem min v dveh vrstah. Razmik med vrstama je bil 30 metrov. Prehodi skozi minski polji niso bili urejeni. Na obeh minskih poljih je bilo postavljeno 16 protipehotnih razpršnih min. Minski polji je 11. septembra 1991 razminirala ista enota, ki jih je tudi postavila. Enoti je poveljeval poročnik Mićo Tomašević, ki je v tem času napredoval v višji čin. Za obe minski polji sta bila izdelana uradna zapisnika v treh izvodih.⁴⁸⁰

477 Operativna karta OŠTO Brežice o zavarovanju letališča s prilogo Shema skladišča MES Gazice z zavarovanjem, arhiv 25. obmŠTO.

478 PMR-2A je namenjena za uničevanje in onesposabljanje sovražnikove žive sile iz drobci, ki ubijajo v premeru do 25 m, ranijo pa do 100 m daleč, Minsko-eksplozivna sredstva, Knjiga I, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Tehnična uprava (v nadaljevanju SSNO TUJ), Beograd 1981, stran 92.

479 Oznaka S pri mini pomeni svetleči signalni naboj, ki ob aktiviranju mine osvetli prostor.

480 Elaborat najdenih in odstranjenih MES 25. obmŠTO, 21. 5. 1991 z zapisniki minsko-eksplozivnih ovir (MEO), arhiv 25. obmŠTO.

Minska polja in minsko-eksplozivne ovire na letališču JLA Cerklje ob Krki

Minska polja in minsko-eksplozivne ovire (MEO) so bile po uradnih zapisnikih na letališču JLA Cerklje ob Krki postavljene od 30. junija 1991 do 7. septembra 1991. Večina, in sicer 12 minskih polj in ena MEO, je bila postavljena 30. junija in 1. julija 1991. Do vključno 31. julija 1991 je bilo dodatno postavljenih še osem minskih polj in ena MEO. Zadnje minsko polje je bilo po zapisniku postavljeno več kot mesec dni pozneje, in sicer 7. septembra 1991. Z minskimi polji, za katera so bili izdelani zapisniki, so bili zavarovani severni, severovzhodni in severozahodni del letališča. Le eno minsko polje je bilo na zahodni strani, in sicer znotraj ograje letališča, južno od vasi Zasap, v smeri proti vasi Črešnjice, v medprostoru pa so bile postavljene fugase.⁴⁸¹ Dodatne fugase so bile postavljene tudi v osrednjem delu letališča, na travnatih površinah med glavno vzletno-pristajalno stezo in pomožno stezo. Vsa minska polja na severnem delu so bila postavljena zunaj ograje letališča, na vzhodnem delu v bližini vasi Gorenje Skopice in Dolenje Skopice so bila minska polja znotraj ograje in na zahodni strani letališča v rajonu vojaškega strelišča so bila minska polja znotraj in zunaj ograje. Tako je bilo po zapisnikih zunaj ograje letališča osem minskih polj in ena MEO, ter znotraj ograje 13 minskih polj in ena MEO.⁴⁸²

Vsa ta minska polja ter MEO so verjetno postavljale samo bojne skupine iz sestave 63. padalske brigade JLA iz Niša, in sicer: pripadniki 1. in 2. padalske čete, 1. padalsko-izvidniške čete ter 4. čete, ki so tako dodatno varovali svoje bojne položaje v predprostoru obrambe letališča.⁴⁸³ V štirih zapisnikih ni navedena enota oziroma odgovorni starešina, ki je minsko polje postavil. Postavljeno je bilo 14 protipehotnih minskih polj s protipehotnimi razpršnimi minami (PMR-2A in 2AS), 4 protiklepna minska polja s protitankovskimi nemagnetnimi minami (TMA-3⁴⁸⁴), 1 mešano minsko polje s protitankovskimi minami (TMA-3) in protipehotnimi minami (PMR-2A), 1 mešano minsko polje s protipehotnimi minami (PMR-2A) in vkopanim eksplozivom, 1 protipehotno minsko polje s protipehotnimi nemagnetnimi minami (PAM-2⁴⁸⁵) ter 2 protiklepnima minskima poljema z vkopanim eksplozivom kot MEO. Skupaj je bilo na minskih poljih po zapisnikih postavljenih 143 PMR-2A in 2AS, 50 PAM-2, 30 TMA-3 in 63 kilogramov plastičnega eksploziva in eksploziva trotil.⁴⁸⁶

Razminiranje minskih polj in MEO na letališču Cerklje ob Krki je JLA izvajala oktobra

481 Fugasa je vrsta minsko-eksplozivne ovire, namenjene uničevanju nasprotnikove žive sile in tehničnih sredstev. Narejena je iz različnega trdega odpadnega materiala ter eksploziva, ki je zakopan v zemlji in ob eksploziji potisne material iz zemlje, Inženjerijski priručnik I, Državni sekretarijat za narodnu odbranu, Beograd 1971, stran 75.

482 Karta 1:5.000 Pregled minskih polj in vgrajenih MES na letališču Cerklje, arhiv 25. obmŠTO.

483 Večja skupina pripadnikov 63. padalske brigade iz Niša je priletela na letališče Cerklje 25. junija 1991, Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo 1942–1992, Bojan B. Dimitrijević, Beograd 2006, stran 288.

484 TMA-3 je namenjena za onesposabljanje in uničevanje oklepnikov in drugih bojnih ter transportnih vozil. Postavlja se posamezno, skupinsko ali v minskih poljih, Minsko-eksplozivna sredstva, SSNO, TU, Beograd 1981, stran 129.

485 PAM-2 je namenjena za uničevanje in onesposabljanje žive sile neposredno z eksplozijo, Minsko-eksplozivna sredstva SSNO, TU, Beograd 1981, stran 80.

486 Elaborat najdenih in odstranjenih MES 25. obmŠTO, 21. 5. 1991 z zapisniki MEO, arhiv 25. obmŠTO.

DNEVNIK, 27.5.92

Vsaka napaka bi bila usodna za Tomislava Drolca in Marjana Povšiča. Protipehotna mina je zaradi razpršitve delcev nevarna v krogu 250 metrov, sproži jo že nepreviden korak. (Foto: Tomaž Skale)

Grozeči spomini na vojno

(Šu) LJUBLJANA, BREGANA, 27. – Agresor je v vojašnici v Šentvidu miniral okolico še 27. julija, po podpisanih številnih sporazumih! To je vsekakor dokaz, da se bomer v Sloveniji še dolgo časa spopadali z ostanki iz vojne. Z njimi imajo največ dela možje iz posebnih enot TO in CZ, ki ju vodi **Marko Matoh** (razminiranje okolice remontnega zavoda Bregana) in **Bojan Habjan**, ki vodi akcijo v Šentvidu.

Mine sredi Ljubljane so še vedno stvarnost: od 599 postavljenih so jih že odstranili 280. Pri tem velja povedati, da so poveljujoči JA skrili vso dokumentacijo in o teh minskih poljih niso povedali ničesar! Prav zaradi tega je tveganje teh ljudi vsak dan še večje. Toda njihovo delo od Vrhnik do letališča pri Cerkljah dokazuje njihovo visoko usposobljenost in zlasti pogum. Dnevnikov fotoreporter **Tomaž Skale** je tudi ob osebnem tveganju prisostvoval razminiranju v Ljubljani in Bregani.

STRAN 7

DELO

Sreda, 27. maja 1992

Mine okrog zavoda bodo odstranili

BREŽICE, 26. maja – Nekdanji Tehnični remontni zavod Bregana v Breganskem Selu je bil največji vojaški objekt za vzdrževanje vojaške tehnike na Slovenskem. Armada ga je zato posebej varovala. Lansko jesen, pred odhodom iz Slovenije ga je še dodatno zaščitila z minskim poljem. Kot je znano, je okrog žične ograje vsaj 158 protipehotnih min, ki jih je včeraj začela iskati posebna enota Republiške uprave za zaščito in reševanje.

Enota za odkrivanje in uničevanje sicer ima načrt razporeditve min, vseeno pa bo njeno delo zelo zahtevno in dolgotrajno. Lažje bi bilo jeseni, ko so se mine celo videle, zdaj pa jih je že prerasla tudi do meter visoka trava. Ker bo treba najdena eksplozivna sredstva velikokrat uničiti kar na kraju, so pripravili tudi posebne varovalne ukrepe. Pripadniki TO bodo dežurali ob glavnih prometnicah, imeli bodo radijsko zvezo, tako da bodo lahko pred detonacijami zaprli cesto ob meji s Hrvaško. Okoliško prebivalstvo bodo pred aktiviranjem min opozarjali še s posebnim zvočnim signalom. Lastnikom stanovanjskih in gospodarskih objektov na območju Perišča pa tudi svetujejo, naj takrat odpro okna in zastekljena vrata.

Ko bodo strokovnjaki končali z razminiranjem v Breganskem Selu, bodo z delom nadaljevali na nekdanjem vojaškem letališču Cerklje, ki so ga prekinili pred mesecem dni zaradi nezgode. V. P.

1991, tik pred odhodom iz Slovenije. Prvo minsko polje je bilo razminirano 7. oktobra 1991, 10. oktobra 1991 pa je strela aktivirala MEO, kjer je bil vkopan eksploziv. Preostala minska polja so bila razminirana od 22. do 24. oktobra 1991. Tik pred odhodom z letališča je skupina JLA za predajo objektov predala skupini TO za prevzem objektov dokumentacijo, poleg katere je bilo tudi 25 zapisnikov o minskih poljih. Med temi zapisniki sta bila dva iz skladišča MES Gazice in 23 iz kompleksa letališča Cerklje. Iz zapisnikov je bilo mogoče ugotoviti, da dve minski polji nista bili razminirani in od tega je bilo le eno ustrezno označeno in ograjeno. Analiza zapisnikov je pozneje pokazala, da so enote JLA pred odhodom razminirale 130 min različnih vrst in tipov ter 63 kilogramov eksploziva, če se upošteva tudi eksploziv, ki ga je aktivirala strela. Prav tako naj bi bilo 20 min že aktiviranih, 89 min ni bilo razminiranih, večina teh v dveh minskih poljih, preostale pa niso bile odkrite. Kakovost zapisnikov ni nudila dovolj zanesljivih podatkov.⁴⁸⁷

Minska polja v raketni bazi zračne obrambe JLA

Raketna baza zračne obrambe JLA – v gozdu Jelšanski gaj pri vasi Gorica – je bila predana po zapisniku komisiji TO 11. septembra 1991.⁴⁸⁸ Celoten kompleks zemljišč je meril več kot 239 hektarov. V bazi je domoval raketni divizion zračne obrambe JLA, ki je imel v svoji oborožitvi rakete dolgega dosega »Volhov«. Celotna baza je bila inženirsko urejena z odprtimi kaponirji za položaje raket zračne obrambe ter betonskim objektom za operativni center in poveljniškim mestom raketnega divizona. V mirnem času je bazo varovalo 15 vojakov na služenju vojaškega roka v JLA.⁴⁸⁹

Skupina min je bila v nekdanji raketni bazi JLA naključno odkrita ob manjšem gozdnem požaru 28. aprila 1992, o čemer je bil obveščen 2. PŠTO Dolenjske. Po vizualnem ogledu, ki ga je opravil častnik stalne sestave 25. obmŠTO stotnik Mihael Ogorevc, je ugotovil, da so v vzhodnem delu baze verjetno postavljene vadbene protipehotne mine. Izdelal je shemo širšega in ožjega območja odkritja min. V shemi so bile prikazane lokacije štirih protipehotnih min, od tega je bila ena vadbena, za tri pa ni bilo možno točno ugotoviti vrste. Skupina min leta 1992 ni bila razminirana.⁴⁹⁰

Minska polja v tehničnem remontnem zavodu JLA

TRZ Bregana – kot edini tovrstni zavod JLA v Republiki Sloveniji – je imel svoje poslovne in delovne prostore ter površine vzhodno od Breganskega Sela, neposredno ob slovensko-hrvaški meji, vendar v celoti na slovenski strani. Celoten kompleks je meril 29 hektarov in 42 arov, po vodoravni osi se je razprostiral v smeri vzhod-zahod, in sicer

487 Prav tam.

488 Zapisnik o primopredaji kompleksa Veliki Podlog, 11. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

489 Pregled objektov JLA v Občini Krški, karta 1 : 50.000, arhiv 25. obmŠTO.

490 Elaborat najdenih in odstranjenih MES, 25. obmŠTO, Brežice, 21. 5. 1991. Elaborat je izdelal in podpisal pomočnik načelnika štaba za inženirstvo stotnik Mihael Ogorevc. V nadaljevanju samo Elaborat najdenih in odstranjenih MES, arhiv 25. obmŠTO. Kopijo dokumenta hrani avtor

severno od državne meje. Varovanje zavoda se je do začetka vojne izvajalo s 24-urno dežurno službo in varnostno-obhodno službo, ki so jo izvajali za to posebej usposobljeni zaposleni civilni delavci. V času vojne v Sloveniji in po vdoru hrvaških vojaških sil Zbora narodne garde avgusta 1991 v objekte je zavarovanje prevzela enota iz sestave bojnih skupin 63. padalske brigade iz Niša, ki so bile nameščene na letališču JLA Cerklje. Hrvatje so ponoči vdrl v TRZ Bregana preko reke Breganščice, zajeli stražo in jo zvezali. Vzeli so vojaško tovorno vozilo TAM 110 T7, vdrl v skladišče oborožitve, naložili zaboje s puškami AP 7,62 mm AB1 in pištolami 7,62 mm M57 in se odpeljali. V vasi Medsave pri Samoboru so tovarnjak s tovorom izpraznili in ga nato porinili v reko Savo.⁴⁹¹ Zavod je bil zapisniško predan komisiji 25. obmŠTO od 25. septembra do 7. oktobra 1991. V zapisniku je bilo navedeno, da se z elaboratom TRZ Bregana predaja tudi elaborat minskih polj in da bo prejemnik izvedel uničenje skupin min in minskih polj, ko bodo za to zagotovljeni pogoji. Posebej je bilo navedeno, da se skupine min in minska polja nahajajo znotraj ograje kompleksa zavoda.⁴⁹² Pozneje je bilo ugotovljeno, da je bil elaborat minskih polj nekje založen.⁴⁹³

Razminiranje protipehotne razpršne mine v Slovenski vasi, v nekdanjem objektu TRZ JLA Bregana aprila 1992.

Kmalu po 5. oktobru 1991, ko je mešana komisija 25. obmŠTO prevzela kompleks TRZ JLA Bregana v Breganskem Selu, je varovanje in upravljanje prevzel 2. PŠTO Dolenjske s sedežem v Novem mestu. Poveljnik, polkovnik Albin Gutman, je na začetku leta 1992 v intervjuju za enega od slovenskih časopisov omenil, da ima TO težave v prevzetem kompleksu nekdanjega TRZ JLA Bregana zaradi minskih polj, za katera nima načrtov o postavljenih minah. Nekaj dni po objavi intervjuja se je preko staršev, ki so živeli v Ljubljani, javil vodnik JLA, ki je postavljaj minska polja in obljubil, da je pripravljen

⁴⁹¹ Podatke je avtorju prispevka 28. 10. 2012 in 18. 2. 2013 podal Andrej Gajski, ki je bil leta 1991 zaposlen v TRZ Bregana.

⁴⁹² Zapisnik o primopredaji TRZ Bregana, 5. 10. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

⁴⁹³ Trditev je avtorju prispevka potrdil Anton Čančer 21. 12. 2011, ki je leta 1991 kot predsednik mešane komisije TO prevzel TRZ Bregana.

pomagati in znova narisati načrte postavljenih minskih polj. Težava je bila v tem, da ni imel urejenih osebnih dokumentov za prehod državne meje in gibanje po Sloveniji, saj je še vedno služboval v JLA pri vojaški policiji v Zagrebu na Hrvaškem. Tedanja delavca Izpostave varnostno-obveščevalne službe Ministrstva za obrambo (VOMO) za Dolenjsko, vodja Žarko Henigman in Anton Ajster, sta zagotovila vodniku JLA varen prehod državne meje ter spremstvo do Brežic. Na sedežu 25. obmŠTO so narisali sheme minskih polj in se nato odpravili v Bregansko Selo. Na samem objektu in pri ogledu minskih polj so večkrat preverili, ali so narisane sheme dovolj natančne in bodo omogočale poznejše razminiranje. Poveljnik Gutman se je namreč odločil, da bodo postavljena minska polja še nekaj časa ostala in se bodo razminiranja opravila pozneje. Pri preverjanju postavitev min v posameznih minskih poljih in nekaj izkopanih minah so brez dvoma ugotovili, da so sheme kakovostne in točne. Iz shem je bilo razvidno, da je bilo v objektu postavljenih šest minskih polj s protipehotnimi minami, od tega tri minska polja s postavljenimi protipehotnimi razpršnimi minami in tri minska polja s protipehotnimi nemagnetnimi minami.⁴⁹⁴

Pregled in razminiranje minskih polj po vojaških objektih TO v Republiki Sloveniji

Dokončni umik JLA iz Slovenije je bil zaključen v zelo zgodnjih jutranjih urah 26. oktobra 1991, ko je zadnja skupina pripadnikov JLA zapustila koprsko пристanišče in s trajektom izplula ter zapustila teritorialne vode Republike Slovenije. Kljub dogovoru med delegacijo Republike Slovenije in delegacijo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, ki sta ga delegaciji podpisali 18. oktobra 1991, da bodo enote JLA v roku 24 ur razminirale vse vojaške objekte in odstranile vse minsko-eksplozivne ovire, se to ni zgodilo. V posameznih vojaških objektih, ki so jih prevzele pooblašene mešane komisije TO, so še vedno ostala tako minska polja, skupine min, posamezne mine kot tudi MEO.

Od konca oktobra 1991 do sredine marca 1992 se uradno delo pri pregledu in razminiranju vojaških objektov TO ni izvajalo. Vojaške objekte so varovale vpoklicane vojne enote TO iz sestave območnih in pokrajinskih štabov TO. Zaradi varnosti pripadnikov TO, ki so izvajali stražarsko in drugo varovanje vojaških objektov, so štabi TO izvajali posebne priprave, na katerih so opozarjali na nevarna območja z minami in minskimi polji. Štabi TO so preko medijev obveščali tudi lokalne skupnosti in civilno prebivalstvo o postavljenih minah in nevarnostih, predvsem na tistih območjih in lokacijah, kjer so bile mine postavljene zunaj ograj vojaških objektov, kot so bili primeri na širšem območju letališča Cerklje ob Krki.

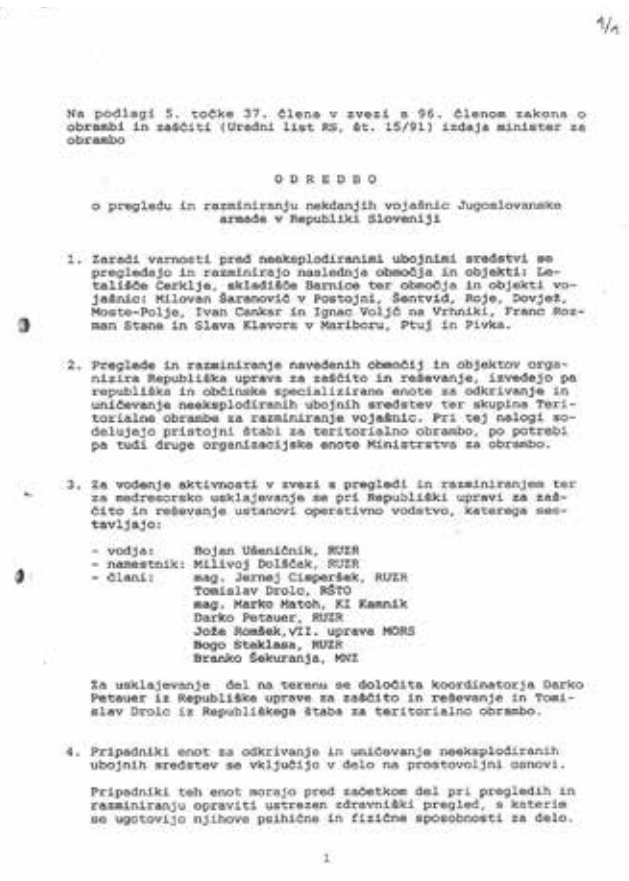
Po izrednem dogodku na njivi pri Skopicah, ob letališču Cerklje ob Krki, kjer je traktor zapeljal na protipehotno mino novembra 1991, in večkratnih poročanjih podrejenih PŠTO o nevarnostih min je odsek za inženirstvo na RŠTO začel od podrejenih zbirati podatke o območjih, kjer je obstajala verjetnost postavljenih minskih polj ter drugih

⁴⁹⁴ Zapis Antona Ajstra, 26. 2. 2012. Kopijo zapisa hrani avtor.

vodjem enot vse primopredajne zapisnike, obveščevalne podatke ter tehnično in drugo dokumentacijo, pomembno za odkrivanje miniranih območij in objektov, zagotoviti fizično zavarovanje območij dela, označiti širša nevarna območja ter obveščati uporabnike teh območij in objektov o delu enot za razminiranje.⁴⁹⁸

Republiška uprava za zaščito in reševanje je najprej organizirala razgovore s pripadniki civilne zaščite, ki so imeli pooblastila za varstvo pred NUS, ter pripadniki TO. Razgovora se je udeležilo 37 pripadnikov CZ in 7 pripadnikov TO, ki so pri pregledu in razminiranju želeli sodelovati prostovoljno. Takoj po razgovoru je 10 pripadnikov odstopilo od dela, zdravniškega pregleda pa ni opravilo nadaljnjih 8 pripadnikov. Za preostalih 18 pripadnikov je bilo organizirano tridnevno dodatno usposabljanje za delo s sredstvi, ki so jih pričakovali pri delu na terenu. Štirje kandidati niso opravili zaključnega izpita. Iz preostalih 14 pripadnikov so oblikovali dve enoti⁴⁹⁹ za odkrivanje NUS ter razminiranje vojaških objektov in površin. Enota CZ je bila sestavljena iz vodje, 7 pripadnikov, zdravnika-kirurga in medicinske sestre. Poneje sta se enoti priključila še 2 pripadnika. Enako je bila sestavljena tudi enota TO.⁵⁰⁰

Pregled in razminiranje površin in vojaških objektov TO je potekalo v dveh delih, in sicer prvi del od 3. aprila do 3. julija 1992 ter drugi del od 7. septembra do 28. novembra 1992. Stanje v posameznih vojašnicah in vojaških objektih je bilo zelo različno. Območje vojašnice Ljubljana-Polje je bilo pregledano od 7. do 13. aprila 1992. Pri pregledu niso bile odkrite mine ali druga NUS. Skladišče Dovjež je bilo pregledano 17. in 18. aprila 1992. Mine in druga NUS niso bila odkrita. Odkrita so bila mesta, kjer so bile aktivirane protipehotne razpršne mine, najdeni so bili količki za mine, potezne žice in poškodovana drevesa. Vojašnica Ivan Cankar na Vrhniki je bila pregledana 21. maja 1992. Pri pregledu območij, objektov in sredstev niso bile odkrite mine ali druga NUS. Vojašnica 530. učnega centra na Vrhniki je bila pregledana 1. junija 1992. Najdena so bila le vadbena

Prednja stran odredbe ministra za obrambo iz leta 1992 o pregledu in razminiranju nekdanjih vojašnic JLA v Republiki Sloveniji.

498 Prav tam.

499 V nekaterih dokumentih sta omenjeni skupini.

500 Republiška uprava za zaščito in reševanje, Končno poročilo o opravljenih nalogah pri pregledovanju, razminiranju in uničevanju neeksplozivnih ubojnih sredstev na območju nekdanjih vojašnic JLA v Republiki Sloveniji v obdobju april–november 1992 (v nadaljevanju samo Končno poročilo), 10. 12. 1992. Arhiv razminiranja površin in vojaških objektov TO iz leta 1992 se je leta 2012 nahajal v Izobraževalnem centru zaščite in reševanja na Igu, Zabrv 12, v pisarni Igorja Boha in ga je avtor prispevka 13. 3. 2012 pregledal in z odobritvijo delno fotokopiral.

MES. Skladišče Barnica je bilo pregledano od 11. do 22. maja 1992 in v njem niso bile odkrite mine ali druga NUS. Odkrite so bile lokacije aktiviranja protipehotnih razpršnih min, najdeni so bili količki za mine, potezne žice, poškodovana drevesa ter okostja živali, ki so aktivirale mine. Območje znotraj vojašnice Pivka je od 11. do 15. maja 1992 pregledala specialna enota policije in pri tem niso odkrili min in drugih NUS. Enota TO je od 4. do 5. junija 1992 pregledala še okolico vojašnice in pri tem odkrila samo ostanke protipehotnih razpršno-odskočnih min. Na območju Vojašnice Šentvid v Ljubljani je bilo od 14. aprila do 11. junija 1992 očiščenih osem minskih polj. Odkrito in uničeno je bilo 300 protipehotnih nemagnetnih min. Polovico minskih polj je JLA postavila šele 23. julija 1991. Obe vojašnici v Mariboru sta bili pregledani 4. in 5. junija 1992. Pri pregledu niso bile odkrite mine ali NUS, najdena so bila le vadbena MES. Območje Vojašnice Postojna je bilo pregledano od 24. do 26. junija 1992. Pri pregledu so bile odkrite le sledi eksplozij nastavljenih ročnih bomb, kot improviziranih min presenečenja. V skladišču Strmica je bila pri pregledu od 31. oktobra do 27. novembra 1992 najdena le protipehotna nemagnetna mina. Po najdenih zapisnikih in pričevanjih naj bi na postavljenih minskih poljih ostale še štiri protipehotne nemagnetne mine.⁵⁰¹

Območje letališča in vojašnice Cerklje ob Krki je bilo pregledano v treh fazah. V I. fazi od 3. do 25. aprila 1992 je bilo pregledano območje objektov 210. učnega centra TO in minsko polje z oznako 19. Odkrite in uničene so bile tri protipehotne razpršne mine ter 48 protipehotnih nemagnetnih min. Delo je bilo prekinjeno zaradi nesreče. V II. fazi od 22. junija do 2. julija 1992 je bilo pregledano severozahodno območje letališča okoli strelišča. Na minskem polju z oznako 3 je bila najdena in uničena protipehotna razpršna mina. V III. fazi od 7. septembra do 28. novembra 1992 so bila pregledana območja okoli kontrolnega stolpa, jugozahodni in severni del letališča, območja med letalskimi stezami ter kaponirji. Odkrite in uničene so bile tri protipehotne razpršne

501 Prav tam.

mine in 3,75 kg plastičnega eksploziva z dvema vžigalnikoma. Območje nekdanjega TRZ JLA v Breganskem Selu je bilo pregledano od 25. maja do 20. junija 1992. Na šestih minskih poljih je bilo odstranjenih 70 protipehotnih razpršnih min in 149 protipehotnih nemagnetnih min. Po končanem razminiranju je minska polja prevozil še tank, ki ni aktiviral nobene mine.⁵⁰²

Enota CZ je pregledala in razminirala območja letališča Cerklje ob Krki, skladišče Barnice in objekt nekdanjega TRZ JLA v Breganskem Selu, kjer sta sodelovala tudi dva pripadnika TO. Enota TO je pregledala in razminirala vojašnici Moste-Polje in Šentvid v Ljubljani, obe vojašnici na Vrhniki ter v Mariboru, vojašnico v Pivki in v Postojni ter skladišči Dovjež in Strmica. Poleg obeh stalnih enot je pri pregledu vojašnice v Pivki sodelovala tudi Specialna enota Policije. Na območjih pregledanih vojaških objektov in površin je bilo najdenih, razminiranih ali uničenih skupno 74 protipehotnih razpršnih min, 498 protipehotnih nemagnetnih min in 3,75 kg plastičnega eksploziva. Pri pregledovanju minskih polj so enote uporabljale iskalca min MINEX in METEX, ročni detektor kovin CEIA in tipalke. Kjer je bilo mogoče, so uporabljali tudi tank za prevoz minskih polj. Za celotno akcijo pregleda in razminiranja vojaških objektov in površin TO je bilo porabljenih 21.696.819,00 takratnih slovenskih tolarjev (SIT). V strukturi stroškov je bilo največ namenjeno za pogodbe o delu, in sicer 9.757.125,00 SIT, dnevnice 2.902.356,00 SIT, inženirsko opremo 2.609.140,00 SIT, refundacijo osebnih dohodkov 2.351.346,00 SIT, prispevke od pogodb o delu 1.749.741,00 SIT in drobni inventar 1.227.565,00 SIT.⁵⁰³

Pri čiščenju površin in vojaških objektov, ki jih je zapustila JLA, so bili udeleženi: Bojan Habjan, Matjaž Miklavc, Zdenko Musar, Teni Luskovec, Peter Kogovšek, Milan Obreza in Janez Gomzi v vojašnici Moste v Ljubljani od 7. do 13. aprila 1992; Bojan Habjan, Matjaž Miklavc, Zdenko Musar, Teni Luskovec, Peter Kogovšek, Milan Obreza in Janez Gomzi v vojašnicah Šentvid, Vrhnika in obeh vojašnicah v Mariboru od 4. do 5. junija 1992; Marko Matoh, Srečo Repanšek, Roman Černigoj, Ivan Trbižan, Ivica Božinovič, Leon Pilinger, Darko Perše, Matija Petkovšek in Andrej Želodec na letališču Cerklje od 3. do 25. aprila 1992; Marko Matoh, Srečo Repanšek, Roman Černigoj, Ivan Trbižan, Matija Petkovšek in Andrej Želodec v skladišču Barnica od 11. do 22. maja 1992; Srečo Repanšek, Roman Černigoj, Ivan Trbižan, Matija Petkovšek, Andrej Želodec in Ivica Božinovič od 25. maja do 19. junija 1992; Marko Matoh od 22. do 29. maja 1992, Zlatko Šunko in Bojan Fišter od 8. do 19. junija 1992 ter Tomislav Drolc in Marjan Povšič v TRZ Bregana v Slovenski vasi; Srečo Repanšek, Roman Černigoj, Ivan Trbižan, Matija Petkovšek, Andrej Želodec, Ivica Božinovič, Zlatko Šunko in Bojan Fišter na letališču Cerklje od 22. junija do 2. julija 1992; Bojan Habjan, Matjaž Miklavc, Zdenko Musar, Teni Luskovec in Peter Kogovšek v vojašnici Postojna od 23. do 24. junija 1992; Bojan Habjan, Matjaž Miklavc, Zdenko Musar, Teni Luskovec, Peter Kogovšek, Milan Obreza in Janez Gomzi v vojašnici Pivka od 7. septembra do 30. oktobra 1992; Bojan Habjan, Matjaž Miklavc, Zdenko Musar, Teni Luskovec, Peter Kogovšek, Milan Obreza in Janez

502 Prav tam.

503 Prav tam.

Gomzi v skladišču Strmica od 31. oktobra do 27. novembra. 1992; ter Srečo Repanšek, Roman Černigoj, Ivan Trbižan, Matija Petkovšek, Andrej Želodec, Ivica Božinovič, Zlatko Šunko in Bojan Fišter na letališču Cerklje od 7. septembra do 28. novembra 1992, ko so bile vse aktivnosti na terenu v letu 1992 zaključene.⁵⁰⁴

Čiščenje površin vojašnice TO Cerklje ob Krki in pregled ter razminiranje minskih polj in skupin min na letališču

Po umiku JLA iz Republike Slovenije v oktobru 1991 je vojaške objekte v celoti prevzela Teritorialna obramba. Objekti in površine nekdanje Garnizije JLA Cerklje ob Krki z vojaškim letališčem so prešli v pristojnost 25. obmŠTO, ki je imel svoj sedež v Brežicah. Objekte je najprej varovala skupina civilnih oseb, ki so bili zaposleni v Garniziji Cerklje ob Krki in so prestopili v TO. Lokacije objektov so dobro poznali, varovanje pa so izvajali z obhodi ter o stanju poročali dežurnemu v štabu. Novembra 1991 je bilo za varovanje vojašnice in s tem letališča Cerklje ob Krki organizirano s stražo. Stražarsko službo so izvajali vpoklicani pripadniki vojnih enot TO 25. obmŠTO.⁵⁰⁵

Konec leta 1991 in na začetku leta 1992 so potekale priprave za uvedbo rednega službenja vojaškega roka nabornikov v Teritorialni obrambi Republike Slovenije. Na podlagi izkušenj 510. in 710. učnega centra TO je bilo odločeno, da se začne redno služenje vojaškega roka v aprilu 1992 v novoustanovljenih učnih centrih TO. Z odredbo ministra za obrambo je bil aprila 1992 ustanovljen tudi 210. učni center TO Cerklje ob Krki in dobil svoj sedež v vojašnici TO Cerklje ob Krki.⁵⁰⁶

Eden od ključnih problemov ob začetku delovanja 210. učnega centra TO Cerklje ob Krki so bila še vedno postavljena minska polja, skupine min in posamezne mine ter MEO, ki so onemogočale varno gibanje in usposabljanje vojakov nabornikov ter zaposlenih in ogrožale njihova življenja. Od oktobra 1991, ko je zadnja skupina pripadnikov JLA zapustila letališče Cerklje ob Krki, pa do konca leta 1991 so se z odkrivanjem min, minskih polj in MEO ukvarjali poklicni pripadniki 25. obmŠTO, predvsem pa stotnik Anton Turk, ki je zapustil JLA, kjer je bil na dolžnosti referenta za inženirstvo v 474. letalski bazi JLA in je po pogodbi z Ministrstvom za obrambo odkrival in razminiral mine.⁵⁰⁷ V tem času so pripadniki TO odkrili 15 novih lokacij z minami in razminirali 62 protipehotnih razpršnih min, 8 protitankovskih nemagnetnih min ter eno protipehotno nemagnetno mino.⁵⁰⁸

504 Seznam udeležencev razminiranja objektov nekdanje JLA v Republiki Sloveniji, nedatirano. Seznam je bil pripravljen za zavarovalnico. Fotokopijo seznama hrani avtor.

505 Mesečno poročilo za november 1991, številka: 804-031/47-91, 27. 11. 1991, 25. obmŠTO. Fotokopijo poročila hrani avtor.

506 210. učni center Cerklje ob Krki, zapis Vasilije Maraša, februar 2013. Zapis hrani avtor knjige.

507 Z lokacijami postavljenih minskih polj na letališču Cerklje so bili pripadniki TO prvič seznanjeni 22. oktobra 1991, ko je mešana komisija TO prevzemala objekte na letališču. Poročnik JLA Jelesije Radivojevič, ki je izvajal razminiranje minskih polj, je majorja TO Teropšiča odpeljal na minsko polje z oznako 6, kjer sta skupaj iskala zadnjo neodkrito protipehotno razpršno mino. Mino sta odkrila in jo je nato poročnik Radivojevič razminiral. Mešana komisija TO si je nato ogledala že razminirane protipehotne razpršne mine na minskem polju z oznako 9, sodelovala pri iskanju protitankovskih min na protioklepnem minskem polju z oznako 11, kjer so bile mine odkrite in razminirane, ter s tablamami in trakovi označila in zavarovala protipehotno minsko polje z oznako 19. Foto in video dokumentacijo hrani avtor.

508 Elaborat najdenih in odstranjenih min, stran 3.

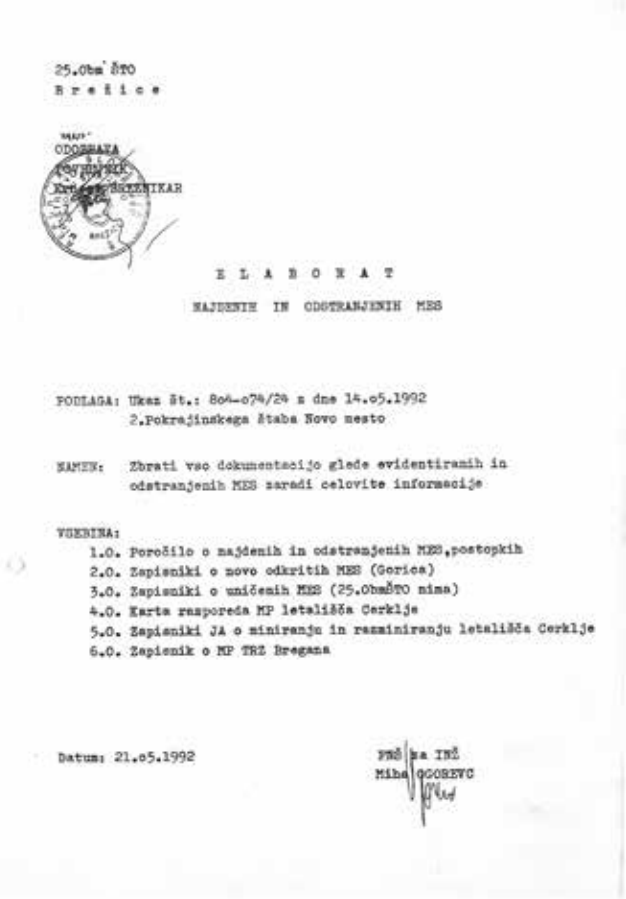
Stotnik Turk se je na začetku leta 1992 zaposlil v TO in bil premeščen v Ljutomer, zato je 24. decembra 1991 opravil zapisniško⁵⁰⁹ primopredajo dokumentacije opravljenega razminiranja na letališču Cerklje ob Krki ter vse dokumente predal pomočniku načelnika štaba za inženirstvo 25. obmŠTO stotniku Mihaelu Ogorevcu.

Prebivalci v okolici letališča Cerklje ob Krki so si po odhodu zadnje skupine JLA iz garnizije oddahnili, vendar nevarnost še ni minila. Minska polja, skupine in posamezne mine so še vedno ogrožale življenja tistih, ki so imeli svoje parcele in kmetijske površine ob letališču. Kljub stalnim obvestilom, da je letališče zaminirano in okolica nevarna, so kmetje želeli svoja polja pred zimo pripraviti za spomladanska dela. Dežurni na 25. obmŠTO so dnevno sprejemali telefonske klice s prošnjami za preglede njihovih njiv in odobritve za oranja. Janko Teršelič iz Gorenjih Skopic je dobil dovoljenje za oranje svoje njive severovzhodno od letališča. Njivo so predhodno prehodili in pregledali pripadniki 25. obmŠTO, ki niso odkrili min. 9. novembra 1991 je lastnik njive začel orati s traktorjem in pri tem zapeljal na protipehotno nemagnetno mino, ki je eksplodirala. Na veliko srečo voznika traktorja je bilo poškodovano le prednje kolo traktorja. Pirotehnika je pregledal celotno njivo, vendar min ni odkril. Ta dogodek je potrdil prepričanje, da je tako samo letališče kot tudi okolica posejana z minami, skupinami min in minskimi polji, za katere ni nobenih podatkov.⁵¹⁰

Ob zaključku leta 1991 sta bili po ukazu pristojnost in odgovornost za razminiranje letališča Cerklje ob Krki preneseni s 25. obmŠTO na 2. PŠTO Dolenjske s sedežem v Novem mestu. 25. obmŠTO je tako nadrejenemu poveljstvu v Novo mesto predal kompletno zbrano in izdelano dokumentacijo, s pregledno karto letališča Cerklje, z vrisanimi odkritimi minskimi polji ter rajoni, kjer se je predvidevalo, da so še postavljene mine, in prav tako komplet zapisnikov minskih polj JLA. Po predaji pristojnosti in odgovornosti so pri-

509 Zapisnik o primopredaji dokumentacije razminiranja na letališču v Cerkljah 24. 12. 1991 med stotnikoma Antonom Turkom in Mihaelom Ogorevcem. Predana je bila naslednja dokumentacija: karta pregled minskih polj in vgrajenih MES na letališču Cerklje, zapisniki JLA o razminiranju minskih polj s podatki o številu odkritih in minah, ki niso bile razminirane, delovna karta načelnika štaba, delovna karta stotnika Turka in število razminiranih min po zapisnikih JLA. Ob koncu zapisnika je bila podana ocena stotnika Turka, da letališče še ni razminirano. Fotokopijo zapisnika hrani avtor.

510 Mesečno poročilo za november 1991, številka: 804/47-91, 27. 11. 1991, 25. obmŠTO, Brežice. Arhiv 25. obmŠTO, (v nadaljevanju Mesečno poročilo za november 1991).

Naslovna stran elaborata 25. obmŠTO o zbrani dokumentaciji o minsko eksplozivnih ovirah v nekdanji garniziji JLA Cerklje ob Krki in nekdanjem TRZ JLA Bregana iz maja leta 1992.

padniki območnega štaba TO odstranjevali le mine, ki so bile naključno odkrite pri pregledu terena zaradi varovanja objektov ali drugih rednih nalog. Tako sta bili 31. marca 1992 odkriti in razminirani dve protipehotni razpršni mini na južnem delu letališča, na nekdanjem vadbišču ABKO, ter 2. aprila 1992 tri protipehotne razpršne mine na severnem delu gramoznice, ki jih je razminirala skupina CZ, ki se je že nahajala na letališču.⁵¹¹

Travnate površine letališča Cerklje ob Krki so s tanki začeli čistiti že pred začetkom uradnega pregleda in razminiranja I. faze. Prvi voznik tanka je bil stotnik Marjan Povšič, pomočnik načelnika štaba za inženirstvo 2. PŠTO. Pozneje sta se mu priključila še voznika Jože Turšič in Marko Zorič. Stotnik Povšič je bil vodja skupine in je tudi organiziral delo. Tanke in naprave za razminiranje so z vlečnimi vozili pripeljali iz Vojašnice TO Pivka. Strokovno pomoč pri iztovarjanju tankov ter naprav za razminiranje in namestitev teh na tank⁵¹² je nudil podčastnik Vinko Sever, ki je bil po osnovni vojaški izobrazbi tankist in je iz JLA prestopil v TO. V tej fazi so bile prevožene in očiščene travnate površine severno od kontrolnega stolpa ter parcele s kmetijskimi površinami, za katere so lastniki izdali soglasja. Pod tankom, ki ga je vozil Marko Zorič, je bila aktivirana mina. Pozneje je bilo pod traktorskimi branami odkrito telo protipehotne nemagnetne mine brez vžigalnika.⁵¹³

Na Republiškem štabu Teritorialne obrambe v Ljubljani niso poznali varnostnih razmer v sprejetih vojašnicah, ki jih je zapustila JLA. Podrejenim pokrajinskim štabom TO so ukazali,⁵¹⁴ da pripravijo in dostavijo poročila o varnosti posameznih vojašnic in

511 Elaborat najdenih in odstranjenih MES, stran 4.

512 Naprava za razminiranje PT-55 se lahko namesti na tanke T54A, B in T55. Tank mora imeti na prednji strani privarjene nosilce za namestitev naprave. Naprava je v osnovi namenjena izdelavi ravnega prehoda preko minskega polja. V prostor med levo in desno sekcijo se priključi jekleni valj z verigo za aktiviranje protipehotnih min. Vsaka sekcija naj bi prenesla 10 eksplozij protitankovskih min. Širina sledi ene sekcije je 850 mm. Vinko Sever, pisna izjava, 1. 2. 2013. Izjavo hrani avtor.

513 Marjan Povšič, pisna izjava, 7. 2. 2012. Izjavo hrani avtor.

514 Ukaz RŠTO številka 804-074/1, 15. 1. 1992. Kopijo dokumenta hrani avtor.

vojaških objektov. 2. PŠTO je v pisnem poročilu⁵¹⁵ o zagotovitvi varnega gibanja v učnem centru Cerklje ob Krki v prvi točki poročal, da so pripadniki JLA na letališču postavljali predvsem skupine protipehotnih min in eksploziv za izdelovanje fugas. Poudarili so, da so za nekatere MEO pripadniki JLA sicer izdelali zapisnike, ki pa so bili narejeni površno, vendar je iz njih kljub temu možno ugotoviti, da so del MEO že sami odstranili. Poročali so tudi, da so o nevarnosti gibanja po letališču in v okolici letališča Cerklje ob Krki obveščeni pripadniki TO in okoliško prebivalstvo. Izdelali so tudi ukaz in organizirali uničevanje MEO s tankom čistilcem min, vendar zaradi vremenskih razmer dela niso začeli. V zaključku poročila so podali predloge za reševanje z oceno, da je treba pregledati in razminirati približno 120 hektarov zemljišč, zato so zaprosili tudi za strokovno pomoč.

Uradni pregled, razminiranje in uničevanje NUS, ki jih je JLA pustila v vojaških objektih, se je začelo 3. aprila 1992, ko je enota Civilne zaščite začela pregledovati območja letališča in vojašnice TO Cerklje ob Krki. Do 14. aprila 1992 je enota CZ pregledala zelene površine okoli zbirne ploščadi, zelenice okoli kuhinje in jedilnice ter vadbišče na športnem igrišču. Tega dne je bil organiziran sestanek v UC Cerklje ob Krki, ki so se ga udeležili: stotnik 1. stopnje Tomislav Drolc, predstavnik in koordinator med RŠTO in CZ za razminiranje, stotnik Vasilije Maraš, poveljnik 210. UC Cerklje ob Krki in istočasno poveljnik vojašnice, stotnik Marjan Povšič, predstavnik 2. PŠTO, ter Marko Matoh in Darko Petauer, predstavnika RUZR. Cilj sestanka je bil dogovor o prioritetah nadaljevanja del pri pregledu in razminiranju površin in objektov, ki jih bo potreboval 210. UC Cerklje ob Krki pri urjenjih in usposabljanjih mladih vojakov nabornikov. Dogovorili so se, da se pregled nadaljuje na travnatem nogometnem igrišču pri vhodu v vojašnico ter nadaljuje s pregledom pasu ob zahodni in vzhodni ograji, kjer so bili položaji enot JLA pri obrambi letališča. Nato se v naključnih pasovih pregledajo površine med jedilnico in nastanitvenimi objekti ter minska polja na zahodu in severozahodu letališča z oznakami 3, 6, 10 in 19 ter prehod na strelišče.⁵¹⁶ Na ta sestanek ni bil vabljen nihče od vodstva 25. obmŠTO, ki je prevzelo celotni kompleks garnizije JLA, z njim upravljalo kar nekaj mesecev in najbolj poznalo nevarna območja in lokacije minskih polj.

Enota CZ pri pregledu objektov in površin 210. UC ni odkrila NUS. Delo so nato nadaljevali s pregledom minskega polja z oznako 6, ki je bilo na zahodnem delu letališča. Na tem minskem polju niso odkrili min, saj je bilo minsko polje razminirano 23. oktobra 1991. V času primopredaje objektov je pri razminiranju tega minskega polja sodeloval tudi predsednik komisije TO major Mitja Teropšič. Minsko polje z oznako 19 je bilo na severozahodnem delu letališča, in sicer zunaj ograje, sicer ograjeno in ustrezno označeno oktobra 1991, ob primopredaji objektov. Točno lokacijo minskega polja, na katerem se je nahajalo 50 PMA-2, je pokazal poročnik JLA Jelesije Radivojević iz 63. padalske brigade iz Niša, ki je razminiral večino minskih polj na letališču in tudi 2 mini na tem minskem polju. Minsko polje so ogradili in označili pripadniki 25. obmŠTO.⁵¹⁷

⁵¹⁵ Zagotovitev varnosti gibanja v učnem centru Cerklje, pisno poročilo 2. PŠTO, številka 804-074/7, 30. 1. 1992. Fotokopijo poročila hrani avtor.

⁵¹⁶ Dogovor o razminiranju rajonov možnih minskih polj na letališču Cerklje, 14. 4. 1992, RUZR, 16. 4. 1992. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

⁵¹⁷ Video in foto posnetke hrani avtor.

Enota CZ je v soboto, 25. aprila 1992, zaključevala delo pri razminiranju minskega polja z iskanjem zadnje mine. Pri tem se je zgodil izredni dogodek, ko je mina eksplozirala in huje poškodovala pripadnika enote Leona Pilingerja, ki je izgubil del stopala, lažje pa sta bila poškodovana Ivica Božinovič in Srečo Repanšek.⁵¹⁸ Po nesreči je bilo delo na letališču Cerklje ob Krki začasno prekinjeno.⁵¹⁹

Po enomesečni prekinitvi je enota CZ z delom pregleda in razminiranja nadaljevala v TRZ Bregana na lokaciji v Breganskem Selu. V tem času so na RUZR izdelali Operativni načrt za izvedbo II. faze pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje. V uvodu tega načrta je bila podana analiza minskih polj, postavljenih vrst protipehotnih in protiklepnih min ter improviziranih MES (fugas). Ocenjeno je bilo, da so zapisniki pripadnikov JLA narejeni površno in pomanjkljivo, saj podatki o vgrajenih in pozneje pobranih sredstvih niso bili točni. Pri analizi opravljenega dela v I. fazi je bilo navedeno, da je enota CZ pregledala območje UC Cerklje ter minski polji z oznako 6 in 19. Na območju UC in minskega polja z oznako 6 niso našli NUS, na minskem polju 19 pa je bilo najdenih 48 PMA-2. V nadaljevanju je bilo določeno, da se v II. fazi pregledajo minska polja z oznakami 3, 4, 5 in 10, vsa na severozahodnem delu letališča, ter minska polja z oznakami 7, 8, 9, 11, 12, 13, 21 in A, če bi bilo možno, drugače pa v III. fazi. Severni del letališča, od travnate vzletno-pristajalne steze preko ograje in do vključno minska polja, pa se prevozi s tanki. V načrtu je bilo tudi navedeno, da se pred začetkom del opravi posvetovanje in ogled terena z načelnikom 25. obmŠTO majorjem Mitjo Teropšičem, ki razmere dobro pozna. To je pomenilo, da je treba v delo pri ogledu površin in odkrivanju lokacij NUS vključiti pripadnike 25. obmŠTO, ki so bili izključeni v I. fazi. Za vodjo enote CZ, ki bo opravila preglede in razminiranje, je bil določen Ivica Božinovič, za njegovega namestnika pa Roman Černigoj.⁵²⁰

Pred začetkom del II. faze razminiranja minskih polj na letališču Cerklje je bil 10. junija 1992 organiziran sestanek, ki so se ga udeležili: stotnik 1. stopnje Drolc iz RŠTO, stotnika Povšič in Turk iz 2. PŠTO, stotnik Ogorevc iz 25. obmŠTO, ter Matoh, Božinovič in Petauer iz RUZR. Narejena je bila analiza opravljenega dela I. faze razminiranja ter klasifikacija razdelitve razminiranja minskih polj v štiri obdobja, in sicer: I. obdobje, ko so razminiranje izvajali pripadniki JLA, II. obdobje, ko so odkrivali in razminirali mine teritorialci, III. obdobje, ko so tanki prevozili predvidene površine z minskimi polji, ter IV. obdobje, ko je razminiranje ožjega območja UC Cerklje ob Krki izvajala enota CZ in so tanki prevozili površine na prostoru med letališkimi betonskimi stezami. Sprejet je bil dogovor, ki je potrdil razminiranje rajonov minskih polj, kot je bilo določeno v operativnem načrtu II. faze. Sprejet je bil tudi sklep, da se pred začetkom del na teh

⁵¹⁸ 25. aprila 1992 ob 11.10 je član ekipe Leon Pilinger stopil na mino in pri tem utrpel hudo poškodbo desnega stopala in več manjših odrgnin in udarnin po rokah, nogah, obrazu in telesu. Sprednja polovica stopala in škorenj sta bila odtrgana, preostali del desnega stopala pa je bil raztrgan. Na samem kraju nesreče je nudena prva medicinska pomoč. Poškodovanec je bil ves čas pri zavesti. Istočasno sta bila ob eksploziji lažje poškodovana Srečo Repanšek in Ivica Božinovič. Poročilo o nezgodi dr. Marjana Rozmana, Ljubljana, 25. 4. 1992. Fotokopijo poročila hrani avtor.

⁵¹⁹ Poročilo o opravljenih nalogah pregleda, razminiranja in uničenja NUS na območju letališča Cerklje, Ljubljana, 24. 5. 1992. Poročilo je podpisal poveljnik enote, specialist, magister Marko Matoh. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

⁵²⁰ Operativni načrt za izvedbo II. faze pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje, RUZR, Ljubljana, 12. 6. 1992. Načrt sta podpisala Darko Petauer in Marko Matoh. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

minskih poljih opravi posvetovanje in ogled terena z načelnikom območnega štaba TO majorjem Teropšičem in nujno prisotnostjo stotnika Turka. Zaradi službene odsotnosti se sestanka in ogleda terena nista mogla udeležiti poveljnik 210. UC Cerklje ob Krki stotnik Maraš ter načelnik major Teropšič.⁵²¹

Dogovor, sestanek in ogled minskih polj se je nadaljeval 16. junija 1992 s prisotnostjo poveljnika 25. obmŠTO podpolkovnika Ernesta Breznikarja, majorja Teropšiča ter stotnika Maraša, ki so bili odsotni na prejšnjem sestanku. Po pregledu terena in primerjavi z zapisniki minskih polj, ki so jih izdelali pripadniki JLA, je bilo ugotovljeno, da so tri minska polja narobe vrisana v karti minskih polj in bodo pregledana v okviru III. faze razminiranja. Major Teropšič ter njegov sodelavec Vlado Pucko sta zatrdila, da minskih polj z oznako 11, 12 in 13 ni treba ponovno pregledati, saj sta bila prisotna pri razminiranju oktobra 1991 in so bila korektno očiščena. Dogovorjeno je bilo, da se v II. fazi pregleda in razminira pet minskih polj na severozahodnem delu letališča.⁵²²

II. faza pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje ob Krki se je začela 22. junija 1992, takoj po zaključku del v TRZ Bregana, na lokaciji v Slovenski vasi, ter zaključila 2. julija 1992. V tem času so bila pregledana minska polja z oznako 3, 4, 5, 9 in 10, ki so bila tudi določena v operativnem načrtu del v II. fazi. Pri pregledu območij je bila na minskem polju z oznako 3 odkrita ena PMR-2A. Mine ni bilo možno razminirati, zato je bila uničena na mestu postavitve. Na drugih minskih poljih so bile odkrite samo vrvi od PMR-2A in količki. S tem je bila zaključena II. faza pregleda in razminiranja letališča Cerklje ob Krki ter delo prekinjeno do septembra.⁵²³

Delo pri pregledu in čiščenju površin letališča s tanki se je nadaljevalo tudi v II. fazi in se ni prekinjalo. Po izdelanem načrtu so prevozili travnate površine na vzhodu letališča, na osrednjem delu med glavno vzletno-pristajalno stezo in pomožno stezo ter severno od travnate vzletno-pristajalne steze. Ekipi, ki je že delala, sta se pridružila Karel Mladkovič, kot voznik tanka, in Janez Žičkar, kot oskrbnik tankov z gorivi in mazivi. 25. obmŠTO je zagotavljal logistično oskrbo in kader za zavarovanje območja dela. Vožnja s tankom je bila zelo naporna, saj je imel voznik zaradi varnosti pred eksplodiranimi minami pogled le skozi periskop. Delo pa sta dodatno ovirali visoka temperatura, ki je bila v tanku tudi več kot 40 stopinj Celzija, ter vkopane fugase s sodi, ki jih je bilo treba sproti razminirati in odstraniti. Omeniti pa je treba, da je pri napravah za razminiranje pri obeh tankih manjkal sredinski jekleni valj z verigami, zato je tank lahko v eni smeri očistil teren v širini, manjši od metra.⁵²⁴

521 Dogovor o razminiranju rajonov možnih minskih polj na letališču Cerklje, RUZR, 12. 6. 1992. Fotokopijo dogovora hrani avtor.

522 Dogovor o razminiranju rajonov možnih minskih polj na letališču Cerklje, RUZR, 22. 6. 1992. Fotokopijo dogovora hrani avtor.

523 Poročilo o izvedbi II. faze pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje, Ljubljana 1992. Zapisnik je pripravil ter podpisal poveljnik enote Ivica Božinovič ter direktor RUZR Bojan Ušeničnik in za RŠTO Tomislav Drolc. Fotokopijo poročila hrani avtor.

524 Jože Turšič, pisna izjava, Brežice, 12. 4. 2012. Izjavo hrani avtor.

Operativni načrt za izvedbo III. faze pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje ob Krki je bil avgusta 1992 narejen v Ljubljani, v RUZR. Načrt sta podpisala člana operativnega vodstva iz RUZR Petauer in Matoh. Za pregled in razminiranje so bila določena minska polja, ki so bila na južnem, severnem in vzhodnem delu letališča. Pregledati je bilo treba več kot 30 potencialnih lokacij z minskimi polji ali posameznimi minami, ki v zapisnikih niso bile označene. Zato je bilo določeno, da se večino lokacij prevozi s tanki in v primeru aktiviranja mine enota CZ dodatno pregleda območje. V načrtu so bile določene metode dela, z opisom posameznih del, opisom zaščitnih ukrepov, s poudarkom na posebnih ukrepih, ki so določali varnostne cone, vodenje evidenc, pisanje dnevnih poročil, fizično zavarovanje, kakor tudi zdravstveno zavarovanje. Za vodjo enote so določili Romana Černigoja.⁵²⁵

Dogovora o poteku III. faze pregleda razminiranja rajonov možnih minskih polj so se 16. septembra 1992 na letališču Cerklje ob Krki udeležili: stotnik 1. stopnje Drolc iz RŠTO, stotnik Ogorevc iz 25. obmŠTO, stotnik Maraš, poveljnik 210. UC, in Petauer iz RUZR. Dogovorili so se, da logistično podporo zagotavljajo 210. UC, 25. obmŠTO in 2. PŠTO. Tanki prevozijo vse z načrtom določene površine po sistemu prekrivanja gosenic z uporabo protiminskih sekcij. Glede na dejstvo, da je bila 16. septembra 1992 odkrita PMR-2A na nepredvideni lokaciji, se območje pregleda in razminiranja razširi na površine na jugu in jugovzhodu letališča, ki še niso bile pregledane.⁵²⁶

III. faza in hkrati zadnja faza pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje ob Krki se je začela 7. septembra 1992. Na podlagi operativnega načrta in dogovora o poteku del v III. fazi so bile pregledane: površine južnega in vzhodnega pasu območja letališča, ravne površine na severnem delu, ki so se prevozile s tanki. Pregledana in razminirana so bila vsa minska polja po načrtu in vsi nasadi borovcev, prostor nad severnim delom gramozne jame in tudi prostor okoli nekdanjega poveljniškega mesta diviziona zračne obrambe JLA. V zadnji fazi pregleda je enota CZ odkrila in na mestu postavitve uničila dve PMR-2A. V treh ognjenih fugasah, ki so bile postavljene med glavno vzletno-pristajalno stezo in pomožno stezo, je bilo odkrito in uničeno 3,75 kg plastičnega eksploziva. S tankom je bila na njivi južno od minskega polja z oznako 15 povožena PMA-2A. Delo pregleda in razminiranja minskih polj na letališču je bilo zaključeno 28. novembra 1992.⁵²⁷

Vodstvo območnega štaba TO je pred prevzemom objektov vojašnice JLA Cerklje ob Krki prejelo veliko nepotrjenih obveščevalnih podatkov o miniranju in pripravljenosti za rušenje vzletno-pristajalne steze. Komisija TO 25. obmŠTO za prevzem nepremičnin JLA je prvič stopila v vojašnico 21. oktobra 1991, ko je bilo pregledano skladišče, v katerem je bila shranjena težka oborožitev in oprema lahkega topniško-raketnega

525 Operativni načrt za izvedbo III. faze pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje, RUZR, 2. 9. 1992. Fotokopijo načrta hrani avtor.

526 Dogovor o poteku III. faze pregleda in razminiranja rajonov možnih minskih polj na letališču Cerklje 16. 9. 1991, RUZR, 17. 9. 1991. Fotokopijo dogovora hrani avtor.

527 Poročilo o izvedbi III. faze pregleda in razminiranja minskih polj na letališču Cerklje, RUZR, Ljubljana, 3. 12. 1992. Poročilo je pripravil in podpisal vodja skupine CZ Roman Černigoj. Fotokopijo poročila hrani avtor.

divizona zračne obrambe OŠTO Krško. Do odhoda zadnje enote JLA, to je do 24. oktobra 1991, je potekala primopredaja, vendar ni bilo z gotovostjo možno potrditi ali zavreči informacije o miniranju vzletno-pristajalne steze. Po pričevanju podpolkovnika JLA Laze Grujičiča⁵²⁸ je bil ukaz za pripravo in izvedbo miniranja izdan, vendar zaradi nasprotovanja njega in še nekaterih višjih oficirjev poveljstva ukaz ni bil realiziran. Ves eksploziv, ki je bil pripravljen za miniranje vzletno-pristajalne steze letališča Cerklje, in sicer 1.160 kg,⁵²⁹ je JLA brez primopredajnega zapisnika zapustila TO. Eksploziv je bil skladiščen v skladišču MES Gazice.

Razminiranje minskih polj in čiščenje površin v kompleksu nekdanjega TRZ JLA v Breganskem Selu

Po sprejetju odločitve in izdaji odredbe Ministrstva za obrambo konec aprila 1992 o pregledu in razminiranju vojaških objektov TO v Republiki Sloveniji je 25. obmŠTO pristopil k realizaciji ukazanih nalog zbiranja zapisnikov, obveščevalnih podatkov in druge tehnične dokumentacije, potrebne za pregled in razminiranje minskih polj v kompleksu nekdanjega TRZ Bregana v Breganskem Selu. Načelnik 25. obmŠTO major Teropšič in operativni častnik štaba stotnik 1. stopnje Mirko Ognjenovič sta 14. aprila 1992 pregledala ter foto in videodokumentirala minska polja. Razminirala sta vsak po eno protipehotno razpršno mino, saj sta želela ugotoviti možnost dostopa do min ter stanje varovalk na minah. Pri ogledu je sodeloval vojak TO iz sestave straže Edin Čaušević.⁵³⁰

Začetek razminiranja minskih polj v nekdanjem TRZ Bregana na lokaciji Bregansko Selo se je začel po izdanem ukazu 2. PŠTO. Zastopnik poveljnika podpolkovnik Rade Klisarič je v ukazu določil konkretne naloge in dolžnosti za razminiranje in uničenje MES v omenjenem objektu. Ukazano je bilo, da se razminiranje izvede s tankom T-55, na katerega se postavi naprava za razminiranje. Za vodjo razminiranja je bil določen pomočnik načelnika štaba za inženirstvo 2. PŠTO stotnik Marjan Povšič, za njegovega namestnika pa stotnik Miha Ogorevc, pomočnik načelnika štaba za inženirstvo 25. obmŠTO. Stotniku Povšiču je bilo tudi ukazano, da izdela elaborat za razminiranje minskih polj.⁵³¹

Izdelani so bili trije dokumenti, in sicer: pridobljeni podatki o minskih poljih v TRZ Bregana, dolžnost organov pri razminiranju minskih polj in varnostni ukrepi. V prvem dokumentu so bile določene in opisane lokacije minskih polj z oceno ogroženosti bližnjih objektov in stavb, številom min in razporeditvijo na minskih poljih ter oceno možnosti razminiranja s tankom čistilcem min. Minska polja s postavljenimi protipehotnimi nemagnetnimi minami PMA-2 so bila označena s številkami od 1 do 3,

528 Pričevanje 14. 12. 2011.

529 Zapis v delovni beležnici Vilija Libenška, skladiščnika 25. obmŠTO, 25. 5. 1992. V skladišču na Gazicah je bilo na zalogi 1.160 kg ovalnega trotila po 4 kg, in sicer na dveh paletah. Prisotna tudi Edi Zanut in Mihael Ogorevc. Zapis hrani Vili Libenšek.

530 Foto arhiv hrani avtor.

531 Ukaz 2. PŠTO, 12. 5. 1992. Fotokopijo ukaza hrani avtor.

minska polja s protipehotnimi razpršnimi minami PMR-2A, 2AS pa s črkami A, B in C. Določene so bile tudi varnostne razdalje, in sicer pri razminiranju minskih polj s PMA-2 je bila 200 m, pri razminiranju minskih polj s PMR-2A, 2AS pa 500 m. Podana je bila ocena, da bo zaradi varnosti treba pred začetkom razminiranja minskega polja na severnem delu objekta zapreti za promet lokalno cesto, ki vodi od Breganskega Sela proti Perišču, ter ob razminiranju minskih polj ob jugozahodni in južni ograji zapreti cesto, ki vodi ob TRZ na hrvaški strani meje.⁵³² Minska polja po izdanem ukazu 2. PŠTO niso bila razminirana.

Nov operativni načrt za izvedbo pregleda in razminiranja minskih polj v TRZ Bregana je bil narejen v Ljubljani 15. maja 1992. Dokument sta podpisala stotnik 1. stopnje Drolc in stotnik Povšič, pripadnika Teritorialne obrambe. Ta načrt je bil nekoliko dopolnjen in konkretiziran elaborat za razminiranje minskih polj, ki je bil predhodno izdelan na 2. PŠTO.⁵³³ Novost dokumenta je bila v tem, da sta bili določeni novi metodi dela z opisom del za razminiranje minskih polj. Na minskih poljih z oznako 1, 2, in 3 naj bi se delo izvajalo v pasovih z uporabo minoiskalca.⁵³⁴ Če bi okoliščine in pogoji dela zahtevali, bi bilo minsko polje prevoženo s tankom in nato pregledano po zgoraj opisani metodi. Minska polja z oznako A, B in C naj bi pregledovala tričlanska skupina v smeri postavitve min. Če bi skupina ugotovila, da je neposredno razminiranje ali uničenje prenevarno, bi se mina poskušala uničiti s tankom. Posebej so bile določene varnostne mere za varno odstranitev ali uničenje mine. Nalogo naj bi opravil le en član skupine, preostala dva pa naj bi se umaknila na varno lokacijo.⁵³⁵

Za vsa minska polja je bila po pregledu podana ocena o številu in vrsti pričakovanih min. V prilogah, ki so bile sestavni del operativnega načrta, so bile priložene tudi skice minskih polj. V opisnem delu je bilo navedeno, koliko min je bilo že pobranih in koliko min je bilo aktiviranih. Za minsko polje z oznako B je napisano, da je bilo predhodno pobranih šest min in da je eno mino aktivirala mačka, pri čemer je bil ranjen deček, ki se je igral ob ograji TRZ.⁵³⁶

Obveščanje javnosti in organov oblasti je bila pred začetkom razminiranja minskih polj pomembna naloga, saj so postavljene mine ob ograji objekta močno ogrožale civilno prebivalstvo in vse uporabnike lokalnih cest v bližini objekta na slovenski in hrvaški strani državne meje. Republiška uprava za zaščito in reševanje je o tem pisno obvestila Ministrstvo za informiranje in Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije s prošnjo, da o tem obvestijo civilno prebivalstvo in tudi pristojne organe Republike Hrvaške, in sicer zaradi obvestila prebivalstva v okolici Bregane. Sekretariat za urejanje prostora in varstvo okolja Občine Brežice je na podlagi vloge Republiške uprave za zaščito in reševanje že 20.

532 Fotokopije dokumentov hrani avtor.

533 Operativni načrt za izvedbo pregleda in razminiranja minskih polj v TRZ Bregana, Republiška uprava za zaščito in reševanje, 15. 5. 1992. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

534 Vojaški slovar, predelana in dopolnjena izdaja, Ministrstvo za obrambo, Ljubljana 2002, stran 221.

535 Operativni načrt za izvedbo pregleda in razminiranja minskih polj v TRZ Bregana, Republiška uprava za zaščito in reševanje, 15. 5. 1992. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

536 Prav tam.

maja 1992 izdal odločbo,⁵³⁷ s katero je dovolil začasno zaporo lokalne ceste 2226 Nova vas–Bregansko Selo ob TRZ Bregana, zaradi pregleda in razminiranja območja vojaškega kompleksa, v dneh od 20. maja 1992 do sredine junija 1992. V času razminiranja so strokovno pomoč nudili: Policijska postaja Brežice in Cestno podjetje Novo mesto, Enota Brežice za organizacijo prometa ter zaporo ceste, Splošna bolnišnica Brežice in Splošna bolnišnica Novo mesto s pripravljenostjo za sprejem poškodovancev v primeru nesreče ter potrebno medicinsko pomoč enoti, Občinska gasilska zveza Brežice z gasilskimi društvi in Poklicna gasilska enota Krško za gašenje požarov ter Sekretariat za obrambo Občine Brežice in Občinski štab civilne zaščite Brežice za obveščanje prebivalstva in organiziranje začasne premestitve ogroženih.⁵³⁸

Posebno pisno obvestilo je bilo namenjeno prebivalcem Perišča, Nove vasi in Breganskega Sela. Republiška uprava za zaščito in reševanje jih je obvestila, da bo enota za odkrivanje in uničevanje NUS začela 20. maja 1992 pregledovati in razminirati TRZ Bregana. Najdena minsko-eksplozivna sredstva bo pogosto treba uničiti na samem mestu, zato se bodo v okolici slišale občasne detonacije. Delo bo potekalo vsak delovni dan med 8. in 16. uro. Ob nevarnosti eksplozij min in pred načrtovanim aktiviranjem bo okoliško prebivalstvo obveščeno z zvočnim signalom – sireno iz vozila, ki bo prevozilo cesto ob TRZ Bregana. Z enakim znakom bo označen tudi konec nevarnosti. Lastnikom stanovanjskih objektov in gospodarskih poslopij na območju vasi Perišče so tudi predlagali, da v času nevarnosti odprejo okna in zastekljena vrata.⁵³⁹

Ekipa CZ je 25. maja 1992 ob 10. uri začela odstranjevanje min in razminiranje minskih polj. V prvih dveh dneh so razminirali minski polji z oznako A in C. Odstranjene so bile vse protipehotne razpršilne mine. Delo so nadaljevali do 17. junija 1992, ko so razminirali vsa minska polja in so bile odstranjene vse mine, razen ene, ki je niso odkrili na minskem polju z oznako 1. Zaradi varnosti so se odločili za ponovni pregled minskega polja z oznako 1 in širši pregled zemljišč okoli minskega polja. Delo so v celoti zaključili 19. maja 1992. Ekipa CZ je dnevno delala od 5 do 7 delovnih ur. Vse odkrite, razminirane in uničene mine so beležili v dnevnih poročilih in dnevnikih porabe.⁵⁴⁰ Po končani akciji razminiranja so se z začasnim vodstvom TRZ Bregana dogovorili, da zaradi dodatne varnosti s tankom prevozijo površine, kjer so bile postavljene mine. Voznik tanka stotnik Marjan Povšič je s tankom prevozil vse dogovorjene površine, razen na zahodnem delu, kjer je bilo minsko polje z oznako 2 položeno v ozkem jarku. S tankom ni bila aktivirana nobena mina. Pri izvajanju nalog odkrivanja, razminiranja in uničevanja minskih polj so sodelovali naslednji pripadniki enote CZ: Marko Matoh, ki je bil vodja enote od 25. do 29. maja 1992, Ivica Božinovič, ki je sodeloval ves čas in bil vodja enote od 30. maja do 19. junija 1992, Roman Črnigoj, Srečko Repanšek, Ivan

537 Odločba Sekretariata za urejanje prostora in varstvo okolja Občine Brežice, šte.: 343-39/92-5, 20. 5. 1992. Fotokopijo odločbe hrani avtor.

538 Dopisi Republiške uprave za zaščito in reševanje, šte.: 851-25/92, 15. 5. 1992. Fotokopije več dopisov različnih naslovnikov z isto številko hrani avtor.

539 Fotokopijo obvestila Republiške uprave za zaščito in reševanje hrani avtor.

540 Dnevna poročila o opravljenih nalogah na razminiranju objektov številka 1 do 19, Obrazci dnevnik porabe minsko-eksplozivnih sredstev od 25. 5. do 17. 6. 1992. Fotokopije poročil in obrazcev hrani avtor.

Trbižan, Andrej Želodec, Matija Petkovšek ves čas, ter Zlatko Šunko in Bojan Fišter od 8. do 19. junij 1992. Minsko polje z oznako B sta pregledala in razminirala pripadnika TO stotnik 1. stopnje Drolc in stotnik Povšič. Skupaj je bilo odstranjenih 195 protipehotnih min različnih vrst in tipov.⁵⁴¹

Povzetek

Problematika minskih polj, skupin min, posameznih min ter minsko-eksplozivnih ovir, ki jih je Jugoslovanska ljudska armada ob zapustitvi Slovenije pustila v vojaških objektih in tudi zunaj njih, je tako civilni javnosti kot tudi strokovni javnosti dokaj neznana. Pri pregledu dostopnega arhivskega gradiva sem ugotovil, da sta za to vsaj dva razloga, in sicer relativno majhno število žrtev teh min ter dejstvo, da je bilo le v treh vojaških objektih⁵⁴² položeno večje število minskih polj, ki niso bila razminirana, druge objekte pa je Jugoslovanska ljudska armada pred zapustitvijo Slovenije očistila.

Kot žrtve min lahko določimo tragično smrt vojaka-nabornika TO Dejana Bizjaka pri eksploziji mine PMR-2A 1. avgusta 1993, in sicer pri izvajanju stražarske službe v vojaškem skladišču TO na Rakeku,⁵⁴³ hujšo poškodbo desnega stopala pirotehnika Leona Pilingerja ter lažji poškodbi pirotehnika Sreča Repanška in Ivica Božinoviča ob eksploziji PMA-2 pri razminiranju protipehotnega minskega polja na letališču Cerklje ob Krki 25. aprila 1992,⁵⁴⁴ ter nesrečo traktorista Janka Teršeliča, ki je 9. novembra 1991 s traktorjem pri oranju svoje njive pri vasi Skopice ob letališču Cerklje ob Krki aktiviral PMA-2, ki je eksplodirala in poškodovala prednje kolo traktorja.⁵⁴⁵

Uradno ukazano in načrtno vodenje razminiranja vojaških objektov in površin TO v Republiki Sloveniji na državni ravni se je začelo 3. aprila in zaključilo 28. novembra 1992. V tem času, s prekinitvijo od 3. julija do 7. septembra, je bilo pregledano in razminirano 7 vojašnic, 5 skladišč, tehnični remontni zavod in letališče. Le v vojašnici Šentvid, na letališču Cerklje ob Krki in Tehničnem remontnem zavodu Bregana v Breganskem Selu so bila odkrita in razminirana minska polja z večjim številom min, ter v skladišču Strmica odkrita in razminirana protipehotna mina. Na drugih lokacijah ni bilo min, najdeni so bili ostanki min, mesta eksplozij in vadbena sredstva. Pomembno delo pri vodenju aktivnosti v zvezi s pregledi in razminiranjem ter medresorskim usklajevanjem, kar je bilo zelo pomembno pri razminiranju TRZ Bregana v Breganskem Selu zaradi usklajevanja nalog obveščanja civilnega prebivalstva ter zapore cest, kakor tudi obveščanja organov Republike Hrvaške, je opravilo operativno vodstvo pri RUZR. Pri konkretnem delu na terenu pa so najpomembnejše in najnevarnejše delo

541 Končno poročilo o opravljenih nalogah pregleda, razminiranja in uničevanja NUZ na območju TRZ Bregana. Poročilo so podpisali poveljnik enote Ivica Božinovič, ki je poročilo tudi pripravil, ter Bojan Ušeničnik, direktor RUZR in Tomislav Drolc za RŠTO, Ljubljana, 30. 6. 1992. Fotokopijo končnega poročila hrani avtor.

542 Vojašnica Šentvid v Ljubljani, vojaško letališče Cerklje ob Krki ter TRZ Bregana na lokaciji v Breganskem Selu.

543 Matjaž Bizjak, pisna izjava 28. 2. 2013. Izjavo hrani avtor.

544 Nezgoda ob iskanju min v Cerkljah, Ljubljana, 28. 4. 1992, Marko Matoh, poveljnik enote za odkrivanje in uničevanje NUS. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

545 Mesečno poročilo za november 1991.

opravili koordinatorja Darko Petauer iz RUZR in stotnik 1. stopnje Tomislav Drolc iz RŠTO, ter seveda člani skupin CZ in TO, ki so se z minami, minskimi polji in NUS ukvarjali na terenu.⁵⁴⁶

Ne glede na pomanjkanje zapisnikov in drugega arhivskega gradiva JLA iz drugih vojaških objektov je možno trditi, da je bilo letališče Cerklje ob Krki najbolj varovan in zavarovan vojaški objekt JLA v Sloveniji. To trditev je možno podkrepiti z dokazljivimi podatki o številu in vrstah posameznih min, skupin min, minskih polj in minsko-eksplozivnih ovir. Po zapisnikih je bilo na letališču postavljenih 21 minskih polj, ki so bila glede na vrsto postavljenih min in njihov namen protipehotna, protioklepna in mešana minska polja, ter postavljen eksploziv kot minsko-eksplozivna ovira. V medprostoru med minskimi polji na zahodnem delu in na osrednjem delu letališča, kjer ni bilo naravnih ovir, so bile postavljene fugase, ki bi učinkovito zaustavljale enote TO v primeru poskusa napada in zavzetja letališča. Seveda pa je treba opozoriti tudi na veliko število postavljenih posameznih in skupin min brez zapisnikov, in sicer na južnem, vzhodnem in severnem delu letališča.

Na letališču Cerklje ob Krki je bilo – po do sedaj zbranih podatkih – postavljenih najmanj 297 protipehotnih in protitankovskih min, če seštejemo vse mine, ki so bile postavljene po zapisnikih JLA, ter prištejemo mine, ki so bile razminirane na različnih

Razminirane protipehotne in protitankovske mine v terenskem vozilu 25. obmŠTO. Letališče JLA Cerklje ob Krki oktobra 1991.

lokacijah letališča in niso bile navedene v zapisnikih. Tudi 1.160 kg ovalnega trotila, ki je bil pripravljen za miniranje in rušenje vzletno-pristajalne steze, se lahko upošteva kot dodatno varovanje. Posebej je treba omeniti, da je JLA v Sloveniji le na letališču Cerklje ob Krki postavljala protitankovske mine, eksploziv kot minsko-eksplozivne

⁵⁴⁶ Vse skupine obeh ekip CZ in TO, ki so izvajale razminiranja po objektih, ter oba koordinatorja del so prejeli Spominski znak »Razminiranje«. Odredba številka 902/28, 29. 11. 1993, ministra za obrambo Republike Slovenije. Podeljenih je bilo 22 spominskih znakov. Fotokopijo odredbe hrani avtor.

ovire in fugase. Stalno prisotne pridodane bojne skupine 63. padalske brigade iz Niša s poklicnimi pripadniki JLA – od junija do oktobra 1991 – potrjujejo in dokazujejo trditev, da je bilo letališče Cerklje ob Krki strateškega pomena za JLA in zato tudi eden izmed najpomembnejših in najbolj varovanih njenih vojaških objektov v Sloveniji leta 1991.

Pomena, vloge in velike ognjene moči vojnih enot JLA z letalsko brigado, raketnim divizionom ter divizionom zračne obrambe in pridodanimi bojnimi skupinami 63. padalske brigade iz Niša v Garniziji Cerklje ob Krki se je dobro zavedalo vodstvo 25. obmŠTO. Zbiranje obveščevalnih podatkov o stanju teh enot, razporeditvi na letališču ter namerah je bila ena od pomembnih in prioritetnih nalog. Obveščevalni podatki so bili zelo pomembni septembra 1991, ko so na štabu začeli izdelovati načrte napada na letališče za primer, ko se JLA ne bi želela po mirni poti umakniti iz Slovenije. Primerjava takrat zbranih obveščevalnih podatkov, predvsem v zvezi s postavljenimi minskimi polji, v primerjavi s sedanjim spoznanjem iz arhivske dokumentacije ter opravljenim razminiranjem, kaže na velike razlike. Hkrati pa potrjuje izjave takratnih prebeglih pripadnikov JLA v TO tako oficirjev, nižjih oficirjev kot civilnih oseb, da so minska polja postavljali pripadniki 63. padalske brigade JLA iz Niša, ki so lokacije teh polj skrbno skrivali in s tem tudi svoje bojne položaje pri obrambi letališča.

Poleg 21 uradnih zapisnikov o minskih poljih, ki so bili s strani JLA predani komisiji TO, je bilo od oktobra 1991 do aprila 1992 odkritih še dodatnih 18 lokacij z minskimi polji ali posameznimi minami, ki so jih odkrili, odstranili ali razminirali pripadniki 25. obmŠTO in stotnik Turk,⁵⁴⁷ ki je pogodbeno opravljal to delo. Na teh lokacijah je bilo 71 protipehotnih razpršnih min, 1 protipehotna nemagnetna mina in 8 protitankovskih nemagnetnih min. Pri odkrivanju, odstranjevanju ter razminiranju so sodelovali člani mešane komisije 25. obmŠTO za prevzem objektov JLA že v času primopredaje letališča, poklicni pripadniki štaba, ki so se ukvarjali z zavarovanjem prevzetega letališča, prebegli pripadniki JLA, ki so bili vključeni v delo štaba, skupina pripadnikov voda stalne sestave štaba ter vozniki tankov, ki so leta 1992 opravili zahtevno delo čiščenja površin letališča in okoliških njiv. Vodstvo 25. obmŠTO je pričakovalo, da bo Ministrstvo za obrambo podelilo že ustanovljeni spominski znak »Razminiranje« tudi njihovim pripadnikom, ki so prvi začeli odkrivati, odstranjevati in razminirati vojaške objekte v Posavju in jim s tem izrazilo zahvalo za opravljeno nevarno delo, vendar se to ni zgodilo.⁵⁴⁸

Kljub načrtnemu in obsežnemu delu pri odkrivanju, odstranjevanju in razminiranju min, minskih polj in drugih NUS v letu 1992 so ta ogrožala in bodo ogrožala tudi v

⁵⁴⁷ Stotnik Anton Turk je spominski znak »Razminiranje« prejel šele leta 1997, Odredba št. 940-01-10/97, 22. 5. 1997, ministra za obrambo Republike Slovenije. Fotokopijo odredbe hrani avtor.

⁵⁴⁸ Leta 1999 je minister za obrambo z Odredbo številka: 960-23/99, 28. 6. 1999, ustanovil novi spominski znak »Zavarovanje minskih polj«, ki so ga na pobudo 25. območnega poveljstva Slovenske vojske za podelitev spominskega znaka »Razminiranje« prejeli: Anton Ajster, Ivan Albreht, Franc Baznik, Ernest Breznikar, Anton Čančer, Vinko Čančer, Vili Logar, Mišo Matijević, Karel Mladkovič, Mirko Ognjenović, Mihael Ogorevc, Zlatko Pirš, Boris Prah, Igor Prah, Vlado Pucko, Željko Srečkovič, Mitja Teropšič, Jože Turšič, Roman Volčajnk, Marjan Zaplatar, Stanislav Zlobko in Marko Zorič. Fotokopijo odredbe hrani avtor.

prihodnje življenja vojakov in drugih prebivalcev v vojaških objektih in okolici. Najbolj tragičen primer je smrt vojaka nabornika na straži v skladišču na Rakeku. Odkrite ročne bombe ob ograji na južnem delu letališča Cerklje ob Krki,⁵⁴⁹ predvsem pa neočiščeno območje nekdanje raketne baze JLA Gorica, ki je bila v sestavi Garnizije JLA Cerklje ob Krki in v kateri so bile že večkrat odkrite postavljene vadbene protipehotne mine, še vedno opozarjajo na potencialne nevarnosti. Verjetnost, da so postavljene tudi posamezne bojne mine ali druga NUS, je v tem kompleksu realna, saj so bazo varovale tudi bojne skupine 63. padalske brigade JLA, ki so na letališču Cerklje ob Krki svoje bojne položaje, predvsem pa medprostore dodatno varovale z minami in to verjetno izvedle tudi v raketni bazi.

549 Zabeležka z oglada gradnje ograje na letališču Cerklje, Služba za gospodarjenje z nepremičninami MORS, 15. 10. 2002. Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

DOKONČNI UMIK JLA IZ POSAVJA IN SLOVENIJE

V začetku leta 1991 so bili na relaciji 2. pokrajinski štab Teritorialne obrambe Dolenjske – podrejeni občinski štabi Teritorialne obrambe večkrat mesečno redni in izredni delovni in informativni sestanki poveljnikov TO. Na sestanku 21. marca 1991, ki ga je vodil poveljnik 2. PŠTO Albin Gutman, je v uvodu podal oceno o možnih ukrepih Jugoslovanske ljudske armade zaradi sprejema ustavnega zakona v slovenski skupščini o služenju vojaškega roka. Z njim služenje vojaškega roka v JLA za državljane Slovenije ni bilo več obvezno. Posebej je poudaril, da bo prišlo do bistvenih zaostritev z JLA in tudi do oboroženega konflikta. Eden od možnih ukrepov JLA je bil, da bi ta lahko začela varovati meje med jugoslovanskimi republikami. Nato je predstavil osem prioritetnih nalog, ki jih je bilo treba izvesti takoj in jih je opredelil kot državno skrivnost. V 7. točki nalog, ki so jih podrejeni poveljniki OŠTO sprejeli tega dne, je ukazal, da začnejo priprave za prevzem objektov JLA. Izdelati so morali popis objektov, ki so bili v lasti JLA. Pri tem naj bi podatke pridobivali tudi od upravnih organov za obrambo, zemljiške knjige in geodetskih zavodov. Naloge prevzema objektov JLA naj bi prevzeli Organi za prevzem materialnih sredstev in nepremičnin JLA,⁵⁵⁰ ki so bile vojaške enote TO s svojo formacijo in šifro, moči voda, znotraj štabnih enot OŠTO. Te organe je bilo treba okrepiti s starešinami in pripadniki TO ter jih pripraviti za hiter prevzem objektov JLA.⁵⁵¹

Posestni list	Katastrska občina	Površina		
		ha	a	m2
1112	Cerklje	181	51	78
1487	Cerklje		5	30
1384	Krška vas	259	83	45
481	Brežice	6	1	50
748	Brežice		50	44
762	Nova vas	29	42	51
1123	Veliki Obrež		12	22
Skupaj:		477	47	20

V občini Brežice, kjer so bili ključni objekti JLA v Posavju z Garnizijo JLA Cerklje⁵⁵² in vojaškim letališčem ter Tehničnim remontnim zavodom JLA Bregana v Breganskem Selu, so takoj pristopili k realizaciji ukazanih nalog. V OŠTO Brežice so od Temeljnega sodišča Novo mesto, enote v Brežicah že 28. marca 1991 prejeli zemljiško knjižne

550 OŠTO Brežice je imel po vojni formaciji v svoji sestavi Organ za garnizijske zadeve. Ta je imel tri formacijska mesta: pomočnika komandanta za garnizijske zadeve s formacijskim činom kapetana 1. razreda, referenta za splošne zadeve, s formacijskim činom višjega vodnika in evidentičarja brez vojaškega čina. Organ za garnizijske zadeve je skupaj s podrejeno vojno enoto Organom za prevzem materialnih sredstev in nepremičnin JLA imel po vojnem načrtu nalogo, da v primeru vojne in ko JLA zapusti svoje objekte te tudi prevzame in jih upravlja in varuje; Mitja Teropšič, fotokopija formacijske knjige M – 1 OŠTO Brežice, osebni arhiv.

551 Mitja Teropšič, osebna delovna beležka, 21. 3. 1991.

552 Garnizija Cerklje je uporabljala uradni pečat in stampiljko z nazivom »Vojna Pošta Br. 3363 Cerklje«, primer potrdila, številka 13/42-1, 11. 7. 1991, fotokopijo potrdila hrani avtor.

Izsek iz karte Pregled objektov JLA v Občini Krško. Načrt in karta sta bila izdelana v OŠTO Krško jeseni leta 1990.

izpiske. Nepremičnine JLA so bile vpisane kot družbena lastnina, kot imetnik pravice uporabe pa Socialistična federativna republika Jugoslavija (oziroma njen Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo Beograd in njena Zvezna uprava za kontrolo letenja Beograd, Brankova ulica 25). V OŠTO so ugotovili, da ima JLA v občini Brežice v uporabi skoraj 478 hektarjev zemljišč na različnih lokacijah. Izdelali so elaborat objektov s karto ter ažurirali seznam nepremičnin po sklopih objektov v posameznih krajih, in sicer: Cerklje, Gaj, Gazice, Skopice, Zasap, Bušecha vas, Brežice in Veliki Obrež. Stanovanja družin pripadnikov JLA v Brežicah niso bila sestavni del načrta.⁵⁵³

V občini Krško je Jugoslovanska ljudska armada imela 4 komplekse zemljišč z nepremičninami, in sicer: Ravno pri Leskovcu, Drnovo–Brege, Stara vas pri Krškem in Veliki Podlog pri Gorici. Vsi vojaški kompleksi zemljišč so bili v sestavi Garnizije JLA Cerklje ob Krki. Najpomembnejši objekt je bila raketna baza zračne obrambe v Jelšanskem gaju, v gozdu južno od naselja Gorica, kjer je domoval raketni divizion zračne obrambe JLA. V OŠTO Krško so takoj po prejemu ukaza ažurirali dokumente Organa za garnizijske zadeve ter izdelali karto Pregled objektov JLA v občini Krško s prilogami. Izdelali so sezname nepremičnin ter dodali sheme objektov z načrti zavarovanja in stražarskimi mesti, ki jih je imela JLA. Predvideli so, da bi v primeru prevzema objektov od JLA za zavarovanje potrebovali 50 pripadnikov TO.⁵⁵⁴

553 Pregled zemljišč v lasti JLA v občini Brežice, fotokopija karte 1 : 50.000, osebni arhiv avtorja.

554 Pregled objektov JLA v občini Krško, karta 1 : 50.000, arhiv 25. obmŠTO. Arhiv je bil do leta 2011 shranjen v Vojašnici Novo mesto. Po zapisniku številka 0201-11/2011, Enote Vojašnice Novo mesto je bil arhiv 29. marca 2011 predan Oddelku za upravljanje dokumentarnega gradiva, Službe za splošne zadeve, Sekretariata generalnega sekretarja, Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, Ljubljana, Vojkova cesta 22.

Pogajanja o umiku JLA iz Republike Slovenije

Celoten načrt prevzema objektov JLA v občinah Krško in Brežice je bil uporaben le v primeru nenasilnega prevzema. V občini Sevnica Jugoslovanska ljudska armada ni imela vojaških zemljišč in svojih objektov. Do 21. julija 1991 je bilo delo na načrtu prevzema objektov JLA, ki je bil predhodno v marcu in aprilu izdelan v OŠTO Krško in OŠTO Brežice in kasneje v maju po združitvi štabov TO v 25. območnem štabu Teritorialne obrambe začasno prekinjeno. Koordinacijska skupina republiških organov Republike Slovenije je 20. julija 1991 izdala Navodila in informacije za izvajanje sklepa Predsedstva Jugoslavije o umiku enot JLA z ozemlja Republike Slovenije. V 25. obmŠTO so navodila prejeli 21. julija 1991. Prejemniki navodila so bili: Ministrstvo za notranje zadeve, Republiški štab Teritorialne obrambe, pokrajinski štabi Teritorialne obrambe, 30. razvojna skupina, območni štabi Teritorialne obrambe, koordinatorji obrambnih priprav v pokrajinah in upravni organi za ljudsko obrambo. Navodilo in informacije so podpisali Minister za notranje zadeve Igor Bavčar, Minister za obrambo Janez Janša in vršilec dolžnosti načelnika Republiškega štaba TO generalmajor Janez Slapar.

Za 25. obmŠTO je bila pomembna informacija, da se na meji z Republiko Hrvaško ne bo spreminjal že sprejeti in uvedeni režim. Blokade vojaških objektov JLA je bilo treba v celoti odpraviti, ohraniti pa je bilo treba učinkovito operativno kontrolo ter energično preprečevati vsak nenajavljen in nedogovorjen premik JLA. Preprečiti je bilo treba tudi dotok novih vojakov in starešin JLA, razen tistih, ki so bili potrebni za pripravo umika JLA z ozemlja Republike Slovenije. Mednarodni opazovalci, ki so do tedaj nadzorovali izvajanje Brionske deklaracije, so svoje pristojnosti razširili tudi na nadzorovanje umika enot JLA z ozemlja Republike Slovenije. Opazovalcem je bilo treba nuditi pomoč in usluge, za katere bi zaprosili, saj je bilo to za Slovenijo pomembno in dobrodošlo. Organi za notranje zadeve in območni štabi Teritorialne obrambe so dobili nalogo, da skupaj pripravijo predloge načrtov varovanja objektov JLA, ko bodo ti ostali prazni po njenem umiku.⁵⁵⁵

Minister za obrambo Republike Slovenije je v imenu Koordinacijske skupine republiških organov poslal obvestilo v zvezi s pogajanjem o odhodu JLA z ozemlja Republike Slovenije med predstavniki 5. vojaškega območja in predstavniki Republike Slovenije. Obvestilo so prejeli tudi v 25. obmŠTO. Dogovorjeno je bilo, da bo JLA najavljala vsak transport 5 ali več vozil na Republiški center za obveščanje 24 ur pred odhodom transporta. Premiki bojnih vozil ali skupin bojnih vozil JLA bi bili le v okviru umika in po predhodnih najavah. Promet med garnizoni JLA s posameznimi osebnimi in reševalnimi vozili za najnujnejše potrebe in prevoz hrane ni bil omejen. Dogovorili so se tudi, da bo JLA najavila vse polete helikopterjev, s katerimi bodo izvajali umik.⁵⁵⁶

25. obmŠTO je zraven bojnih in rednih vojaških nalog dodatno začel opravljati tudi pomembne operativno logistične naloge, ki so bile neposredno povezane z umikom

⁵⁵⁵ Fotokopija navodila in informacije v zvezi z izvajanjem sklepa Predsedstva Jugoslavije o umiku enot JA z ozemlja Republike Slovenije, Koordinacijska skupina republiških organov, številka: 13-DEL 017 – 14867, 20. julij 1991, osebni arhiv avtorja.

⁵⁵⁶ Fotokopijo dopisa Koordinacijske skupine republiških organov, številka 2178, 21. julij 1991, osebni arhiv avtorja.

JLA iz Republike Slovenije. Nadrejena poveljstva TO so potrebovala in zahtevala podatke o nepremičninah JLA, njihovi namembnosti in kapacitetah. Podatki za Garnizijo JLA Cerklje ob Krki so bili dostopni, saj sta jih OŠTO Brežice in OŠTO Krško imela v načrtu garnizijskih organov TO, ki so bili zadolženi za prevzem objektov od JLA v primeru vojne. Posebna težava pa je bila pri pridobivanju podatkov za Tehnično remontni zavod JLA Bregana, za katerega se podatkov ni dalo pridobiti. Za objekte, ki so bili v sestavi Garnizije JLA Cerklje ob Krki, so na območnem štabu TO izdelali preglednico, v katero so vpisali objekte JLA z lokacijo, namembnostjo in kapacitetami, skupno površino zemljišč, stanjem objektov in oceno uporabnosti. Priloženi so bili tudi sezname nepremičnin po skupinah objektov glede na lokacije. Na podlagi teh podatkov so v 2. PŠTO Dolenjske, Republiškem štabu Teritorialne obrambe Slovenije in Ministrstvu za obrambo pridobili vpogled v nepremičnine, ki jih bo Jugoslovanska ljudska armada zapustila v Posavju po odhodu iz Slovenije, TO Slovenije pa bi jih lahko uporabila za svoje potrebe.⁵⁵⁷

Sestanki in dogovori glede načina in obsega umika JLA iz Slovenije so potekali na ravni komisije Republike Slovenije, ki jo je vodil Miran Bogataj, in komisije 5. vojaškega območja JLA, ki jo je vodil generalpodpolkovnik Andrija Rašeta. Na sestanku, ki je potekal 26. julija 1991 v prostorih Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, sta bila prisotna tudi namestnik vodje misije Evropske skupnosti general Kusters in diplomat Ahrens. Dogovorili so se, da bodo izdelali operativni plan umika premičnega premoženja iz stražnic JLA, ki so bile pod nadzorom Teritorialne obrambe in Milice. Plane bi izdelali območni štabi TO in organi za notranje zadeve Republike Slovenije, v sodelovanju z ustreznimi organi JLA. Nadalje so se dogovorili, da bo komisija Republike Slovenije zagotovila, da bo TO od 29. julija 1991 začela vračati sredstva JLA, ki jih je zaplenila. Zaradi večje količine teh sredstev je bilo dogovorjeno, da se bodo dovažala v kasarno Slave Klavore v Mariboru (kadetnica), v kasarno v Celju in v kasarno Bratstvo in enotnost v Moste – Polje v Ljubljani. Prav tako bo tudi JLA začela vračati sredstva in oprema Civilne zaščite in TO Slovenije, ki so bila v skladiščih JLA.

V prvi fazi bi se prevzela nebojna sredstva in oprema in v drugi fazi orožje in strelivo. Komisija 5. vojaškega območja JLA je glede na predloge komisije Republike Slovenije posredovane na zadnjem sestanku v Zagrebu, v zvezi z umikom sil vojaškega letalstva in protiletalske obrambe JLA, prenesla stališče zveznih organov Jugoslavije, da se bodo sredstva, oprema in moštva v celoti umaknila iz Republike Slovenije. Komisiji sta se dogovorili, da se to vprašanje z vidika obveznosti prevzetih z brionsko deklaracijo o enotnosti zračnega prostora, ponovno obravnava na enem od naslednjih sestankov. Komisija 5. VO JLA je kot načelno opredelitev Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo Jugoslavije posredovala tudi odločitev, da se v celoti umaknejo iz Republike Slovenije tudi vojaške zdravstvene in podobne organizacije. Razlog za to naj bi bilo dejstvo, da se je 80 odstotkov aktivnih vojaških in civilnih oseb JLA ter njihovih družinskih članov odločilo, da se izselijo iz Republike Slovenije. Dogovorjeno je bilo, da se to vprašanje ponovno obravnava na enem od naslednjih sestankov. Kot argument za ponovno obravnavo tega vprašanja je

⁵⁵⁷ Dopis 25. obmŠTO, številka 804 – 073/2. 22. julij 1991, Dostava podatkov o gradbenih kapacitetah JA, arhiv 25. obmŠTO.

komisija Republike Slovenije izpostavila pripravljenost Slovenije, da prevzame zatečene obveznosti za upokojene vojaške zavarovance, ki bodo s svojimi družinskimi člani ostali na teritoriju Republike Slovenije in bodo koristili storitve teh organizacij oziroma zavodov. Pomembna je bila tudi informacija, da bodo vsi vojaški obvezniki, ki so bili napoteni na služenje vojaškega roka v JLA iz Slovenije, odpuščeni v treh do štirih skupinah do 15. avgusta 1991, razen tistih, ki bi prostovoljno podpisali izjavo, da želijo služiti vojaški rok v celoti v JLA. Prva skupina vojaških nabornikov bi bila odpuščena do 31. julija 1991, zadnja pa v času od 10. do 15. avgusta 1991.⁵⁵⁸

Republiški štab TO Slovenije je 3. avgusta 1991 svojim podrejenim PŠTO ukazal izdelavo sedemdnevnega načrta vračanja materialno-tehničnih sredstev ter streliva in oborožitve JLA, ki so bila zajeta ali odvzeta v preteklem obdobju. Izdana so bila tudi podrobna navodila in postopki vračanja. V drugem delu ukaza je bilo določeno, da se morajo v območnih štabih TO oblikovati tričlanske komisije, ki jih sestavljajo predsednik, ki je predstavnik območnega štaba TO, ter predstavnika organov za notranje zadeve in upravnega organa za ljudsko obrambo občine kot člana. Tako oblikovane komisije bodo prevzemale objekte in sredstva JLA, ki jih bo ta zapustila po odhodu iz Republike Slovenije. Naloge komisij so bile zapisniško ugotoviti stanje objektov in opreme, poškodbe in drugo škodo, izdelava foto albumov, pečatenje objektov in izdelava zapisnikov o pečatenju. Prevzem in pečatenje bi vodil predsednik komisije, fotoalbum

Dom JLA v Brežicah po prevzemu 9. septembra 1991.

pa bi izdelal predstavnik organov za notranje zadeve. Član komisije iz upravnega organa za ljudsko obrambo bi pred pečatenjem objekta organiziral izklop vode, elektrike, plina, telefona in zapisoval stanje števcov. Takoj po pečatenju objektov bi operativno varovanje zagotavljala Teritorialna obramba ali organi za notranje zadeve po lastnem načrtu, vendar z medsebojnim sodelovanjem oziroma obveščanjem.⁵⁵⁹

558 Zaključki sestanka komisije 5. vojaškega območja JLA in komisije Republike Slovenije 26. 7. 1991. Zaključki so bili priloga ukaza Republiškega štaba TO Slovenije, številka 804-03/496, 26. 7. 1991, ki je določal naloge PŠTO glede operativne izvedbe nalog sestanka, arhiv 25. obmŠTO.

559 Kopija ukaza RŠTO Slovenije, številka 804 – 03/508, 3. 8. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

Realizacijo dogovorov med komisijo 5. vojaškega območja JLA in komisijo Republike Slovenije o medsebojnem vračanju vojaške opreme ter oborožitve in streliva med JLA in TO ter umiku JLA iz Slovenije, so nadzirali mednarodni opazovalci. Tako sta 6. avgusta 1991, na mirnodobnem poveljniškem mestu v Brežicah, 25. obmŠTO obiskala predstavnika mednarodne misije, ki je imela sedež v Zagrebu. Obisk mednarodnih opazovalcev je najavil dežurni Postaje milice Brežice, razgovor pa je odobril operativni dežurni 2. PŠTO Dolenjske stotnik 1. stopnje Marjan Grabnar. Pri pogovoru so sodelovali vojaški opazovalec Smets iz Belgije, civilni opazovalec David Maden iz Velike Britanije, predstavnik Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije Aleš Biber ter načelnik 25. obmŠTO, stotnik 1. razreda Mitja Teropšič. Mednarodna opazovalca sta bila predhodno na razgovoru v Garniziji JLA Cerklje, kjer so jih opozorili, da postopek vračanja sredstev JLA, ki naj bi bila v posesti TO, ne poteka. Predstavnik garnizije, verjetno je bil to politični komisar 474. letalske baze JLA podpolkovnik Miroslav Stambolić, ki jih je tudi obvestil, da so bili posamezni družinski člani starešin JLA, ki niso prestopili v TO Slovenije, deležni stalnih anonimnih telefonskih groženj in pritiskov. Odgovor stotnika 1. stopnje Mitje Teropšiča je bil, da nobenega od sredstev JLA ni zaplenila TO in se ta sredstva tudi ne nahajajo v njeni uporabi. Glede anonimnih telefonskih groženj posameznim družinskim članom JLA pa je pojasnil, da jih ne morejo preprečiti. Nato je mednarodna opazovalca seznanil s količino opreme TO, ki je bila odvzeta bivšemu OŠTO Sevnica v maju leta 1990 in še ni bila vrnjena. Prav tako je mednarodna opazovalca opozoril na vsakodnevne detonacije in eksplozije na letališču JLA Cerklje ob Krki, ki so močno vznemirjale prebivalce v širši okolici Cerklj ob Krki in Brežic.⁵⁶⁰

Primopredaja objektov, opreme in oborožitve Garnizije JLA Cerklje ob Krki

Predaja in prevzem objektov, opreme in oborožitve JLA sta v Posavju potekala od 9. septembra 1991 do 24. oktobra 1991. V skladu z ukazom načelnika Republiškega štaba TO Slovenije je poveljnik 25. obmŠTO major Ernest Breznikar, v dogovoru z Izvršnim svetom občine Brežice in Upravo za notranje zadeve Krško, imenoval komisijo in jo pooblastil za prevzem nepremičnin Vojne pošte JLA 3363 Cerklje. V komisijo so bili imenovani: stotnik 1. stopnje Mitja Teropšič, načelnik 25. obmŠTO kot predsednik komisije, Stanislav Zlobko, sekretar Sekretariata za obrambo občine Brežice in predstavnik Izvršnega sveta občine Brežice kot član komisije in inšpektor Milice Zlatko Pirš, komandir Postaje milice Brežice ter predstavnik Uprave za notranje zadeve Krško kot član komisije. V pooblastilu je bilo tudi določeno, da se bodo poleg stalnih članov komisije v delo vključevali tudi občasni člani komisije in tehnično osebje. Poimenski sezname teh članov naj bi bili navedeni v dnevnikih zapisnikov.⁵⁶¹

Komisijo Vojne pošte JLA 3363 Cerklje je imenoval podpolkovnik Stojko Zivčević, ki je zamenjal podpolkovnika Milana Bigo, dotedanjega komandanta 474. letalske baze

560 25. obmŠTO, fotokopija Poročila o opravljenem razgovoru z mednarodnima opazovalcema, številka 801/16-91, 13. 8. 1991, osebni arhiv avtorja.

561 25. obmŠTO, fotokopija pooblastila o imenovanju komisije za prevzem nepremičnin Vojne pošte JLA 3363 Cerklje, osebni arhiv avtorja.

JLA in Garnizije Cerklje, ki je zapustil podrejene in se umaknil iz Republike Slovenije. V komisijo so bili imenovani: podpolkovnik JLA Blagoje Tušev, predsednik komisije, in civilne osebe na službi v JLA kot člani komisije: Duško Surdučki, Srečko Naprta in Anđa Eremić. Komisiji sta primopredajo objektov JLA začeli 9. septembra 1991, z Domom JLA v Brežicah in signalno lučjo na cerkvi v Brežicah. Pri pregledu celotnega objekta Doma JLA in stavbe, v kateri so bile samske sobe ter manjša telovadnica, je bilo ugotovljeno, da so vsi prostori brez pohištva in opreme. Na stavbah ni bilo vidnih namernih poškodb, razbitega je bilo nekaj stekla na posameznih oknih, odstranjeni pa so bili števcji porabe električne energije in svetilna telesa v večini prostorov. Kotlovnica za centralno ogrevanje ni bila poškodovana in je ostala v funkciji. Vsi objekti so bili komisijsko zapečateni. V zapisniku je bilo navedeno, da se v objektih lahko uporabljata le dva prostora za potrebe varovanja do končne primopredaje. Zraven članov komisij sta bila prisotna še pripadnik TO Ivan Fuks in predstavnik Uprave za notranje zadeve Krško Franc Vučanjšek, ki je fotografiral stavbi in prostore.⁵⁶²

Komisiji sta se znova sestali že naslednji dan, to je 10. septembra 1991. Na predlog komisije Vojne pošte JLA 3363 Cerklje so bili predani objekti na lokacijah: Škocjan, Bušeča vas, Župeča vas in signalne luči na cerkvi v Artičah in cerkvi na Svetem Vidu nad Čatežem. V Škocjanu je bila stavba, v kateri je bil nameščen navigacijski radio žaromet.⁵⁶³ Stavba, ki je bila v občini Novo mesto, je bila zelo poškodovana. V notranjosti je bil porušen pregradni zid, strop je bil močno poškodovan, nosilni zidovi pa počeni. Stavba ni bila več uporabna in varna. V Bušechi vasi na lokaciji Piroški Vrh so bili prevzeti objekti vojnega poveljniškega mesta enot JLA Garnizije Cerklje. Zaklonišča za moštvo in objekt za operativni center so bili pod zemljo, izdelani iz železobetona in maskirani z zemljo. Iz objektov so bile odstranjene električne in telefonske inštalacije ter inventar. Poškodovane so bile ključavnice na vhodnih kovinskih vratih. Na lokaciji v Župeči vasi je bila predana pomožna postaja za vodovod. Zraven članov komisije sta bila prisotna še pripadnik TO Vlado Pucko in predstavnik UNZ Krško Franc Vučanjšek, ki je fotografiral objekte.⁵⁶⁴

Naslednja primopredaja objektov JLA je bila 11. septembra 1991 v občini Krško. Na vrsti so bili objekti na lokaciji Veliki Podlog v Jelšanskem Gaju, kjer je bila raketna baza in v kateri je domoval raketni divizion zračne obrambe JLA, ter objekti na lokaciji Drnovo, kjer so bili njegovi rezervni položaji. Vse zidane, montažne in pomožne stavbe so bile uničene in neuporabne. Vsa vratna krila so bila poškodovana ali odpeljana. Demontirani so bili električna in telefonska inštalacija, radiatorji, peči za centralno ogrevanje, umivalniki in vodovodne pipe. Fasade objektov so bile močno poškodovane in popisane z grafiti, ki so jih napisali pripadniki 62. padalske brigade JLA iz Niša. Iz objektov, ki sta služila za operativni center na lokaciji Veliki Podlog in Drnovo, so bile

562 Zapisnik o primopredaji Doma JLA v Brežicah med Vojno pošto JLA 3393 Cerklje in 25. obmŠTO, 9. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

563 Radio žaromet je slovenska ustreznica za srbohrvaški radio-far; Vojaški slovar, predelana in dopolnjena izdaja, Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, 2002, stran 387.

564 Zapisnik o primopredaji objektov na lokaciji Škocjan, Bušeča vas in Župeča vas med Vojno pošto JLA 3363 Cerklje in 25. obmŠTO, 10. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

demontirane in odpeljane vse električne naprave in inštalacije. Stavbe in objekti v raketni bazi so bili načrtno uničeni. Zraven članov komisij so bili prisotni še pripadnik TO Vlado Pucko, pripadnik TO Jože Grajžl, snemalec s kamero in predstavnik UNZ Krško Franc Vučanjšek, ki je fotografiral objekte.⁵⁶⁵

V občini Krško se je primopredaja objektov JLA nadaljevala in tudi zaključila 16. septembra 1991. Predani so bili objekti v Leskovcu, objekti Ravno pri Leskovcu in objekti v Stari vasi pri Krškem. V Leskovcu je bilo prevzeto skladišče in črpališče letalskega goriva. Objekt je bil v funkciji. Na lokaciji Ravno pri Leskovcu je bilo skladišče letalskega goriva vrste GM-1. Gorivo se je nahajalo v petih podzemnih kovinskih cisternah, ki so bile ob predaji skoraj prazne. V posameznih cisternah je bilo 3.600 do 7.000 litrov goriva, ki pa ga ni bilo možno izprazniti. Na lokaciji v Stari vasi je bila ob železniški progi postaja za črpanje letalskega goriva. Iz objektov so bile odstranjene črpalke in električni motorji. Zraven članov komisij so bili prisotni še pripadnik TO Vlado Pucko, predstavnik UNZ Krško Franc Vučanjšek, ki je fotografiral objekte, in predstavnik JLA Vlado Novaković.⁵⁶⁶

Podzemno zaklonišče JLA v Gaju urejeno kot učilnica za pilote. September 1991.

Komisiji sta primopredajo objektov JLA nadaljevali v občini Brežice 17. septembra 1991. Tega dne so bili predani objekti na lokaciji Gazice in lokaciji Golemi Gaj. Na lokaciji Gazice ja bilo skladišče minsko-eksplozivnih sredstev JLA, v katerem so se hranila tudi sredstva, ki so bila v lasti štabov TO iz Posavja. Vsa skladišča so bila prazna, razminirani pa sta bili tudi minski polji, ki jih je JLA postavila maja 1991.⁵⁶⁷ Na lokaciji Golemi Gaj je bilo poveljniško mesto letalske eskadrilje ter kaponirji oziroma

565 Zapisnik o primopredaji objektov na lokacijah Veliki Podlog in Drnovo med Vojno pošto JLA 3363 Cerklje in 25. obmŠTO, 11. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

566 Zapisnik o primopredaji objektov na lokacijah Ravno, Leskovec in Stara vas med Vojno pošto JLA 3363 Cerklje in 25. obmŠTO, 16. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

567 Elaborat najdenih in odstranjenih MES 25. obmŠTO, 21. 5. 1991 z zapisniki minsko-eksplozivnih ovir, arhiv 25. obmŠTO.

zaklonilniki za letala.⁵⁶⁸ S prevzemom teh objektov je bilo začasno prekinjeno delo pri prevzemu objektov in nepremičnin Garnizije JLA Cerklje.

Poveljstvo Garnizije JLA Cerklje ob Krki je začelo zavlačevati z nadaljevanjem predaje objektov in nepremičnin. Napetosti med JLA in TO so se v Posavju stopnjevale. Na to so vplivale tudi diverzije, ki so jih pripadniki JLA izvajali z rušenjem električnih daljnovodov v občini Krško, v bližini Nuklearne elektrarne. Krhko zaupanje in premirje je bilo porušeno, nervoza na obeh straneh je dosegla vrhunec in možnost vnovičnega konflikta in tudi oboroženega spopada se je povečala. Poveljnik 25. obmŠTO podpolkovnik Ernest Breznikar je na informativnem sestanku ožjega dela stalne sestave štaba TO, 8. oktobra 1991, podal oceno stanja in analizo situacije. Prisotni so bili: major Mitja Teropšič, stotniki 1. stopnje Martin Škorc, Ivan Božič in Načo Trajkovski, stotniki Mirko Ognjenovič, Vinko Čančer in Zdenko Mohar, zastavnik Edi Zanut, višji vodnik 1. stopnje Anton Čančer, vodnica 1. stopnje Andreja Andrejaš in varnostni organ štaba Anton Ajster. Manjkal je le stotnik Viktor Pšeničnik. Poveljnik je v uvodu poudaril, da poti nazaj ni in da se bo moral umik JLA doseči tudi s silo, če bo to znova potrebno. Sklep slovenskega državnega vodstva je bil, da JLA ne sme več umikati svoje oborožitve in vojaške opreme iz Republike Slovenije. Zaradi navedenega je bilo pričakovati, da se bodo enote JLA s silo poskušale prebiti iz Slovenije ali pa bodo uničile vso opremo in oborožitev. V Sloveniji je imela JLA pod svojo kontrolo še okoli 200 tankov.

Po 18. oktobru 1991 bi bil vsak vojak JLA razglašen za vojaka tuje vojske in umik iz Slovenije bi bil možen le brez vojaške opreme in oborožitve. Tega dne bi se vsi objekti, ki jih je še nadzorovala JLA, znova blokirali in nato s silo zavzeli. Zato je poveljnik posebej opozoril na pomen izdelanega Načrta napada na letališče JLA Cerklje ob Krki, ki bi moral biti kvalitetno narejen in operativen. Ukazal je, da je treba poveljstvo Garnizije JLA Cerklje ob Krki večkrat dnevno klicati ter jih opozarjati na dogovorjene roke in naloge glede predaje objektov, vojaške opreme in oborožitve. V primeru neodziva oziroma zavlačevanja je bilo dovoljeno cilj doseči tudi z grožnjami. Vzpostaviti je bilo treba tudi kontakt s posadko JLA v Dobovi, ki je varovala železniško kompozicijo, na kateri so bili naloženi tanki s ciljem, da se preda. Določil je tudi ključne naloge, ki jih je bilo treba prioritetno izvesti, in sicer: okrepiti varovanje mirnodobnega sedeža 25. obmŠTO v Brežicah, jederske elektrarne v Krškem ter Elektrarne v Brestanici pri Krškem, obveščevalno pokriti vpadnice v Garnizijo JLA Cerklje ob Krki s kontrolnimi točkami in opazovalnicami ter izvesti vpoklic dodatnih enot TO 14. oktobra 1991. Te enote bi bile v pripravljenosti za intervencije, zavarovanje prevzetih objektov JLA in zračno obrambo območja odgovornosti. Člane stalne sestave štaba TO je poveljnik seznanil tudi z odločitvijo, da bo varovanje državne meje po 15. oktobru 1991 prevzela Slovenska milica in se bodo tega dne ukinile obmejne stražnice TO. Ob zaključku informiranja je poveljnik še posebej poudaril, da sta Vrhnika in Cerklje ob Krki največji potencialni konfliktni točki med JLA in TO v Sloveniji.⁵⁶⁹

568 Zapisnik o primopredaji objektov na lokacijah Gazice in Golemi Gaj med vojno pošto JLA 3363 Cerklje in 25. obmŠTO, 17. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

569 Mitja Teropšič, osebna delovna beležka, 8. 10. 1991.

Močno poškodovana stavba v kateri je bilo skladišče rezervnih delov za letala. Letališče JLA Cerklje ob Krki oktobra 1991.

Primopredaja objektov Garnizije JLA Cerklje ob Krki se je nadaljevala 22. oktobra 1991 in zaključila 23. oktobra 1991 s predajo objektov na letališču JLA Cerklje ob Krki. Že pregled prvih infrastrukturnih objektov je pokazal, da so v zelo slabem stanju. Iz vseh objektov je bil odstranjen in odpeljan inventar. Vratna krila po objektih so bila demontirana, večina tudi poškodovana ali v celoti uničena, veliko je bilo razbitih stekel na oknih, po prostorih so manjkale luči, v kopalnicah in sanitarnih prostorih je bil demontiran inventar, uničene so bile keramične ploščice. V večini objektov je bilo stanje podobno, največ poškodb je bilo namerno povzročenih. V nekaterih prostorih so bili po stenah napisani grafiti, nekateri z neprimerno in žaljivo vsebino. V kuhinji je ostalo nekaj kuhinjskih strojev, ki jih je uporabljala zadnja skupina pripadnikov JLA za kuhanje hrane. Nekaj montažnih objektov predvsem hangarjev in skladišč je bilo demontiranih in odpeljanih. Med njimi je bil tudi osrednji spomenik vojašnice na postrojitvenem prostoru in je bil posvečen letalcem. Od skupaj 38 objektov oziroma stavb, ki so bile prevzete, je bilo le osem takih, ki niso bile namerno poškodovane. Odpeljan je bil tudi inventar in vsi eksponati iz spominske sobe. V objektu številka 16 je bilo prevzetega več kot 350 kilogramov solzivca.

V rezervoarjih za gorivo so bile prevzete naslednje količine po vrstah goriv: 8.299 litrov goriva D-2, 86.370 litrov goriva MB-86/88, 49.108 litrov letalskega goriva GM-1, 35.755 litrov goriva AB 100/130, 5.552 litrov goriva AB-80 in 16.738 litrov goriva AB-67. Predano in sprejeto je bilo tudi več kot 13 tisoč kosov armiranobetonskih gredic za izdelavo podzemnih zaklonišč montažnega tipa za vojake, več kot 2.700 kosov betonskih elementov za letališko stezo, 192 plastičnih cevi in nekaj agregatov ter transformatorjev. Prevzet je bil tudi objekt na lokaciji v Zasapu, v katerem je bil pristajalni radio žaromet. Zapisnik so podpisali člani komisije 25. obmŠTO Mitja Teropšič, Stanislav Zlobko, Zlatko

Prazen kontrolni stolp na letališču JLA Cerklje ob Krki z uničeno inštalacijo je bil predan TO 22. oktobra 1991.

Pirš in člani komisije Vojne pošte JLA 3363 Cerklje Srečko Naprta, Vlado Novaković in Abazi Nazim. Komisiji Vojne pošte JLA 3363 Cerklje je bilo predano 7 fotoalbumov s 75 fotografijami poteka primopredaje objektov. Točnost zapisnika sta overila podpolkovnik Ernest Breznikar v imenu 25. obmŠTO in podpolkovnik Stojko Zivčević v imenu Vojne pošte JLA 3363 Cerklje.⁵⁷⁰

Primopredaja Tehničnega remontnega zavoda JLA Bregana v Breganskem Selu

Začetek prevzema Tehničnega remontnega zavoda JLA Bregana v Breganskem Selu je bil načrtovan 25. septembra 1991. Komisiji sta bili imenovani že 23. septembra 1991. Poveljnik 25. obmŠTO je imenoval višjega vodnika 1. stopnje Antona Čančerja, predstavnika štaba TO za predsednika komisije, saj je stotnik 1. razreda Teropšič prevzel drugo vojaško nalogo. Druga člana komisije sta ostala ista.⁵⁷¹ Direktor TRZ Bregana polkovnik Ante Mrgan, diplomirani inženir, je s pisnim ukazom imenoval komisijo za predajo nepremičnin in materialnih sredstev, ki jo je vodil podpolkovnik Svetislav Milutinović ter skupino za zaključek materialno-finančnega poslovanja ter arhiviranje, ki jo je vodil podpolkovnik Boris Georgijevski. V pisnem ukazu je bil zelo podrobno določen način predaje nepremičnin, osnovnih sredstev in inventarja. Ukazano je bilo tudi, da predstavnika Tehnične uprave Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, polkovnik Jovan Cvjetković in podpolkovnik Petko Ščekić, v imenu JLA izločita iz primopredajnega postopka stroje, opremo, računalniško opremo, rezervne dele za orožje, vojaško literaturo, vozni park in

570 Zapisnik o primopredaji objektov med VP 3363 Cerklje in Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije, 25. obmŠTO, 22. in 23. oktober 1991, arhiv 25. obmŠTO.

571 25. obmŠTO, pooblastilo številka 801/35-91, 23. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

druge premičnine, ki naj bi bile nujno potrebne JLA. Določen je bil tudi rok 7. oktober 1991, do katerega se predajo nepremičnine in materialna sredstva JLA komisiji Republike Slovenije.⁵⁷²

Komisiji za primopredajo sta začeli delo 25. septembra 1991, ko sta skupaj pregledali kompleks zavoda in ocenili, da bo primopredaja predvidoma trajala od 26. septembra 1991 do 4. oktobra 1991. Komisija 25. obmŠTO je pri prvem vpogledu v objekte ugotovila, da na njih ni poškodb ter da so stroji že konzervirani.⁵⁷³ Prvi dan prevzema objektov, to je 26. septembra 1991, sta komisiji pregledali in zapečatili eno tretjino objektov, ki so bili nepoškodovani in v njih je bila oprema ter inventar.⁵⁷⁴ Naslednji dan v petek, 27. septembra 1991, je bilo predano in prevzeto nadaljnjih 12 objektov. Tudi v teh objektih je bila oprema in inventar. Komisiji sta se dogovorili, da bosta z delom nadaljevali v ponedeljek, 30. septembra 1991, in ocenili, da bi delo lahko zaključili do srede, 2. oktobra 1991. Tega dne naj bi 25. obmŠTO prevzel varovanje celotnega kompleksa bivšega TRZ Bregana. Poseben problem so predstavljala minska polja, ki še vedno niso bila razminirana. Ta minska polja je postavila inženirska enota JLA iz vojašnice Borongaj iz Zagreba, ki pa zaradi blokade vojašnice s strani hrvaških oboroženih sil, naloge razminiranja ni mogla izvesti. Vodstvo TRZ Bregana je iskalo novo rešitev.⁵⁷⁵ Komisija TRZ Bregana je nato začela zavlačevati z dokončno predajo in prevzemom objektov.

Delavnica v TRZ JLA Bregana v času primopredaje konec septembra 1991.

572 TRZ Bregana, naređenje pov. br. 26/9-2, 23. 9. 1991, arhiv 25. obmŠTO. Direktor TRZ Bregana se je pri izdaji svojega naređenja (ukaza) skliceval na naređenje TU SSNO pov. br.1474-7, ki naj bi bilo izdano nekaj dni kasneje to je 29. 9. 1991. Verjetno je TU SSNO zamujala z izdajo svojega naređenja, zato so svojim podrejenim v TRZ Bregana predhodno poslali samo številko dokumenta.

573 Dnevno bojno poročilo 25. obmŠTO, 25. 9. 1991 s stanjem ob 24.00 uri, arhiv 25. obmŠTO.

574 Dnevno bojno poročilo 25. obmŠTO, 26. 9. 1991 s stanjem ob 24.00 uri, arhiv 25. obmŠTO.

575 Dnevno bojno poročilo 25. obmŠTO, 27. 9. 1991 s stanjem ob 24.00 uri, arhiv 25. obmŠTO.

Kljub temu sta se komisiji uskladili, da bo postopek zaključen v petek, 4. oktobra 1991. Tega dne naj bi podpisali zapisnik o primopredaji ter zamenjali moštvo straže pri zavarovanju objektov. Tudi ta dogovor ni bil spoštovan. Komisija TO za prevzem objektov TRZ Bregana je 1. oktobra 1991 prevzela vse objekte, razen nove upravne stavbe, v kateri je vodstvo nadaljevalo delo. Pogajanja o dokončni predaji objektov TRZ Bregana so se nadaljevala med direktorjem zavoda in poveljnikom ter načelnikom 25. obmŠTO. Prevzem objektov bivšega TRZ Bregana je bil zaključen 5. oktobra 1991 ob 10.50 s podpisom zapisnika o prevzemu. Delo je zaključilo zadnjih 23 delavcev. Zavarovanje objekta je prevzelo moštvo obmejne stražnice TO Velika Dolina, ki se je iz večnamenskega objekta premestilo v stavbo pri vhodu v zavod. Stražo in zavarovanje je organiziral poročnik Igor Prah, kontrolni častnik 25. obmŠTO zadolžen za koordinacijo in nadzor nad delom obmejnih stražnic TO v Posavju. Zadnji štirje visoki oficirji JLA, ki so delali v TRZ Bregana, so po predaji objektov morali začasno ostati v svojih stanovanjih v Bregani, saj se niso mogli umakniti zaradi oboroženega spopada v Republiki Hrvaški, ki se je stopnjeval. Tega dne so letala JLA ob 11.25 raketirala in bombardirala oddajnike na Sljemenu pri Zagrebu.⁵⁷⁶

Zapisnik o predaji in sprejemu nepremičnin, osnovnih in obratnih sredstev Tehničnega remontnega zavoda JLA Bregana sta komisiji podpisali 5. oktobra 1991. V zapisniku je bilo napisano, da so bili izvedeni obhod, pregled in sprejem zemljišč, gradbenih objektov in infrastrukture. Vsi objekti in nepremičnine so bili sprejeti v uporabnem stanju, čisti in brez namernih poškodb. Stavbe oziroma gradbeni objekti so bili zaklenjeni in zapečateni, sprejemna komisija je prejela tudi vse ključke od vhodnih vrat. Zraven objektov je bila predana tudi gradbena dokumentacija, projekti, tehnične knjižice,

Major Mitja Teropšič in polkovnik Albin Gutman, pred vlakovno kompozicijo z oklepniki JLA na železniški postaji v Dobovi 19. oktobra 1991.

576 Dnevno bojno poročilo 25. obmŠTO, 5. 10. 1991 s stanjem ob 24.00 uri, arhiv 25. obmŠTO; Dnevno poročilo poveljnika karavle Bregana, 5. 10. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

listi nepremičnin, preglednice opreme in osnovnih sredstev, ki so ostali v objektih. Komisiji sta skupaj zapečatali objekte, v katerih so ostala sredstva, ki so jih izdvojili in določili kot last zavoda oziroma JLA. Člani obeh komisij so v zaključku zapisnika, ki je bil natipkan na 6 straneh, predlagali organom Republike Slovenije in organom Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, da se dogovorijo o nadaljnjih aktivnostih pri obnovitvi proizvodnih kapacitet bodoče delovne organizacije v Breganskem Selu.⁵⁷⁷

Primopredaja vlakovnih kompozicij na železniški postaji v Dobovi in železniški postaji v Brežicah

Na železniških postajah v Dobovi in Brežicah sta stali vlakovni kompoziciji, na katerih je bila naložena težka oklepna in artilerijska oborožitev JLA, ki je bila namenjena za umik iz Slovenije. Na sestanku stalne sestave 25. obmŠTO 8. oktobra 1991 je poveljnik podpolkovnik Ernest Breznikar ukazal, da je treba vzpostaviti kontakt s posadko JLA na železniški postaji v Dobovi, ki je varovala vlakovno kompozicijo.

Nalogo je prevzel major Teropšič, načelnik štaba, ki je bil tudi predsednik komisije TO za prevzem in skupaj s 1. oddelkom 174. protidiverzantskega voda TO Brežice, ki mu je poveljeval vodnik Željko Srečković, obiskal enoto JLA v Dobovi. Dva poveljujoča oficirja JLA so presenetili v lokalu pri železniški postaji. Major Teropšič se je predstavil ter pojasnil oficirjema JLA, da so prišli prevzet vlakovno kompozicijo. Po prvem šoku sta oficirja, ki ju je oddelek TO obkolil, reagirala tako, da sta odgovorila, da nimata ukaza za predajo kompozicije. Nato sta zahtevala, da se vojaki TO umaknejo in se v miru pogovorijo samo odgovorni častniki. V nadaljevanju pogovora, brez prisotnosti vojakov TO, sta oficirja poudarila, da vlakovne kompozicije ne predata brez ukaza. Major Teropšič jima je odgovoril, da ima TO dovolj sil, da kompozicijo prevzame takoj s silo in da nimajo več veliko časa za razmišljanje in sprejemanje odločitev. Opozoril jih je tudi, da se bo vrnil v kratkem času in kompozicijo prevzel po mirni poti ali s silo. Takoj nato so pripadniki TO zapustili lokal in se vrnili na sedež 25. obmŠTO v Brežice.⁵⁷⁸

Primopredaja vlakovne kompozicije med Vojno pošto JLA 1266 Ajdovščino in Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije, 25. obmŠTO je bila v soboto, 19. oktobra 1991, dan po podpisu dogovora o dokončnem umiku JLA iz Slovenije. Vlakovna kompozicija s 16 naloženimi tanki tipa T-34 B, je bila sprejeta brez notranjega pregleda tankov. Poseben vagon, v katerem je bilo strelivo, je bil odpečaten, pregledana je bila vsebina, brez pregleda strukture ter štetja streliva. Ugotovljeno je bilo, da je v vagonu strelivo za tankovski top kalibra 85 mm ter strelivo za pehotno orožje kalibra 7,62 mm. Vagon s strelivom je bil znova zapečaten s pečatom Železniške postaje Dobova in pečatom 25. obmŠTO. Po predaji oborožitvenih sistemov je kompozicijo zavarovala enota območnega štaba TO. Zapisnik so podpisali člani komisije 25. obmŠTO: Mitja Teropšič, Stanislav Zlobko in Zlatko Pirš in člana komisije Vojne pošte JLA 3672 Postojna Zvonimir

577 Zapisnik o komisijskoj predaji i prijemu nepokretnosti, osnovnih i obrtnih sredstava Tehničnog remontnog zavoda – Bregana, 5. oktober 1991, arhiv 25. obmŠTO.

578 Mitja Teropšič, osebne zabeležke o dogodku iz leta 1991.

Zih in Abid Šarić. Zanimivo je, da je v uvodu zapisnika bilo napisano, da kompozicijo predaja komisija Vojne pošte JLA 1266 Ajdovščina, podpisali pa so se kot komisija Vojne pošte JLA 3762 Postojna.⁵⁷⁹ Pri primopredaji vlakovne komisije sta bila prisotna polkovnik Albin Gutman, poveljnik 2. PŠTO Dolenjske, s sodelavci in podpolkovnik Ernest Breznikar, poveljnik 25. obmŠTO.

Vlakovna kompozicija s težko oklepno in artilerijsko oborožitvijo JLA na železniški postaji v Brežicah ni bila uradno predana in prevzeta po zapisniku in med pooblaščenima komisijama JLA in TO. Pripadniki 25. obmŠTO so v Brežicah prevzeli naslednja oborožitvena sredstva JLA: poveljniško oklepno vozilo Amfibija, tank T-55, 2 dvigali TZI, ter 11 samohodk, tip M 36, kalibra 90 mm. V treh samohodkah so bile granate in v eni tudi strelivo kalibra 12,7 mm.⁵⁸⁰ TO je zavarovala kompozicijo in po umiku JLA iz Slovenije odpeljala oborožitvena sredstva na letališče Cerklje ob Krki, ki je bilo v rokah TO.

Težko oklepno oborožitev, ki jo je JLA zapustila in predala TO na železniških postajah v Dobovi in Brežicah je bilo treba prepeljati v vojaške objekte TO. 25. obmŠTO je za izvedbo zahtevne naloge oblikoval skupino voznikov iz bivšega TRZ Bregana in voznikov iz Garnizije Cerklje ob Krki. Vsi so kot civilne osebe na službi v JLA presstopili v TO. Skupino je vodil pripadnik stalne sestave območnega štaba TO vodnik Matjaž Mavsar iz zalednega odseka. Nalogo so izvedli: Andrej Gajski, Franjo Bilič, Vladimir Hostnik, Ivan Tomše in Stanko Novoselec, bivši delavci TRZ Bregana ter Alojz Rostohar, Zvonko Baškovič, Miha Plevnik, Marko Zorič, Karel Mladkovič, Franc Gramc in Drago Retelj, bivši delavci Garnizije Cerklje ob Krki. Z najetimi vlečnimi vozili so težko bojno tehniko prepeljali na letališče Cerklje ob Krki ter jo začasno parkirali na vzhodno in srednjo betonsko čakališče za letala. Delo je bilo zelo naporno in zahtevno, saj je bilo treba zastarela oklepna sredstva tehnično usposobiti za premik. Naloga je potekala od konca meseca oktobra 1991 in bila zaključena v prvi polovici novembra 1991.⁵⁸¹

Primopredaja blokiranega orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev TO

V Garniziji JLA Cerklje je bilo od maja leta 1990 blokirano orožje in strelivo bivšega OŠTO Sevnica, protiletalski topovi in rodovska vojaška oprema 3. lahkega topniško-raketnega diviziona zračne obrambe bivšega OŠTO Krško ter minsko-eksplozivna sredstva ukinjenega Pokrajinskega štaba TO Posavja in bivših Občinskih štabov TO Brežice, Krško in Sevnica, ki so bila skladiščena v skladišču JLA v Gazicah pri Cerkljah ob Krki. Po sprejemu dogovora o dokončnem umiku JLA iz Slovenije je poveljstvo

579 Zapisnik o primopredaji vlakovne kompozicije med VP 1266 Ajdovščina in Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije – 25. obmŠTO, 19. oktober 1991, arhiv 25. obmŠTO.

580 Pregled in stanje transporta vozil na ŽP Brežice in ŽP Dobova, priloga k zapisniku o primopredaji vlakovne kompozicije med VP 1266 Ajdovščina in Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije – 25. obmŠTO, 19. 10. 1991, arhiv 25. obmŠTO.

581 Pisna izjava Andreja Gajskega, 11. 3. 2012. Izjavo hrani avtor.

*Poškodovani
in neuporabni
topovi divizion
zračne obrambe
TO v skladišču
v Garniziji
JLA Cerklje ob
Krki oktobra
1991. Topove
so poškodovali
pripadniki JLA.*

Garnizije JLA Cerklje 21. oktobra 1991 načrtovalo primopredajo blokiranega orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev TO. 25. obmŠTO je za izvedbo nalog, poleg že pooblaščenih mešanih komisij, ki je prevzemala objekte JLA, še dodatno oblikoval komisijo za zapisniški prevzem minsko-eksplozivnih sredstev TO ter komisijo za zapisniški prevzem oborožitve TO. Zapisnik o prevzemu minsko-eksplozivnih sredstev TO so s strani TO podpisali stotnik 1. stopnje Ivan Božič, višji vodnik 1. stopnje Vili Logar in zastavnik 1. stopnje Marjan Štajnahr, prebegli pripadnik JLA, ki je pred tem služboval v Garniziji JLA Cerklje ob Krki. Predstavniki JLA, ki so predali oborožitvena sredstva, niso bili navedeni v zapisniku. Po izvedeni analizi so v 25. obmŠTO ugotovili, da je JLA vrnila manj kot eno tretjino minsko-eksplozivnih sredstev, ki jih je TO skladiščila v skladišču JLA Gazice. Manjkalo je več kot 3.600 ročnih bomb različnih tipov, okoli 1.000 tromblonskih kumulativnih in trenutnih min, 120 raketnih ročnih metalcev Zolja, kar je bila celotna skladiščena količina, več kot 2.000 min za minomete 60 in 82 mm ter celotna količina pehotnih in tankovskih min in vse strelivo 20 in 40 mm za topove zračne obrambe ter manjše količine drugih vojaških sredstev.⁵⁸²

Komisija TO v sestavi stotnik 1. stopnje Ivan Albreht, prebegli pilot JLA, zastavnik 1. stopnje Edi Zanut in vodnik Matjaž Mavser so 21. oktobra 1991 opravili pregled montažnega hangarja TO na letališču Cerklje, v katerem je TO skladiščila topove zračne obrambe in rodovsko vojaško opremo 3. lahkega topniško-raketnega divizion zračne obrambe TO Krško, ki je bil namenjen za zračno obrambo Nuklearne elektrarne v Krškem. V skladišču so hranili:

582 Zapisnik o prevzemu MES iz skladišča VP 3363 Cerklje, 21. 10. 1991 s prilogami in analizami, fotokopije dokumentov hrani avtor.

- 12 protiletalskih topov 20 mm/1, M-38, z rezervnimi deli in orodji,
- 12 protiletalskih topov 40 mm, M-1, z rezervnimi deli in orodji,
- 8 protiletalskih topov 40 mm, M-12, z rezervnimi deli in orodji,
- 4 protiletalske topove 20 mm/1, M-75, z rezervnimi deli in orodji,
- netrzajni top 82 mm, M-60, z rezervnimi delo in orodji,
- trenažer za usposabljanje merilcev na protiletalskih topovih ter
- sredstva zvez, sredstva atomsko biološke in kemične obrambe, sanitetna sredstva in intendantska oprema.

Komisija je ugotovila, da so bile iz protiletalskih topov 20/1 M-38 pobrane in umaknjene cevi, uničene namerilne naprave in da so v gume zabiti žebli. Iz zabojev z rezervnimi deli je bilo pobrano vse orodje, rezervni deli pa so bili razmetani po skladišču. Podobno je bilo tudi stanje pri obeh tipih topov 40 mm. Na njih so bile uničene ali pobrane namerilne naprave, potrgani so bili električni kabli, raztrgane so bile zaščitne ponjave in v gumah so bili zabiti žebli. Trenažer za usposabljanje merilcev na protiletalskih topovih 40 mm je bil popolnoma uničen. Manjkali so vsi 4 protiletalski topovi 20 mm/1, M-75 in netrzajni top 82 mm, M-60. Vsa skladiščena sredstva rodov in intendantska oprema so bila razmetana po skladišču in uničena. Komisija je v zaključku zapisnika napisala, da so topovi zračne obrambe TO, ki so ostali v skladišču poškodovani, nekompletni in neuporabni in kot taki primerni le za odpis.⁵⁸³ Komisija tudi ni sprejela orožja in streliva, ki ga je JLA maja 1990 odpeljala iz skladišča TO iz Sevnice in ga skladiščila v objektih Garnizije JLA Cerklje. V 25. obmŠTO so napisali dnevno poročilo o poteku prevzemanja in stanju vojaške opreme in oborožitve ter ga dostavili 2. PŠTO Dolenjske. V poročilu so navedli, da je komisija zalednega sektorja štaba prevzela minsko-eksplozivna sredstva TO, ki so bila skladiščena v skladišču JLA. Komisija je ugotovila, da je vrnjen le manjši del sredstev. V tretji točki poročila so napisali, da Garnizija JLA Cerklje ni spoštovala dogovora med delegacijo Republike Slovenije in delegacijo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, ki je določal, da morajo enote JLA v roku 24 ur, to je do vključno 19. oktobra 1991, razminirati vse objekte, kar se v Cerkljah ob Krki ni izvedlo.⁵⁸⁴

Primopredaja motornih vozil in agregatov JLA

Predaja motornih vozil in agregatov JLA, ki so bila zbrana na letališču Cerklje ob Krki, je bilo eno od zadnjih dejanj poražene JLA v Posavju. Predsednik območne komisije 25. obmŠTO je šele 21. oktobra 1991 prejel pisni ukaz poveljnika 2. PŠTO Dolenjske, ki je določal naloge dokončnega umika JLA z območja Dolenjske. Zraven sta bila priložena tudi ukaz načelnika republiškega štaba TO in pisni dogovor med delegacijo Republike Slovenije in delegacijo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo o dokončnem umiku JLA iz Republike Slovenije. V prvi točki ukaza je poveljnik imenoval ekipe starešin 2. PŠTO Dolenjske, ki bi morale nuditi pomoč pokrajinski in območnim komisijam TO

583 Zapisnik o stanju PLT 40 mm M-1, M-12, 20/1 M-38 in drugih sredstev, Cerklje 21. 10. 1991, fotokopijo zapisnika hrani avtor.

584 25. obmŠTO, dnevno poročilo o poteku prevzemanja, številka 804-03/90-91, 21. 10.1991, arhiv 25. obmŠTO.

pri zaključnih nalogah prevzemanja oborožitve in vojaške opreme JLA. Imenoval je ekipe starešin za pomoč pri prevzemu vlakovne kompozicije JLA na železniški postaji v Dobovi, pri prevzemu vojašnice in letalskih objektov v Cerkljah ob Krki ter skladišča pogonskega goriva v Puščavi pri Mokronogu. Imenovane ekipe je tudi zadolžil za izvajanje nadzora glede razminiranja objektov in transportov, kar so bile dolžne izvesti enote JLA, glede na podpisani dogovor. V primeru, da JLA naloge ne bi opravila, so morali zahtevati razminiranje ter o kršitvah poročati na 2. PŠTO Dolenjske. Ekipe starešin 2. PŠTO Dolenjske pri primopredaji objektov in vlakovne kompozicije JLA v Dobovi niso bile prisotne. Poveljnik 2. PŠTO Dolenjske je 25. obmŠTO ukazal, da po prevzemu letališča JLA Cerklje zagotovi zavarovanje objektov in vojaških sredstev, ki so bila sprejeta v vojašnici.⁵⁸⁵

Komisiji 25. obmŠTO in Vojne pošte JLA 3363 Cerklje sta 24. oktobra 1991 izvedli primopredajo motornih vozil in agregatov, ki jo je JLA skoncentrirala na letališču Cerklje, v skladu z dogovorom med Republiko Slovenijo in Zveznim sekretariatom za ljudsko obrambo. Po prihodu na letališče je komisija TO ugotovila, da je na betonskih čakališčih za letala parkirana skoraj nepregledna množica različnih transportnih sredstev JLA. Primopredaja je potekala zelo počasi, saj se je v začetku preverjala tudi notranjost vozil, tehnična brezhibnost, tovor in notranja oprema. Člani komisij so kmalu ugotovili, da dela ne bo mogoče zaključiti v enem dnevu, zato so v nadaljevanju popisovali samo tipe vozil in vojaške registrske tablice. Skupaj je bilo predanih in prevzetih več kot 200 različnih transportnih vozil in drugih sredstev in sicer: tovornih vozil, vozil s cisternami, traktorjev, kombiniranih vozil, avtobusov, osebnih in terenskih vozil, agregatov, vlačilcev, raznih prikolic, vlačilcev za rakete s kontejnerji, dvigal, motorjev, akumulatorjev in transformatorjev. V popoldanskih urah je komisija JLA predala tudi oborožitev in strelivo ter minsko-eksplozivna sredstva, ki so še vedno bila na letališču Cerklje ob Krki, in sicer:

- 4 artilerijski topovi zračne obrambe 20/3, M-55, A3B1,
- 3 artilerijski topovi zračne obrambe 20/3, MK-II,
- 8 ročnih metalcev kalibra 62 mm,
- 169 ročnih bomb, različnih tipov,
- 101 tromblonska trenutna mina M60,
- 16 tromblonskih svetlečih min M62,
- 6 ton eksploziva, trotil, TM-4,
- 16 pehotnih razpršilnih min 2A,
- 24.000 nabojev pehotnega streliva kalibra 7, 62 mm in
- 18.000 nabojev pehotnega streliva kalibra 7, 9 mm.

Obe komisiji sta v večernih urah podpisali zapisnik o primopredaji, ki je bil napisan na štirih tipkanih straneh. V imenu Vojne pošte JLA 3363 Cerklje so zapisnik podpisali novi člani komisije, ki niso imeli pooblastila, in sicer major Milan Serdar, kapetan 1. klase Nikola Perić in kapetan 1. klase Milorad Stankov ter v imenu 25. obmŠTO pooblaščen

585 Ukaz 2. PŠTO Dolenjske, številka 804 – 03/415, 19. 10. 1991, fotokopijo ukaza hrani avtor.

komisija, in sicer major Mitja Teropšič, član Izvršnega sveta občine Brežice Stanislav Zlobko in inšpektor Milice Zlatko Pirš. Delo komisije so med prevzemom motili civilni vozniki, ki jih je JLA pripeljala iz Srbije z namenom, da bi vozili težko mehanizacijo JLA do Kopra. Ti so ves čas dela komisij predstavljali že prevzeta vozila ter iskali razna orodja. Ker je bilo to zelo moteče in vozniki niso upoštevali navodil in zahtev predsednika komisije TO, je ta poklical poveljnika 25. obmŠTO in zahteval oboroženo enoto TO za zavarovanje prevzetih vozil in vojaške opreme. Poveljnik podpolkovnik Ernest Breznikar se je po posvetovanju s poveljnikom 2. PŠTO Dolenjske polkovnikom Albinom Gutmanom odločil, da se komisija TO umakne z letališča Cerklje, saj ni želel, da pride do oboroženega konflikta. Komisija je nato zapustila letališče Cerklje ob Krki.⁵⁸⁶

Dogovor in dokončen umik Jugoslovanske ljudske armade

Delegacija Republike Slovenije, ki jo je vodil Miran Bogataj, in delegacija Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, ki jo je vodil admiral Ljubivoje Jokić, sta 18. oktobra 1991 sklenili pisni dogovor o dokončnem umiku armade iz Republike Slovenije. Komisiji sta se dogovorili, da se pripadniki Jugoslovanske armade (JA)⁵⁸⁷ iz Republike Slovenije umaknejo preko Luke Koper z osebno oborožitvijo in osebno opremo, najkasneje do 25. oktobra 1991. Pri organizaciji in izvedbi umika je Republika Slovenija zagotavljala varnost pripadnikov Jugoslovanske vojske do meja teritorialnih voda Republike Slovenije in nudila pomoč v organizaciji in pripravi transportov. Transport do Luke Koper bo Jugoslovanska armada izvršila sama. Enote JLA so lahko za izvedbo transporta in prevoza osebne opreme uporabile do 200 motornih nebojnih vozil. JLA se je obvezala, da bo takoj po podpisu pogodbe, v roku 24 ur razminirala objekte in transporte ter jih predala TO. Pri tem je morala Republika Slovenija zagotoviti varnost

Dolga kolona vojaških vozil zračne obrambe JLA, se po magistralni cesti mimo Čateža ob Savi umika v smeri Zagreba iz Slovenije, poleti leta 1991.

⁵⁸⁶ Zapisnik o primopredaji motornih vozil in agregatov VP 3363 Cerklje in Ministrstva za obrambo R Slovenije, 25. obmŠTO Brežice, 24. 10. 1991 na letališču Cerklje, arhiv 25. obmŠTO; Mitja Teropšič, osebna delovna beležka, 1991; Ustna informacija Ernesta Breznikarja avtorju prispevka, 27. 2. 2012.

⁵⁸⁷ V pisnem dogovoru je bil uporabljen naziv Jugoslovanska armada ali samo armada in ne JLA.

vsem pripadnikom Jugoslovanske armade in materialno-tehničnih sredstev na transportih in v objektih pred fizičnimi napadi, do izteka rokov za umik.

Dogovorili so se tudi, da JLA začne takoj vračati vso oborožitev in vojaško opremo, ki je bila last TO Republike Slovenije in je bila še pod nadzorom JLA. Bojna tehnika in materialno-tehnična sredstva, ki so bila v objektih JA, se bo skoncentrirala v vojašnici na Vrhniki ter v letalski bazi Cerklje ob Krki, minsko-eksplozivna sredstva in strelivo ter pehotno orožje pa v skladišču Mačkovec. Koncentracija se bo izvršila s premikom železniških kompozicij po najkrajših razdaljah do postaje v Logatcu oziroma Brežicah, minsko-eksplozivnih sredstev pa do postaje v Postojni. Cestni transporti se bodo opravili po najbližjih razdaljah v navedeni vojašnici oziroma skladišče. JLA bo organom Republike Slovenije komisijsko predala tudi vso premično in nepremično premoženje iz vojaške bolnišnice Ljubljana, vojno medicinski rehabilitacijski center Rimske Toplice in premoženje Tehničnega remontnega zavoda Bregana v Breganskem Selu. Primopredajo premoženja, tehnike in sredstev bodo izvršile korpusne komisije JLA, ki jih bosta imenovala poveljstvi 14. in 31. korpusa takoj po podpisu dogovora ter pokrajinske komisije TO.

Padalci JLA iz Niša, ob spremstvu vojaškega policista zapuščajo letališče Cerklje ob Krki. 25. oktober 1991 v zgodnjih jutranjih urah.

Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije bo imenovalo posebno komisijo na ravni Republike Slovenije, ki bo nadzorovala delo korpusnih in pokrajinskih komisij. Republika Slovenija se je obvezala, da bo omogočila izvoz kompletov za usposabljanje iz TRZ Bregana v Breganskem Selu za zunanjega kupca preko Luke Koper. Dogovor je bil obvezno navodilo za delo vseh komisij TO in JLA, ki so izvajale primopredajo premoženja oziroma druga dela v zvezi z umikom JLA. Delegacija Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo je bila seznanjena, da se bodo pripadniki JA od 18. oktobra 1991 od 24. ure dalje, na ozemlju Republike Slovenije obravnavali v skladu z zakonom in dogovorom. Delegacija Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo se je obvezala, da

bo opozorila vse pripadnike JLA na območju Republike Slovenije na dosledno spoštovanje zakonov Republike Slovenije in določb dogovora.⁵⁸⁸

25. oktobra 1991 je bil lep sončen dan, zadnje kolone jugosoldateske so se iz Cerklj in Ljubljane umikale po avtocesti proti koprski luki.⁵⁸⁹ Zadnji vojak JLA je zapustil slovensko ozemlje iz koprskega pristanišča 26. oktobra 1991. Dogovorjeni rok je bil 18. oktober, vendar so ga zaradi tehničnih težav podaljšali.⁵⁹⁰ Zadnja skupina JLA je letališče Cerklje ob Krki zapustila 25. oktobra 1991. Ob 5.30 zjutraj je 30⁵⁹¹ različnih nebojnih vozil JLA, med katerimi so bili vojaški tovornjaki, avtobusi, osebna in terenska vozila ter vojaški vlačilec z naloženo opremo za zunanjega kupca, ki je bila iz TRZ Bregana, začeli svojo zadnjo pot po Sloveniji v smeri Luke Koper. V vozilih je bilo 197 pripadnikov JLA in civilnih oseb in med njimi tudi zadnji poveljujoči oficir Garnizije JLA Cerklje ob Krki podpolkovnik Stojko Zivčević.⁵⁹²

Povzetek

Prevzem nepremičnin, oborožitve, streliva in vojaške opreme JLA se je v Posavju, na operativnem območju odgovornosti 25. obmŠTO začel 9. septembra in zaključil 25. oktobra 1991, v zgodnjih jutranjih urah, ko je zadnja skupina pripadnikov JLA zapustila letališče Cerklje ob Krki. V 47 dneh je pooblaščen mešana območna komisija TO, s pomočjo teritorialcev 25. obmŠTO ter prebeglih častnikov, podčastnikov in civilnih oseb bivše JLA prevzela kompletne nepremičnine Garnizije JLA Cerklje ob Krki na desetih različnih lokacijah v občinah Brežice in Krško, nepremičnine in materialna sredstva Tehničnega remontnega zavoda JLA Bregana, na lokaciji Bregansko Selo, vlakovni kompoziciji s težko oklepno in artilerijsko oborožitvijo JLA na železniški postaji v Dobovi in v Brežicah ter motorna vozila in agregate JLA, ki so bili v skladu z dogovorom skoncentrirani na letališču Cerklje.

Komisija je prevzela tudi minsko-eksplozivna sredstva, topove zračne obrambe in pehotno strelivo, čeprav je bilo v 6. točki dogovora med delegacijo Republike Slovenije in delegacijo ZSLO določeno, da se minsko-eksplozivna sredstva, strelivo in orožje skladišči v skladišču Mačkovec. Enota JLA iz Garnizije Cerklje ob Krki ni spoštovala tega dogovora in tudi ne nekaterih drugih določitev. Dogovorjeno je bilo, da bo JLA v roku 24 ur razminirala vse objekte, česar v Posavju na letališču Cerklje ob Krki in v TRZ Bregana ni storila. V noči s 24. na 25. oktober 1991, ko je mešana komisija TO zapustila letališče Cerklje ob Krki, so poškodovali, uničevali oziroma onesposabljali vozila ter radijske naprave in postaje. Odpeljali so tudi vlačilec FAP 1921, registrska številka JNA

588 Dogovor sklenjen 18. 10. 1991 med delegacijo Republike Slovenije in delegacijo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo o dokončnem umiku armade iz Republike Slovenije, fotokopijo dokumenta hrani avtor.

589 Janez Janša, Premiki : nastajanje in obramba slovenske države – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1991, stran 261.

590 Božo Repe, Jutri je nov dan : Slovenci in razpad Jugoslavije – 1. izd. – Ljubljana : Modrijan, 2002, stran 435.

591 Dejansko je letališče Cerklje ob Krki zapustilo 31 vozil JLA. 31 vozilo je bil vlačilec z naloženo opremo za zunanjega kupca, kopijo video zapisa umika hrani avtor.

592 Goran Rovn, novinar RTV Slovenija, poročilo 25. oktobra 1991, kopijo video zapisa hrani avtor.

E – 6948 s prikolico⁵⁹³, na katerega so naložili tankovski trenažer za urjenje posadk na tankih M – 84.⁵⁹⁴ Ta vlačilec je komisija Vojne pošte JLA 3363 Cerklje, po zapisniku, 24. oktobra 1991 predala mešani komisiji TO.

25. obmŠTO in njegova mešana komisija sta spoštovala dogovor sklenjen 18. oktobra 1991 med delegacijo ZSLO in delegacijo Republike Slovenije o dokončnem umiku armade iz Republike Slovenije, v delu, ki je bil v njihovi pristojnosti za realizacijo. Štab TO je dovolil izvoz kompletov iz TRZ Bregana za zunanjega kupca, ki so bili prepeljani na letališče Cerklje ob Krki ter zagotovil varnost pripadnikov JLA na svojem območju do njihovega odhoda. To je bilo še posebej pomembno 24. oktobra 1991, ko se je komisija TO po odločitvi poveljnika 25. obmŠTO podpolkovnika Ernesta Breznikarja umaknila z letališča Cerklje ob Krki in tako preprečila konflikt, ki bi lahko nastal zaradi neodgovornih dejanj civilnih voznikov srbske narodnosti.

Boj za dediščino JLA se je začel že pred odhodom zadnjega vojaka JLA iz Luke Koper. V Brežicah je bil posebne pozornosti deležen nekdanji tehnični remontni zavod v Breganskem Selu. O njegovi usodi so razpravljali odborniki skupščine občine Brežice na večerni seji 17. oktobra 1991. Čutili so se nemočne, saj je o vsem odločal Republiški sekretariat za obrambo. Ocenili so, da je v Ljubljani nekdo že odpisal veliko tovarno ob slovensko-hrvaški meji, saj je Teritorialna obramba odvažala pohištvo, pisarniško opremo in drugo, s konvojem 20 vozil v smeri proti Novemu mestu.⁵⁹⁵

Zaplenjeni oklepni vozili JLA BOV-3 z novimi oznakami TO in slovensko trobojnico pred kontrolnim stolpom na letališču Cerklje ob Krki 25. oktobra 1991.

593 Dokumentiran foto album odhoda JLA z letališča Cerklje ob Krki, 25. 10. 1991, foto album hrani avtor.

594 Tankovski trenažer je bil po neuradnih informacijah zaposlenih v TRZ Bregana narejen za urjenje tankovskih posadk M - 84 kuvajtske vojske.

595 Brežiška nemoč – Razpadanje remontnega zavoda Bregana, Slovenske novice, 18. 10. 1991.

Delo mešane komisije TO v zadnji fazi primopredaje objektov JLA so spremljali tudi novinarji iz Posavja, ki so poročali v slovenskih medijih. Novinar osrednjega slovenskega časopisa Delo Vlado Podgoršek iz Brežic, ki je bil prisoten pri primopredaji objektov ter odhodu zadnje skupine vojakov JLA z letališča Cerklje ob Krki, je svoje občutke strnil v spominski izjavi. Zapisal je, da mu je na obsežno ozemlje cerkljanskega letališča uspelo priti šele meseca oktobra, ko so slovenski vojaki prevzemali posamezne objekte. In tedaj je bilo kaj videti; najprej izpraznjene prostore, kjer je TO skladiščila svoje dragocene topove. In nato vojaške spalnice, katerih stene so bile počeckane in porisane z žaljivimi napisi in podobami. Razdejane so bile sanitarije, razbita stikala in izruvano vse, kar se ni moglo upreti barbarskemu ravnanju. Povsem izropan je bil kontrolni stolp, umaknjena dragocena oprema in iz sten so štrleli potrgani električni kabli. Za žico, ki je letališče varovala pred zunanjim svetom, z njene notranje strani, je izstopala vkopana prava ogrlica bunkerjev, zaščiteneh z betonskimi okviri. Nedvomno so jih za obrambo uporabljali vojaki in niški specialci. Na tako razdejanem in izropanem letališču je v drugi polovici oktobra 1991 ostalo le še nekaj sto vojakov z opremo. Vse je bilo pripravljeno za umik iz Slovenije.

Na večer pred odhodom so ga z vodstva Milice obvestili, naj pride naslednje jutro, navsezgodaj, pred glavna vrata cerkljanskega letališča. Zjutraj v trdi temi je bil na dogovorjenem mestu. Na najpomembnejših križiščih je bilo mogoče bolj slutiti kot videti miličnike in na vojaških vozilih tudi teritorialce v popolni vojaški opremi. V zgodnjem petkovem jutru so se pred trdo zaprtimi železnimi vrati proti letališču premikale samo sence. Bili so ljudje v vojaških in miličniških uniformah, da bi lahko preprečili morebitne nevšečnosti. Mrak se je gostil, ko je z letališča sem zahrumelo. Skoraj hkrati so se oglasili motorji številnih vozil, medla luč je skozi prvo jutranjo meglico osvetlila železna vrata. Kolona najrazličnejših vozil se je s prižganimi lučmi približala. Poveljniška vozila so se ustavila, izmenjanih je bilo nekaj sporočil in kolona je začela zapuščati vojaško letališče. Še zadnje vozilo je nato na križišču pred cerkljansko pošto zavilo na regionalno ter dalje proti Križaju. Odpeljal je poslednji avtomobil in z njim je cerkljansko letališče zapustil zadnji pripadnik jugovojske. Naslednjega dne so se v Kopru vsi vkrcali na ladjo in za vedno zapustili našo deželo ...

Pred letališčem je bilo medtem zelo živahno. Stiski rok in objemanje mladih mož. Vse to je pričalo o veselju, ki jih je navdajalo ob odhodu tuje vojske. Začelo se je novo jutro in z njim novi dan. Nov dan, a tako drugačen od vseh tistih, ko so tu bivali vojaki v modrem. Zdaj so odšli, za vedno ...⁵⁹⁶

⁵⁹⁶ Vlado Podgoršek, Zadnji vojak JLA je zapustil cerkljansko letališče, Posavje v letih 1998–1991 : spominski zbornik / gradivo zbrala in uredila Tomaž Teropšič in Mitja Teropšič – Brežice, 2001, stran 383.

ODLIKOVANJA, PRIZNANJA IN SPOMINSKI ZNAKI

Podeljena odlikovanja

Posavski teritorialci⁵⁹⁷ so za posebne zasluge in zmago nad JLA v vojni za samostojno in svobodno Slovenijo leta 1991 prejeli naslednja odlikovanja:

ČASTNI VOJNI ZNAK:

Jože Šoštarič, vojak 110. jurišnega odreda TO Brežice, za hrabrost in izreden uspeh v boju z oklepno mehaniziranim bataljonom JLA pri vasi Prilipe 2. julija 1991 in **Jernej Molan** posmrtno, vojak Intervencijskega voda TO Brežice, padel v boju z oklepnim vodom JLA v vasi Rigonce 27. junija 1991.

RED GENERALA MAISTRA 3. STOPNJE Z MEČI:

Mitja Teropšič, major, načelnik štaba in istočasno namestnik poveljnika v 25. obmŠTO, za uspešno poveljevanje enotam v boju z mehaniziranim divizionom zračne obrambe JLA v Krakovskem gozdu 2. julija 1991 ter s tem za pomemben prispevek k zavrnitvi agresije JLA.

MEDALJA ZA RANJENCE:

Robert Fink, poročnik, namestnik poveljnika Intervencijskega voda TO Brežice, ranjen v boju z oklepnim vodom JLA v vasi Rigonce 27. junija 1991, **Rudi Kajtna**, vojak, strelec v Četi za posebne namene Sevnica, ranjen v boju z mehaniziranim divizionom zračne obrambe JLA v Krakovskem gozdu 2. julija 1991 in **Anton Preskar**, načelnik Civilne zaščite Občine Brežice, ranjen 2. julija 1991 v Prilipah pri izvajanju izvidniško obveščevalnih nalog za potrebe 25. obmŠTO.

Rudi Kajtna je sprejel medaljo za ranjenca. Vojašnica TO Novo mesto leta 1992.

597 Seznami dobitnikov odlikovanj, priznanj in spominskih znakov so narejeni na podlagi shranjenega ali dostopnega arhivskega gradiva in objav v različnih publikacijah. Nedostopni so seznami dobitnikov prvih podeljenih znakov »Obranili domovino«, ki so jih v Posavju prejeli teritorialci vseh enot TO in posamezniki, ki so sodelovali v bojih z JLA ter pripadniki 135. protidesantne čete TO Brežice za varovanje barikade v Krakovskem gozdu. Nedostopni so tudi seznami pripadnikov JLA, ki so prestopili v TO in so dobitniki znaka »Zvest domovini« ali znaka »Zvest Sloveniji«.

MEDALJA ZA HRABROST:

Roman Zofič, poddesetnik, merilec ročnega metalca v 110. jurišnem odredu TO Brežice, za izjemen pogum in uspešnost v boju z oklepno mehaniziranim bataljonom JLA pri vasi Prilipe 2. julija 1991, **Jože Šinko**, ostrostrelec v 110. jurišnem odredu TO Brežice, za izjemen pogum in uspešnost v boju z oklepno mehaniziranim bataljonom JLA pri vasi Prilipe 2. julija 1991, **Vinko Čančer**, stotnik, referent za operativne zadeve v 25. obmŠTO, za organizacijo in hrabrost pri minometnem napadu na letališče JLA Cerklje ob Krki 27. junija 1991, **Branko Zorič**, višji vodnik 1. stopnje, poveljnik voda v 227. četi za ognjeno podporo TO Brežice, za organizacijo in hrabrost pri minometnem napadu na letališče JLA Cerklje ob Krki 27. junija 1991 **Vojko Kotnik**, podporočnik, poveljnik voda v Četi za posebne namene TO Sevnica. V boju v Krakovskem gozdu je onesposobil dve oklepni vozili JLA. S svojim pogumom je dajal zgled vsem podrejenim. **Bojan Flajs**, podporočnik, poveljnik voda v Četi za posebne namene TO Sevnica. V boju v Krakovskem gozdu je zadel in onesposobil oklepno vozilo JLA. V boju je pokazal izredni pogum in z osebnim zgledom spodbujal svoje vojake. **Simon Hočevar**, desetnik, poveljnik oddelka v Četi za posebne namene TO Sevnica. V boju v Krakovskem gozdu je bil s svojim oddelkom na najbolj izpostavljenih prednjih položajih. Z osebno hrabrostjo je prispeval k zmagi nad oklepno enoto JLA in **Ivan File**, desetnik, poveljnik oddelka v Četi za posebne namene TO Sevnica. V boju v Krakovskem gozdu je pogumno in odgovorno vodil svoj oddelek in s protiolepnim orožjem napadel kolono bojnih oklepnih vozil.

ZLATA MEDALJA GENERALA MAISTRA Z MEČI:

Ernest Breznikar, podpolkovnik, poveljnik 25. obmŠTO, za uspešno organiziranje MSNZ v Posavju leta 1990 in za poveljevanje podrejenim enotam v boju pri Dobovi, v Krakovskem gozdu in Prilipah, pri čemer je pokazal izjemno odgovornost in sposobnost,

Jože Šinko prejema medaljo za hrabrost. Vojašnica TO Novo mesto leta 1992.

Mirko Ognjenović, stotnik 1. stopnje, pomočnik za učne zadeve v 25. obmŠTO, za uspešno opravljanje dolžnosti namestnika poveljnika združenih enot TO v boju v Krakovskem gozdu in organiziranje napada na začelje kolone oklepnih vozil JLA, **Igor Prah**, poročnik, poveljnik 174. protidiverzantskega voda TO Brežice za osebni pogum in požrtvovalnost ter uspešno sodelovanje z vodom v bojih na Medvedjeku in Krakovskem gozdu, pri blokadi letališča JLA Cerklje ob Krki in drugih operativnih nalogah in

Mihael Ogorevc, stotnik, pomočnik načelnika štaba za inženirstvo v 25. obmŠTO, za posebno hrabrost in požrtvovalnost pri postavljanju protitankovskih min na mejnih prehodih in barikadah ter organiziranje uspešnega oviranja vseh pomembnih smeri na državni meji ter letališča JLA Cerklje ob Krki,

*Jože Arh prejema
od polkovnika
Klisariča srebrno
medaljo generala
Maistra z meči.
Vojašnica TO
Novo mesto leta
1992.*

SREBRNA MEDALJA GENERALA MAISTRA Z MEČI:

Viktor Pšeničnik, stotnik, referent za operativne zadeve v 25. obmŠTO, za delovanje v MSNZ leta 1990 in sodelovanje v boju z oklepnim vodom JLA v vasi Rigonce 27. junija 1991,

Anton Marolt, stotnik, poveljnik Intervencijskega voda TO Brežice, za osebno hrabrost in poveljevanje v boju z oklepnim vodom JLA v vasi Rigonce 27. junija 1991,

Janez Ivšič, višji vodnik, pomočnik za domovinsko vzgojo v 110. jurišnem odredu TO Brežice, za poveljevanje v boju z oklepno-mehaniziranim bataljonom JLA pri vasi Prilipe 2. julija 1991. Kljub neugodnemu razmerju sil je s pravilno razporeditvijo enot in z dobro presojo uspel brez lastnih žrtev zaustaviti sovražnikovo kolono,

Darko Srpčič, stotnik, poveljnik 110. jurišnega odreda TO Brežice, za uspešno poveljevanje odredu v vojni,

Jože Arh, stotnik, poveljnik Intervencijskega voda TO Krško, za uspešno poveljevanje svoji enoti, zlasti v boju z oklepno kolono JLA v Krakovskem gozdu,

Franc Balas, višji vodnik, referent za varnost v 25. obmŠTO, za uspešno organiziranje in izvajanje varnostne dejavnosti in

Franc Kene, stotnik 1. stopnje, referent za varnost v 25. obmŠTO, za uspešno organiziranje in izvajanje varnostne dejavnosti ter za osebno sodelovanje v boju v Krakovskem gozdu 2. julija 1991.

BRONASTA MEDALJA GENERALA MAISTRA Z MEČI:

Anton Čančer, vodnik 1. stopnje, načelnik obveščevalnega odseka 25. obmŠTO, za uspešno obveščevalno dejavnost na območju odgovornosti štaba TO,

Bojan Jurkas, stotnik, referent za operativne zadeve 25. obmŠTO, za uspešno in požrtvovalno opravljanje nalog operativnega častnika,

Ivan Božič, stotnik 1. stopnje, pomočnik poveljnika za zaledje v 25. obmŠTO, za delovanje v MSNZ leta 1990 in za načrtovanje ter organizacijo celotne zaledne oskrbe v vojni,

Vili Logar, višji vodnik 1. stopnje, skladiščnik v 25. obmŠTO, za delovanje v MSNZ leta 1990 in za prizadevno oskrbo zbirnega centra v vojni,

Vilko Libenšek, vodnik 1. stopnje, skladiščnik v 25. obmŠTO, za delovanje v MSNZ leta 1990 in za zasluge pri zaledni oskrbi enot TO v vojni,

Matjaž Mavsar, vodnik, skladiščnik v 25. obmŠTO, za delovanje v MSNZ leta 1990 in za zasluge pri zaledni oskrbi enot v vojni,

Avgust Urek, vodnik, obveščevalec 25. obmŠTO, za vodenje izvidniške točke in za dragocene podatke o premikih pripadnikov JLA na območju 25. obmŠTO,

Branko Ferk, stotnik 1. stopnje, referent v obveščevalnem sektorju 25. obmŠTO, za prizadevno, požrtvovalno in iznajdljivo opravljanje obveščevalnih nalog v vojni,

Anton Ajster, desetnik, obveščevalec 25. obmŠTO, za delovanje na izvidniški točki TO in pri tem izkazano požrtvovalnost in prizadevnost,

Jože Kranjc, stotnik, namestnik poveljnika 123. protidiverzantske čete TO Krško, za uspešno poveljevanje četi med blokado letališča JLA Cerklje ob Krki,

Marjan Brinovec, vojak, kurir v 25. obmŠTO, za prizadevno opravljanje kurirske službe in naloga varovanja poveljnika,

Ivan Ojsteršek, vojak, kurir v 25. obmŠTO, za prizadevno opravljanje kurirske službe in naloga varovanja poveljnika,

Edi Zanut, praporščak, referent za operativne zadeve v 25. obmŠTO, za delovanje v MSNZ leta 1990 in za uspešno vodenje enote v vojni in

Alojz Šribar, stotnik, poveljnik 228. čete za ognjeno podporo TO Krško, za uspešno poveljevanje četi v času vojne.⁵⁹⁸

Podeljeni bojni znaki

Za neposredno udeležbo v bojih z JLA so naslednji posavski teritorialci postali prejemniki in nosilci naslednjih bojnih znakov:

Bojni znak Rigonce za udeležbo v boju z oklepnim vodom 4. oklepne brigade JLA iz Jastrebarskega na Hrvaškem, 27. junija 1991 v vasi Rigonce pri Dobovi:

Bojan Bradač, Robert Fink, Ivan Horžen, Marjan Jagrič, Viktor Klemenčič, Tomaž Kodrič, Rudolf Kos, Janez Kranjc, Milan Kranjc, Franc Majcen, Anton Marolt, Jernej Molan, Jože Opravž, Andrej Oštrbenk, Igor Pirc, Viktor Pšeničnik, Karl Rožman, Miran Slemenšek, Dušan Škoflek, Branko Šmajgelj, Martin Šoško, Tomaž Šubic, Srečko Zore, Ivan Žibert in Martin Žnidaršič.

⁵⁹⁸ Seznam so objavljene v knjigi Obranili domovino : teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991 / Janez J. Švajncar, Ljubljana : Viharnik, 1993.

Bojni znak Cerklje ob Krki za sodelovanje v boju pri minometnem napadu na vojaško letališče JLA Cerklje ob Krki 27. junija 1991:

Vinko Čančer, Anton Komatar, Branko Zorič, Anton Ban, Jože Belinc, Milan Lužar, Stanislav Maček, Alojz Malus, Alojz Martinčič, Ivan Selič in Ivan Štraus.

Bojni znak Medvedjek za udeležbo v boju z mehaniziranim divizionom zračne obrambe JLA iz Karlovca na Hrvaškem na klancu Medvedjek pri Trebnjem, 28. in 29. junija 1991:

Marko Dražetič, Slavko Humek, Janko Krošelj, Ivan Jamnik, Feliks Jurman, Anton Lapuh, Jože Lapuh, Franc Martek, Lovrenc Milavec, Ivan Pondelak, Bojan Poček, Roman Preskar, Igor Prah, Slavko Rožman, Anton Sluga, Željko Srečkovič, Stane Štrucl, Andrej Urek, Franc Zevnik, Renato Zorko, Anton Zalokar, Roman Vučajnk, Alojz Žnideršič, Marjan Bukovinski in Samo Pernišek.

Bojni znak Krakovski gozd za udeležbo v boju z mehaniziranim divizionom zračne obrambe JLA iz Karlovca na Hrvaškem v Krakovskem gozdu, 2. julija 1991:

Mitja Teropšič, Franc Kene, Dragutin Abram, Robert Agnič, Jože Ambrožič, Darko Andrejaš, Boris Andrejčič, Jožko Antončič, Jože Arh, Boštjan Ban, Bojan Bajc, Franc Barbič, Slavko Bec, Andrej Beg, Igor Benedik, Viktor Berk, Ivan Bizjak, Jože Blažinč, Jože Borsan, Alojz Borse, Vinko Bosina, Jože Bratkovič, Stanislav Bregar, Vojmir Brile, Franc Brinovar, Jože Brodnik, Jože Broz, Anton Brlogar, Franc Butkovič, Jože Cizerle, Daniel Cvelbar, Darko Cvelbar, Tomaž Čemas, Darko Češek, Vinko Doberšek, Sandi Dračar, Alojz Dulc, Mladen Filak, Ivan File, Tine Filip, Iztok Fink, Janez Fink, Franc Flajs, Bojan Flajs, Nikola Furjanič, Jože Godina, Mirko Godler, Valentin Gorenc, Jožko Gornik, Jože Goršin, Drago Gošte, Marjan Grabnar, Leopold Grahek, Jože Grajžl, Vili Gregorič, Franc Gričar, Luka Gusak, Albin Gutman, Žare Henigman, Milan Hočever, Simon Hočever, Bojan Hribar, Boris Hrvatina, Anton Imperl, Jože Ivanec, Darko Jakopič, Jožko Jakše, Robert Jankovič, Franc Jarc, Ivan Jazbinšek, Andrej Jenžur, Milan Jordan, Slavko Judež, Aleš Juršič, Roman Juvan, Rudi Kajtna, Andreja Kapušin, Martin Kastelic, Ivan Kavšek, Ivo Kink, Bojan Kirn, Ivan Klemenčič, Rade Klisarič, Silvo Knez, Janko Kobalj, Zvonko Kolman, Marjan Konajzler, Peter Končina, Darko Koračin, Lojze Kos, Tonček Kosmač, Jani Košir, Alfonz Kotar, Jože Kotnik, Vojko Kotnik, Anton Kovačič, Ivan Kovačič, Vinko Kovšek, Silvo Kozole, Božidar Kralj, Martin Kralj, Matjaž Kranjc, Jože Krhin, Vinko Krznar, Bogdan Lesjak, Franc Lindič, Slavko Lončar, Franc Longo, Janko Luzar, Jernej Luzar, Niko Luzar, Bine Markl, Martin Medvešek, Milan Mencin, Štefan Metelko, Dejan Mlakar, Janez Mlakar, Miran Mlakar, Jože Mrak, Franc Muhič, Alojz Murn, Suad Muslimović, Branko Noč, Anton Novak, Franc Novak, Jure Novak, Drago Novšak, Franc Novšak, Janez Obrč, Branko Obzetič, Mirko Ognjenovič, Roman Okršlar, Ivan Omrzu, Aleksander Ostrovršnik, Jurij Oštir, Milan Oštir, Drago Pavlič, Darko Pavlin, Tomaž Pavlin, Igor Penca, Andrej Perše, Marjan Petan, Boris Petančič, Daniel Peterski, Anton Plantarič, Božidar Plut, Marjan Poreber, Andrej Povše, Bojan Povšič, Franc Požun, Ivan Prijatelj, Miran Pungerčič, Martin Pust, Andrej Pustovrh, Andrej Radej, Franc Rajk, Tomaž Rajk, Darko Ribič, Robert Rotar, Branko Salmič, Branko Senica, Janez Seničar, Jure Simončič, Marjan Simončič, Peter Simončič, Franc Simonšek, Branko Slivšek, Rudi Smodič, Srečko

Smole, Miroslav Sopčič, Jože Stopar, Matjaž Šinigoj, Vinko Škedelj, Robert Škoda, Franc Škofljanec, Aleš Šobar, Andrej Špan, Marko Špiler, Jože Štih, Franc Štular, Zlatko Šušterič, Anton Težak, Silvester Trkaj, Silvo Turk, Srečko Turk, Martin Tutim, Franc Udovč, Karl Udovč, Marjan Udovič, Stanislav Urana, Branko Urbanč, Stanko Urbanč, Peter Urh, Marjan Veselič, Ivan Vide, Stane Vidrih, Stjepan Vilič, Bojan Vintar, Stanislav Vizler, Boris Zabasu, Jože Zakšek, Stanislav Zakšek, Jože Zamida, Matjaž Zaplatar, Slavko Zidar, Leon Zupan, Štefan Zupančič, Jože Žnidar, Franc Žunec, Drago Župan, Karel Žveglič, Janez Benkoč, Marko Dražetič, Slavko Humek, Janko Krošelj, Ivan Jamnik, Feliks Jurman, Anton Lapuh, Jože Lapuh, Franc Martek, Lovrenc Milavec Ivan Pondelak, Bojan Poček, Roman Preskar, Igor Prah, Slavko Rožman, Anton Sluga, Željko Srečkovič, Stane Štrucl, Andrej Urek, Franc Zevnik, Anton Zalokar, Roman Vučajnk, Alojz Žnideršič, Marjan Bukovinski in Samo Pernišek.⁵⁹⁹

Bojni znak Prilipe za udeležbo v boju z oklepno-mehaniziranim bataljonom 4. oklepne brigade JLA iz Jastrebarskega na Hrvaškem pri vasi Prilipe, 2. julija 1991:

Ivan Babič, Vinko Bogovič, Franc Cvetkovič, Ivan Čančer, Dušan Harapin, Janez Ivšič, Karl Jelčič, Jože Križančič, Janko Ogorevc, Roman Osojnik, Milan Pintarič, Branko Podgoršek, Ivan Predanič, Ivan Pristolič, Stane Slak, Milan Sušin, Robert Šetinc, Vlado Šibila, Jože Šinko, Jože Šoštarič, Ivan Tomše, Ivan Urek, Roman Zofič in Franc Žgalin.

Priznanja in zahvale lokalnih skupnosti⁶⁰⁰

Predsednik Skupščine občine Brežice je 4. julija 1991 poslal medijem izjavo z naslednjo vsebino: *»Danes, ko smo le deležni nekaj miru in okrog nas ne hrumijo letala in tanki, se oglašam z željo, da bi to stanje postajalo trajno. Prekinitev ognja in drugih vojaških operacij sicer še ne pomeni tudi dokončno sklenitev premirja, toda prepričan sem, da bo zmagal razum in da bomo po mirni, demokratični in civilizacijski poti uspeli dogovoriti vse elemente za dokončno sklenitev premirja. Ob tej priložnosti vam sporočam, da smo vse dneve skrbeli, da so v maksimalni meri delovale vse službe in trudili se bomo, da bo tako tudi v prihodnje. Predvsem moramo doseči, da bo življenje zopet normalno potekalo, da bo proizvodnja v podjetjih stekla, da bomo čim prej popisali in ocenili vojno škodo, jo odpravili in pomagali vsem tistim, ki so v teh težkih trenutkih in osebnih stiskah potrebni materialne pomoči in tople človeške besede. Prebivalci naše občine so doslej pokazali veliko mero razuma in niso izzivali nasprotnika, temveč so dopustili, da so profesionalne enote delovale po svojih nalogah. Tudi v bodoče bo potreben razum, da s skupnimi močmi čim prej odpravimo vse posledice. Ob tej priložnosti sem prepričan, da lahko v imenu vseh prebivalcev Občine Brežice, mislim pa, da tudi v imenu državljanov Slovenije, izrečem vse priznanje našim enotam Teritorialne obrambe, enotam Slovenske Policije in vsem drugim organom, ki so opravili ogromno delo. Zavedam se, da dejansko premirje še ni sklenjeno in da ta čestitka še ni tista dokončna, prepričan pa sem, da se bomo lahko kmalu zbrali okrog lipe in si zaželeli, veliko miru in osebne sreče v prihodnje.«*

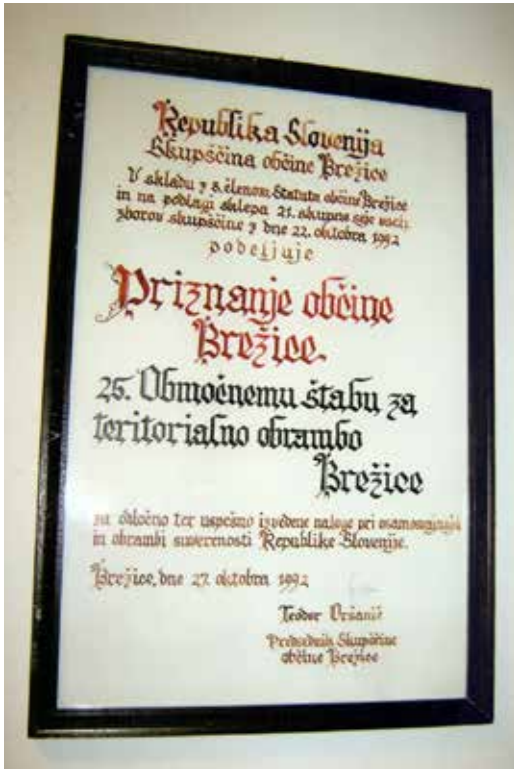
⁵⁹⁹ To je seznam vseh dobitnikov bojnega znaka Krakovski gozd. Med dobitniki so tudi teritorialci in starešine, ki niso sodelovali v boju 2. julija 1991. Bili pa so vključeni v druge pomembne vojaške naloge pred bojem in po njem, ki so pripomogle k zmagi nad oklepno kolono JLA.

⁶⁰⁰ Fotokopije priznanj in zahval hrani avtor.

Predsednik Skupščine občine Krško je 25. območnemu štabu TO poslal 12. julija 1991 naslednjo čestitko: »Spoštovani! V teh dneh, za Slovenijo izredno težkih časih, si štejem za prijetno dolžnost, da v imenu Skupščine občine Krško in njenih prebivalcev izrečem nedeljeno priznanje vsem starešinam in pripadnikom naše Teritorialne obrambe. Postavljeni pred težke preizkušnje ste svoje naloge opravili z vso strokovnostjo, izjemno zagnanostjo ter izrednimi napori ter tako dokazali, da ste vredni našega zaupanja in pripravljenosti v vseh razmerah zagotavljati varnost našemu prebivalstvu. Ob hvaležnosti za vse, kar ste storili za nas v minulih dneh naj vam izrečem tudi najboljše želje naših občanov in svoje osebne čestitke.«

Skupščina občine Sevnica je za uspešno obranitev samostojnosti Republike Slovenije, 23. oktobra 1991 podelila območnemu štabu TO **Medaljo Dušana Kvedra – Tomaža**.

Skupščina občine Brežice je 27. oktobra 1992 za odločno ter uspešno izvedene naloge pri osamosvajanju in obrambi suverenosti Republike Slovenije podelila 25. območnemu štabu TO pisno **Priznanje Občine Brežice**.

Priznanje občine Brežice 25. obmŠTO podeljeno oktobra 1992.

Podeljeni splošni in posebni spominski znaki

Ob petnajsti obletnici vojne za samostojno in svobodno Slovenijo je Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije leta 2006 – v spomin na pomembne vojaške naloge iz časa osamosvajanja – ustanovilo splošne in posebne spominske znake. Posavski teritorialci in miličniki ter drugi so postali nosilci naslednjih spominskih znakov:

Splošni spominski znak »Vojašnice 91«⁶⁰¹ so prejeli pripadniki stalne in rezervne sestave 25. območnega štaba TO, pripadniki 123. protidiverzantske čete TO Krško, 174. protidiverzantskega voda TO Brežice, 175. protidiverzantskega voda TO Sevnica in Posebne enote milice Uprave za notranje zadeve Krško, ki so sodelovali v organizaciji in izvedbi blokade Vojašnice JLA Cerklje ob Krki junija in julija 1991.

Rudi Ameršek, Miran Andolšek, Ferdo Androjna, Branko Arih, Rihard Ašič, Cvetko Bahč, Jožef Bedenk, Janez Benkoč, Jožef Blatnik, Andrej Bobek, Jože Bogolin, Martin Božič, Anton Božič, Jože Brili, Marjan Bukovinski, Andrej Cedilnik, Darko Cugelj, Vinko Čančer, Maks Čepin, Cvetko Čepin, Jože Češnjevar, David Čudovan, Branko Dolenšek, Marko Dražetič, Dušan Drobnič, Jože Drobnič, Alojz Dvojmoč, Iztok Flis, Marjan Godler, Jože Gorišek, Milan Gregoršanec, Vojko Grilc, Pavel Grivc, Aleš Hadjijali, Slavko Humek,

⁶⁰¹ Odredbi ministra za obrambo številka 094-8/2006-308 z dne 20. 11. 2006 in številka 094-2/2007-229 z dne 16. 10. 2007.

Ivan Jamnik, Milan Jankovič, Andrej Jankovič, Vitomir Javornik, Peter Jelen, Anton Jermančič, Feliks Jurman, Ivan Kantužar, Andrej Kladošek, Drago Klavžar, Robert Kobe, Izidor Kolman, Miloš Kolšek, Božislav Kosalec, Arnold Koštomaj, Alojz Kovačič, Milan Kozole, Bojan Kramberger, Jože Kranjc, Igor Kranjec, Janko Krošelj, Martin Kuhar, Roman Kump, Bojan Kužnik, Anton Lapuh, Jožef Lapuh, Rudi Levec, Drago Levičar, Ladislav Levičar, Jože Libenšek, Igor Lisec, Franc Martek, Roman Marušič, Žarko Medvešek, Jože Mervič, Marjan Mervič, Lovrenc Milavec, Karlo Milič, Branko Mirt, Miroslav Mirtelj, Borut Mlakar, Zvonko Molan, Albin Namestnik, Janez Ojsteršek, Samo Pernišek, Gregor Petrič, Alojz Pirc, Roman Pleterski, Bojan Poček, Ivan Pondelak, Igor Prah, Matjaž Prah, Roman Predanič, Roman Preskar, Jože Puntar, Ivo Renko, Franc Rep, Ivan Romih, Bojan Rožman, Slavko Rožman, Janko Savinc, Jože Savnik, Jurij Senica, Bogdan Slak, Franc Slivšek, Anton Sluga, Rajmund Sokolovič, Niko Somrak, Željko Srečkovič, Ivan Staroveški, Anton Stopar, Vincenc Šalamon, Stanislav Šeme, Rajko Špan, Stanislav Štruel, Milan Šušterič, Zvonko Trampuž, Branko Tucovič, Ivan Unetič, Franc Unetič, Rafael Urbanč, Andrej Urek, Janez Vimpolšek, Janez Vrtič, Anton Vodopivec, Roman Volčanjek, Darko Vovk, Darko Vranetič, Matjažek Zajelšnik, Andrej Zakrajšek, Boštjan Zakšek, Anton Zalokar, Franc Zevnik, Renato Zorko, Zvonko Zupančič, Franc Žafran, Alojz Žniderič, Ignacij Žnideršič in Jože Žveglič.

Splošni spominski znak »Štabi TO 91«⁶⁰² so prejeli pripadniki stalne in rezervne sestave 25. območnega štaba TO, radioamaterji in prostovoljci, ki so načrtovali, vodili in sodelovali pri vojaških nalogah štaba v času od 26. julija 1991 do 17. julija 1991.

Andreja Andrejaš, Franc Balas, Alojz Bavdež, Franc Baznik, Milena Bervar, Srečko Blazinšek, Albin Božič, Ivan Božič, Ernest Breznikar, Alojz Brezovšek, Marjan Brinovec, Peter Budič, Anton Čančer, Vinko Čančer, Črtomir Čargo, Franc Čater, Bučar Drago, Jože Fridl, Ivan Fuks, Milan Haralovič, Silvester Jeršič, Bojan Jurkas, Franc Kene, Franc Kos, Vojko Kovačič, Franc Lapuh, Polonca Levak, Vilko Libenšek, Jože Libenšek, Marko Lipovšek, Vili Logar, Matjaž Mavsar, Milan Mavsar, Marjan Mirkac, Zdenko Mohar, Ljubomir Motore, Mirko Ognjenović, Mihael Ogorevc, Branko Ogorevc, Janez Ojsteršek, Marjan Oštir, Iztok Pirc, Franc Polanc, Matjaž Prah, Viktor Pšeničnik, Vladimir Pucko, Leopold Erik Rovar, Franc Simonišek, Franc Sotošek, Duško Škoflek, Martin Škorc, Branko Štefan Ferik, Karol Šterban, Mitja Teropšič, Jožef Tisu, Milko Veršec, Edi Zanut in Stanislav Žniderič.

Splošni spominski znak »EPN TO 90 - 91«⁶⁰³ so prejeli pripadniki intervencijskih skupin (vodov) 25. območnega štaba TO, ki so kot člani enote imeli od novembra 1990 do junija 1991 osebno oborožitev in strelivo hranjeno na domu.

⁶⁰² Odredbi ministra za obrambo številka 094-8/2006-311 z dne 20. 11. 2006 in številka 094-2/2007-229 z dne 16. 10. 2007.

⁶⁰³ Odredbi ministra za obrambo številka 094-2/2007-228 z dne 10. 10. 2007 in številka 094-2/2007-229 z dne 16. 10. 2007.

Interventna skupina Krško

Dragotin Abram, Božidar Andrejaš, Jože Arh, Bojan Bajc, Vinko Bosina, Marjan Brinovec, Jože Brodnik, Vinko Dobršek, Jože Grajzl, Andrej Jenžur, Ivan Kavšek, Jožef Koritnik, Milan Krznarič, Slavko Lončar, Franc Longo, Zdenko Mohar, Jurij Oštir, Zoran Pfajfar, Andrej Pustavrh, Branko Salmič, Rudi Smodič, Andrej Špan, Zlatko Šušterič, Stanislav Urbanč in Jože Zakšek.

Interventna skupina Brežice

Bojan Bradač, Vinko Čančer, Robert Fink, Ivan Horžen, Bojan Boko Jenko, Viktor Klemenčič, Tomaž Kodrič, Rudolf Kos, Janez Krajnc, Milan Krajnc, Franc Majcen, Anton Marolt, Jernej Molan, Jožef Opravž, Andrej Oštrbenk, Igor Pirc, Viktor Pšeničnik, Karl Rožman, Miran Slemenšek, Branko Šmajgl, Martin Šoško, Tomaž Šubic, Srečko Zore, Ivan Žibert, Lovro Žnideršič, Jože Koprivc, Franc Černelič, Alfonz Komotar, Anton Turk, Darko Stanjko, Stanko Krulc, Franc Šuler, Darko Kosec, Andrej Srpčič in Janez Bertole.⁶⁰⁴

Interventna skupina Sevnica

Boris Amon, Darko Blas, Ladislav Brzin, Marko Černič, Niko Fric, Martin Ivnik, Dušan Kozmus, Anton Krajnc, Mirko Lisec, Miran Močnik, Matjaž Njeguš, Mirko Ognjenović, Ivan Pajk, Stanislav Požun, Vinko Radišek, Bojan Rau, Jožef Sečen, Jože Sehur, Drago Slukan, Franc Srpčič, Jože Udovč in Milan Varlec.⁶⁰⁵

Splošni spominski znak „Tajna skladišča TO 90 - 91“⁶⁰⁶ so prejeli pripadniki stalne sestave TO, ki so organizirali tajna skladišča in civilne osebe iz občin Krško, Brežice in Sevnica, ki so na svojih domovih in v drugih objektih od oktobra 1990 do junija 1991 hranili večje količine orožja, streliva, minsko-eksplozivnih sredstev in vojaške opreme TO.

Občina Krško

Ernest Breznikar, Ana Breznikar, Rudolf Drganc, Ana Drganc, Ana Jevnik, Viktor Končina, Polonca Levak, Vilko Libenšek, Matjaž Mavsar, Mihael Mavser, Ema Mavser, Zdenko Mohar, Marjan Molan, Justina Molan, Martin Škorc, Alojz Šribar, Darja Šribar, Franc Šturbej, Nada Šturbej, Edi Zanut, Anton Županc, Marija Županc, Karel Županc in Anton Županc.

604 Člani Interventne skupine (voda) Brežice Jože Koprivc, Franc Černelič, Alfonz Komotar, Anton Turk, Darko Stanjko, Stanko Krulc, Franc Šuler, Darko Kosec, Andrej Srpčič in Janez Bertole so prejeli priznanje z odredbo ministra za obrambo številka 094-2/2010-43 z dne 15. 11. 2010.

605 Člani Interventne skupine (voda) Sevnica so bili od ustanovitve oktobra 1990 tudi Ljubomir Motore, Franci Rupret in Jože Košir kot člani OŠTO Sevnica in so v času vojne leta 1991 bili na drugih dolžnostih, ter Karol Radej, Gorazd Hrovat in Stanislav Fabijan, ki so bili v času vojne odsotni iz enote. Vsi so hranili strelivo in osebno orožje doma, vendar so bili zaradi pomanjkljivih evidenc izpuščeni iz seznama za podelitev spominskega znaka.

606 Odredbi ministra za obrambo številka 094-8/2006-313 z dne 21. 11. 2006 in številka 094-2/2007-229 z dne 16. 10. 2007.

Občina Brežice

Andreja Andrejaš, Franc Balas, Anica Balas, Vinko Čančer, Marjan Gramc, Angelca Gregl, Ivan Kežman, Bojan Kolar, Sonja Kolar, Vojko Kovačič, Jože Kovačič, Mihael Ogorevc, Olga Peterkoč, Ferdo Pinterič, Frančiška Pinterič, Viktor Pšeničnik, Branko Stanič, Ana Stanič, Mitja Teropšič, Zvonko Verbančič, Marija Verbančič, Franc Verstovšek, Jožefa Verstovšek, Roman Zakšek in Vladimir Zakšek.

Občina Sevnica

Milena Bervar, Ivan Božič, Branko Derstvenšek, Venčeslav Hočevar, Jože Imperl, Stanislava Imperl, Kristijan Janc, Ana Janc, Vili Logar, Mirko Ognjenović in Ivan Pungerčar.

Spominski znak »Leskovec 1991« so prejeli pripadniki stalne in rezervne sestave 25. območnega štaba TO ter miličniki in starešine Postaje milice Krško, ki so 28. junija 1991 sodelovali v skupni akciji zavzetja skladišča letalskega goriva JLA v Leskovcu pri Krškem.

Vlado Bezjak, Andrej Bogovič, Jože Cehte, Rudolf Černelič, Anton Gnus, Roman Gošek, Alojz Jamnik, Branko Jazbinšek, Jože Jeler, Aleksander Jug, Stojan Kajba, Anton Keše, Ivan Kostanjšek, Anton Kotar, Aleksander Kranjc, Jože Macur, Stane Pajk, Marjan Požun, Anton Simonišek, Ivan Sotošek, Jože Stibrič, Franc Šmit, Jože Šošterič, Zlatko Tomić, Branko Turk, Jožef Zakšek, Edi Zanut, Stanislav Zupančič, Peter Železnik in Anton Živič.⁶⁰⁷

Povzetek

Močna povezanost z okoljem in razumevanje lokalnih družbenih problemov ter problemov posameznih občanov, ki so kot državljani nosili tudi uniformo Teritorialne obrambe, je bila vedno odlika štabov in poveljstev TO v Posavju. Takšen odnos se je še posebej obrestoval leta 1991, v času vojne nevarnosti in v vojni, ko so bile enote TO in teritorialci dobrodošli v vseh sredinah ter deležni vsakršne potrebne pomoči v namestitvi, prehrani, prevozih in drugih logističnih potrebah. Ta visoki ugled, ki ga je imela Teritorialna obramba leta 1991, so čutili tudi teritorialci, ki so bili vpoklicani ali mobilizirani v enote TO z namenom obraniti samostojnost Republike Slovenije. Visoka motiviranost teritorialcev, njihovih starešin in poveljnikov ter enot TO je bila eden od pomembnih dejavnikov zmage v bojih z enotami JLA.

25. območni štab TO je na predlog nadrejenega poveljstva leta 1991 pripravil sezname teritorialcev za podelitev pohval, priznanj, spominskih znakov in odlikovanj. To so bili stimulativni ukrepi za nadaljnje delo v TO, predvsem pa zahvala za strokovno opravljene vojaške dolžnosti, naloge in hrabra dejanja, v času vojne in bojev z JLA. Posavski teritorialci – vojaki in starešine – so prejeli 39 odlikovanj, 312 spominskih znakov »Obrahanili domovino« in več kot 300 bojnih znakov. Takoj po vojni je 7 starešin TO izredno napredovalo v činu in eden od starešin je bil imenovan v vojaški čin.⁶⁰⁸

607 Odredba o podelitvi priznanj ministrstva za obrambo, štev. 094-8/2006-225, z dne 16. 10. 2006.

608 Podatek o izrednih napredovanjih in imenovanju v čin je naveden v letnem poročilu o bojni pripravljenosti 25. obmŠTO za leto 1991 (dokument številka 804-03/106-91 z dne 9. 12. 1991). Fotokopijo dokumenta hrani avtor.

Območni štab TO je ob koncu leta 1991 pripravil v hotelu Sremič v Krškem posebno slovesnost, na kateri so bile podeljene pisne zahvalne listine posameznikom, društvom, delovnim organizacijam, krajevnim skupnostim in drugim, ki so se posebej izkazali pri nudenju pomoči enotam TO na terenu. Večino pobud za podelitev priznanj so podali poveljniki vojnih enot TO.

Državni odlikovanji za zasluge so prejeli major Mitja Teropšič, poročnik Robert Fink in Jože Šoštarčič ter posmrtno Jernej Molan leta 1992, in sicer častni znak svobode Republike Slovenije, ter leta 2005 srebrni častni znak svobode Republike Slovenije takrat že upokojeni polkovnik SV Ernest Breznikar, poveljnik območnega štaba TO leta 1991.

Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije je ob petnajsti obletnici vojne za samostojno in svobodno Slovenijo leta 2006 – na predlog Generalštaba Slovenske vojske – ustanovilo splošne in posebne spominske znake. Znački so bili ustanovljeni v spomin na pomembne vojaške naloge iz časa osamosvajanja. Spominske znake so v Posavju prejeli starešine vojnega štaba TO, teritorialci in občani, ki so na tajnih lokacijah

Nagovor poveljnika Breznikarja na slovesnosti ob podelitvi zahvalnih listin TO. Hotel Sremič, Krško, 1991.

Državno odlikovanje za zasluge pri uveljavljanju svobode in suverenosti Republike Slovenije je Ernest Breznikar prejel marca 2005.

hranili oborožitev in strelivo, pripadniki intervencijskih enot TO, miličniki in teritorialci, ki so sodelovali pri blokadi letališča JLA Cerklje ob Krki ter miličniki in teritorialci, ki so zavzeli skladišče vojaškega goriva JLA v Leskovcu pri Krškem. Podeljeno je bilo 364 spominskih znakov teritorialcem, miličnikom in civilistom v Posavju.

Na pobudo Zveze veteranov vojne za Slovenijo⁶⁰⁹ in na predlog Generalštaba Slovenske vojske je Ministrica ob obrambo Republike Slovenije maja 2011, ob dnevu Slovenske vojske in dvajseti obletnici vojne podelila območnim štabom TO vojaške prapore. Prapor 25. območnega štaba TO je prejel vojni poveljnik polkovnik Ernest Breznikar. Prapor je shranjen v Vojaškem muzeju Slovenske vojske v Kadetnici v Mariboru.

Prapori območnih štabov TO v rokah praporščakov SV. Ljubljana, Cankarjev dom maja 2011.

⁶⁰⁹ Pisni predlog pobude za podelitev vojaških praporov območnim štabom TO je pripravil avtor knjige.

ZAKLJUČEK

Posavje je bilo s svojo lego na jugovzhodnem delu Slovenije, ob najpomembnejših smereh, ki so povezovale vzhod in zahod nekdanje Jugoslavije, eno od ključnih točk obrambe Dolenjske in Slovenije. Stične točke meja treh korpusov JLA, ob mejah tega prostora in bližina Zagreba s sedežem poveljstva 5. vojaškega območja JLA in 5. letalskega korpusa JLA, le potrjujejo trditev o vojaškem pomenu Posavja v vojni leta 1991. Le nekaj deset kilometrov od državne meje in od Posavja so bile na Hrvaškem razporejene močne oklepne, mehanizirane in druge sile JLA v vojašnicah in garnizijah v Zagrebu in okolici ter v Jastrebarskem.

Zgodovinski razvoj Teritorialne obrambe v Posavju je kljub manjši gospodarski moči regije, predvsem v občinah Brežice in Sevnica, zanimiv in specifičen. Izjema je občina Krško, ki je bila zaradi razvite industrije gospodarsko močna. Zanimiv in specifičen zato, ker je vsem trem občinam uspelo za potrebe svojih občinskih štabov TO zgraditi lastno infrastrukturo. To se je dogajalo po letu 1980, ko je bil že oblikovan in ustanovljen PŠTO Posavja s sedežem v Brežicah. Hkrati pa so vsi štabi TO iz Posavja kupovali orožje, strelivo in vojaško opremo ter redno usposabljali in kadrovske dopolnjevali svoje vojne enote TO. Občinski štab TO Krško je leta 1989 imel več kot 1.000 teritorialcev in v skladišču več kot 1.100 kosov različnega pehotnega in protiokepnega orožja ter orožja za podporo in zračno obrambo in 330 tisoč kosov streliva. Po letu 1985 je bila Teritorialna obramba Posavja dvakrat razglašena za najboljšo TO v Republiki Sloveniji. Temelji za dobro izhodišče v pripravah TO za bojni spopad z JLA v Posavju, ki je kmalu sledil, so bili postavljeni.

Poskus odvzema orožja Teritorialni obrambi Slovenije v maju 1990 je močno spremenil delovanje TO v Posavju. Ukaz o premeščanju orožja in streliva TO iz skladišč OŠTO in so ga napisali v PŠTO Posavja je vse zaposlene v podrejenih občinskih štabih močno presenetil. Zaradi odločnega nasprotovanja oddaji orožja TO v objekte Garnizije JLA Cerklje ob Krki zaposlenih v OŠTO Krško in Brežice ter politične podpore, je v teh sredinah orožje in strelivo ostalo. Bliskovita akcija odvzema orožja TO, ki jo je načrtoval armadni vrh v Beogradu in jo je operativno uresničeval RŠTO Slovenije, je v Posavju spodletela. V skladiščih TO je ostalo tri četrtine vsega orožja in streliva. Skupaj z orožjem in strelivom upravnih organov za obrambo, ki so ga hranili za potrebe občin, je bilo ohranjeno več kot 3000 kosov kratkocevnega in dolgocevnega pehotnega orožja ter nekaj manj kot 100 kosov protiokepnega orožja in orožja za podporo in več kot 800 tisoč kosov pehotnega streliva različnih kalibrov.

V nadaljnjih procesih v letu 1990, v zelo zahtevnem političnem in vojaškem trenutku, so morali teritorialci in obrambni načrtovalci orožje in strelivo ohraniti pred JLA in ga dopolnjevati. S stalno oboroženo stražo sta bili najprej zavarovani obe skladišči TO v Brežicah in v Krškem. Takoj v začetku septembra 1990 so se začele priprave za nadaljnje ukrepe, ki so jih že vodila in koordinirala novoustanovljena vodstva MSNZ v Posavju. Organizatorji in vodje MSNZ so postali poklicni pripadniki občinskih štabov TO iz Krškega, Brežic in Sevnice. Naloge so se usklajevale z organi Milice. Sprejete so bile odločitve o premikih orožja in streliva TO iz skladišč na tajne lokacije po občinah

ter oblikovanje operativnih grup Narodne zaščite. To so bila jedra vojnih enot sestavljena iz teritorialcev. Njihova osnovna naloga bi bila varovanje organov nove oblasti po občinah in varovanje objektov posebnega pomena za obrambo v primeru posredovanja JLA. V tem času se je vojaška in bojna moč v Posavju močno okrepila, saj je bilo v sklopu akcije MSNZ, sredi septembra 1990 iz Gottenice na Kočevskem v Posavje pripeljanih skoraj 9 ton ali več kot 3100 kosov različnih minsko-eksplozivnih sredstev, kot so mine, granate in bombe.

Po razglasitvi ustavnih amandmajev k Ustavi Republike Slovenije na področju ljudske obrambe oktobra 1990, je bila znotraj TO Slovenije ponovno vzpostavljena piramidna linija poveljevanja od novega RŠTO, preko novoustanovljenih PŠTO do OŠTO po občinah. Posavski občinski štabi TO so bili z ukinitvijo PŠTO Posavja podrejeni 2. PŠTO Dolenjske, s sedežem v Novem mestu. Jugoslovanska ljudska armada je do konca leta 1990 in tudi v začetku leta 1991 krepila pritiske na obrambne, varnostne in politični strukture Republike Slovenije. Z nenehnimi grožnjami o odvzemu preostalega vojaškega orožja TO in odvzema naborniških evidenc, ki so jih hranili upravni organi za obrambo po občinah, je ustvarjala vtis o verjetnosti uvedbe izrednih razmer in vojaškega udara v Sloveniji in v celotni Jugoslaviji. Občinski štabi TO v Posavju so v skladu z ukazi in načrti 2. PŠTO Dolenjske nadaljevali z vpoklici in usposabljanji svojih vojnih enot TO. To je bil odgovor na grožnje JLA, saj so bile enote na vajah hkrati tudi intervencijske enote TO, pripravljene za takojšnje zavarovanje organov oblasti in objektov posebnega pomena za obrambo. S temi aktivnostmi je TO v Posavju dodatno krepila svojo bojno pripravljenost, saj je bila udeležba na vojaških vajah zelo dobra in motivacija teritorialcev ter njihovih starešin velika. Vsi so se zavedali resnosti političnih in vojaških razmer.

Teritorialna obramba v Posavju je razglasitev neodvisnosti in samostojnosti Slovenije pričakala močno organizacijsko spremenjena. Konec aprila 1991 so bili občinski štabi TO ukinjeni. Ustanovljen je bil 25. območni štab TO s sedežem v Brežicah, z operativnim območjem delovanja znotraj statistične regije Posavja. Preoblikovanje TO je bilo zaključeno in ni zajelo vojnih enot TO ukinjenih OŠTO. Te so bile vključene v organizacijsko formacijsko shemo novega območnega štaba TO. Vsi poklicni pripadniki – starešine nekdanjih OŠTO – so bili zaposleni v novem območnem štabu TO. Tako je bilo oblikovano močno in strokovno kadrovske jedro, ki ga je bilo treba v vojni dopolniti z rezervnimi starešinami ukinjenega PŠTO in ukinjenih OŠTO.

Začetek vojne z JLA 27. junija 1991 je 25. območni štab TO pričakal dobro pripravljen. Navkljub prevelikemu številu istovrstnih vojnih enot TO je s selektivnimi vpoklici, v zahtevnem vojnem času, zmanjšal število podrejenih subjektov poveljevanja. Tako je imel v tem času hkrati največ do dvajset vpoklicanih vojnih enot TO, kar je bila zgornja meja, ki je še omogočala pregledno in uspešno poveljevanje. Osnovnega pehotnega orožja in streliva je bilo v zadostnih količinah. Vendar so bili številni posamezniki v pehotnih četah oboroženi s trofejnim orožjem, kot so bile repetirne puške različnih modelov in stare sovjetske brzostrelke PPŠ. Teritorialci v protidiverzantskih in intervencijskih enotah so

bili razen redkih izjem oboroženi s sodobnimi polavtomatskimi in avtomatskimi puškami. Vse enote so imele ročne strojnice in ostrostrelne puške ali kot nadomestek za ostrostrelne puške polavtomatske puške. Enote TO, ki so varovale barikade, so bile dodatno dopolnjene z orožji za protioklepni boj in tromblonskimi kumulativnimi minami ter lahkim protioklepnim orožjem za enkratno uporabo. V enotah in na položajih so imeli tudi ročne bombe. Večjega nezaupanja v orožje ni bilo zaznati. Močno pa so bile vojne enote podhranjene s sodobnimi sredstvi zvez. Vse radijske postaje, ki so bile razporejene v enote TO, so bile sicer uporabne, vendar za kratek čas zaradi starih akumulatorjev, ki so hitro izgubili svojo moč. Rešitev, ki je bila predlagana in hitro izvedena, je bila uspešna. Na pomoč so priskočili radioamaterji – prostovoljci s svojimi radijskimi postajami in so bili priključeni enotam TO na položajih. Znotraj enot TO so delovale le kurirske in javne telefonske zveze. Območni štab TO je za radijske zveze z 2. PŠTO Dolenjske že imel v uporabi nove in sodobne radijske postaje.

Ognjena moč 25. obmŠTO v Posavju je bila v primerjavi z drugimi regijami in območnimi štabi TO po Sloveniji dobra. Z razpoložljivim lahkim protioklepnim orožjem je bilo omogočeno uspešno streljanje na razdaljah do 400 m in z orožjem za podporo do 3600 m. Količine nadkalibrskega streliva so bile omejene na kratkotrajno bojevanje, zato je bilo pomembno, da se z njim varčuje in se ga učinkovito porabi. Enote TO niso razpolagale z orožjem za zračno obrambo. Večina posavskih teritorialcev je močno pogršala nove maskirne uniforme TO, ki jih je bilo v območnem štabu TO do konca leta 1991 le za vzorec.

V Cerkljah ob Krki in v okolici je bila razmeščena največja garnizija JLA v Sloveniji. V začetku vojne 27. junija 1991 je bilo v njej in na vojaškem letališču več kot 1200 pripadnikov JLA in med njimi 257 padalcev, ki so sestavljali bataljonsko bojno skupino iz 63. padalske brigade iz Niša v republiki Srbiji. Najmočnejša enota po bojni moči je bila 82. letalska brigada JLA, ki je bila oborožena z več kot 70 lovskimi bombniki, izvidniki in dvosedežnimi bojnimi letali. S pridodanimi letali in helikopterji z drugih letališč JLA v Jugoslaviji, je bilo teh več kot sto. Večja uporaba letalskih sil s tega letališča je bila le v prvih treh dneh vojne. Sile vojaškega letalstva so bile uporabljene za helikopterske prevoze jugoslovanskih carinikov in zveznih miličnikov na mejne prehode z Italijo in Avstrijo ter izvidniške in demonstracijske prelete izvidniških letal in lovskih bombnikov po Sloveniji. Uporaba bojne moči 82. letalske brigade JLA, ko je ta bazirala na letališču v Cerkljah ob Krki, in njenih arzenalov orožja v Sloveniji, je bila majhna. Vzrokov za to je več. Zaradi nedostopnosti arhivov JLA iz tistega časa, lahko o njih samo ugibamo. Po izjavah takratnih akterjev, ki so službovali na letališču, in prebeglih pilotov je eden od vzrokov ta, da so piloti odklanjali ukaze za bojna delovanja z bombardiranjem in raketiranjem objektov in tudi drugih ciljev. Tudi pričevanja, da nekateri odločevalci o uporabi bojnih letal v letalskem korpusu JLA v Zagrebu niso spoštovali ukazov iz Beograda, so verjetna. Svojo pozitivno vlogo pa je odigralo tudi poveljstvo letalske brigade JLA s poveljnikom, saj so sprejete ukaze tudi odklanjali in spreminjali. JLA je imela popolno premoč v zračnem prostoru in absolutno premoč v nastopajoči oklepni bojni tehniki in sodobni oborožitvi.

Srečanje članov vojnega poveljstva 25. obmŠTO. Kostanjevica ob Krki novembra 2008.

Prvi napad sil JLA s Hrvaškega na operativni prostor 25. območnega štaba TO se je zgodil že prvi dan vojne. Iz garnizije JLA 4. oklepne brigade v Jastrebarskem je bila v Posavje poslana mehanizirana četa z dvema mehaniziranimi vodoma s po štirimi oklepnimi transporterji in spremljevalnimi vozili. Njihova naloga je bila zasedba miličniške mejne kontrolne točke na magistralni cesti na Obrežju in železniške postaje v Dobovi. Obe nalogi je mehanizirana četa JLA uresničila. Tako miličniki na obmejni kontrolni točki na Obrežju kot tudi Uprava za notranje zadeve Krško s svojo Posebno enoto milice in Postajami Milice v tem času niso imeli protioklepnega orožja za obrambo. Območni štab TO pa ni imel ukazane naloge varovanja vstopnih točk na državni meji. Načrtovanih in koordiniranih bojnih nalog med TO in Milico po liniji poveljevanja še ni bilo.

25. območni štab TO je za preprečitev prodora oklepnikov JLA preko državne meje pri vstopni točki v vasi Rigonce pri Dobovi na bojno nalogo poslal Intervencijski vod TO Brežice. Intervencijski vod TO je boj sprejel iz premika. Brez učinkovitega protioklepnega orožja in postavljene barikade kljub sprejetemu boju, ni mogel zaustaviti prodirajočih oklepnih transporterjev JLA. V tem boju je bil bojevnik, teritorialec Jernej Molan prva smrtna žrtev, ki je že 27. junija 1991 padel v vojaškem spopadu z JLA v Sloveniji. To je bil še čas, ko so bili posavski teritorialci v veliki stiski in je bila vojaška zmaga daleč. Tisti, ki bi takrat pomislili na zmago TO, bi to lahko primerjali z vojaškim čudežem. Danes se zdi vojaška zmaga TO in Milice nad JLA samoumevna. Območni štab TO je po tej prvi in zelo boleči izgubi, spremenil taktiko bojevanja. V ospredje je bila postavljena znana in naučena taktika partizanskega bojevanja ter obrambni koncept v splošni ljudski obrambni vojni, s ponavljajočimi močnimi udari in hitrimi izmiki. V boju pri Prilipah in v Krakovskem gozdu je takšna taktika uporabe enot TO

prinesla odlične rezultate in zmage, z manjšimi izgubami na strani TO. Z učinkovitimi obrambnimi ukrepi je bila napadalna ognjena moč oklepne tehnike JLA izničena, saj je v ospredje prišlo pravilno bojno načrtovanje TO, taktika bojevanja s kreativnostjo in predvsem srčna moč branilcev. Sicer pa je bila ta taktika že uporabljena 27. junija 1991 pri minometnem napadu na letališče JLA Cerklje ob Krki. Poveljnik major Breznikar, ki je dobival informacije od štabnih častnikov, ki jih je poslal k enoti, da so položaji na odprtem prostoru neugodni, je kljub pritiskom nadrejenih za napad enoto TO taktično umaknil. To je bil le dobro načrtovan in premišljen taktični manever območnega štaba TO, saj je manjša enota že čez nekaj ur izvedla ognjeni udar in uresničila zahteve in ukaze nadrejenih.

V nadaljevanju vojne in po prerazporeditvi svojih glavnih sil ter prenosu težišča svojega delovanja na magistralno cesto je 25. območni štab TO prevzel iniciativo. Na letališču JLA Cerklje ob Krki ni bilo več bojnega letalstva. Sile JLA, ki so bile zaradi prisotnosti bataljonske bojne skupine padalcev še vedno močne in tudi nevarne, so bile na jugovzhodnem delu blokirane in je bil s tem oviran njihov izpad v smeri Brežic. Nasproti mehaniziranemu vodu oklepnih transporterjev JLA na železniški postaji v Dobovi je bil postavljen Jurišni odred za posebne namene TO Brežice in protioklepna skupina TO Krško. Enoti TO sta bili pripravljeni za napad. Na magistralni cesti od Prilip do Krakovskega gozda in proti mestu Brežice so bile postavljene čvrste barikade, ki so bile minirane in branjene s strani enot TO. Dokaj močne pehotne enote TO moči čet, enote za posebne namene TO moči dveh čet, dva intervencijska voda, protidiverzantski vod in četo za ognjeno podporo je območni štab TO imel na usposabljanjih in v operativni rezervi. Enote TO so bile razmeščene v baznih območjih Bohorja in Orlice ter na vstopu v Krško iz smeri magistralne ceste. Pripravljene so bile za bojno uporabo v primeru potreb.

Vojaške razmere so se v Posavju močno spremenile 1. julija 1991, ko je bil v Krakovskem gozdu v barikadi zaustavljen samovozni topovski divizion bojnih oklepnih vozil zračne obrambe JLA, ki je prispel z Medvedjeka in iz novomeške smeri. Zaradi slabih izkušenj z letalstvom in ognjeno močjo bojnih oklepnih vozil, ki so jih imele enote TO Dolenjske v boju na Medvedjeku, je bilo treba nekoliko spremeniti način in taktiko bojevanja. Ta je bila prepuščena poveljujočemu častniku TO, ki ga je imenoval podpolkovnik Gutman, poveljnik 2. PŠTO Dolenjske. Napad na oklepnike zračne obrambe divizona JLA v Krakovskem gozdu je bil uspešen. Položaj v Posavju se je po zaključenem boju v Krakovskem gozdu 2. julija 1991 v dopoldanskih urah še močneje zaostрил. Iz garnizije JLA Jastrebarsko je na pomoč obkoljenemu in blokiranemu divizionu zračne obrambe hitela močna bataljonska oklepna bojna skupina 4. oklepne brigade JLA. V enoti je bilo 28 oklepnih vozil s tanki in oklepnimi transporterji s pehoto ter večje število spremljevalnih vozil in od tega 14 sodobnih in najmočnejših tankov M84. Bataljonsko oklepno bojno skupino je podpiralo tudi letalstvo JLA z bojnim delovanjem po barikadah in položajih TO. Poveljnik 4. oklepne brigade JLA je imel na razpolago in v pripravljenosti še 2. tankovsko četo 1. oklepno mehaniziranega bataljona s tanki T55 in 2. oklepno-mehanizirani bataljon ter močne oklepne, mehanizirane in motorizirane

topovske ter raketne enote za podporo. Vendar je zelo močna nastopajoča oklepna enota JLA v boju pri Prilipah hitro doživela velike izgube, ki so močno šokirale poveljnika in poveljstvo brigade. Dodatne sile brigade JLA niso bile uporabljene. Še isti dan so se začela politična pogajanja na državni ravni o prekinitvi ognja, ki so bila uspešna in sprejemljiva za jugoslovansko in slovensko stran.

V obeh bojih, tako v Krakovskem gozdu kot pri Prilipah, močni oklepni enoti JLA nista uresničili dobljenih in postavljenih nalog in ciljev. Kmalu po boju v Krakovskem gozdu so starešine in vojaki divizona JLA zapustili bojna oklepna vozila in jih s tem prepustili teritorialcem. Tudi preboj v pehotnih kolonah jim ni uspel, saj so velik del starešinskega in vojaškega kadra zajeli miličniki oziroma pripadniki UNZ Krško. Oklepna bataljonska bojna skupina JLA je v boju pri Prilipah s teritorialci okrepljenega jurišnega voda 110. jurišnega odreda TO Brežice doživela hude izgube. Veliko starešin in vojakov je bilo huje in lažje ranjenih, trije so bili mrtvi. Od bojne tehnike je bilo uničenih ali poškodovanih več tankov in oklepnih transporterjev.

Rezultatsko so bili vsi štirje boji posavskih teritorialcev uspešni. Mehanizirani vod oklepnih transporterjev iz 4. oklepne brigade JLA je sicer 27. junija 1991, kljub boju v Rigoncah, za kratek čas uresničil cilj in zasedel železniško postajo v Dobovi. Vendar njegova vloga – razen zasedbe železniške postaje Dobova – do danes še ni pojasnjena, saj v naslednjih dneh ni in tudi ni poskušal bojno delovati. Po šestih dneh se je umaknil iz Slovenije. Rezultat minometnega udara po letališču JLA Cerklje ob Krki je bil nad pričakovanji. 82. letalska brigada JLA se je v nekaj dneh umaknila iz Slovenije in se premaknila na druga letališča JLA po Jugoslaviji. Bataljonska bojna skupina elitne padalske brigade JLA je branila letališki kompleks in ni bojno delovala zunaj ograje letališča JLA. Njen največji uspeh so bile izvedene diverzije na nekaj daljnovodov v Posavju po končani vojni. Oba preostala boja 2. julija 1991 v Krakovskem gozdu in pri Prilipah pa sta bila pomembna za obrambo Posavja, Dolenjske in tudi Slovenije. Glede na razmerje sil nasprotujočih si strani in rezultat boja, ki je bil močno v korist TO, sta vredna nadaljnega proučevanja. Slovenija se je 2. julija 1991 branila na svojih jugovzhodnih mejah na operativnem območju 25. obmŠTO, na težišču delovanja 2. PŠTO Dolenjske.

Glavna značilnost bojnih delovanj TO na operativnem območju v Posavju je bila kreativnost in ne šablonsko razmišljanje in odločanje pri poveljevanju ter odločnost posameznikov in enot TO v času bojevanja.⁶¹⁰

Vloga 25. območnega štaba TO kot organa poveljevanja na taktični ravni se je morala v vojni junija in julija 1991, zaradi številnih obsežnih vojaških aktivnosti dvigniti na operativno-taktični nivo. To je starešinam območnega štaba TO uspelo z dobrim predvidevanjem namer nasprotne strani, s pravočasnimi operativnimi premiki enot TO in pravilnim postavljanjem močnih in branjenih ovir ter barikad na glavni

⁶¹⁰ Poročilo o vodenju in poveljevanju v vojni. Poročilo o bojni pripravljenosti 25. obmŠTO za leto 1991. Fotokopijo poročila hrani avtor.

operativni smeri. Samo s taktičnimi ukrepi, v času priprav in pričakovanja nasprotnika ter ob skoraj istočasnih bojih 2. julija 1991 na razdalji 20 kilometrov z nasprotnikom, ki je bil po ognjeni moči nekaj desetkrat močnejši, taktični postopki ne bi bili zadostni. Rezultati bojov in izgube na strani armadnih enot ter hkrati manjše izgube na strani TO, so bile veliko presenečenje za načrtovalce v JLA in tudi potrditev strokovnosti ter pravih odločitev TO.

V knjigi je opisano veliko taktičnih postopkov obeh nasprotujočih si strani v času bojevanja. Hkrati pa je treba opozoriti še na veliko taktičnih postopkov in nalog TO v času priprav na oboroženi spopad v letu 1990 in v začetku leta 1991 in tudi v času umika JLA iz Slovenije leta 1991. Veliko teh postopkov in nalog, kot so: preprečitev odvzema orožja TO, varovanje objektov posebnega pomena za obrambo, usposabljanja in urjenja enot TO, izdelava zahtevnih vojaških načrtov, varovanje nove državne meje in zračnega prostora, prevzem nepremičnin in težke oborožitve JLA, nadzor nad umikom zadnjih enot JLA iz Posavja, preoblikovanje vojnih enot TO in priprava prostora in sil TO za primer ponovne agresije JLA na Slovenijo, je bila dobro načrtovana v PŠTO Dolenjske in izvedena v območnem štabu TO. Množica teh vojaških aktivnosti na taktični ravni je zaradi pripravljenosti in usposobljenosti 25. območnega štaba Teritorialne obrambe prinesla višjo raven, ki so v bojih in spopadu z JLA omogočili dober operativni rezultat. Taki rezultati so na državni ravni zagotovili strateški rezultat, ki ga v Sloveniji imenujemo zmaga. Sama taktika bojevanja ne doseže tega rezultata.

Srečanje članov vojnega poveljstva s poveljniki enot TO, novinarji, veterani in županom Občine Sevnica. Studenec junija 2013.

Razstavljena priznanja 25. območnega štaba TO.

Pričujoča knjiga opisuje več desetletno razvojno pot nastajanja in razvoja TO v Posavju, njene priprave na osamosvajanje v letu 1990 in tudi zmage na bojiščih junija in julija ter velike izgube nastopajočih enot JLA. Izgube med pripadniki JLA in uničena bojna tehnika JLA po pomembnih bojiščih v Sloveniji, so bili tudi eni od vzrokov, da je bila v Beogradu sprejeta politična in tudi vojaška odločitev o umiku JLA iz Slovenije. Samo na operativnem območju delovanja 25. obmŠTO je bilo uničenih ali poškodovanih 8 tankov in oklepnih transporterjev ter 4 bojna oklepna vozila zračne obrambe JLA. Vseh 12 bojnih oklepnih vozil zračne obrambe je po boju v Krakovskem gozdu postalo vojni plen TO. V bojih je umrlo 5 starešin in vojakov JLA ter bilo več deset lažje in huje poškodovanih. Na položaju pri obrambi letališča je umrl vojak JLA, vendar ni znano, kdo ga je ubil. Teritorialna obramba je v bojih imela enega mrtvega, 2 huje in enega lažje ranjenega teritorialca. Pri bojnem delovanju letalstva JLA v Krakovskem gozdu sta bila poškodovana 2 netrajna topova TO.

Po vojni so bili na vojaških nalogah in pri usposabljanjih ranjeni trije teritorialci: 3. julija 1991 Cvetko Bahč in 7. julija 1991 na strelišču Bač pri Knežaku pri streljanju s protiklepnimi raketnimi sistemi Maljutka Bojan Molan in Janko Hrastovšek.

Teritorialna obramba Slovenije in Dolenjske ter znotraj nje 25. obmŠTO s svojimi vojnimi enotami, so svojo zgodovinsko vlogo in naloge opravili z odliko. Skozi čas in razvoj ter reorganizacije se je Teritorialna obramba krepila in vojaško dozorela. Prehodila je šestindvajsetletno pot razvoja do njenega spopada z JLA, se otresla nakopičenih kompleksov manjvrednosti, ki so bili tudi posledica privilegijev in posebnega položaja JLA v družbi in je leta 1991 postala oborožena sila slovenskega naroda. Teritorialna

obramba Slovenije je bila v celotnem razvoju nekako zapostavljena in obravnavana kot manj pomembna rezervna vojska. Imela je podporo v slovenskem narodu, ki ima zato velike zasluge, da je bila Teritorialna obramba – kot njegova slovenska vojska – na bojiščih tako uspešna. Zaradi enotne podpore je bila nepremagljiva.

Teritorialna obramba Slovenije leta 1994 ni bila ukinjena, le preimenovala se je v Slovensko vojsko. Z vsem spoštovanjem do vseh generacij slovenskih bojnikov, ki so se hrabro bojevali v vojnah in vojskah pod različnimi zastavami, si je TO zaradi izjemne in hitre zmage nad JLA leta 1991 to tudi zaslužila. Slovenskemu narodu je skupaj z Milico omogočila relativno mirno in kratko pot v samostojnost, brez velikih žrtev, trpljenja in grozot, ki so jih prinesle večletne vojne v republikah nekdane Jugoslavije.

Viri in literatura

Arhivski viri

- Vojaški muzej Slovenske vojske, zbirka arhivalij, tehnična enota 6, Pisna izjava Miroslava Rožiča, 6. 11. 2013.
- Vojaški muzej Slovenske vojske, zbirka arhivalij, arhiv 25. OBMŠTO.
- Stalna zbirka dokumentarnega gradiva Ministrstva za obrambo RS, arhiv Sekretariata generalnega sekretarja, Službe za kadrovske zadeve.

Objavljeni arhivski in dokumentarni viri

- Bela knjiga slovenske osamosvojitve : nasprotovanja, ovire, izdaja. Ljubljana: Nova obzorja, 2013.
- Popis prebivalstva 1991: Prebivalstvo po občinah; Prebivalstvo po narodnosti. Dostopno prek: <https://www.stat.si>.
- VOJNA za Slovenijo. – Ljubljana: Nova obzorja, 2014.

Ustni viri

1. Ajster, Anton, 26. 2. 2012, Brežice
2. Angeli, Borut, 9. 2. 2018, Kostanjevica na Krki
3. Baznik, Franc, 22. 1. 2020, Brežice
4. Breznikar, Ernest, 1. 12. 2011, Krško
5. Daničič, Cveto, 15. 2. 2012, Brežice
6. Fink, Robert, 25. 1. 2018, Brežice
7. Franko, Igor, 14. 10. 2013, Novo mesto
8. Gajski, Andrej, 15. 2. 2013 in 11. 3. 2013, Brežice
9. Grabnar, Marjan, 15. 1. 2012, Novo mesto
10. Grahek, Miran, 20. 1. 2011, Brežice
11. Grubar, Martin, 13. 11. 2013, Novo mesto
12. Gutman, Albin, 9. 1. 2020, Novo mesto
13. Hočevár, Lado, 13. 2. 2001, Novo mesto

14. Ivšič, Janez, 30. 5. 2016, Brežice
15. Jerič, Jožef, 19. 12. 2019 in 2. 3. 2020, Brežice
16. Jurkas, Albin, 7. 7. 2017, Brežice
17. Komočar, Dražen, 1. 12. 2011, Brežice
18. Kovačič, Vojko, 3. 4. 2013, Brežice
19. Križ, Borut, 15. 2. 2012, Novo mesto
20. Lujić, Vukašin, 10. 12. 2007, Jastrebarsko
21. Jurkas, Albin, 7. 7. 2014, Brežice
22. Maraš, Vasilije, 19. 2. 2013, Novo mesto
23. Marolt, Anton, 25. 1. 2018, Brežice
24. Povšič, Marjan, 7. 2. 2017, Novo mesto
25. Preskar, Anton, 16. 1. 2019, Brežice
26. Pšeničnik, Viktor, 1. 12. 2011 in 25. 1. 2018, Brežice
27. Srpčič, Darko, 26. 8. 2014, Novo mesto
28. Štemberger, Vilko, 11. 1. 2019, Brežice
29. Torma, Arpad, 10. 12. 2009, Maribor
30. Trajkovski, Načo, 4. 1. 2011 in 14. 2. 2018, Novo mesto, Brežice
31. Turk, Anton, 13. 1. 2012 in 9. 2. 2018, Novo mesto
32. Turšič, Jože, 12. 4. 2012, Brežice
33. Zanut, Edi, 16. 3. 2018, Brežice
34. Zofič, Roman, 6. 5. 2013, Brežice
35. Žibert, Ivan, 25. 1. 2018, Brežice

Neobjavljeno spominsko in dokumentarno gradivo

Beršnjak, Jože, Delovna beležka poveljnika centra za sprejem prebežnikov JLA na Lisci (poveljnik 26. pehotne učne čete TO Sevnica). Fotokopijo beležke hrani avtor knjige.

Borojević, Darko, Ivić, Dragi, Ubovič, Željko, 82. avijacijska brigada od Benina do Mahovljana. Radna verzija od 29. 6. 2019, Ruma. Dokument v elektronski obliki hrani avtor knjige.

Božič, Ivan, Službena delovna beležka 20.6.1990 do 11. 2. 1991. Fotokopijo beležke hrani avtor knjige.

Libenšek, Vili, Tajna skladišča september – oktober 1990; Minsko-eksplozivna sredstva, 13. september 1990; Tajna skladišča 1990 – 1991. Fotokopije dokumentov hrani avtor knjige.

Logar, Ciril, 68. četa TO Senovo, VE T-7519/15, vpoklicani 28. 6. 1991, odpoklicani 15. 7. 1991. Diverzantski vod Krško, VE T-7519/8, od 3. 7. 1991 do 18. 7. 1991. Ažuriran seznam 68. čTO Senovo, 11. 7. 1991. Fotokopijo dokumenta hrani avtor knjige.

348

Marolt, Anton, Vojni dokumenti Intervencijskega voda TO Brežice. Načrt »Lipa«, dnevne informacije, seznam. Fotokopijo dokumentov hrani avtor knjige.

Štangelj, Srečko, Vojni arhiv Jurišnega odreda TO za posebne namene Brežice, 19. 6. 1991 do 30. 7. 1991. Fotokopijo dokumentov hrani avtor knjige.

Teropšič, Mitja, zvezki osebne delovne beležke od leta 1976 do leta 1991. Beležke hrani avtor.

Žnideršič, Ignac, 123. Pdivč, G. Leskovec, 7. 7. 1991. Fotokopijo dokumenta hrani avtor knjige.

Časopisi in uradni viri

- Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana: Uradni list republike Slovenije, 1974–1991.
- Delo, 1991, 1992
- Dolenjski list, 1991
- Mladina, 1991
- Naš glas – skupščinske delegatske informacije, Krško, 1991
- Slovenske novice, 1991
- SRŽ – časnik za Posavje, Krško, 1991
- Večer, 1991

Literatura

Bolfek, Boris, Teritorialna obramba kot oblika vojaške organizacije, magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2010.

Bolfek, Boris, Nastanek in razvoj slovenske TO 1968–1990, Ljubljana, 2019.

Čepič, Zdenko. Prikrita modra mreža : organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990. Ljubljana : Inštitut za novejšo zgodovino : Zveza policijskih veteranskih društev Sever, 2010.

Dimitrijević, B. Bojan, Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo 1941–1992. Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2006.

Guštin, Damjan, Vladimir Prebilič, Uroš Svete, Koroški boj za svobodno in neodvisno Slovenijo : 1989–1991, Ljubljana : Inštitut za novejšo zgodovino, 2018.

Istina o oružanom sukobu u Sloveniji. Vojnoizdavački i novinski centar : Redakcija »Narodne armije«, glavni i odgovorni urednik Ivan Matović, pukovnik, Beograd, 1991.

349

Klinar, Rina, ur. OROŽJA nismo oddali 1990 : spominski zbornik 2020 / Ljubljana, 2020.

Markovič, Zvezdan, Jugoslovanska ljudska armada : (1945–1991). Defensor, Ljubljana, 2007.

Molan, Miha, ur. POLICIJA Posavja v osamosvojitvenih procesih : Policijsko veteransko društvo Sever Posavja, Krško, 2016.

Perko, Drago, Oražem Adamič, Milan, Slovenija, Pokrajine in ljudje. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1988.

Rajtar, Vladimir, Nebeski ratnici. Uspomene hrvatskog pilota. Zagreb 1995.

Ravbar, Matjaž, urednik VLOGA TO Dolenjske v procesu osamosvajanja Slovenije na vojaškem področju : zbornik prispevkov PO ZVVS Dolenjske. – Ljubljana : Defensor : Novo mesto, 2016.

Repe, Božo, Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije. Ljubljana: Modrijan, 2002.

Smodič, Rudi, Boj v Krakovskem gozdu : Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Ljubljana, 2019.

Šteiner, Alojz, ur. Nastanek in razvoj slovenske teritorialne obrambe – del nacionalne vojaške tradicije: zbornik / Ljubljana 2018.

Švajncer, Janez, J. Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo, Ljubljana 1993.

Tačić, Radovan, Stakleni tenkovi : moč i nemoč četvrte oklopne brigade, Vršac, 1994.

TERITORIALNA obramba Dolenjske 1968–1995 : zbornik prispevkov PO ZVVS Dolenjske / Novo mesto; Ljubljana : Defensor, 2019.

Teropšič, Tomaž, Bil sem zraven : 25. območni štab Teritorialne obrambe in vojne enote Teritorialne obrambe v vojni leta 1991 : razstavni katalog : Posavski muzej, Brežice, 2011.

Teropšič, Tomaž, Teropšič, Mitja: Posavje v letih 1989–1991; Spominski zbornik; Brežice; 2001.

Teropšič, Tomaž, Teropšič, Mitja: Zmagovito Posavje; Spominski zbornik; Brežice; 2011.

Teropšič, Mitja, Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrske strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju. V: Vojnozgodovinski zbornik, Vojni muzej

Logatec, 2007, šte. 29, str. 83–92.

Teropšič, Mitja, Teritorialna obramba in Manevrska struktura narodne zaštite. V: Zbornik Vloga TO Dolenjske v procesu osamosvajanja Slovenije na vojaškem področju I – II, Ljubljana 2016, str. 53–77.

Teropšič, Mitja, Posavski teritorialci – slovenski bojovníki: zgodovinski oris razvoja Teritorialne obrambe v Posavju, Krško 2018.

Teropšič, Mitja, Brežiški teritorialci : Zveza veteranov vojne za Slovenijo – Ljubljana, Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, Brežice, 2019.

VLOGA TO Dolenjske v procesu osamosvajanja Slovenije na vojaškem področju : zbornik prispevkov PO ZVVS Dolenjske, Novo mesto, 2016.

VOJAŠKA geografija v Sloveniji : Posvet, Ljubljana, maj 8.–9. 2000, Ministrstvo za obrambo, Center vojaških šol in Oddelek za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Viri slikovnega gradiva

Zbirka gradiva Mitje Teropšiča

Anton Ajster

Črtomir Čargo

Kruno Filipčič

Jože Gražl (video gradivo)

Janez Ivšič

Albin Jurkas

Jože Libenšek

Martin Luzar

Ljubo Motore

Mirko Ognjenović

Mirko Ognjenović (video gradivo)

Vlado Podgoršek

Anton Preskar

Ernest Sečen

Vinko Stanič

Tomaž Teropšič

Franc Vučanjšek

VOJAŠKA KARIERA AVTORJA

Mitja Teropšič, rojen leta 1953 v Krškem, upokojeni polkovnik Slovenske vojske.

Življenje so mu zaznamovale uniforme, ki so bile spremljevalke že v mladosti. Zaradi očetovega poklica miličnika je družina živel na postajah milic, kjer so bila službena stanovanja za zaposlene. Kot poklicni častnik je velik del delovne dobe preživel v uniformah Teritorialne obrambe in Slovenske vojske, po upokojitvi pa je kot vojni veteran še velikokrat oblekel slovesno veteransko obleko.

Oktobra 1972 je bil poklican na redno služenje vojaškega roka. Vojaško kariero je kot nabornik in kadet začel v Bileči v Bosni in Hercegovini v šoli za rezervne oficirje Jugoslovanske ljudske armade. Po končani šoli je bil premeščen v garnizijo v Sremsko Mitrovico v Srbiji, kjer je postal poveljnik pehotnega voda.

Kmalu po odsluženem vojaškem roku se je prijavil na prosto delovno mesto v Občinskem štabu Teritorialne obrambe Skupščine občine Brežice in bil s 1. januarjem 1976 sprejet na mesto referenta za operativno vzgojne zadeve. Postal je poklicni pripadnik Teritorialne obrambe z osebnim činom rezervnega podporočnika. Njegovo delo je bilo predvsem načrtovanje vojaških vaj vojnih enot TO, štabno usposabljanje poveljstva po vojni formaciji, mobilizacijska pripravljenost celotne TO občine z izdelavo mobilizacijskih načrtov, kadrovska popolnitev vojnih enot ter sodelovanje pri izdelavi letnih in srednjeročnih načrtov razvoja in usposabljanja ter vojnih načrtov.

Ob reorganizaciji Teritorialne obrambe Socialistične republike Slovenije leta 1980, ko je bil v Brežicah ustanovljen Pokrajinski štab Teritorialne obrambe Posavja, mu je bila zaupana nova vojaška dolžnost. Po mirnodobni formaciji je bil postavljen za komandanta OŠTO, po vojni formaciji pa za komandanta Teritorialne obrambe Skupščine občine Brežice. Postal je eden izmed najmlajših komandantov OŠTO v Sloveniji.

Na PŠTO Posavja je 16. maja 1990 sprejel ukaz za oddajo orožja TO občine Brežice v Garnizijo JLA Cerklje ob Krki. Ukaza o oddaji orožja TO ni izvršil, s tem je preprečil njeno razorožitev. Pri tej odločitvi so ga najprej podprli sodelavci, nato pa občinski politiki in rezervne vojaške starešine štaba ter poveljniki vojnih enot TO. To je bil pomemben dogodek in čas, ko so se v Brežicah in v Sloveniji začeli ključni vojaški procesi za zavarovanje njene osamosvojitve.

V začetku septembra 1990 je bilo oblikovano vodstvo Manevrske strukture Narodne zaštite občine Brežice. Imenovan je bil na dolžnost načelnika občinskega štaba narodne zaštite.

Vojno junija 1991 je pričakal na dolžnosti namestnika poveljnika in hkrati načelnika 25. območnega štaba TO. Bil je poveljnik enot TO, ki so 2. julija 1991 v boju v Krakovskem gozdu premagale lahki topniški divizion zračne obrambe bojnih oklepnih vozil JLA. V septembru 1991 je bil imenovan za predsednika komisije TO, ki je prevzela vojaško letališče in celotno Garnizijo JLA Cerklje ob Krki.

Po umiku JLA iz Slovenije oktobra 1991 je Teritorialna obramba postala vojska Republike Slovenije, zato je morala prevzeti nove naloge in odgovornosti za njeno varnost. Februarja 1993 je bil z ukazom ministra za obrambo Republike Slovenije postavljen na dolžnost poveljnika 1. bataljona 22. brigade TO, ki je imel sedež v Vojašnici Novo mesto. Postal je tudi poveljnik vojašnice in se ukvarjal z vojašničnimi nalogami, predvsem z usposabljanji vojakov nabornikov. Brez nesreč in težjih poškodb so v bataljonu pod njegovim poveljstvom do leta 1998 usposobili več kot 5.000 slovenskih fantov za različne vojaške naloge.

Od aprila 1995 je več kot leto dni opravljal dolžnost namestnika poveljnika 2. pokrajinskega poveljstva Slovenske vojske s sedežem v Vojašnici Novo mesto. Do upokojitve leta 2009 je opravljal različne poveljniške dolžnosti v SV.

Sodeloval je v različnih delovnih skupinah pri razvoju in promociji TO ter SV. Bil je vodja skupine za postroj in protokol ob dnevu TO in na slovesni prisegi stalne sestave TO Republike Slovenije (oktober 1991, Cerklje ob Krki), član skupine za pripravo Doktrine vojaške obrambe (1995, Ljubljana), poveljnik motoriziranega ešalona SV na državni proslavi (1996, Ljubljana), član podskupine GŠSV za pripravo formacij prostorskih sil SV (2000–2001, Ljubljana), član uredniškega odbora za izdelavo in izdajo Biltene SV (2002–2006, Ljubljana), namestnik vodje delovne skupine GŠSV za oblikovanje predloga Pravil službe v SV (2003, Ljubljana–Ankaran), vodja stalne delovne podskupine GŠSV za pripravo Koncepta vojaške strateške rezerve Republike Slovenije (2004–2005, Ljubljana).

V čin majorja je napredoval leta 1991, podpolkovnika 1993 in polkovnika 1994.

Upokojil se je leta 2009. V prostem času se ukvarja z raziskovanjem oz. proučevanjem vojne in vojaške zgodovine, še posebej osamosvojitvene vojne. Je aktivni član Zveze veteranov vojne za Slovenijo, kjer je bil podpredsednik Pokrajinskega odbora Zveze veteranov vojne za Slovenijo za Posavje (1993–2000), predsednik Pokrajinskega odbora ZVVS za Posavje (2000–2012), član predsedstva Zveze veteranov vojne za Slovenijo (2000–2012) in član uredniškega odbora Revije Veteran (2018–2021).

Je prejemnik več odlikovanj in priznanj. Za zasluge v vojni je prejel: častni znak svobode Republike Slovenije – 1992, red generala Maistra III. stopnje z meči – 1991, spominski bojni znak Obranili domovino – 1991 in spominski bojni znak Krakovski gozd – 1991.